Rugăciunea necurmată este arma cea mai puternică în drumul desăvîrşirii sufleteşti. Sfînta rugăciune este aceea care coboară asupra omului darul Duhului Sfînt. Taina rugăciunii nu se îndeplineşte în anumite ore hotărîte, căci toată vremea ce rămîne în afara acestora este timp pierdut. Rugăciunea trebuie făcută deci neîncetat. Din citirea Sfintelor Scripturi vine lumina înţelegerii, care, după aceea, se schimbă cu dumnezeiască schimbare. Trebuie a ne instrui în aşa fel ca mintea să ajungă a pluti oarecum în Legea Domnului, după călăuzirea căreia se cuvine a ne întocmi şi viaţa. Cînd omul îşi într-armează sufletul cu cuvîntul lui Dumnezeu, el se umple de acea înţelepciune care-l ajută să deosebească ce este bine şi ce este rău. Citirea să se facă în singurătate şi toată luarea-aminte să fie adîncită în adevărurile Sfintei Scripturi, din care să primească într-însul acea căldură care porneşte izvorul lacrimilor, căci acestea încălzesc pe om în întregime şi-l umplu de daruri duhovniceşti care-i înviorează mintea şi inima mai mult decît orice cuvinte.

Sfîntul Serafim de Sarov

editura Σοφία

www.sophia.ro
ISBN 978-973-136-440-7

SFÎNTUL TEOFILACT AL BULGARIEI TÎLCUIREA EPISTOLELOR CĂTRE TESALONICENI, TIMOTEI, TIT ŞI FILIMON

Σοφία

SFÎNTUL TEOFILACT AL BULGARIEI

TÎLCUIREA EPISTOLELOR CĂTRE TESALONICENI, TIMOTEI, TIT ŞI FILIMON

TÎLCUIRI LA SFÎNTA SCRIPTURĂ

SFÎNTUL TEOFILACT, ARHIEPISCOPUL BULGARIEI

TÎLCUIREA EPISTOLELOR CĂTRE TESALONICENI, TIMOTEI, TIT ŞI FILIMON

TÎLCUIREA EPISTOLELOR CĂTRE TESALONICENI, TIMOTEI, TIT ŞI FILIMON

ALE SLĂVITULUI ŞI PREA-LĂUDATULUI APOSTOL PAVEL

de

Sfîntul Teofilact, Arhiepiscopul Bulgariei

tălmăcită din elina veche în cea nouă şi
împodobită cu felurite însemnări de către
Nicodim Aghioritul

Întreptarea tălmăcirii, note ale ediţiei şi înainte-cuvîntare:
Florin Stuparu

editura Sofia
București

Pricina epistolei întîi către Tesaloniceni, după Teodorit şi Icumenie numai[1]

Tesalonicul este mitropolia, adică maica tuturor cetăţilor Machidoniei[2], care a primit mîntuitoarea propovăduire prin învăţătura marelui Pavel într-o vreme cînd Evreii ce se aflau în Tesalonic grăiau împotriva lui şi îl vrăjmăşuiau. Şi, abia izbăvindu-se de vrăjmăşiile Evreilor, Pavel a fugit din Tesalonic şi s-a dus în Veria, iar de acolo a mers la Atena, precum mărturisesc *Faptele* (capitolul 17). Şi, aflîndu-se acolo, fiindcă avea grijă de ucenicii săi Tesaloniceni, l-a trimis la dînşii pe fericitul Timotei, ca să-i întărească în credinţă şi să-i facă mari de suflet întru vrăjmăşiile pe care le ispiteau de la potrivnicii Evrei. Şi, întorcîndu-se de acolo, Timotei i-a arătat lui Pavel că Tesalonicenii aveau credinţă statornică, dar le trebuia învăţătură şi sfătuire la unele întrebări. Aşadar, pentru această pricină s-a îndemnat Pavel de le-a scris epistola aceasta, după Teodorit. Iar Icumenie zice că a stat şi altă pricină: „Fiindcă pătimise multe necazuri în Veria şi în Filipii Machidoniei, Pavel – zice – se temea ca nu cumva Tesalonicenii, auzind cele ce a pătimit, să se sminteaască, socotind că a pătimit din slăbiciunea lui Hristos şi a propovăduirii. Şi, auzind că Tesalonicenii se întristau foarte pentru cei morţi, îl trimite cu epistola aceasta pe Apostolul Timotei.

Şi, mai întîi, îi întăreşte în credinţă, ca să nu se clatine pentru necazurile suferite, căci nu pătimiseră vreun lucru de mirare fiind supăraţi de către Evrei, care L-au omorît pe Însuşi Domnul, căci însuşirea Creştinilor[3] este

[1] Însemnează că nici Hrisostom, nici Teofilact nu au pricina epistolei acesteia, precum au avut la epistolele de mai înainte. Ci doar Icumenie şi Teodorit zic că Apostolul Pavel a scris epistola aceasta mai înainte decît pe toate celelalte. Şi, după Meletie, aceasta s-a scris în anul 20 după înălţarea Domnului (tomul 1 al *Istoriei bisericeşti*). (*n. aut.*)

[2] Despre Tesalonic, înţeleptul Teodorit zice: „Tesalonicul este o cetate prea-mare şi mult-norodită, fiind supusă neamului Machidonenilor, povăţuitoare însă şi a Tesaliei şi a Ahaiei. [...]" (*n. aut.*)

[3] Scriu cu majusculă cuvîntul „Creştin" ca să arăt că el numeşte un neam osebit, alcătuit din cei botezaţi din toate celelalte neamuri. Acesta e *norodul cel nou al lui Dumnezeu*, *noul Israil*, de vreme ce Iudeii au pierdut această vrednicie atunci cînd s-au lepădat de Hristos-Dumnezeu. (*n. m.*)

a se necăji în viaţa aceasta. Şi îi mai sfătuieşte cum să petreacă, zicîndu-le că se cuvine a lucra lucru de mînă, precum au primit pildă de la el însuşi, şi să nu şadă nelucrători. Le scrie şi despre cei morţi şi îi mîngîie, învăţîndu-i a nu se întrista greu, fiindcă moartea celor ce adorm întru Hristos nu este pierzare, ci un prilej şi o cale a învierii. Apoi, îi învaţă că ziua celei de a doua veniri a Mîntuitorului Hristos este nearătată şi că prin urmare se cuvine a fi gata totdeauna şi a nu lua aminte cînd cineva zice că ştie cînd se va face ziua aceea. Şi spune că, întru venirea Domnului, cei vii nu-i vor întrece pe cei morţi mult mai înainte, fiindcă năpraznic [„pe neaşteptate", „deodată", *n. m.*] se va face atît învierea acelora, cît şi schimbarea şi nestricăciunea celor ce vor fi vii. Şi, îndemnîndu-i să-şi îndrepteze năravurile, şi să se bucure întru nădejde, şi să se roage şi să mulţumească totdeauna Domnului, îi jură [„îi leagă cu jurămînt", *n. m.*] să citească epistola aceasta tuturor fraţilor şi aşa o sfîrşeşte.

CAPITOLUL I

1. Pavel, Siluan şi Timotei,

Pentru ce, scriind către Tesaloniceni, Apostolul Pavel îl numără împreună cu sine-şi pe Timotei numaidecît la începutul epistolei, iar scriind Efesenilor nu face aceasta, cu toate că Timotei era cunoscut Efesenilor? Pentru că – precum mi se pare – voia să-l trimită pe Timotei la Efeseni îndată, şi de aceea a socotit de prisos a-l numi pe Timotei pricinuitor al epistolei către ei, de vreme ce el avea să o ia în mîinile sale cînd urma să meargă în Efes. Iar aici nu s-a întîmplat aşa, ci, fiindcă Timotei tocmai venise de la Tesalonic, Pavel l-a numărat împreună cu sine şi zice că trimit epistola amîndoi. Şi îl pune mai înainte de Timotei pe Siluan[1] poate pentru că Timotei îi ceruse aceasta pentru smerita-cugetare, căci de trei ori fericitul Timotei îi urma lui Pavel, învăţătorului său, care se numără pe sine împreună cu ucenicii săi.

Iar aici Pavel nu se numeşte pe sine nici „Apostol", nici „rob" sau „slugă a lui Hristos", precum obişnuieşte a scrie în celelalte epistole, pentru că Tesalonicenii erau nou-învăţaţi şi nou-luminaţi şi nu luaseră încă cercare a darurilor şi a vredniciilor lui Pavel.

bisericii Tesalonicenilor

Cu toate că puţini Tesaloniceni erau Creştini şi încă nu aveau alcătuire şi întărire, totuşi Pavel îi numeşte „biserică", mîngîindu-i cu acest nume, fiindcă acesta însemnează de cele mai multe ori mulţime adunată.

întru Dumnezeu-Părintele şi Domnul Iisus Hristos:

[1] Însemnează că fericitul Teodorit zice aşa: „Sila e numit aici «Siluan», căci pe Sila l-a ales Pavel şi îl avea împreună cu sine după cearta cu Varnava, căci zice: «Alegînd lîngă sine pe Sila, Pavel a ieşit» (*Fapte* 15:40). Pentru că Sila se afla împreună cu Pavel în Filipi, în Tesalonic şi în Veria. Iar Sila şi Timotei au rămas împreună în Veria, iar Pavel, lăsîndu-i pe ei acolo, s-a dus la Atena (*Fapte* 17:14)." Eu însă socotesc că – precum „Simeon" s-a făcut „Simon" după scurtarea zicerii (amîndouă acestea fiind numiri ale căpeteniei Petru), căci în a doua epistolă sobornicească a lui Petru se scrie aşa la început: „Simon Petru", iar Iacov „fratele Domnului" a zis despre Petru: „Sîmon a istorisit cum Dumnezeu a avut grijă de la început să ia dintre «neamuri» un norod întru numele Său" (*Fapte* 15:14) – tot aşa şi numele „Siluan", după scurtare, s-a făcut „Sila". Sau că numele dezmierdat de la „Siluan" este „Sila", cum şi pe Priscila Pavel o numeşte „Prisca" întru cea către Romani – precum zice Teodorit –, măcar că şi acum se citeşte „Priscila", iar nu „Prisca", în mai toate izvoadele. (*n. aut.*)

Fiindcă erau şi biserici ale Elinilor şi Iudeilor, Pavel, vrînd a osebi de acelea biserica Creştinilor din Tesalonic, adaugă aici şi zice: „bisericii celei întru Dumnezeu-Părintele". Mare vrednicie este însă a fi cineva întru Dumnezeu, căci cel ce este rob şi lucrător al păcatului, acela nu este întru Dumnezeu. Şi ia aminte că prepoziţia „întru" s-a pus aici de Pavel şi la Părintele, şi la Fiul! Aşadar să amuţească luptătorii de Duh Machidonieni, care, hulind Duhul cel Sfînt, zic că Acesta nu este de o fiinţă cu Părintele şi cu Fiul, căci doar pentru Tatăl se dă prepoziţia „din", pentru Fiul prepoziţia „prin", iar pentru Sfîntul Duh doar prepoziţia „întru". Căci, iată, prepoziţia „întru" se dă de Pavel şi pentru Părintele, şi pentru Fiul, şi prin urmare se arată şi dintru aceasta că Duhul Sfînt este de o fiinţă şi cu Părintele, şi cu Fiul.

Har vouă şi pace!

Apostolul se roagă pentru Tesaloniceni ca mai mult să sporească întru dumnezeieştile daruri, dar şi ca să aibă pace întru dînşii şi să nu se mîndrească unul asupra altuia.[1]

2. Mulţumim lui Dumnezeu totdeauna pentru voi toţi,

Pavel începe înainte-cuvîntarea epistolei de la laudă, căci a mulţumi el lui Dumnezeu pentru Tesaloniceni arată că ei au isprăvit oarecari mari fapte bune, pentru care Dumnezeu Se slăveşte şi I se mulţumeşte. Cu mulţumirea aceasta, Apostolul îi învaţă totdeodată pe Tesaloniceni a cugeta smerit, fiindcă Dumnezeu este Acela care lucrează şi isprăveşte întru dînşii întregimea faptelor lor bune.[2]

făcînd pomenire de voi întru rugăciunile noastre,

A mulţumi Pavel lui Dumnezeu pentru Tesaloniceni se pricinuia din faptele lor bune, iar a-i pomeni întru rugăciunile sale se năştea din dragostea pe care o avea către ei.

3. neîncetat aducîndu-ne aminte de voi,

[1] Despre zicerea „har vouă", vezi la capitolul 1 al celei către Corinteni, stih 3. (*n. aut.*)

[2] Iar Teodorit zice: „Mai întîi învăţăm a mulţumi pentru bunătăţile făcute nouă mai înainte, şi apoi a cere cele de lipsă. Căci aceasta aflăm că o face dumnezeiescul Apostol pretutindeni." (*n. aut.*)

Zice: Nu numai cînd mă rog îmi aduc aminte de voi, ci şi întru cealaltă vreme, totdeauna. Şi aceasta este semn şi dovadă a covîrşitoarei dragoste a marelui Pavel către Tesaloniceni.

de lucrul credinţei,

Totdeauna – zice – îmi aduc aminte de lucrul credinţei voastre, adică de starea pentru credinţă şi de nevoinţa voastră. Căci acesta este lucrul credinţei, a fi statornic orice Creştin şi a nu se mîndri pentru credinţa sa, suferind bărbăteşte ispitele ce i se fac pentru credinţă nu numai cu cuvintele, ci cu fapta şi cu lucrurile.

şi de osteneala dragostei

Aici, s-ar nedumeri cineva, zicînd: Şi ce osteneală este a iubi cineva, o, fericite Pavele? Iar el răspunde că a iubi cineva doar prin vorbe nu este osteneală, iar a iubi cu curăţie, din inimă şi prin fapte, aceasta cu adevărat este osteneală mare şi multă, căci cum nu este osteneală cînd cineva suferă tot necazul şi ispita pentru cel iubit de el? Deci şi Tesalonicenii pătimiseră multe rele pentru dragostea lor către Pavel, precum oricine poate să afle din *Faptele Apostolilor*.[1]

şi de răbdarea nădejdii Domnului nostru Iisus Hristos

Zice: Fraţii mei iubiţi, de mulţi ani suferiţi ispite şi primejdii, dar aceasta se întîmplă fiindcă v-aţi întărit şi v-aţi împuternicit cu nădejdea întru Domnul. Căci aceia credeau şi nădăjduiau cu încredinţare întru darurile şi cununile bunătăţilor fiitoare [„care sînt", „care au fiinţă", *n. m.*] şi de aceea

[1] Căci citim la capitolul 17 al *Faptelor* că, aflîndu-se Pavel în Tesalonic – unde era sinagoga Iudeilor –, aceştia, văzînd că multă mulţime de Elini s-a înduplecat la cuvintele lui şi au crezut, au făcut mare tulburare în tot Tesalonicul. Şi, ducîndu-se ei la casa lui Iason şi neaflîndu-i pe Creştinii ce crezuseră, i-au tras pe Iason şi pe alţii la stăpînitorul cetăţii, zicînd acestea cu strigare: „Aceia pe care i-a primit Iason au răzvrătit pe toată lumea şi sînt aici de faţă. Atunci stăpînitorul, punînd la rînduială pentru aceasta, a luat destui bani de la Iason şi i-a slobozit pe ei. Iar fraţii, noaptea, îndată l-au petrecut pe Pavel la Veria." Pentru aceasta, vrednice de laudă sînt cele zise de fericitul Teodorit: „Lucru al credinţei este a fi cineva adevărat şi întărit întru primejdii, căci nu se cuvine a se arăta credinţa numai în vreme de pace şi de linişte, ci se cuvine a ne ţine de dînsa şi întru înviforare. Tot aşa şi dragostea, nu are doar dobîndirea cea dulce, ci şi osteneala cea covîrşitoare, fiindcă se cuvine a suferi greşelile fratelui, chiar dacă zavistuieşte, chiar dacă se mînie, chiar dacă se înalţă şi dacă boleşte de nemulţumire. De aceea a înjugat osteneala cu dragostea şi a rînduit răbdarea împreună cu nădejdea." (*n. aut.*)

răbdau ispitele. Căci Dumnezeu pentru aceasta îngăduia a fi ispitiţi Creştinii la începutul credinţei, ca să nu zică cineva că propovăduirea evangheliei[1] se întărea la întîmplare, cu măgulirile şi cu odihnele celor ce o primeau. Şi, pe lîngă aceasta, ca să se arate că sufletele celor ce credeau nu erau plecate de vreo înduplecare şi limbuţie a oamenilor, ci doar de puterea lui Hristos ce Se propovăduia.

înaintea lui Dumnezeu-Părintelui nostru.

În două chipuri poţi să înţelegi zicerea aceasta, iubitule: sau că noi, Apostolii, vă pomenim totdeauna înaintea lui Dumnezeu-Părintele pe voi, Tesalonicenii; sau că ne aducem aminte de lucrul credinţei voastre, care stă înaintea lui Dumnezeu-Părintele. Zice: O, Creştinilor Tesaloniceni! – să nu socotiţi că osteniţi fără folos şi fără cîştig. Nu! – fiindcă toate faptele voastre stau înaintea lui Dumnezeu-Părintele, şi de aceea El va răsplăti plăţile faptelor voastre prea-împlinite.

4. Iubiţi fraţi, ştim alegerea voastră de la Dumnezeu;

Zice: O, iubiţii mei fraţi! – ne aducem aminte de voi, căci ştim că sînteţi aleşi de Dumnezeu întru credinţa lui Hristos mai mult decît numeroşi alţii. Şi de unde e arătată aceasta – o, fericite Pavele! –, anume că Tesalonicenii sînt aleşi de Dumnezeu? Aceasta o arată descoperit mai jos.

5. căci evanghelia noastră nu s-a făcut către voi numai în cuvînt,

Din aceasta – zice – este arătat că voi, Tesalonicenii, sînteţi aleşi de Dumnezeu, anume din faptul că Dumnezeu a slăvit şi a mărit la voi propovăduirea evangheliei. Şi – fiindcă noi nu v-am propovăduit numai cu cuvîntul, ci prin noi s-au făcut şi semne şi minuni – Dumnezeu a binevoit să credeţi prin aceste semne că sînteţi aleşi şi înainte-hotărîţi ai Lui.

ci şi întru putere.

Adică: Aţi primit evanghelia cu semnele şi cu minunile făcute prin noi atît pentru facerea de bine şi ajutorarea celor ce au primit credinţa cu inimă mulţumitoare, cît şi pentru pedeapsa şi înţelepţirea celor neînduplecaţi şi nemulţumitori.

[1] Nu e vorba de vreo carte a *Evangheliei* (cum se va arăta în amănunt ceva mai la vale), ci de buna vestire a mîntuirii oamenilor prin Iisus Hristos. (*n. m.*)

şi întru Duhul Sfînt

Adică: Aţi primit evanghelia cu înţelepciunea duhovnicească, iar nu cu cea din afară, trupească, a filozofilor. Sau zice: Aţi primit evanghelia şi credinţa cu Duhul cel Sfînt, Care Se dădea celor ce credeau şi care grăiau în limbi străine, şi prooroceau şi făceau osebite minuni.

şi întru multă încredinţare,

Zice: Aţi primit evanghelia cu necaz şi cu rea pătimire. Căci – precum semnele, minunile, şi împărţirea şi darul Sfîntului Duh se făceau pentru deplina încredinţare a celor ce credeau, tot aşa şi necazurile pătimite pentru propovăduirea evangheliei erau mare adeverire şi întărire a ei şi a credinţei.

precum ştiţi în ce fel ne-am făcut între voi pentru voi.[1]

Zice: Fraţilor, voi înşivă sînteţi martori cum am petrecut şi cum am umblat între voi, şi cu cît de multă osîrdie v-am propovăduit evanghelia, fiindcă sînteţi aleşi de Dumnezeu. De aceea ne-am sîrguit să le săvîrşim şi să le suferim pe toate pentru voi, căci cine nu ar pătimi ispite pentru cei iubiţi ai lui Dumnezeu? Aici, Pavel arată că îi laudă, chiar dacă umbrit, fiindcă voieşte mai întîi să-i laude pe Tesaloniceni.

6. Şi voi v-aţi făcut următori ai noştri şi ai Domnului,

Aici, Apostolul îi îndeamnă şi-i întăreşte pe Tesaloniceni, lăudîndu-i şi aducîndu-le aminte că nici ei nu rămăseseră mai jos decît dînsul întru primejdii, ci i-au urmat. O, minune! – cîtă laudă a Tesalonicenilor este a se face ei următori ai învăţătorului lor Pavel şi ai Domnului nostru Iisus Hristos îndată ce au crezut! Cum s-au făcut însă următori ai Domnului? Aşa, fiindcă şi Domnul, multe pătimind, Se bucura, căci de voie venea la pătimă, încît şi zicea către Părintele Său, rugîndu-Se: „Părinte, a venit ceasul, proslăveşte-L pe Fiul Tău!" (*Ioan* 17:1).[2]

[1] Iar Teodorit zice: „V-a înduplecat însă şi mărimea primejdiilor pentru cele dumnezeieşti aduse de noi. Căci zicerea «în ce fel ne-am făcut între voi pentru voi» arată primejdiile pe care le suferise pentru dînşii aducîndu-le mîntuitoarea propovăduire." (*n. aut.*)

[2] Şi sînt multe alte semne prin care se dovedeşte bucuria Domnului întru pătimiri. A zice îndată ce a venit în lume: „Jertfă şi punere înainte nu ai voit, trup însă Mi-ai gătit" (*Psalm 39*: 9), adică: Trupul Meu l-ai ales – o, Părinte! – a se face jertfă gătită şi desăvîrşită – precum tîlcuieşte Apostolul Pavel în *Epistola către Evrei* (*Evrei* 10:5); faptul că l-a numit pe

primind cuvîntul cu mult necaz, întru bucuria Sfîntului Duh,

Zice: Voi, Tesalonicenii, nu aţi primit cuvîntul evangheliei doar cu necaz, ci cu mult necaz, adică cu multe primejdii. (Iar aceasta o vei afla din *Faptele Apostoleşti*, precum am zis înainte, în subînsemnarea stihului 3.) Însă – zice – aţi primit necazul şi primejdiile acestea bucurîndu-vă. Şi, tălmăcind cum se poate bucura cineva în necazuri, Apostolul a zis: „cu bucuria Duhului Sfînt", pentru că – zice – Sfîntul Duh nu v-a lăsat să vă întristaţi pentru necazurile ce le suferiţi, ci durerea era a trupului şi a celor trupeşti, iar sufletului vostru i se dă bucuria de la Sfîntul Duh. Căci – zice – aşa cum cei trei tineri, în mijlocul flăcării cuptorului, se răcoreau cu duhul acela ce şuiera, tot astfel vă bucură şi pe voi Duhul Sfînt cînd vă află în primejdie, arătîndu-vă în fantazie [„închipuire", *n. m.*] ca şi cum răsplătirea viitoare din ceruri ar fi de faţă. Vezi aşadar – o, cititorule! – că atunci se face cineva următor Domnului, cînd suferă primejdiile şi necazurile cu bucuria Sfîntului Duh.

7. ca să vă faceţi chip tuturor celor ce cred în Machidonia şi în Ahaia.

Măcar că Pavel propovăduise evanghelia în Tesalonic, mitropolia Machidoniei, venind din Filipi şi din celelalte cetăţi ale Machidoniei, cu toate acestea Tesalonicenii străluceau întru fapta bună şi întru primirea evangheliei într-atît, încît se făcuseră învăţători şi pildă întru toată Machidonia şi Ahaia, adică în Moreea. Aşadar după aceasta au urmat Tesalonicenii lui Pavel: fiindcă şi Pavel, măcar că a crezut întru Hristos în urma tuturor, totuşi i-a întrecut cu ostenelile pe toţi Apostolii mai dinainte. Şi vezi – o, cititorule! – că Apostolul nu a zis că Tesalonicenii s-au făcut spre a crede ceilalţi, ci că s-au făcut „chip" şi învăţători acelora după ce au crezut ceilalţi, crezînd cum se cuvine a crede, cu căldură şi cu inimă gata spre a primi ispitele şi primejdiile pentru credinţă şi pentru poruncile Domnului.

Petru „Satana" pentru că-L oprea a merge în Ierusalim ca să pătimească (*Matei* 15:23); S-a necăjit cînd să vină ceasul a pătimi, fiindcă aceasta înseamnă zicerea: „Şi cu botez am a Mă boteza, şi cîtă nerăbdare am pînă ce se va săvîrşi" (*Luca* 12:50); a numi moartea „pahar", care – după Sfinţitul Teofilact – înseamnă dulceaţa şi bucuria pe care o simt cei ce beau vin: „Paharul pe care Mi l-a dat Mie Părintele, oare nu-l voi bea?" (*Ioan* 18:11); a alerga la miezul nopţii şi a Se duce în grădina care îi era cunoscută lui Iuda – precum tîlcuieşte Hrisostom; şi a zice femeilor ce plîngeau să nu plîngă pentru Dînsul (*Luca* 23:28). Vezi în *Nevoinţele Duhovniceşti*, foaia 347 şi în *Războiul nevăzut*, foaia 227, şi alte semne ale bucuriei Domnului întru pătimiri. (*n. aut.*)

8. Căci de la voi s-a revărsat cuvîntul Domnului

Adică: O, fraţii mei Tesaloniceni! – vestea credinţei şi a faptei voastre bune a făcut propovăduirea evangheliei auzită şi prea-vestită la toţi şi v-aţi făcut învăţători tuturor celorlalţi credincioşi. Iar zicerea „s-a revărsat" arată că: Precum trîmbiţa răsună strălucit şi glasul ei ajunge la mare depărtare, tot aşa şi de la voi, Tesalonicenii, a răsunat propovăduirea evangheliei ca o trîmbiţă şi glasul ei a ajuns în locuri depărtate.[1]

nu numai în Machidonia şi în Ahaia, ci credinţa voastră către Dumnezeu a ieşit către tot locul,

Zice: Cu pilda voastră, aţi umplut Machidonia şi Moreea de cuvîntul evangheliei şi aţi umplut de mirare şi de înspăimîntare tot locul, căci întru atît de puţină vreme aţi arătat atîta credinţă fierbinte şi covîrşitoare. Aceasta e spusă cu înfăţişare retorică, de parcă ar vorbi pentru vreun lucru însufleţit şi viu.

încît a nu avea noi trebuinţă de a grăi ceva.

Atît de mare şi de lucrătoare este vestea credinţei voastre – zice –, încît oamenii nici nu ne mai aşteaptă să zicem ceva despre voi, ci, de cîte ori începem a vă lăuda pentru a-i îndemna la aceeaşi rîvnă a credinţei voastre, ei ne-o iau înainte şi povestesc faptele voastre cele bune, şi noi le auzim de la dînşii.

9. Căci ei vestesc cum am fost primiţi la voi

Chiar ei vestesc şi zic că, deşi venirea noastră la voi a fost plină de nenumărate morţi, voi nu v-aţi smintit întru noi, nici nu v-aţi răcit pentru relele şi primejdiile pe care le-am cercat cînd eram acolo. Şi ei spun că, deşi aţi căzut în felurite primejdii pentru noi (şi vezi despre aceasta la capitolul 17 al *Faptelor* şi subînsemnarea de mai înainte la stihul 3 al capitolului acestuia), nu v-aţi întors faţa de către noi, ci atîrnaţi de noi ca şi cum aţi fi dobîndit din partea noastră nenumărate bunătăţi.

Şi se vede că venirea aceasta a lui Pavel în Tesalonic a fost cea de a doua, căci întîia dată fusese gonit de acolo pentru tulburarea Evreilor, şi

[1] Iar Teodorit zice: „A zis: «de la voi s-a revărsat cuvîntul Domnului» nu pentru că de acolo ar fi luat început propovăduirea, ci fiindcă osîrdia lor pentru cele dumnezeieşti se făcuse mult-vestită şi pe mulţi îi pornise spre a revărsa lumii cinstiri ale lui Dumnezeu." (*n. aut.*)

se dusese în Veria. Şi după aceea s-a dus iarăşi în Tesalonic şi atît de bine a fost primit de Tesaloniceni, încît aceia voiau chiar a-şi pune sufletele în primejdie pentru el.[1]

şi cum v-aţi întors către Dumnezeu de la idoli, ca să slujiţi Dumnezeului celui adevărat

Zice: Ceilalţi ne vestesc cu ce lesnire şi multă căldură aţi crezut voi, Tesalonicenii, fără a spune noi ceva pentru voi. Iar aici, povestind, Apostolul îi sfătuieşte pe Tesaloniceni fără greutate şi fără supărare, fiindcă le aduce aminte cu o frumoasă metodă de la ce rătăcire şi păgînătate a mincinoşilor şi morţilor idoli au venit la buna-cinstire de Dumnezeu şi la dreapta cunoştinţă a adevăratului şi viului Dumnezeu, şi astfel îi sfătuieşte să vieţuiască cu această bună cinstire şi cunoştinţă de Dumnezeu.[2]

10. şi să-L aşteptaţi pe Fiul Lui din ceruri (pe Care L-a sculat din morţi), pe Iisus, pe Cel ce ne-a izbăvit de urgia viitoare.

Şi aceste cuvinte ale lui Pavel au aceeaşi metodă cu cele de mai sus, căci tot în chip de povestire îi învaţă dumnezeiescul Apostol pe Tesaloniceni să-L aştepte pe Fiul lui Dumnezeu, Care are să vină să ne slobozească de urgia viitoare. Şi prea-mare mîngîiere este celor ce se necăjesc că Cel ce a murit, şi S-a sculat, şi a înviat şi Se află acum în cer va veni întru a doua venire şi că pe noi, cei ce ne necăjim acum, ne va slobozi de viitoarea ur-

[1] Şi poate că a doua venire a lui Pavel în Tesalonic se arată, măcar că umbrit, din *Faptele Apostoleşti*, care zic: „Iar după ce a încetat tulburarea (cea din Efes), chemîndu-i pe ucenici şi sărutîndu-i, Pavel a ieşit ca să meargă în Machidonia. Şi, trecînd prin părţile acelea şi mîngîindu-i pe ei cu mult cuvînt, a venit în Elada" (capitolul 20, stih 1). Iar în Machidonia se află şi Tesalonicul, fiind mitropolie a ei. Însă, pentru că din cuvîntul ce îl zice însuşi Pavel în capitolul 2 al acestei epistole se vede că nu a mers a doua oară în Tesalonic – căci aşa zice acolo: „Pentru aceasta am voit a veni către voi eu, Pavel, o dată şi de două ori, şi ne-a împiedicat Satana" (capitolul 11:18) – însemnăm şi aceasta, că, după ce a mers în Elada şi a şezut acolo trei luni, Pavel şi-a făcut socoteala să se întoarcă prin Machidonia în Siria. Iar dacă a mers într-adevăr în Machidonia nu se ştie [căci zice aşa]: „(Făcînd trei luni în Elada) şi făcîndu-se asupra lui vrăjmăşie de către Evrei cînd urma a se duce în Siria, şi-a făcut socoteala de a merge prin Machidonia" (*Fapte*, capitolul 3) (*n. aut.*)

[2] Iar Teodorit zice: „Apostolul ne-a învăţat învederat cum se cuvine a înţelege zicerea «ca să Te cunoască doar pe Tine, adevăratul Dumnezeu» (*Ioan* 17:3). Căci nu L-a osebit de Fiul, ci de cei ce nu sînt dumnezei. Pe Acesta L-a numit «Cel ce este Dumnezeu viu şi adevărat», viu adică pentru că aceia nu sînt vii, şi adevărat pentru că aceia se numeau «dumnezei» în chip mincinos." (*n. aut.*)

gie, adică de munca veşnică ce va să fie, fiindcă noi I-am bine-plăcut prin credinţă şi prin viaţa noastră neprihănită, iar pe cei ce ne necăjesc nu-i va milui cu îndurare, ci îi va osîndi în muncă. Şi – fiindcă cele rele şi supărătoare erau de faţă la îndemînă, iar cele bune şi îmbucurătoare doar se nădăjduiau şi nu erau de faţă – Pavel mărturiseşte aici că Tesalonicenii aveau mare credinţă, fiindcă ei aşteptau şi nădăjduiau viitoarele bunătăţi cu adeverire, fără a se îndoi cît de puţin pentru ele.[1]

[1] Acelaşi Teodorit zice: „Se cuvine dar a şti că nu dumnezeiasca fire a Celui unuia născut s-a sculat din morţi, căci aceasta este nepătimitoare. Nici că Iisus este un alt Fiu, osebit de Cel unul născut, ci este acelaşi cu adevărat (după ipostas [«persoană», *n. m.*]). El a pătimit ca om şi a înviat ca om (adică după firea omenirii Sale)." (*n. aut.*)

CAPITOLUL II

1. Căci voi înşivă ştiţi, fraţilor, că venirea noastră la voi nu s-a făcut zadarnică.

Zice: Cu adevărat, mari sînt şi isprăvile noastre, însă nici noi nu am avut către voi socoteli omeneşti şi venirea noastră la voi nu a fost deşartă şi zadarnică. Adică: Nu am venit la voi fără primejdii şi fără ispite, nici fără a avea oarecare lucru statornic. Căci – precum am zis – de multe ori primejdiile întăresc propovăduirea credinţei şi, fără primejdii, credinţa ar fi fost deşartă şi zadarnică. (Vezi şi la stihul 5 al capitolului întîi al acesteia, unde zice: „şi întru multă încredinţare".)

2. Ci, mai înainte pătimind şi ocărîndu-ne în Filipi – precum ştiţi – am cutezat întru Dumnezeul nostru a grăi către voi evanghelia lui Dumnezeu întru multă nevoinţă.

Zice: Din primejdii, am căzut în primejdii. Căci, izbăvindu-ne de primejdiile, bătăile şi închisorile pătimite mai întîi în Filipi (căci în Filipii Machidoniei a fost bătut şi închis în temniţă Pavel împreună cu Sila, precum mărturisesc *Faptele*, capitolul 15), am căzut – zice – întru alte primejdii, cînd am venit în Tesalonic să vă propovăduim evanghelia. Căci Evreii, tulburînd norodul şi pe stăpînitori, ne-au făcut să ne depărtăm de acolo în Veria cu multă primejdie, cu nevoinţă şi cu frică (precum se vede în capitolul 17 al *Faptelor*). Vezi însă, iubitule, cum Pavel Îi afieroseşte totul lui Dumnezeu, zicînd: „am cutezat întru Dumnezeul nostru", adică: Întăringu-ne de Dumnezeu, ne-am înfăţişat în cetatea voastră, Tesalonicul, ca să vă propovăduim evanghelia.

3. Căci mîngîierea noastră nu este dintru amăgire,

Zice: Învăţătura şi propovăduirea noastră[1] nu este din amăgire, adică nu amăgeşte pe nimeni, ci pe toţi îi învaţă calea cea dreaptă a mîntuirii. Căci cei ce amăgesc nu se dau pe sine-şi în primejdii şi rele pătimiri, ci la desfătări şi bancheturi, iar eu m-am dat pe sine-mi în rele pătimiri şi primejdii ale vieţii numai ca să vă mîntuiesc cu învăţătura mea. Prin urmare, este arătat că învăţătura mea nu amăgeşte pe nimeni, căci eu, învăţînd, nu sufăr primejdii pentru lucrări omeneşti şi vremelnice, ci pentru unele dumnezeieşti şi veşnice.

[1] Aşa a tîlcuit „mîngîierea" şi Teodorit. (*n. aut.*)

nici din necurăţie,

Adică: Eu nu învăţ vreun lucru necurat şi spurcat, cum învaţă şi fac vrăjitorii şi fermecătorii.

nici cu vicleşug,

Zice: Nici nu învăţ vreun lucru care să pricinuiască răzvrătire şi scornire, precum a făcut Tevda, despre care este scris în *Fapte*: „Căci, înainte de zilele acestea s-a ridicat Tevda zicînd că el este cineva, căruia i s-au alăturat un număr de bărbaţi ca la patru sute, care a fost ucis, şi toţi cîţi l-au ascultat au fost risipiţi şi nimiciţi" (*Fapte* 5:36).

4. ci, după cum ne-am cercat de Dumnezeu a ni se încredinţa evanghelia, aşa grăim,

Zice: Dumnezeu ne-a cercat şi ne-a ales ca să ni se încredinţeze propovăduirea evangheliei, şi nu ne-ar fi ales dacă nu ne-ar fi ştiut vrednici. Deci noi aşa rămînem, cum am fost aleşi de Dumnezeu pentru propovăduirea atît de mare a evangheliei.[1]

nu căutînd a plăcea oamenilor, ci lui Dumnezeu, Celui ce ne cearcă inimile.

Zice: Grăim evanghelia nu ca să plăcem vouă sau altor oameni, ci pentru că voim să plăcem lui Dumnezeu, Care cercetează cele ascunse ale inimii noastre – căci zicerea „cearcă" însemnează aici „cercetează". Sau zice aceasta, că Dumnezeu primeşte şi încununează inimile, adică aşezarea din lăuntru a omului, nu arătarea cea din afară; căci nici un om viclean cu inima, amăgitor şi necurat nu poate plăcea lui Dumnezeu.

5. Căci niciodată nu ne-am arătat întru cuvînt de măgulire, precum ştiţi,

Fiindcă mai înainte Apostolul i-a lăudat pe Tesaloniceni, pentru a nu lăsa lauda lor sub bănuială, aici zice aşa: Niciodată nu v-am măgulit, ca să

[1] Iar Teodorit tîlcuieşte zicerea aceasta aşa: „Nu ne-am pus învăţători hirotonisiţi de noi înşine – zice –, ci evanghelia ni s-a încredinţat de către Dumnezeu. De aceea, toate le zicem şi le facem ca sub mărturia lui Dumnezeu, căci ştim că nici una din mişcările sufletului nu este neştiută de El. Iar zicerea «precum ne-am cercat de Dumnezeu» este în loc de: «fiindcă I s-a părut Lui»." (*n. aut.*)

vă amăgesc – căci măgulirea este însuşirea acelora care caută să amăgească pe cineva. Deci, precum nu v-am măgulit altă dată, tot aşa nu vă măgulesc nici acum.

nici cu porniri de lăcomie, Dumnezeu e martor.

Zice: Nici nu v-am propovăduit din iubire de argint, pentru a lua bani de la voi.[1] Că nu v-am măgulit niciodată, voi înşivă sînteţi martori; iar că nu sînt iubitor de argint e martor Însuşi Dumnezeu, Care ştie aşezările inimii mele, fiindcă aceasta [lăcomia] vă este necunoscută vouă, fiind o patimă ascunsă a inimii.

6. Nici n-am căutat slavă de la oameni, nici de la voi, nici de la alţii,

Apostolul nu a zis: „nu am dobîndit cinste de la voi", ca să nu se creadă că îi ocărăşte. Ci zice: Noi nu am căutat vreo slavă şi cinste de la voi, cu toate că evanghelia cere a fi cinstiţi Apostolii propovăduitori de către Creştinii ce o ascultă. Căci, dacă oamenii aduc multă cinste solilor ce mijlocesc pentru împăraţii pămînteşti, cu cît mai vîrtos se cuvine a fi cinstiţi solii Împăratului ceresc, cum erau Pavel şi ceilalţi Apostoli? Deci – zice – cum ne vom face lucrarea noastră pentru a dobîndi slavă, de vreme ce nu voim să fim cinstiţi nicidecum ca nişte învăţători şi Apostoli, nici de către voi, nici de către alţii? Aceasta este de necrezut şi nu se poate întîmpla!

7. deşi puteam fi cu greutate, ca Apostoli ai lui Hristos.

Zice: Noi puteam fi cu greutate, adică în cinste, în slavă şi în mare cuviinţă şi să luăm de la voi toate cele trebuincioase şi de nevoie pentru hrana vieţii noastre. Căci dregătoria noastră cere acestea, fiind trimişii lui Hristos, adică sîntem soli şi slujitori ai Împăratului ceresc şi avem stăpînire de la Domnul să vieţuim din evanghelie, că El Însuşi a zis: „Vrednic este lucrătorul de hrana sa" (*Matei* 10:10). Totuşi – zice – nu ne-am folosit de stăpînirea aceasta.

Ci ne-am făcut blînzi în mijlocul vostru,

Zice: Am fost blînzi între voi, fără a vă pricinui vreo greutate şi supărare. Sau zice: Am fost între voi ca nişte prunci (precum se află întru alte

[1] Şi Teodorit zice: „Iar «lăcomie de averi» a numit propovăduirea pentru bani." (*n. aut.*)

izvoade) adică fără răutate, smeriţi şi neiubitori de slavă, căci pruncii nu cugetă vreo iubire de slavă sau altă asemenea răutate. Şi zicerea „în mijlocul vostru" are această înţelegere: Eu, Pavel, m-am făcut ca unul dintre voi, adică asemenea cu voi întru toate, fără a lua vreo rînduială mai înaltă, precum cerea dregătoria apostoliei mele.

precum doica îi încălzeşte pe copiii săi.

Cu aceste cuvinte, de trei ori fericitul Pavel arată iubirea părintească pe care o avea către Tesaloniceni. Oare – zice, doica îi măguleşte pe copii ce-i hrăneşte ca să ia de la dînşii slavă? Ba! Oare cere bani de la copiii cei mici? Nu! Oare le este lor grea şi însărcinătoare? Ba! Doica este chiar mai blîndă către copii decît însăşi maica lor cea adevărată. Deci, aşa cum se arată doica faţă de copiii cei mici pe care îi creşte şi îi hrăneşte, tot astfel ne-am arătat şi noi, Apostolii, către voi. Şi astfel se cuvine a se arăta orice învăţător şi propovăduitor al evangheliei către Creştinii ucenici ai lui: adică blînd şi blajin, îmbrăţişîndu-i şi sărutîndu-i pe cei ce-l ocărăsc, la fel cum doica îi îmbrăţişează şi îi sărută pe copiii pe care îi hrăneşte şi îi creşte, chiar dacă o şi lovesc aceia.[1]

8. Astfel ţinîndu-ne de voi, bine-voim a vă da nu numai evanghelia, ci şi sufletele noastre[2],

[1] Teodorit zice însă că Pavel o numeşte aici „doică" chiar pe maică. Şi vezi – o, cititorule! – că dumnezeiescul Pavel l-a covîrşit şi pe Moisi întru iubirea îndurătoare către norod şi că a ajuns la adevărata iubire şi dragoste de oameni a lui Dumnezeu. Căci ştim cum văzătorul de Dumnezeu Moisi, necăjindu-se, se jeluia pentru norodul lui Israil şi zicea către Dumnezeu acestea: „Oare eu am luat în pîntece tot norodul acesta? Oare eu i-am născut pe aceştia? Căci îmi zici: Ia norodul acesta în sînul tău, precum ridică doica pe cel ce-l alăptează, şi-l du în pămîntul pe care cu jurămînt l-am făgăduit părinţilor lui" (*Numeri* 11:12). Iar Pavel, îndurătorul şi prea-iubitorul de fraţi, nu zice asemenea cuvinte jeluitoare şi oarecum cîrtitoare, ci, urmînd îndurărilor lui Dumnezeu cele ca de maică şi de părinte, zice către Creştini cuvinte foarte dulci: „Ne-am făcut în mijlocul vostru ca o doică ce-şi încălzeşte copiii." Căci tot aşa a stat şi Dumnezeu către norodul israilitean: ca o doică şi maică, sau ca un părinte iubitor de fii, Dumnezeu i-a hrănit şi i-a purtat în braţele Sale pe Israiliteni în pustie patruzeci de ani întregi, precum este scris: „şi cum a făcut în pustiul acesta, unde, cum ai văzut tu, Israil, Domnul Dumnezeul tău te-a purtat tot drumul ce l-aţi străbătut pînă ce aţi sosit la locul acesta, cum poartă un om pe fiul său, pînă ce aţi venit la locul acesta" (*Deuteronomul* 1:31). (*n. aut.*)

[2] Nu putem trece sub tăcere cuvintele cu adevărat ţesute cu aur ale Hrisostomului celui numit cu dar, care porunceşte aşa în partea morală a zicerii acesteia despre prietenie şi despre adevăratul, bunul şi credinciosul prieten: „Trebuie a-l iubi pe cel ce te iubeşte încît a-ţi da şi sufletul, dacă ţi l-ar cere şi ar fi cu putinţă. Ce zic «a-l cere»? Tu însuţi se cuvine

„Ţinîndu-ne de voi", adică: „astfel sîntem legaţi şi împletiţi cu voi prin iubire". Deci zice: Nu numai că n-am luat de la voi nimic, dar, de ar fi cu putinţă, bine-voim – adică foarte voim – să vă dăm chiar sufletele noastre. Prin urmare, a le da Pavel evanghelia Tesalonicenilor a fost un lucru cinstit, iar a-şi da şi sufletul pentru dînşii a fost o faptă de o înfricoşată dragoste, pe care o arată mai departe:

căci v-aţi făcut iubiţi nouă.

Pentru a nu părea că Tesalonicenii sînt datori a-l cinsti pentru că osteneşte pentru dînşii – cum va spune mai departe –, Pavel zice aici aşa: Fra-

a alerga să i-l dai! Căci nimic, nimic nu e mai dulce decît dragostea de acest fel, aceasta neavînd nimic mîhnitor. Cu adevărat, prietenul credincios este doctorie de viaţă; cu adevărat, prietenul credincios este acoperămînt tare! Căci ce nu ar face prietenul cel curat? Cîtă îndulcire nu i-ar face prietenului său şi cît folos, cîtă păzire? Dacă ai vorbi de mii de vistierii, nimic nu ar fi vrednic faţă de adevăratul prieten. Văzîndu-şi prietenul, prietenul se bucură, se veseleşte şi se împleteşte de el cu o împletire sufletească ce are negrăită îndulcire. Numai dacă îşi aduce aminte de prieten se deşteaptă şi se într-aripează cu mintea. Vorbesc despre prietenii cei adevăraţi – de un suflet, aceia care aleg chiar a muri pentru cei pe care îi iubesc cu căldură. Rogu-vă să nu socotiţi că am vorbit despre prietenii cei prost înţeleşi, despre părtaşii meselor, care sînt prieteni numai după numire. Dacă cineva are un prieten adevărat, va cunoaşte ce spun. Chiar dacă l-ar vedea în toate zilele, nu se satură de el şi îi roagă aceleaşi lucruri ca şi lui însuşi. Eu ştiu pe cineva care, avînd un prieten, îi ruga pe sfinţii bărbaţi mai întîi pentru acela. Atît de mult înseamnă prietenul cel bun, încît, pentru dînsul, iubim şi locul, şi vremea. Căci, precum trupurile cele strălucite slobod lumină în jurul lor, tot aşa şi prietenii îşi lasă harul în locurile în care merg. Şi de multe ori lăcrimăm şi suspinăm ajungînd în locurile acelea, aducîndu-ne aminte de zilele întru care ne aflam împreună cu prietenii. Nu se poate arăta în cuvînt cîtă dulceaţă pricinuieşte înfăţişarea prietenului (şi doar aceia ştiu, care au cercat cu ispita), şi a cere şi a lua dar de la un prieten fără bănuială. Cînd ne poruncesc prietenii, atunci le cunoaştem har; iar cînd se îngreuiază, atunci ne scîrbim. Nu avem nimic care să nu fie al acelora. De multe ori, chiar dacă defăimăm toate cele de aici, totuşi nu voim a ne duce, pentru aceia. Prietenul cel adevărat este mai poftit chiar decît lumina. Şi nu te mira! – căci ne este mai bine a se stinge soarele decît a fi lipsiţi de prieteni, ne este mai bine a petrece în întuneric decît a fi fără prieteni. Cum aşa?! Eu spun că mulţi, deşi văd soarele, se află întru întunericul întristării; iar dacă s-ar învrednici să aibă prieteni, nu ar ajunge în necaz. Vorbesc de prietenii cei duhovniceşti, care nu cinstesc nimic mai mult decît prietenia. Unul ca acesta era Pavel, care şi-ar fi dat sufletul cu dulceaţă, chiar dacă nu i-ar fi fost cerut, şi ar fi căzut în gheenă cu dulceaţă. Aşa trebuie a iubi: cu aşezare înfocată! Voiesc a da o pildă de prietenie: Prietenii, aceia după Hristos, îi întrec pe părinţi şi pe fii! Aceasta este prietenia: a nu socoti cineva că ceea ce are este al său, ci al aproapelui. Şi unde este cu putinţă – zici tu – a se afla unul ca acesta? Ba, nu e cu putinţă, fiindcă nu voim! Căci, dacă am voi, ar fi foarte cu putinţă, pentru că altminteri Hristos nu ne-ar fi poruncit şi nu ar fi vorbit despre dragoste aşa cum a făcut-o. Mare lucru este prietenia şi nimeni nu ar putea şti cît este de mare, nici a-l arăta vreun cuvînt, afară de cercarea singură" (*Cuvîntul* al 2-lea la cea dintîi către Tesaloniceni). (*n. aut.*)

ţilor, nu vă spun acestea pentru nimic altceva, ca să iau vreo plată de la voi, decît numai pentru dragostea voastră.

9. Fraţilor, aduceţi-vă aminte de ostenelile şi de trudele noastre: căci lucrînd noaptea şi ziua, pentru a nu îngreuia pe careva din voi, v-am propovăduit evanghelia lui Dumnezeu.

Nu a zis: Fraţilor, aduceţi-vă aminte de facerile de bine primite de la mine – ci: Aduceţi-vă aminte de ostenelile mele, şi nu de simple osteneli, ci de trude, adică de ostenelile făcute cu multă silinţă şi cu sudori, şi că lucram lucru de mînă nu numai ziua, ci şi noaptea[1], ca să nu îngreuiem pe

[1] Fericitul Pavel arată în multe alte părţi ale epistolelor sale că lucra lucru de mînă, cum e scris în *Faptele Apostolilor:* „După acestea, Pavel, plecînd din Atena, a venit în Corint. Şi, găsind un Iudeu cu numele Acvila, de neam din Pont, venit de curînd din Italia, şi pe Priscila, femeia lui, pentru că poruncise Claudiu ca toţi Iudeii să plece din Roma, a venit la ei. Şi, pentru că erau de aceeaşi meserie, a rămas la ei şi lucrau, căci erau făcători de corturi." (*Fapte* 18:1-3). Şi nu numai Pavel lucra şi slujea, ci toţi Apostolii, precum o zic ei înşişi în *Aşezămintele* lor: „Fiindcă şi noi, îndeletnicindu-ne în cuvîntul evangheliei, totuşi nu ne lenevim de lucrări. Căci unii dintre noi sînt pescari, alţii făcători de corturi, şi alţii lucrători de pămînt, ca niciodată să nu fim fără lucru" (*Aşezămintele*, cartea a doua, capitolul 63). Şi ce zic? Însuşi Stăpînul tuturor şi Domnul nostru Iisus Hristos a făcut lucru de mînă, meşteşugul teslăresc cel subţire [„tîmplărie", *n. m.*], pînă la vîrsta de treizeci ani. Căci nu doar S-a numit „fiu al teslarului Iosif" – precum zice Evanghelistul Matei: „Au nu este acesta fiul teslarului?" (*Matei* 13:55) –, ci chiar a fost teslar, precum zice Evanghelistul Marcu: „Au nu este acesta fiul Mariei, teslarul?" (*Marcu* 6:3). Iar Domnul şi dumnezeieştii Lui Apostoli lucrau meşteşug [din aceste pricini]: 1) Ca să-şi scoată hrana vieţii lor neîngreuind pe cineva, căci sărac a fost şi Domnul (vezi la zicerea „bogat fiind, pentru noi a sărăcit", *2 Corinteni* 8:9, în subînsemnare), şi Apostolii Lui, şi prin urmare avea trebuinţă să lucreze, 2) ca să dea milostenie la săraci din osteneala lor, 3) ca să dea dajdiile împărăteşti ce cădeau asupră-le, 4) ca să dea şi dajdiile preoţeşti, 5) ca să-i înveţe pe oameni să nu aibă meşteşugul drept un lucru necinstit şi defăimat, ci să-l socotească un lucru cinstit şi legiuit de Dumnezeu; căci mulţi bogaţi şi stăpînitori fără de socoteală ajung întru atîta mîndrie, încît le e ruşine nu numai a lucra meşteşug, ci şi de a vorbi cu meşteri. De aceea, chiar unii care au fost meşteri mai înainte, după ce se îmbogăţesc, leapădă meşteşugul şi îşi petrec viaţa fără lucrare, 6) ca să-i înveţe pe oameni cu fapta că meşteşugul şi lucrarea de mînă, oricît ar fi de smerite, nu sînt rele şi nu-l pot opri pe om de la mîntuire, 7) şi, cea mai de pe urmă, ca să-i înveţe pe toţi meşterii să nu folosească vicleşuguri, amăgiri, furtişaguri, minciuni şi jurăminte în meşteşugurile lor, ci să le lucreze cu curăţie şi cu frică de Dumnezeu, urmînd Domnului şi Apostolilor Lui. Aşadar – dacă Stăpînul Îngerilor şi dumnezeieştii Săi Apostoli lucrau meşteşuguri de mînă şi nu şedeau fără lucrare, măcar că aveau voie a se hrăni din propovăduirea evangheliei, cum le rînduise Domnul – cu cît mai vîrtos se cuvine ca toţi Creştinii – şi cei sfinţiţi cu preoţia, şi credincioşii bărbaţi şi femei – să aibă meşteşuguri şi să nu şadă fără lucrare. Căci din nelucrare se nasc tîlhăriile, vicleşugurile, eresurile şi răutăţile cele mai multe, precum zice înţeleptul Sirah: „Multă răutate i-a învăţat pe oameni nelucrarea" (*Sirah* 33:32). Iar din meşteşuguri se naşte orice faptă bună şi buna

careva din voi. O, minune! Cîtă sîrguinţă şi osîrdie arată de trei ori fericitul Apostol al Domnului! – mai întîi, ca să dea pildă Creştinilor să lucreze, şi al doilea pentru a nu sminti pe cineva, dînd bănuiala că propovăduieşte evanghelia ca să adune arginţi. Şi, zicînd că lucrează ca să nu-i îngreuieze, arată că Tesalonicenii Creştini erau săraci şi nu aveau chip a-i hrăni pe Apostoli. De aceea scrie Pavel Filipenilor: „Căci şi în Tesalonic, o dată şi încă o dată mi-aţi trimis cele spre trebuinţă" (*Filipeni* 4:16); şi iarăşi: „cînd am ieşit din Machidonia, nici o biserică nu a împărtăşit mie cuvînt de dare şi de luare, decît numai voi" (la fel, 15).[1]

10. Voi sînteţi martori şi Dumnezeu

Luîndu-Se spre adeverirea cuvîntului, Dumnezeu este martor vrednic de crezare şi singur. Însă, fiindcă oamenilor le este neştiut dacă într-adevăr mărturiseşte Dumnezeu, Pavel îi cheamă aici ca martori pentru cele zise mai sus şi pe Tesalonicenii înşişi, către care a vorbit.[2]

cum cu cuviosie,

rînduială în lume. De aceea, chiar Pavel porunceşte a nu petrece cineva împreună cu oamenii nelucrători, zicînd: „Vă poruncim, fraţilor, întru numele Domnului Iisus Hristos, a vă osebi de tot fratele ce umblă fără rînduială, iar nu după predania pe care a luat-o de la noi" (2 *Tesaloniceni* 3:2). De aceea porunceşte şi a nu mînca cineva dacă nu lucrează, zicînd: „Dacă cineva nu voieşte să lucreze, nici să nu mănînce" (2 *Tesaloniceni* 3:10).

Şi este arătat că Domnul şi Apostolii plăteau dajdiile împărăteşti şi preoţeşti din lucrarea mîinilor lor, căci cum ar fi fost cu putinţă ca Domnul să-i înveţe pe alţii a plăti acestea (zicînd: „Daţi chesarului cele ale chesarului!" *Matei* 22:21), şi El Însuşi să nu le plătească? Şi cum ar fi fost cu putinţă ca Pavel şi ceilalţi Apostoli împreună cu el să zică: „Daţi tuturor datoriile: celor cu dajdia, dajdie; celui cu birul, bir" (*Romani* 13:7), iar ei să nu le dea? Iar că Domnul şi Apostolii plăteau şi dările preoţeşti, se arată din *Evanghelie*, căci Domnul a plătit drahmele celor ce le cereau, atît pentru Sine, cît şi pentru Petru, care era întîi-născut, căci zice: „Avînd statirul acesta, dă-l lor pentru Mine şi pentru tine" (*Matei* 17:27). Iar că drahma cea îndoită era dare preoţească ce se da Arhiereilor Evreilor, o mărturiseşte capitolul al doilea al *Numerilor*. Şi Domnul a plătit împreună cu Apostolii dările acestea pentru a da pildă Creştinilor, ca şi ei să plătească fără cîrtire şi cu mulţumire. (*n. aut.*)

[1] Drept aceea, nici Tesalonicenii, nici Corintenii, nici alţii, nu-i dădeau lui Pavel cele de trebuinţă, decît numai Filipenii. Dar poate că s-ar nedumeri cineva şi ar întreba: Dacă, aflîndu-se în Tesalonic, Pavel lucra, pentru ce-i mai trimiteau lui Filipenii cele de trebuinţă şi el de ce le oprea? La acestea răspundem că Filipenii îi trimiteau fără a cere el şi că Pavel nu le oprea pentru sine, ci pentru a le împărtăşi săracilor. Căci vezi la tîlcuirea stihului 10 al capitolului 4 al celei către Filipeni, cînd lua şi cînd nu lua Pavel, frumoasă fiind. (*n. aut.*)

[2] Pentru aceasta a zis şi Fotie: „Voi sînteţi martori pentru cele ce aţi văzut [zice Apostolul], iar pentru cele ce nu le-aţi văzut este martor Dumnezeu, Cel ce le ştie pe toate – pentru că nu voia să le rămînă lor a primi vreo bănuială." (*n. aut.*)

Adică: Dumnezeu e martor împreună cu voi că am săvîrşit tot ce trebuia. Căci aceasta arată zicerea „cu cuviosie", în loc de: „cu toată evlavia către Dumnezeu".

şi cu dreptate

Adică: Dumnezeu e martor împreună cu voi că le-am săvîrşit pe toate fără a cere vreo dare de bani.

şi cu neprihănire

Adică: Dumnezeu e martor împreună cu voi că le-am săvîrşit pe toate fără a da vreunuia din voi pricină de defăimare şi de sminteală.

ne-am făcut faţă de voi, cei ce credeţi,

Aici, Pavel încheie cele zise mai sus, zicînd: Căci Dumnezeu e martor împreună cu voi că ne-am făcut, adică am petrecut, între voi, credincioşii Creştini, cu cuviosie, cu dreptate şi fără prihană. Fiindcă Pavel se numea între cei necredincioşi „necuvios", „nestatornic", „semănător de cuvinte" şi cu alte osebite numiri.

11. precum ştiţi.

Aici, Apostolul îi cheamă iarăşi ca martori pe Tesalonicenii înşişi, lucru care este semn că nu vorbeşte mîndrindu-se şi fălindu-se în zadar.

Ca un părinte pe fiii săi, aşa v-am rugat şi v-am mîngîiat pe fiecare din voi.

Într-adevăr, ce lucru minunat este că de trei ori fericitul Apostol Pavel nu lasă nemîngîiat pe nici un Creştin, ci-i vorbeşte şi-l mîngîie pe fiecare în chip potrivit, după vrednicia şi împrejurarea lui, aşa cum un părinte iubitor de fii îl mîngîie pe fiecare din iubiţii săi fii! Şi zice: O, Tesalonicenilor! – îl îndemnăm pe fiecare din voi să rabde bărbăteşte ispitele. Şi nu căutăm slavă de la voi, ci facem aceasta din dragoste. Şi, mai sus, s-a asemănat cu doica şi cu maica, iar acum se aseamănă pe sine-şi cu un tată, ca să arate cu această numire dragostea şi purtarea de grijă pe care le avea pentru Creştini, şi smerenia şi lipsa de mîndrie a socotinţei sale. Căci care tată se mîndreşte împotriva copiilor săi? Negreşit, nici unul!

12. Şi am mărturisit ca să umblaţi cu vrednicia lui Dumnezeu, Celui ce v-a chemat la a Sa împărăţie şi slavă.

A zice Pavel că „mărturisea", anume că-i îndatora şi le poruncea Tesalonicenilor să umble „după vrednicia lui Dumnezeu, Celui ce i-a chemat", aceasta este o învăţătură mustrătoare.[1] Şi zice: De vreme ce vă şi mustram, este arătat că nu v-am linguşit. Şi, fiindcă mai sus a zis că îi mîngîia ca un părinte, aici zice după urmare că „mărturisea", adică îi chezăşuia, zicînd: De ce nu vă mustram cu asprime, ci cu blîndeţe de părinte, şi pentru ce? Ca să umblaţi şi să petreceţi după cuviinţa lui Dumnezeu, Care v-a chemat la slava şi la împărăţia Sa. Vezi însă – o, cititorule! – înţelepciunea marelui Pavel, căci, povestindu-le ce zicea şi făcea cînd era în Tesalonic, totodată îi învaţă şi îi mîngîie pe Tesaloniceni. Căci zice: Dacă Dumnezeu v-a chemat la împărăţia Sa, se cuvine ca voi să suferiţi necazurile şi ispitele ce vi se întîmplă, ca, prin necazurile de acest fel, să intraţi întru împărăţia aceea, căci zice: „Prin multe necazuri trebuie să intrăm întru împărăţia lui Dumnezeu" (*Fapte* 14:11). Iar cuvintele de acest fel sînt totodată şi învăţătură, şi mîngîiere.

13. Pentru aceasta şi noi mulţumim lui Dumnezeu neîncetat, că, luînd voi cuvîntul ascultării de Dumnezeu de la noi, l-aţi primit nu ca pe un cuvînt al oamenilor, ci (precum este adevărul) ca pe un cuvînt al lui Dumnezeu,

Aici, dumnezeiescul Pavel îi laudă pe Tesaloniceni, căci nu zice doar: „noi am făcut fără prihană toate lucrările noastre", ci şi: „voi v-aţi arătat vrednici de propovăduirea mea apostolească". Adică zice: Auzindu-ne că vă învăţăm, voi nu aţi ascultat învăţătura noastră la întîmplare, ci luaţi aminte la dînsa ca şi cum v-ar fi învăţat Însuşi Dumnezeu. Căci „cuvînt al ascultării de Dumnezeu" numeşte propovăduirea evangheliei, pentru că prin ascultare se credea într-însa, şi de aceea zicea Pavel în altă parte: „Cum vor crede, dacă nu vor auzi?" (*Romani* 20:14)[2].

[1] Iar Teodorit zice: „Foarte potrivit a pus acestea trei: ruga, mîngîierea şi mărturisirea. Căci trebuie a aduce nu numai mîngîiere celor ce se întristează, ci şi a-i înfricoşa cu aducerea aminte a relelor ce îngrozesc pe cei ce vieţuiesc cu trîndăvire. (*n. aut.*)

[2] Şi Fotie tîlcuieşte „cuvînt de ascultare" aşa: „Nu se putea a fi toţi învăţători a ceea ce se propovăduia, căci Însuşi Domnul zicea: «Fericiţi – cei ce nu au văzut, şi au crezut» (*Ioan* 20), adică primind buna cinstire de Dumnezeu prin auz. Şi zice: «cuvîntul lui Dumnezeu de la noi», adică: De la noi l-aţi primit, dar nu era cuvîntul nostru, ci al lui Dumnezeu." Iar Teodorit zice că, primind cuvintele lui Pavel drept cuvinte ale lui Dumnezeu, Tesalonicenii dobîndiseră dar proorocesc şi prooroceau, vorbeau în limbi străine şi săvîr-

care se şi lucrează întru voi, cei ce credeţi.

De unde este arătat – zice – că aţi primit cuvîntul nostru ca pe un cuvînt al lui Dumnezeu? Din faptul că acest cuvînt se lucrează întru voi, adică din înseşi faptele pe care le faceţi. Căci, dacă nu aţi fi primit cuvîntul nostru ca pe un cuvînt al lui Dumnezeu, negreşit nu aţi fi suferit atîtea mari ispite cu vitejie de inimă. Căci, precum Pavel a arătat mai sus că nu era linguşitor şi amăgitor, de vreme ce suferea atîtea primejdii, tot aşa se dovedea că este statornică şi credinţa Tesalonicenilor, pentru că aceia răbdaseră şi răbdau primejdii şi necazuri.

14. Căci voi, fraţilor, v-aţi făcut următori bisericilor lui Dumnezeu ce sînt în Iudeea în Hristos Iisus,

Zice: Voi, Tesalonicenii, aţi urmat bisericilor din Iudeea ale Creştinilor ce au crezut dintre Evrei. Căci de aceea a adăugat Pavel zicerea „în Hristos", ca să nu socotească cineva că a numit „biserică" sinagogile necredincioşilor Evrei, ci bisericile credincioşilor Creştini.

căci şi voi aţi pătimit aceleaşi de la cei de o seminţie cu voi, precum şi aceia au pătimit de la Iudei,

Aici, mare este mîngîierea lui Pavel către Tesaloniceni, zicînd: Căci – dacă Evreii din Ierusalim, deşi erau rîvnitori ai *Legii* lor părinteşti, au suferit totuşi atîtea patimi şi ispite chiar de la Iudeii din neamul lor[1] după ce au crezut în Hristos – cu atît mai vîrtos sînteţi datori a suferi pentru credinţa lui Hristos voi, Creştinii din Tesalonic, oricîte patimi şi primejdii vor urma. Şi chiar acest lucru este nu puţină dovadă că propovăduirea evangheliei este adevărată şi încredinţată, anume a pătimi Evreii credincioşi atîtea ispite pentru propovăduirea pe care o goneau mai înainte.

15. de la cei ce L-au omorît şi pe Domnul Iisus

şeau minuni de mirare, căci aceasta însemnează cuvîntul ce l-a zis: „care se şi lucrează întru voi, cei ce credeţi". (*n. aut.*)

[1] Însemnînd aceasta, Pavel zicea către Creştinii Iudei ce erau în Ierusalim: „Aduceţi-vă dar aminte mai întîi de zilele în care, după ce aţi fost luminaţi, aţi răbdat luptă grea de suferinţe, parte făcîndu-vă privelişte cu ocările şi cu necazurile îndurate, parte suferind împreună cu cei ce treceau prin unele ca acestea. Căci aţi avut milă de cei închişi, iar răpirea averilor voastre aţi primit-o cu bucurie, bine ştiind că voi aveţi o mai bună şi statornică avere" (*Evrei* 10:32-34). Pentru aceasta zice şi Teodorit: „Pilda este de ajuns spre mîngîiere, căci asemănarea pătimirii aduce destulă mîngîiere." (*n. aut.*)

Zice: Şi ce mirare este că necredincioşii Evrei au făcut răutăţi Creştinilor de o seminţie cu dînşii, de vreme ce L-au omorît chiar şi pe Însuşi Domnul Iisus Hristos? Şi vezi, iubitule, cît de mare mîngîiere este a se împărtăşi cineva întru pătimiri cu Hristos? De aceea şi obişnuieşte Pavel a zice întru toate ispitele şi necazurile cuvîntul acesta, anume că cei ce suferă ispite se fac părtaşi ai pătimirii Domnului „întru credinţa de a-L cunoaşte pe El, şi puterea învierii Lui şi împărtăşirea patimilor Lui, închipuindu-mă cu moartea Lui" (*Filipeni* 3:10); şi iarăşi: „Deci acum să ieşim către Dînsul afară din tabără, ocara Lui purtînd-o" (*Evrei* 3:12).

şi pe Proorocii lor,

Zice: Iudeii nu L-au omorît numai pe Domnul, ci şi pe Proorocii lor. Dar ar zice cineva că Iudeii L-au omorît pe Domnul pentru că nu L-au cunoscut că era Dumnezeu. Dar ce? Nu i-au cunoscut nici pe Proorocii lor, ale căror cărţi şi le au şi le citesc? Îi cunoşteau, cu adevărat! Atunci cum de i-au omorît? Din pricina împietririi şi a înrăutăţirii inimilor lor. Drept aceea, este arătat că Iudeii nu fac rău numai pentru că ar avea rîvnă lăudată spre apărarea adevărului, ci mai ales pentru că turbează spre pierderea adevărului.

şi pe noi ne-au gonit;

Zice: Nu numai că Iudeii i-au omorît pe Domnul şi pe Prooroci, ci ne-au gonit şi pe noi, Apostolii Domnului şi învăţătorii voştri. Deci pentru aceasta se cuvine ca şi voi, ucenicii noştri, să căutaţi totdeauna la pilda noastră, a învăţătorilor voştri, şi aşa să suferiţi cu bărbăţie ispitele. Căci, dacă pe noi ne-au gonit şi ne-au făcut atîtea rele, negreşit urmează a vă goni şi a vă face rău şi vouă, precum a zis Domnul: „Dacă pe Mine M-au gonit, şi pe voi vă vor goni" (*Ioan* 15:20).

şi sînt neplăcuţi lui Dumnezeu.

Iudeii – zice – nu plac lui Dumnezeu, căci cum ar plăcea lui Dumnezeu-Părintelui cei ce L-au omorît pe Fiul Său şi pe Proorocii Lui şi care ne gonesc şi ne fac rău şi nouă, Apostolilor Lui?

16. Căci tuturor oamenilor sînt împotrivă, oprindu-ne a grăi „neamurilor"[1] ca să se mîntuiască,

[1] *Sfînta Scriptură* numeşte „neamuri" toate noroadele lumii care nu primiseră cuvîntul adevărului, spre deosebire de „Israil", întîiul *norod ales* al lui Dumnezeu. Acum, „Israil" este norodul Creştinilor. (*n. m.*)

Zice: De vreme ce trebuie să propovăduim tuturor neamurilor, în întreaga lume, mîntuitoarea propovăduire a evangheliei, iar Iudeii împiedică propovăduirea aceasta, e arătat că ei sînt vrăjmaşi şi pizmuitori ai tuturor oamenilor, ai lumii întregi, cu desăvîrşire. Căci, cu adevărat, desăvîrşită şi fără asemănare pizmuire este a opri cineva mîntuirea de obşte a oamenilor.

spre a se împlini păcatele lor.

Zice: Toate acestea le-au făcut Iudeii – mai înainte Proorocilor, al doilea lui Hristos şi al treilea nouă, Apostolilor lui Hristos – ca să se arate că ei păcătuiesc desăvîrşit, fără mărginire, că au ajuns la măsura cea mai desăvîrşită şi mai de margine a răutăţii, care este cu neputinţă a mai creşte. Pentru aceasta le-a zis lor şi Domnul: „Iar voi aţi plinit măsura părinţilor voştri" (*Matei* 23:32).[1]

Dar la sfîrşit a ajuns urgia asupra lor.

Adică: Evreilor nu le va mai urma slobozire din robia pe care o suferă acum, nici moştenirea pămîntului Ierusalimului, precum s-a întîmplat mai înainte, cînd s-au slobozit din robia Egiptului, şi au moştenit pămîntul făgăduinţei, şi apoi s-au slobozit din robia Vavilonului şi s-au întors la Ierusalim.[2] Nu! – zice – nu se va mai întîmpla aşa şi acum, ci urgia lui Dumnezeu a ajuns asupra lor, şi pînă la sfîrşit va rămîne asupră-le şi ni-

[1] Iar Fotie tîlcuieşte zicerea aceasta aşa, zicînd: „Iar acestea le-au făcut din vechi Proorocilor, şi acum lui Hristos şi nouă, ca să se desăvîrşească păcatele lor." Iar Icumenie zice: „Iudeii făceau totul cu scopul de a păcătui. Adică ştiau că păcătuiesc, şi păcătuiau «spre a-şi împlini – zice – păcatele lor», ca şi cum ar fi fost datori adică a păcătui." Însemnează însă că împlinirea păcatelor este cînd cineva ajunge la plinirea cea mai de pe urmă şi mai de margine a păcatului, asupra căreia nimeni nu poate să mai adauge ceva, precum a tîlcuit mai sus Sfinţitul Teofilact. Pentru aceasta a zis *Sfînta Scriptură* şi despre Amorei: „Încă nu s-au împlinit păcatele Amoreilor pînă acum" (*Facerea* 15:16), pe care o tîlcuieşte aşa: „Încă nu a lipsit – zice – cuvios dintre dînşii, nu sînt încă împliniţi întru păcate." Iar oarecari dascăli zic că împlinirea păcatului este acea măsură a păcatului pe care nu o mai suferă Dumnezeu, ci o pedepseşte cu asprime şi cu urgie. (*n. aut.*)

[2] S-ar părea că aici Sfinţii Părinţi s-au înşelat, căci – iată! – Iudeii nu numai că şi-au dobîndit iarăşi slobozenia şi împărăţia (în 1947), dar stăpînesc întreaga lume şi, mai mult, se pregătesc să-şi înalţe capiştea în Ierusalim. Fapte care au fost de altfel proorocite şi ele de către Sfinţii Bisericii lui Hristos, precum Sfîntul Andrei cel Nebun pentru Hristos sau Sfîntul Nil Izvorîtorul de Mir. Nedumerirea se dezleagă – pe cît mi se pare – dacă vom înţelege că Iudeii vor rămîne pînă la sfîrşit în robia satanei, căruia i s-au vîndut cînd ei toţi i-au zis lui Pilat: „Sîngele Lui (adică al lui Hristos) să fie asupra noastră şi asupra copiilor noştri!" Este adevărat că mulţi dintre ei se vor întoarce la Hristos în ultima clipă, dar nu

ciodată nu vor vedea slobozenie. Şi, zicînd „urgia", cu articol, este arătat că urgia aceasta a lui Dumnezeu era datorată lor, înainte-cunoscută şi înainte-proorocită.[1]

Aşadar, după ce mai sus i-a mîngîiat pe Tesaloniceni, arătînd că au mulţi părtaşi întru ispite, Apostolul îi mîngîie şi acum, zicînd aici că Iudeii, care îi necăjesc, se vor osîndi de Dumnezeu pentru necazurile pricinuite lor.

17. Noi însă, fraţilor, rămînînd orfani de voi un ceas de vreme –

Cu aceste cuvinte, Pavel arată covîrşitoarea dragoste pe care o avea către Tesaloniceni. Şi, mai sus, Pavel a zis că, precum tatăl îşi iubeşte fiii şi doica pe cei ce-i alăptează, tot aşa şi el îi iubeşte pe Creştinii din Tesalonic, iar aici se aseamănă pe sine – după Teodorit – cu un copil care rămîne orfan fără de vreme de născătorii săi pe care îi caută, căci e lipsit de ei. Apostolul a vorbit în acest fel ca să arate cît îi iubea pe ei şi, pe lîngă aceasta, să arate umbrit mîhnirea Tesalonicenilor pentru despărţirea de el. Şi zice: Nici nu se poate zice că am fost despărţiţi de voi multă vreme, şi că de acea v-aţi întristat. Nu! – am fost osebiţi atît de puţină vreme cît pare a fi trecerea unui ceas.[2]

---

vor mai fi niciodată „Israil", norod al lui Dumnezeu, căci „Israil" sîntem acum noi, Creştinii cei adunaţi din toate neamurile.

Şi nici Ierusalimul nu este al lor, căci acolo se pogoară în fiecare an Sfînta Lumină a Învierii Domnului, ca să nu mai zicem că însăşi iudaica Organizaţie a Naţiunilor Unite nu le recunoaşte stăpînirea cetăţii întru care Hristos Iisus Se va pogorî „cu putere şi cu slavă multă". (*n. m.*)

[1] Căci Amos Proorocul a zis despre dînşii: „Pentru trei păcate ale lui Israil, ba chiar pentru patru, nu Mă voi întoarce, fiindcă ei L-au vîndut pe Cel Drept pentru argint" (capitolul 2, stihul 6). Şi Teodorit tălmăceşte zicerea „la sfîrşit" aşa: „nu vor mai dobîndi chemarea înapoi". Iar mai ales *Dumnezeiasca Scriptură* zice despre dînşii aşa: „Casa lui Israil a căzut, şi nu se va mai scula!" (*Amos* 5:10). Şi Osie Proorocul zice: „Şi a zis lui: Pune-i numele «Lo-Ruhama» (cea neiubită), căci de acum încolo nu voi mai avea milă de casa lui Israil, ca să-i iert păcatele" (*Osie* 1:2). Iar aceasta se înţelege că Iudeii nu vor mai lua slobozenie din robia în care se află acum, nu că nu vor crede încă o dată, fiindcă mulţi dintre dînşii au să creadă întru Hristos în vremea sfîrşitului lumii, precum zice Apostolul. Şi vezi tîlcuirea şi subînsemnarea zicerii: „Orbirea s-a făcut lui Israil din parte, pînă ce va intra tot numărul celor din «neamuri». Şi atunci se va mîntui tot Israilul" (*Romani* 11:25, 26). (*n. aut.*)

[2] Căci dragostea, cînd este fierbinte şi adevărată, arată prea scurtă vremea petrecută împreună cu cel iubit, şi îndelungată pe cea întru care acela este depărtat. De aceea a zis Teologul Grigorie; „Cu adevărat, celor ce se iubesc, toată viaţa li se pare o zi." [...] De-spre aceasta citim la *Facere*, acolo unde zice: „Şi a slujit Iacov pentru Rahila şapte ani, şi au fost înaintea sa ca nişte puţine zile, pentru că a iubit-o pe dînsa" (*Facerea* 29:20). [...] (*n. aut.*)

cu faţa, nu cu inima –

Zice: Fraţii mei, nu ne-am despărţit de voi cu inima, nici cu dragostea, ci doar cu faţa, cu înfăţişarea trupească[1]. Însă, măcar că totdeauna vă am în inima mea şi vă port în chip gîndit întru pomenirea mea, totuşi mă mîhnesc pentru că nu vă privesc şi trupeşte. Şi ia aminte la aceasta, că cei ce iubesc cu căldură au trebuinţă a privi şi înfăţişarea trupească a iubitului lor prieten, căci, din privirea trupească, dragostea se aţîţă şi se aprinde mai mult.

ne-am sîrguit mai mult, întru mult dor, a vedea faţa voastră.

Zice: Mă silesc mai mult decît o fac iubiţii cei despărţiţi pentru o vreme. Dar pentru ce mă silesc? Ca să văd faţa voastră cu mult dor. Vezi – o, cititorule! – dragostea fierbinte a lui Pavel?! Pentru că el nu doreşte să meargă în Tesalonic pentru altceva, decît numai pentru a vedea faţa iubiţilor săi fii Creştini.

18. Pentru aceea am voit să venim la voi, îndeosebi eu, Pavel, o dată şi încă o dată, dar ne-a împiedicat satana.

Ce zici, o, fericite Pavele? Satana te-a împiedicat? Da – zice –, m-a împiedicat, pentru că nu era lucrul şi voia lui Dumnezeu. Căci Romanilor le scria că Dumnezeu l-a oprit să meargă la Roma (*Romani* 1:13). Iar dumnezeiescul Luca zice în *Fapte* că Duhul cel Sfînt i-a oprit pe Pavel şi pe Sila a grăi cuvîntul evangheliei în Asia (*Fapte* 15:6). Ci şi în epistola a doua către Corinteni Pavel zice că a fost oprit de Duhul cel Sfînt să meargă în Corint (vezi la stihul 17 al capitolului 1 al acelei epistole). Iar aici zice că toată împiedicarea de a merge în Tesalonic a fost numai a lui satana, fiindcă a adus asupra lui ispite înfricoşate şi neaşteptate, după dumnezeiasca depărtare.[2] Vezi însă, iubitule, cum se împodobeşte Pavel şi îşi dă întîietate

---

[1] Pentru aceasta a zis fericitul Teodorit: „Bună este şi adăugirea: «cu faţa, nu cu inima» [zicînd]: În locul lipsirii voastre şi a privirii simţite, mă îndulcesc neîncetat cu privirea cea din gînd." (*n. aut.*)

[2] Fiind întrebat despre zicerea aceasta a lui Pavel, marele Vasilie răspunde că unele fapte întru Domnul se săvîrşesc doar cu judecata şi voia sufletului, iar altele se înfăptuiesc şi prin trup, cu osîrdie şi cu răbdare. Iar satana nu poate opri lucrurile care se săvîrşesc şi stau doar întru voia sufletului. De multe ori însă, Dumnezeu îngăduie şi lasă a fi oprite acelea care se săvîrşesc şi se isprăvesc cu lucrare trupească, spre cercarea şi spre dovada omului care este oprit: anume dacă acela se mută de la scopul cel bun pe care îl avea, vădindu-se că este lesne schimbător, precum seminţele semănate pe piatră, care degrabă primesc cuvîntul cu bucurie, dar, cînd urmează necaz şi ispită, îndată se leapădă; sau

întru dragostea Creştinilor din Tesalonic. Căci – zicînd: „eu, Pavel" – arată că el îi iubeşte pe Tesaloniceni mai mult decît ceilalţi Apostoli împreună cu el, zicînd: Ceilalţi Apostoli împreună cu mine se sîrguiau a veni la voi, ci eu chiar m-am apucat să vin, dar am fost împiedicat de satana, fiindcă nu a fost voia Domnului.

19. Căci care este nădejdea, sau bucuria sau cununa laudei noastre?

Oare cuvintele acestea ale fericitului Pavel nu sînt acelea ale unei maici prea-iubitoare de fii, căreia i se ard măruntaiele cînd vorbeşte cu copilaşii ei cei mici şi prea-iubiţi? Aşa, cu adevărat! Şi sînt încă mai iubitoare de fii! Şi socoteşte, iubitule, că lui Pavel nu i s-a părut de ajuns spre a-şi arăta căldura dragostei să zică numai: „voi, Tesalonicenii, sînteţi nădejdea mea", ci a adăugat: „voi sînteţi şi bucuria mea"; şi nu s-a îndestulat nici cu aceasta, ci a zis încă: „sînteţi şi cununa mea"; şi, iarăşi, nu s-a mulţumit nici cu aceasta, ci a adăugat, zicînd: „cununa laudei". Adică: Pentru voi nădăjduiesc că mă voi noroci a cîştiga mai multă îndrăzneală către Hristos. Şi de aceea mă bucur, că sînteţi nu numai cunună a mea, ci şi cunună a laudei mele, căci voi vă veţi face mie cunună de slavă şi de strălucire şi acum, şi la judecata ce va să fie.[1]

Au nu veţi fi şi voi înaintea Domnului nostru Iisus Hristos întru venirea (Lui)?

Zice: Altă nădejde, bucurie şi cunună de laudă a mea nu va fi întru a doua venire a Domnului decît numai voi, Creştinii Tesaloniceni. Dar ce? – doar Tesalonicenii sînt nădejdea, bucuria şi cununa ta, o, fericite Pavele? Ba! – ne răspunde – nu sînt doar aceştia, ci şi ceilalţi Creştini care au crezut în Hristos prin propovăduirea mea. Căci nu a zis: „au nu voi", ci: „au nu *şi* voi", ca să arate că şi ceilalţi Creştini sînt cununa lui împreună cu Tesalonicenii.

dacă rămîne la scopul său cel bun, dovedindu-se că are sîrguinţă întru isprăvile sale. Aşa s-a dovedit însuşi Apostolul acesta, care, după ce şi-a pus ca scop să meargă la Roma şi a fost oprit, precum a mărturisit (*Romani* 1:13), totuşi nu a încetat de la ţelul lui pînă ce nu l-a isprăvit şi a mers la Roma. [Dumnezeu îngăduie aceste împiedicări] şi pentru ca acela ce stăruie întru scopul lui să arate că are răbdare, precum a fost Iov" (*Hotărîrea 275* din cele pe scurt). (*n. aut.*)

[1] Întru o unire a zis şi înţeleptul Teodorit: „De vreme ce s-a asemănat pe sine-şi cu o maică ce-şi apleacă pruncii la sîn, Pavel vorbeşte graiurile ei, căci maicile obişnuiesc a-i numi pe copiii cei încă tinerei «nădejde», «bucurie» şi cele de acest fel." (*n. aut.*)

20. Căci voi sînteţi slava şi bucuria noastră.

Cu adevărat, mare şi minunată slavă a lui Pavel era a-I aduce lui Hristos, mîntuită prin credinţă, atît de numeroasa biserică a cetăţii celei mari a Tesalonicului, şi una atît de aleasă întru faptele cele bune.

CAPITOLUL III

1. Drept aceea, nemaiputînd răbda, am bine-voit a rămîne în Atena singur.

Zice – după Teodorit: De aceea, fiind împiedicat a veni la voi şi nesuferind covîrşirea purtării voastre de grijă, am bine-voit, adică am ales a rămîne la Atena.[1]

2. Şi l-am trimis pe Timotei, fratele nostru, şi slujitorul lui Dumnezeu şi lucrătorul împreună cu noi întru evanghelia lui Hristos,

Atîta purtare de grijă avea fericitul Pavel pentru ucenicii săi Creştini, încît, atunci cînd era oprit de oarecari împrejurări şi nu putea să-i vadă, trimitea pe alţii în locul său ca să-i cerceteze. Pentru aceasta l-a trimis şi pe Timotei la Tesaloniceni, fiindcă el era împiedicat a merge la dînşii. Şi Pavel zice multe laude pentru Timotei, nu atît ca să-l cinstească pe el, cît pe Tesaloniceni; căci cu laudele acestea arată că pentru dragostea lor l-a osebit de lîngă sine şi de la lucrul slujbei lui apostoleşti pe Sfinţitul Timotei, care-i era de atîta vreme un atît de trebuincios împreună-lucrător întru evanghelia lui Hristos.

ca să vă întărească şi să vă mîngîie în credinţa voastră,

De vreme ce Tesalonicenii se tulburau şi se întristau pentru că Pavel, învăţătorul lor, pătimea rău şi era supărat de către necredincioşi, ei aveau trebuinţă de întărire împotriva tulburării şi de mîngîiere pentru această întristare a lor, ca nu cumva, din multa tulburare şi întristare, să se împuţineze cu sufletele şi să cadă din credinţă. Fiindcă ispitele şi necazurile învăţătorului nu fac puţină tulburare şi întristare ucenicilor, precum se face întristare şi tulburare între ostaşi cînd arhistrategul lor e rănit în război.

3. ca nici unul să nu se clatine întru necazurile acestea,

Aici, Apostolul tîlcuieşte cum urma a-i folosi pe ei întărirea ce avea a se face de către Timotei, şi zice: Timotei are să vă pricinuiască folosul ca

[1] Iar *Faptele* arată cînd a rămas Pavel în Atena: anume după ce a fugit din Tesalonic şi s-a dus în Veria, şi de acolo s-a dus la Atena: „Iar cei ce-l însoţeau pe Pavel l-au dus pînă la Atena. Şi, luînd ei porunci către Sila şi Timotei, ca să vină la el cît mai curînd, au plecat. Iar în Atena, pe cînd Pavel îi aştepta, duhul lui se îndîrjea în el, văzînd că cetatea este plină de idoli" (*Fapte* 17:15, 16). Şi, din *Faptele Apostoleşti*, se vede că nu a trecut multă vreme de cînd Pavel se depărtase de Tesalonic pînă ce a trimis epistola aceasta. (*n. aut.*)

nici unul dintre voi să nu se clatine, adică să se tulbure şi să se trîndăvească pentru ispitele mele. Fiindcă, în vremea ispitei şi a necazurilor, diavolul îi trîndăveşte şi-i slăbănogeşte pe cei neîntăriţi, aducîndu-le aminte de odihna trupului, ca să-i facă să fugă desăvîrşit de necazul mîntuitor de suflet pe care îl pătimesc. Iar unii au zis că „a se clăti" este aici în loc de: „a se tulbura" de la pilda cîinilor care, cînd se linguşesc şi se gudură către om, îşi clatină cozile. Deci Apostolul le zice să nu se tulbure pentru necazuri şi să-şi iasă din socoteala de mai înainte, ci să le sufere cu statornicie şi fără tulburare.

căci singuri ştiţi că spre aceasta sîntem puşi.

Să ascultăm ce zice aici Sfîntul Apostol, că noi, Creştinii, „spre aceasta sîntem puşi", adică spre aceasta ne-am sortit şi ne-am rînduit. Spre ce anume? Spre a pătimi rău şi a fi clevetiţi. Fiindcă Pavel nu a zis acestea numai pentru sine şi pentru Apostoli, nu! – ci pentru toţi Creştinii. Deci, de vreme ce noi, Creştinii, ne-am rînduit spre a pătimi, ce lucru de mirare este dacă ne necăjim? Drept aceea, nu se cuvine a ne tulbura nici pentru ispitele şi necazurile trecute şi nici pentru cele ce urmează să le pătimim, de vreme ce acest lucru ne este potrivit.

4. Căci şi cînd eram la voi, mai înainte vă spuneam că avem să ne necăjim, cum s-a şi făcut şi aţi văzut.

Mare mîngîiere a ucenicilor este a le spune mai înainte învăţătorul lor necazurile pe care au să le pătimească, pentru că ei nu se mai tulbură cînd vin acelea, de vreme ce le aşteptau. Căci cineva se tulbură atunci cînd necazurile vin năpraznic, în chip neaşteptat. Pentru aceasta zice Apostolilor şi Stăpînul Hristos: „Şi v-am spus acum, mai înainte de a se face, ca, atunci cînd se va face, să credeţi" (*Ioan* 14:29). Şi Proorocul David a zis: „Gătitu-m-am, şi nu m-am tulburat" (*Psalmul 118*). Şi Pavel nu a spus numai aceasta Tesalonicenilor mai înainte, care s-a şi împlinit cu lucrul, ci şi multe altele, care şi ele s-au făcut faptă.

5. De aceea şi eu, nemairăbdînd, l-am trimis

O, fericite Pavele! – dacă le-ai spus mai înainte Tesalonicenilor că ai să fii necăjit şi că ei nu se cuvine a se supăra pentru necazurile ce urmează a le pătimi, de ce-l trimiţi acum la dînşii pe Timotei? Din multa dragoste – zice – fac aceasta, fiindcă cei ce iubesc bănuiesc încă şi lucrurile ce sînt încredinţate şi adevărate. Iar pe lîngă aceasta – zice – erau şi multe ispitele Tesa-

lonicenilor, şi covîrşirea lor m-a înspăimîntat. De aceea nu a zis: Mustrîndu-vă ca pe nişte nerăbdători şi neîntăriţi, l-am trimis pe Timotei – ci: „neputînd a suferi[1] mai mult", ceea ce e semn de mare prietenie şi dragoste.

spre a cunoaşte credinţa voastră,

Aici, unii întreabă: Oare pentru ce Pavel, cel ce s-a suit pînă la al treilea cer şi a auzit graiuri negrăite, nu ştia aşezările sufleteşti ale Tesalonicenilor, ci-l trimite pe Timotei să cunoască credinţa lor? Dezlegarea întrebării acesteia este să zică cineva că sfinţii – atît cei mai dinainte de Hristos, cum au fost Proorocii, şi Apostolii de după Hristos şi ceilalţi – nu le ştiau pe toate, ci numai cîte le descoperea Dumnezeu. Căci nici Elisei nu a cunoscut că a murit fiul Sunamitencii, şi de aceea a şi zis: „Domnul a ascuns de mine, şi nu mi-a vestit" (*4 Împăraţi* 4:27). Încă şi Ilie socotea că a rămas singur întru Israil slujind adevăratului Dumnezeu, cu toate că erau şapte mii de bărbaţi cinstitori de Dumnezeu (*3 Împăraţi* 10:18). Şi Proorocul Samuil, cel mai dinainte de Ilie şi de Elisei, s-a învăţat de Dumnezeu să nu caute la faţa lui Eliav, întîiul frate al lui David, căci acela nu urma să împărăţească: „Şi a zis Domnul către Samuil: Să nu cauţi la faţa lui, nici întru mărimea statului lui, că l-am defăimat pe el. Căci Dumnezeu nu priveşte la faţă, ca omul" (*1 Împăraţi* 16:7). Şi, aşa cum Proorocii nu le ştiau pe toate, tot astfel şi Apostolii, pentru ca nici ei să nu se mîndrească, şi nici ceilalţi să socotească lucruri mari despre dînşii. Şi, pe lîngă acestea, pentru ca nici noi să nu putem zice acum că sfinţii aceia au isprăvit fapta bună fiind mai presus de firea omenească, şi din cugetarea aceasta să cădem întru lenevire, ci să cunoaştem că nici aceia nu dobîndeau totdeauna ajutorul lui Dumnezeu. Căci numai uneori ei au darul lui Dumnezeu în inima lor după lucrare, deşi îl au neîncetat după deprindere şi putere[2], pentru a săvîrşi faptele bune şi cu ostenelile lor.

[1] Însemnează că şi din cuvîntul acesta se arată că Pavel a trimis epistola aceasta nu după multă vreme de cînd plecase din Tesalonic, fiindcă nu ar fi suferit să treacă multă vreme. Iar dumnezeiescul Hrisostom adaugă şi acestea, zicînd: „O, minune! – cîtă iubire de fii a lui Pavel: nu îi păsa lui de necazuri, nici de vrăjmăşii, căci socotesc că el a rămas atunci trei luni în Elada – precum zice Luca, în *Fapte* 20:3 – făcîndu-se vrăjmăşuire asupra lui de către Iudei. Aşadar, nu-i păsa de primejdii, ci se îngrijea de ucenici. Vezi că i-a întrecut pe toţi părinţii fireşti? Căci noi, aflîndu-ne întru necazuri şi primejdii, pe toţi îi scoatem din pomenire, iar el într-atît se temea şi se cutremura pentru fii, încît, întru primejdii fiind, l-a trimis totuşi la dînşii pe singurul ce îl avea de mîngîiere, şi părtaş şi împreună-lucrător, pe Timotei" (*Cuvîntul 4* la aceasta). (*n. aut.*)

[2] S-a zis că sfinţii nu au totdeauna darul lui Dumnezeu întru lucrare, ci după deprindere şi putere, la fel cum meşteşugul se află totdeauna în sufletul meşterului după deprindere şi putere, iar cu lucrarea numai atunci cînd el îşi face meşteşugul. Şi adeverează aceasta ma-

ca nu cumva să vă fi ispitit ispititorul

Zice: Nu am bănuit că v-aţi clătinat din credinţă din pricina ispitelor, ci numai că v-aţi supărat. Vezi – o, cititorule! – că a se tulbura cineva întru ispite este lucru al diavolului? – mai ales cînd alţii se tulbură şi se smintesc pentru că fraţii lor pătimesc rău, precum i s-a întîmplat lui Iov. Căci diavolul a ispitit-o şi a tulburat-o pe femeia lui pentru că el pătimea, şi de aici ea l-a îndemnat să-L hulească pe Dumnezeu şi să moară, zicînd: „Ci zi un grai către Domnul şi sfîrşeşte!" (*Iov* 2:9). Căci diavolul îi ispiteşte pe oameni ca să ştie dacă îi va birui, cum se vede aceasta de la Iov.[1] Şi, cu toate că nu ştie dacă îi va birui, spurcat şi obraznic fiind, tot îi loveşte şi le dă război. Şi, dacă vede socoteala oamenilor slabă şi neputincioasă, stăruie întru război; iar dacă o vede puternică, fuge ruşinat.[2]

şi osteneala noastră să se facă zadarnică.

Iar dacă Tesalonicenii ar fi clătinaţi întru credinţă, ce pagubă ai tu, o, fericite Pavele? Osteneala ta are plata desăvîrşită la Dumnezeu. Cu adevărat – zice – aşa este, dar eu, din multa dragoste ce am către ucenicii mei, socoteam că osteneala mea se face deşartă şi zadarnică.

6. Acum însă, venind Timotei de la voi şi binevestindu-ne credinţa şi dragostea voastră

Zice: Aşteptîndu-ne să vă urmeze vouă, Tesalonicenilor, a vă clătina din credinţă şi a vă tulbura întru ispite, s-au întîmplat însă cele dimpotrivă, căci, venind de la voi, Timotei ne-a arătat credinţa şi dragostea voastră. Şi

rele Vasilie, zicînd aşa: „Precum meşteşugul se află întru cel ce l-a dobîndit, tot aşa e darul Sfîntului Duh întru cel ce l-a primit, adică este de faţă pururea, dar nu cu lucrare neîncetată. Fiindcă şi meşteşugul este în meşter cu puterea (adică după deprindere), iar cu lucrarea numai atunci cînd se lucrează. Tot aşa şi Sfîntul Duh este de faţă întru cei vrednici cu adevărat de-a pururea, dar lucrează după trebuinţă, fie în proorocii, fie în tămăduiri, fie întru alte lucrări ale puterilor" (*Despre Sfîntul Duh*, capitolul 16). (*n. aut.*)

[1] De unde se arată aceasta? Din cuvintele zise de diavolul către Dumnezeu despre Iov, precum zice Hrisostom: „Căci diavolul a zis către Dumnezeu că, de-l va lipsi pe Iov de avuţiile lui şi va schingiui trupul lui, acela are să hulească, zicînd: «Dar ia întinde-Ţi mîna şi atinge-Te de osul şi de carnea lui! Să vedem dacă nu Te va blestema în faţă!» (*Iov* 1:5), adică: «negreşit Te va huli». Dar s-a făcut cea dimpotrivă, căci Iov, în loc de a huli, a slavoslovit şi I-a mulţumit lui Dumnezeu mai mult." (*n. aut.*)

[2] Iar Hrisostom adaugă aici că diavolul ne dă război cu toate că nu ştie dacă ne va birui, iar noi nu-i dăm război chiar dacă ştim că avem să-l biruim. Zice: „Acela năvăleşte asupra noastră neştiind dacă ne va birui, iar noi, ştiind că îl vom birui foarte, nu sîntem treji" (*Cuvîntul 4* la aceasta). (*n. aut.*)

vezi, iubitule, bucuria pe care a primit-o fericitul suflet al lui Pavel! Căci nu a zis că Timotei „a vestit", ci că „a bine-vestit", adică: „ne-a adus veste bună şi pricinuitoare de bucurie", atît de mare bunătate socotea adeverirea şi întărirea ucenicilor săi întru credinţă. Ci şi întru dragostea lor se bucură de trei ori fericitul Pavel, căci şi acesta era semn al credinţei lor.

şi că aveţi bună pomenire pentru noi totdeauna, dorind a ne vedea, precum şi noi dorim să vă vedem.

Zice: Timotei ne-a bine-vestit şi că ne pomeniţi cu laudă şi cu oraţii. Auziţi cuvintele acestea voi, Creştinii care sînteţi ucenici şi ascultători ai dascălilor şi ai propovăduitorilor dumnezeieştilor evanghelii, şi învăţaţi-vă din acestea ca şi voi să-i pomeniţi totdeauna cu laude şi cu oraţii pe dascălii care vă învaţă cuvîntul lui Dumnezeu, pentru că din aceasta voi aveţi a vă folosi mai mult decît dascălii voştri. Şi mare mîngîiere şi bucurie a urmat Tesalonicenilor aflînd că Pavel ştie că ei îl iubesc, fiindcă din această cunoştinţă se adăuga dragostea lui Pavel către dînşii.

7. Pentru aceasta, fraţilor, ne-am mîngîiat de voi întru necazul şi nevoia noastră

O, minune! – marele Pavel cunoştea har şi mîngîiere a sa că Tesalonicenii, ucenicii săi, nu se clătinau în credinţă! Nu mai simt – zice – cele întristătoare, ci m-am mîngîiat, nu pentru unul sau două, ci pentru toate necazurile ce le sufeream, fiindcă bucuria voastră s-a făcut de o măsură cu ele, adică a biruit toate nevoile, necazurile şi împrejurările mele.

prin credinţa voastră.

Zice: O, iubiţii mei fraţi! – voi m-aţi întărit. Măcar că era cu totul dimpotrivă: căci, de vreme ce Pavel nu se biruise de ispite, el i-a întărit pe Tesaloniceni, iar nu Tesalonicenii pe el; dar Pavel pune întărirea şi lauda sa în seama lor, zicînd: Prin credinţa voastră cea statornică, voi nu m-aţi lăsat să simt ispitele şi necazurile pe care le sufeream.

8. Căci acum vieţuim, dacă voi staţi întru Domnul.

Apostolul nu a zis numai: „ne-am mîngîiat", ci şi: „vieţuim, dacă voi staţi întăriţi întru credinţa Domnului", ca astfel să arate că socotea sminteala Tesalonicenilor ca moarte a sa şi, dimpotrivă, sporirea şi adeverirea lor întru Hristos era socotită de el înviere şi viaţă a sa.

9. Căci ce mulţumire Îi putem da lui Dumnezeu pentru toată bucuria cu care ne bucurăm pentru voi înaintea Dumnezeului nostru?

Zice: Fraţii mei, atît e de mare bucuria pe care am primit-o întru voi, încît nu-I putem mulţumi lui Dumnezeu după vrednicie pentru ea, de vreme ce isprava şi fapta voastră bună o socotim că este dar al lui Dumnezeu, căci cugetarea credinţei voastre celei atît de bărbăteşti nu este a sîrguinţei sau a sufletului omenesc. De aceeea, fiind îndatoraţi a-I mulţumi lui Dumnezeu pentru că v-a dăruit un asemenea dar, nu aflăm să-I aducem mulţumire vrednică.[1]

10. Noaptea şi ziua ne rugăm peste măsură spre a vedea faţa voastră

O, cititorule! – vezi covîrşirea dragostei fericitului Pavel? Căci mai presus de măsură se ruga lui Dumnezeu ca să-i vadă pe ucenicii săi Tesaloniceni, aşa cum un plugar, de pildă, cînd aude că holda pe care a arat-o şi a semănat-o este plină de roade, doreşte a merge să o vadă, ca mai mult să se bucure cu privirea ei de faţă.

şi a plini lipsurile credinţei voastre.

Pentru ce a zis Pavel mai sus că Tesalonicenii stau întăriţi întru credinţă, iar acum zice că trebuie să plinească lipsurile credinţei lor? Răspundem că Tesalonicenii nu primiseră încă toată învăţătura şi nu aveau deplinătatea întru toate dogmele credinţei, ci aveau trebuinţă a învăţa mai cu scumpătate cele despre învierea celor adormiţi şi altele asemenea. Pe lîngă acestea, între Tesaloniceni erau şi mulţi învăţători mincinoşi. De aceea aşadar a zis Pavel că aveau lipsuri în credinţă. Deci, mai sus, Apostolul a zis că-l trimite pe Timotei să-i întărească şi să-i adevereze întru credinţă fiindcă se temea pentru credinţa Tesalonicenilor, iar aici zice că acela îi va desăvîrşi, adică îi va întocmi arătîndu-i împliniţi şi fără lipsuri. Iar împlinirea este un lucru mai mult de învăţătură decît de adeverire în credinţă, de vreme ce zicem şi că gătim şi cîrpim haina ce are vreo mică lipsă şi rupere, iar nu pe aceea cu totul spintecată sau întreg-sănătoasă.[2]

11. Şi Însuşi Dumnezeu-Părintele nostru şi Domnul nostru Iisus Hristos să bine-voiască a îndrepta calea noastră către voi!

[1] Iar Teodorit zice încă: „Mărimea bucuriei biruie cîntarea de laudă a limbii, căci zice: «Nu I-am putut aduce lui Dumnezeu laudă potrivită cu bucuria pe care am primit-o de la voi!»" (*n. aut.*)

[2] Teodorit zice că Apostolul plinea lipsurile credinţei Tesalonicenilor şi prin scrisorile pe care le trimitea lor. (*n. aut.*)

Aceasta este însuşire a covîrşitoarei dragoste a marelui Pavel: nu numai a-L ruga pe Dumnezeu să-i vadă pe Tesaloniceni, ci chiar a scrie rugăciunea în epistolă. Cu adevărat, acesta a fost lucrul unui suflet înfocat şi nerăbdător! Prin aceasta, dumnezeiescul Apostol se şi dezvinovăţeşte totodată către Tesaloniceni, arătîndu-le că nu se lipseşte de dînşii pentru lenevirea sa, ca şi cum le-ar zice: O! – de ar ridica Dumnezeu-Părintele şi Domnul nostru Iisus Hristos ispitele şi împiedicările care mă trag din toate părţile şi de ar netezi calea să vin şi să vă dobîndesc pe voi!

12. Iar pe voi Domnul să vă înmulţească şi să vă prisosească cu dragostea unuia către altul şi către toţi,

Vezi, iubitule, dragostea nestăpînită a dumnezeiescului Pavel? Vezi întreg-înţeleapta turbare a dragostei pe care o avea către ucenicii săi? Căci el se roagă să se înmulţească Creştinii şi să prisosească atît întru dragostea unora către alţii, cît şi întru dragostea către toţi oamenii. Fiindcă aceasta este însuşirea dragostei către Dumnezeu: a-i iubi pe toţi oamenii deopotrivă şi fără osebire, privind la firea lor cea una, iar nu la voile lor cele multe şi osebite; iar dacă cineva îl iubeşte pe unul, iar pe altul nu-l iubeşte, dragostea lui nu este după Dumnezeu, ci după om.[1]

precum şi noi pe voi,

Zice: Lucrul dragostei noastre s-a făcut şi l-am arătat în faptă, iar acum ne rugăm lui Dumnezeu ca şi lucrul dragostei voastre să se facă şi să-l arătaţi în faptă, fiindcă ne aveţi ca măsură şi pildă de dragoste pe noi, învăţătorii voştri, adică: precum v-am iubit noi, aşa se cuvine a ne iubi şi voi.

13. ca să întărească inimile voastre neprihănite întru sfinţenie, înaintea Dumnezeului şi Părintelui nostru, întru arătarea Domnului nostru Iisus Hristos, împreună cu toţi sfinţii.

Cu cuvintele acestea, dumnezeiescul Pavel le arată Tesalonicenilor că dragostea aduce folos chiar celor ce iubesc, iar nu celor iubiţi de dînşii. Şi

[1] Pentru aceasta zice şi prea-marele Maxim: „Dragostea cea desăvîrşită nu despică firea cea una a oamenilor după socotinţele lor osebite, ci de-a pururea priveşte la aceea una, şi pe toţi oamenii îi iubeşte deopotrivă: pe cei osîrdnici îi vede ca prieteni, iar pe cei răi îi iubeşte ca vrăjmaşi, făcîndu-le bine, răbdîndu-i îndelung şi suferind cele ce vin asupra sa de la dînşii. Ea nu socoteşte răul nicidecum, ci îl suferă pentru aceia, ca şi pe ei să şi-i facă prieteni, de ar fi cu putinţă; iar de nu, din aşezarea sa nu cade, arătîndu-şi roadele pururea deopotrivă către toţi oamenii" (capitolul 71, întru a doua sută din cele despre dragoste). (*n. aut.*)

zice: O, de ar prisosi Domnul dragostea voastră, ca să întărească inimile voastre neprihănite![1] Iar Pavel Îl numeşte aici „Domn" pe Sfîntul Duh – precum a înţeles şi marele Vasilie[2] – căci cine altul îi va întări pe Creştini neprihăniţi înaintea lui Dumnezeu-Părintele întru venirea Mîntuitorului Hristos, decît numai Duhul cel Sfînt? Şi nu a zis doar: „să vă întărească", ci: „să întărească inimile voastre", căci – după cuvîntul Domnului – „din inimă ies cugetările cele rele, uciderile, prea-curviile, curviile, tîlhăriile, mărturiile mincinoase şi hulele, şi acestea sînt care-l spurcă pe om" (*Matei* 15:19). Prin urmare, este cu putinţă ca omul să nu facă nici un rău cu lucrul, dar să fie rău după inimă, adică: atunci cînd pizmuieşte, şi vicleneşte, şi pomeneşte răul şi are dogme rele şi răzvrătite în inima lui. Iar cu adevărat neprihănit este acel om care îşi are inima curată de patimile acestea, avînd sfinţenie. Căci, înţelegîndu-se cu deosebire, „sfinţenia" este întreaga-înţelepciune. La fel, „necurăţia", înţelegîndu-se şi mai cu deosebire, este curvia şi prea-curvia. Îndeobşte însă şi după cuprindere, se numeşte „necurăţie" orice păcat, şi orice faptă bună se numeşte „sfinţenie". Iar dumnezeiescul Pavel voieşte să fim fără de prihană înaintea lui Dumnezeu-Părintele (căci aceasta este şi se zice faptă bună adevărată şi curată, aceea care se face plăcută înaintea lui Dumnezeu, iar nu înaintea oamenilor, căci judecata şi plăcerea oamenilor este greşită), voieşte aşadar să fim astfel şi întru această viaţă, dar să ne aflăm fără de prihană şi întru venirea Mîntuitorului Hristos, căci de Acesta avem a fi judecaţi înaintea Părintelui. Deci zice: O, de v-ar întări Duhul cel Sfînt să fiţi fără prihană şi nepîrîţi şi acum, şi atunci, precum au fost toţi sfinţii!

[1] Lucru vrednic de însemnat este ceea ce zice dumnezeiescul Hrisostom. Căci, povestind o dată dumnezeiescul părinte, a arătat că dragostea îi face pe oameni neprihăniţi şi întru toate nevinovaţi, iar un prieten de-al lui, auzind cuvîntul, i-a zis că, într-adevăr, dragostea către fraţi îi poate opri pe oameni de la prea-curvie, de la zavistie, de la vrăjmăşie şi de la alte asemenea patimi; dar cum este cu putinţă a-i opri de la curvie? Iar dumnezeiescul Hrisostom i-a răspuns că îi poate opri şi de la curvie. Căci – zice – dacă omul o iubeşte după Dumnezeu pe femeia cu care curveşte, nu numai că nu va mai curvi cu dînsa, dar chiar se va sili a o opri şi despre alţii care caută să curvească cu dînsa. Prin urmare, cel ce curveşte o urăşte pe curvă după suflet, şi de aceea curveşte cu dînsa; iar cel ce o iubeşte după Dumnezeu va căuta să o slobozească din curvie. Cu aceste cuvinte vorbeşte sfîntul: „Căci, dacă cineva iubeşte femeie curvară, nu doar că nu se mai adaugă pe sine la păcat, dar chiar se ispiteşte a o opri şi de către ceilalţi bărbaţi. Drept aceea, a curvi cu dînsa este dovadă că o urăşte foarte, iar lucrul celui ce o iubeşte cu adevărat este a o opri de acea spurcată amestecare" (*Cuvîntul al 4-lea* la aceasta). (*n. aut.*)

[2] Marele Vasilie a zis aceasta întru *Despre Sfîntul Duh*, capitolul 21, unde urmează a zice: „Pe Care «Domn» Îl roagă să întărească inimile neprihănite întru sfinţenie ale credincioşilor din Tesalonic înaintea lui Dumnezeu-Părintele nostru, întru venirea Domnului nostru? Să ne răspundă cei ce-L pun pe Duhul Sfînt împreună cu duhurile slujitoare, care se trimit spre slujbă! Dar nu au ce răspunde!" (*n. aut.*)

CAPITOLUL IV

1. De aici, fraţilor, vă poftim şi vă rugăm întru Domnul Iisus ca, aşa cum aţi luat de la noi în ce chip se cuvine a umbla şi a plăcea lui Dumnezeu, aşa să sporiţi tot mai mult.

Zice: Fraţii mei, fiindcă v-am poruncit mai sus despre cele ce se cuvin şi despre năravurile potrivite Creştinilor, ascultaţi acum şi pentru cele ce trebuie a le auzi totdeauna. Căci „de aici" aceasta înseamnă, adică „totdeauna", „în toată vremea de acum înainte".

Vezi însă – o, cititorule! – smerita cugetare a fericitului Pavel: căci el nu se socoteşte vrednic de crezare a-i ruga pe Tesaloniceni singur, ci Îl ia împreună cu sine şi pe Stăpînul Hristos, ca şi cum le-ar zice că Hristos îi roagă în locul lui. Iar zicerea „aţi luat" arată că Pavel îi învăţase nu numai prin cuvinte, ci şi prin fapte şi prin lucruri. Şi zice: Pentru ce vă rugăm? Pentru a spori mai mult, adică pentru a avea mărimea de suflet să faceţi ceva mai mult decît ceea ce v-am poruncit, să întreiţi poruncile mele. Căci, aşa cum pămîntul nu odrăsleşte numai sămînţa semănată într-însul, ci o înmulţeşte prin rod, tot astfel şi sufletul nu e dator a sta numai pînă la poruncile primite de la învăţători, ci a le şi covîrşi.

2. Căci ştiţi ce fel de porunci v-am dat prin Domnul nostru Iisus Hristos.

„Poruncă" se zice pentru relele care pricinuiesc muncă atunci cînd se fac, iar cînd nu se fac nu pricinuiesc nici o laudă. Sînt însă şi unele lucruri pe care nu se cuvine a le porunci cineva, adică a le opri cu îngrozire şi înspăimîntare, ci trebuie lăsate la socotinţa ascultătorilor, cum este a da cineva toate avuţiile sale săracilor[1], rămînînd sărac. Fiindcă pentru feciorie

[1] Ia aminte că a da averea săracilor nu este sfătuire, ci poruncă, fiindcă aşa ne-o dă Domnul, zicînd tuturor: „Vindeţi avuţiile voastre şi daţi-le ca milostenie!" (*Luca* 12:33); şi iarăşi: „Cine nu se va lepăda de toate avuţiile sale nu poate să-Mi fie ucenic" (*Luca* 24:33). Şi dumnezeieştii Părinţi mărturisesc aceasta împreună. Căci marele Vasilie, în cuvîntul despre cei bogaţi, zice aşa: „Domnul a rînduit porunca cea dintîi ca pe ceva de nevoie, zicînd: «Vinde avuţiile tale şi dă săracilor!»" Iar Hrisostom, care în alte părţi spune că a-ţi da averile ca milostenie nu e poruncă, în cuvîntul despre feciorie zice aşa: „Sîntem datori a le vinde, căci şi aceasta ni s-a poruncit." Iar Teologul Grigorie, în cuvîntul despre iubirea de săraci, nedumerindu-se dacă cuvîntul pe care l-a zis Domnul tînărului acela este lege sau numai sfătuire, se pleacă a hotărî că este mai mult poruncă decît sfătuire: „Porunca aceea care a hotărît şi a legiuit desăvîrşirea tînărului întru a-şi da avuţiile săracilor să nu fi fost oare nevoie a iubirii de oameni, ci alegere? Oare să nu fi fost lege, ci

a zis Domnul: „Cel ce poate (adică cel ce voieşte cu lucrul) a încăpea, să încapă!" (*Matei* 19:12).

Deci, pentru că urma să le poruncească Tesalonicenilor prin viu glas cu multă îngrozire pentru oarecari lucruri, Pavel nu mai scrie acelea aici, ci numai le aduce aminte de ele. Şi iar Îl pune pe Hristos mijlocitor al poruncilor sale, zicînd: Nu v-am poruncit ale mele lucruri, ci ale lui Hristos sînt cele poruncite! Prin urmare, de veţi asculta de ele şi le veţi păzi, ascultaţi de Însuşi Stăpînul Hristos. Iar de nu le veţi asculta şi le veţi călca, de Însuşi Hristos vă lepădaţi şi nu ascultaţi.[1]

3. Căci aceasta este voia lui Dumnezeu: sfinţenia voastră.

Adică: Voia lui Dumnezeu este curăţia trupului şi întreaga-înţelepciune. Sfîntul Apostol porunceşte pentru întreaga-înţelepciune şi pentru curăţie şi cînd scrie către Corinteni, şi către Timotei, şi către Evrei, fiindcă pofta trupească cea rea este o patimă tiranică şi de aceea are trebuinţă de multe şi dese doctorii şi învăţături ca să se potolească.

Să vă depărtaţi de toată curvia,

Zice: Fraţilor, Dumnezeu voieşte să vă depărtaţi de toată curvia, fiindcă multe sînt chipurile păcatului trupesc – pe care Sfîntul Apostol nici nu a voit să le spună în parte, ci le-a cuprins cu nume obştesc.[2] Însemnează că Teodorit are „de toată curvia", iar unele izvoade nu o au.

îndemnare? Foarte mult bănuiam aceasta, dar mă tem că cei din stînga, «iezii», şi «caprele» şi cei ce se ocărăsc de către Cel ce va sta Judecător se vor osîndi cu această rînduială, nu pentru că au răpit, nici pentru că au jefuit, sau au prea-curvit sau au făcut altceva din cele oprite, ci pentru că nu L-au odihnit pe Hristos prin săraci." Vezi şi cuvîntul al 13-lea din *Hristoitia*. Iar ce osebire are porunca de învăţătură, vezi la stihul 11 al capitolului 4 al celei dintîi către Timotei. (*n. aut.*)

[1] Însemnează că – după Teodorit – cuvintele acestea ale Apostolului: „prin Domnul nostru Iisus Hristos", sînt de ajuns să înfrunte hula lui Arie şi a lui Evnomie. Căci, dacă după dînşii prepoziţia „prin" îi arată pe slujitori, atunci înseamnă că Domnul Iisus Hristos a fost slujitor al lui Pavel, căci prin Domnul Iisus a adus acela porunca. Iar dacă şi ei fug de hula aceasta şi mărturisesc că Pavel este rob, iar Domnul este Domn, este deci arătat că Pavel foloseşte prepoziţiile fără osebire.

[2] Din cuvîntul acesta al Apostolului se trage încheierea că şi malahia, în orice chip s-ar face, şi oricare altă necurăţie, se numeşte mai cuprinzător „curvie". Şi ce zic acestea, de vreme ce Domnul a numit „prea-curvie" şi pofta de femeie ce se face în inimă, zicînd: „Tot cel ce caută la femeie spre a o pofti pe ea, iată, a prea-curvit cu ea în inima sa" (*Matei* 5:25). Pentru aceasta, şi dumnezeiescul Maxim zice cuvintele acestea, care, pe cît sînt de înfricoşate, pe atît sînt de adevărate: „Precum trupul are ca lume lucrurile, aşa şi mintea

4. ca să ştie fiecare dintre voi a-şi păzi vasul său întru sfinţenie şi cinste,

Aici, dumnezeiescul Apostol numeşte „vas" trupul omului[1]. Deci, cînd noi păzim întreaga-înţelepciune şi trupul nostru este întru sfinţenie, atunci îl avem ca o avuţie a noastră. Iar cînd, dimpotrivă, trupul nostru este necurat, atunci îl are păcatul ca avuţie, fiindcă trupul face ceea ce porunceşte păcatul, şi pentru aceasta se face rob supus păcatului. La fel, trupul nostru se află întru cinste atunci cînd păzeşte întreaga-înţelepciune şi fuge de toate păcatele trupeşti. Prin urmare, păcatul este necinste. Şi ia aminte la acest „a şti" pe care-l zice aici Pavel, căci acesta însemnează că întreaga-înţelepciune şi fecioria trupului se isprăveşte din învăţătură şi iscusinţă. Unde sînt dar maniheii şi marchioniţii, care bîrfesc zicînd că trupul este rău şi necurat din fire şi că nu este cu putinţă a se face curat nicidecum, cu nici un chip?

5. nu întru patima poftirii,

Adică: Aceasta este voia lui Dumnezeu, ca tot Creştinul să-şi aibă trupul lipsit de poftă pătimaşă. Pentru că este şi poftă nepătimaşă, aceea după lucrurile dumnezeieşti şi duhovniceşti. De aceea s-a şi numit Daniil Proorocul „bărbat al dorirorilor", adică al doririlor Duhului Sfînt. Sau, Apostolul numeşte „patimi de poftă" toate pricinile ce aprind pofta, precum este desfătarea, bogăţia, nelucrarea mîinilor, lenevirea, pătimaşa mişcare a simţirilor şi mai ales a vederii. Şi zice: Fiecare din acestea se poate numi „patimă de poftă". Prin urmare, şi noi, dacă voim să fim întreg-înţelepţi şi să păzim fecioria, se cuvine a nu primi nici o patimă care aprinde pofta trupească.

are ca lume noimele [«înţelesurile», *n. m.*]. Şi, precum trupul curveşte cu trupul muierii, aşa şi mintea curveşte cu înţelegerea muierii prin nălucirea trupului aceleia, căci îşi vede chipul trupului împreunat cu chipul muierii după gînd. Tot la fel, se răzbună după gînd şi asupra chipului celui ce l-a mîhnit, prin chipul trupului său. La fel se întîmplă şi la celelalte păcate. Căci, ce face trupul cu lucrarea în lumea lucrurilor, acelea le face şi mintea în lumea înţelegerilor" (capitolul 53 din nota a treia despre dragoste). (*n. aut.*)

[1] Şi Teodorit a înţeles aşa „vasul", zicînd: „Unii au tîlcuit că «vasul» este femeia, soţia. Iar eu socotesc că a numit aşa trupul fiecăruia, căci nu dă legea numai celor căsătoriţi." Iar Sfinţitul Mitrofan – tîlcuind zicerea căpeteniei Petru, care zice: „Voi, bărbaţilor, de asemenea, trăiţi înţelepţeşte cu femeile voastre, ca fiind făpturi mai slabe, şi faceţi-le parte de cinste, ca unora care, împreună cu voi, sînt moştenitoare ale harului vieţii" (*1 Petru* 3:7) – tîlcuind aceasta aşadar, Sfinţitul Părinte zice că Pavel vorbeşte aici de femeia oricărui bărbat, pe care bărbatul se cuvine a o avea cu cinste, adică se cuvine a o cruţa, a se înfrîna şi a nu se amesteca cu dînsa după saţiu. Una, pentru că femeia este neputincioasă din fire; şi alta, pentru că este moştenitoare a darului vieţii împreună cu bărbatul său. Iar unii adaugă că, de multe ori, din neastîmpărata amestecare, moare femeia. (*n. aut.*)

cum fac „neamurile", care nu-L cunosc pe Dumnezeu.

Fiindcă nu-L cunosc pe Dumnezeu, „neamurile" (păgînii) nu au nădejde de răsplătire, şi de aceea îşi dăruiesc toate mişcările îndulcirii trupeşti şi pentru dînsa lucrează.

6. Să nu întreceţi măsura şi să nu lăcomiţi întru lucrul fratelui,

Mai sus, Apostolul a vorbit despre tot chipul curviei, iar acum vorbeşte osebit despre prea-curvie, numind-o „lăcomie" şi călcare de lege. Şi o numeşte aşa după cum se cuvine, căci Dumnezeu a dat femeie fiecăruia şi a pus legi şi hotare firii, adică a se împreuna fiecare doar cu femeia sa. Drept aceea, se face lăcomie întru împreunare, şi anume lăcomie împotriva fratelui, cînd cel ce are femeie o lasă şi prea-curveşte cu femeia fratelui său.[1]

de vreme ce Domnul este judecător răsplătitor pentru toate acestea, cum v-am spus şi v-am mărturisit şi mai înainte.

Zice: O, fraţilor! – să nu socotiţi că zic acestea numai pentru femeile ce au bărbaţi Creştini, căci le zic şi pentru femeile celor necredincioşi. Şi nu se cuvine a le avea de obşte nici pe femeile fără bărbaţi şi slobode. Pentru că Domnul răzbună şi osîndeşte toate aceste păcate trupeşti, şi cîţi le fac nu vor rămîne nepedepsiţi, ci vor lua înmiit îndoită osîndă pentru reaua lor lucrare şi îndulcire întru acestea. Vezi însă – o, cititorule! – înţelepciunea lui Pavel: mai întîi, i-a rugat pe Tesaloniceni; al doilea, i-a mustrat în chip dojenitor, zicînd că fac ca neamurile care nu-L cunosc pe Dumnezeu; al treilea, din silogisme[2] (sau socoteli) a arătat necuviinţa prea-curviei, numind-o „lăcomie"; şi, în sfîrşit, îi înfricoşează cu judecata şi răsplătirea lui Dumnezeu şi le aduce aminte că au auzit de multe ori de la dînsul acestea.

7. Căci Dumnezeu nu ne-a chemat spre necurăţii, ci spre sfinţenie.

8. Drept aceea, cel ce defaimă nu defaimă omul, ci pe Dumnezeu, pe Cel ce ne-a dat Duhul Său cel Sfînt.

[1] Iar dumnezeiescul Hrisostom dovedeşte că „prea-curvar" se zice nu numai bărbatul ce păcătuieşte cu femeie măritată, ci şi cel însurat care păcătuieşte cu femeie slobodă, pentru că o nedreptăţeşte pe femeia sa cu împreunarea cu femeia nemăritată, sfîntul zicînd aşa: „Şi nu este prea-curvie numai cînd un bărbat păcătuieşte cu femeie măritată, ci chiar şi cu una lăsată şi slobodă. Căci, fiind el legat cu femeie, lucrul este prea-curvie. Căci, chiar dacă aceea ce prea-curveşte nu este legată, tu eşti legat! Ai călcat legea! – ai nedreptăţit «trupul tău», adică pe femeia ta" (*Cuvîntul al 5-lea* la aceasta).

[2] Judecată, „raţionament", cum zicem noi astăzi. (*n. m.*)

Fiindcă mai sus a zis: Tu, cel ce prea-curveşti, îl nedreptăţeşti pe fratele tău – şi că Dumnezeu Se răzbună asupra nedreptăţii acesteia, Apostolul lăţeşte aici înţelegerea cuvîntului şi arată că – măcar şi necredincios de ar fi bărbatul a cărui femeie prea-curveşte – totuşi Creştinul ce ar face preacurvia aceasta se va munci negreşit. Fiindcă Dumnezeu – zice – te va pedepsi pe tine, preacurvarule, nu pentru a-i răzbuna bărbatului necredincios al celei ce a prea-curvit cu tine, ci pentru a-Şi răzbuna Lui-Şi, fiindcă este Dumnezeu, Cel ce te-a chemat spre curăţie, iar tu, prin necurăţia ta, L-ai ocărît pe El, Care ţi-a dat Duhul cel Sfînt.[1] Drept aceea – măcar de ar fi o roabă sau femeia împăratului, dar măritată, aceea cu care ai prea-curvi – păcatul este unul şi acelaşi, fiindcă unul şi acelaşi este Dumnezeu care S-a ocărît – fie prin roabă, fie prin împărătească – şi El este Cel care te va osîndi pentru că ai spurcat Duhul cel Sfînt ce ţi L-a dat prin Sfîntul Botez.

Să înţelegi zicerea aceasta şi într-alt chip: Dumnezeu Îşi răzbună Lui-Şi şi ne pedepseşte fiindcă ne vede că, întru aceste păcate trupeşti – de curvie, prea-curvie şi celelalte – Îl defăimăm mai mult pe El decît pe oameni. Căci, cînd voim să facem curvie, sau prea-curvie sau alt păcat trupesc, ne silim să nu ne vadă ochii oamenilor, dar Îl defăimăm pe Dumnezeu, Care ne vede.

9. Iar despre iubirea de fraţi nu avem trebuinţă a vă scrie,

Aici, Apostolul nu vorbeşte despre dragostea pentru toţi oamenii, ci despre aceea către fraţii Creştini. Şi face sfătuirea după forma retorică a luării, zicînd: Nu avem trebuinţă a vă scrie vouă, Creştinilor, despre dragostea către fraţii voştri. Şi zice aceasta pentru două pricini: una, că atît de firească este iubirea de fraţi, încît nu are trebuinţă de nici o învăţătură, căci lucrurile prea-mari, fireşti şi de nevoie sînt arătate tuturor; şi alta încă, pentru ca să-i îndemne cu forma aceasta pe Tesaloniceni mai mult spre iubirea de fraţi, deşteptîndu-i a nu se arăta mai jos decît socotinţa lui pentru dînşii că ei, luînd-o mai înainte, au isprăvit fapta bună a iubirii de fraţi.

[1] Şi nu numai Dumnezeu Se răzbună şi-i pedepseşte pe cei ce prea-curvesc sau curvesc cu femeia necredincioasă – Agareancă [„musulmană", adică din Agar, mama lui Ismail, *n. m.*], sau Evreică sau altceva –, ci şi Biserica lui Hristos îi însărcinează pe unii ca aceştia cu mai mari certări şi canoane decît pe ceilalţi prea-curvari şi curvari care curvesc sau prea-curvesc cu faţă [„persoană", *n. m.*] drept-slăvitoare, pentru satanica spurcăciune ce au primit-o de la femeile necredincioase şi de la eretice. După Canonul 51 al lui Kitru şi după a 47-a răspundere a lui Valsamon, unii ca aceştia nu se cuvine a fi miruiţi a doua oară cu Sfîntul şi Marele Mir, precum fac oarecari duhovnici neînvăţaţi, pentru că Sfîntul Mir se dă încă o dată la cei ce s-au lepădat o dată de drept-slăvitoarea credinţă şi apoi s-au întors iar la dînsa, dar nu şi la unii ca aceştia. (*n. aut.*)

căci voi sînteţi învăţaţi de Dumnezeu să vă iubiţi unii pe alţii.

O, cititorule! – vezi ce laudă scrie aici Pavel, zicînd: Fraţii mei Creştini, pe Dumnezeu Îl aveţi învăţător al acestei fapte bune a iubirii de fraţi. Aceasta striga şi Isaia, proorocind: „Şi-i voi pune pe toţi fiii tăi învăţaţi de Dumnezeu" (*Isaia* 54:13). Şi Ieremia a zis: „Şi nu se vor mai învăţa unul pe altul şi frate pe frate, zicînd: Cunoaşteţi pe Domnul! – căci toţi de la sine Mă vor cunoaşte, de la mic pînă la mare" (*Ieremia* 31:34). Încă şi Domnul a zis: „Vor fi toţi învăţaţi de Dumnezeu" (*Ioan* 6:45).[1]

10. Căci aceasta şi faceţi faţă de toţi fraţii care sînt întru toată Machidonia.

Apostolul nu zice doar că: „voi, Tesalonicenii, sînteţi învăţaţi de Dumnezeu", ci: „din faptele voastre ştiu că sînteţi învăţaţi de Dumnezeu". Şi arată aici Machidonia pentru că Tesalonicul era mitropolie [„capitală", *n. m.*] a Machidoniei.

11. Vă rugăm însă pe voi, fraţilor, să prisosiţi mai mult şi să rîvniţi a vă linişti, a face fiecare cele ale sale şi a lucra cu mîinile voastre, precum v-am poruncit,

Zice: Că sînteţi iubitori de fraţi, prea-bine o ştiu. Iar acum vă rog să şi prisosiţi, adică să adăugaţi la iubirea de fraţi şi la milostenie şi mai mult să vă îndemnaţi la aceasta. Deci, ori fă stare aici şi citeşte de la alt început aceasta: „a vă linişti şi a face cele ale voastre"; ori uneşte zicerea „să rîvniţi" cu zicerea „să vă liniştiţi, să faceţi ale voastre şi să lucraţi cu mîinile", adică: Fraţilor Creştini, vă rugăm – zice – să rîvniţi a vă linişti, a face cele de trebuinţă ale voastre şi a lucra cu mîinile, precum v-am poruncit,[2]

[1] Şi spune că erau „de Dumnezeu învăţaţi" să se iubească unii pe alţii, fiindcă erau învăţaţi de Fiul lui Dumnezeu – Care a zis: „Poruncă nouă vă dau: Să vă iubiţi unul pe altul!" (*Ioan* 13:34) – şi de Dumnezeu-Părintele, Care a zis în *Testamentul Vechi*: „Să-l iubeşti pe aproapele tău ca pe tine însuţi!" (*Levitic* 19:18). Iar Teodorit zice: „Aici, Pavel numeşte «iubire de fraţi» iubirea dării de bani, pentru care Tesalonicenii nu au trebuinţă de sfătuire, fiindcă această faptă bună li s-a dat de la Dumnezeu." (*n. aut.*)

[2] La Icumenie, zicerea aceasta se tîlcuieşte aşa: „Pentru ce să rîvniţi? Pentru a vă linişti şi a vă face trebile voastre, ca şi cum ar zice: Nu vă ruşinaţi că aţi sărăcit pentru Hristos, ci să socotiţi aceasta rîvnă, anume că vă liniştiţi, şi vă faceţi trebile voastre şi lucraţi cu mîinile." Iar Teodorit o tîlcuieşte aşa: „Se întîmpla că unii aveau rîvnă şi dădeau celor nevoiaşi cele trebuincioase, iar aceia, pentru rîvna acestora, se leneveau să mai lucreze. Deci pe aceia i-a lăudat în chip potrivit, iar pe aceştia i-a sfătuit cele potrivite. Şi potrivit

Din cuvîntul acesta, dumnezeiescul Apostol arată că aceia ce sînt nelucrători sînt şi iscoditori şi oameni tulburători, căci împotriva liniştirii este tulburarea, şi împotriva îngrijirii de trebile tale este iscodirea. Aşadar, zicîndu-le Creştinilor să lucreze cu mîinile lor meşteşuguri, Pavel îi ruşinează pe aceia care defaimă lucrările de mînă, trupeşti, şi le caută numai pe cele duhovniceşti. Căci omul, fiind îndoit (adică suflet şi trup), se cuvine să aibă şi lucrare îndoită, trupească şi sufletească. Deci voi – o, lipsiţilor de minte! – care defăimaţi lucrările cele trupeşti şi de mîini, spuneţi dar, poate lucra cineva postul cu mîinile sale, sau culcarea pe pămîntul gol, sau citirea, sau rugăciunea? Nu, cu adevărat! Deci dumnezeiescul Apostol vorbeşte aici despre meşteşugul şi lucrul de mînă cel trupesc, iar nu pentru lucrarea duhovnicească a minţii. Iar meşteşugul şi lucrarea de mînă (rocodelia) sînt mai mult duhovniceşti, fiindcă se lucrează pentru a-i împărtăşi pe alţii cu milostenie, adică să dea fraţilor celor săraci. Iar milostenia, pe lîngă că este faptă bună trupească, este încă şi faptă bună duhovnicească, de vreme ce se naşte din dragostea cea după duh. Dar Tesalonicenii erau săraci, căci li se răpiseră averile de către înşişi compatrioţii lor, Iudeii cei necredincioşi, şi nu aveau de unde să dea săracilor, şi de aceea îi îndatorează Apostolul să lucreze, pentru a-i putea milui pe cei lipsiţi. Iar dacă le porunceşte să lucreze acestora, cărora li se răpise averile pentru Hristos, cu mult mai mult porunceşte să lucreze ceilalţi Creştini, care nu au pătimit aceasta.

12. ca să umblaţi cu bun chip către cei din afară şi să nu aveţi trebuinţă de nimic.

Adică: O, Creştinilor! – de aceea se cuvine a lucra meşteşug, pentru a vă aduna cele de nevoie, ca să nu umblaţi cu chip necuviincios şi să vă arătaţi fără rînduială şi pricinuitori de sminteală către cei din afară (necredincioşi), cerînd milostenie de la alţii. Şi frumos nume a pus Apostolul, fiindcă, în loc de „a nu sminti", a zis: „a nu umbla fără cuviinţă"[1], ca să nu-i înfrunte. Căci – zice – dacă credincioşii Creştini se smintesc cînd văd vreun om sănătos şi

a numit «rîvnă» lucrarea: căci cei ce se puteau hrăni şi fără să lucreze, nesuferind însă a vieţui astfel, îşi chiverniseau viaţa din lucrarea mîinilor pentru iubirea de fraţi a celor de o credinţă." Din cuvintele acestea ale dumnezeiescului Pavel, Teodorit trage încheierea că se cuvine a lucra lucru de mînă şi meşteşuguri nu numai săracii care nu au înlesnirea vieţuirii, ci şi bogaţii şi cei ce au chipul chivernisirii, căci lucrarea mîinilor frămîntă trupul şi îl întăreşte, adună mintea, linişteşte simţurile şi-l strînge pe om. (*n. aut.*)

[1] Şi Teodorit zice aşa pentru aceasta: „«A nu umbla fără cuviinţă» însemnează a nu vieţui întru nelucrare, a nu cîştiga cele de trebuinţă din lucrare, ci a alege viaţa cerşetorească şi a aştepta milostenie de la ceialalţi." (*n. aut.*)

bun de lucru cerînd milostenie (numindu-l „neguţător de Hristos", căci face negoţ cu numele lui Hristos ca să adune bani), cu mult mai vîrtos se smintesc de acesta neamurile cele necredincioase.

13. Nu voim a nu şti voi, fraţilor, despre cei ce au adormit,

Aici, dumnezeiescul Apostol porneşte cuvîntul despre înviere. Căci, deşi le vorbise Tesalonicenilor despre aceasta şi mai înainte, aici le arată şi le descoperă o noimă tainică despre înviere. Sau Tesalonicenii aveau toată cunoştinţa despre înviere, dar poate se tînguiau mai mult decît se cuvine pentru fraţii lor răposaţi, şi Apostolul îndreptează greşeala aceasta acum. Căci multe lucruri ne întristează cînd nu le ştim, iar după ce le aflăm, ne slobozim de întristarea lor, şi de aceea zice Pavel: „nu voiesc a nu şti voi, fraţilor". Şi nu a zis: „pentru cei ce au murit", ci: „pentru cei ce au adormit", de la însuşi acest nume al celor adormiţi întru Hristos fiind arătat că au să se scoale, căci cel ce doarme e firesc să se şi scoale.

ca să nu vă întristaţi ca ceilalţi, care nu au nădejde.

Zice: Aceia se cuvine a se întrista şi a se tîngui cu covîrşire [„peste măsură", *n. m.*] pentru morţii lor, cei care nu au nădejde (ce nădejde? a învierii morţilor pe care-i plîng), adică necredincioşii şi păgînii, iar nu voi, Creştinii, care aveţi nădejde că vă veţi scula cu nestricăciune şi cu slavă. Să auzim aşadar noi, Creştinii, cuvintele acestea ale Apostolului! Căci, dacă-i plîngem „cu amar" (după Hrisostom) ori „fără măsură"[1] (după Teo-

[1] Pentru aceasta zice şi Teodorit: „Nu opreşte întristarea desăvîrşit, ci o leapădă pe aceea fără măsură şi mîngîie cu nădejdea învierii." Iar ritorul cel aurit al Bisericii dovedeşte şi porunceşte în multe părţi că nu se cuvine a plînge Creştinii cu amar şi a se întrista fără măsură pentru rudeniile lor ce au adormit, scriind el cuvinte întregi despre aceasta. Astfel, în cuvîntul al patrulea la aceea către Evrei, îi opreşte pentru multă vreme de la Biserica lui Hristos, ca pe nişte slujitori la idoli, pe cei care-şi plîng soţii morţi chemînd bocitoare ca să-i bocească; la fel le afuriseşte (adică le opreşte de la Biserică) şi pe femeile acelea bocitoare. Şi zice aşa: „De va năimi cineva pe bocitoarele acestea, (...) îl voi opri pe acela de la Biserică pentru multă vreme, ca pe un slujitor la idoli. Căci, dacă Pavel îl numeşte «slujitor la idoli» pe lacomul de averi, cu mult mai vîrtos [se numeşte aşa] cel ce aduce asupra celui credincios obiceiurile slujilorilor la idoli. (...) Şi pe ticăloasele acelea le oprim prin voi a nu se băga niciodată la ducerile [«înmormîntările», *n. m.*] credincioşilor morţi, ca să nu le silim a-şi boci cu adevărat răutăţile lor." Şi pentru ce – o, Creştine! – să plîngi cu amar şi să te tînguieşti peste măsură pentru cei adormiţi? Nu auzi cum cîntă Biserica laude şi mulţumiri lui Dumnezeu pentru moartea celor adormiţi? Iar acestea ce sînt altceva, decît numai semne de bucurie şi de veselie? Nu vezi cum aprindem făclii luminoase, şi cu acestea îi petrecem din lumea aceasta pe cei ce au adormit ca pe nişte

nevoitori şi ostaşi? Iar făcliile ce însemnează altceva, decît bucuria şi veselia pe care o dobîndim pentru că Dumnezeu i-a slobozit pe fraţii noştri din ostenelile vieţii acesteia şi îi odihneşte în viaţa ce va să fie? Aşa hotărăşte aceasta Ioan cel cu limba aurită, zicînd: „Spune-mi, ce vor făcliile cele strălucite? Au nu îi petrecem pe aceştia ca pe nişte nevoitori? Şi ce vor cîntările? Au nu-L slăvim pe Dumnezeu şi-I mulţumim că i-a încununat pe cei ce s-au dus, că i-a izbăvit de osteneli, că i-a scos din robie şi-i are lîngă Sine? Au nu pentru aceasta sînt laudele? Au nu pentru aceasta sînt cîntările de psalmi? Acestea toate sînt ale celor ce se bucură, căci zice: «Dacă se bucură cineva, să cînte!» (*Ioan* 5:13)" (în cuvîntul al patrulea la cea către Evrei). În altă parte, acelaşi Ioan tîlcuieşte mai curat ce însemnează cele săvîrşite pentru cei adormiţi, căci, în cuvîntul despre cei ce plîng cu amar pentru cei săvîrşiţi, zice aşa: „Îi petrecem pe cei adormiţi cu psalmi şi cu laude, ca astfel să ne arătăm mulţumirea către Stăpînul Hristos pentru moartea lor. Şi-i îmbrăcăm pe răposaţi cu giulgiuri şi cu haine noi, ca astfel să arătăm îmbrăcămintea cea nouă a nestricăciunii pe care au să o primească. Turnăm peste ei unt-de-lemn, crezînd că acesta li se va face merinde şi ajutor spre viaţa de acolo. Îi întovărăşim cu tămîieri şi cu făclii luminoase, cu ele însemnînd că s-au izbăvit de întunericul şi de putoarea acestei vieţi şi s-au dus către lumina cea adevărată şi către buna mireasmă cea pururea vecuitoare. Aşezăm mormîntul lor şi trupul lor către răsărit, arătînd cu aceasta învierea pe care o vor dobîndi."

Şi dumnezeiescul Dionisie Areopagitul zice că „adevăratul Creştin nu se întristează cînd vine moartea, ci se bucură, şi se veseleşte că a ajuns la sfîrşitul nevoinţelor acestei vieţi şi cu multă îndulcire de suflet intră pe calea învierii ce va să fie. Iar casnicii şi rudeniile celui adormit în acest chip se bucură, şi-l fericesc pe acela că a ajuns la sfîrşitul biruinţei şi-I mulţumesc lui Dumnezeu, pricinuitorului acestei biruinţe, rugîndu-L să-i învrednicească şi pe ei a ajunge la un asemenea sfîrşit. Apoi, ridicîndu-l pe cel adormit, îl aduc la arhiereu ca să-i dea cununile biruinţei. Iar arhiereul îl primeşte pe cel adormit vesel şi cu bucurie şi săvîrşeşte pentru dînsul cele obişnuite şi legiuite" (capitolul 7 din *Despre ierarhia bisericească*). Fraţii mei, aţi văzut ce rînduială săvîrşeşte Biserica lui Hristos pentru cei ce au adormit întru Dînsul? Aţi auzit cum se cuvine să primească moartea adevăratul Creştin şi în ce chip se cuvine să se poarte rudele la adormirea lui? Deci vă rog, spuneţi-mi, la o asemenea sfîntă rînduială mai încap plîngeri, lacrimi amare şi tînguiri peste măsură? Negreşit, acestea sînt cu totul nevrednice de o sfinţită şi cuviincioasă rînduială ca aceasta a Creştinilor şi de credinţa celor ce nădăjduiesc învierea.

Şi mai adaugă încă şi aceasta, anume că rămăşiţele Creştinilor (adică trupul cel mort) nu se cuvine a fi îngropate în biserică sfinţită, precum zice Ioan al Kiprului şi Valsamon, la întrebarea 38. Căci – de vreme ce Canonul 73 al Soborului al şaselea ecumenic porunceşte a nu rămîne să doarmă cineva nici în catehumenele bisericilor, vii fiind – cu mult mai vîrtos nu se cuvine a rămîne în biserică morţii cei plini de putoare şi de putrejune. Iar cum că arhiereii, şi toţi preoţii şi credincioşii se cuvine a-l săruta pe cel adormit, mărturiseşte dumnezeiescul Dionisie Areopagitul: „Săvîrşindu-se aceasta, ierarhul însuşi îl sărută pe cel adormit, şi apoi toţi cei de faţă. Căci dulce şi cinstit este tuturor celor după chipul lui Dumnezeu cel ce s-a săvîrşit întru viaţa dumnezeiască" (capitolul 8 din *Despre ierarhia bisericească*). Prin urmare, obiceiul de a nu-l săruta pe cel adormit preoţii ce au să slujească liturghia este iudaic şi străin de Creştini, căci Evreii aveau obiceiul de a socoti lucru necurat a se atinge de trup mort. Aşadar, unii ca aceştia să se îndrepteze, iar de nu, să se cerceteze de către părinţii duhovniceşti şi de sfinţii arhierei. La fel se cuvine a fi certaţi şi muierile şi bărbaţii care merg şi plîng asupra mormintelor morţilor lor. De asemenea, şi cei ce nu vor să meargă să asculte liturghia şi restul slujbei din biserica unde se îngroapă vreo rudenie de-a lor. Mai adăugăm în această subînsemnare că – aşa cum nu se cuvine a plînge cu amar şi a se tîngui Creştinii mai mult decît se cuvine pentru rudele moarte (precum zic aici atît dumnezeiescul Apostol, cît şi tîlcuitorii dumnezeiescului Apostol, Hrisostom şi Teodorit) – tot aşa şi dimpotrivă, nu se cuvine ca aceiaşi Creştini să rămînă fără împreună-pătimire, fără mîhnire şi fără simţire la morţile rudele lor, fiindcă aceasta este însuşire a fiarelor celor nesimţitoare, iar nu a oamenilor cuvîntători şi simţitori. Căci, aşa cum este un lucru covîrşitor a-i plînge cu amar pe cei morţi, tot astfel, a nu-i plînge nicidecum este o lipsă, iar covîrşirea şi lipsa sînt deopotrivă de rele şi de prihănite. Se cuvine a se mîhni şi a lăcrima puţin Creştinii la morţile rudelor lor pentru trei pricini: 1) Pentru că moartea nu este lucru şi lucrare a lui Dumnezeu – să nu fie! –, ci faptă şi lucrare a diavolului şi a păcatului. Şi nu este nici ispravă firească, ci afară de fire, căci zice Solomon: „Dumnezeu nu a făcut moartea" (*Înţelepciunea* 1:13) şi: „Dumnezeu l-a zidit pe om spre nestricăciune, iar moartea a intrat în lume din pizma diavolului" (*Înţelepciunea* 2:23). Aşadar, trebuie să-l plîngem pe cel ce moare fiindcă s-a lipsit de lumina vieţii, care este lucrare a lui Dumnezeu, precum porunceşte şi Sirah, zicînd: „Plînge pentru morţi, că le-a lipsit lumina" (*Sirah* 22:9). 2) Pricina cea mai însemnată pentru care se cuvine a se mîhni puţin Creştinii pentru moartea rudelor este că ei au păcătuit, oameni fiind, iar păcatul desparte sufletul de Dumnezeu şi pentru aceasta este vrednic de mîhnire şi de lacrimi. Şi, cu cît a fost mai rea viaţa acelora, cu atît mai mult se cuvine a ne mîhni pentru ei, mai ales dacă nu au apucat a se pocăi, mărturisindu-se şi împărtăşindu-se cu Dumnezeieştile Taine. Căci unora ca aceştia li se potrivesc cele zise de Sirah: „Fiule! Pentru cel mort varsă lacrimi şi, ca şi cum ai fi pătimit grele încercări, începe plîngerea. Şi după cuviinţă acoperă tu trupul lui şi nu trece cu vederea înmormîntarea lui. Amară plîngere fă şi fierbinte tînguire" (*Sirah* 38:16-18). Căci Dumnezeu Se îmblînzeşte către cei morţi pentru întristarea şi lacrimile ce se varsă pentru păcatele lor de către cei vii. 3) Şi, cea mai de pe urmă: căci – dacă dobitoacele cele necuvîntătoare se mîhnesc din fire, iar multe chiar şi lăcrimează cînd se despart una de alta – cu cît mai vîrtos se cuvine a se mîhni cu măsură oamenii cei cuvîntători pentru despărţirea de rudele lor ce au murit? Căci a zis unul dintre Părinţi: „Eu am văzut şi vietăţi lăcrimînd cînd s-au despărţit de soţii lor." Iar cele zise au fost adeverite de Domnul, Care a lăcrimat pentru moartea lui Lazăr, pentru a ne da pildă şi a ne legiui să nu fim fără împreună-pătimire şi cu totul nemîhniţi pentru moartea rudelor noastre, dar nici să fim iubitori de întristare şi mult-plîngători pentru dînşii. Aceasta o adevereză şi marele Vasilie, zicînd aşa: „Trecînd cu vederea pretutindeni slăbiciunea noastră, Domnul a cuprins patimile cele de nevoie cu oarecare măsuri şi hotare, ferindu-ne de lipsa de împreună-pătimire şi de sălbăticirea de fiară şi lepădînd iubirea de întristare şi multa plîngere ca pe o faptă rea. Pentru aceasta, lăcrimînd pentru prieteni, El a arătat împărtăşirea firii omeneşti şi ne-a slobozit de covîrşirea pentru amîndouă, adică: nici cu totul a ne slăbănogi către patimi, nici a fi lipsiţi de simţire către cele mîhnitoare." Şi iarăşi: „Aşa, nici lacrima Domnului nu este legiuire spre a plînge, ci măsură prea-bine închipuită şi canon spre a osebi cele întristătoare cu scumpătate, după cum se cuvine, cu bună cuviinţă rămînînd întru hotarele firii. Deci nici femeilor, nici bărbaţilor nu li se dă voie iubirea de întristare şi multa lăcrimare, ci doar cît s-ar răcori de cele mîhnitoare, [adică] a slobozi puţine lacrimi şi suspinuri, şi aceasta cu linişte şi fără glas, nici rupîndu-şi hainele sau aruncînd ţărînă asupră-le, nici făcînd altceva din acele necuviincioase prostii omeneşti" (cuvinte despre mulţumire). Deci, la morţile obişnuite ale Creştinilor, se cuvine a ne mîhni şi a lăcrima măsurat, iar la morţile sfinţilor nu se cuvine a ne mîhni nicicum, ci a ne bucura duhovniceşte şi a-i prăznui, fiindcă acei sfinţi sînt învederat biru-

dorit) pe fraţii noştri adormiţi întru Hristos, ne facem asemenea cu păgînii şi cu cei necredincioşi, care nu au nădejde de înviere. Dar ce, o, fericite Pavele? De aceea nu voieşti a rămîne Tesalonicenii întru neştiinţă despre cei ce au adormit, numai pentru a nu se întrista? De ce nu zici mai bine că nu voieşti aceasta pentru ca ei să nu se osîndească în muncă? Ne răspunde aşa: Le zic să nu se întristeze peste măsură pentru cei adormiţi pentru că această întristare le pricinuieşte osînda muncii.

14. Căci, de credem că Iisus a murit şi a înviat, aşa şi Dumnezeu pe cei adormiţi cu Iisus îi va aduce împreună cu El.

Zice: Precum Dumnezeu L-a sculat pe Domnul Iisus, Cel ce a pătimit şi a murit trupeşte, tot aşa ne va scula şi pe noi. Vezi însă – o, cititorule! – cum Apostolul zice cu îndrăzneală despre Domnul că a murit, fiindcă învierea Lui s-a făcut deja; iar despre noi, de vreme ce învierea noastră nu s-a făcut încă, zice: „cei adormiţi", ca să arate că ne vom scula şi vom învia, căci zice David: „Au doar cel ce doarme nu va adăuga să se scoale?" (*Psalm 40*:9).[1] Iar zicerea „pe cei adormiţi cu Iisus îi va aduce" se înţelege în două chipuri: sau că îi va aduce „prin Iisus", anume că Iisus Se va face mijlocitor al învierii lor şi-i va înfăţişa înaintea Părintelui; sau că „adormiţi" se uneşte cu zicerea „cu Iisus", adică: Dumnezeu va aduce întru slava şi întru împărăţia Sa pe cei ce au adormit cu Iisus, adică pe Creştinii cei credincioşi şi drepţi. Fiindcă drepţii Creştini, avîndu-L locuind în inima lor pe Hristos prin dar, adorm şi mor cu Iisus. Deci Pavel vorbeşte aici despre învierea din parte, adică despre învierea cu slavă a credincioşilor, care se va face împreună cu Domnul, despre învierea drepţilor celor ce s-au săvîrşit întru credinţă şi în dar. Căci pe aceştia îi va aduce Dumnezeu împreună cu Însuşi Iisus, adică îi va răpi din toate părţile lumii, pe nori, împreună cu

itori ai păcatului, ai celui ce este vrednic de întristare şi de multe lacrimi, şi moartea sfinţilor este pricinuire învederată a adevăratei vieţi. (Vezi şi subînsemnarea Canonului 83 al sinodului 6, în *Canonicul* nostru). (*n. aut.*)

[1] Şi înţeleptul Fotie zice aceasta: „Pentru ce, cînd vorbeşte despre Hristos, Pavel numeşte «moarte» moartea Lui, iar cînd vorbeşte despre sfîrşitul nostru, o numeşte «adormire», iar nu «moarte»? Căci, pomenind de sfîrşitul oamenilor de trei ori întru acelaşi cuvînt, niciodată nu-l numeşte «moarte», ci «adormire», ca să mîngîie durerea. Căci, unde s-a făcut învierea, cutează a numi sfîrşitul «moarte»; iar acolo unde învierea rămîne încă întru nădejde, îl numeşte «adormire», prin aceasta mîngîindu-ne şi dîndu-ne bune nădejdi, căci acela ce doarme negreşit se va scula, fiindcă nici moartea nu este nimic altceva decît un somn îndelungat" (*Amfilohia*, întrebarea 187). Aceleaşi le zice şi dumnezeiescul Hrisostom la zicerea aceasta a Apostolului, pe care Fotie le-a luat întocmai. (*n. aut.*)

Domnul. Aşadar Pavel vorbeşte aici despre învierea din parte, despre care Tesalonicenii nu ştiau, iar nu despre aceea obştească, a tuturor oamenilor, căci despre aceasta ştiau. Deci acum Apostolul voieşte să-i mîngîie pe Creştini, dovedindu-le că învierea credincioşilor are să se facă cu cinste şi cu slavă multă, şi din aceasta să-i înduplece a nu se întrista pentru cei adormiţi. Căci toţi oamenii – şi credincioşii, şi necredincioşii – au să învieze cu adevărat, însă nu toţi cu slavă şi cu cinste, ci doar cei credincioşi, adică cei ce au credinţa întovărăşită cu faptele bune, adică drepţii.

15. Căci aceasta vă grăim cu cuvîntul Domnului,

Fiindcă vrea să spună un lucru de mirare, Apostolul îl face vrednic de crezare prin cuvîntul Domnului. Şi zice: O, Creştinilor! – ceea ce voi zice nu e de la mine, ci am aflat-o de la Domnul nostru Iisus Hristos. Căci insuflatul de Dumnezeu Pavel a auzit cuvîntul acesta aievea şi fără mijlocire chiar de la învăţătorul său Hristos, adică prin descoperire şi prin insuflare dumnezeiască, cum a fost şi acela: „Mai fericit este a da decît a lua" – precum se zice la *Fapte* (*Fapte* 20:15). Iar celelalte cuvinte le zicea prin luminarea Sfîntului Duh, dar nu erau înseşi zicerile Sfîntului Duh.[1]

că noi, cei vii care vom fi rămaşi întru venirea Domnului, nu-i vom întrece pe cei adormiţi,

Marele Pavel zice aici, cu alte cuvinte, ceea ce zicea în epistola întîia către Corinteni, adică: „întru o cîrtă, în clipeala ochiului" (*1 Corinteni*

[1] Căci sfinţii teologi zic că – aşa cum cineva poate trimite o scrisoare în două chipuri: sau să-i spună scriitorului chiar cuvintele pe care vrea să le scrie, sau să-i spună doar noima [„înţelesul", *n. m.*] şi să-l lase pe scriitor să alcătuiască scrisoarea cu cuvintele sale – tot aşa – zic aceia – se întîmplă şi cu Sfîntul Duh. Adică: sau a dictat toate cuvintele *Dumnezeieştilor Scripturi* – atît pe ale celei vechi, cît şi pe ale celei noi, a cărei parte este şi epistola aceasta a dumnezeiescului Pavel – precum mărturisesc purtătorul de Dumnezeu Ignatie, Iustin, Climent Alexandrinul, Atinoghen şi dumnezeiescul Hrisostom. Sau, [Sfîntul Duh a dictat doar] cele mai puternice şi mai întărite cuvinte ale *Scripturilor* – precum zic Dionisie Alexandrinul, dumnezeiescul Ieronim şi Teofilact – iar cuvintele istorice s-au scris într-adevăr din porunca şi luminarea Sfîntului Duh, dar cu cuvintele celor ce le-au scris. Însă osebirea dintre aceste două socotinţe este foarte mică, fiindcă amîndouă cugetă că părţile cele mai de căpetenie ale *Scripturilor* s-au insuflat şi s-au dictat de către Sfîntul Duh. Şi – de vreme ce Duhul cel Sfînt, fiind de faţă şi sălăşluit întru dumnezeieştii scriitori, nu i-a lăsat pe aceştia a se rătăci – [înseamnă că] tot ce se află întru *Dumnezeieştile Scripturi* (prin urmare şi ce e scris în epistolele Apostolului Pavel) sînt graiuri ale lui Dumnezeu insuflate de El, iar „Dumnezeu este adevărat" (*Romani* 3:4). De aceea şi zice Apostolul Pavel că „toată *Scriptura* este insuflată de Dumnezeu" (*2 Timotei* 3:16). Şi vezi mai pe larg în subînsemnarea Canonului 85 al Sfinţilor Apostoli din *Canonicul* nostru [*Pidalionul*, *n. m.*]. (*n. aut.*)

15:52). Căci, de vreme ce părea a fi greu şi mai presus de hotarele firii a se scula morţii cei putreziţi şi stricaţi cu mult înainte, Pavel zice că cei ce vor fi încă vii atunci nu o vor lua înaintea acelora întru înviere, adică nu-i vor întrece întru a se schimba şi a se face nestricaţi.[1] Nu! – ci toţi se vor face nestricaţi întocmai, întru acea clipeală. Căci, aşa cum Îi e lesne lui Dumnezeu a-i face nestricaţi pe cei încă vii şi întregi, tot atît de lesne Îi e a-i face nestricaţi, întru aceeaşi clipeală, şi pe cei morţi cu mult mai înainte şi topiţi întru cele patru stihii [pămîntul, aerul, apa şi focul, *n. m.*]. Însă, zicînd: „noi, cei vii", Pavel nu înţelege aceasta pentru sine (fiindcă el nu urma a fi în viaţa aceasta pînă la învierea de obşte), ci pentru acei Creştini ce se vor afla vii atunci, căci pentru aceasta a adăugat zicerea „cei rămaşi întru venirea Domnului". Iar fericitul Metodie (în cuvîntul despre înviere) înţelege prin acest „vii" sufletele, iar „adormiţi" zice că a numit trupurile, învăţînd că, întru înviere, sufletele cele vii nu o vor lua înaintea trupurilor lor cele stricate cu mult înainte. Căci trupurile se vor scula, ca să le dobîndească sufletele[2], de vreme ce acestea rămîn şi se află pînă la venirea Domnului, ele fiind nemuritoare. (Vezi şi tîlcuirea stihului 51 şi 52, capitolul 15, ale celei dintîi către Corinteni.)

16. căci Însuşi Domnul – întru poruncă, întru glasul Arhanghelului şi întru trîmbiţa lui Dumnezeu – Se va pogorî din cer,

Zice: Creştinilor, nu fiţi necredincioşi la ceea ce vă zic, căci Însuşi Domnul va porunci aceasta. Şi cum o va porunci? Prin glasul Arhanghelului[3] ce

[1] Însemnează, că – după înţeleptul Ghenadie – şi schimbarea şi nestricăciunea celor vii va să se facă îndoită, anume: a celor drepţi în viaţa veşnică, iar a celor păcătoşi în munca veşnică (cuvînt manuscris despre a doua venire). (*n. aut.*)

[2] Aici, se cuvine să înţelegem zicerea „mai întîi" după rînduială, iar nu după vreme, căci – după Ghenadie al Constantinopolei cel de mai sus – „împreună se vor scula şi trupurile moarte mai înainte, şi într-însele se vor sălăşlui sufletele, şi cei vii vor primi (tot atunci) schimbarea întru trupurile lor" (*Cuvînt despre a doua venire*). Şi iarăşi: „Morţii se vor scula cu puterea dumnezeiescului glas întru o cîrtă, încît învierea lor se va face împreună cu glasul, adică glasul îi va învia şi ei, înviind, ei îl vor auzi" (la fel). (*n. aut.*)

[3] Gheorghe Coresi, Gheorghe Singhelul şi mulţi alţii zic că Arhanghelul acesta ar fi începătorul Mihail, şi adeverează aceasta de la Proorocul Daniil. Căci Arhanghelul Gavriil, grăind cu Daniil, îi zice aşa: „În vremea aceea se va scula începătorul cel mare Mihail, cel ce stă asupra fiilor norodului tău, (...) şi mulţi (în loc de «toţi») din cei ce dorm în ţărîna pămîntului se vor scula, unii spre viaţa veşnică, iar alţii spre ocară şi spre ruşinare veşnică" (*Daniil* 12:1). Dar care va fi glasul Arhanghelului Mihail? Fericitul Hrisostom arată că va fi graiul acela pe care l-a zis Domnul în *Evanghelie*: „Iar la miezul nopţii s-a făcut strigare: Iată, Mirele vine, ieşiţi întru întîmpinarea Lui!" (*Matei* 25:5). Aceasta o zice şi

stă asupra Îngerilor celor mai de jos, care le va zice: Gătiţi-i pe toţi morţii, căci Judecătorul este de faţă! – adică a ajuns. Şi multe vor fi trîmbiţele, dar Judecătorul Se va pogorî întru trîmbiţa cea mai de pe urmă. Apostolul zice aceasta şi întru cea dintîi către Corinteni: „Nu toţi vom adormi, dar toţi ne vom schimba întru o cîrtă, în clipeala ochiului, la trîmbiţa cea mai de pe urmă. Căci va trîmbiţa, şi morţii se vor scula nestricaţi şi noi ne vom schimba" (*I Corinteni* 15:51, 52). Căci, aşa cum Dumnezeu-Părintele avea Înger slujitor cu trîmbiţă cînd S-a pogorît în muntele Sinai, tot astfel şi Fiul, întru a doua venire şi pogorîre a Sa ca Împărat şi Dumnezeu, va avea Îngeri slujindu-I şi trîmbiţă. Se înţelege însă şi aşa, anume că porunca lui Dumnezeu va face pămîntul să dea afară trupurile morţilor schimbate întru nestricăciune, iar glasul Arhanghelului va face ca alţi Îngeri slujitori să-i adune la un loc pe toţi morţii ce se află în toate părţile pămîntului, după ce se vor scula din morminte.[1] Şi înţeleptul Teodorit adaugă: „Iar dacă în muntele Sinai, cînd s-a făcut doar o măsurată răsunare, norodul nu a suferit covîrşirea temerii – ci [Iudeii] au zis către marele Moisi: «Grăieşte tu către noi, să nu grăiască Dumnezeu, ca să nu murim» (*Ieşire* 20:19) – apoi cine va suferi glasul ce va fi atunci?!"

şi cei morţi întru Hristos se vor scula întîi,

Zice: Mai întîi se vor scula cei morţi întru Hristos, adică credincioşii şi drepţii Creştini, de vreme ce ei vor fi răpiţi de nori la înălţime, ca să mear-

Teodorit. Iar Chiril al Ierusalimului zice că „Arhanghelul va striga şi va zice tuturor: Sculaţi-vă spre întîmpinarea Domnului!" (în *Cateheze*, capitolul 15). (*n. aut.*)

[1] Această a doua tîlcuire a zicerii apostoleşti este mai potrivită şi mai unită cu cuvintele *Evangheliei*, fiindcă prin „glas", adică prin porunca Fiului lui Dumnezeu, au să se scoale morţii, precum zice chiar El: „Va veni ceasul întru care toţi cei din morminte vor auzi glasul Lui, şi cei ce au făcut cele bune vor merge întru învierea vieţii, iar cei ce au lucrat cele rele întru învierea judecăţii" (*Ioan* 15:28). Şi tot Domnul a zis că cei ce se vor scula prin glasul Lui se vor aduna într-un loc prin trîmbiţele Îngerilor: „Şi va trimite pe Îngerii Săi cu mare glas de trîmbiţă, şi-i vor aduna pe cei aleşi din cele patru vînturi, de la o margine la alta a cerului" (*Matei* 24:31). Şi însemnează că înţeleptul Fotie şi Icumenie au înţeles că „trîmbiţa" arată Puterile îngereşti. Căci – aşa cum trîmbiţa nu are nimic al său, ci doar ceea ce suflă într-însa trîmbiţaşul – tot astfel şi trîmbiţele lui Dumnezeu, neavînd nimic al lor, nu cutează a glăsui decît ceea ce le-ar porunci, prin Arhanghel, Stăpînul cel de obşte şi Făcătorul a toate. Alţi Părinţi zic însă că vor răsuna atunci şi trîmbiţe. Şi însemnează că insuflarea trîmbiţelor e acea întîi insuflare dătătoare de viaţă a lui Dumnezeu, precum zice dumnezeiescul Grigorie Palama (în cuvîntul la Duminica lăsatului de carne). Căci, aşa cum s-a făcut viu Adam prin insuflarea aceea, tot astfel, prin suflarea trîmbiţelor îngereşti, se vor face vii strănepoţii cei morţi ai lui Adam, măcar că învierea va fi săvîrşită chiar de glasul şi porunca lui Dumnezeu, cum am zis mai înainte. (*n. aut.*)

gă spre întîmpinarea Împăratului Hristos, Care va să vină cu putere şi cu slavă multă. Iar necredincioşii şi păcătoşii se vor scula în urma lor, fiindcă ticăloşii [„nefericiţii", *n. m.*] aceştia nu vor fi răpiţi de nori ca să meargă întru întîmpinarea înfricoşatului Judecător, ci vor aştepta venirea Lui rămînînd jos.[1]

17. apoi noi, cei vii ce vom fi rămas, ne vom răpi în nori împreună cu aceştia, spre întîmpinarea Domnului, în văzduh, şi aşa totdeauna împreună cu Domnul vom fi.

Zice: Deşi mai întîi se vor scula morţii, totuşi şi noi, cei vii (adică Creştinii cei drepţi care se vor afla vii atunci, căci pe aceia îi arată Pavel prin persoana sa, precum am zis mai sus[2]), aşadar, chiar dacă se vor scula mai întîi cei morţi, totuşi Creştinii cei drepţi şi vrednici ce se vor afla vii atunci, schimbîndu-se îndată, au să se răpească şi ei în nori asemenea cu cei ce s-au sculat din morţi, mergînd spre întîmpinarea Domnului în văzduh. Căci, aşa cum Hristos, după ce S-a sculat din morţi, S-a înălţat la ceruri pe nori – căci zice: „Norii L-au luat pe El de la ochii lor" (*Fapte* 1:9) – tot la fel se vor înălţa şi Creştinii ce au vieţuit după Hristos, cu acelaşi car, adică cu aceiaşi nori, cu care S-a înălţat şi Hristos. Dar poate s-ar nedumeri cineva şi ar zice: Dacă Hristos are să Se pogoare, de ce-i mai răpeşte sus pe Creştinii cei drepţi? La aceasta răspundem că îi înalţă pentru cinste şi pentru slavă. Căci – aşa cum un împărat, cînd urmează să intre în vreo cetate, este întîmpinat de cei cinstiţi şi slăviţi, iar cei osîndiţi nu ies afară, ci-l aşteaptă pe împărat înăuntru, ca să fie judecaţi – aşa va fi şi atunci, şi drepţii se vor răpi în nori şi vor merge cu îndrăzneală spre întîmpinarea Domnului. Iar după Judecată au să rămînă uniţi pururea cu Împăratul Hristos (unire care este capul tuturor bunătăţilor), împreună împărăţind şi împreună

[1] Iar Teodorit zice că Apostolul îi numeşte aici „morţi întru Hristos" nu numai pe cei ce au crezut în evanghelie [„buna vestire" a lui Hristos, *n. m.*], ci şi pe cei ce au crezut în *Legea Veche* şi pe drepţii ce au strălucit înainte de *Lege* şi s-au săvîrşit întru credinţa lui Hristos care era să vină. Despre aceştia zicea şi în cea către Evrei: „Şi toţi aceştia, mărturisiţi fiind prin credinţă, n-au primit făgăduinţa, pentru că Dumnezeu rînduise pentru noi ceva mai bun, ca ei să nu ia fără noi desăvîrşirea" (*Evrei* 11:39, 40). Iar în cea către Corinteni scria aşa: „Hristos ca începătură, apoi cei ai lui Hristos (adică cei de dinainte de *Lege*, cei din *Lege* şi de după *Lege* care s-au îndreptat în credinţa lui Hristos), apoi sfîrşitul" (*1 Corinteni* 15:23). (*n. aut.*)

[2] Despre aceasta, înţeleptul Ghenadie a zis aşa: „Pavel se numără pe sine împreună cu «cei vii», adică cu cei pururea vii, zicînd cuvîntul acesta pentru vremea sfîrşitului a toate şi vorbindu-le tuturor ca şi cum ar fi de faţă" (la fel). (*n. aut.*)

slăvindu-se cu El în veci.[1] Iar păcătoşii, chiar Creştini de vor fi, rămîn jos, ticăloşii, ruşinaţi şi fără îndrăzneală, şi, după ce se vor judeca, au să se ducă în munca cea veşnică.[2]

[1] Despre aceasta, Dionisie Areopagitul, ucenicul dumnezeiescului Pavel, tîlcuind zicerea aceasta a dascălului său: „pururea împreună cu Domnul vom fi", zice aşa: „Şi atunci cînd ne vom face nestricaţi şi nemuritori şi vom ajunge la starea cea după chipul lui Hristos şi la fericire, vom fi «pururea împreună cu Domnul», după cuvîntul acesta. Şi ne vom umple de dumnezeiasca arătare a Lui cea văzută întru prea-curatele teorii [„vederi duhovniceşti", *n. m.*], care ne va cuprinde cu strălucirea prea-luminoasă ca pe ucenici la prea-dumnezeiasca schimbare la faţă [a Domnului]. Şi ne vom împărtăşi de lumina Sa gînditoare întru nepătimire şi cu minte nematerialnică şi de unirea cea mai presus de moarte, întru necunoscutele şi fericitele vederi ale razelor celor mai presus de lumină, întru dumnezeiasca urmare a minţilor celor cereşti" (*Despre numele dumnezeieşti*, capitolul 1). (*n. aut.*)

[2] Iar dumnezeiescul Hrisostom aduce la aceasta şi altă asemănare, zicînd: „Aşa cum copiii cei vrednici ies cu trăsura ca să-l întîmpine şi să-l sărute pe părintele lor iubitor de fii cînd vine acasă, iar casnicii care au greşit rămîn în lăuntru, tot astfel va fi şi atunci. Oare ce tremurare va fi, ce frică, celor ce vor rămîne pe pămînt?! Căci zice: „Una (adică o femeie) se va răpi, iar alta se va lăsa; şi unul se va lua, iar altul se va lăsa" (*Matei* 24, stih 40). Cum va fi sufletul acelora cînd îi vor vedea răpiţi pe cei aleşi, iar pe sine-şi lăsaţi? Oare nu-i va cutremura aceasta în chip mai înfricoşat decît toată gheena? Şi să socotim că aceasta este de faţă acum doar cu cuvîntul, căci, dacă moartea năpraznică pricinuită de cutremurul cetăţii îngrozeşte sufletele noastre într-atît, cînd vedem pămîntul crăpînd, oare ce va fi cu sufletul atunci? Să ne înfricoşăm – rogu-vă! – şi să ne temem ca şi cum acestea se petrec acum" (*Cuvîntul al 8-lea* la aceasta către Tesaloniceni). Şi iarăşi zice: „Văzut-aţi cîndva pe cei duşi la moarte? Ce socotiţi a fi cu sufletul lor atunci? Eu am auzit pe mulţi zicînd că cei chemaţi înapoi de la locul cel de moarte pentru iubirea de oameni a împăratului nici nu-i vedeau pe oameni, sufletul lor fiind cu totul înspăimîntat, şi îngrozit şi ieşit din minte. Deci, dacă moartea trupească ne înfricoşează aşa, oare ce vom pătimi cînd se va înfăţişa cea veşnică?" (la fel). Iar Teodorit zice: „Şi Domnul ne-a învăţat, zicînd întru *Sfinţitele Evanghelii* că «doi se vor afla în pat: unul se va lua, şi altul se va lăsa. Două vor fi la moară: una se va lua, şi una se va lăsa. Doi vor fi în ţarină: unul se va lua, şi altul se va lăsa» (*Luca* 18:34). Cu «patul», Domnul i-a arătat pe cei bogaţi şi iubitori de desfătare; cu «moara», i-a arătat pe cei săraci, pe robi sau slugi; iar cu «ţarina» a arătat viaţa cea plugărească şi lucrătoare de pămînt. Şi, prin acestea, ne-a arătat că fiecare vieţuire şi stare a vieţii are şi pe cei ce se mîntuiesc, şi pe cei ce se osîndesc la munci. Căci, din fiecare fel de viaţă a oamenilor, cei buni şi care păzesc poruncile lui Hristos au să se răpească de nori şi vor merge spre întîmpinarea Domnului, adică se vor mîntui; iar cei răi şi călcători ai poruncilor au să rămînă jos, adică au să se muncească."

Şi însemnează că slava aceea şi darul Duhului pe care le iau încă de aici sufletele sfinţilor are să acopere trupurile lor după înviere şi să le răpească la cer, pentru ca şi trupurile să se odihnească şi să se bucure veşnic împreună cu sufletele întru împărăţia lui Dumnezeu, precum zice marele Macarie: „Slava cu care se îmbogăţesc sufletele sfinţilor încă de aici va acoperi şi va îmbrăca trupurile lor cele goale întru înviere şi le va răpi la cer. Şi atunci ei se vor odihni şi cu sufletul, şi cu trupul, întru împărăţia lui Dumnezeu pentru vecie. Căci, zidindu-l pe Adam, Dumnezeu nu i-a pus lui aripi trupeşti ca păsărilor, fiindcă urma să-i dea după înviere aripile Duhului, ca prin acelea să se uşureze şi să se răpească

18. Drept aceea, mîngîiaţi-vă unul cu altul întru cuvintele acestea.

Zice: Fraţii mei Creştini, mîngîiaţi-vă cu aceste cuvinte şi nu plîngeţi pentru rudele voastre cele adormite întru Hristos mai mult decît se cuvine, adică aşa cum fac necredincioşii şi cei care nu nădăjduiesc învierea, nestricăciunea şi slava veşnică.[1]

unde va voi cu adevărat Duhul. Iar aceste aripi gînditoare s-au dat sufletelor sfinţilor încă de acum, ca să le înalţe pe ele către cugetarea cea cerească" (*Despre înălţarea minţii*, capitolul 2). Drept aceea, dacă nu va lua aripile acestea, nimeni nu se va răpi la ceruri. Pentru aceasta, dumnezeiescul Simion Metafrastul, tălmăcind cuvintele cele duhovniceşti ale marelui Macarie, zice că „ceea ce a învistierit cineva în lăuntru acum, aceea va înfăţişa afară atunci. Căci, aşa cum rodul pomilor este în lăuntrul lor iarna, iar în vreme de vară iese afară, tot aşa şi chipul şi închipuirea Sfîntului Duh cea dumnezeiască dintru sfinţi, care s-a închipuit în inima lor încă din viaţa aceasta, va face atunci şi trupul lor după dumnezeiasca închipuire, luminat şi ceresc. Iar acoperămîntul cel întunecat al duhului lumesc, care a acoperit de acum sufletul păcătoşilor şi al celor necuraţi şi a făcut mintea lor întunecată şi urîtă cu grozăvia patimilor şi a păcatului, acest întunecat acoperămînt – zic – va arăta atunci şi trupul păcătoşilor – vai! – întunecat şi plin de toată ruşinea" (capitolul 140 din *Filocalie*). (*n. aut.*)

[1] Însemnăm aici nedumerirea aceasta: Pentru ce Pavel, vorbind despre învierea dreptilor ce se vor scula spre viaţa veşnică, nu a grăit şi despre învierea păcătoşilor, a celor ce se vor duce în munca veşnică? Spre dezlegarea nedumeririi acesteia răspunde înţeleptul Fotie şi zice că nu a făcut aceasta din trei pricini: „1) Fiindcă scopul Apostolului a fost să-i mîngîie pe întristaţii Tesaloniceni pentru născătorii şi rudele lor cele adormite, şi de aceea nu se cuvenea ca, împreună cu cele veselitoare, să le amestece şi pe cele întristătoare. Căci, dacă ar fi vorbit despre învierea păcătoşilor şi despre veşnica lor muncă şi osîndă, i-ar fi întristat mai mult pe aceia. 2) Pentru că vorbea unor Creştini credincioşi, iar Creştinii credincioşi, cînd vieţuiesc după poruncile stăpîneşti, nu primesc nici o cercare de muncă, ci se duc întru bucuria şi veselia pururea vecuitoare. Prin urmare, nu se cuvenea a vorbi celor credincioşi despre munca păcătoşilor şi a necredincioşilor şi a amesteca aducerea aminte a relelor străine cu slava şi cu desfătarea gătită credincioşilor. 3) Iar a treia şi cea mai de pe urmă pricină e că Dumnezeu a făcut învierea după întîiul scop chiar pentru mîntuirea tuturor oamenilor, pentru nestricăciunea lor, pentru negrăita lor slavă şi bucurie şi pentru dobîndirea tuturor veşnicelor bunătăţi. Căci munca iadului a gătit-o pentru diavolul şi pentru îngerii aceluia, precum zice Domnul în *Evanghelii*, iar nu pentru oameni. Iar dacă unii, cu răutăţile lor, aleg iadul cel gătit pentru diavolul în locul bunătăţilor celor veşnice, aceasta vine din alegerea lor cea rea. Pentru aceasta şi Pavel, tălmăcind firea aceasta a învierii şi scopul pentru care o va face Dumnezeu (fiindcă învierea nu se face cu dinadinsul pentru muncire şi schingiuire, ci pentru răsplătire şi dăruiri), pentru aceasta nici nu pomeneşte aici despre munca păcătoşilor celor ce au să învieze". (*n. aut.*)

CAPITOLUL V

1. Iar despre ani şi despre vremi, fraţilor, nu aveţi trebuinţă a vă scrie,

Zice: O, fraţilor! – este de prisos şi nu foloseşte a şti anii şi vremile întru care se va face sfîrşitul lumii, fiindcă Domnul nu a arătat aceasta nici Apostolilor Săi, atunci cînd, apropiindu-se, ei L-au întrebat, zicînd: „Doamne, au întru acest an vrei să aşezi împărăţia lui Israil?" Căci a zis către dînşii: „Nu este al vostru lucru a şti anii sau vremile, pe care Părintele le-a pus întru a Sa stăpînire" (*Fapte* 1:6).[1] Însă poate că Apostolul Pavel aflase a şti şi vremea sfîrşitului lumii, din graiurile cele negrăite pe care le-a auzit în rai.

2. Căci voi ştiţi bine că ziua Domnului va veni aşa, ca un fur noaptea.

O, cititorule! – vei înţelege că „ziua Domnului" însemnează atît obştescul sfîrşit a toată lumea, cît şi sfîrşitul cel osebit al fiecăruia, care este moartea, fiindcă amîndouă aceste zile sînt neştiute cînd vin. Şi necunoaşterea zilei morţii ne e de folos în multe chipuri, precum zice Hrisostom. Mai întîi, pentru că, dacă omul şi-ar cunoaşte ziua cea mai de pe urmă, s-ar sili a face tot păcatul în celelalte zile ale vieţii sale, ca apoi să se pocăiască la sfîrşit. Al doilea, fiindcă mulţi, chiar de ar şti că au să moară mîine – să zicem –, tot le-ar face mulţime de răutăţi vrăjmaşilor lor, şi mai că s-ar desfăta în sîngele lor, fiind deznădăjduiţi că nu vor mai fi vii. Al treilea, că, de ar şti cînd au să moară, oamenii care se iubesc s-ar strica mîhnindu-se şi întristîndu-se. Al patrulea, că, de ar fi cunoscut sfîrşitul omului, drepţii nu ar avea atîta plată pentru primejdiile şi ispitele pe care le suferă. Căci, ştiind că nu au să moară acum, ci în urmă, adică după atîţia ani, nu s-ar teme pentru viaţa şi pentru trupul lor; iar acum, fiindcă sfîrşitul este neştiut, dacă vor birui fără întristare primejdiile la care se dau, prin aceasta se face arătată fapta lor cea după Dumnezeu. De pildă, şi acei trei tineri sînt mai lăudaţi şi mai vrednici de mirare căci, deşi nu ştiau dacă vor birui, dacă vor stinge para focului din cuptor şi dacă vor mai fi vii după aceea, totuşi nu s-au închinat chipului ridicat de Navuhodonosor şi, arătînd aceasta, îi ziceau

[1] Domnul a zis încă: „Iar despre ziua şi ceasul acela, nimeni nu ştie, nici Îngerii din cer, nici Fiul, decît numai Părintele" (*Marcu* 13:32). Însă unii dascăli mai noi zic că Domnul, spunînd că nimeni nu ştie anii, vremile, ziua şi ceasul sfîrşitului lumii, a arătat un timp mai mult cuprinzător decît ceasurile, zilele, vremile şi anii, şi trag încheierea că sfîrşitul a toată lumea se va face în veacul acesta al optulea, întru care ne aflăm acum. Însă şi aceasta este neştiută. (*n. aut.*)

împăratului: „Dumnezeul nostru din ceruri, Căruia noi Îi slujim, ne poate scoate din cuptorul focului ce arde şi a ne izbăvi din mîinile tale, împărate. Şi, dacă nu (dacă nu va voi să ne izbăvească din cuptor), să-ţi fie cunoscut ţie, împărate, că dumnezeilor tăi tot nu vom sluji şi nu ne vom închina chipului pe care l-ai ridicat" (*Daniil* 3:17).

Deci zice: Aşadar pentru aceste pricini vine moartea asupra fiecărui om în chip neştiut şi fără veste, asemenea furului noaptea, cum şi ştiţi – o, Tesalonicenilor! – din cuvintele pe care le-a zis Domnul în *Evanghelie*: „De ar şti stăpînul casei în ce ceas vine furul, ar priveghea şi nu ar lăsa să-i fie spartă casa. Deci şi voi fiţi gata, că nu ştim în ce ceas va veni Fiul omului" (*Luca* 12:39).

3. Iar cînd zic: „pace şi linişte", atunci năpraznic vine asupra lor pierzătorul, precum chinuirea naşterii la aceea ce are în pîntece, şi nu vor scăpa.

De vreme ce aceia care-i necăjeau şi le pricinuiau ispite Creştinilor Tesaloniceni se aflau în bună norocire şi stare, Pavel îi mîngîie cu cuvintele acestea pe cei supăraţi, zicînd: Fraţii mei, să nu socotiţi că necredincioşii aceia care vă necăjesc vor scăpa de dumnezeiasca urgie şi de pieire! Nu! – fiindcă asupra lor va veni pieirea în chip neştiut, aducînd împreună cu sine multe amărăciuni şi necazuri[1], asemeni durerilor de naştere, care aduc multă amărăciune femeii celei îngreunate. Despre aceasta zice, pe de o parte, Isaia: „Vor veni asupra lor chinuiri ca asupra femeii ce naşte" (*Isaia* 13:8), iar pe de altă parte, Ieremia: „Ne-au cuprins necazuri şi chinuiri ca pe aceea ce naşte" (*Ieremia* 6:24).[2] Însă poate că s-ar nedumeri cineva, întrebînd: De vreme ce Ilie[3] şi Arhistrategul Mihail vin fără de veste asupra

[1] Unora ca aceştia li se potriveşte ceea ce zice Ieremia: „Pace, pace! – şi unde este pacea?" (*Ieremia* 2:14) şi ceea ce zice Iezechil: „Pentru că au amăgit norodul Meu, zicînd: Pace, pace! – şi nu este pace" (*Iezechil* 13:10). Şi iarăşi: „Nu sînt cei ce proorocesc asupra Ierusalimului şi cei ce văd pace lui. Şi nu este pace – zice Domnul" (la fel, 10). (*n. aut.*)

[2] Iar Teodorit zice că, „pentru nevestire şi neştiinţă, Pavel a adus pilda celei îngreunate în chip foarte potrivit. Căci – precum aceea ştie că este îngreunată, dar nu ştie vremea chinurilor – tot aşa şi noi ştim că Domnul a toate Se va arăta, dar nu am învăţat nicicum care este vremea aceea şi deci trebuie să o aşteptăm pururea." Ci şi Teofilact zice aceasta mai înainte. (*n. aut.*)

[3] Însemnăm aici că – auzindu-L pe Domnul zicînd că Ilie a venit (*Marcu* 9:13) şi că „acesta este Ilie, cel ce are să vină" (*Matei* 11:14), care au fost zise despre Ioan Botezătorul – unii au socotit că Ilie nu va veni. De aceea, noi arătăm aici în scurt cele despre aceasta. 1) Mai întîi, că *Dumnezeiasca Scriptură* mărturiseşte arătat şi curat că Proorocul Ilie are să vină, cum zice Proorocul Maleahi, ca din partea lui Dumnezeu: „Iată, Eu vi-l

voi trimite pe Ilie Tesviteanul mai înainte de a veni ziua Domnului cea mare şi arătată, care va aşeza inima tatălui către fii şi inima omului către aproapele său, ca să nu vin Eu şi să bat pămîntul năpraznic" (*Maleahi* 4). 2) Dumnezeieştii Părinţi mărturisesc aceasta într-un glas. Căci dumnezeiescul Hrisostom, în *Cuvîntul al 57-lea* la *Matei*, zice anume: „*Sfintele Scripturi* arată două veniri ale lui Hristos: pe aceasta care s-a făcut şi pe ceea ce se va face. Şi spun că înainte-mergător al celei de-a doua va fi Ilie, precum al celei dintîi a fost Ioan, pe care Hristos l-a numit şi «Ilie», nu pentru că ar fi fost într-adevăr Ilie, ci pentru că plinea slujba aceluia. Ci, tulburîndu-se de aceasta, cărturarii ziceau: Dacă Acesta ar fi Hristos, ar fi trebuit să apuce mai înainte Ilie – precum spun ucenicii către Domnul. Deci care este dezlegarea pe care a adăugat-o Hristos? Anume că Ilie va veni mai înainte de a doua Lui venire, şi că acum a venit «Ilie», adică Ioan. Pentru aceasta şi zicea: «Ilie (Tesviteanul) va veni şi le va face pe toate.» Care «toate»? Cele pe care le spune Proorocul Maleahi." Şi, povestind zicerea din *Maleahi* de mai sus, Hrisostom adaugă aşa: „A zis aceasta arătînd aşadar că Ilie Tesviteanul va veni mai înainte de a doua venire a Domnului, cînd va fi şi Judecata, şi arată încă şi pricina venirii sale. Şi care e pricina? Ca, venind, să-i facă pe Evrei să creadă întru Hristos şi să nu piară toţi năpraznic cînd va veni El." Acestea le zice Hrisostom. Iar Kiril al Alexandriei, tîlcuind zicerea de mai sus a lui Maleahi, zicea aşa: „Dovadă a blîndeţei şi a răbdării de către Dumnezeu a răului este şi că îl va trimite mai înainte pe Ilie Tesviteanul să ne strălucească după vremi, vestind tuturor celor ce sînt în lume că, iată, soseşte Domnul. Şi dumnezeiescul Prooroc vine mai înainte după trebuinţă, fiindcă sîntem întru multe păcate. Şi-i aduce întru o însufleţire pe toţi cei de pe pămînt, pentru ca, aducîndu-ne împreună pe toţi întru unirea credinţei şi smulgîndu-ne din sîrguinţele spre mîrşăvire, să alegem a împlini bunătatea, şi astfel să ne mîntuim la venirea Domnului." Tîlcuind această zicere a lui Maleahi, înţeleptul Teodorit al Chirului zice aşa: „Zicînd: «Eu vi-l voi trimite pe Ilie Tesviteanul», a adăugat, însemnînd vremea: «mai înainte de a veni ziua Domnului cea mare şi arătată», adică ziua celei de-a doua veniri. Şi învaţă cele ce va face marele Ilie venind, anume că «va întocmi inima tatălui către fii şi inima omului către aproapele». Şi, arătînd scopul pentru care Ilie vine mai înainte, a adăugat: «ca nu, venind Eu, să bat pămîntul năpraznic», adică: Ilie va veni mai înainte, pentru ca nu, aflîndu-vă Eu pe voi toţi (adică pe Evrei) întru necredinţă, să vă trimit întru nesfîrşita muncă. Căci Ilie – zice – vă va spune şi vă va încredinţa – o, Evreilor! – de venirea Mea, ca să vă uniţi fără de îndoială şi stînjenire cu cei ce au crezut în Mine din «neamuri», făcînd astfel Biserica Mea cea una. Căci «părinţi» îi numeşte pe Evrei, ca pe cei mai înainte chemaţi; iar «fii» numeşte «neamurile», ca pe cei mîntuiţi în urma acestora." Şi Sfinţitul Teofilact al Bulgariei, afară de cele tîlcuite la zicerea aceasta apostolească, zice şi la tîlcuirea *Evangheliei* lui Matei, capitolul 17, că: „Zicînd că va veni Ilie, Domnul arată că acela nu a venit încă, dar va veni ca înainte-mergător al venirii a doua şi-i va aşeza către credinţa lui Hristos pe toţi Evreii care se vor afla ascultători, aşezîndu-i ca pe nişte căzuţi în părinteasca soartă." Şi întru tîlcuirea *Evangheliei* lui Marcu, capitolul 9, zice la aceeaşi pricină: „«Venind mai înainte, Ilie le va aşeza pe toate» este în acest fel: Cînd va veni, Ilie Tesviteanul va face pace nesupuşilor Evrei şi va căuta să-i aducă la credinţă." Şi, după puţine, zice iarăşi: „Căci Ilie le va întocmi pe toate, şi atunci toţi Evreii care vor asculta de el nu vor mai fi nesupuşi, ci vor crede întru propovăduire." Şi împreună mărturisesc pentru aceasta şi Sfîntul Efrem, şi Ipolit, şi alţi Părinţi. Iar a treia pricină şi cea mai de pe urmă este că toată Biserica lui Hristos slăveşte de obşte că Proorocul Ilie va veni înaintea celei de a a doua venirii a lui Hristos, zicînd aceasta în multe părţi ale troparelor pomenirii lui din fiecare an. Iar că nu s-a făcut încă aşezarea tuturor, cum au zis unii cu greşeală, ci are să se facă întru sfîrşitul a toată lu-

Iudeilor (căci mai ales aceştia îi necăjeau şi-i supărau pe Tesaloniceni, cum a zis mai sus Pavel, în capitolul 2, stih 14), cum zice aici Apostolul că vor veni şi asupra „neamurilor" celor necredincioase? Răspundem la aceasta că Antihrist şi Ilie vor fi semn al sfîrşitului a toată lumea, dar nu şi al venirii lui Hristos, pentru că aceasta va fi fără de veste şi neştiută. Căci şi femeia îngreunată ştie cu adevărat că are să nască, dar nu ştie cînd şi în ce zi îi vor veni durerile naşterii, şi de aceea multe femei nasc fiind în şapte şi în opt luni, iar altele umblînd pe cale, fără a şti mai înainte ceva. Deci, aşa cum pe femeile îngreunate le apucă năpraznic [„fără veste", „deodată", *n. m.*] nesuferitele dureri ale naşterii şi se smulg de durerile pîntecelui în vreme ce joacă sau rîd, într-acest chip şi sufletele oamenilor acelora care se desfătează sau benchetuiesc se vor rupe de dureri şi de frică cînd va veni acea zi înfricoşată a Judecăţii, şi nu vor scăpa.[1]

4. Iar voi, fraţilor, nu sînteţi întru întuneric, ca ziua să vă apuce ca un fur.

Zice: O, fraţii mei Creştini! – voi nu aveţi viaţă întunecată şi fapte necurate, ca să vă temeţi că ziua aceea are să vă afle ca un fur. Dar ce? Au moartea nu va veni fără ştire şi asupra acelora, chiar dacă nu sînt întunecaţi şi necuraţi? Aşa, moartea va veni fără ştire, năpraznic, şi asupra acestora, dar nu le va pricinui vreo întristare. Căci, pe cei ce sînt deştepţi şi se află întru lumină, furii nu pot să-i vatăme, deşi intră în casa lor. Iar pe aceia care dorm, cînd intră în casa lor, cu lesnire îi dezbracă tîlharul şi se duce.

mea, a adeverit-o şi Domnul, zicînd cele de mai sus, că „Ilie va veni şi le va aşeza pe toate". Aceasta e adeverită însă şi de căpetenia Petru, care zice despre Mîntuitorul Hristos: „(...) pe Care trebuie a-L primi cerul pînă la vremile aşezării tuturor, precum a grăit Dumnezeu din veac, prin gura Sfinţilor Săi Prooroci" (*Fapte* 3:21). Ci şi Teologul Grigorie zice (în cuvîntul al doilea teologic) că Dumnezeu va fi „toate întru toţi" în vremea aşezării. Şi purtătorul de Dumnezeu Maxim şi Sfîntul Grigorie al Nissei zic că aşezarea se va face la sfîrşitul lumii, ca şi Sfinţitul Teofilact, mai sus. (*n. aut.*)

[1] Şi pildele pe care le-a adus Domnul arată neştiinţa zilei aceleia, precum zice Teodorit: „Şi, precum a fost în zilele lui Noe, aşa va fi venirea Fiului Omului. Căci, precum în zilele acelea dinainte de potop, oamenii mîncau şi beau, se însurau şi se măritau, pînă în ziua cînd a intrat Noe în corabie, şi n-au ştiut pînă ce a venit potopul şi i-a luat pe toţi, la fel va fi şi venirea Fiului Omului" (*Matei* 24:37-39); şi iarăşi: „Luaţi aminte de sine-vă, nu cumva să se îngreuieze inimile voastre cu benchetuiri, cu beţii şi cu griji lumeşti, şi fără de veste să vie asupră-vă ziua aceea. Căci ca o cursă va veni peste toţi cei ce şed pe faţa a tot pămîntul" (*Luca* 22:34). Şi, fiindcă „ziua Domnului" se numeşte şi moartea fiecăruia – cum a tîlcuit mai sus Sfinţitul Teofilact – pildele acestea – atît cea a Apostolului despre femeia îngreunată, cît şi cea a Domnului – se potrivesc şi la neştiinţa şi năprasna morţii. (*n. aut.*)

5. Căci voi toţi sînteţi fii ai luminii şi fii ai zilei;

Precum se numesc „fii ai gheenei" cei ce fac fapte vrednice de gheena, cum a zis Domnul către farisei: „Vai vouă, cărturarilor şi fariseilor făţarnici, care înconjuraţi marea şi uscatul ca să faceţi un prozelit şi apoi îl faceţi pe el fiu al gheenei mai îndoit decît voi" (*Matei* 23:15); la fel, precum se numesc „fii ai nesupunerii" cei nesupuşi şi neascultători: „(...) pentru care vine urgia lui Dumnezeu peste fiii nesupunerii" (*Efeseni* 5:6; *Coloseni* 3:6), tot aşa se numesc „fii ai luminii şi ai zilei" cei ce fac „faptele luminii şi ale zilei", adică faptele cele bune.[1]

nu sîntem ai nopţii, nici ai întunericului.

Adică: Noi, Creştinii, fiind fii ai luminii şi ai zilei, adică ai cunoştinţei de Dumnezeu şi ai faptei bune, nu sîntem fii ai nopţii şi ai întunericului, adică ai rătăcirii şi ai păcatului. Căci lumina şi întunericul, ziua şi noaptea, sînt potrivnice cu desăvîrşire între dînsele, şi nu se pot uni niciodată.

6. Deci să nu dormim ca şi ceilalţi, ci să priveghem şi să fim deştepţi.

Zice: Noi, Creştinii, să nu ne lenevim despre faptele bune, ci să priveghem şi să fim treji, adică să luăm aminte bine de noi înşine. Căci întindere şi creştere a privegherii este deşteptarea şi luarea-aminte. Fiindcă este cu putinţă a priveghea cineva, însă a nu fi deştept şi a nu lua aminte, ci a-şi lăsa mintea să alerge încoace şi încolo spre cele zadarnice. Şi e ca şi cum Pavel ar zice: Fraţii mei Creştini, să facem faptele cele bune cu trezvire şi cu luare-aminte!

7. Căci cei ce dorm, dorm noaptea; şi cei ce se îmbată, noaptea se îmbată. Iar noi, fiind ai zilei, să fim treji,

Aici, Pavel îi numeşte dormind pe cei ce se află întru păcate, fiindcă aceştia sînt nemişcaţi şi nelucrători întru fapta bună şi fac totul de parcă s-ar năluci şi ar visa. Căci astfel sînt toate lucrările vieţii acestora, adică nălucite şi neipostatice, neosebindu-se de visuri în nici un chip. Şi Apostolul o numeşte aici „beţie" nu numai pe ceea ce se face de vinul mult, ci şi beţia care se pricinuieşte din toate patimile şi păcatele. Căci aceasta în-

[1] Iar Teodorit zice: „De vreme ce a zis mai sus că nu ştim vremea venirii lui Hristos, dar ştim că negreşit are să fie, Pavel numeşte aici neştiinţa venirii «întuneric», iar «zi» cunoştinţa acesteia. (*n. aut.*)

tunecă mintea cea stăpînitoare şi desluşirea şi-l face pe om să iasă afară din cuvîntul cel drept după fire. Despre beţia aceasta a zis Isaia: „Vai celor ce se îmbată fără de vin!" (*Isaia* 28:1).[1] Deci voi, Creştinii, nu se cuvine – zice – a fi astfel, dormind de lenevire şi îmbătîndu-vă de patimi, fiindcă voi nu sînteţi ai întunericului şi ai nopţii, ci ai luminii şi ai zilei, prin a doua naştere cea de ziuă a Sfîntului Botez[2] şi prin luminata lucrare a poruncilor lui Dumnezeu.

8. îmbrăcîndu-ne cu zaua credinţei şi a dragostei

Nu e destul – zice – numai a priveghea şi a lua aminte Creştinul, ci se cuvine a fi şi într-armat. Căci, de va fi Creştinul deştept şi luător aminte, dar nu va avea arme, degrabă îl vor omorî tîlharii demoni şi patimile. Şi, zicînd: „zaua (cămaşa de fier) a credinţei şi a dragostei", Pavel însemnează cu aceasta dogmele credinţei şi viaţa cea îmbunătăţită, şi aceasta este a fi deştept Creştinul şi a lua aminte după adevăr. Însă nu se cuvine a avea Creştinul credinţa şi dragostea aceasta oricum, ci a le avea precum poartă ostaşul zaua pe pieptul său; căci pe aceasta nu o poate pătrunde sabia sau altă armă, ci ea se află asupra pieptului ca un zid de cetate şi opreşte loviturile din afară ale vrăjmaşilor, nelăsînd a intra în trupul şi în inima Creştinului nici una din săgeţile cele înfocate ale diavolului şi ale patimilor.

şi coif, nădejdea mîntuirii.

Precum coiful (adică învelitorul de fier al capului) păzeşte cu de-adinsul partea cea mai însemnată a omului, acoperind capul şi nelăsînd să-l lovească vreo armă a vrăjmaşilor, tot aşa păzeşte mintea Creştinilor şi nădejdea, care este puterea sufletului cea mai de căpetenie şi i se face mîn-

[1] Vezi şi la subînsemnarea zicerii „să nu vă îmbătaţi de vin" (*Efeseni* 5:18) de cîte feluri este îmbătarea. (*n. aut.*)

[2] De aceea, şi Teologul Grigorie numeşte Sfîntul Botez „plăsmuire de zi", potrivnică celei de noapte, zicînd: „Şi trei naşteri ne zice nouă cuvîntul: pe cea trupească, pe cea din botez şi pe cea din înviere. Dintre acestea, una este de noapte, şi roabă şi pătimaşă, iar alta de zi, şi slobodă şi dezlegătoare de patimi" (*Cuvînt la botez*). Tîlcuind [acest cuvînt], înţeleptul Nichita zice aşa: „Naşterea trupească este «de noapte», căci noaptea este chiar vremea împreunării nunţii. Şi e «roabă» fiindcă o stăpîneşte patima, căci nunta este din iubire de îndulcire. Iar naşterea din botez este «de zi», căci zice David: «Ziua se vor plăsmui», fie pentru că de cele mai multe ori botezul se săvîrşeşte ziua, fie pentru curăţia şi strălucirea lui. Şi această naştere nu este numai slobodă de patimi, ci şi pierzătoare a patimilor". (*n. aut.*)

tuitoare acestuia, nelăsînd a intra într-însul vreun cuget rău de îndoială. Şi vezi – o, cititorule! – că şi aici Apostolul Pavel le porunceşte Creştinilor să dobîndească acestea trei: credinţa, nădejdea şi dragostea, la fel cum le scria şi Corintenilor, zicînd: „Iar acum rămîn credinţa, nădejdea şi dragostea, acestea trei" (*1 Corinteni* 13:13).

9. Căci Dumnezeu nu ne-a pus spre urgie, ci spre ocrotire de mîngîiere, prin Domnul nostru Iisus Hristos

10. ce a murit pentru noi, ca – ori de priveghem, ori de dormim – împreună cu El să vieţuim.

Zice: Pentru aceasta se cuvine ca noi, Creştinii, să fim înarmaţi cu credinţa, cu nădejdea şi cu dragostea, căci Dumnezeu nu ne-a pus, adică nu ne-a rînduit, să cîştigăm urgia şi osîndirea Lui, ci pentru a ne ocroti, a ne strînge lîngă Sine-Şi şi a ne mîntui, dîndu-L pe Fiul Său spre moarte pentru mîntuirea noastră. Prin urmare, şi noi sîntem datori ca, în primejdiile pe care le cercăm, să nădăjduim că vom lua pentru dînsele mari bunătăţi de la Dumnezeu. Căci, dacă am crezut că Dumnezeu nu L-a cruţat pe unul născut Fiul Său pentru dragostea noastră, urmează a nădăjdui cu mult mai mult că Dumnezeu ne va slobozi şi de primejdiile şi de necazurile pe care le pătimim. Pe lîngă acestea, e de urmare să privim la pilda Fiului lui Dumnezeu şi să-L iubim pe El şi pe fraţii noştri. Căci pentru aceasta – zice – a murit Hristos, ca noi – Creştinii, ucenicii Lui – să vieţuim împreună cu Hristos, ori deştepţi de vom fi, adică vii atunci cînd va veni, ori dormind, adică morţi mai înainte de venirea Domnului – după Teodorit –, cum scria Pavel şi în altă parte: „Deci, ori de sîntem vii, ori de vom muri, ai Domnului sîntem" (*Romani* 14:8). Căci, mai sus, Apostolul a înţeles prin „somn" lenevirea, iar prin „priveghere" luarea-aminte; iar aici, „somn" numeşte moartea, iar „priveghere" viaţa. Deci înţelegere este astfel: Nu vă temeţi, fraţilor, de primejdiile şi de morţile trupeşti! Căci, chiar de vom muri pentru Hristos, avem să vieţuim împreună cu El, fiindcă şi Hristos, Care ne-a iubit atît de mult încît a şi murit pentru dragostea noastră, viază şi are să ne învie şi pe noi.

11. De aceea, mîngîiaţi-vă unii pe alţii şi zidiţi-vă unul pe altul, precum şi faceţi.

Vezi, iubitule, ce scrie aici marele Apostol? Deci pentru ce tu, fratele meu Creştin, ori de ce rînduială şi treaptă eşti, pentru ce pui pricină şi

zici: Eu nu sînt dascăl, şi pentru aceasta nu sînt dator a-l zidi şi a-l sfătui pe fratele meu cele spre mîntuirea sa? Auzi ce zice dumnezeiescul Pavel? Zidiţi-vă şi îndreptaţi-vă unul pe altul! Fiindcă învăţătorii nu sînt de ajuns, căci sînt prea puţini, spre a-i sfătui şi a-i îndrepta pe toţi Creştinii, ci trebuie ca fiecare Creştin să-l sfătuiască şi să-l îndemne pe fratele său cu smerenie şi cu dragoste la cele folositoare şi mîntuitoare.[1]

12. Şi vă rugăm pe voi, fraţilor, să-i cunoaşteţi pe cei ce ostenesc întru voi

Fiindcă a zis mai sus: Zidiţi-vă unul pe altul! – pentru a nu socoti Tesalonicenii că i-a suit la vrednicia de învăţători, şi din aceasta să se mîndrească asupra învăţătorilor, dumnezeiescul Apostol zice acum aşa: Fraţii mei, deşi v-am îndemnat să vă zidiţi şi să vă sfătuiţi cele folositoare unul pe altul, eu vă rog totodată să-i cinstiţi pe învăţătorii voştri. Fiindcă învăţătorii şi propovăduitorii cuvîntului lui Dumnezeu suferă multe osteneli pentru învăţătura Creştinilor, osteneli pe care le va uşura puţin cinstea şi ocrotirea pe care le-o veţi aduce voi.[2]

şi pe mai-marii voştri întru Domnul care vă sfătuiesc.

Căci – dacă voi, Creştinii, îi cinstiţi şi îi ocrotiţi pe mai-marii voştri cei din afară [din afara Bisericii, *n. m.*], care vă apără şi vă ajută întru lucrurile omeneşti şi lumeşti – cu mult mai vîrtos sînteţi datori a-i cinsti şi a mărturisi har (adică a mulţumi) mai-marilor din lăuntru [din Biserică, *n. m.*], care vă apără şi vă ajută la lucrurile dumnezeieşti şi duhovniceşti, cum sînt arhiereii, preoţii, duhovnicii şi sfinţii învăţători. Căci zicerea „întru Domnul" aceasta însemnează, în loc de: Aceşti apărători din lăuntru ai voştri (adică cei bisericeşti, precum s-a zis mai sus), nu vă sprijină şi nu vă ajută la lucruri lumeşti, ci la cele ale Domnului, pentru că se roagă pentru voi şi

[1] Iar că fiecare Creştin este dator a-l sfătui pe fratele său cele spre mîntuire, vezi în cartea *Hristoitia*. (*n. aut.*)

[2] Acelaşi Apostol a zis despre aceasta: „Preoţii care povăţuiesc bine să se învrednicească de îndoită cinste, mai ales cei ce se ostenesc în cuvînt şi întru învăţătură" (*I Timotei* 5:15). Şi toţi Apostolii zic, în *Aşezămintele* lor: „Pe cel ce-ţi grăieşte cuvîntul lui Dumnezeu îl vei slăvi, şi îţi vei aduce aminte de el ziua şi noaptea şi îl vei cinsti nu ca pe pricinuitorul naşterii tale, ci ca pe unul ce s-a făcut pricinuitor de a-ţi fi bine ţie. Căci unde este învăţătura după Dumnezeu, acolo Dumnezeu este de faţă. Vei căuta în toate zilele faţa sfinţilor, ca să te odihneşti întru cuvintele lor" (cartea a 7-a, capitolul 10). Iar Pavel porunceşte şi în epistola către Evrei ca Creştinii să-şi aducă aminte de povăţuitorii lor, adică să-i pomenească, ajutîndu-i la trebuinţele lor trupeşti şi urmînd faptele lor (*Evrei* 13:7). (*n. m.*)

pentru că v-au născut a doua oară prin Sfîntul Botez. Apoi, vă cercetează, vă învaţă, vă sfătuiese, sînt doctori ai sufletelor voastre şi, în miezul nopţii de-i veţi chema să vină la voi acasă pentru vreo trebuinţă duhovnicească, vin fără lenevire. Fraţii mei Creştini, vedeţi ce apărare primiţi de la arhierei, de la preoţi şi de la părinţii şi învăţătorii voştri duhovniceşti? Deci, pentru apărarea aceasta, cinstiţi-i şi ocrotiţi-i şi voi pe ei.

13. Şi să-i socotiţi cu prisosinţă întru dragoste, pentru lucrul lor.

Zice: Fraţii mei Creştini, să nu-i iubiţi oricum pe mai-marii voştri bisericeşti şi pe părinţii voştri duhovniceşti, ci să-i iubiţi cu prisosinţă, adică cu multă căldură, cum îi iubesc şi fiii pe născătorii lor trupeşti. Fiindcă cel ce-L iubeşte pe Hristos, acela îl va iubi şi pe sluga şi liturghisitorul lui Hristos, oricum ar fi – fie bun, fie rău –, de vreme ce printr-însul se împărtăşeşte cu Preacuratele Taine. Şi – dacă tu, Creştine, cînd iei vreo femeie bogată şi de neam bun, îl iubeşti şi îl cinsteşti pe acela ce ţi-o pricinuieşte – cu cît mai vîrtos îl vei iubi şi îl vei cinsti pe arhiereul şi pe preotul care ţi-au pricinuit împărăţia cerului? Pentru aceasta, luaţi aminte bine, fraţilor, şi nu-i defăimaţi pe duhovniceştii şi sfinţiţii voştri părinţi! Căci, iată, auziţi ce zice Pavel: Să-i cinstiţi pentru lucrul şi vrednicia pe care o au şi pentru apărarea ce v-o fac.

Să aveţi pace întru sine-vă!

Întru alte izvoade, se află aşa: „Să aveţi pace cu dînşii!", adică: Să aveţi pace cu învăţătorii voştri duhovniceşti! Iar întru altele se află: „întru sine-vă". Însă noima[1] se îndreptează după amîndouă acestea. Căci – de vreme ce ştia că învăţătorii sînt urîţi de mulţi oameni şi mai ales de păcătoşii ce nu se îndreptează, fiindcă aceia îi mustră şi îi opresc de la cele rele – Apostolul porunceşte aici să nu se poarte Creştinii cu duşmănie către învăţătorii lor, ci să fie în pace şi să aibă dragoste şi supunere către dînşii nu numai pe dinafară, ci şi între sine-şi, adică cu aşezarea cea din lăuntru a inimii lor.

14. Şi vă rugăm pe voi, fraţilor, înţelepţiţi-i pe cei fără de rînduială!

Aici, Pavel vorbeşte către învăţători, care au vrednicia de a propovădui cuvîntul lui Dumnezeu. Şi zice: Voi, învăţătorii, să nu certaţi cu stăpînire şi cu obrăznicie norodul lui Hristos cel fără rînduială, ci să-l înţelepţiţi cu blîndeţe. Fiindcă omul fără de minte şi sumeţ, cînd e certat, se face mai

[1] Aşa a tîlcuit zicerea aceasta şi Teodorit, scriind: „cu dînşii". (*n. aut.*)

obraznic şi nu dobîndeşte nici un folos din certarea cea iute. Iar „fără rînduială" sînt toţi cei ce nu fac legea rînduită de Dumnezeu: cel ce este beţiv, sau ocărîtor, sau lacom de averi, şi de obşte oricine păcătuieşte, pentru că iese afară din legea rînduită de Dumnezeu.[1]

Mîngîiaţi-i pe cei împuţinaţi cu sufletul!

Împuţinat cu sufletul este Creştinul acela care nu suferă ispita, ci îndată oboseşte şi se deznădăjduieşte, care se aseamănă cu sămînţa ce a căzut pe piatră, despre care a zis Domnul: „Iar cei ce s-au semănat pe piatră, cînd aud, primesc cuvîntul cu bucurie. Dar, neavînd rădăcină, pentru o vreme cred, iar în vreme de ispită se leapădă" (*Luca* 8:15). Deci Apostolul le porunceşte învăţătorilor să-i mîngîie pe cei mici de suflet şi puţin credincioşi şi să întărească împuţinarea lor de suflet cu dumnezeiescul cuvînt.[2]

Sprijiniţi-i pe cei neputincioşi!

[1] Acelaşi Teodorit zice: „I-a numit aşa pe acei ce vieţuiesc cu nelucrare, ca pe unii ce nu păzesc rînduiala. Şi a poruncit a nu-i urî, ci a-i sfătui pe aceştia. Şi în altă parte Apostolul îi numeşte «fără rînduială» pe cei nelucrători." (*n. aut.*)

[2] Pentru aceasta scrie şi dumnezeiescul Isidor Peluziotul către Episcopul Teodosie, zicînd; „O, prea înţeleptule! – ispiteşte-te să îmblînzeşti primejdiile celor ce cad în ispite cu îndurare şi cu blîndeţe şi, silindu-i cu cuvînt blînd spre a se veseli, dezveleşte rădăcinile întristării. [...]" (epistola 330). De aceea îi şi mustră Teologul Grigorie pe prietenii lui Iov, cu dreptate, pentru că s-ar fi cuvenit ca ei să-l mîngîie pe acesta întru întîmplările lui cele mari, iar ei, în loc de aceasta, îl ocărau şi îl mîhneau că pătimeşte pentru păcatele sale. Căci, chiar dacă ar fi pătimit pentru păcatele sale, se cuvenea a-i mîngîia întristarea cu cuvinte mîngîietoare, iar nu a i se face mîngîietori răi. Cu aceste cuvinte zice Sfîntul Teolog: „Iar (Iov) «avea pe cei mai adevăraţi dintre prieteni, mîngîietori de rele» (*Iov* 15:1), nu vindecători, precum zice el însuşi. Căci aceştia vedeau patima, dar, neştiind taina pătimirii, bănuiau că rana e pedeapsă a răutăţii, nu cercare a faptei bune. Şi nu socoteau şi nu se ruşinau ocărînd patima cea rea, deşi, chiar dacă [Iov] ar fi suferit pentru răutate, ei trebuiau a-i înţelepţi mîhnirea cu grai de mîngîiere" (*Cuvînt la marele Atanasie*). Pentru aceasta se jeluieşte şi Proorocul David că nu a văzut pe nimeni a se mîhni împreună cu el şi a-l mîngîia întru necazul său, zicînd: „Şi am aşteptat pe cel ce s-ar mîhni împreună cu mine, şi nu a fost; şi pe cel ce m-ar mîngîia, şi nu l-am aflat" (*Psalm 68*:25). Şi iarăşi zice: „şi au adăugat asupra durerii rănilor mele" (la fel, 31). Pentru aceasta şi Dumnezeu porunceşte preoţilor *Legii Vechi* să mîngîie norodul, zicînd aşa: „Mîngîiaţi, mîngîiaţi norodul Meu – zice Dumnezeu. Preoţi, grăiţi inimii lui Israil, mîngîiaţi-o, căci s-a sfîrşit smerenia sa" (*Isaia* 40:1, 2). Ce zic? Însuşi Dumnezeu, milostivindu-Se către cei mici de suflet şi întristaţi, îi mîngîie pe ei ca o maică iubitoare de fii, precum zice singur: „Precum ar mîngîia o maică, aşa şi Eu vă voi mîngîia pe voi" (*Isaia* 66:13). De aceea Se şi numeşte de Sfîntul Apostol „Părinte al îndurărilor şi Dumnezeu a toată mîngîierea" (*2 Corinteni* 1:3). (*n. aut.*)

Adică: Să-i sprijiniţi pe cei neputincioşi în credinţă! – precum Apostolul scrie şi în altă parte: „iar pe cel slab în credinţă primiţi-l" (*Romani* 14:1).

Răbdaţi îndelung către toţi!

Aici, Apostolul îi uneşte pe toţi cei de mai sus şi zice: O, fraţilor, răbdaţi-i îndelung şi suferiţi-i pe cei fără de rînduială, şi pe cei puţini de suflet şi pe cei neputincioşi, fiindcă aceasta, adică îndelunga răbdare, vă este făgăduinţa cea prea-potrivită, care poate să-i ruşineze şi să-i smerească pe toţi, chiar pe oamenii cei mai sălbatici şi mai neîmblînziţi, spre a asculta cu osîrdie învăţătura voastră.[1]

15. Vedeţi să nu răsplătească cineva vreunuia rău pentru rău,

Dacă se cuvine a nu răsplăti Creştinii cu rău răul făcut lor de alţii, cu cît mai vîrtos se cuvine a nu răsplăti cu rău binele făcut de aceia? Şi cu mult mai vîrtos se cuvine a nu începe ei să facă rău acelora care nu le-au făcut rău şi nu i-au păgubit nicicum! Căci acestea sînt departe de vieţuirea Creştinilor. Pentru aceasta Pavel scria şi în altă parte, zicînd: „nimănui răsplătind rău pentru rău" (*Romani* 7:17), şi iarăşi: „Nu te birui de rău, ci biruie răul cu bunătate" (la fel, 21), ale căror tîlcuiri vezi-le.

ci totdeauna să urmaţi cele bune unul faţă de altul şi faţă de toţi.

Nu este destul – zice – doar a nu răsplăti Creştinii rău pentru rău, ci, pe lîngă aceasta, se cuvine a le face şi bine acelora ce le-au făcut rău şi a-i binecuvînta pe cei ce i-au nedreptăţit. Căci aceasta însemnează Apostolul cu ceea ce a zis: Urmaţi binele cu dinadinsul şi sîrguiţi-vă a face bine cu covîrşire unul altuia, adică Creştinilor de o credinţă cu voi, şi tuturor, adică necredincioşilor şi păgînilor.[2]

16. Totdeauna bucuraţi-vă!

Adică: Bucuraţi-vă, chiar dacă vă aflaţi întru ispite şi în necazuri! Vezi însă, iubitule, că, după ce le-a zis mai sus Creştinilor că nu trebuie să răs-

[1] Iar Sfîntul Marcu zice că, „atunci cînd răutatea unuia îi vatămă pe mulţi, nu se cuvine a mai răbda îndelung, ci a înfrunta răutatea unuia pentru folosul celor mulţi. Căci nu trebuie a căuta folosul său cineva, ci pe al celor mulţi, ca să se mîntuiască, fiindcă fapta bună împărţită în multe părţi este mai folositoare decît aceea despre o singură parte" (*Despre cei ce socotesc că se mîntuiesc din fapte*, capitolul 314). (*n. aut.*)

[2] Pentru aceasta porunceşte şi Domnul, zicînd: „Iubiţi-i pe vrăjmaşii voştri! Faceţi bine acelora care vă urăsc!" (*Matei* 5:44). (*n. aut.*)

plătească rău pentru rău, Apostolul le zice acum să se şi bucure. Căci Creştinul care va învăţa să nu răsplătească cuiva cu rău, ci mai ales să facă bine acelora care l-au scîrbit şi i-au făcut rău, Creştinul acesta de unde şi de la cine are să se scîrbească? Negreşit, el nu se mîhneşte din nici o parte, ci se bucură totdeauna.[1]

17. Rugaţi-vă neîncetat! Mulţumiţi întru toate! –

Aici, Pavel le arată Creştinilor calea şi meşteşugul prin care se pot bucura totdeauna, şi acestea sînt: rugăciunea şi mulţumirea către Dumnezeu în toată vremea. Căci cel ce se va obişnui să vorbească împreună cu Dumnezeu prin rugăciune şi să-I mulţumească Lui totdeauna, este arătat că totdeauna va avea în inima sa bucurie necurmată.[2]

[1] Zice şi Hrisostom: „Nu vedeţi că, lovind cu boldul, albina moare? Prin acea mică insectă, Dumnezeu ne învaţă a nu-l scîrbi pe aproapele, fiindcă noi vom primi moartea mai întîi. Căci, lovindu-i pe aceia, poate că-i vom scîrbi o vreme, dar noi nu vom mai fi vii, precum nici vietatea aceea" (*Cuvîntul al 10-lea* la această epistolă). Vezi şi tîlcuirea şi subînsemnarea stihului 4 de la capitolul 4 al aceleia către Filipeni. Iar că este cu putinţă a se bucura cineva totdeauna întru Domnul, vezi tot la subînsemnarea zicerii „Bucuraţi-vă totdeauna întru Domnul!" (*Filipeni* 4:4).

[2] Pentru aceasta, toţi Creştinii – mici şi mari, bărbaţi şi femei, mai ales partea călugărească – se cuvine a se ruga totdeauna: şi cînd îşi lucrează rocodelia, şi cînd mănîncă, şi cînd umblă, şi cînd fac vreo treabă, uneori zicînd cu gura, iar alteori cu mintea şi cu inima, această scurtă rugăciune: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă!" Şi cu această rugăciune să-şi dreagă toate meşteşugurile lor ca şi cu sare, precum porunceşte marele Vasilie, zicînd: „Drege toate lucrurile ca şi cu sare!" (epistola întîi). Căci astfel se blagoslovesc toate pricinile lor şi se sfinţesc gurile şi inimile lor prin sfîntul nume al Domnului nostru Iisus Hristos. Pentru aceasta porunceşte şi dumnezeiescul Hrisostom tuturor meşterilor, zicînd: „Meşter cu mîinile eşti? Şezînd, cîntă, căci mare împreună-vorbitor este psalmul!" Zice şi marele Macarie: „Creştinul este dator a avea pomenirea lui Dumnezeu totdeauna, căci scris este: «Să-L iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta!» (*Deuteronomul* 6:5) Să nu-L iubească pe Domnul numai cînd intră în casa de rugăciune (adică în biserică), ci să aibă pomenirea şi dragostea pentru Dumnezeu şi cînd umblă, şi cînd vorbeşte, şi cînd mănîncă. Căci de orice lucru s-a legat inima cuiva şi către care îl trage pe el pofta, acel lucru este dumnezeu al lui, iar dacă inima Îl doreşte pe Dumnezeu totdeauna, Acela este Domnul inimii lui" (*Cuvîntul al 48-lea*, capitolul 3). Zice şi Proorocul David: „Bine-voi-cuvînta pe Domnul în toată vremea. Pururea lauda Lui în gura mea!" (*Psalm 33*, stih 1), pe care marele Vasilie o tîlcuieşte aşa: „«În toată vremea», adică nu numai întru bunele norociri ale vieţii, ci şi în vremile cele supărătoare. Învăţîndu-se de aici, Apostolul zice: «Bucuraţi-vă şi rugaţi-vă neîncetat, întru toate mulţumiţi!» Se pare că Proorocul porunceşte ceva cu neputinţă, căci cum poate fi lăudat Dumnezeu totdeauna de gura omului? La aceasta răspundem că este şi gură gînditoare în lăuntrul omului, ce se hrăneşte împărtăşindu-se de cuvîntul vieţii, care este «Pîinea ce S-a pogorît din cer». Deci este cu putinţă a Se numi Dumnezeu pururea, odată ce lauda s-a întipărit în partea cea stăpînitoare

18. căci aceasta este voia lui Dumnezeu, în Iisus Hristos, pentru voi.

Creştine, cum Îi vei mulţumi lui Dumnezeu totdeauna? Dacă vei cunoaşte – zice – că aceasta voieşte Dumnezeu, adică a fi totdeauna şi întru tot lucrul mulţumitor către Dînsul, fiindcă totdeauna ţi se face bine de către El întru Iisus Hristos, adică prin facerea de bine a Domnului Iisus. Căci Însuşi Iisus Hristos Se face împreună-lucrător cu noi chiar pentru a-I mulţumi totdeauna lui Dumnezeu, fiindcă noi nu putem face aceasta de sine. [Aşadar] Însuşi Iisus Hristos ne-a învăţat şi a mulţumi, în *Sfînta Evanghelie*.[1]

19. Duhul să nu-L stingeţi!

20. Proorociile să nu le defăimaţi!

De vreme ce viaţa aceasta este noapte şi întuneric, Dumnezeu ne-a dat ca făclie să ne luminăm şi să putem umbla pe Duhul cel Sfînt, adică darul

a sufletului şi oarecum a pecetluit înţelegerea despre Dumnezeu. După apostoleasca sfătuire, cel osîrdnic le poate face pe toate spre slava lui Dumnezeu, ca toată fapta, şi tot graiul, şi toată lucrarea să aibă putere de laudă gînditoare. Căci – ori de mănîncă, ori de bea, ori de face ceva – cel drept le face pe toate spre slava lui Dumnezeu. Dormind el, inima lui priveghează, după cel ce a zis în *Cîntarea Cîntărilor*: «Eu dorm, dar inima mea priveghează», căci de multe ori nălucirile din vis sînt isprăvi ale înţelegerii din vremea zilei." Încă şi Sfîntul Diadoh zice: „Cînd îngrădim toate ieşirile minţii noastre cu pomenirea lui Dumnezeu, [aceasta ajunge a fi] luarea-aminte a ei. Deci trebuie a-i da ei ca întreagă lucrare numai aceasta: «Doamne, Iisuse Hristoase...»" (capitolul 59). Iar dumnezeiescul Hrisostom zice: „Nu trebuie a găsi pricină, zicînd că nu e cu putinţă a creşte cineva (întru fapta bună) de vreme ce se îndeletniceşte cu lucruri lumeşti şi nu se află aproape de casele de rugăciune. Căci poţi ridica jertfelnicul oriunde te-ai afla. Nu te împiedică locul, nici nu te opreşte vremea. Chiar dacă nu pleci genunchii, chiar dacă nu-ţi baţi pieptul şi nu-ţi ridici mîinile către cer, arată gîndul fierbinte, şi ai isprăvit întreaga rugăciune. Chiar şezînd în dugheană şi cosînd piei, cînd nu poţi intra în biserică, îţi este cu putinţă a-ţi întinde sufletul către Stăpînul şi a face rugăciune întinsă. Şi înfricoşat este cuvîntul pe care l-a zis un bătrîn: «Dacă monahul se roagă numai atunci cînd stă întru rugăciune, el nu se roagă nicicum.»" (la *Evergʰetinos*). Iar că se cuvine a şi mulţumi întru tot lucrul, vezi tîlcuirea zicerii „faceţi-vă bine-mulţumitori" (*Coloseni* 3:15). Iar marele Vasilie scrie un întreg cuvînt despre mulţumire, dovedind că nu este cu neputinţă a mulţumi totdeauna şi pentru fiece lucru. (*n. aut.*)

[1] Unde ne-a învăţat pe noi aceasta Domnul? Mai întîi, cu lucrul şi cu pilda, cînd, mulţumind, a blagoslovit cele cinci pîini şi a împărţit tainele, şi după ce a cinat seara, în Joia cea Mare, căci zice: „Lăudînd (adică mulţumind), a ieşit în Muntele Măslinilor" (*Matei* 26:30). Şi, al doilea, cu cuvîntul pe care l-a zis cînd Samarineanul acela vindecat de lepră s-a întors mulţumind, zicînd: „Au nu zece s-au curăţit? Iar cei nouă unde sînt? Nu s-a aflat întorcîndu-se să dea slavă lui Dumnezeu decît numai acesta de alt neam?" (*Luca* 17:17). Căci, cu cuvîntul acesta, îi mustră pe cei nouă leproşi care se curăţiseră ca pe nişte nemulţumitori şi îl laudă pe Samarineanul cel mulţumitor, învăţîndu-i pe toţi să mulţumească lui Dumnezeu pentru bunătăţile şi facerile de bine pe care le dobîndesc neîncetat de la El. (*n. aut.*)

Sfîntului Duh. Prin faptele lor cele bune, unii au făcut făclia aceasta, darul Sfîntului Duh, mai luminătoare, cum au fost toţi sfinţii; iar alţii au stins-o prin nelucrarea faptelor bune şi mai ales prin lipsirea milosteniei. Aşa au fost cele cinci fecioare nebune care şi-au lăsat candelele fără unt-de-lemn, sau acela care a curvit în Corint cu mama sa vitregă, care a turnat în candela sa noroiul păcatului. Pentru aceasta zice aici Pavel: Să nu stingeţi Duhul – adică darul Sfîntului Duh pe care l-aţi luat prin Sfîntul Botez! O, Creştinilor! – zice – închideţi uşile casei voastre, adică simţurile trupului vostru, ca să nu intre printr-însele duhul păcatului şi să stingă candela şi darul Duhului! Nu puneţi asupra darului acesta al Duhului ţărînă şi cenuşă, adică griji pămînteşti, lumeşti, ca să nu se stingă[1], ci mai ales adăugaţi în candelele voastre „unt-de-lemn", adică fapte bune, şi mai cu osebire milostenia, ca să păziţi Darul totdeauna nestins. Să nu ascundeţi şi să îngropaţi scînteia dumnezeiescului dar în ţărîna şi cenuşa patimilor şi a grijilor pămînteşti, ci mai ales adăugaţi aţîţare şi lemne şi, suflînd cu osîrdie şi cu dragoste, aprindeţi-o în văpaie mare!

Aceasta se mai tîlcuieşte şi altfel. Între Tesaloniceni se aflau şi Prooroci adevăraţi ai lui Dumnezeu, dar şi unii mincinoşi şi, pentru că nu puteau să-i osebească, Tesalonicenii îşi întorceau feţele de către toţi. De aceea, Pavel le zice: Cu această întoarcere a voastră, să nu stingeţi Duhul, adică darul Duhului dintru Proorocii adevăraţi, nici să defăimaţi proorociile care se fac de la Duhul Sfînt.

21. Toate ispitiţi-le; ţineţi ce e bun,

Poate că Tesalonicenii ar fi zis: Dar ce – o, fericite Pavele? Avem să-i primim ca adevăraţi şi pe proorocii mincinoşi? De aceea, Pavel le răspunde: Nu, să nu-i primiţi! – ci să le ispitiţi şi să le judecaţi cu cercare amănunţită pe toate, şi să ţineţi, adică să cinstiţi şi să îmbrăţişaţi ceea ce vi se arată bun, anume proorociile cele adevărate.

22. de tot răul să vă feriţi.

[1] Zice şi dumnezeiescul Hrisostom: „Iar pe aceasta o stinge viaţa cea necurată. Căci, dacă cineva ar turna în candela luminii apă sau ţărînă, ori dacă nu ar turna nimic din acestea, dar ar lipsi untul-de-lemn, ea s-ar stinge, şi tot aşa se întîmplă şi cu darul Duhului" (*Cuvîntul al 11-lea* la aceasta). Şi iarăşi zice, în altă parte: „Căci, aşa cum lumina candelei se ţine cu untul-de-lemn şi se stinge dacă acesta se cheltuieşte, tot astfel şi darul Duhului rămîne ca şi cum s-ar revărsa în unt-de-lemn flacăra lui dacă asupra sufletului nostru se toarnă fapte bune şi multă milostenie; iar dacă acestea nu sînt, darul se duce şi se stinge" (tomul 9, *Cuvîntul al 55-lea*). (*n. aut.*)

Zice: O, Creştinilor! – depărtaţi-vă nu numai de unul sau altul dintre rele, ci de obşte de tot răul, adică şi de proorocul mincinos, şi de tot păcatul, mic sau mare, vrednic de iertat sau de moarte.[1]

23. Însuşi Dumnezeul păcii să vă sfinţească pe voi desăvîrşiţi,

După sfătuire şi învăţătură, fericitul Pavel obişnuieşte a pune rugăciune, precum face şi aici, rugîndu-se pentru Tesaloniceni să aibă pace din amîndouă părţile, şi din sfătuirea sa, şi din ruga sa către Dumnezeu. Ce va să zică însă „desăvîrşiţi"? Adică întregi şi după trup, şi după suflet, precum zice şi mai jos.

şi duhul vostru, şi sufletul şi trupul întreg să se păzească neprihănit întru venirea Domnului nostru Iisus Hristos.

Zice: Fraţii mei, bine-voiască Dumnezeu a se păzi duhul, adică darul Duhului pe care l-aţi luat prin Sfîntul Botez. Căci, dacă vom păzi făclia acestui dar strălucită şi nestinsă, prin faptele cele bune, noi, Creştinii, vom păzi sufletul şi trupul nostru neprihănite şi curate şi astfel vom intra în cămara cerească a Mirelui asemeni celor cinci fecioare înţelepte. Iar Sfîntul Grigorie al Nissei, tîlcuind zicerea aceasta, zice aşa: „De vreme ce omul este alcătuit din fiecare fel de suflet – adică şi din cel firesc, şi din cel simţitor (care sînt în om numai ca nişte puteri, iar nu ca fiinţă), şi din cel gînditor (ce are fiinţă ipostatică [«personală», *n. m.*] şi nemuritoare) – înseamnă că Apostolul a numit «duh» sufletul cel gînditor şi raţional, iar prin «suflet» a arătat puterea cea simţitoare, iar prin «trup» a arătat puterea omului cea firească şi viaţa." Deci Pavel roagă să se păzească Tesalonicenii Creştini curaţi după toate puterile sufletului şi să fie bine-plăcuţi lui Dumnezeu întru toate.[2]

24. Credincios este Cel ce v-a chemat pe voi, Care va şi îndeplini.

Vezi, iubitule, smerita cugetare a marelui Pavel? Fiindcă mai sus s-a rugat pentru Tesaloniceni, acum zice: Fraţilor, să nu socotiţi că prin rugăciunile mele aveţi să vă mîntuiţi! Nu! – ci prin bunătatea şi mila lui Dumnezeu, Cel ce v-a chemat. Căci, de vreme ce v-a chemat spre mîntuire, El

[1] Iar Teodorit tîlcuieşte aceasta aşa: „Le-a cuprins împreună totodată şi pe cele dogmatice, şi pe cele morale." (*n. aut.*)

[2] Vezi şi subînsemnarea zicerii „străbătînd pînă la despărţirea sufletului şi a duhului" (*Evrei* 4:12). (*n. aut.*)

este credincios, adică adevărat, şi va face după voia şi după chemarea Sa şi vă va mîntui cu adevărat.

25. Fraţilor, rugaţi-vă pentru noi!

La fel, vezi şi aici, iubitule, smerita cugetare a prea-fericitului Pavel, căci Apostolul cel atît de mare şi de minunat cerea spre ajutorul său rugăciunea Tesalonicenilor![1]

26. Îmbrăţişaţi-i pe toţi fraţii cu sărutare sfîntă!

De vreme ce se afla departe şi nu putea să-i îmbrăţişeze el însuşi pe Creştini şi să-i sărute cu gura sa, Pavel le porunceşte celorlalţi să împlinească această lipsă şi să-i sărute pe fraţi în locul lui, ca şi cum le-ar zice: O, Tesalonicenilor! – sărutaţi-i pe toţi Creştinii în locul meu! – cum obişnuim a zice şi noi: Frate, sărută-l pe cutare prieten din partea mea! Însă – fiindcă este şi sărutare vicleană (cum a fost aceea a lui Iuda), şi sărutare rea (ca aceea a curvelor şi a curvarilor) – Apostolul a poruncit să îi sărute cu sărutare sfîntă şi curată de tot vicleşugul şi de toată trupeasca iubire.[2]

27. Vă jur pe voi cu Domnul să se citească epistola către toţi sfinţii.

Aici, Apostolul le porunceşte Tesalonicenilor să citească scrisoarea aceasta tuturor Creştinilor din Tesalonic, zicînd: Vă jur să citiţi scrisoarea mea tuturor, ca să vă învăţ şi să vorbesc cu voi prin aceasta – ceea ce era semnul unui dar fierbinte şi al unei mari dragoste a lui Pavel. Şi îi jură pe Tesaloniceni să o citească tuturor ca, şi de ar defăima ei porunca lui, să o păzească totuşi de frica jurămîntului. Căci jurămintele le erau foarte groaznice şi înfricoşate Creştinilor cei buni, iar nouă, Creştinilor de acum, jurămintele nu ne pricinuiesc nici o frică, şi de aceea vai nouă![3] Vezi însemna-

[1] Iar Teodorit tîlcuieşte aceasta aşa: „Şi a zis aceasta nu numai pentru ca să primească ajutorul rugăciunii, ci şi ca să-i înveţe a fi smeriţi." (*n. aut.*)

[2] Vezi frumoasa tîlcuire a sărutării la capitolul 13 al celei de-a doua către Corinteni, stih 12. (*n. aut.*)

[3] Vrednică de însemnat este povestirea pomenită la tîlcuirea zicerii acesteia de către dumnezeiescul Hrisostom, zicînd că oarecare faţă vrednică de crezare i-a povestit despre o doamnă care avea un rob pîngărit şi rău, avînd muiere. Şi fiindcă era văduvă şi nu-l putea pedepsi pe robul cel rău, care îi pricinuia multe pagube în casă, doamna aceea a hotărît să-l vîndă unui alt domn. Dar, socotind că este lucru necuviincios a o despărţi pe femeie de robul acela care-i era bărbat, a socotit să-i vîndă împreună pe amîndoi. Văzîndu-se însă întru nenorocire, roaba a mers şi a rugat-o pe o altă doamnă (care a şi povestit prici-

rea la zicerea „mă jur pe lauda voastră" (*1 Corinteni* 15:31), unde se vede că Pavel face jurăminte.

28. Darul Domnului nostru Iisus Hristos cu voi! Amin![1]

Zice: Toate bunătăţile vi le-a dăruit darul Domnului Iisus. De aceea, sîrguiţi-vă, fraţilor, pentru a trage de la Iisus încă mai îmbelşugat dar dumnezeiesc. Cum şi cu ce chip? Unul blînd, adică vieţuind după vrednicia bunătăţilor Lui celor viitoare. Şi – o! – de ne-am învrednici şi noi, fraţilor, a fi păziţi de darul acesta de toată calea şi împiedicarea păcatului, ca să vieţuim spre slava Părintelui, şi a Fiului şi a Sfîntului Duh, Căruia se cuvine toată slava în veacurile veacurilor! Amin!

Această întîi epistolă către Tesaloniceni s-a scris din Atena.

na aceasta Sfîntului Hrisostom), punînd-o mijlocitoare către doamna sa ca să nu o vîndă. Şi, fiindcă a cheltuit multe cuvinte rugînd-o pe doamna aceea, dar nu a isprăvit nimic, la urma urmei i-a zis şi aceasta: „Aşa îl vei vedea pe Hristos în ziua Judecăţii, să nu treci cu vederea rugămintea mea!" Şi, zicînd acestea, roaba s-a dus. Iar doamna aceea s-a înduplecat cu adevărat să mijlocească pentru ea către stăpînă, însă, din pricina grijilor casei, a uitat. Seara şi-a adus însă aminte de jurămîntul roabei, şi s-a umilit foarte şi, sculîndu-se, a mers la doamna aceea şi a rugat-o, şi într-un sfîrşit a înduplecat-o să n-o vîndă pe roabă. Şi întru acea noapte doamna aceea a văzut cum se deschid cerurile de năprasnă şi pe Hristos, atît cît îi era cu putinţă a-L vedea o femeie. Şi s-a învrednicit de aceasta pentru că a păzit jurămîntul săracei roabe. Apoi, dumnezeiescul Hrisostom urmează şi zice că a spus această povestire ca să-i înduplece pe Creştini să nu defaime jurămintele cu care îi jură cineva, şi mai ales săracii cerşetori. Şi să-i miluiască atunci cînd îi roagă şi îi jură, zicîndu-le: „Miluieşte-mă, frate, ca să te mîntuieşti! Fă-mi darul acesta, ca să fii iertat!" sau: „O, doamnă! – ajută-mi, ca să-L vezi pe Hristos." Şi dumnezeiescul Părinte le mustră pe femeile şi pe bărbaţii care nu se înduplecă spre aceste jurăminte, şi nu-i miluiesc, şi nu-i ajută pe săraci şi pe cei ce au trebuinţă şi nu se milostivesc către ei cînd aceia le aduc aminte de numele lui Hristos. Iar dacă le zic: „Să vă trăiască născătorii şi ochii voştri, miluieşte-mă!", sau: „Să trăieşti, doamna mea, ajută-mi mie!", sau: „Să-ţi trăiască copiii, sau boierul tău!"; sau, dacă le jură pe frumuseţea lor, îndată le sare inima, şi se îndură şi miluiesc! Iar dacă săracul le jură cu Domnul, îl trec cu vederea neajutat. Însemnăm aici şi aceasta, că nu se cuvine a jura pe cineva Creştinii nici cu numele lui Dumnezeu, nici pe viaţa aceluia, nici întru altceva, fiindcă – după Teologul Grigorie – „prea-rău lucru este a da şi a lua jurămînt. Şi – precum nu se cuvine a face jurămînt cineva nici pe cer, nici pe pămînt, nici pe capul său, cum a zis Domnul – tot astfel nu se cuvine a-i jura nici pe alţii cu acestea. Dar, dacă îi jură alţii pe dînşii, trebuie a păzi jurămîntul." (*n. aut.*)

[1] Înseamnă că zicerea aceasta: „Darul Domnului nostru Iisus Hristos cu voi! Amin!", este oraţia pe care fericitul Pavel obişnuia să o scrie cu mîna sa în fiecare epistolă – precum zice Teodorit la sfîrşitul tîlcuirii celei de-a doua epistole către Tesaloniceni – şi este în locul zicerii „Fiţi sănătoşi!" pe care obişnuim a o scrie noi acum la sfîrşitul scrisorilor noastre. (*n. aut.*)

TÎLCUIREA CELEI DE A DOUA EPISTOLE CĂTRE TESALONICENI[1]

A SLĂVITULUI ŞI PREA-LĂUDATULUI APOSTOL PAVEL

de

Sfîntul Teofilact, Arhiepiscopul Bulgariei

tălmăcită din elina veche în cea nouă şi
împodobită cu felurite însemnări de către
Nicodim Aghioritul

[1] Însemnează că trimiterea aceasta este a doua dintre toate trimiterile scrise de Pavel, adică după cea dintîi către Tesaloniceni, precum zice Teodorit în precuvîntarea epistolelor lui Pavel. Şi, după Meletie, aceasta s-a scris puţin în urma celei dintîi, adică în anul 20 (în *Istoria bisericească*). (*n. aut.*)

Pricina celei de a doua epistole către Tesaloniceni, după Hrisostom, Teodorit, Teofilact şi Icumenie

Pricina pentru care fericitul Pavel trimite această a doua scrisoare către Tesaloniceni este aceasta:

Întru cea dintîi epistolă către ei, dumnezeiescul Apostol le-a scris că se sîrguia şi dorea să-i vadă, zicînd: „Am dorit să venim la voi (adică eu, Pavel) o dată şi de două ori, dar ne-a împiedicat Satana" (*1 Tesaloniceni* 2:18). Deci, fiindcă nu a ajuns să meargă la Tesaloniceni ca să împlinească lipsurile credinţei lor şi dorul ce avea, Apostolul scrie către dînşii această a doua scrisoare, plinind lipsa venirii sale. Iar că nu a mers la Tesalonic după ce a scris întîia scrisoare este arătat din faptul că întru aceea nu le-a scris cînd se va face venirea Domnului, fiindcă nu le era de nevoie, iar acum le scrie despre aceasta. Deci este arătat că nu a mers la Tesalonic, căci, de ar fi mers, le-ar fi arătat prin viu glas, şi nu ar fi trebuit să le mai scrie aici. Şi le scrie aici despre întrebarea aceasta fiindcă acum era nevoie, de vreme ce oarecari amăgitori şi înşelători ziceau că fusese a doua venire a lui Hristos. Şi – ce e mai rău – oamenii aceia stricători spuneau în chip mincinos că Pavel ar fi zis unele cuvinte despre aceasta şi plăsmuiau oarecari epistole ca scrise şi trimise de el. Şi, pe lîngă acestea, bîrfeau că prin descoperire de la Sfîntul Duh au învăţat ceea ce spun. Iar acestea le făcea şi le meşteşugea diavolul, ca să slăbească credinţa Creştinilor. O dată, pentru că din cuvintele acelora Se arăta mincinos Hristos, căci El a dat în *Evanghelie* semnele celei de-a doua veniri a Sa, care încă nu s-a făcut. Şi, alta încă, pentru că cei care îi credeau se mîngîiau mult întru necazurile lor cu nădejdea învierii, nădăjduind că vor lua plăţile cele vrednice de faptele lor bune şi de credinţa lor şi că îi vor vedea pe necredincioşii ce îi necăjeau că-şi iau dreapta şi cuvenita osîndă. De aceea, diavolul i-a pus pe slujitorii lui să înveţe că judecata şi venirea lui Hristos era de faţă, ca, prin această învăţătură mincinoasă, să arate că nu va mai fi nici o altă răsplătire credincioşilor celor buni, nici judecată şi osîndă de muncă celor necredincioşi şi răi, şi astfel să stingă nădejdile credincioşilor Creştini, ale sfinţilor, şi să-i facă pe cei necredincioşi şi vrăjmaşi ai propovăduirii încă mai aspri asupra credinţei Creştinilor.

Deci pentru toate acestea s-a îndemnat fericitul Pavel a scrie epistola aceasta. Şi, mai întîi, primeşte şi laudă credinţa, şi creşterea lor [întru faptele bune] şi răbdarea necazurilor pentru Hristos şi-i mîngîie zicînd că se va face izbîndire [„răzbunare", *n. m.*] de la Dumnezeu împotriva acelora ce îi nedreptăţesc. Iar a doua, îi învaţă să nu se tulbure despre venirea Domnului şi să nu se înduplece a crede pe nimeni, chiar dacă acela ar zice că grăieşte prin Duhul Sfînt sau prin scrisorile lui [ale lui Pavel, *n. m.*], şi să nu socotească nicidecum că Acesta [Hristos] este de faţă. Căci – zice – venirea Domnului nu se va face pînă nu va veni mai întîi apostasia (adică răzvrătirea, nesupunerea [împotriva Domnului Hristos, *n. m.*]), după care va urma venirea lui Antihrist, fiul pierzării, cu semne şi minuni mincinoase şi amăgitoare, după lucrarea lui Satana. Apostolul îi sfătuieşte apoi să stea întăriţi în credinţă şi să ţină predaniile învăţate de la el şi le porunceşte a nu se împărtăşi şi a nu petrece împreună cu cei fără de rînduială şi nelucrători, ci să-i lepede pe unii ca aceia, fiindcă sînt iscoditori şi amăgitori. Şi, poruncindu-le să-i lepede din adunarea lor pe aceia ce nu ascultă cuvintele lui şi rugîndu-le lor pacea, sfîrşeşte epistola scriind dedesubt cu însăşi mîna sa că aceasta e semn al adevăratelor sale scrisori.

CAPITOLUL I

1. Pavel, Siluan[1] şi Timotei, bisericii Tesalonicenilor, întru Dumnezeu-Părintele nostru şi întru Domnul nostru Iisus Hristos:

Dumnezeiescul Apostol a început la fel şi cea dintîi epistolă către Tesaloniceni. De aceea, vezi acolo tîlcuirea făcută la aceste cuvinte, ca să nu zicem şi aici aceleaşi lucruri.

2. Har vouă şi pace de la Dumnezeu-Părintele şi de la Domnul Iisus Hristos!

Cînd Dumnezeu îi dă darul Său vreunui om, aceluia nu-i urmează nici un lucru întristător, ci toate cele potrivnice care ar urma asupra lui se topesc şi el rămîne mai presus de toate. Pentru aceasta, cunoscînd cît de mare este darul lui Dumnezeu şi ce isprăvi minunate săvîrşeşte în sufletele celor împărtăşiţi de el, fericitul Pavel roagă Tesalonicenilor pentru acest dar. Căci, dacă darul s-ar fi aflat la dînşii, nu aveau să mai simtă nici o ispită; iar cînd ar fi avut şi pacea lui Dumnezeu în sufletul lor împreună cu dumnezeiescul dar, negreşit aveau să rămînă paşnici şi neclintiţi întru ispitele ce li s-ar fi întîmplat. Pe lîngă aceasta, Apostolul le aduce aminte Tesalonicenilor de dumnezeiescul dar ca şi ei – aducîndu-şi aminte de acela, de către care s-au mîntuit – să se mîngîie cînd le vor veni necazuri şi, încredinţaţi fiind din relele mai mari pătimite în trecut, să nu se deznădăjduiască în cele mai mici ce aveau să le urmeze.[2]

3. Datori sîntem a-I mulţumi lui Dumnezeu totdeauna pentru voi, fraţilor, precum se cuvine,

Aici, dumnezeiescul Apostol îi învaţă pe Tesaloniceni trei lucruri: întîi, că nu se cuvine a ne cunoaşte har nouă înşine pentru bunătăţile pe care le vom isprăvi, ci lui Dumnezeu, şi să nu ne mîndrim, socotind de la Domnul

[1] Că acest Siluan este cel numit în *Fapte* „Sila", după scurtarea numelui, vezi la cea dintîi către Tesaloniceni, capitolul 1, stih 1.

Însemnează că – după Teodorit – zicerea „întru Dumnezeu-Părintele nostru" se potriveşte cu ceea ce scriem noi în epistolele noastre, de pildă: „Gheorghé, lui Constantin, să se bucure întru Domnul!" Iar Pavel învaţă şi aici puterea cea de o potrivă a Fiului cu Tatăl. Căci, zicînd: „întru Dumnezeu-Părintele", urmează a zice: „şi întru Domnul Iisus Hristos". Şi iarăşi, zicînd: „de la Dumnezeu-Părintele nostru", a adăugat: „şi de la Domnul Iisus Hristos", arătînd că aceleaşi bunătăţi ni se dau şi de la Părintele, şi de la Fiul. (*n. aut.*)

[2] Despre zicerea „har vouă", vezi la cea dintîi către Corinteni, capitolul 1, stih 3. (*n. aut.*)

toate cele ale faptei bune; al doilea, că cele pătimite de Tesaloniceni nu erau vrednice de plîns şi de lacrimi, ci mai ales de mulţumire către Dumnezeu, încît se cuvenea ca ei să se bucure de aceasta şi să-I mulţumească lui Dumnezeu, nu să se întristeze; şi, al treilea, îi învaţă că nu se cuvine ca vreun Creştin să-i zavistuiască[1] pe cei ce sporesc întru fapta bună, ci să se bucure şi să-I mulţumească lui Dumnezeu pentru sporirea lor. Drept aceea, cei ce se mîhnesc şi, din zavistie, îi grăiesc de rău pe fraţii lor pentru că sporesc, aceştia Îl hulesc pe Însuşi Dumnezeu, Care dăruieşte fraţilor sporire.[2]

Iar zicerea „precum se cuvine" a zis-o ca să ne înveţe să nu ne mîndrim cînd mulţumim lui Dumnezeu pentru sporirea celorlalţi, ca şi cum am fi făcut vreun lucru mare. Căci, mulţumind lui Dumnezeu pentru fapta bună a celorlalţi, facem ceea ce se cuvine şi ceea ce e drept şi datorie a noastră; şi de aceea a şi numit „datorie" mulţumirea aceasta. Şi, cu zicerea „precum se cuvine", ne învaţă să-I mulţumim lui Dumnezeu nu numai prin cuvinte, ci şi prin fapte, căci aceasta este mulţumirea cuvenită lui Dumnezeu.[3]

căci credinţa voastră creşte foarte

Cînd potopul ispitelor pentru credinţă vine peste noi, dar nu ne afundă, atunci este semn adevărat că credinţa noastră a crescut şi s-a făcut mai înaltă şi mai presus de ispite, şi de aceea nu se afundă de dînsele. Tot aşa, şi cînd s-a făcut potopul acela vechi peste toată lumea, munţii şi dealurile înalte s-au acoperit de apă, dar nu cu atîta lesnire şi puhoi ca şesurile şi dealurile mai joase. De aceea a zis şi Pavel: „credinţa voastră creşte foarte", adică nu doar: „creşte", ca să arate covîrşirea înălţimii credinţei Tesalonicenilor.

şi se înmulţeşte dragostea fiecăruia dintre voi faţă de toţi ceilalţi,

Vezi, frate, cît de fierbinte dragoste trebuie să aibă Creştinii?! Căci ei nu se cuvine a-l iubi pe un frate, iar pe altul nu, ci trebuie a avea aceeaşi dragoste către toţi fraţii lor. Căci, cînd Creştinii îi iubesc numai pe unii fraţi ai lor, nu pe toţi, aceasta nu este dragoste adevărată şi după Dumnezeu, ci mai ales este dezbinare şi despărţire. Căci – dacă tu, Creştine, îi iubeşti pentru Dumnezeu pe fraţii tăi – iubeşte-i pe toţi, nu doar pe unii, căci şi Dumnezeu, pentru Care

[1] Zavistia este invidia amestecată cu ură pentru cel invidiat. (*n. m.*)

[2] Pentru aceasta a zis înţeleptul Fotie: „Dacă trebuie a mulţumi pentru isprăvile făcute de alţii, ce vor pătimi aceia care-i zavistuiesc pe cei ce le ispitesc?" (*n. aut.*)

[3] Iarăşi Fotie zice că aici se cuvine a înţelege aşa: Sîntem datori a-I mulţumi mult lui Dumnezeu totdeauna, precum se cuvine Celui ce dă mari daruri. (*n. aut.*)

îi iubeşti, nu este Dumnezeu numai al unora, ci este al tuturor oamenilor. Iar dacă tu îi iubeşti numai pe unii, iar pe alţii nu, să ştii că această dragoste a ta este prieteşug omenesc, iar nu iubire dumnezeiască. Şi vezi – o, cititorule! – că unirea Creştinilor prin dragoste foloseşte foarte mult întru a suferi necazurile, căci îi face a se mîngîia unii pe alţii şi a le socoti mai mici.

3. încît noi înşine ne lăudăm întru voi în bisericile lui Dumnezeu

În cea dintîi epistolă către ei, Apostolul le zicea Tesalonicenilor acestea: Atîta ştiu toţi faptele cele bune şi isprăvile voastre, încît nu mai e nevoie a le spune noi către dînşii. Atunci, cum zice aici că se laudă pentru ei în toate bisericile Creştinilor? Dezlegarea nedumeririi acesteia este arătată din însăşi zicerea Apostolului, căci nu a zis: „îi învăţăm pe ceilalţi pentru voi", ci: „ne lăudăm". Deci – zice – dacă noi mulţumim lui Dumnezeu şi ne lăudăm către oameni pentru voi, cu cît mai mult se cuvine a face aceasta voi înşivă? Adică: Fraţii mei, cu cît mai mult se cuvine ca să-I mulţumiţi voi lui Dumnezeu, şi să vă lăudaţi întru necazurile pe care le pătimiţi, şi să nu vă întristaţi pentru dînsele şi să nu cîrtiţi?

pentru răbdarea voastră, şi pentru credinţa şi necazurile pe care le suferiţi

Cu aceste cuvinte, Pavel arată că Tesalonicenii se ispiteau şi se necăjeau de mulţi ani, fiindcă răbdarea nu se cearcă [„probează", *n. m.*] dacă e încredinţată şi adevărată în două-trei zile, ci în vreme îndelungată. Şi răbdare este a suferi cineva cu mulţumire înainte de a dobîndi făgăduinţele de la Dumnezeu.[1] Iar aici, Pavel arată marea răbdare a Tesalonicenilor care suferiseră goane şi necazuri. Căci ei, vieţuind împreună cu vrăjmaşii cei neîmpăcaţi ai credinţei, care erau chiar Evreii cei de o seminţie cu dînşii, tre-

[1] Pentru aceasta mărturisesc şi dumnezeieştii Prooroci că dumnezeieştile daruri şi cereştile bunătăţi se dau oarecum ca o plată a răbdării celor ce rabdă. Căci Isaia zice: „Iar cei ce rabdă pentru Dumnezeu vor primi tărie, şi se vor într-aripa ca nişte vulturi; vor alerga, şi nu vor osteni; vor umbla, şi nu vor flămînzi" (capitolul 40:31). Şi David zice: „Iar cei ce-L aşteaptă pe Domnul, aceia vor moşteni pămîntul" (*Psalm 39*:9). Şi Sirah zice către Dumnezeu pentru aceasta: „Dă plată celor ce Te aşteaptă pe Tine!" (capitolul 37:16). Drept aceea, fraţii mei Creştini, deşi Domnul nu ne dă ceea ce-I cerem şi nu ne slobozeşte din ispite îndată, trebuie să-L aşteptăm, şi El va veni spre ajutorul nostru mai curînd. Aşa ne adeverează Solomon, zicînd: „Aşteaptă-L pe Domnul ca să-ţi ajute ţie" (*Pilde* 8:12). Şi Avacum zice: „De va lipsi (Domnul adică), aşteaptă-L pe El, căci va veni şi nu va zăbovi" (capitolul 2:3). (*n. aut.*)

buiau să aibă credinţă statornică, mai ales că pătimeau acestea la începutul propovăduirii şi în vremea cînd erau săraci şi scăpătaţi. De aceea, trebuie a se ruşina de aceşti Tesaloniceni unii Creştini săraci ai vremi acesteia care, pentru puţin ajutor şi apărare de la necredincioşi şi eretici, îşi schimbă, ticăloşii, credinţa şi dreapta lor slăvire, şi se fac – vai! – necredincioşi şi eretici şi, pentru o îndulcire vremelnică, primesc, ticăloşii, o osîndire veşnică.

5. spre dovada dreptei judecăţi a lui Dumnezeu, pentru a vă învrednici voi împărăţiei Sale,

Cu cele zise mai sus, dumnezeiescul Pavel i-a mîngîiat pe întristaţii Tesaloniceni, mai ales zicînd: Mulţumim lui Dumnezeu şi ne lăudăm pentru voi. Iar acum îi mîngîie chiar mai cu osebire, căci le zice că au să se sloboadă de cele necăjitoare, iar cei ce îi necăjesc au să fie pedepsiţi de Dumnezeu, acestea fiind cele ce tot omul necăjit doreşte să audă. Iar înţelegerea cuvîntului este astfel: Voi, fraţilor, suferiţi necazurile ca să se arate dreapta judecată a lui Dumnezeu, aşadar ca să vă învredniciţi împărăţiei cerurilor. Căci, cînd vă va încununa Dumnezeu pe voi, cei necăjiţi, şi îi va pedepsi pe cei ce vă necăjesc, atunci se va vedea dreapta Lui judecată. Şi aceasta este încă o mare mîngîiere, a le spune Pavel că nu se vor încununa de Dumnezeu numai în dar, ci şi cu dreptate, avînd împărăţia Lui oarecum ca o răsplătire a ostenelilor şi a sudorilor lor.[1]

pentru care pătimiţi.

Zice: Fraţii mei, voi pătimiţi nu pentru că cei ce vă necăjesc sînt mai puternici decît voi, ci fiindcă voi, din necazurile şi ispitele acestea, cîştigaţi împărăţia cerurilor. De aceea, este nevoie a face negustoria aceasta cu osteneli şi cu necazuri, iar nu cu odihnă şi fără osteneală, fiindcă prin multe necazuri trebuie să intrăm noi întru împărăţia cerurilor (*Fapte* 14:22) – precum a zis acelaşi Apostol în altă parte.

6. De vreme ce drept este la Dumnezeu a răsplăti necaz celor ce vă necăjesc,

7. iar vouă, celor necăjiţi, odihnă,

Aici, acest „de vreme" nu este stînjenitor, adică nu însemnează stînjenire şi îndoială, ci este mai mult adeveritor, adică însemnează adeveri-

[1] Despre aceasta, vezi la subînsemnarea zicerii „deci mi se păstrează cununa dreptăţii" (2 *Timotei* 4:8), unde vorbim mai pe larg. (*n. aut.*)

re, în loc de: „fiindcă drept este la Dumnezeu". Căci, dacă la oameni este drept a-i pedepsi pe cei răi şi a-i încununa pe cei buni, cu mult mai vîrtos este drept a face aceasta prea-dreptul Dumnezeu. Vorbind unii cu alţii, şi noi obişnuim a zice că, dacă Dumnezeu îi urăşte pe cei răi şi ocîrmuieşte lucrurile cu purtarea Sa de grijă, negreşit va izbîndi asupra lor. Aşa zice şi Pavel aici, după acest obicei obştesc: Este drept a răsplăti necaz celor ce necăjesc, şi odihnă celor necăjiţi – urmînd apoi a zice cineva: De vreme ce aceasta este cu dreptate, atunci Dumnezeu va da necaz celor răi şi odihnă celor îmbunătăţiţi.[1] Însă necazurile pe care le pătimesc Creştinii de la cei necredincioşi sînt vremelnice, dar necazurile şi pedepsele pe care au să le ia necredincioşii de la Dumnezeu nu sînt aşa, nu! – ci acelea vor fi veşnice şi nesfîrşite. Tot la fel, odihnele pe care au să le dobîndească de la Dumnezeu Creştinii nu sînt vremelnice, precum sînt necazurile pe care le pătimesc acum, ci acelea vor fi veşnice şi nesfîrşite.

împreună cu noi, întru arătarea Domnului Iisus din cer, împreună cu Îngerii puterii Sale,

Iată, aici, Apostolul aduce şi altă mîngîiere Tesalonicenilor, anume că vor fi părtaşi ai cununilor împreună cu însuşi Pavel, cel ce a isprăvit atît de multe lucruri minunate. Iar „arătare" a Domnului numeşte a doua venire a Lui, mîngîindu-i şi prin aceasta pe Tesaloniceni, căci zice: Acum, Hristos este ascuns, însă nu vă întristaţi de aceasta, căci negreşit Se va arăta cu stăpînire, ca Dumnezeu şi Stăpîn. Căci va veni din cer, care este apropiat al lui Dumnezeu, după Isaia, ce zice: „Cerul Îmi este scaun, şi pămîntul aşternut picioarelor Mele" (capitolul 66:1). Şi va veni întovărăşit de Îngeri înfricoşaţi, fiindcă aceştia sînt „Îngerii puterii", adică puternici. Drept aceea – zice – pentru ce voi, Creştinii, să obosiţi de întristare, de vreme ce avem un astfel de Stăpîn mare şi înfricoşat, ai Cărui slujitori sînt Îngerii puterii? Deci mîngîiaţi-vă, fraţii mei, căci cei ce vă necăjesc şi vă fac rău acum vor primi negreşit izbîndire şi pedeapsă de la Dumnezeu, şi nu vor scăpa de aceasta.

8. în văpaia focului izbîndind celor ce nu-L cunosc pe Dumnezeu şi nu ascultă evanghelia[2] Domnului Iisus.

[1] Şi Teodorit zice într-o unire că acest „de vreme ce" este adeveritor, iar nu de stînjenire şi de îndoială. „Căci şi noi – zice – obişnuim a spune, întărindu-ne: «de este aceea adevărată, precum şi este»." (*n. aut.*)

[2] Unde e scris cu literă mică, nu e vorba de vreo carte a *Evangheliei*, ci de buna-vestire a mîntuirii oamenilor prin Iisus Hristos. (*n. m.*)

Mai sus, Apostolul le-a zis Tesalonicenilor că Dumnezeu va izbîndi celor care îi necăjeau şi le făceau rău, iar acum zice cuprinzător că El va izbîndi tuturor acelora care nu-L cunosc şi nu cred în adevăratul Dumnezeu. Şi prea-înţelepţeşte pune o pricină, zicînd că izbînda lui Dumnezeu se va face asupra tuturor necredincioşilor şi necinstitorilor de Dumnezeu cu adevărat, zicînd: Căci – chiar dacă Dumnezeu nu ar izbîndi necredincioşilor Săi vrăjmaşi pentru noi, fiindcă ne necăjesc şi ne fac rău – le va izbîndi însă pentru Sine-Şi negreşit, fiindcă nu ascultă propovăduirea evangheliei Lui. Cu acest cuvînt, Apostolul îi încredinţează pe Tesaloniceni că negrăit se vor osîndi de către Domnul necinstitorii Lui. Iar cu cuvîntul zis mai sus, anume că, pentru dragostea, cinstea şi slava Tesalonicenilor, Dumnezeu va da necaz şi munci necredincioşilor ce-i necăjesc, îi mîngîie iarăşi pe aceştia. Şi vezi, iubitule, că, dacă Dumnezeu îi osîndeşte pe aceia care doar nu ascultă evanghelia Lui, cu mult mai vîrtos îi va osîndi pe aceia care nu numai că nu ascultă evanghelia, dar îi opresc şi pe alţii să o asculte, cum erau cei care-i necăjeau pe Tesaloniceni. Iar zicerea „în focul văpăii" se uneşte fie cu cea următoare, la genitiv-dativ[1], aşa: „în văpaia focului dînd izbîndire celor necredincioşi şi nesupuşi"; fie se uneşte cu cea zisă mai înainte, adică: „întru arătarea Domnului Iisus, care se va face în focul văpăii"[2], precum mărturiseşte şi David, zicînd: „Foc înaintea Lui va merge şi va arde împrejur pe vrăjmaşii Lui" (*Psalm 96*:3). Şi Daniil zice: „Rîu de foc trecea înaintea Lui" (capitolul 7:10). Şi vezi – o, cititorule! – cum a zis Pavel: „în foc", nu luminînd, ci arzînd numai. Fiindcă focul doar are să-i ardă pe cei păcătoşi, fără să-i lumineze însă; iar pe cei drepţi, cu totul dimpotrivă, adică doar îi va lumina, dar nu îi va arde.[3]

9. Ei vor lua ca osîndă pieirea veşnică

[1] Caz gramatical al substantivului. (*n. m.*)

[2] Dar alcătuirea şi înţelegerea pricinii se îndreptează şi aşa cum se află. Căci zicerea „în focul văpăii" se uneşte cu zicerea „Domnul Iisus dînd izbîndă", fiindcă în foc de văpaie va da Domnul izbîndă celor ce nu-L cunosc pe Dumnezeu. (*n. aut.*)

[3] Tîlcuind acea zicere psalmică: „Glasul Domnului, cel ce taie para focului" (*Psalm 40*:28), aşa zice şi marele Vasilie: „Socotesc că prin glasul Domnului se taie focul cel gătit spre munca diavolului şi a îngerilor lui. Şi, de vreme ce în foc sînt două puteri, una arzătoare şi una luminătoare, lucrarea cea iute şi arzătoare a focului le rămîne celor vrednici de ardere, iar cea luminătoare şi strălucitoare se va sorti strălucirii celor ce se veselesc. Deci glasul Domnului taie şi împarte para focului, care, ca neluminătoare, este focul muncii, iar ca nearzătoare e lumina odihnei." Însemnează însă că cei fericiţi vor dobîndi nu numai lumina aceasta zidită – de care zice aici marele Vasilie –, ci şi lumina cea nezidită a Dumnezeirii, aceea ce îi va face fericiţi. (*n. aut.*)

Unde este acum ereticul Origen şi următorii lui, care băsmesc că munca [iadului] are sfîrşit? Să-l audă acum pe Pavel cum spune aici că munca e „veşnică", adică nesfîrşită, urmînd cuvîntului Domnului, Care zice către cei păcătoşi: „Duceţi-vă de la Mine, blestemaţilor, în focul cel veşnic!" (*Matei* 25:4). Atunci cum socotiţi voi, origheniştii, că munca cea veşnică e vremelnică?

de la faţa Domnului şi de la slava tăriei Lui,

Cu aceste cuvinte, Apostolul arată lesnirea cu care-i va osîndi Domnul pe necinstitorii de Dumnezeu, adică pe păgîni, zicînd: E destul numai a Se arăta Domnul, şi îndată toţi necredincioşii se vor osîndi în muncă. Şi – zice – doar faţa Domnului şi arătarea Lui le va fi lumină şi fericire celor bine-cinstitori de Dumnezeu şi drepţilor, iar păgînilor şi păcătoşilor le va fi întuneric şi muncă. Fiindcă Domnul nu va mai veni ca un om simplu, ci cu slavă mare şi cu putere, ca Dumnezeu; şi nici slava Lui nu va fi fără putere, nici puterea Lui fără de slavă. Cum am zice, Hristos va veni ca un împărat puternic şi Dumnezeu slăvit, precum El Însuşi a zis mai înainte: „Atunci Îl vor vedea pe Fiul omului venind pe norii cerului cu putere şi cu slavă multă" (*Matei* 24:30).

10. cînd va veni să Se slăvească întru sfinţii Săi

Domnul – zice – va veni să Se slăvească întru sfinţii Săi, drepţii Creştini. Fiindcă slavă a lui Hristos va fi a vedea necredincioşii şi nesupuşii de acum că acei Creştini pe care acum îi bat şi îi necinstesc sînt slăviţi în ziua Judecăţii, de vreme ce slava pe care o va da atunci Hristos Creştinilor va fi şi slavă a Sa. Căci – aşa cum Creştinii sînt bogăţie şi avuţie a lui Hristos, pentru care se şi numesc „norod ales" al Său, cum zice Pavel: „Care S-a dat pe Sine pentru noi, ca să ne aleagă norod ales al Lui" (*Tit* 2:14) – tot astfel va fi slavă a lui Hristos Însuşi a dobîndi Creştinii bunătăţile Lui cele viitoare.[1]

şi a Se minuna întru toţi cei ce au crezut

Domnul va veni ca să Se „minuneze întru toţi cei ce au crezut", adică prin toţi Creştinii care au crezut într-Însul, fiindcă prepoziţia „întru" se în-

[1] Sau – după Icumenie – Domnul Se va slăvi atunci întru sfinţi fiindcă aceştia Îl vor slăvi văzîndu-L şezînd întru părinteasca slavă ca Dumnezeu şi Judecător al tuturor. Sau, Domnul Se va slăvi întru sfinţii Săi pentru că sfinţii îi vor face pe Îngeri să-L slăvească pe Dumnezeu, văzînd aceştia de cîte daruri şi de cîtă slavă i-a învrednicit El pe oamenii cei pămînteşti, de lut. (*n. aut.*)

ţelege aici în loc de „prin". Căci, cînd Hristos îi va învrednici pe Creştinii cei jalnici în viaţa aceasta şi goniţi de către toate neamurile necredincioase, cînd îi va învrednici – zic – de atîta strălucire şi slavă a Sa, atunci Se va arăta slăvit şi se va cunoaşte că mare este puterea Lui. Aceasta se înţelege încă şi altfel: Cînd Creştinii se vor înfăţişa cu slavă în ziua Judecăţii – aceia care au pătimit atîtea rele ca să se lepede de credinţa lor, şi nu s-au lepădat – atunci Se va arăta Domnul minunat şi slăvit întru dînşii, precum este scris: „Minunat este Dumnezeu întru sfinţii Săi" (*Psalm 67*:38); şi iarăşi: „Minunate a făcut Domnul sfinţilor celor din pămîntul Lui" (*Psalm 15*:2).

(că s-a crezut mărturia noastră pentru voi) în ziua aceea.

Zice: Dumnezeu va fi minunat în ziua Judecăţii, pentru că propovăduirea noastră, a Apostolilor (căci pe aceasta o numeşte mărturie), s-a crezut de către voi, şi astfel v-aţi făcut vrednici de a moşteni bunătăţile ce se vor da atunci Creştinilor credincioşi şi drepţi. Şi bine a zis: „în ziua aceea"[1], de vreme ce atunci se va vedea cu adevărat care sînt adevăraţii Creştini; fiindcă acum mulţi se făţărnicesc a fi credincioşi şi zic că sînt Creştini, dar atunci se vor arăta cîţi au fost Creştini şi cu fapta, păzind adică nu numai credinţa, ci şi poruncile Domnului. Pentru aceasta zice şi înţeleptul Sirah: „Mai înainte de sfîrşit, să nu fericiţi pe nimeni!" (*Sirah* 11:28).

11. Pentru aceasta ne şi rugăm totdeauna pentru voi, să vă învrednicească Dumnezeul nostru de chemarea Sa

Cum? Nu erau chemaţi Tesalonicenii de Dumnezeu? Pentru ce zice Pavel aici să-i învrednicească de chemarea Sa? Cu adevărat, erau chemaţi! Dar Apostolul nu vorbeşte aici despre chemarea dintîi, aceea a dumnezeiescului dar, căci mulţi sînt chemaţi după aceea, precum a zis Domnul: „Mulţi sînt chemaţi, dar puţini aleşi" (*Matei* 20:16). Fiindcă şi cel ce purta haine întinate s-a chemat la nuntă, dar a fost trimis în întunericul cel mai din afară (*Matei* 22:11). La fel, şi cele cinci fecioare nebune s-au chemat de Dumnezeu, dar nu au intrat în cămara de nuntă (*Matei* 25:12). Deci Pavel numeşte aici „chemare" pe aceea adeverită prin faptele bune[2], precum şi adevărata

[1] Întru un glas cu sfinţitul Teofilact, şi fericitul Teodorit uneşte zicerea „în ziua aceea" cu zicerea de mai sus, adică: „a Se slăvi întru toţi cei ce au crezut", iar nu cu zicerea „că s-a adeverit mărturia noastră pentru voi". (*n. aut.*)

[2] În altă parte, Pavel a numit „chemarea" aceasta „chemare sfîntă", zicînd: „Aceluia ce ne-a mîntuit şi ne-a chemat cu chemare sfîntă" (*2 Timotei* 1:9). Iar care este chemarea

credinţă este aceea adeverită prin faptele bune, fiindcă – după Iacov „fratele Domnului" – „fără fapte, credinţa este moartă" (*Iacov* 2:20).

şi să plinească toată bunăvoinţa bunătăţii

Zice: Aceasta numesc eu „chemare a lui Dumnezeu", a se împlini la voi, Creştinii, toată bună-voinţa lui Dumnezeu, adică toată plăcerea şi voia Lui cea dintîi şi cu de-adinsul[1], ca să faceţi tot binele şi să fiţi desăvîrşiţi precum vă voieşte El, fără a lipsi de la voi vreo faptă bună. Cu aceste cuvinte, Apostolul smereşte cugetarea Tesalonicenilor, ca ei să nu se mîndrească întru multele laude pe care le-au primit, căci Pavel arată aici că nu erau încă desăvîrşiţi.

şi lucrul credinţei întru putere,

Zice: Fraţilor, Dumnezeu vă va da deplina răbdare a goanelor. Cum şi în ce chip? Întru putere, adică împuternicindu-vă şi întărindu-vă în credinţă. Fiindcă răbdarea este lucru şi ispravă a credinţei, încît cel ce nu are răbdare arată că nu are nici lucrul şi isprava credinţei.

12. ca să se slăvească numele Domnului nostru Iisus Hristos întru voi, şi voi întru dînsul,

Zice: Fraţilor, dacă se vor face întru voi cele zise mai sus, întru voi se va slăvi numele Domnului în viaţa aceasta. Căci, cînd vor vedea oamenii că suferiţi toate ispitele şi necazurile pentru dragostea Stăpînului Hristos, negreşit această răbdare a voastră va fi slavă a numelui lui Hristos. Căci oamenii se vor îndemna a zice că Hristos este atît de bun, încît Creştinii, robii Lui, pătimesc şi mor pentru numele Lui; şi atît de puternic, încît, pe Creştinii ce cred într-Însul, îi împuterniceşte spre a suferi atîtea necazuri cu bucurie şi cu mărime de suflet. Şi zice: Ci şi voi, Creştinilor, vă veţi slăvi întru numele lui Hristos, fiindcă v-aţi aflat atît de credincioşi, încît a suferi toate relele pentru numele Stăpînului nostru Hristos; căci slava robului

cea sfîntă vezi la subînsemnarea zicerii acesteia: „ca să nu primiţi darul lui Dumnezeu în deşert" (*2 Corinteni* 6:1). Astfel încît, din aceste cuvinte, se trage încheierea că două sînt chemările, cea dintîi şi cea adeverită prin fapte: cea dintîi este toată a dumnezeiescului dar, iar cealaltă este şi a alegerii şi a faptei noastre bune. (*n. aut.*)

[1] Că voia lui Dumnezeu cea întîi povăţuitoare (adică a se mîntui tot omul) se zice „bună-voinţă", vezi la subînsemnarea zicerii: „spre a cerca voi care este voia cea bună, bine plăcută şi desăvîrşită a lui Dumnezeu" (*Romani* 12:2). (*n. aut.*)

este a fi credincios stăpînului său. Aceasta se înţelege şi altfel, adică: necazul cel mare pentru Hristos este slavă pentru că îi face mai strălucitori pe Creştinii care se necăjesc pentru Dînsul; şi, cu cît se dau mai mult ispitelor şi morţii, pe atît ei se arată a fi mai presus de ispite şi de moarte.

după darul Dumnezeului nostru şi al Domnului Iisus Hristos.

Zice: Şi aceasta este ispravă şi dar al lui Dumnezeu – anume a Se slăvi El întru noi, şi noi întru El – iar nu ispravă şi faptă bună a noastră. Fiindcă Dumnezeu Se slăveşte întru noi pentru că noi Îl cinstim pe El mai întîi de toate, ca pe cel mai dulce şi mai presus de toate; iar noi, la rîndul nostru, ne slăvim întru Dumnezeu, căci luăm de la Dînsul putere să răbdăm toate ispitele cu mulţumire.

CAPITOLUL II

1. Şi vă rugăm pe voi, fraţilor, să nu vă clătinaţi degrabă din minte pentru venirea Domnului nostru Iisus Hristos şi pentru adunarea noastră la Dînsul,

Pavel nu arată cînd se va face venirea Domnului şi totodată învierea din morţi, dar învaţă aici că venirea lui Hristos şi învierea nu era atunci. Căci, precum am zis la pricina epistolei acesteia, erau oarecari amăgitori şi înşelători în Tesalonic care ziceau că atunci era vremea sfîrşitului a toată lumea şi a venirii Domnului. Şi nu este puţină mîngîiere a spune Pavel aici că toţi drepţii Creştini se vor aduna cu Hristos şi că vor fi totdeauna împreună cu El, precum a zis în întîia epistolă către Tesaloniceni (capitolul 4:17). Căci şi Domnul a zis: „Unde va fi stîrvul, acolo se vor aduna şi vulturii" (*Matei* 24:28); şi iarăşi: „Şi-i va trimite pe Îngerii Săi, şi-i vor aduna pe cei aleşi ai Săi dintru cele patru vînturi, de la o margine a cerurilor pînă la alta" (*Matei* 24:31). Căci, îndată ce se vor scula drepţii Creştini, vor fi răpiţi de nori şi se vor aduna lîngă Hristos şi vor rămîne totdeauna împreună cu El, fiindcă aceasta însemnează zicerea „şi adunarea noastră cu Dînsul". Deci zice: O, fraţilor Tesaloniceni! – ce vă rugăm? Să nu vă clătinaţi şi să nu vă abateţi nicidecum din minte, adică din dreapta-cugetare şi din socoteala pe care o aveţi pînă acum.

2. şi să nu vă tulburaţi – nici prin Duhul,

Adică: Fraţilor, vă rugăm să nu vă tulburaţi prin vreo proorocie. Căci amăgitorii aceia, făţărnicindu-se că sînt prooroci, îi amăgeau pe Creştini, zicînd că atunci era vremea venirii lui Hristos.

nici prin cuvînt,

Adică: Fraţilor, să nu vă tulburaţi prin vreo învăţătură ce se face prin viu grai!

nici prin scrisoare pornită ca de la noi,

Zice: Să nu vă tulburaţi nici dacă vor plăsmui scrisori, zicînd că ar fi trimise de către mine, Pavel. Căci aceia sînt amăgitori şi mincinoşi şi vor să-şi întărească cuvintele cu minciuna.

zicînd că ziua Domnului a şi sosit.

Zice: Fraţilor, nu vă tulburaţi că ar fi sosit ziua Domnului, adică venirea lui Hristos.

3. Să nu vă amăgească cineva în nici un chip!

Nimeni – zice – să nu vă amăgească pe voi că acum ar fi vremea venirii lui Hristos, măcar şi prooroc sau învăţător de s-ar socoti acela, măcar şi de ar zice: Eu am scris aceasta!

Căci, de nu va veni mai întîi apostasia şi de nu se va descoperi mai întîi omul păcatului, fiul pierzării,

Zice: Venirea Domnului nu se va face dacă nu va veni mai întîi apostasia, adică Antihrist. Şi l-a numit pe acesta „apostasie" fiindcă el este însăşi lepădarea, căci are să apostazieze, adică are să depărteze de la Hristos pe atît de mulţi, încît, de ar fi cu putinţă, să-i depărteze şi pe cei aleşi. La fel, l-a numit pe Antihrist încă şi „om al păcatului", pentru că el nu numai că are să facă tot păcatul, ci şi pe ceilalţi are să-i arunce în păcat. Tot astfel, îl numeşte pe Antihrist încă şi „fiu al pierzării", pentru că şi el însuşi are să piară, dar şi pe mulţi îi va pierde. Dar cine este acesta? Oare Satana? Ba! – ci este un om[1] care va fi îmbrăcat cu toată lucrarea Satanei.

4. potrivnicul, care se va înălţa mai presus de tot ce Se zice sau Se cinsteşte ca Dumnezeu,

Zice: Antihrist îi va aduce pe oameni la politeism[2] şi la slujirea la idoli – ce-i va pierde pe toţi zeii şi cinstirile lor, adică pe idoli – şi numai pe sine-şi are să se propovăduiască drept „Dumnezeu".[3]

încît să şadă el în Biserica lui Dumnezeu ca Dumnezeu,

[1] Şi Severian zice încă despre Antihrist: „Satana vine întru om în întregime după urmarea Mîntuitorului." Iar Teodorit zice aşa: „L-a numit «omul păcatului» fiindcă va fi om cu firea, primind însă întru sine toată lucrarea diavolului." Şi, mai jos, zice: „Căci vrăjmaşul diavol va urmări firea oamenilor, adică înomenirea Mîntuitorului nostru Dumnezeu. Şi, precum Mîntuitorul a lucrat mîntuirea noastră luînd firea omenească, tot aşa acela, alegînd un om puternic a primi toată lucrarea lui, prin acela se va ispiti să-i amăgească pe toţi oamenii, numindu-se pe sine «Hristos» şi «Dumnezeu» şi vădind minciuna celor ce se numesc «dumnezei», minciună pe care el o întărea în vremile trecute." (*n. aut.*)

[2] Slujirea multor zei, păgînism. (*n. aut.*)

[3] Chiar aşa a zis şi Teodorit tîlcuind zicerea aceasta. (*n. aut.*)

Zice: Antihrist are să şadă nu numai în biserica lui Dumnezeu ce este în Ierusalim, ci şi în fiecare biserică şi locaş al lui Dumnezeu.[1]

arătîndu-se pe sine-şi că este Dumnezeu.

Nu a zis că Antihrist doar are să spună că este Dumnezeu, ci va arăta lucruri şi semne mari, silindu-se să le dovedească tuturor, în chip amăgitor, că este chiar Dumnezeu.

5. Nu vă aduceţi aminte că vă spuneam acestea chiar pe cînd mă aflam la voi?

Din aceste cuvinte, se arată că fericitul Pavel a predat prin viu glas, nescrise, multe şi mari lucruri ucenicilor săi Creştini. De asemenea, aici se face arătat că era nevoie a le zice adesea Creştinilor acele cuvinte pe care le mai spusese şi înainte, adăpîndu-i iarăşi cu aceleaşi învăţături. Căci Tesalonicenii, care auziseră cuvintele acestea de la Apostolul Pavel cînd el

[1] Iar Teodorit zice: „«Locaş al lui Dumnezeu» a numit toate bisericile, întru care [Antihristul] va răpi şederea înainte [«arhieria» (cine aude, acela să priceapă!), *n. m.*], ispitindu-se a se arăta pe sine-şi Dumnezeu." Şi dumnezeiescul Daniil a spus dinainte acestea: „Şi nu va lua aminte la dumnezeii părinţilor lui (...) şi nu va băga în seamă nici un alt dumnezeu, căci el se va ridica deasupra tuturor" (*Daniil* 11:37), în loc de: „se va numi pe sine «dumnezeu tare»". O, cititorule! – însemnează la cuvintele acestea ale Apostolului două lucruri: 1) Dumnezeiescul Apostol, zicînd aici mai cu deosebire despre cel ce se numeşte „Antihrist" că „se va descoperi omul păcatului, fiul pierzării", arată că Antihrist este un om anume, precum zic şi tîlcuitorii lui Pavel, iar nu un neam întreg de oameni, o împărăţie. Aşadar, în zadar şi în deşert zic unii că Antihrist cel mult-vestit este cutare neam şi împărăţie, adică mulţi oameni. Cum pot fi doi inşi acel singur şi unul Antihrist propovăduit aici de marele Pavel? Cum poate fi unul mai mulţi şi chiar foarte mulţi? Aceasta este o zicere prea-arătat împotrivnică întru sine, şi neîntărită şi răsturnată de sine însăşi, cu neputinţă a se învoi şi a se adeveri, nu numai despre toate făpturile ce se află pretutindeni, ci şi despre oameni şi despre Însuşi Ziditorul tuturor, a Cărui putere se propovăduieşte nemărginită, precum toţi metafizicii [„filosofii", *n. m.*] şi toţi teologii mărturisesc cu o singură gură. Căci nici chiar Dumnezeu nu poate face din una două sau mai multe. 2) Aici, dumnezeiescul Apostol zice că Antihrist are să se arate ca Dumnezeu, iar sfinţiţii tîlcuitori zic că are să se numească pe sine „Dumnezeu". Iar cei de mai sus, zicînd că mult-vestitul Antihrist este un neam şi o împărăţie, vorbesc învederat în deşert şi mint, căci nu se zice că el s-ar numi „dumnezei", mai multe neamuri. Şi – precum se vede – aceia s-au răpit [bag seamă] mai sus de trei ceruri, şi au văzut, şi au auzit şi li s-au descoperit priviri şi auzuri mai tainice şi mai înalte decît Apostolului Pavel! De aceea [pasămite] nu vor să vadă şi să audă aceste cuvinte ale lui, prin care arată cine va fi acela care se va numi „Antihrist" îndeosebi. Şi am zis aşa fiindcă, îndeobşte, toţi cei ce se pun împotriva evangheliei lui Hristos se numesc „antihrişti" – căci zice: „Şi acum mulţi antihrişti s-au făcut" (*1 Ioan* 2:18) – adică înainte-mergători sau închipuitori ai lui Antihrist, însă nu chiar însuşi acel Antihrist. (*n. aut.*)

se afla în Tesalonic, aveau nevoie a le auzi iarăşi prin scrisoarea aceasta, ca să se întărească în inima lor. Căci zice: Fraţilor, nu vă spun vreun lucru nou şi de mirare, nu! – ci tot ceea ce vă ziceam şi altă dată. Şi Apostolul face cuvîntul ruşinător, întrebînd: Nu vă aduceţi aminte cum vă spuneam acestea? Le-aţi uitat degrabă?

6. Şi acum ştiţi ce-l opreşte să se descopere la vremea sa.

Ce opreşte, ce ţine şi împiedică venirea lui Antihrist? Unii (dintre care Severian) zic că este darul Sfîntului Duh care-l ţine şi-l opreşte pe Antihrist ca să nu vină încă, iar cînd acest dar se va împuţina mult şi se va ridica din mijloc, atunci va veni şi Antihrist. Iar alţii (cu care împreună-glăsuieşte şi marele Ioan Hrisostom) zic că [piedica] este împărăţia Romanilor. Căci, dacă nu se va strica împărăţia Romanilor, Antihrist nu află vreme şi slobozenie să facă ceea ce voieşte. De aceea, Pavel grăieşte umbrit şi nu zice arătat că Antihrist are să vină după împărăţia Romanilor, căci nu voia a lua asupra sa vrăjmăşii zadarnice şi primejdii nefolositoare. Căci, dacă ar fi zis arătat că împărăţia Romanilor se va doborî puţin mai în urmă, împăratul Romei l-ar fi pierdut îndată, ca pe un om pricinuitor de stricăciune. Şi, împreună cu dînsul, i-ar fi pierdut şi pe Creştinii ce erau în Roma, zicînd că aceia se bucură pentru stricarea şi pierderea împărăţiei Romanilor şi pentru că ar fi spus despre dînsa aceste rele propovăduiri.

Şi este arătat că Pavel nu numeşte „oprire" darul Sfîntului Duh. Mai întîi pentru că, de ar fi fost chiar aşa, nu se cuvenea ca Apostolul să spună aceasta nedescoperit şi întunecat, ci luminat şi arătat. Iar al doilea că, de vreme ce Antihrist s-ar arăta cînd ar lipsi darurile Sfîntului Duh, atunci el ar fi trebuit să se arate deja, căci darurile Sfîntului Duh au lipsit din vechime. Şi vezi – o, cititorule! – că Pavel nu a zis că Antihrist se va arăta „curînd", ci: „la vremea sa", prin acest cuvînt lăsînd nearătată vremea întru care va veni acela.[1]

[1] Despre aceasta a zis şi Fotie: „«Întru vremea sa», adică va veni atunci cînd i se va îngădui lui vremea cea hotărîtă de Dumnezeu. Căci, de nu ar fi ţinut [de Dumnezeu], [Antihristul] ar veni chiar acum, fiindcă vicleanul [diavol] răcneşte asupra credincioşilor şi doreşte răul lor, dar e ţinut şi oprit."

Iar Teodorit tîlcuieşte zicerea aceasta aşa: „Unii au înţeles că [pe Antihrist] îl opreşte împărăţia romană, iar alţii că darul Sfîntului Duh. Dar nu e cu putinţă ca darul Sfîntului Duh să lipsească desăvîrşit! Căci, dacă am fi lipsiţi de ajutorul duhovnicesc al Duhului, cum am mai putea birui meşteşugirile aceluia [ale Antihristului]? [Cît despre] împărăţia romană, pe aceasta nu o va moşteni vreo altă împărăţie. Căci, prin a patra «fiară», dumnezeiescul Daniil a însemnat împărăţia romană, şi întru aceasta a răsărit «cornul cel mic», care închipuie răz-

Pentru că taina fărădelegii se şi lucrează,

Apostolul îl numeşte „taină a fărădelegii" pe Nero, fiindcă acesta era chip al lui Antihrist, fiind necurat şi spurcat şi căuta să se spună despre el că e Dumnezeu.[1] Şi Pavel îl numeşte „taină" fiindcă Nero se împotrivea tuturor zeilor, dar nu în chip arătat şi cu obrăznicie, aşa cum se va împotrivi Antihrist. Iar înţelegerea cuvîntului întreg al Apostolului este astfel: mai înainte de a veni vremea lui Antihrist, s-a arătat altul, care nu e mult mai prejos întru răutate decît Antihrist însuşi. Aşadar ce e de mirare că Antihrist se află de faţă şi acum, însă umbrit şi nedescoperit? Iar Pavel a vorbit despre Nero fără a-i arăta numele nu pentru că îi era teamă, ci ca să ne arate să nu luăm asupră-ne vrăjmăşii şi primejdii fără folos cînd nu e vreo nevoie.[2]

boiul împotriva sfinţilor, despre care dumnezeiescul Apostol a zis cele de mai înainte. Mi se pare că dumnezeiescul Apostol nu a zis nimic altceva decît aceea zisă şi de alţii, pe care o socotesc a fi adevărată, anume că Dumnezeul a toate a îngăduit să-l lase pe Antihrist în vremea sfîrşitului a toată lumea. Deci hotărîrea lui Dumnezeu îl ţine [pe Antihrist] a nu se arăta acum. Şi socotesc – zice Teodorit – că zicerea aceasta are şi altă înţelegere. Căci – de vreme ce Apostolul ştia acel cuvînt al Domnului, anume că sfîrşitul va fi după ce evanghelia se va propovădui la toate neamurile – văzînd el [Pavel] că încă stăpînea credinţa în idoli, a zis că mai întîi se va pierde puterea slujirii la idoli, şi pretutindeni va străluci mîntuitoarea propovăduire şi atunci va veni Antihrist, potrivnicul adevărului." (*n. aut.*)

[1] Primul Roman care s-a numit pe sine-şi „zeu" a fost sodomitul Julius Caesar cel pleşuv („bărbatul tuturor femeilor şi femeia tuturor bărbaţilor din Roma", cum a zis nu ştiu ce prieten de-al lui). Caesar acesta (primul împărat Roman, de la care avem chiar numele de „Chesar", iar Slavii pe acela de „Ţar", dar şi „cezariana", operaţia prin care pruncul Julius a venit pe lume), acest Caesar – zic – şi-a făcut, primul în Roma, chip cioplit din marmură şi templu al lui însuşi. Iar ca Mare Preot al Romei ce era, se închina de ziua lui şi propriei statui. Se mai înţelege ceva din viaţa de zi cu zi a strănunilor noştri Latini? Nimic, cu desăvîrşire! De pildă, care erau legăturile de rudenie dintre Nero, cel pomenit mai sus, şi mama sa de sînge, care îi era totodată nevastă? Sau dintre Gaius („cel vesel"), zis „Caligula" („Săndăluţă", dacă mi-aduc aminte bine) şi sora lui de sînge, care de asemenea îi era ţiitoare. (Ca să nu mai pomenim de calul tînărului împărat, patruped ce era coleg de Senat cu patricienii vechilor familii romane.)

Romanii au mai dat „istoriei" şi încă alţi oameni-zei. De pildă, Augustus („Slăvitul", de unde avem luna cu acelaşi nume, zisă şi „Gustar"). A mai fost o fiară cu chip omenesc – dar nu Roman, ci Machidonean elenizat –, Antioh Epifanie, general moştenitor al lui Alexandru zis „cel Mare". Acest Antioh (despre care vezi în cărţile Macaveilor) a pîngărit Biserica lui Dumnezeu din Ierusalim, silindu-i pe arhiereii *Legii* să se închine idolilor „Zeus", „Venera" şi – ultimul pe listă, cu voia dumneavoastră – „Antioh Epifanie". (*n. m.*)

[2] Tîlcuind aceasta, Teodorit zice aşa: „Unii au zis că «taină a nelegiuirii» a fost numit Nero, căci s-a făcut lucrător al păgînătăţii. Însă eu socotesc că Apostolul a numit aşa eresurile ce s-au ivit, căci, prin acelea, diavolul i-a făcut apostaţi (adică i-a depărtat de la adevăr) pe mulţi, [şi Pavel arată astfel] pieirea amăgirii. Şi i-a numit pe aceştia «taină a nelegiuirii» ca pe unii ce aveau cursa nelegiuirii ascunsă, în vreme ce Antihristul îi va depărta pe oameni de la Dumnezeu în chip învederat. De aceea a şi numit Apostolul venirea

pînă cînd ceea ce o opreşte acum va lipsi din mijloc. Şi atunci se va descoperi cel fără de lege,

Adică: Antihrist va veni atunci cînd se va ridica din mijloc împărăţia Romanilor. Căci, atîta vreme cît ţine frica de împărăţia aceasta, nimeni nu se va supune lesne lui Antihrist, iar cînd împărăţia aceasta se va strica, Antihrist va năvăli asupra nestăpînirii (anarhiei) şi se va sili să răpească stăpînirea oamenilor şi stăpînirea lui Dumnezeu. Căci, precum s-au stricat împărăţiile ce au fost mai înainte de aceea romană – împărăţia Mezilor s-a stricat de cea a Perşilor, cea a Perşilor de a Elinilor şi Machidonenilor, iar cea a Elinilor de a Romanilor – tot aşa, împărăţia Romanilor se va strica de Antihrist; şi toate acestea sînt povestite cu multă luminare de Daniil (*Daniil* 6).

Unii însă (printre care şi Teodorit, cum am zis în subînsemnare) înţeleg că „ceea ce-l opreşte" este slujirea la idoli. Căci – zic ei – Antihrist va veni atunci cînd va înceta amăgirea ce stăpîneşte lumea şi slujirea de idoli se va stinge, cum a zis şi Domnul: „Şi se va propovădui evanghelia aceasta a împărăţiei întru toată lumea, spre mărturie tuturor neamurilor, şi atunci va veni sfîrşitul" (*Matei* 24:14). Iar alţii (precum Sfîntul Ghenadie al Constantinopolei şi Teodorit) au înţeles că „ceea ce-l opreşte" e hotărîrea lui Dumnezeu. Pentru că – zic ei – cînd se va plini hotărîrea lui Dumnezeu care ţine şi opreşte venirea lui Antihrist şi cînd va veni vremea cea rînduită de Dumnezeu, atunci se va arăta acela.

Şi am zis mai sus că alţii (precum e Severian) au înţeles că opritorul e Sfîntul Duh. Căci, cînd Sfîntul Duh Se va ridica din mijloc şi va lipsi, pentru multa răutate a oamenilor, atunci va găsi loc să se arate Antihrist. Şi aceştia zic că „taina fărădelegii", adică taina lui Antihrist, a început încă din vremea lui Pavel, fiindcă marele vrăjitor Simon şi Nicolae, începătorii eresurilor, lucrau faptele lui Antihrist. Căci şi Evanghelistul Ioan a zis: „Aţi auzit că Antihrist vine, iar acum mulţi antihrişti s-au făcut" (*1 Ioan* 2:18); şi iarăşi: „Acesta este Antihrist, care se leapădă de Tatăl şi de Fiul" (la fel, 22); şi iar: „Mulţi amăgitori au intrat în lume. Cel care nu mărturiseşte că Iisus Hristos a venit în trup e amăgitor şi Antihrist" (*2 Ioan* 7). La fel, toţi urmaşii lui Simon şi Nicolae – precum au fost Marchion şi Montanos, care se numeau pe sine-şi „mîngîietori", şi toţi ceilalţi eretici (rău-slujitori) – urmau faptele lui Antihrist. Însă tu – o, cititorule! – primeşte ca mai adevărată tălmăcirea Sfîntului Hrisostom.

lui «descoperire», căci ceea ce făcea în trecut pe ascuns, pe aceea o va propovădui atunci în chip învederat şi arătat." (*n. aut.*)

8. pe care Domnul Iisus îl va topi cu Duhul gurii Sale şi îl va pierde cu arătarea venirii Sale.

Pavel aduce degrabă mîngîierea, zicînd că Domnul îl va pierde pe Antihrist. Căci – aşa cum focul arde vietăţile cele mici chiar înainte de a veni, încă departe fiind – tot astfel şi Stăpînul Hristos, doar cu porunca Sa, adică cu suflarea cea plină de Sfîntul Duh, îl va pierde pe Antihrist şi doar cu arătarea Sa îl va face nelucrător şi cu totul nemişcat; fiindcă, îndată ce Se va arăta, va opri amăgirea şi rătăcirea aceluia.[1]

9. Iar venirea aceluia este după lucrarea lui Satana,

Cu aceste cuvinte Apostolul ne învaţă cine va fi Antihristul, anume că va fi un om care îl va avea pe Satana lucrînd într-însul şi printr-însul.

tot felul de puteri, făcînd semne, şi grozăvii mincinoase,

Adică Antihristul va arăta tot felul de puteri, dar nu adevărate, ci toate faptele lui vor fi spre amăgirea şi înşelăciunea oamenilor care le vor vedea. Căci va face semne şi grozăvii mincinoase, care îi vor aduce în minciună şi în rătăcire pe cei ce vor lua aminte la ele. Şi Pavel spune acestea dinainte, ca să nu se amăgească oamenii ce se vor afla în vremea lui Antihrist.

10. întru toată amăgirea nedreptăţii întru cei pieritori,

Zice: Antihrist se va arăta înfricoşat în toate privinţele şi prin stăpînire, şi prin sălbăticia şi neomenia de fiară, şi toate lucrările lui le va face ca să-i amăgească şi să-i nedreptăţească pe oameni, oprindu-i şi păgubindu-i de mîntuirea lor. Şi – ca să nu se nedumerească cineva, zicînd: Şi pentru ce să îngăduie Dumnezeu a veni amăgitorul acela, dacă atîţia oameni au să se păgubească şi să se vatăme de dînsul? – Pavel răspunde la această nedumerire, zicînd: să nu te temi de aceasta – o, Creştine! – căci Antihristul are tărie şi putere, dar nu asupra credincioşilor, a celor aleşi, ci asupra celor necredincioşi şi pieritori, care ar rămîne nesupuşi credinţei şi evangheliei lui Hristos chiar dacă nu ar veni Antihrist.

pentru că nu au primit dragostea adevărului, ca să se mîntuiască.

[1] Iar că Domnul îl va pierde pe Antihrist doar cu cuvîntul Său dinainte vesteşte şi Proorocul Isaia, zicînd: „Ieşi-va toiag din rădăcina lui Iesei şi din rădăcină va odrăsli floare. Şi Se va odihni peste El Duhul lui Dumnezeu." Iar mai jos zice: „Şi, cu Duhul prin buzele Sale, îl va pierde pe cel necinstitor" (*Isaia* 11:1). (*n. aut.*)

Aici, Apostolul Îl numeşte „dragoste a adevărului" pe Hristos. Căci Hristos este amîndouă acestea – şi dragoste, şi adevăr – şi a venit în lume pentru că-i iubeşte pe oameni şi ca să le arate lor adevărul. Iar cu aceste cuvinte Pavel arată în chip ghicitoresc că Antihrist va avea mai multă tărie întru Evrei, fiindcă Evreii nu L-au primit pe Hristos şi nu au crezut într-Însul. De aceea le şi zicea lor Hristos: „Eu am venit întru numele Părintelui Meu, şi nu Mă primiţi. Dar, de va veni altul întru numele său, pe acela îl veţi primi" (*Ioan* 5:43).

11. Şi pentru aceasta le va trimite Dumnezeu lucrare de amăgire spre a crede minciuna,

Aici, zicerea „Dumnezeu va trimite" se înţelege în loc de: „Dumnezeu Se va depărta", ca să vină lucrare de amăgire la cei ce nu au crezut.[1] Vezi însă – o, cititorule! – că necredincioşii s-au întors mai întîi de către adevăr, şi atunci Dumnezeu i-a părăsit, şi pe ei i-a stăpînit minciuna. Iar „lucrare de amăgire" numeşte faptele pe care le va face Antihrist ca să-i amăgească pe oameni; sau şi pe Antihrist l-a numit „lucrare a amăgirii", căci el însuşi va fi lucrare a Satanei pentru a-i amăgi pe mulţi.

12. ca să fie osîndiţi toţi cei care nu au crezut adevărul, ci au bine-voit întru nedreptate.

De vreme ce necredincioşii ar fi tot nesupuşi chiar dacă nu ar veni Antihrist, Pavel a zis: „să fie osîndiţi" fără răspundere [„apărare" se zice acum, *n. m*]. Fiindcă ce răspuns ar mai avea de dat necredincioşii, şi mai ales Evreii? Negreşit nici unul! Căci – de vor zice: Nu am crezut în Hristos pentru că ucenicii Lui Îl propovăduiau ca Dumnezeu, iar noi am auzit că unul este Dumnezeu, de Care s-au făcut toate făpturile – de vor zice aşa, noi le vom răspunde: Atunci cum aţi crezut în Antihrist, care se făcea pe sine-şi Dumnezeu? Căci Hristos înălţa la Tatăl toate lucrările Sale, zicînd: „Eu am venit întru numele Tatălui Meu, şi nu Mă primiţi" (*Ioan* 5:43); iar Antihrist va spune că toate sînt lucrări ale sale, căci zice Domnul: „De va veni cineva întru numele său, pe acela îl veţi primi" (la fel). Iar dacă necredincioşii vor pune ca pricină că au văzut semne şi minuni, şi de aceea au crezut întru Antihrist, noi le vom răspunde: Şi Hristos a făcut multe şi mari minuni! Şi

[1] Şi Teodorit tîlcuieşte aşa: „«Dumnezeu le va trimite lucrare de amăgire» e în loc de: «va îngădui amăgirea», ca să se arate că sînt iubitori ai răutăţii. Căci nu Dumnezeu va trimite aceasta, ci El o va topi cu cuvîntul gurii Sale." (*n. aut.*)

atunci, de ce nu aţi crezut într-Însul? – mai ales că Hristos Se propovăduise de către Prooroci ca mîntuitor al lumii, iar Antihrist se vestise că este fiu al nelegiuirii şi al pieirii. Aşadar, pentru toate acestea, necredincioşii au să se judece, rămînînd fără răspuns. Căci, lăsînd adevărul, „au bine-voit", adică le-a plăcut şi cu bucurie s-au adăugat „întru nedreptate", adică făcătorului de stricăciune Antihrist, care a adunat la sine toată nedreptatea sufletelor omeneşti, fiind însăşi nedreptatea.

13. Iar noi sîntem datori a mulţumi totdeauna lui Dumnezeu pentru voi, fraţii mei cei iubiţi de Domnul,

Fiindcă mai sus a spus lucruri înfricoşate, care puteau să cutremure mintea şi inima, Pavel îndulceşte acum şi mîngîie inimile Creştinilor, zicîndu-le: Cele spuse să fie înfricoşate şi îngrozitoare celorlalţi, adică necredincioşilor celor pieritori, asupra cărora au putere, adică asupra cărora au să se lucreze acestea. Şi noi, Apostolii, sîntem datori a-I mulţumi totdeauna lui Dumnezeu pentru voi, fraţii mei Creştini. Şi, dacă noi mulţumim pentru voi, cu mult mai vîrtos sînteţi datori a-I mulţumi lui Dumnezeu voi înşivă pentru sine-vă!

căci Dumnezeu v-a ales din început spre mîntuire, întru sfinţenia Duhului şi în credinţa adevărului,

Zice: Pentru aceasta mulţumim, că Dumnezeu v-a ales şi v-a hotărît spre a vă mîntui, cunoscîndu-vă dinainte că sînteţi vrednici de mîntuire. Cum şi în ce chip? Cu sfinţenia Sfîntului Duh, adică: Dumnezeu – zice – v-a mîntuit fiindcă v-a sfinţit prin Duhul Său.

Apoi – pentru a nu întreba cineva: Dar ce, oare nu am avut şi noi vreo lucrare spre a ne mîntui? – Pavel zice mai departe: „şi întru credinţa adevărului", adică: Noi am primit în inima noastră credinţa lucrurilor adevărate, căci nu am crezut în oarecari minciuni, ci întru adevăr. Încă şi într-alt chip a zis aceasta Apostolul, anume pentru că noi, Creştinii, după sfinţenia Duhului pe care am luat-o prin botez, avem trebuinţă de multă şi mare credinţă, ca să nu ne clătinăm din dogmele şi cuvintele creştinismului.

14. la care v-a chemat prin buna-vestire a noastră, spre cîştigarea slavei Domnului nostru Iisus Hristos.

Ca să nu se mîndrească Tesalonicenii auzind de credinţă şi socotind că au primit credinţa în Hristos pentru că ar fi adus şi ei ceva spre mîntuirea

lor, Pavel zice aici aşa: Fraţii mei, chiar aceasta, a primi voi credinţa, este dar şi faptă a lui Dumnezeu, fiindcă Dumnezeu v-a chemat la aceasta. La care aceasta? Adică spre a vă mîntui prin sfinţenia Duhului şi a credinţei. Astfel, deşi aţi crezut, totuşi credinţa voastră este dar al lui Dumnezeu, Care v-a chemat spre a crede. Căci, dacă nu aţi fi fost chemaţi de Dumnezeu prin cuvîntul evangheliei şi al propovăduirii noastre apostoleşti, cum v-aţi fi mîntuit? Şi, neauzind, cum aţi fi crezut? – căci zice: „Cum vor crede ceea ce nu au auzit?" (*Romani* 10:14). Vezi însă – o, cititorule! – că Hristos nu socoteşte a fi puţină slavă a Sa mîntuirea noastră, căci slavă a bunului Dumnezeu este a fi mulţi Creştini care se mîntuiesc. Deci cine nu va iubi un Dumnezeu şi stăpîn ca acesta? Sau cine nu va iubi slava unui atît de bun stăpîn, slavă care este mîntuirea noastră?

15. Deci, fraţilor, staţi şi ţineţi predaniile pe care le-aţi învăţat prin cuvînt şi prin epistola noastră.

Din cuvintele acestea ale lui Pavel, se face arătat că Apostolii predau ucenicilor lor Creştini multe lucruri şi pricini nu numai prin scrisori, ci şi nescris, prin cuvînt, adică prin viul glas, şi că toate – adică şi cele scrise, şi cele predate de ei prin cuvînt – sînt la fel de vrednice de crezare şi de adevărate. Pentru aceasta socotim şi credem vrednice de crezare şi adevărate şi predaniile Bisericii, cum zice, împreună cu dumnezeiescul Teofilact, şi Hrisostom: „Drept aceea, şi predania Bisericii o socotim vrednică de crezare. Şi, dacă este predanie, mai mult nu căuta!"[1] Iar prin acest „staţi" zis

[1] Pentru aceasta, marele Dionisie Areopagitul numeşte „fiinţă a ierarhiei bisericeşti" nu numai *Dumnezeieştile Scripturi*, ci şi predaniile apostoleşti şi ierarhiceşti ale Bisericii, zicînd aşa în *Despre ierarhia bisericească*, capitolul 1: „Căci cuvintele predate de Dumnezeu sînt fiinţă a ierarhiei noastre bisericeşti. Şi numim cuvinte prea-cinstite toate dumnezeieştile noastre sfinţite slujbe care s-au dat în cărţile cele sfinţit scrise şi teologice noi. La fel, şi pe toate cele învăţate de sfinţiţii bărbaţi cu o învăţătură mai nematerialnică şi oarecum apropiată de cereasca ierarhie, [predate] din minte în minte, prin cuvînt nescris de către povăţuitorii noştri." Zice şi marele Vasilie: „Din învăţăturile şi propovăduirile ce se păzesc în Biserică, pe unele le avem din învăţătură scrisă, iar pe altele predate de către Apostoli în taină [«nescris», *n. m.*], şi unele, şi altele avînd aceeaşi tărie către buna-cinstire de Dumnezeu. Căci, de ne-am ispiti să ne lepădăm de cele nescrise, zicînd că nu ar avea mare putere, am greşi, păgubind evanghelia întru cele mai de căpetenie [ale sale]" (*Despre Sfîntul Duh*, capitolul 27). Şi iarăşi zice: „Zicere apostolească socotesc a fi şi rămînerea întru predaniile cele nescrise, căci zice: «Vă laud pentru că totdeauna vă aduceţi aminte de mine şi ţineţi predaniile precum vi le-am dat» (*1 Corinteni* 11:2). Şi aceasta: «Ţineţi predaniile pe care le-aţi luat, ori prin cuvînt, ori prin scrisoarea noastră!» (*2 Tesaloniceni* 2:15)." Pentru aceasta, al 7-lea Sfînt Sinod a toată lumea îi anatematizează pe

aici, Pavel arată că erau mulţi în Tesalonic care se clătinau întru cele ale credinţei şi în predaniile Apostolului şi aveau trebuinţă de întărire.

16. Însuşi Domnul nostru Iisus Hristos şi Dumnezeu-Părintele nostru, Cel ce ne-a iubit şi ne-a dăruit mîngîiere veşnică şi nădejde adevărată,

17. să mîngîie inimile voastre şi să vă întărească întru tot lucrul şi cuvîntul bun.

După învăţătură, fericitul Pavel obişnuieşte a se ruga lui Dumnezeu, fiindcă rugăciunea este adevăratul ajutor pe care-l poate da învăţătorul ucenicilor săi. Aşa face Apostolul şi aici, ca şi cum le-ar zice Tesalonicenilor aşa: „Cu adevărat, eu v-am vorbit şi v-am învăţat, dar toată învăţătura este lucru al lui Dumnezeu." Şi unde sînt acum arienii, care zic că Fiul e mai prejos decît Tatăl fiindcă, la Taina Botezului, Fiul Se numeşte după Tatăl? Să-l asculte pe Pavel zicînd dimpotrivă, căci aici L-a numit mai întîi pe Fiul şi abia apoi pe Tatăl.[1] Dar ce mîngîiere zice că e veşnică? Nădejdea bunătăţilor celor viitoare, căci aceasta ţine şi mîngîie inimile Creştinilor care se mîhnesc pentru ispite. Iar Dumnezeu a dat Creştinilor această nădejde ca har (dăruire), fără a se osteni ei cu nimic. Şi Pavel a zis aceasta ca să smerească cugetarea Tesalonicenilor. Vezi însă, iubitule, că Apostolul deşteaptă mintea Creştinilor prin rugăciune şi pune semnele şi zăloagele purtării de grijă a lui Dumnezeu către om, zicînd aşa: Dacă Dumnezeu a dat mîngîiere veşnică acelora care nu s-au ostenit cu nimic, cu cît mai vîrtos va da mîngîierea aceasta celor care ostenesc şi suferă ispite pentru

cei ce calcă predaniile Bisericii, zicînd: „Dacă cineva leapădă vreo predanie bisericească, scrisă sau nescrisă, să fie anatema!" (*Practici*, 8). Acelaşi sinod scrie şi în epistola către Alexandrini: „Toate cele afară de predania bisericească şi de însemnarea sfinţilor şi pururea pomeniţilor Părinţi, izvodite şi făcute din nou, sau cele ce se vor face după aceea, să fie anatema!" Aceasta se află tipărită şi în *Triod*, la *Duminica Dreptei-slăviri*. Predaniile Bisericii se întăresc şi din ceea ce scrie Pavel către Timotei: „Şi cele ce ai auzit de la mine, cu mulţi martori de faţă, acestea le încredinţează la oameni credincioşi, care vor fi destoinici să înveţe şi pe alţii" (*2 Timotei* 2:2). La fel, şi din ceea ce a zis mai înainte: „Nu vă aduceţi aminte că, încă fiind la voi, vă spuneam acestea?" (*2 Tesaloniceni* 2:5). Iar de cîte feluri este predania, vezi la subînsemnarea Canonului al 26-lea al marelui Vasilie, în Canonicul [*Pidalionul*, *n. m.*] nostru. (*n. aut.*)

[1] Zice şi Teodorit: „Iar prin aceasta, înfruntă hula lui Arie şi a lui Evşevie şi învaţă arătat că rînduiala numelor nu arată nici o osebire a vredniciei. Căci aici L-a rînduit pe Fiul mai înainte decît pe Părintele, neînvăţînd că Fiul e mai mare decît Tatăl, ci, prin schimbarea rînduielii, arătînd cinstea cea de o potrivă." Iar că rînduiala numirilor începătoarei de viaţă şi Prea-Sfintei Treimi se cuvine a se păzi şi a nu se schimba, vezi la subînsemnarea zicerii „şi acelaşi Dumnezeu este Cel ce lucrează toate întru toţi" (*1 Corinteni* 12:6). (*n. aut.*)

credinţă? Deci să aveţi bune nădejdi, Creştinilor! Şi zice: Bine-voiască Iisus Hristos şi Dumnezeu-Părintele a mîngîia inimile voastre şi a vă întări întru tot lucrul şi cuvîntul bun! – căci aceasta este mîngîierea Creştinilor, a face vreun lucru bun, şi a grăi vreun cuvînt bun şi a face tot ce este bine-plăcut lui Dumnezeu. Sau, zice şi aceasta: Mîngîierea veşnică este a vă întări pe voi Dumnezeu atît în dogmele cele drepte ale credinţei, cît şi în lucrurile cele bune, încît a nu fi purtaţi încoace şi încolo şi doborîţi de ispite. Căci cel ce este întărit, acela suferă vitejeşte orice ar pătimi şi nu se clatină nicicum. Căci, păzind dreptele dogme, el este încredinţat că are să moştenească bunătăţile viitoare; iar avînd viaţă bună şi pătimind nu ca un făcător de rele, ci ca un rob al lui Dumnezeu, se bucură şi se veseleşte pentru aceasta.

CAPITOLUL III

1. De aceea fraţilor, rugaţi-vă pentru noi, ca să curgă şi să se slăvească cuvîntul Domnului ca şi la voi

Mai sus, Pavel L-a rugat pe Dumnezeu a se întări Tesalonicenii, iar acum îi roagă pe Tesaloniceni să se roage pentru dînsul nu pentru a nu pătimi şi a nu se primejdui (căci spre aceasta era rînduit, spre a pătimi), ci pentru ca propovăduirea să curgă înainte şi să se slăvească. Şi, împreună cu rugăciunea pe care o cere de la Tesaloniceni, Pavel le adaugă şi laudă, zicînd: „precum curge şi se slăveşte propovăduirea şi cuvîntul lui Dumnezeu întru voi", adică: Fraţilor, rugaţi-vă ca toţi necredincioşii să se supună a asculta propovăduirea evangheliei cum aţi ascultat-o voi. Aşadar, Pavel nu se roagă pentru nici un lucru al său, ci numai pentru cele ale lui Dumnezeu.

2. ca să ne izbăvim de oamenii cei necuviincioşi şi răi. Căci credinţa nu este a tuturor,

Aici, Pavel vorbeşte despre cei ce grăiau împotriva propovăduirii şi a dogmelor evangheliei – cum erau faurul Alexandru, argintarul Dimitrie şi toţi ceilalţi ca ei –, căci pe aceştia îi arată Pavel umbrit cînd zice „că nu este a tuturor credinţa". Adică: Nu toţi cred în evanghelie, ci numai cei vrednici – cum ar zice cineva, de pildă, că nu este al tuturor oamenilor a se face ostaşi împărăteşti, ci doar al acelora ce sînt iscusiţi spre aceasta.[1] Cu aceste cuvinte, Pavel îi deşteaptă şi-i mîngîie pe Tesaloniceni, arătîndu-le că au

[1] Iar Coresi spune că zicerea „credinţa nu este a tuturor" arată că ea nu este a celor trupeşti sau sufleteşti, ci a sfinţilor, care sînt mai presus de cei trupeşti şi sufleteşti, fiindcă sfîntul este departe de pămînt şi de lucrurile pămînteşti. Căci credinţa nu este un dar al lui Dumnezeu precum proorocia, sau darul limbilor şi al facerilor de minuni, ci precum o faptă bună. Ea este dar începător al lui Dumnezeu, dar care-i cheamă pe toţi spre a crede. Şi este dar povăţuitor şi ajutător, şi nu după învoire, fiindcă nu Dumnezeu, ci omul crede. Aşadar, credinţa este un lucru amestecat din [ceva] mai presus de fire împreună cu ceva firesc, adică din darul lui Dumnezeu şi din fireasca voie a omului, căci mai întîi Dumnezeu luminează şi cheamă, iar apoi aşteaptă împreuna-învoire a alegerii noastre. Ci şi adeverirea în credinţă este de la Dumnezeu. De aceea, Teodorit tîlcuieşte zicerea Apostolului aşa: „Aceasta s-a zis şi în altă parte: «Înduplecarea nu e a Celui ce cheamă» (*Galateni* 8), căci însuşirea lui Dumnezeu este a chema, iar a noastră a ne îndupleca. Aşa zice şi Domnul în sfinţitele *Evanghelii*: «De însetează cineva, să vină la Mine şi să bea» (*Ioan* 7:37) şi: «De voieşte cineva a veni în urma Mea, să se lepede de sine, să-şi ia crucea şi să-Mi urmeze Mie!» (*Luca* 9:23). Căci [Dumnezeu] nu sileşte [la credinţă], ci socotinţa [omului] o cere [pe aceasta]." (*n. aut.*)

atîta îndrăzneală către Dumnezeu, încît pot înlesni învăţătorului lor propovăduirea evangheliei. Şi, totodată, Apostolul le mai arată în ascuns şi multele primejdii pricinuite lui de cei ce se împotriveau propovăduirii, ceea ce era destul a-i mîngîia pe ucenicii lui, căci ei se încredinţau că şi Pavel, învăţătorul lor cel atît de mare, pătimeşte şi se luptă cu primejdii şi cu ispite.

3. dar credincios este Domnul, Care vă va întări şi vă va păzi de cel viclean.

Fiindcă, mai sus, a zis: „Dumnezeu v-a ales spre mîntuire", Apostolul zice aici aşa: Dumnezeu, Cel ce v-a ales, este credincios şi adevărat şi negreşit va săvîrşi ceea ce a început întru voi. Şi El vă va întări, precum L-am rugat mai sus, pentru a nu vă clătina; şi vă va păzi, ca să nu ia putere asupra voastră Satana (căci acesta este „vicleanul") şi să vă biruiască.

4. Sîntem încredinţaţi întru Domnul pentru voi că faceţi şi veţi face cele poruncite vouă.

De vreme ce le-a zis mai sus Tesalonicenilor că Dumnezeu este credincios şi că va săvîrşi ceea ce a început întru ei, pentru a nu socoti ei că mîntuirea este cu totul un lucru al lui Dumnezeu, lenevindu-se din pricina aceasta, Pavel cere şi acum ca datorie a Creştinilor să lucreze şi ei spre mîntuirea lor, ca şi cum le-ar zice: Într-adevăr, Dumnezeu este credincios şi adevărat, şi negreşit va face lucrul Său, dar numai dacă vă veţi face şi voi lucrul vostru şi veţi păzi poruncile pe care vi le-am dat. Vezi însă – o, cititorule! – înţelepciunea lui Pavel. Căci nu a zis doar: „sîntem încredinţaţi întru voi", ci a adăugat: „întru Domnul", adică: Sîntem desăvîrşit încredinţaţi întru iubirea de oameni şi puterea Domnului că Acesta vă va împuternici! – ca astfel să arate că se cuvine a atîrna de Dumnezeu totul cu desăvîrşire. Şi nu a zis: „desăvîrşit ne încredinţăm întru Domnul", ci: „Ne încredinţăm întru voi că faceţi şi veţi face cele poruncite vouă", ca nu cumva Creştinii, atîrnînd totul de Dumnezeu, să se lenevească şi să rămînă nelucrători. Căci, cu adevărat, se cuvine să le aşteptăm pe toate de la Dumnezeu, dar să lucrăm şi să ne nevoim şi noi. Şi Pavel nu s-a mulţumit să zică numai: „faceţi cele poruncite de mine", ci a adăugat: „şi în viitor", ca să arate astfel că fapta bună şi paza poruncilor stăpîneşti şi apostoleşti se cuvine a se afla totdeauna la Creştini, pînă la răsuflarea lor cea mai de pe urmă.

5. Iar Domnul să îndrepteze inimile voastre spre dragostea lui Dumnezeu şi întru răbdarea lui Hristos!

Aici, Apostolul se roagă iarăşi pentru Tesaloniceni, ca să arate astfel cîtă purtare de grijă are pentru dînşii. Căci, avînd a-i mustra şi a-i certa pe unii dintr-înşii, mai întîi le moaie inimile cu rugăciuni, arătîndu-le că îi ceartă din multa iubire pentru ei. Deci zice: Bine-voiască Domnul a îndrepta inimile voastre, adică a le face cuvioase, încît a nu se abate din dreptate. Căci sînt multe lucruri care-i abat şi-i scot pe Creştini din calea cea dreaptă a lui Dumnezeu, cum ar fi banii, slava, îndulcirile, necazurile şi ispitele. Acestea şi încă multe altele sînt cele care nu ne lasă pe noi, Creştinii, să umblăm drept întru „dragostea lui Dumnezeu", adică să-L iubim pe Dumnezeu precum se cuvine. Iar zicerea „întru răbdarea lui Hristos" se înţelege astfel: „ca şi noi să răbdăm patimile precum le-a răbdat Hristos"; sau aşa: „să-L aşteptăm pe Hristos cu răbdare şi cu nădejde şi să nu ne deznădăjduim, ci să credem cu adeverire că El are să împlinească negreşit ceea ce ne-a făgăduit". Şi, zicînd să avem răbdare, Pavel înţelege că noi, Creştinii, se cuvine să răbdăm cu mulţumire şi cu mărime de suflet necazurile, primejdiile şi ispitele. Şi a unit răbdarea împreună cu dragostea fiindcă aceasta înseamnă a-L iubi cineva pe Dumnezeu, a răbda pentru El necazurile ce i se întîmplă şi a nu se tulbura. Şi ia aminte că marele Vasilie a înţeles că „Domnul" este aici Duhul cel Sfînt.[1]

6. Şi vă poruncim vouă, fraţilor, întru numele Domnului nostru Iisus Hristos,

De multe ori am spus că Pavel numeşte „poruncă" învăţătura cea aspră.[2] De aceea, şi aici numeşte „poruncă" aspra învăţătură ce avea a o face, zi-

[1] Cuvintele marelui Vasilie sînt acestea: „Deci am aflat la Apostol, întru cea de a doua către Tesaloniceni, zicîndu-se: «Domnul să îndrepteze inimile voastre spre dragostea de Dumnezeu şi întru răbdarea lui Hristos.» Cine este «Domnul» ce îndreptează spre dragostea lui Dumnezeu şi întru răbdarea necazurilor? Să ne răspundă cei ce Îl fac pe Sfîntul Duh rob! Căci, dacă ar fi vorbit despre Tatăl, Pavel trebuia să zică: «Domnul să vă îndrepteze întru dragostea Sa»; iar dacă ar fi vorbit despre Fiul, trebuia a zice: «întru a Sa răbdare». Deci să caute care altă Faţă [«Persoană», *n. m.*] este vrednică a Se cinsti cu numirea «Domnului»!" (*Despre Sfîntul Duh*, capitolul 21).

Zice şi Teodorit: „Avem nevoie de amîndouă: şi de aşezare bună, şi de ajutorul de sus. Şi Proorocul s-a rugat pentru a dobîndi acestea: «Îndreptează paşii mei în cărările Tale!» (*Psalm 16*:5). Iar dumnezeiescul Apostol ne-a arătat Prea-Sfînta Treime, căci a vorbit de «Domn», de «Dumnezeu» şi de «Hristos». Şi este arătat că «Domn» L-a numit pe Prea-Sfîntul Duh; aşa le-a scris şi Corintenilor: «iar Domnul este Duhul» (*2 Corinteni* 3:17)." (*n. aut.*)

[2] Vezi despre aceasta stihul 2, capitolul 4, al celei dintîi către Timotei şi stihul 2, capitolul 4, al celei dintîi către Tesaloniceni. (*n. aut.*)

cîndu-le Creştinilor să nu şadă fără lucru. Şi, pentru a face porunca mai înfricoşată şi mai aspră, zice: Nu eu vă poruncesc să nu şedeţi fără lucru, ci Hristos! – căci Domnul nu a zis nicăieri a petrece întru nelucrare Creştinii, ucenicii Săi.[1]

să vă feriţi de orice frate care umblă fără rînduială

Zice: O, Creştinilor, vă poruncesc să vă osebiţi de orice Creştin – de ar fi el bogat, sau sărac, sau chiar sfînt – care umblă fără rînduială, adică îşi petrece viaţa fără lucrare de mînă. Şi să nu petreceţi împreună cu acesta, fiindcă cei ce petrec nefăcînd lucru de mînă trebuincios pentru viaţa omenească de cele mai multe ori cad în glume, în rîsuri şi în nebăgare de seamă de viaţă. Despre aceasta a zis şi Sirah: „Multă răutate (adică «toată răutatea», precum tîlcuiesc cei mai mulţi dascăli) a învăţat nelucrarea" (*Sirah* 33:32). Iar răutăţile acestea sînt nerînduială, care nu se potriveşte vieţii Creştinilor.[2] Dar pentru ce sînt nerînduială? Pentru că nelucrarea însăşi este cea dintîi nerînduială, cei nelucrători ieşind din rînduiala pusă lor de Pavel, dascălul neamurilor şi Apostolul Domnului, care zice mai departe:

şi nu umblă după predania luată de la noi.

Ce va să zică cu acest „şi nu umblă după predania pe care a luat-o de la noi"? Adică: Dacă nu lucrează meşteşug şi lucru de mînă, aceasta este afară din predania pe care eu, Apostolul Domnului, am predat-o nu prin cuvinte

[1] Ci mai ales cu pilda Sa i-a învăţat pe Creştini să nu stea nelucrători, ci să lucreze lucru de mînă. Căci Însuşi Domnul era teslar, cum zice Evanghelistul Marcu: „Au nu este acesta teslarul, fiul Mariei?" (*Marcu* 6:3). Şi vezi tîlcuirea stihului 9, capitolul 2, al celei dintîi către Tesaloniceni şi subînsemnarea de acolo, fiind pe larg. Vezi şi subînsemnarea zicerii „pentru noi a sărăcit, bogat fiind" (*2 Corinteni* 8:9). Vezi încă şi silogismul al doilea al cugetării 23 din *Nevoinţele* duhovniceşti şi cuvîntul 8 al *Hristoitiei* Creştinilor.

Şi vezi că porunca dată de Pavel aici, a face Creştinii lucru de mînă, o dă Hristos Însuşi, precum tîlcuiesc şi dumnezeiescul Hrisostom, şi Sfinţitul Teofilact, şi cum zice chiar Pavel mai înainte, la stihul 12. Atît este de mare bunătatea de a lucra Creştinii şi atît de mare răutate e a nu lucra. (*n. aut.*)

[2] De aceea, toţi Apostolii dau această poruncă Creştinului care nu şade să lucreze meşteşug, ci umblă fără rînduială încoace şi încolo şi iscodeşte pe unul şi pe altul, zicînd ei aşa: „Să nu fii ca un zburător şi ca unul dintre cei ce aleargă fără cuvînt [aici, «scop», *n. m.*] în căi, numiţi «tocători de vreme» de către cei ce greu viază. Ci, luînd aminte de meşteşugul şi de lucrul tău, caută cele iubite lui Dumnezeu şi, aducîndu-ţi aminte de cuvintele lui Hristos, cugetă-le neîncetat. Căci zice *Scriptura*: «În *Legea* Lui să cugeţi ziua şi noaptea!», adică umblînd în ţarină sau şezînd în casă, culcîndu-te şi sculîndu-te, ca întru toate să pricepi" (*Cartea întîi*, capitolul 4 din *Aşezămintele Sfinţilor Apostoli*). (*n. aut.*)

goale, ci prin fapte. Fiindcă eu m-am făcut pildă şi închipuire pentru a lucra voi, Creştinii toţi, lucrînd cu mîinile mele meşteşugul corturilor.[1]

7. Căci voi înşivă ştiţi cum se cuvine a ne urma, fiindcă nu am făcut nerînduială între voi, nici pîine nu am mîncat în dar de la cineva,

Zice: Creştinilor, voi înşivă ştiţi că nu am umblat fără rînduială între voi, adică nu am petrecut fără lucrare de mînă. Căci Pavel numeşte „nerînduială" nelucrarea, cum a făcut şi mai sus. Şi aşa este cu adevărat, căci Dumnezeu l-a rînduit pe om de la început aşa, cînd l-a aşezat în rai ca să-l lucreze şi să-l păzească: „Şi l-a luat – zice – Domnul Dumnezeu pe omul zidit de El şi l-a pus în raiul desfătării, ca să-l lucreze şi să-l păzească" (*Facere* 2:15).[2] Şi Dumnezeu i-a făcut omului mîinile, picioarele şi celelalte mădulare nu ca să le aibă nelucrătoare, ci să lucreze cu ele. Drept aceea, cel ce nu lucrează este călcător al rînduielii acesteia a lui Dumnezeu. Vezi însă – o, cititorule! – cum Apostolul a numit „dar" mîncarea ce i se da ca hrană de către Tesaloniceni, cu toate că aceasta nu era dar. Căci el le propovăduia evanghelia lui Hristos, iar cel ce propovăduieşte evanghelia lucrează, şi lucrătorul „este vrednic de hrana sa", precum a zis Domnul (la *Matei* 10:10). (Citeşte şi tîlcuirea capitolului 9 al celei dintîi epistole către Corinteni.)

8. ci lucrînd noaptea şi ziua întru osteneală şi trudă,

Vezi – o, cititorule! – cîte porunci şi covîrşiri pune Pavel aici: fiindcă nu zice că a lucrat numai cu osteneală, ci şi cu trudă, care este mai grea decît osteneala; şi că a lucrat nu numai ziua, ci încă şi noaptea.[3]

[1] Şi Teodorit zice: „Nu o numeşte «predanie» pe aceea prin cuvinte, ci pe aceea prin fapte." (*n. aut.*)

[2] Tîlcuind aceasta, marele Vasilie zice: „Cu adevărat, făcîndu-l pe om, Dumnezeu nu a voit ca acesta să fie nelucrător şi nemişcat, ci lucrător întru cele ce se cuvin, poruncindu-i lui Adam să lucreze şi să păzească raiul. Şi, după căderea din rai, i-a hotărît să-şi mănînce pîinea întru sudoarea feţei sale. Şi de aici este arătat că cele zise către Adam s-au zis şi către toţi cei ce se vor naşte dintr-însul" (aşezămîntul al 4-lea din cele postniceşti). Iar dumnezeiescul Hrisostom zice aşa: „Pentru ce nu lucrezi? Dumnezeu ţi-a dat mîini nu ca să iei de la alţii, ci ca să dai altora" (*Cuvîntul al 5-a* la această epistolă). (*n. aut.*)

[3] Iar Coresi zice că Apostolul Pavel lucra meşteşug ca să arate Creştinilor cum să scape de păcat. Pentru aceasta şi Climent (în cartea întîi a *Aşezărilor*), şi Evsevie (cartea a 5-a a *Istoriei*, capitolul 15), şi Ighisip (capitolul 14) şi Epifanie (la eresul al 80-lea) zic întru o unire că lucrarea mîinilor şi osteneala picioarelor îl opreşte pe om de la păcate. Pentru aceasta şi Solomon, lăudînd-o pe femeia cea bărbată şi lucrătoare, zice aşa: „A gustat ea

spre a nu îngreuia pe careva dintre voi.

„Greutate" este a lua de la oamenii care nu dau de voie şi din inimă, ci de silă şi fără inimă. Dar Apostolul vorbeşte aici de greutatea de a lua de la Tesaloniceni nu pentru că aceia nu ar fi voit să-i dea, ci pentru că erau săraci şi lipsiţi de cele de nevoie.

9. Nu doar că nu avem stăpînire, ci pentru a ne da vouă ca închipuire spre a ne urma.

Pavel putea să nu lucreze lucru de mînă, fiindcă se îndeletnicea cu lucruri mai mari, adică întru a propovădui evanghelia, avînd voie să se hrănească de la ucenicii Creştini pe care îi învăţa. El însă nu voia să urmeze aceasta, ci lucra lucru de mînă, pentru a se hrăni şi pe sine, şi pe fraţii ce erau cu dînsul. Şi de trei ori fericitul Apostol al Domnului făcea aceasta ca să-i înveţe pe ucenicii săi Creştinii a-i urma lui, lucrînd şi ei.[1]

că este bine a lucra, şi nu stinge toată noaptea candela ei" (*Pilde* 31:18), cuvinte prin care arată că aceea lucra ziua şi noaptea. De aceea, şi marele Antonie a auzit de la Domnul cuvintele acestea: „Antonie, voieşti a plăcea lui Dumnezeu? Roagă-te! – iar cînd nu te poţi ruga, osteneşte cu mîinile!" Şi într-adevăr, izvorul şi pricina păcatului este nelucrarea şi neîntrebuinţarea mîinilor, pentru care şi dumnezeiescul Hrisostom a zis aceasta: „Nimic nu e mai pîngărit decît petrecerea zadarnică, nimic mai rău decît nelucrarea, căci nelucrarea îi vatămă pe toţi, şi chiar pe înseşi mădularele trupului" (*Cuvîntul al 35-lea* la *Faptele Apostolilor*). Şi iarăşi zice: „Ce e mai greţos decît omul ce nu are a face nimic? Ce e mai pîngărit? Ce e mai ticălos? Aceasta e mai rea decît zeci de mii de vrăjmaşi: a căsca şi a zăcea cu faţa în sus, şezînd totdeauna prin tîrg şi privindu-i pe cei ce trec. Căci sufletul, avînd fire a se mişca totdeauna, nu suferă a se linişti. Lucrător l-a făcut Dumnezeu, şi afară de fire îi este nelucrarea" (la fel). Şi iarăşi: „Care cal este folositor? Cel ce se desfătează, sau cel ce se iscuseşte? Care corabie? Aceea care înoată, sau aceea ce nu umblă? Care apă? Aceea care curge, sau aceea ce stă? Care fier? Cel ce se poartă, sau cel ce nu se foloseşte? Oare cel ce se lucrează nu străluceşte şi nu se aseamănă cu argintul, în vreme ce celălalt se înnegreşte, netrebnic fiind şi pierzînd ceva din materia sa? Una ca aceasta se face şi cu sufletul cel nelucrător: asupra lui se revarsă oarecare rugină şi-i mănîncă strălucirea şi toate celelalte" (la fel). Acelaşi Hrisostom zice şi în altă parte: „Aşa cum pămîntul – cînd nu se seamănă şi nu se sădeşte, odrăsleşte doar buruieni – tot astfel şi sufletul, cînd nu are a face ceva din cele de trebuinţă, dorind a face, negreşit se dă pe sine la fapte rele" (*Cuvîntul al 7-lea* la cea de a doua către Corinteni). (*n. aut.*)

[1] Drept aceea, din această zicere, încheiem arătat că întîia pricină pentru care fericitul Pavel lucra cu mîinile şi se hrănea din lucrul mîinilor sale era ca să dea pildă tuturor Creştinilor să-i urmeze lui şi să lucreze şi ei. Iar a doua pricină pentru care făcea aceasta e că apostolii mincinoşi îl defăimau zicînd că propovăduieşte ca să ia bani de la ucenicii săi, cum spune în tot capitolul al nouălea al celei dintîi către Corinteni; şi vezi acolo, la stihul zece. Despre aceasta vorbeşte şi la capitolul unsprezece al celei de-a doua către Corinteni.

Dar e lucru vrednic de nedumerire pentru ce Domnul spune să nu ne îngrijim de cele de nevoie ale vieţii – „Să nu vă îngrijiţi ce veţi mînca şi ce veţi bea!" (*Matei* 6:25) şi, în altă

10. Căci şi cînd eram la voi vă porunceam aceasta: că, dacă cineva nu voieşte a lucra, nici să nu mănînce![1]

Zice: Fraţilor Tesaloniceni, cînd eram la voi, v-am poruncit ca orice Creştin care nu voieşte să lucreze şi să slujească nici să nu mănînce. Deci, în epistola dintîi către Tesaloniceni, dumnezeiescul Apostol scrie mai moale despre lucrarea de mînă, iar întru aceasta a doua scrie mai aspru. Şi după dreptate, căci – dacă Pavel lucra ziua şi noaptea, cu toate că avea voie a se hrăni de la ucenicii săi – cu cît mai vîrtos se cuvenea a face aceasta ceilalţi Creştini?

11. Căci auzim că unii umblă între voi fără rînduială, nimic lucrînd, ci iscodind.

De vreme ce mintea omului este pururea mişcătoare, adică se mişcă totdeauna şi nu stă niciodată, cînd omul nu are vreun meşteşug şi lucru de mînă folositor, ea urmează a se îndeletnici şi a umbla în lucruri netrebnice şi zadarnice, iscodind viata şi petrecerea celorlalţi, din aceasta căzînd în vorbe deşarte, în grăiri de rău, în glume şi în nebăgare de seamă de viaţă – precum am zis mai sus. Deci, pentru a scăpa de toate aceste rele, se cuvine ca omul să lucreze vreun meşteşug şi lucru de mînă. Căci, făcînd aceasta, nu numai că îşi strînge mintea şi o opreşte să alerge încoace şi încolo, dar îşi scoate şi hrana şi nu-i îngreuiază pe alţii, luînd de la dînşii cele trebuincioase trupului său. Fiindcă nu se cuvine a-l milui şi a-l ajuta cineva pe cel ce poate lucra, dar şade nelucrător, nevrînd să lucreze.[2] Dar ce pune ca

parte: „Nu lucraţi pentru mîncarea cea pieritoare, ci pentru aceea ce rămîne în viaţa veşnică!" (*Ioan* 6:27) – iar Apostolul ne porunceşte aici cu totul dimpotrivă, să purtăm grijă şi să lucrăm? Această nedumerire o dezleagă marele Vasilie, zicînd: „S-a oprit desăvîrşit a purta de grijă sau a lucra cineva pentru sine-şi. Dar trebuie a lucra şi a se îngriji cu de-adinsul pentru trebuinţa celui de aproape, mai ales că Domnul primeşte sîrguinţa pentru cei aflerosiţi Lui, şi pentru această purtare de grijă făgăduieşte împărăţia Cerurilor" (hotărîrea 207 pe scurt). Iar dumnezeiescul Hrisostom adaugă, zicînd că este cu putinţă să şi lucreze meşteşug cineva, şi a nu se îngriji pentru hrana vieţii, dacă nădăjduieşte cu totul întru Dumnezeu, Care satură pe tot dobitocul. Iar eu zic că mai ales prin lucrarea meşteşugului scapă omul de îngrijirea vieţii, de vreme ce, cîştigîndu-şi cele de trebuinţă, prin aceasta poartă de grijă şi se linişteşte cu cugetul. (*n. aut.*)

[1] Înseamnează că – după Teodorit – Apostolul nu a zis acest „nici să nu mănînce" către cei ce dau [milostenie], ci către cei ce vieţuiesc cu nelucrare. Iar pe cei ce dau, îi sfătuieşte, după puţine cuvinte, a nu căuta la trîndăvirea acelora, ci să facă milostivirea lor cu folos. (*n. aut.*)

[2] Vezi şi socotinţa lui Climent Stromatul şi a Sfinţilor Apostoli, la subînsemnarea stihului 10, capitolul 4, al celei către Filipeni. Zice însă şi Hrisostom: „Iar milostenia se dă doar acelora care nu se pot îndestula din lucrarea mîinilor lor şi celor ce-i învaţă [pe al-

pricină leneşul şi trîndavul? Eu sînt pustnic – zice –, eu mă rog lui Dumnezeu, eu postesc şi împlinesc cu aceasta osteneala lucrului de mînă. Către care răspundem: mai întîi, că rugăciunea şi postul nu sînt lucru de mînă, iar Pavel vorbeşte aici arătat despre lucrarea de mînă; al doilea, răspundem: Tu, cel ce zici acestea, poţi – împreună cu nevoinţa pustniciei, cu rugăciunea şi cu postul – să faci şi lucru de mînă. Şi, de vreme ce defaimi lucrarea mîinilor, pentru aceasta te osîndeşti ca un nelucrător. Dar zic unii că, dacă Apostolul porunceşte să lucreze toţi, de ce nu se silesc să lucreze dascălii şi propovăduitorii cuvîntului lui Dumnezeu? Către aceia răspundem că dascălii au o lucrare mai mare şi mai grea decît lucrarea mîinilor şi, pe lîngă aceasta, treaba lor îi opreşte a lucra cu mîinile. Iar tu, nevoitorul cel liniştit, nu ai nici o astfel de oprire, şi înseamnă că păcătuieşti, căci te leneveşti şi nu lucrezi lucru de mînă.[1]

12. Unora ca aceia le poruncim şi-i rugăm, pentru Domnul nostru Iisus Hristos,

Fiindcă i-a mustrat pe Creştinii din Tesalonic – zicîndu-le: „vă îndatorăm", adică: „vă învăţăm aspru" – Apostolul îndulceşte iarăşi cuvîntul şi adaugă zicînd: „vă rugăm". Şi nu numai noi – zice –, ci-L punem mijlocitor al rugăminţii noastre şi pe Domnul Iisus Hristos Însuşi. În acest chip, Pavel face rugămintea sa încă şi mai înfricoşată şi mai vrednică de crezare.

ţii] şi care se îndeletnicesc cu totul întru cuvîntul învăţăturii" (cuvîntul al 5-lea la această epistolă). (*n. aut.*)

[1] Din zicerea aceasta a Apostolului, se înţelege că iscodirea se naşte din nelucrare şi că cei care şed fără lucru sînt iscoditori. Iar iscodirii îi urmează viclenia, grăirea de rău şi alte nenumărate răutăţi, despre care vezi la citirea a patra a *Iscusinţelor duhovniceşti*, în partea a doua. Pentru aceasta, cu adevărat aurit era acela care-i aseamănă pe cei ce lucrează meşteşug cu albinele cele iubitoare de osteneală care slujesc, iar pe cei nelucrători cu trîntorii care nu lucrează ca albinele, ci şed nelucrători totdeauna. Şi – aşa cum albinele, făcînd mierea cea dulce, nu se hrănesc doar pe sine din aceea, ci şi pe oameni, şi-şi folosesc ostenelile spre sănătatea şi spre îndulcirea trupului mai-marilor lumii, a stăpînitorilor şi împăraţilor, precum zice Parimistul – tot astfel cei ce lucrează meşteşugurile nu vieţuiesc doar ei singuri din lucrul mîinilor lor, ci toţi oamenii se înlesnesc prin meşteşugurile lor şi lumea toată se iconomiseşte cu ostenelile lor. Şi dimpotrivă – aşa cum trîntorii, nelucrînd, mănîncă din mierea albinelor şi viază din străine osteneli – tot astfel cei ce nu lucrează, neavînd meşteşug din care să se hrănească, caută la mîinile celorlalţi şi viază din osteneli străine. Se poate oare afla o viaţă mai netrebnică decît aceasta? Pentru aceasta, şi Solomon îi îndeamnă pe leneşi să urmeze albinei celei iubitoare de osteneală, zicînd: „Mergi – o, leneşule! – la albină, şi vezi cît este de lucrătoare şi cît de cinstit îşi face lucrarea sa, din a cărei osteneli împăraţii şi cei de obşte capătă sănătate. Dorită este tuturor şi cinstită, măcar că e neputincioasă cu tăria, dar covîrşeşte cinstindu-se cu înţelepciunea (adică cu meşteşugul)" (*Pilde* 6:8). (*n. aut.*)

ca, lucrînd cu linişte, să-şi mănînce pîinea lor.

Pavel cere de la Creştini amîndouă acestea ca îndatorire: adică să se şi liniştească atunci cînd umblă fără rînduială, căci liniştea este potrivnică nerînduielii; şi să lucreze şi să slujească, dacă şed fără lucru, căci lucrarea mîinilor este potrivnică nelucrării. Dar pentru ce să lucreze şi să slujească Creştinii? Ca să-şi mănînce – zice – „pîinea lor", adică cea cîştigată cu osteneala mîinilor lor, şi să nu mănînce pîine străină. Căci Creştinii care sînt sănătoşi nu se cuvine a căuta la mîinile altor oameni şi a se hrăni din sudori şi osteneli străine.

13. Iar voi, fraţilor, să nu slăbiţi făcînd binele!

Vezi, iubitule, cum s-au muiat îndată părinteştile îndurări ale fericitului Pavel? Căci degrabă s-a mîhnit şi l-a durut inima pentru cei leneşi şi nelucrători, ca şi cum le-ar zice Tesalonicenilor acestea: Creştinilor, osebiţi-vă de cei ce petrec în nelucrare şi nu slujesc! Şi să nu petreceţi împreună cu dînşii, dar nici să-i lăsaţi să moară de foame, ci daţi-le cele de trebuinţă! Dar cineva ar zice: Dar ce, dacă nelucrătorul şi cel ce nu slujeşte nu ar voi să slujească şi să lucreze, nădăjduind că eu îl hrănesc, ci ar rămîne întru nelucrarea sa? Apostolul le răspunde acelora: Destul îţi este a nu petrece împreună cu acela şi a nu-i da intrare şi îndrăzneală, cu aceasta arătîndu-i că urăşti nelucrarea şi trîndăvia lui. Iar dacă nici aşa nu se va îndrepta şi nu se va îndupleca să lucreze şi să slujească, să nu te mînii asupra lui, ci fă-i bine cu ajutorul tău, după putinţă.[1]

14. Iar dacă cineva nu ascultă de cuvîntul vostru prin scrisoare, însemnaţi-l

Unii (cum este şi Teodorit) citesc zicerea „vostru" ca pentru faţa întîia, adică „nostru", şi de aceea înţeleg zicerea aşa: Oricine ar fi acela ce nu ascultă de cuvîntul nostru, al Apostolilor, care vi se grăieşte prin această epistolă, să-l însemnaţi şi să-l aveţi osebit şi despărţit de împreună-petrecerea voastră. Iar fericitul Ioan Hrisostom a citit zicerea ca pentru faţa a doua (adică: „cuvîntul vostru") şi ne dă să înţelegem aşa: Pe oricine nu ascultă cuvîntul vostru, prin care ziceţi ceea ce aţi fost învăţaţi în această epistolă a mea, pe acel nesupus însemnaţi-l şi să nu petreceţi împreună cu el.

[1] Şi Teodorit tîlcuieşte aşa, zicînd: „Trîndăvia acelora să nu biruiască dărnicia voastră." (*n. aut.*)

şi nu vă amestecaţi cu dînsul, ca să se ruşineze.

Vezi, iubitule, ce mare folos se pricinuieşte aceluia care e osebit de împreună-petrecerea cu fraţii lui Creştini? Anume a primi întru sine ruşine, de la care i se pricinuieşte îndreptarea. Căci, dacă a lua milostenii de la alţii pricinuieşte ruşine celui ce ia, cu mult mai vîrtos se întîmplă aceasta cînd ia milostenie fiind despărţit de împreună-petrecerea cu fraţii săi Creştini. Căci, la Creştinii cei vechi, osebirea (adică despărţirea) de împreună-petrecerea cu fraţii se socotea mare pedeapsă şi osîndă, iar acum despărţirile acestea se socotesc a fi nimic de către Creştinii vremii noastre. Vezi însă – o, cititorule! – că, dacă se cuvine a se despărţi Creştinii de cel ce doar şade, adică nu lucrează şi nu slujeşte[1], cu cît mai vîrtos urmează a se despărţi de ceilalţi oamenii răi care păcătuiesc învederat? Pentru aceasta, acelaşi Pavel scria în altă parte: „Iar acum v-am scris a nu vă amesteca împreună cu vreun frate care e sau curvar, sau lacom de averi, sau slujitor la idoli, sau ocărîtor, sau beţiv sau răpitor. Cu unul ca acesta nici să nu mîncaţi împreună!" (*1 Corinteni* 5:21).[2]

15. Dar să nu-l socotiţi vrăjmaş, ci sfătuiţi-l ca pe un frate.

Mai sus, zicînd că cel ce nu lucrează se cuvine nici să nu mănînce, Pavel s-a temut ca nu cumva cei nelucrători să moară de foame şi de aceea a zis mai departe să nu ne oprim a le face bine. Tot astfel şi acum, fiindcă a zis să nu petreacă Creştinii împreună cu aceia, s-a temut ca nu cumva despărţirea aceasta să-i lepede desăvîrşit pe fraţii lor şi să-i facă să se deznădăjduiască. De aceea, acum zice: O, Creştinilor! – să nu-i socotiţi ca pe nişte vrăjmaşi pe cei nelucrători şi leneşi, ci să-i sfătuiţi ca pe nişte fraţi ai voştri. Dîndu-le cele de trebuinţă, sfătuiţi-i frăţeşte, ca să se îndrepteze şi să lase lenevirea, fără să-i ocărîţi şi să-i înfruntaţi, ca ei să se folosească de la voi trupeşte şi sufleteşte. Căci cel ce sfătuieşte un frate nu arată meteahna lui înaintea celorlalţi, ci, luîndu-l deosebi, îl sfătuieşte cum să se îndrepteze cu blîndeţe şi cu dragoste frăţească. Şi zice: Creştinii să se mîhnească şi să-i doară inima nu pentru că dau milostenie celor leneşi şi nelucrători, ci pentru că aceia calcă legea lui Dumnezeu, şi să plîngă pentru dînşii ca pentru nişte neputincioşi şi bolnavi cu sufletul. Să asculte cuvintele acestea aceia care nu numai că nu dau milostenie celor nelucrători, ci încă îi şi ocărăsc şi îi împroaşcă cu pietre. Ce faci, o, omule? Acela este sărac pentru tine, adică pentru ca tu să vindeci rănile sufletului lui cu iubirea de oameni şi cu milostenia ce i-ai da-o. Iar tu îl goneşti cu pietre?! De cîtă nesimţire, de cîtă necunoştinţă este o astfel de faptă?!

[1] Drept aceea, pentru cel leneş, care nu lucrează, porunceşte Pavel Creştinilor ceea ce zice aici, adică a nu petrece împreună cu el. (*n. aut.*)

[2] Însemnează că afurisenia (despărţirea) se făcea în trei feluri de către cei vechi: ori se afurisea, adică se oprea, păcătosul numai de la împărtăşirea Sfintelor Taine, acela stînd şi rugîndu-se cu ceilalţi Creştini în biserică; fie se afurisea, adică se despărţea, şi de adunarea Creştinilor şi de împreuna-petrecere cu dînşii, cum se arată din zicerea Apostolului; fie, în sfîrşit, se afurisea clericul de ceilalţi clerici, adică: arhiereul de ceilalţi arhierei, presviterul de presviteri şi diaconul de diaconi. Şi vezi Canonul 10 al Sfinţilor Apostoli din Canonicul grecesc. La fel se cuvine a se face şi acum afurisirea de către Sfinţiţii Arhierei, ca să pricinuiască folos şi îndreptare celor afurisiţi, adică cu neîmpărtăşirea Sfintelor Taine şi cu scoaterea din biserică, iar nu cu afurisirea, adică cu despărţirea, de Sfînta şi cea de o fiinţă Treime şi cu blestemul de a rămîne cel afurisit nedezlegat şi neiertat nici după moarte, cum se obişnuieşte a se da scrisoarea de afurisenie şi de blestem, căci afurisenia aceasta nu se osebeşte cu nimic de anatema. Iar dumnezeiescul Hrisostom zice că Creştinii din vremea noastră nu socotesc vreun mare rău nepetrecerea Creştinilor împreună cu cei răi şi că aceasta le pricinuieşte celor răi un atît de mare folos. Căci, cel ce curvise în Corint cu mama sa vitregă, fiind despărţit de Creştini, s-a folosit şi s-a silit atît de mult, încît Pavel a zis pentru dînsul: „Destul îi este certarea aceasta" (*2 Corinteni* 2:6). (*n. aut.*)

16. Şi Însuşi Dumnezeul păcii[1] să vă dea pacea totdeauna, întru tot ceasul.

În toată epistola sa, alături de sfaturi, dumnezeiescul Pavel pune şi rugăciuni. Aşa cum oamenii obişnuiesc a pune peceţi, semne şi încuietori deasupra arginţilor şi a altor lucruri de mare preţ, tot astfel punea şi fericitul Pavel rugăciunile către Dumnezeu deasupra sfaturilor şi învăţăturilor celor aurite şi de mult preţ pe care le da Creştinilor, ca pe nişte peceţi ale celor zise. Aceasta face şi aici, fiindcă urmau a se face între Tesaloniceni gîlcevi şi prigoniri de vorbe pentru pricinile zise mai sus. Căci cei ce nu lucrau, despărţindu-se de adunarea Creştinilor, puteau să se facă mai îndărătnici, iar cei ce lucrau şi îşi cîştigau traiul vieţii puteau să nu mai dea cu osîrdie [milostenie] celor nelucrători. De aceea, Apostolul se roagă ca Tesalonicenii să aibă pace totdeauna, căci aceasta este ce se caută de Creştini, încît a nu avea prilej de a se sminti despre nici o parte, nici din cuvînt, nici din lucru. Şi zice: Căci astfel, avînd pace – o, Creştinilor! – îi veţi îndrepta pe cei nelucrători lesne şi fără greutate. Căci nici un lucru nu ne ajută atîta spre a isprăvi cele ce voim şi spre a-i îndrepta pe fraţi precum chipul şi cuvîntul cel paşnic şi netulburat, prin care arătăm că nu-i certăm şi nu-i înfruntăm cu vrăjmăşie pe aceia ce greşesc.

[1] Pentru ce Se numeşte „Dumnezeu al păcii", vezi la tîlcuirea capitolului 4, stih 9, al celei către Filipeni şi la subînsemnarea de acolo. (*n. aut.*)

Domnul fie cu voi toţi!

Ceea ce cere Pavel în această rugăciune, Însuşi Domnul a făgăduit ucenicilor Săi, zicînd: „Şi iată, Eu sînt cu voi în toate zilele" (*Matei* 28:20). Iar Apostolul zice: Creştinilor, dacă Domnul este cu voi toţi – adică şi cu cei ce nu lucrează, şi cu cei ce lucrează –, negreşit vă vor veni toate bunătăţile, căci Domnul îi va îndrepta pe cei nelucrători şi îi va întări pe cei lucrători.

17. Salutarea cu mîna mea, a lui Pavel.

Aici, numeşte „salutare" rugăciunea zisă mai sus[1], ca să arate că oraţia scrisă cu însăşi mîna sa era cîştig şi rugă duhovnicească, iar nu doar un semn de iubire.

Acesta este semnul meu în orice scrisoare, aşa scriu.

Zice: Pentru a nu se răstălmăci epistolele mele de oarecari mincinoşi şi amăgitori (căci mulţi făceau aceasta, cum am zis la început, la pricina epistolei acesteia), iscălesc aici cu însăşi mîna mea, şi acesta este semnul cel adevărat şi cunoaşterea oricăreia din epistolele mele pe care le trimit la voi ori la alţii.

18. Darul Domnului nostru Iisus Hristos cu voi toţi! Amin!

De la dar a început epistola aceasta Apostolul, şi tot cu darul face sfîrşitul ei, cuprinzînd şi întărind toate cuvintele dintr-însa din amîndouă părţile ca şi cu două ziduri puternice şi înalte, şi punînd temelii tari şi acoperămînt încredinţat. Şi zice: Creştinilor, dacă darul Domnului primit prin botez este cu voi, dar ce v-a mîntuit, el va trece cu vederea toate neputinţele voastre, căci aceasta este însuşirea dumnezeiescului dar. Şi el va fi cu voi dacă nu îl veţi alunga din sufletele voastre cu răutăţile, şi cu ura de fraţi şi cu celelalte păcate ale voastre. Căci darul lui Dumnezeu locuieşte în sufletele cele bine-alegătoare, care au smerenie şi iubire de fraţi. O! – de am dobîndi şi noi,

[1] Iar Teodorit zice că „salutare" numeşte blagoslovenia de la sfîrşit, adică: „Harul Domnului nostru Iisus Hristos fie cu voi toţi! Amin!" Şi, tîlcuind, Teodorit zice: „Şi a adăugat aceasta pentru cei ce cutezau a purta epistole plăsmuite, învăţîndu-ne să căutăm iscălitura lui, căci zice: Acesta este semnul epistolelor mele, căci eu însumi scriu salutarea. Deci, de aici, învăţăm că dumnezeiescul Apostol obişnuia a scrie zicerea «Darul Domnului nostru Iisus Hristos fie cu voi toţi! Amin!» în loc de: «Fiţi sănătoşi!»" (*n. aut.*)

cei ce citim acestea, astfel de suflete bine-alegătoare, care să arate iubire de fraţi şi să-i sfătuiască pe fraţii ce greşesc, iconomisind în toate chipurile cu putinţă îndreptarea lor cu pace; şi astfel să fim păziţi de darul Domnului nostru Iisus Hristos, Cel ce ne-a ales şi ne-a adus lui Dumnezeu-Părintele întru Sfîntul Duh, Căruia se cuvine toată slava, cinstea şi închinăciunea, acum, şi pururea şi în veacurile veacurilor! Amin!

Această a doua epistolă către Tesaloniceni s-a scris din Atena.

TÎLCUIREA
EPISTOLEI ÎNTÎI CĂTRE TIMOTEI

A SLĂVITULUI ŞI PREA-LĂUDATULUI APOSTOL PAVEL

de

Sfîntul Teofilact, Arhiepiscopul Bulgariei

tălmăcită din elina veche în cea nouă şi
împodobită cu felurite însemnări de către
Nicodim Aghioritul

Pricina epistolei întîi către Timotei[1], după Hrisostom, Teodorit[2], Teofilact[3] şi Icumenie[4]

Acest Timotei a fost unul din cei mai adevăraţi şi mai aleşi ucenici ai Apostolului Pavel. Şi a fost atît de lipit de dragostea învăţătorului său, încît a primit ca Pavel să-l taie împrejur din iconomie, măcar că Pavel propovăduia altora a nu se tăia împrejur şi, pentru tăierea împrejur, i-a stat împotrivă Apostolului Petru.[5] Şi dumnezeiescul Apostol îl laudă pe Timotei în multe părţi ale epistolelor sale.[6] Şi i-a scris această epistolă fiindcă în Efes, unde Timotei a fost cel dintîi episcop, erau nişte Creştini[7] care păzeau cele iudaice şi se apucau să-i amăgească pe cei mai proşti [„simpli", „neştiutori",

[1] După Meletie, trimiterea aceasta s-a scris în anul 25 după înălţarea Domnului (în *Istoria Bisericească*). (*n. aut.*)

[2] Episcop al Kirului, în veacul al cincilea. (*n. m.*)

[3] Sfinţitul Teofilact, Arhiepiscopul Bulgariei, cu scaunul la Ohrida, care a trăit în veacul al XI-lea. (*n. m.*)

[4] Episcop de Trica, pe la anul 990. (*n. m.*)

[5] Vezi la capitolul 16 al *Faptelor*, stihurile 1-2, unde se zice că Timotei a fost fiul unei femei Iudee credincioase şi al unui tată Elin, care avea bune mărturii de la fraţii din Listra şi din Iconiu. Pavel a voit ca acesta să vină împreună cu el şi, luîndu-l, l-a tăiat împrejur, din pricina Iudeilor care erau în acele locuri, căci toţi ştiau că tatăl lui era Elin" (*n. aut.*)

[6] Drept aceea, le scria Filipenilor despre Timotei aşa: „Dar încercarea lui o cunoaşteţi, căci împreună cu mine a slujit evanghelia, întocmai ca un copil lîngă tatăl său" (*Filipeni* 2:22). Iar Corintenilor: „Pentru aceasta l-am trimis la voi pe Timotei, care este fiu al meu iubit şi credincios întru Domnul" (*1 Corinteni* 2:17). Şi iarăşi: „Nu cumva să-l defaime cineva, căci lucrează ca şi mine lucrul Domnului" (16:11). Iar către Evrei scria despre dînsul: „Cunoaşteţi pe fratele Timotei slobod" (*Evrei* 13:23). Iar Hrisostom zice: „Şi minunile ce se fac acum arată îndrăzneala lui" (în înainte-cuvîntarea tîlcuirii epistolei acesteia). Şi poate că Hrisostom înţelege prin „minuni" pe acelea care se fac prin sfintele moaşte ale Apostolului Timotei, care atunci se aflau în biserica Sfinţilor Apostoli din Constantinopole, mutate din Efes cu porunca împăratului Constantie prin marele mucenic Duca Artemie al Alexandriei. (*n. aut.*)

[7] Scriu cu majusculă cuvîntul „Creştin" ca să arăt că el numeşte un neam osebit, alcătuit din cei botezaţi din toate celelalte neamuri. Acesta e *norodul cel nou al lui Dumnezeu*, *noul Israil*, de vreme ce Iudeii au pierdut această vrednicie atunci cînd s-au lepădat de Hristos-Dumnezeu. (*n. m.*)

n. m.], propovăduind că se cuvine a păzi *Legea cea Veche*. Marele Pavel îi aduce aminte de aceasta lui Timotei, care ştia credinţa întru Hristos, şi îl învaţă despre *Lege*, poruncindu-i să îi oprească şi să-i certe pe aceia ce vorbeau afară de dreapta învăţătură. Căci însuşi Pavel i-a dat satanei pe Imeneu şi pe Alexandru, ca să înveţe a nu huli. Şi, după ce i-a adus aminte lui Timotei de aceasta, îi rînduieşte şi unele canoane bisericeşti: 1) despre rugăciune: cum, unde şi pentru ce se cuvine a se ruga Creştinii; 2) că femeile se cuvine a tăcea în biserică şi a nu învăţa [pe alţii], ci mai ales a se învăţa; 3) cine şi cum se cuvine a fi episcopii, presviterii [preoţii] şi diaconii; 4) cîţi ani se cuvine să aibă văduvele cînd se numără împreună în ceata văduvească a Bisericii, şi care se cuvin a fi; 5) că cei tineri se cuvine a păzi întreaga înţelepciune şi mai bine a se căsători decît a vieţui ruşinaţi; 6) că se cuvine să poruncească bogaţilor să nu cugete înalt şi să nu nădăjduiască în bogăţia lor; 7) îl îndeamnă să nu mai bea apă şi să ia aminte la învăţătură, căci vor veni vremuri cînd unii se vor depărta de la credinţă; 8) îl învaţă că mîncările sînt curate şi că se cuvine a se păzi de prigonirile în cuvinte şi de întrebările necurate, întru care lăudîndu-se, unii s-au lepădat de credinţă. Şi la urmă, învăţîndu-l cum se cuvine a stăpîni şi a ocîrmui norodul, sfîrşeşte epistola.

Dar poate că s-ar nedumeri cineva pentru ce Pavel nu i-a scris epistole nici lui Sila, nici lui Varnava, nici lui Climent, nici lui Luca, nici altuia din aceia care se aflau împreună cu el întru propovăduire, ci numai lui Timotei şi lui Tit? La această nedumerire, cineva ar zice că Pavel îi avea pe aceia încă umblînd împreună cu sine, iar acestora (adică lui Timotei şi lui Tit) le încredinţase biserici şi eparhii şi trebuia să le scrie ce se cuvenea să facă şi să-i mîngîie cu epistolele sale. Iar dacă te nedumereşti – o, cititorule! – de ce Pavel nu îi făcuse pe Apostolii aceştia desăvîrşiţi întru toată înţelepciunea, ci iarăşi le scrie şi îi găteşte după ce le încredinţase apărarea şi oblăduirea norodului, îţi răspundem: mai întîi, că nimeni nu este desăvîrşit, ci, chiar învăţător de ar ajunge cineva, tot are nevoie a fi povăţuit întru multe de către cei mai desăvîrşiţi. Şi, de altfel, de vreme ce Biserica (norodul lui Hristos) fusese alcătuită de curînd, nu-i era lesne unui episcop a rîndui şi a pecetlui toată învăţătura, prin viu glas, în sufletele Creştinilor. Şi ia aminte că învăţătura epistolei acesteia nu este dintre cele mici, ca să se potrivească ucenicilor şi celor ocîrmuiţi, ci este una de mare cuviinţă, ce se potriveşte învăţătorilor şi păstorilor.[1]

[1] Însemnează că epistola aceasta este a cincea după vremea în care şi-a scris Pavel epistolele, după cele două către Tesaloniceni şi după cele două către Corinteni – precum zice Teodorit în înainte-cuvîntarea epistolelor lui Pavel. (*n. aut.*)

CAPITOLUL I

1. Pavel, Apostolul lui Iisus Hristos, după porunca lui Dumnezeu Mîntuitorul nostru

Fiindcă urmează a-i da lui Timotei legiuiri şi rînduieli, Pavel se vesteşte pe sine Apostol încă de la începutul epistolei, ca să facă cuvîntul său vrednic de crezare, ca şi cum ar zice: Nu voi grăi de la sine-mi, ci voi zice cuvintele lui Hristos, ale Celui ce m-a trimis să propovăduiesc. Aşadar – o, Timotei! – vezi să nu te arăţi neascultător! Şi, fiindcă dregătoria de apostol era mare, pentru a nu arăta că se mîndreşte cu aceasta, mai departe zice: „după porunca lui Dumnezeu", adică: Nu am răpit – zice – dregătoria apostolească, ci aceasta e datorie a mea neapărată, eu împlinind poruncă dumnezeiască. Căci zicerea „după poruncă" este mult mai lucrătoare decît zicerea „chemat" pe care o zice în alte epistole, adică: „Pavel, chemat Apostol" (*Romani* 1:1). Nu se vede însă în nici un loc din *Scripturi* să-i fi poruncit lui Pavel Dumnezeu-Părintele, ci Hristos, Care i-a zis: „Mergi, că Eu te voi trimite la «neamuri»[1], departe" (*Fapte* 22:21) şi: „Să nu te temi, Pavele, că trebuie să stai înaintea chesarului" (*Fapte* 27:24). La fel zice despre Pavel şi Duhul cel Sfînt: „Osebiţi-i Mie pe Varnava şi pe Saul pentru lucrul la care îi chem" (*Fapte* 13:2). Dar poruncile Fiului şi ale Duhului sînt şi ale Părintelui, căci fiinţa şi cinstea Lor este întocmai la fel, precum se arată şi din următoarele cuvinte:

şi a Domnului Iisus, nădejdea noastră.

Vezi – o, cititorule! – că porunca dată lui Pavel este şi a Tatălui, şi a Fiului? Căci şi David a zis despre Tatăl: „nădejdea tuturor marginilor pămîntului" (*Psalm 64*:6) şi însuşi Pavel zicea aceasta, în alt loc: „am nădăjduit în Dumnezeul cel viu" (*1 Timotei* 4:10). Iar aici, el Îl numeşte „nădejde a noastră" pe Hristos, ca noi să învăţăm că toate însuşirile fireşti ale Tatălui sînt şi ale Fiului, după ceea ce El e Dumnezeu. Şi la vreme cuvenită a alăturat Pavel aici numirile acestea, adică pe a „Mîntuitorului" la Tatăl şi pe a „nădejdii" la Fiul. Căci învăţătorul şi păstorul se luptă cu multe greutăţi şi ispite, de vreme ce tot războiul diavolului şi al oamenilor răi şi păgîni se face împotriva lui; fiindcă învăţătorul şi păstorul, biruind şi obosindu-se,

[1] *Sfînta Scriptură* numeşte „neamuri" toate noroadele lumii care nu primiseră cuvîntul adevărului, spre deosebire de „Israil", întîiul *norod ales* al lui Dumnezeu. Acum, „Israil" este norodul Creştinilor. (*n. m.*)

va cădea mai cu lesnire şi astfel se vor birui şi ucenicii păstoriţi de el, precum este scris: „Bate-voi păstorul, şi se vor risipi oile" (*Zaharia* 13:7). De aceea, Pavel îl mîngîie aici pe învăţătorul şi păstorul Timotei şi-i zice: O, Timotei! – nu se cuvine a te întrista pentru ispite, fiindcă nu avem ca mîntuitor un om, ci pe Însuşi Dumnezeu-Tatăl, Care ne va mîntui de primejdii şi de ispite în grabă. Şi, chiar dacă nu ne vom mîntui curînd de primejdiile acestea, totuşi trebuie să nădăjduim cele bune, căci nădejdea noastră este ne-ruşinată, fiind Însuşi Hristos. Căci noi, oamenii, ne mîngîiem şi putem să suferim primejdiile în două chipuri: sau pentru că scăpăm de acestea curînd, sau pentru că avem bune nădejdi a scăpa de ele în viitor.

2. Lui Timotei, adevăratului fiu întru credinţă:

Adică: Ţie, Timotei, celui ce te-ai născut ca fiu al meu prin credinţă, îţi zic: Har fie ţie, milă şi pace! Căci aici, prepoziţia „întru" este în loc de „prin", cum descoperit zice Pavel în alt loc: „căci prin evanghelie[1] v-am născut" (*1 Corinteni* 4:15).[2]

Şi, lăudîndu-l pe Timotei, nu l-a numit numai „fiu", ci „fiu adevărat", ceea ce se înţelege în două chipuri: o dată, că Timotei păzea asemănarea cu Pavel mai mult decît ceilalţi ucenici ai acestuia; apoi, că Pavel îl iubea pe Timotei cu adevărat. Şi prea-înţelepţeşte a pus zicerea „întru credinţă", ca mai mult să-l îndemne pe Timotei către aceasta. Căci zice: Dacă tu – o, Timotei! – ai arătat de la început atît de multă credinţă, încît prin aceasta te-ai făcut fiu al meu cu adevărat, cu mult mai vîrtos se cuvine să te înarmezi cu credinţa acum şi să nu te birui, nici să te tulburi de ispite! Fiindcă aceasta este însuşirea credinţei celei statornice, a nădăjdui pentru cele viitoare, anume că are să se sloboadă de ispite şi că nu va cădea.

har, milă, pace

Nicăieri nu a pus Pavel mila la începutul scrisorilor sale, decît numai aici. Şi a făcut aceasta pentru două pricini. Întîi, ca să se roage mai mult pentru fiul său duhovnicesc, pentru Timotei, din multa iubire părintească

[1] Nu e vorba de vreo carte a *Evangheliei*, ci de buna-vestire a mîntuirii oamenilor prin Iisus Hristos. (*n. m.*)

[2] Pentru aceasta zice şi înţeleptul Teodorit: „Foarte potrivit a însoţit credinţa cu [prepoziţia «prin»], care arată atîrnarea. Pentru că nu firea, ci credinţa l-a făcut pe Timotei fiu al lui Pavel, căci, crezînd în dumnezeiasca propovăduire, el s-a învrednicit a-l numi pe dumnezeiescul Apostol «tată»." (*n. aut.*)

pe care o avea către dînsul, pentru care se temea şi tremura cum tremură orice părinte pentru fiul său. De aceea îi şi poruncea să se îngrijească de stomacul său şi să nu bea apă. Şi alta, ca să arate că învăţătorii şi păstorii norodului au trebuinţă de mai multă milă decît ceilalţi oameni.[1]

de la Dumnezeu-Părintele nostru şi de la Domnul Iisus Hristos Domnul nostru.

Cu aceste cuvinte, Pavel îl mîngîie iarăşi pe Timotei, zicînd: Dacă Dumnezeu este Părintele nostru, e arătat că El ne poartă de grijă ca pentru fiii Săi, astfel încît ne va milui şi ne va dărui darul Său, încît toţi să fim dăruiţi de către El şi să avem pace despre vrăjmaşii noştri.

3. Pe cînd mă duceam în Machidonia, te-am rugat să rămîi în Efes,

O, cititorule! – vezi blîndeţea şi bunătatea fericitului Pavel, căci nu vorbeşte către Timotei ca un învăţător, ci ca un prieten rugător, zicînd: „te-am rugat", iar nu: „ţi-am poruncit". Căci învăţătorii se cuvine a folosi un asemenea dulce cuvînt către adevăraţii şi iubiţii lor ucenici, iar către ucenicii răi şi neadevăraţi, se cuvine a folosi alte cuvinte, înfruntătoare şi aspre. Şi Pavel îl rugase pe Timotei să rămînă în Efes fiindcă epistola trimisă Efesenilor nu era de ajuns ca să-i îndrepteze, oamenii obişnuind a se arăta defăimători către scrisorile neînsufleţite. Sau poate că l-a rugat pe Timotei să rămînă în Efes încă mai înainte de a trimite epistola către Efeseni. Însă este nedumerire şi întrebare dacă, rugîndu-l să rămînă în Efes, Pavel l-a aşezat pe Timotei în scaun ca episcop al Efesului. Şi se vede că aşa a fost, căci zice mai departe:

ca să porunceşti unora să nu înveţe învăţături străine,

Pavel nu i-a zis lui Timotei: „să-i rogi", ci: „să le poruncească", cuvînt care este mai aspru. Şi nu i-a arătat anume pe cei ce învăţau lucruri străine, ca, prin vădire, să nu-i facă mai fără de ruşine. Iar a învăţa lucruri străine este a aduce învăţături mincinoase şi plăsmuite în lăuntrul dreptei şi adevăratei învăţături a evangheliei. Căci erau oarecari apostoli mincinoşi din-

[1] Despre zicerea „har vouă", vezi la capitolul 1, stih 3, al celei dintîi către Corinteni. Acolo zice doar: „har vouă", iar aici: „har, milă şi pace", adică: Eu, Pavel, zic ţie, lui Timotei, să-ţi fie har, milă şi pace – în loc de: Te salut şi te îmbrăţişez – pe care obişnuim noi a le scrie la începutul epistolelor. (*n. aut.*)

tre Iudei care învăţau cele ale *Legii* pentru iubirea de slavă, voind a fi numiţi învăţători.

4. nici a lua aminte la basme

Aici, Apostolul nu numeşte „basme" *Legea cea Veche* – să nu fie! –, ci păzirile iudaice şi dogmele mincinoase şi de rea socotinţă.[1]

şi la genealogii nesfîrşite,

Apostolii cei mincinoşi din Iudei numărau înşirînd strămoşii şi răs-strămoşii neamului lor, ca să capete slavă şi cinste. Şi a numit numărătoarea neamurilor acestora „nesfîrşite genealogii" fie pentru că neamurile lor se suie pînă la multe vremi vechi, fie pentru că acestea nu aveau nici o margine şi sfîrşit lesne de cuprins cu mintea.[2] E de înţeles însă că Pavel îi arată aici în chip ghicitoresc şi pe Elini, căci basmele şi genealogiile zeilor şi ale eroilor lor mincinoşi erau însuşiri ale Elinilor, care cercetau genealogiile Pelopidelor de la „Pelops" şi ale Checropidelor de la „Checrops" şi altele ale altora.[3]

care dau mai mult întrebări decît iconomia lui Dumnezeu cea întru credinţă.

Adică: Dumnezeu a iconomisit să-i primească pe toţi oamenii – şi pe Iudei, şi pe „neamuri" – prin credinţă. Iar cei mai sus zişi pun întrebări care dezleagă iconomia aceasta a lui Dumnezeu. Sau, zice că Dumnezeu a voit a ne face daruri mari şi mai presus de fire, arătînd întru noi o iconomie minunată şi nepovestită. Şi credinţa primeşte această iconomie a bunătăţii lui Dumnezeu, iar genealogiile de mai sus nu o primesc, ci pricinuiesc numai întrebări, prigoniri şi nedumeriri de vorbe, de pildă: Dar cum este cu putinţă a se face aceasta? Şi: Cum putem să credem bunătăţile ce au să fie? – şi altele asemenea. Deci întrebările prigonitoare în cuvînt şi nedumeriri-

[1] Şi Teodorit zice aşa: „Însă «basme» nu a numit învăţătura *Legii*, ci tîlcuirea ei iudaică". (*n. aut.*)

[2] Acelaşi Teodorit zice că cei ce crezuseră din Iudei, mîndrindu-se pentru cunoştinţa *Testamentului Vechi*, îi întrebau pe Creştinii din „neamuri", înfruntîndu-i ca pe nişte neînvăţaţi întru cuvintele dumnezeieşti şi apucîndu-se să-i înduplece a păzi petrecerea vieţii după *Lege*. Şi ei numărau neamurile lui Avraam şi ale lui David, cercetînd dacă Hristos S-a născut cu adevărat din aceştia după trup. (*n. aut.*)

[3] Şi Coresi zice că Evreii cercetau genealogiile, cum se vede în cartea lui Ezdra şi a lui Neemia, căutînd să afle din care neam are să Se nască Mesia, adică Hristos, iar acum nu se mai îngrijesc pentru ele, pentru că Hristos a venit. (*n. aut.*)

le de acest fel gonesc credinţa, care este „o învoire fără îndoială a inimii", cum o hotărăşte marele Vasilie.[1] Însă poate cineva ar zice: Atunci, de ce a zis Domnul: „Căutaţi, şi veţi afla!" (*Matei* 7:7) şi: „Cercetaţi *Scripturile*!" (*Ioan* 5:39)? La care răspundem că Domnul a zis: „căutaţi!" ca să cerem de la Dumnezeu cererile noastre cu dor fierbinte, nu ca să căutăm răspuns la întrebări prigonitoare şi la nedumeriri nebuneşti. La fel, a zis: „cercetaţi *Scripturile*!", ca să învăţăm şi să ştim amărunţimea[2] *Scripturilor*, şi astfel să încetăm nedumeririle şi întrebările prigonitoare.

5. Iar scopul poruncii este dragostea din inimă curată,

Zice: O, fiul meu Timotei! – dacă tu le porunceşti celor păstoriţi de tine să nu predea alte învăţături, vei sădi întru dînşii dragostea. Şi iarăşi, dacă vei sădi în inimile lor dragostea, negreşit va pieri dintre dînşii orice dogmă rău-slăvitoare şi stricată. Căci, mai înainte, se afla între dînşii zavistie, neaflîndu-se dragostea; iar apoi, din zavistie, se năştea între dînşii iubirea de stăpînire şi de slavă; şi, din iubirea de stăpînire, se năştea a voi să înveţe cuvinte răzvrătite şi strîmbe şi din aceasta se pricinuiau eresuri. Ci acum, dimpotrivă, sădindu-se între dînşii dragostea, toate acestea se strică. Vezi însă – o, cititorule! – că Pavel cere ca îndatorire a Creştinilor să aibă dragoste curată şi adevărată nu numai în cuvinte, ci şi cu inima, anume cu ini-

[1] Aşa zice marele Vasilie: „Credinţa este o învoire fără îndoială a celor auzite întru încredinţarea adevărului celor propovăduite cu darul lui Dumnezeu" (*Cuvînt despre credinţă*, în cele postniceşti). Pentru aceasta zice şi dumnezeiescul Hrisostom: „Să nu luăm dar aminte la întrebări, fiindcă de aceea ne numim «credincioşi», pentru a crede fără îndoială cele ce se zic. Căci, dacă cele ce se zic ar fi omeneşti, ar trebui să le iscodim cu de-adinsul; dar, de vreme ce sînt ale lui Dumnezeu, trebuie numai a le cinsti şi a le crede. Iar de nu vom crede, nu ne vom îndupleca nici că este Dumnezeu, căci cum ştii că este Dumnezeu dacă Îi ceri dare de seamă? Aceasta este cea dintîi dovadă a cunoaşterii lui Dumnezeu, a crede întru cele ce se zic fără dovadă şi arătări. Aceasta o ştiau şi Elinii, căci credeau în zei cu toate că nu aveau dovezi. Şi ce zic de zei? Făceau aceasta faţă de un om vrăjitor şi fermecător, Pitagora, care spunea: «Eu am zis!», ţinîndu-şi gura cu degetul [peste] buzele strînse, şi tuturor celor ce treceau le poruncea să tacă, la capişte fiind scrisă deasupra tăcerea" (*Cuvîntul întîi* la aceasta). Căci Egiptenii [de la care învăţase Pitagora eresurile sale drăceşti, *n. m.*] aveau deasupra uşii capiştilor un idol ce se chema „Arpocrat", care-şi ţinea mîna la gură, arătînd cu aceasta că cei ce intrau acolo trebuie să tacă şi să nu întrebe, nici să facă cunoscute tainele religiei lor. Despre aceasta, potrivit a zis şi dumnezeiescul Diadoh: „Cercetîndu-l, adîncul credinţei se învăluie, iar privindu-se cu aşezare simplă, se limpezeşte. Căci, fiind adîncul credinţei, apa uitării relelor nu suferă a fi privită de înţelegerile cele iscoditoare, iar cu simplitatea minţii înotăm prin apele ei, ca astfel să ajungem la limanul voii lui Dumnezeu" (capitolul 22). (*n. aut.*)

[2] Adică: „cele mărunte". Aşa e firesc. „R"-ul s-a ivit prin atracţia „n"-ului, şi a ieşit „amănunţime". (*n. m.*)

mă curată, nevicleană, neumbrită de fățărnicie, ci alcătuită cu o astfel de așezare, încît să împreună-pătimească relele întîmplări ale aproapelui.

din conștiință bună și din credință nefățarnică,

De vreme ce dragostea se întinde și între oamenii cei răi, căci și furii îi iubesc pe furi și curvarii pe curvari – dragoste care nu se face din conștiință bună, ci rea și vicleană; nici din credință nefățarnică și adevărată, ci fățarnică și mincinoasă –, Pavel zice aici că dragostea Creștinilor trebuie a se naște din conștiință bună și din credința nefățarnică întru Dumnezeu. Căci cel ce crede în Dumnezeu cu adevărat, fără fățărnicie, acela niciodată nu rabdă a ieși din adevărata dragoste, care îi iubește și-i îmbrățișează pe toți – și buni, și răi. Iar dragostea celor răi este mincinoasă și de aceea ei nu-i iubesc pe toți, ci chiar îi urăsc și le fac rău celor mai mulți. Aceasta e pricina pentru care furii și ucigașii ucid și răpesc lucrurile aproapelui lor. Și, din această zicere a Apostolului, trebuie a încheia că cine nu are dragostea aceasta nu este Creștin.[1]

6. de la care greșind, unii s-au abătut în vorbe deșarte,

„A greși", adică a nu nimeri, se zice despre aceia ce nu nimeresc cînd dau cu arcul, aruncînd săgeți la țintă. Așadar, Apostolul zice că și aici, la viețuirea după Hristos, fiecare Creștin trebuie să nimerească de-a dreptul la semnul și ținta creștinismului. Și care este aceasta? Credința cea curată și dragostea! Însă unii Creștini – zice – n-au nimerit și, greșind ținta aceasta a credinței și a dragostei, s-au povîrnit și au căzut în cuvinte zadarnice[2]. Dar cum au căzut? O spune mai departe:

7. vrînd a fi învățători ai Legii,

Adică: Au căzut în cuvinte zadarnice pentru că bolesc din iubire de stăpînire și au în inimă îndrăgire de slavă, dar nu ar fi fost așa dacă ar fi avut dragoste și credință în sufletul lor.[3]

[1] De aceea zice Coresi că dragostea de acest fel, care se naște din inimă curată și din conștiință bună, defaimă moartea ca pe un lucru de nimic. Pentru aceasta, murind, Avva Ilarion zicea (după Ieronim): „O, suflete! – nu te teme a ieși din trup, căci, iată, șaptezeci de ani ai slujit lui Dumnezeu." Și Pavel zicea: „Nevoința cea bună m-am nevoit, calea am săvîrșit-o, deci mi se păstrează cununa dreptății" (*2 Timotei* 4:7). Și mucenicii socoteau moartea o desfătare. (*n. aut.*)

[2] Iar Icumenie zice că ceea ce numea mai sus „întrebări și genealogii", acum numește „cuvinte zadarnice". (*n. aut.*)

[3] Iar Teodorit zice că aceștia erau din Iudei și nu erau învederat potrivnici ai credinței, ci credeau în Domnul, dar stricau învățătura evanghelică și socoteau cugetările lor a fi mai înțelepte decît dumnezeiești le cuvinte ale *Scripturilor*. (*n. aut.*)

neînțelegînd nici cele ce zic, nici cele despre care adeverează.

Aici, dumnezeiescul Apostolul îi defaimă pe învățătorii de cele străine, zicînd că nu știau scopul *Legii Vechi*, nici vremea pînă la care stăpînea și domnea *Legea*. Atunci, dacă ei greșeau din neștiință, de ce îi osîndești – o, fericite Pavele? Îi judec – zice – fiindcă neștiința lor este de voie și e pricinuită din iubirea lor de stăpînire și dintru a nu voi să aibă dragoste către frații lor. Și, fiindcă voiesc – zice – să fie puitori și învățători de *Lege*, se orbesc de patima iubirii de slavă și nu cunosc care este scopul *Legii*. Prin urmare, ei înșiși sînt pricinuitorii neștiinței lor și pentru aceasta sînt vrednici de osîndă. Dar pentru care lucruri adeverează? Poate pentru curățările, spălările și celelalte lucări-aminte pe care le rînduia *Legea*.

8. Știm însă că Legea este bună dacă cineva o folosește legiuit,

Zice: Știm că *Legea cea Veche* a lui Dumnezeu este bună și sfîntă, însă dacă e folosită legiuit, anume dacă cineva nu doar îi tălmăcește cuvintele, ci o împlinește și cu faptele. Căci cel ce învață cele ale *Legii*, dar nu le face, acela folosește *Legea* în chip nelegiuit. Sau, după altă tălmăcire, cineva folosește *Legea* în chip legiuit atunci cînd se povățuiește prin *Lege* către Dătătorul și Împlinitorul *Legii*, Hristos. Fiindcă *Legea*, neavînd putere să-i îndrepte pe oameni, îi trimitea și îi povățuia pe cei ce o păzeau la Hristos, Cel care îndreptează. Și acesta a fost tot scopul și sfîrșitul *Legii*, să-i povățuiască pe oameni la Hristos, căci zice: „Sfîrșitul *Legii* este Hristos" (*Romani* 10:4). Deci acela folosește *Legea* în chip legiuit (adică așa cum poruncește însăși *Legea*), care-L alege mai bine pe Hristos decît *Legea*.

9. știind că Legea nu-i este pusă dreptului,

Zice: Nu omului cel drept i s-a pus *Legea*, fiindcă dreptul nu așteaptă să învețe de la *Lege* că se cuvine a face binele, ci știe aceasta din conștiința sa cea bună din lăuntru și din darul Duhului ce locuiește în inima sa, și de aceea nici nu se teme de pedeapsă. Și să înțelegi că aici Apostolul îl numește „drept" pe omul ce a săvîrșit fapta bună, și care urăște răutatea și iubește bunătatea nu pentru frica și pedeapsa *Legii*, ci pentru binele și fapta bună însăși. Pe acela care face fapte bune mai mari decît cel învățat de *Lege*, fiindcă acesta nu primește a avea ca pedepsitor și învățător *Legea cea Veche*, care îngrozește [„amenință", *n. m.*] să-i schingiuiască pe cei ce o calcă. Nu! – ci are o cugetare vitează și mărime de suflet întru sine, cu care

covîrşeşte *Legea* cea copilărească, adică potrivită copiilor şi începătorilor. Căci, de pildă, doctorul nu s-a făcut ca să-i vindece pe cei sănătoşi, ci pe cei bolnavi şi răniţi; nici zăbala nu s-a făcut pentru calul cel blînd şi supus, căci acela merge drept şi fără zăbală, ci pentru cel sălbatic şi nesupus.[1] La fel, nici *Legea* nu s-a făcut pentru cei sănătoşi şi drepţi, ci pentru păcătoşii cei nesupuşi şi neputincioşi.

ci celor nelegiuiţi, şi nesupuşilor, şi necinstitorilor, şi păcătoşilor, şi ocărîtorilor de părinţi, şi ocărîtorilor de mame şi ucigătorilor de oameni;

10. curvarilor, sodomiţilor, tîlharilor, mincinoşilor şi călcătorilor de jurămînt

Aici, Apostolul înşiră păcatele după fel, ca să-i înduplece să se ruşineze pe cei din Iudei. Căci *Legea* avea putere asupra răilor de acest fel, şi Iudeii ce urmau *Legea* aveau toate aceste păcate. Căci cum nu erau necinstitori de Dumnezeu Iudeii, care adeseori se închinau idolilor şi-i jertfeau pe fiii lor demonilor? Căci zice: „Au jertfit pe fiii şi pe fiicele lor dracilor" (*Psalm 105*:35). Sau cum nu erau ucigaşi aceia care îi împroşcau cu pietre pe Moisi, pe Aaron, pe Iisus al lui Navi şi pe Halelo? – căci zice: „Toată adunarea a zis să-i ucidă pe aceştia" (*Numeri* 14:10). Şi cei ce îi ucideau pe Proorocii (*Cartea a 3-a a împăraţilor* 19:10)? Şi cei ce îşi aveau mîinile pline de sîngiuri? – căci zice: „Mîinile voastre sînt pline de sîngiuri" (*Isaia* 1:15). La fel, Iudeii erau încă şi ocărîtori de părinţi, cum mai ales Avesalom a stat asupra tatălui său David. Şi erau nesupuşi şi fără de lege şi aveau toate celelalte rele pe care le numără aici Apostolul una după alta, cum va înţelege aceasta cineva dacă va citi istoria *Sfintei Scripturi*. Aşadar pentru această pricină s-a dat *Legea* Iudeilor celor păcătoşi, ca să oprească răutatea lor, lucru pe care Pavel îl însemna şi în altă parte, zicînd: „Deci ce e Legea? Ea s-a adăugat pentru călcare" (*Galateni* 3:19). Iar drepţii nu au nevoie de *Legea cea Veche*, fiindcă ei nu se abat să calce poruncile şi nu fac păcatele cele zise.

şi a tot ce se împotriveşte învăţăturii celei sănătoase

Cu toate că patimile şi răutăţile zise mai sus erau de ajuns, totuşi Apostolul nu s-a mulţumit numai cu acelea, ci a zis şi cuprinzător îndeobşte că

[1] Iar Coresi mai zice cum Hrisostom tîlcuieşte că dreptul nu este sub *Lege*, ci deasupra *Legii*. [...] (*n. aut.*)

Legea s-a rînduit asupra oricărei alte patimi care este împotriva sănătoasei învăţături a evangheliei. Şi, din zicerea aceasta a Apostolului, se arată că toate patimile zise mai sus îşi au intrarea şi începutul din dogme rele şi stricate, fiindcă acestea sînt potrivnice dreptelor şi sănătoaselor dogme ale evangheliei.

11. după evanghelia slavei fericitului Dumnezeu

Zicerea aceasta se uneşte cu cea de mai sus, aşa: „şi a tot ce se împotriveşte învăţăturii celei sănătoase care este după evanghelie". Dar de ce numeşte Pavel evanghelia „evanghelie a slavei"? El zice aşa pentru aceia ce se ruşinau şi socoteau a fi necinste goanele pentru evanghelie şi patimile pentru Hristos. Deci Pavel arată prin acest cuvînt că a pătimi cineva şi a fi gonit pentru Hristos este slavă. Sau, zice „evanghelie a slavei" şi pentru că aceasta pricinuieşte slava ce va să fie în ceruri, zicînd: Deşi patimile au ruşine în viaţa aceasta, totuşi au slavă şi cinste întru cea viitoare, iar slava aceasta ne-o bine-vesteşte şi ne-o arată evanghelia [buna-vestire a lui Hristos, *n. m.*], căci orice bună-vestire e o veste pricinuitoare de bucurie a bunătăţilor viitoare, nu a celor de faţă. Sau, numeşte „slavă a lui Dumnezeu" slujba şi credinţa întru Dumnezeu, şi dogma şi cugetarea cea bine-cinstitoare de Dumnezeu pe care le învaţă propovăduirea evanghelică.[1]

care mi s-a încredinţat mie.

Zice: Mie mi s-a încredinţat propovăduirea evangheliei, iar nu apostolilor mincinoşi, căci „evanghelia" lor este evanghelie de ruşine, nu de slavă.

12. Şi har cunosc lui Hristos Iisus Domnul nostru, Cel ce m-a împuternicit,

Fiindcă a zis mai sus: „evanghelia care mi s-a încredinţat mie", ca să nu pară că se mîndreşte şi se făleşte, Apostolul pune aici totul în seama lui Dumnezeu, zicînd: Lui Hristos Iisus să-i fie har, Celui care mi-a dat pu-

[1] Tîlcuind aceasta, Teodorit zice: „A arătat că cele de nevoie ale *Legii* sînt unite şi învoite cu evanghelia, iar acestea sînt: «Să nu prea-curveşti!», «Să nu ucizi!», «Să nu furi!» şi cele ca acestea. Iar de prisos ale *Legii* sînt cele despre jertfe, şi zile, şi morţi, şi leproşi, şi cele asemenea, a căror împlinire a însoţit-o cu locul cei aflerosit, adică cu Ierusalimul. Căci acolo a zis să se adune [Iudeii] şi să facă acele trei mari praznice – Paştele, Cincizecimea şi Înfigerea corturilor – şi celelalte obiceiuri ale *Legii*, ca, desfiinţîndu-se acela [Ierusalimul cu Biserica lui Solomon, *n. m.*], să se arate şi desfiinţarea acestora." (*n. aut.*)

tere să iau asupră-mi sarcina evangheliei. Căci a sta cineva să se lupte în toate zilele cu primejdii aducătoare de moarte nu este însuşire a neputinţei omeneşti, ci a puterii dumnezeieşti. Acest cuvînt smerit al lui Pavel este cu adevărat smerită-cugetare, iar smerenia noastră e numai cuvîntare de smerenie, adică noi nu avem smerenie în cugetul nostru, ci numai în cuvinte.[1]

că m-a socotit credincios şi m-a pus în slujbă pe mine,

Poate că cineva ar fi zis: Dacă totul este al lui Dumnezeu şi noi nu aducem nimic, atunci de ce Dumnezeu l-a făcut pe Pavel atît de mare şi de minunat, iar pe Iuda nu? Ca să surpe împotrivirea aceasta, dumnezeiescul Apostol zice: Hristos nu m-a împuternicit la întîmplare, adică fără judecată, ci pentru că m-a aflat credincios, adică vrednic de a mi se încredinţa această bună-vestire. Şi a zis: „Hristos m-a socotit credincios", cu aceasta umbrind iarăşi fapta sa bună, zicînd: Nu spun că am fost credincios, ci că Hristos m-a judecat că sînt astfel. De unde este arătată aceasta? Pentru că m-a pus, adică m-a rînduit în slujbă; căci cum m-ar fi rînduit, dacă nu ar fi cunoscut că sînt vrednic pentru aceasta? Aşa fac şi iconomii caselor mari ale stăpînitorilor, fiindcă şi aceia cunosc har stăpînilor lor pentru că le-au încredinţat iconomia şi ocîrmuirea averilor. Iar semnul iconomiei acesteia este a se arăta ei mai credincioşi şi mai iscusiţi decît toţi ceilalţi casnici. De aceea i-a zis Dumnezeu lui Anania despre Pavel: „Mergi, căci vas al alegerii Îmi este acesta, a purta numele Meu înaintea «neamurilor», şi a împăraţilor şi a fiilor lui Israil" (*Fapte* 4:15). Deci Pavel era iscusit spre a purta numele lui Hristos, dar a luat şi putere de la Hristos spre a săvîrşi aceasta. Căci cel ce voieşte a purta numele cel mare al lui Hristos trebuie să aibă multă şi mare putere, încît să poată sădi acest sfînt nume în sufletele oamenilor. Şi acela poartă numele lui Hristos, care înţelege, zice şi face toate înţelegerile, cuvintele şi faptele lui după vrednicia numelui lui Hristos, adică cel ce foloseşte toate lucrurile sale cu sfinţenie, precum sfînt este şi numele lui Hristos pe care îl poartă. Iar cel ce nu face aşa nu poartă numele lui Hristos, căci cum ar purta numele lui Hristos acela care nu-L are pe Hristos

[1] Pentru aceasta scria şi dumnezeiescul Isidor Pelusiotul, zicînd: „Fii smerit cugetător, nu smerit cuvîntător!" (în epistole). Se cuvine însă a se smeri cineva şi cu cuvîntul, şi cu chipul, căci din aceasta vine şi la smerenia cugetării. Căci cugetarea şi sufletul se smeresc şi se înnoiesc din lăuntru după chipul şi mişcările din afară ale trupului şi cu mult mai vîrtos după cuvinte, precum zice Ioan al *Scării*. Iar Teodorit zice că, spunînd mai sus că i s-a încredinţat evanghelia lui Dumnezeu, Pavel şi-a adus aminte de goanele sale de mai înainte împotriva Bisericii şi de aceea I-a mulţumit lui Dumnezeu şi a zis: „Har cunosc lui Hristos, Celui ce m-a întărit." (*n. aut.*)

întru sine?[1] Deci Pavel era credincios şi întru toate, căci nu-şi însuşea nici un dar al Stăpînului său Dumnezeu, ba chiar isprăvile sale le afierosea lui Dumnezeu. Pentru aceasta zicea: „Mai mult decît toţi m-am ostenit, însă nu eu, ci darul lui Dumnezeu cel împreună cu mine" (*1 Corinteni* 15:10); şi alte asemenea cuvinte zice în multe părţi ale epistolelor sale, punîndu-le pe toate în seama lui Dumnezeu.

13. pe cel ce mai înainte eram hulitor, gonaci şi ocărîtor.

O, cititorule! – vezi că şi aici prea-fericitul Pavel măreşte mila făcută de Dumnezeu cu dînsul, tălmăcind viaţa ce o avea mai înainte de a crede în Hristos, şi cu aceasta arătînd desăvîrşita smerită-cugetare. Căci, cînd îi mustră pe ceilalţi Evrei, care erau vrednici de toată mustrarea, nu zice împotriva lor vreun asemenea cuvînt, nu-i numeşte „hulitori, gonaci şi ocărîtori". Iar cînd vorbeşte despre sine, se numeşte singur cu aceste numiri ocărîtoare, zicînd: Nu numai că eram hulitor şi necredincios întru Hristos, dar şi pe cei ce erau bine-cinstitori de Dumnezeu şi credincioşi în Hristos îi goneam, neîngrădindu-mi păcatul doar pînă la mine însumi. Şi nu doar că îi goneam pe cei ce credeau în Hristos, dar o făceam cu ocară şi cu asprime, bătîndu-i pe Creştini, legîndu-i, închizîndu-i, şi necinstindu-i şi bine-voind întru omorîrea lor. El însuşi o zicea către Domnul: „Doamne, ei ştiu că eu duceam la închisoare şi băteam prin sinagogi pe cei care credeau în Tine. Şi, cînd se vărsa sîngele mucenicul Tău Ştefan, eram şi eu de faţă, şi încuviinţam uciderea lui şi păzeam hainele celor care îl ucideau" (*Fapte* 22:19, 20). Şi în altă parte zice: „Eu am prigonit pînă la moarte această cale, legînd şi dînd la închisoare bărbaţi şi femei" (la fel, stih 4).

Dar am fost miluit, căci neştiind am lucrat întru necredinţă.

Cu aceste cuvinte, Pavel arată că era vrednic de pedeapsă, dar a fost miluit de Dumnezeu. Dar pentru ce nu s-au miluit de Dumnezeu şi ceilalţi Evrei? Fiindcă nu păcătuiau întru neştiinţă, ci întru multă cunoştin-

[1] Pentru aceasta zice şi Hrisostom: „Aşa cum ostaşii ce poartă semnul împărătesc, numit de obicei «steag», au nevoie de multă tărie şi iscusinţă pentru a nu-l da vrăjmaşilor, tot astfel, cei ce poartă numele lui Hristos nu numai în război, ci şi în vreme de pace, au trebuinţă de multă putere ca să nu-l dea defăimătorilor, ci să-l poarte bine şi să ţină crucea. Căci, cu adevărat, e nevoie de multă tărie pentru a purta numele lui Hristos, fiindcă cel ce zice, sau face sau cugetă ceva nevrednic nu l-a purtat şi nu-L are pe Hristos întru sine. Iar cel ce îl poartă îl face cinstit nu prin tîrg, ci prin ceruri, şi toţi Îngerii se înfricoşează cinstindu-l şi lăudîndu-l" (*Cuvîntul al 3-lea* la epistola aceasta). (*n. aut.*)

ţă, căci zice Evanghelistul Ioan: „Totuşi şi dintre boieri au crezut mulţi în El, dar nu mărturiseau din pricina fariseilor, ca să nu fie izgoniţi din sinagogă. Căci au iubit slava oamenilor mai mult decît slava lui Dumnezeu" (12:42, 43). Şi încă Domnul a zis către dînşii: „Cum puteţi voi să credeţi, cînd primiţi slavă unii de la alţii, iar slava care vine de la singurul Dumnezeu nu o căutaţi?" (*Ioan* 5:44). Chiar şi Iudeii ziceau: „Vedeţi că nimic nu folosiţi? Iată, lumea s-a dus în urma Lui" (*Ioan* 12:19). Şi în toate părţile *Evangheliilor* se vede că Iudeii erau ispitiţi de patima iubirii de stăpînire şi a iubirii de slavă, şi aceasta nu îi lăsa să creadă în Hristos. Şi socoteşte aceasta din cele întîmplate. Căci Hristos a iertat păcatele slăbănogului, zicîndu-i: „Iartă-ţi-se păcatele tale!" (*Luca* 5:20), iar Iudeii mărturiseau că aceasta nu o poate face decît Dumnezeu: „Cine poate ierta păcatele – ziceau ei – decît singur Dumnezeu?" (la fel, stih 21). Şi, cu toate că singuri au mărturisit aşa, totuşi nu au crezut într-Însul. Deci de ce nu au crezut? Din necunoştinţă? Ba, ci din patimile şi din răutatea lor! Însă poate ar întreba cineva: Unde era Pavel mai înainte de a crede? Răspundem că – după dumnezeiescul Hrisostom şi după Sfinţitul Teofilact – el era lîngă Gamaliil, acel prea-ştiutor al *Legii*, şi nu era amestecat cu norodul cel mult. Fiindcă Gamaliil era om liniştit şi petrecea osebit, astfel încît şi Pavel, ucenicul lui, era la fel. Aceasta o mărturiseşte către Iudei însuşi Pavel, zicînd: „Eu sînt bărbat Iudeu născut în Tarsul Chilichiei, crescut şi hrănit în cetatea aceasta lîngă picioarele lui Gamaliil, învăţat după amărunţimea *Legii* părinteşti" (*Fapte* 22:3).[1] Atunci de ce-i închidea Pavel pe Creştini? Pentru

[1] Însemnează că Evstratie, presviterul bisericii celei mari, istoriseşte că acest Gamaliil a fost unchiul Sfîntului Nicodim, prietenul de noapte al Domnului şi groparul Lui, care după aceea I s-a făcut şi prieten de zi, prin mucenicie. Căci amîndoi – şi Gamaliil, şi nepotul său Nicodim – au fost botezaţi de Apostolii Petru şi Ioan şi, aflînd Iudeii că fericitul Nicodim s-a botezat, l-au bătut şi l-au schingiuit cu multe bătăi, întru care, nevoindu-se cu statornicie, pururea pomenitul s-a săvîrşit după puţin şi a luat cununa muceniciei. Iar Calist Xantopol, în sinaxarul Duminicii Mironosiţelor, zice că Sfîntul Nicodim, mai întîi decît toţi, a scris o carte în care arată patimile şi învierea Domnului, căci era din adunarea Iudeilor şi ştia cu amăruntul sfaturile şi cuvintele lor. Despre Nicodim scrie şi Grigorie Teologul, zicînd acestea: „Deşi eşti cinstitor de noapte al lui Dumnezeu, cu miruri îngroapă-L pe El" (*Cuvînt la Paşti*), pe care Nichita Scoliastul o tîlcuieşte aşa: „Nicodim a iubit în mintea sa cunoştinţa lui Hristos, dar îşi cruţa trupul de pătimiri şi de lovirile demonilor ca un fricos, tăgăduindu-se de frica Iudeilor. Şi mare lucru este ca un asemenea om să primească a cugeta bine despre Hristos şi a nu grăi cuvinte hulitoare. Şi cel ce vorbea despre Stăpînul cu bună-cinstire de Dumnezeu îngroapă trupul Stăpînului stropindu-l cu miruri care slobozeau duhovnicească mireasmă."

Însemnează că, împreună cu Evstratie cel de mai sus, aceleaşi lucruri le zice şi Nichita, ritorul Paflagon, despre învăţătorul de *Lege* Gamaliil, unchiul mucenicului Nicodim. Anume că s-au botezat amîndoi şi că Nicodim s-a săvîrşit întru bătăi. El adaugă că şi fiul lui Gamaliil, Avelvus cu numele, s-a botezat şi şi-a sfîrşit viaţa întru feciorie, necăsătorit. Iar sfinţitele rămăşiţe ale acestora s-au pus în trei racle, care s-au aşezat în locul unde era şi racla cu prea-cinstitele moaşte ale întîiului mucenic şi arhidiacon Ştefan. Iar cînd, după multe vedenii şi descoperiri, s-au aflat moaştele Sfîntului Ştefan, s-au aflat şi moaştele acestora (*Cuvînt la dezgroparea moaştelor Sfîntului Ştefan*). Întru acelaşi cuvînt, Nichita adaugă că Gamaliil, fiind cunoscut, şi iubit şi rudenie a Sfîntului Ştefan (căci – zice – amîndoi erau din seminţia lui Veniamin, ca şi Pavel şi Nicodim), după ce s-a dezgropat sfîntul trup al lui Ştefan din pietrele grămădite asupra iui, Gamaliil i-a rugat pe Sfinţii Apostoli să-i dea trupul întîiului mucenic, ca să-l îngroape în satul lui, nefiind departe de Ierusalim, şi Apostolii s-au înduplecat rugăminţii sale. Şi el, luînd trupul cu cinste, l-a dus acolo şi l-a îngropat, făcînd plîngere mare asupra îngropării lui, precum este scris: „Iar bărbaţi cucernici l-au îngropat pe Ştefan şi au făcut plîngere mare pentru el." (*Fapte* 8:2). (*n. aut.*)

că vedea crescînd propovăduirea lui Hristos şi de aceea rîvnea după *Lege*, cum singur zice către Iudei: „rîvnitor fiind al lui Dumnezeu, precum şi voi sînteţi astăzi" (la fel). Drept aceea – ca să încheiem totul – Pavel nu credea în Hristos din rîvna neştiutoare către Dumnezeu, iar Iudeii nu credeau din pricina patimii iubirii de stăpînire şi de slavă. Dar cum se face că Pavel nu-L cunoştea pe Hristos, el fiind învăţat cu amărunţime întru ştiinţa *Scripturilor* şi a *Legii*, precum a mărturisit mai sus? Răspundem că pentru aceasta se şi mustră fericitul pe sine aici că avea necunoştinţa pe care i-o născuse necredinţa; de aceea zice că s-a miluit de Dumnezeu, căci întru neştiinţă a lucrat.

14. Şi a prea-prisosit darul lui Dumnezeu împreună cu credinţa şi cu dragostea cea în Hristos Iisus.

După ce a zis mai sus multe şi mari cuvinte despre iubirea de oameni a lui Hristos – că l-a miluit, în vreme ce el era vrednic de cea mai cumplită şi mai covîrşitoare pedeapsă –, Apostolul zice aici că Hristos nu numai l-a miluit şi l-a izbăvit de pedeapsă, ci l-a şi învrednicit a-l face fiu, şi frate, şi prieten al Său şi împreună-moştenitor al împărăţiei Sale, atît de mult şi de covîrşitor a prisosit darul iubirii de oameni al lui Hristos asupra fericitului Pavel. Dar, pentru a nu zice cineva că darul lui Dumnezeu lucrează totul şi astfel se surpă alegerea şi stăpînirea de sine a omului [„libertatea", *n. m.*], Apostolul adaugă: „împreună cu credinţa şi cu dragostea", ca şi cum ar zice: Cu adevărat, darul lui Hristos a prisosit întru mine, însă şi eu am adus credinţă şi dragoste. Credinţă, pentru că am crezut că Hristos mă poate mîntui; iar dragoste, pentru că L-am iubit pe Hristos din toate puterile mele. Şi Hristos – zice – mi S-a făcut pricinuitor al dragostei către Dumnezeu, iar nu *Legea*. Cu cuvintele acestea, Apostolul arată că fiecare Creştin

se cuvine a-I aduce lui Hristos credinţă şi dragoste, pentru că din dragostea pentru Hristos se nasc lucrarea şi păzirea poruncilor Lui, precum El Însuşi a zis: „Dacă Mă iubiţi, poruncile Mele păziţi-le!" (*Ioan* 14:15). Şi cel ce nu-L iubeşte pe Hristos, acela nici nu păzeşte poruncile Lui: „Cel ce nu Mă iubeşte, acela nu ţine nici cuvintele Mele" (la fel, stih 24).[1]

15. Vrednic de credinţă şi de toată primirea este cuvîntul că Iisus Hristos a venit în lume ca să-i mîntuiască pe păcătoşi,

De vreme ce mai sus a zis că Dumnezeu l-a miluit deşi era gonaci, şi hulitor şi ocărîtor, Apostolul zice aici aşa: Să nu vă miraţi, nici să nu credeţi mărimea aceasta a Domnului ce mi s-a făcut mie, căci pentru aceasta a venit în lume Iisus Hristos, ca să-i mîntuiască pe toţi păcătoşii. Deci credincios este cuvîntul acesta al propovăduirii şi vrednic a fi primit de toţi. Căci nu se cade a ne îndoi de propovăduirea iconomiei întrupării, fiindcă mari şi slăvite sînt bunătăţile ce ni s-au dăruit prin aceasta; ci se cuvine a se crede şi a se primi de fiecare, pentru că bunătatea Celui ce dă darurile acestea este nemărginită. Acest cuvînt al lui Pavel îi priveşte şi pe Iudeii care iau aminte şi de *Legea cea Veche*, arătîndu-le că, fără credinţa lui Hristos, este cu neputinţă a se mîntui.

dintre care cel dintîi sînt eu.

Pentru ce zice Apostolul, în alt loc, că a fost fără prihană după dreptatea *Legii* (*Filipeni* 3:2), iar aici se numeşte pe sine „cel dintîi dintre păcătoşi"? Pentru că, asemănîndu-se cu dreptatea întru Hristos, dreptatea în *Lege* este păcat, iar nu dreptate, căci a rămas nelucrătoare şi nu mai are vreme a lucra acum. Căci aceea a fost dreptate cît a avut vreme, şi lucra la fel cum şi luna sau făclia luminează pînă ce e vreme de noapte; iar cînd s-a arătat şi a strălucit Hristos, s-a făcut ziuă şi a ascuns dreptatea *Legii*, precum soarele ascunde luna şi făclia. Prin urmare – aşa cum greşeşte şi este fără socotea-

[1] Zice şi dumnezeiescul Hrisostom: „Căci e nevoie nu numai de credinţă, ci şi de dragoste. Fiindcă şi acum sînt mulţi care cred că Hristos este Dumnezeu, dar, neiubindu-L, nu fac poruncile Lui. Căci cum [le-ar face], cînd cinstesc mai mult banii, naşterea, norocul, luările-aminte, menirile? Şi spune-mi, de vreme ce vieţuim spre ocara Lui, ce dragoste este? Măcar aşa să-L iubească cineva pe Hristos, ca pe un prieten fierbinte şi înfocat. (...) Dumnezeu nu ne-a lepădat pe noi, care-I eram vrăjmaşi (deşi ne făcuse nenumărate faceri de bine şi purtări de grijă), ci L-a dat pe Fiul Său chiar atunci cînd mai mult L-am nedreptăţit. Iar noi, după ce ne-am învrednicit de atîtea, şi ne-am făcut prieteni ai Săi şi printr-Însul am dobîndit toate bunătăţile, nici aşa nu L-am iubit ca pe un prieten. Şi atunci, ce nădejdi mai avem?" (*Cuvîntul al 3-lea* la aceasta către Timotei). (*n. aut.*)

lă cel ce întrebuinţează făclia ziua, cînd soarele străluceşte – tot astfel greşeşte şi cel ce întrebuinţează *Legea Veche* după ce Hristos a venit în lume. Şi într-alt loc arată acest înţeles, zicînd despre *Lege*: „Şi nici măcar nu este slăvit ceea ce era slăvit în această privinţă (adică *Legea Veche*), din pricina slavei celei covîrşitoare (a lui Hristos adică)" (*2 Corinteni* 3:10). Şi vezi tîlcuirea acesteia.

16. Ci pentru aceasta m-am miluit, ca mai întîi întru mine să arate Iisus Hristos toată îndelunga Sa răbdare, spre închipuirea celor ce vor crede întru Dînsul, spre viaţa veşnică.

Iubitule, vezi aici marea smerită-cugetare a fericitului Pavel, pentru care zice: Eu am fost miluit de Dumnezeu pentru a nu se deznădăjdui nici un păcătos, care ar avea bune nădejdi văzînd că m-am mîntuit eu, cel mai păcătos dintre toţi oamenii. Şi, cu aceste cuvinte, se arată pe sine că nu era vrednic de iertare, ci că a dobîndit iubirea de oameni a lui Dumnezeu pentru mîntuirea celorlalţi. Şi nu a spus doar: „ca Hristos să arate întru mine îndelungă-răbdare", ci: „toată îndelunga-răbdare", ca şi cum ar fi zis: Eu, nemărginit păcătuind, aveam nevoie de toată nemărginita milă a lui Dumnezeu şi de toată iubirea Lui de oameni pentru a fi iertat, nu doar de o parte, precum ceilalţi păcătoşi. Şi zice: „spre închipuire", însemnînd: „spre pilda şi îndemnarea celorlalţi necredincioşi ce ar voi să creadă în Hristos", adică: Hristos m-a miluit şi m-a mîntuit, ca, avîndu-mă pildă pentru ceilalţi necredincioşi, aceia să creadă şi ei într-Însul şi să se mîntuiască.[1]

17. Iar Împăratului veacurilor – nestricatului, nevăzutului, singur înţeleptului Dumnezeu – cinste şi slavă în veacurile veacurilor! Amin!

Fiindcă mai sus a zis multe şi mari cuvinte şi noime despre Fiul şi că Acesta îi mîntuieşte pe cei deznădăjduiţi, precum fusese el însuşi, că să nu

[1] Frumoasă este şi pilda ce o aduce la aceasta înţeleptul Teodorit, zicînd: „Dacă într-un spital cu mulţi bolnavi deznădăjduiţi că îşi vor mai dobîndi sănătatea, un doctor l-ar lua pe unul din bolnavii aceia care ar fi în primejdie de moarte, şi i-ar da doctorii şi l-ar face sănătos, el dă tuturor celorlalţi bolnavi nădejdea că şi ei au să dobîndească dorita sănătate. Tot astfel – zice fericitul Pavel – şi Stăpînul Hristos, doctorul sufletelor, făcîndu-Se om pentru mîntuirea oamenilor, m-a luat pe mine, cel mai fără de lege decît toţi, şi, aducîndu-mă în mijloc, nu numai că m-a curăţat de păcatele şi de fărădelegile mele dinainte, dar m-a şi îmbogăţit cu mari daruri. Şi aşa, prin mine, a arătat tuturor oamenilor îndelunga Sa răbdare cea nemăsurată, ca nici unul dintre cei ce au nelegiuit foarte, privind la pilda mea, să nu se deznădăjduiască de mîntuirea sa. (*n. aut.*)

socotească cineva că Tatăl este lipsit de acestea, dumnezeiescul Apostol arată aici slavă şi mulţumire către Tatăl, numindu-L „Împărat al veacurilor, nestricat, nevăzut şi înţelept", numiri cuvenite lui Dumnezeu-Părintele, care sînt şi ale Fiului, pentru că şi Fiul este Împărat în veacuri nesfîrşite.[1] Căci, dacă El este făcător şi ziditor al veacurilor („fiindcă printr-Însul – zice – a făcut veacurile", *Evrei* 1:2), cum nu va fi El şi împărat nestricat al veacurilor, şi nevăzut după dumnezeire şi singur înţelept, căci El este înţelepciunea Tatălui? Şi acestea sînt totodată şi ale Sfîntului Duh, căci Pavel a zis că Tatăl e „singur înţelept" nu spre osebire de Fiul şi de Sfîntul Duh, de Cei de o fiinţă cu El – să nu fie o astfel de hulă! –, ci spre osebirea făpturilor celor cuvîntătoare ale Îngerilor şi ale oamenilor. Fiindcă şi Îngerii şi oamenii au înţelepciune, însă Pavel arată că doar Dumnezeu este chiar înţelept, ca izvor şi pricină a înţelepciunii, iar cîte făpturi au înţelepciune o au după împărtăşire de la Dumnezeu. Şi se cuvine a da lui Dumnezeu cinste şi slavă nu numai prin cuvinte, ci şi prin lucruri şi prin fapte bune. Căci slava şi cinstea ce se dă lui Dumnezeu prin cuvinte arată doar că sîntem bine-cunoscători şi mulţumitori lui Dumnezeu, iar slava şi cinstea ce se aduce lui Dumnezeu prin faptele noastre cele bune arată că, pe lîngă acestea, sîntem şi următori lui Dumnezeu, lucru care este mult mai mare decît cel dintîi. Şi Dumnezeu cere de la noi această slavă prin cuvinte ca să-L iubim, să luăm aminte de El şi să ascultăm poruncile Lui cu supunere, urmîndu-I şi prin fapte, din toate acestea folosindu-ne noi înşine, cei care Îl slavoslovim. Tot aşa, cel ce se minunează şi cunoaşte slava soarelui, tot el se foloseşte, pentru că se bucură văzînd lumina lui şi o dobîndeşte spre a umbla şi a lucra felurite meşteşuguri. Precum, dimpotrivă, cel ce nu cunoaşte slava soarelui se păgubeşte el însuşi mai întîi, fiindcă nu vede lumina şi nu o întrebuinţează întru lucrare.[2]

[1] Însemnează că Sfîntul Pavel a împrumutat această zicere de la Moisi, care zice: „Împărăţi-va Domnul în veac şi în veacul veacului" (*Ieşirea* 15:18). Tîlcuind aceasta, purtătorul de Dumnezeu Maxim a zis: „Împărăţia lui Dumnezeu este un lucru mai presus de veacuri, căci nu e iertat a zice că a început sau că se va ajunge de veacuri" (capitolul 86 din suta a doua a celor teologice). Vezi şi subînsemnarea la capitolul 4, stih 20, al celei către Filipeni, frumoasă fiind, despre mulţumire. (*n. aut.*)

[2] Iar Teodorit spune că dumnezeiescul Pavel zice mulţumirea şi slavoslovia către întreaga fire a Dumnezeirii, mutîndu-se de la o Faţă [„Persoană", *n. m.*] a Prea-Sfintei Treimi – adică de la Stăpînul Hristos, pe Care mai nu L-a numit dătător al bunătăţilor –, mutîndu-se aşadar la obştimea firii [dumnezeieşti], ca să arate că bunătăţile acelea s-au dat cu bunăvoinţa lui Dumnezeu-Părintele şi cu împreună-lucrarea Sfîntului Duh. Fiindcă „Împărat al veacurilor" este nu numai Tatăl, ci şi Fiul şi Sfîntul Duh, sfîntul Apostol numindu-L „veşnic" şi pe Acesta: „care prin Duhul veşnic" (*Evrei* 9:14). La fel, însuşirea nestricăciunii şi

18. Această poruncă îţi încredinţez, fiule Timotei,

Fiindcă a zis: „poruncă", iar porunca este o învăţătură aspră – cum am spus şi altă dată – şi se face în chip domnesc şi stăpînesc, Pavel a adăugat îndată: „fiule Timotei", ca şi cum i-ar zice: Nu îţi dau această poruncă cu stăpînire, ci ca un părinte iubitor fiului său cel prea-iubit. Şi a zis: „o încredinţez" ca să arate grija ce se cuvine a avea Timotei spre a păzi porunca aceasta, ca pe un zălog şi vistierie împărătească. Şi, pe lîngă acestea, să arate că darurile pe care le avem nu sînt ale noastre, ci ale lui Dumnezeu, şi prin urmare sîntem datori a le păzi cu scumpătate.

după proorociile făcute mai înainte pentru tine,

Fiindcă dregătoria preoţiei, şi a învăţării şi a povăţuirii norodului este mare şi înaltă, e nevoie ca acela ce o primeşte să fie ales de sus, de la Dumnezeu. Pentru această pricină, şi preoţii şi arhiereii cei vechi se făceau din proorocii dumnezeieşti, adică de către Sfîntul Duh. Iar dacă se ia mai pe larg, proorocia nu este numai a spune despre cele viitoare, ci şi despre cele de faţă, dar ascunse. Astfel, ce a zis Duhul cel Sfînt despre Varnava şi Pavel a fost proorocie, adică: „Osebiţi-Mi pe Varnava şi pe Saul pentru lucru la care i-am chemat" (*Fapte* 13:2).[1] La fel s-a judecat şi Timotei a fi arhiereu, de sus, de către dumnezeiescul Duh. Şi, de vreme ce aici se vorbeşte de „proorocii", mai multe deci, poate că şi celelalte ale lui Timotei s-au făcut prin proorocii dumnezeieşti: cînd a fost ales a fi ucenic al lui Pavel, cînd s-a tăiat împrejur şi cînd s-a hirotonit episcop. Deci dumnezeiescul Pavel zice: Îţi poruncesc după proorociile făcute pentru tine mai înainte. Adică: Timotei, privind eu la proorociile de mai înainte şi oarecum povăţuindu-mă de acelea, ca pe un fiu al meu te sfătuiesc ce se cuvine să faci ca să vieţuieşti după vrednicia acelor proorocii şi ele să nu te ruşineze. Iar

aceea a nevederii sînt şi ale Fiului, şi ale Duhului. Prin urmare, numele „Dumnezeu" pe care îl zice aici este al întregii Sfinte Treimi, căci nici [una dintre Persoane] nu este Dumnezeu în afara Prea-Sfintei Treimi. (*n. aut.*)

[1] Astfel, dumnezeiescul Hrisostom zice că proorocie a fost a-l afla Samuil pe Saul, care era ascuns în acel vas: „Şi a întrebat iarăşi Samuil pe Domnul: Va veni el oare aici? Iar Domnul a zis: Iată-l, se ascunde printre vase. Atunci, au alergat şi l-au luat de acolo" (*1 Împăraţi* 10:22, 23). Iar după Părinţii cei trezviţi, a vedea prin dumnezeiescul dar cele ascunse ale vremii de faţă se numeşte „strălvedere"; iar a vedea dinainte ceea ce se va face, fără a spune însă, e numită „înainte-vedere"; iar „proorocie" este a zice dinainte ce va fi, descoperind prin cuvînt şi celorlalţi. Unii zic însă că „proorocie" se numeşte ceea ce spune mai înainte cu mulţi ani cele ce or să se facă, iar aceea care spune ce va fi după puţină vreme este „hipofithie" (adică tîlcuirea dumnezeieştilor meniri). (*n. aut.*)

Icumenie zice că aici Apostolul a folosit o formă săritoare, care se citeşte aşa: Fiule Timotei, îţi încredinţez porunca aceasta, să te lupţi lupta cea bună după proorociile ce s-au zis pentru tine.

ca să te lupţi într-însele lupta cea bună,

Zice: O, fiul meu Timotei! – ce-ţi poruncesc? Să te lupţi întru cele proorocite pentru tine, adică să nu ieşi afară dintr-însele nici cît de puţin, ci, precum acele dumnezeieşti proorocii te-au ales spre a fi ucenic şi arhiereu, aşa să umbli şi să te lupţi lupta cea bună şi războiul cel bun. Fiindcă este şi luptă şi sînt războaie rele şi osîndite, atunci cînd cineva îşi arată mădularele trupului şi puterile sufletului ca arme ale păcatului şi necurăţiei. Şi Pavel a vorbit de luptă şi de război ca să arate că toţi Creştinii se află într-un război straşnic şi nevăzut asupra demonilor şi a patimilor, dar mai ales şi mai cu deosebire învăţătorul, şi arhiereul şi apărătorul norodului. De aceea, trebuie ca acela să stea treaz, cu luare-aminte, şi să nu arate nici o slăbiciune şi lenevire.

19. avînd credinţă şi bună conştiinţă,

Zice: O, fiul meu Timotei! – să nu socoteşti că îţi este destul numai a te face arhiereu cu proorocii dumnezeieşti. Nu! – ci se cuvine ca şi tu să ai credinţă, ca prin aceasta să îndreptezi cuvîntul adevărului. Şi se cuvine să ai şi bună conştiinţă, adică să dobîndeşti viaţă neprihănită, căci buna conştiinţă se naşte din viaţa fără de prihană. Şi astfel, cu această viaţă neprihănită şi cu buna conştiinţă, vei putea să-i aperi şi pe alţii; căci, aşa cum se cuvine ca arhistrategul (adică începătorul oştii) să fie mai întîi bun ostaş, tot astfel şi învăţătorul şi păstorul dumnezeiesc trebuie să aibă mai întîi el însuşi faptele bune pe care le cere de la ucenici şi de la cei păstoriţi de el. Iar din aceasta învăţăm că şi noi, măcar învăţători sau arhierei de am fi, nu trebuie să lepădăm sfaturile şi învăţăturile celor mai mari decît noi în înţelepciune şi faptă bună. Căci, dacă Apostolul Timotei a primit sfaturi şi porunci fiind învăţător şi păstor, cu cît mai vîrtos sîntem datori a le primi noi?[1]

pe care lepădîndu-le, unii au căzut din credinţă.

[1] Iar purtătorul de Dumnezeu Maxim tîlcuieşte zicerea aceasta aşa: „Credinţa cea mare este un adevăr ţiitor şi întăritor, minciună neavînd, iar buna conştiinţă se poartă cu puterea dragostei, ca una ce nu are nici o călcare de poruncă" (capitolul 34 din suta a patra a celor teologice). (*n. aut.*)

Zice: Pierzînd această bună conştiinţă, unii au pierdut şi credinţa, după cum se şi cuvenea. Fiindcă, atunci cînd viaţa este necurată şi răzvrătită, din aceasta se nasc şi dogme răzvrătite, căci cei ce duc viaţă necurată şi păcătoasă, ca să nu fie bîntuiţi de frica muncii ce va să fie, se înduplecă a crede că toate ale Creştinilor sînt minciuni[1] şi aşa, ticăloşii, cad din credinţă şi o pierd. La fel, şi cel ce leapădă credinţa cea simplă şi lasă totul întru cugetările lui-şi se răstoarnă şi se primejduieşte în dogmele credinţei. Căci credinţa este liman lin şi neînvăluit, liniştind şi limpezind mintea; iar cugetările şi întrebările sînt valuri ce răpesc mintea cînd încoace, cînd încolo, ca pe o corabie jalnică, pe care la sfîrşit fie o lovesc de pietrele greşelilor, fie o îneacă desăvîrşit prin pieirea necinstirii de Dumnezeu.

20. Dintre aceştia sînt Imeneu şi Alexandru,

Vezi – o, cititorule! – că învăţătorii de cele străine lepădaseră credinţa cea simplă şi înduplecarea inimii cea fără îndoire, urmînd cugetărilor mincinoase şi întrebărilor sofistice şi viclene? Deci – zice Apostolul – tu – o, Timotei! – să nu te trîndăveşti cînd îi vezi pe aceşti învăţători de cele străine învăţînd afară de dogmele bine-cinstitoare de Dumnezeu ce stau împotriva lor.[2]

pe care i-am dat satanei, ca să fie pedepsiţi şi să nu hulească.

Dacă satana îi pedepseşte şi îi înţelepţeşte pe alţii să nu hulească întru Dumnezeu, atunci cum de nu se înţelepţeşte şi pe sine, spre a nu huli el însuşi? Iar dacă nu se înţelepţeşte pe sine, este arătat că nici pe alţii nu-i înţelepţeşte pentru a nu huli întru Dumnezeu. Şi, vrînd să arate aceasta, Pavel

[1] Întru o unire zice şi dumnezeiescul Hrisostom: „Cînd viaţa este deznădăjduită şi osîndită, ea naşte dogme asemenea, şi se pot vedea mulţi care din aceasta au căzut în rîndul relelor şi s-au abătut în elinism" (*Cuvîntul al 5-lea* la aceasta). Şi înţeleptul Teodorit zice: „Viaţa cea stricată se face de multe ori temei pagînătăţii, şi unii, nesuferind mustrarea conştiinţei, s-au lepădat de atot-cuprinzătoarea pronie a lui Dumnezeu, în locul ei crezînd în noroc şi în meniri. Fiindcă viaţa cea lăudată se cuvine a fi însoţită şi de credinţă, căci «conştiinţa bună» numeşte viaţa împodobită cu întreaga-înţelepciune şi cu dreptate." Vezi şi subînsemnarea zicerii: „Şi, precum nu au cercat a-L aveą pe Dumnezeu întru cunoştinţă (...)" (*Romani* 1:28). (*n. aut.*)

[2] Acest Imeneu zicea că învierea morţilor s-a şi făcut, precum se arată din cea de a doua epistolă către Timotei (capitolul 2:17). Iar Alexandru se vede că a fost Iudeul pe care Iudeii l-au pus să răspundă norodului pentru tulburarea ce s-a întîmplat în Efes, cum mărturisesc *Faptele Apostolilor* (capitolul 19:33). Şi acest Alexandru i-a pricinuit multe rele lui Pavel, precum singur mărturiseşte acesta (*2 Timotei* 4:14). (*n. aut.*)

nu a zis: „ca să-i pedepsească satana", ci: „ca să fie pedepsiţi"; fiindcă satana[1] nu-i pedepseşte pentru a nu huli, ci aceasta rămîne să o facă ei înşişi. Căci – aşa cum oamenii cei răi care se află pe lîngă stăpînitori, deşi sînt plini de nenumărate răutăţi, totuşi pricinuiesc înţelepţirea altora – tot astfel şi diavolul, fiind el însuşi cu totul rău, îi face pe oameni a se înţelepţi prin bîntuirea ce le-o pricinuieşte după depărtarea lui Dumnezeu. Însă de ce nu i-a pedepsit chiar Pavel pe acei nelegiuiţi, cum a făcut cu acel prooroc mincinos, cu Iudeul Variisus, care îşi zicea „Elima Vrăjitorul" (*Fapte* 13:6), sau precum i-a pedepsit Petru pe Anania şi pe Safira? Răspundem că Pavel făcea aceasta din două pricini. Întîi, pentru ca împreună cu aspra pedeapsă a acelora să se unească şi mai marea necinste, căci mare necinste le era a fi pedepsiţi de satana. Şi alta, ca să se arate că Pavel este atît de mare, încît îi porunceşte şi lui satana însuşi, el (Apostolul) arătîndu-se astfel mai înfricoşat către cei nesupuşi. Sau – mai bine zis – Apostolii îi pedepseau ei înşişi pe cei necredincioşi, ca să înveţe aceia că nu se pot ascunde de ei. Căci Anania era necredincios şi cerca şi ispitea credinţa, şi pentru aceasta l-a pedepsit Petru; la fel era şi Variisus, şi pentru aceasta a fost pedepsit de Pavel. Iar pe cei ce mai întîi crezuseră, dar apoi se abătuseră de la credinţă, Apostolii îi dădeau lui satana, ca să le arate că rămăseseră nevătămaţi de demoni nu pentru fapta lor bună, ci din păzirea Sfinţilor Apostoli. Sau, putem să înţelegem aceasta şi altfel, anume că Apostolii nu îi pedepseau ei înşişi pe cei ce voiau să se îndrepte, ci doar pe cei ce rămîneau neîndreptaţi. Dar în ce chip îi da Pavel satanei pe cei răi? Mai întîi, îi lepăda afară din Biserica lui Hristos, izgonindu-i din turma Creştinilor, şi apoi îi da lupului diavol descoperiţi. Căci, aşa cum cortul cel vechi [al *Legii*] era acoperit de nor, tot astfel e acoperită acum Biserica lui Hristos de Duhul cel Sfînt. Deci oricine va fi scos afară din Biserica lui Hristos prin afurisire s-a izgonit totodată şi de sub acoperămîntul Prea-Sfîntului Duh, ticălosul acela făcîndu-se aşadar mai lesne biruit şi supus sub mîna diavolului. Iată ce rea este şi ce înfricoşată putere are certarea afurisirii! Şi Însuşi Dumnezeu îi pedepseşte pe cei ce păcătuiesc, dîndu-i în osebite boli şi rele pătimiri ale trupului, pentru care zice Pavel: „iar judecîndu-ne, ne pedepsim de către Domnul" (*1 Corinteni* 11:32).[2] Vezi însă, cititorule, că este hulă a iscodi cineva lucrurile

[1] Ce va să zică numele „satana" şi celelalte numiri ale diavolului, vezi la subînsemnarea stihului 15 al capitolului 7 al celei de-a doua către Corinteni. (*n. aut.*)

[2] Înseamnă că, de multe ori, Dumnezeu îi pedepseşte şi prin Îngerii cei buni pe cei ce păcătuiesc, după socoteala sfintei teologii şi după *Sfînta Scriptură*, care arată aceasta în mai multe locuri. Dar pedepseşte şi prin demonii cei răi, după cum e scris: „Trimis-a

dumnezeieşti, mai presus de fire, cu silogisme[1] fireşti, omeneşti, căci este ocară şi necinste a lui Dumnezeu şi a celor dumnezeieşti şi mai presus de fire. Vezi şi tîlcuirea şi subînsemnarea zicerii „unul ca acesta să se dea satanei cu puterea Domnului nostru Iisus Hristos" (*1 Corinteni* 5:5).

asupra lor urgie şi necaz prin îngerii Săi" (*Psalm 70*:54); şi după cea a lui Iov: „de vor fi mii de îngeri aducători de moarte" (*Iov* 33:23). Şi Sinesie zice că Dumnezeu Se foloseşte de puterile făcătoare de rău ca unelte pentru a-i pedepsi pe cei ce păcătuiesc. Deci, şi Îngerii, şi demonii se fac unelte ale pedepsei şi ale urgiei lui Dumnezeu către cei răi, dar cu socoteală foarte osebită: adică Îngerii aduc pedepsele spre vindecarea şi folosul celor pedepsiţi, ca să se supună cu ascultare poruncilor lui Dumnezeu; iar demonii pedepsesc spre răsplătirea celor pedepsiţi.

Iar Teodorit zice că Apostolul nu a arătat felul hulei fiindcă Timotei ştia aceasta. Şi zice: „I-a dat pe aceştia diavolului nu ca unui învăţător al celor bune, ci ca unui amar pedepsitor. Căci, fiind ei despărţiţi de trupul Bisericii şi dezbrăcîndu-se de dumnezeiescul dar, amare bătăi primeau de la cumplitul vrăjmaş – căzînd în boli, în patimi cumplite, în pagube şi în străine primejdii – fiindcă acestea îi sînt iubite vrăjmaşului şi izbînditorului, după Proorocul (*Psalm 8*:3). Şi astfel, văzînd vătămarea pricinuită din hulă, aceia îşi schimbau socoteala." Iar că demonul se bucură muncindu-i pe oameni, mărturiseşte şi Sfîntul Vasilie, zicînd: „Nimic nu e mai dulce urîtorului de oameni, decît a-i întrista şi a-i munci pe ei în felurite chipuri." (*n. aut.*)

[1] Judecată, „raţionament", cum zicem noi astăzi. (*n. m.*)

CAPITOLUL II

1. Mai întîi de toate, te rog să se facă rugăciuni, cereri, rugi, mulţumiri pentru toţi oamenii, pentru împăraţi şi pentru cei ce sînt în dregătorie,

Adică: Se cuvine ca tu, care eşti cel dintîi în Biserică, să te rogi pentru toţi oamenii[1] întru slujba şi rugăciunea de toate zilele ce se face către Dumnezeu. Căci preotul este ca un părinte al întregii lumii şi stă înaintea lui Dumnezeu purtînd de grijă tuturor, precum face şi Dumnezeu, fiindcă preotul este al lui Dumnezeu. Vezi însă – o, cititorule! – că darul evangheliei era întins întru toată lumea, spre osebire de rugăciunile Iudeilor, care nu se aduceau lui Dumnezeu pentru toţi, cum se aduc acum rugăciunile Creştinilor. Şi Pavel nu a zis de la început să ne rugăm pentru împăraţi, ca să nu se creadă că îi măguleşte, ci după ce a spus să ne rugăm pentru toţi oamenii. Căci, chiar dacă împăraţii ar fi necredincioşi, tot se cuvine a ne ruga pentru dînşii, fiindcă atunci cînd Apostolul scria acestea împăraţii erau necredincioşi. Şi două bunătăţi se pricinuiesc dintru a ne ruga noi, Creştinii, pentru toţi oamenii şi pentru împăraţii necredincioşi. Mai întîi, pentru că vrăjmăşia şi ura noastră, a credincioşilor, către necredincioşi se potoleşte şi încetează, căci nici un Creştin nu-l poate vrăjmăşi şi urî pe acela pentru care se roagă. Şi, al doilea, pentru că şi necredincioşii se fac mai buni, prefăcîndu-se din necredinţa lor şi îmblînzindu-şi răutatea şi sălbăticia prin ajutorul rugăciunilor Creştinilor, şi nu se mai arată ca nişte fiare faţă de

[1] Însă poate că zicerea „mai întîi de toate" e în loc de: O, Timotei! – mai înainte de toate faptele tale să fie aceasta, a te ruga pentru toţi oamenii! – şi celelalte. Pentru aceasta zice şi dumnezeiescul Teodor Studitul: „Din această împreună-pătimire, fericitul Apostol îi plîngea pe vrăjmaşii crucii lui Hristos, rugîndu-se întru necurmată durere a inimii. Din aceasta îl plîngea pe Israil Proorocul Ieremia, şi plîngerile le-a lăsat în scrierile sale. Din aceasta striga marele Moisi către Dumnezeu: «De vei lăsa păcatul lor, lasă-l! Iar de nu, şterge-mă şi pe mine din cartea Ta!» Şi, cu adevărat, ţinîndu-se de această împreună-pătimire, fiecare din sfinţi se ruga foarte pentru alţii; prin urmare şi noi, dacă iubim să umblăm în urma lor, să nu luăm aminte numai le cele pentru noi, ci să ne rugăm şi pentru lume, fiindu-ne milă şi îndurîndu-ne pentru cei ce duc viaţă răzvrătită, pentru cei ruşinaţi de eresuri, pentru cei strînşi în rătăcire, pentru cei întunecaţi dintre «neamuri» şi – în scurt – pentru toţi oamenii, după porunca Apostolului."

Ci şi Sfîntul Isaac [Sirul], întrebat fiind care este inima cea milostivă, răspunde: „Arderea inimii pentru toată făptura – şi pentru oameni, şi pentru păsări, şi pentru dobitoace, şi pentru demoni şi pentru toată zidirea. (...) [Cineva trebuie] să aducă în tot ceasul rugăciune cu lacrimi şi pentru cele necuvîntătoare, şi pentru vrăjmaşii adevărului şi pentru cei ce-l vatămă sau îl păgubesc, ca să se păzească şi să-i curăţească" (*Cuvîntul 81*). Iar că se cuvine a ne ruga pentru păgîni şi eretici, marele Dionisie Areopagitul arată descoperit, în epistola către Demofil, pe care citeşte-o. (*n. aut.*)

noi. Căci socoteşte, iubitule, ce mare şi minunat lucru este a auzi necredincioşii, care-i gonesc şi-i taie pe Creştini, că aceia ce sînt goniţi şi sfîşiaţi de dînşii se roagă lui Dumnezeu pentru ei.

Şi Apostolul a scris „rugăciuni", „cereri" şi „rugi" pentru mai multa înţelegere, acestea toate fiind unul şi acelaşi lucru pe care îl cerea de la Timotei să-l facă neapărat, adică să se roage pentru toţi. Iar unii[1] au luat aminte că numirile acestea se osebesc între dînsele, şi zic că „cererea" este rugăciunea către Dumnezeu pentru izbăvirea de oarecari lucruri întristătoare, „rugăciunea" e cererea bunătăţilor, iar „ruga" e jeluirea asupra păgînilor, sau asupra nedreptăţilor sau asupra celor neîndreptaţi. Vezi însă, iubitule, că Apostolul ne porunceşte nouă, Creştinilor, să-I mulţumim lui Dumnezeu şi pentru bunătăţile pe care le dăruieşte celorlalţi, anume pentru că-Şi răsare soarele şi celor răi, şi celor buni; şi pentru că-i satură pe toţi de bunătăţile pămîntului, chiar pe cei necredincioşi şi pe cei ce hulesc împotriva Lui. Şi, din această mulţumire, ne îndemnăm spre dragoste şi spre iubirea de fraţi şi ne unim împreună cu toţi oamenii. Căci cel ce mulţumeşte pentru bunătăţile fratelui său, acela se sileşte să-l şi iubească. Iar dacă sîntem datori să-I mulţumim lui Dumnezeu pentru bunătăţile pe care le-a dat fraţilor noştri, cu cît mai mult sîntem datori să-I mulţumim pentru bunătăţile dăruite nouă înşine?!

2. ca să petrecem viaţă lină şi liniştită

De vreme ce se putea întîmpla ca sufletul Creştinului să se tulbure auzind porunca lui Pavel de a se ruga pentru împăraţi în vremea Sfintelor Taine, Apostolul arată aici cîştigul ce se naşte din aceasta, ca măcar aşa să primim sfatul lui, căci zice: Împăraţii se oştesc şi au războaie pentru ca noi, supuşii lor, să fim fără grijă şi să avem linişte şi slobozenie. Deci cum nu este lucru nedrept ca aceia să-şi primejduiască viaţa pentru paza şi liniştea

[1] Acesta este Teodorit, care aşa hotărăşte „cererea", „rugăciunea" şi „ruga". Iar Fotie zice că a cifit la dumnezeiescul Hrisostom (în cuvîntul la Naşterea Domnului) că „cerere" se zice cînd cineva Îl roagă pe Dumnezeu pentru vreun lucru; „rugăciune", cînd Îl laudă pe Dumnezeu; „mulţumire", cînd mărturiseşte darul lui Dumnezeu pentru cele ce a dobîndit; „rugă", cînd se jeluieşte lui Dumnezeu împotriva celor ce l-au nedreptăţit, chemîndu-L spre izbîndire. Şi zice că a se jelui nu este rugă, ci întrebare pentru a primi răspuns, cum îl întreabă Dumnezeu pe Ilie: „Ce zici tu aici, Ilie?" Iar Proorocul răspunde: „Rîvnind, am rîvnit Domnului atot-ţiitorului" şi celelalte. Şi aici nu este rugă, ci întrebare şi răspuns care s-au făcut jeluire. Şi de unde este arătată aceasta? Ascultă-l pe Pavel zicînd: „Sau nu ştiţi ce zice *Scriptura* despre Ilie? Cum se roagă lui Dumnezeu împotriva lui Israil?" (*Romani* 11:3). Drept aceea, jeluirea nu este nici cerere, nici rugă. (*n. aut.*)

noastră, iar noi, supuşii lor, nici măcar buzele să nu ne deschidem pentru a ne ruga pentru dînşii?

întru toată buna-cinstire de Dumnezeu şi în curăţie.

Apostolul a adăugat cuvîntul acesta ca să arate că slobozenia şi liniştea ce urmează războaielor date de împăraţi se face multor Creştini pricină de desfătare şi de păcat trupesc, iar din acestea la rîndul lor se nasc dogme rele. Aşadar zice: Noi, Creştinii, se cuvine să ne rugăm ca împăraţii să aibă pace, ca să ne petrecem şi noi viaţa sub oblăduirea lor, dar nu în desfătări şi în păcate trupeşti, ci cu toată buna-cinstire de Dumnezeu, adică nu numai cu buna-cinstire a dogmelor, ci şi cu buna-cinstire a vieţuirii şi a faptelor noastre. Căci este bună-cinstire de Dumnezeu şi aceea prin vieţuire şi prin fapte, despre care zice Pavel: „(Iudeii) mărturisesc că Îl ştiu pe Dumnezeu, dar cu faptele Îl tăgăduiesc" (*Tit* 1:16); şi iarăşi: „S-a lepădat de credinţă şi este mai rău decît un necredincios" (*1 Timotei* 5:8). Sau, zicerea „întru toată buna-cinstire" se înţelege în loc de: „cu toată prea-curata şi drept-slăvitoarea credinţă, care este departe de toate eresurile şi de toată reaua-slăvire". Şi zice: Să ne petrecem viaţa nu numai cu această bună-cinstire, ci şi cu toată cucernicia; adică nu numai cu depărtarea de necurăţia trupească, ci şi cu toată fapta bună.[1] Deci se cuvine ca noi, Creştinii, cînd avem pace

[1] Şi Teodorit zice că pentru împăraţi, care se îngrijesc pentru pace, şi noi ne împărtăşim de linişte şi împlinim în odihnă legea bunei-cinstiri de Dumnezeu. Iar cu buna-cinstire de Dumnezeu a însoţit şi cucernicia, învăţîndu-ne că credinţa are trebuinţă de fapte. Tot aşa, Iudeii robiţi în Vavilon au scris celor rămaşi în Iudeea să se roage pentru Navuhodonosor şi Valtasar. Şi unde e scrisă aceasta? La *Varuh*, unde citim: „Şi (Iudeii ce se aflau în Vavilon) plîngeau, şi posteau şi se rugau înaintea Domnului. Şi au adunat argint după cît putea mîna fiecăruia şi au trimis în Ierusalim la Ioiachim, fiul lui Helchie, fiul lui Salom preotul, şi la preoţi şi la tot poporul care s-a aflat cu el în Ierusalim cînd a luat el vasele bisericii Domnului, care s-au scos din templu să se întoarcă în pămîntul lui Iuda în ziua a zecea a lunii Sivan; vase de argint, pe care le-a făcut Sedechia, fiul lui Iosie, regele lui Iuda după ce Navuhodonosor, împăratul Babilonului, i-a scos din Ierusalim, ca robi, pe Iehonia, cu căpeteniile, cu făurarii, cu dregătorii şi cu poporul de rînd, şi i-a dus în Babilon. Şi au zis: Iată, am trimis la voi argint cu care să cumpăraţi arderi de tot şi jertfe pentru păcat şi tămîie. Şi faceţi miresme, şi aduceţi-le pe jertfelnicul Domnului Dumnezeului nostru şi vă rugaţi pentru viaţa lui Navuhodonosor, împăratul Babilonului, şi pentru viaţa lui Valtazar, fiul lui, ca să fie zilele lor ca zilele cerului pe pămînt. Şi va da Domnul putere, şi va lumina ochii noştri, şi vom trăi sub umbra lui Navuhodonosor, împăratul Vavilonului, şi sub umbra lui Valtazar, fiul lui, şi vom sluji lor zile multe şi vom afla har înaintea lor" (*Varuh* 1:6-12).

Însemnăm aici şi aceasta, că atît marele Vasilie, cît şi dumnezeiescul Hrisostom, scriu în sfinţitele lor *Liturghii* că în vremea pomenirilor (după cîntarea *Axionului*) se roagă pentru „iubitorii de Hristos, şi bine-cinstitorii de Dumnezeu şi prea-credincioşii împăraţi",

în războaiele din afară asupra trupului, să avem pace şi în războaiele din lăuntru asupra sufletului, vieţuind cu toată buna-cinstire de Dumnezeu şi cucernicia, căci atunci vom avea linişte şi odihnă. Căci sînt trei războaie: cel al varvarilor şi al păgînilor, cel al vrăjmaşilor noştri şi cel al patimilor sufleteşti. Şi războiul varvarilor e biruit şi potolit de puterea împăraţilor, cărora se cuvine a le ajuta şi noi cu rugăciunile noastre. Iar celelalte două războaie, acela al vrăjmaşilor noştri şi acela al patimilor noastre, sîntem datori a le birui şi a le potoli noi înşine. Războiul vrăjmaşilor noştri se cuvine potolit cu blîndeţe, cu îndelunga noastră răbdare şi prin rugăciunea pentru cei ce ne necăjesc, căci scris este: „În loc de a mă iubi, m-ai clevetit, iar eu mă rugam" (*Psalm 140*:2) şi: „Cu cei ce urau pacea, eram paşnic" (*Psalm 119*:6). Iar războiul patimilor din inima noastră se cuvine să-l biruim şi să-l potolim cu armele dreptăţii, adică cu faptele bune potrivnice patimilor noastre şi mai ales cu arma sfinţitei rugăciuni.

3. Căci acesta este lucru bun şi primit înaintea Mîntuitorului nostru Dumnezeu,

Aceasta – zice – este bună şi bine-primită înaintea lui Dumnezeu. Care? Adică a ne ruga pentru toţi, şi pentru Elini şi pentru eretici, fiindcă toţi oamenii au aceeaşi fire. Şi aceasta este primită şi lui Dumnezeu.

adică hotărît pentru împăraţii Creştini drept-slăvitori, iar nu pentru necredincioşii necinstitori de Dumnezeu sau pentru eretici, cum a tîlcuit mai sus Sfinţitul Teofilact împreună cu dumnezeiescul Hrisostom, spunînd că Pavel zice aici să ne rugăm pentru împăraţii necredincioşi în vremea Tainelor. Dar – fiindcă şi dumnezeiescul Hrisostom zice în vremea mai sus arătată aşa: „Încă Îţi aducem această slujbă cuvîntătoare pentru toată lumea", rugăciune pe care o repetă şi în ectenii, împreună cu marele Vasilie, anume: „pentru pacea a toată lumea" – aşadar, fiindcă se roagă astfel, socotesc că nu este greşeală dacă preotul va zice şi în vremea Dumnezeieştii Liturghii această rugăciune pentru împăraţii necredincioşi sau chiar eretici, adică: „pentru pacea şi buna aşezare a împăraţilor noştri", ca şi noi să petrecem întru pacea lor viaţă paşnică şi liniştită, întru toată buna-cinstire de Dumnezeu şi cucernicie.

Iar dumnezeiescul Hrisostom, urmînd înainte, dovedeşte că, atunci cînd zicem rugăciunea „Tatăl nostru", ne rugăm şi pentru cei necredincioşi, zicînd aşa sfîntul: „Cînd zic: «Facă-se voia Ta precum în cer şi pe pămînt», nu se înţelege nimic altceva decît că ne rugăm pentru necredincioşi. Cum? În cer nu este necredincios nici unul, nici unul nu greşeşte. Deci, de ar fi numai pentru cei credincioşi, nu ar fi avut cuvînt ceea ce se zice: căci – dacă cei credincioşi urmau a face voia Lui, iar necredincioşii nu – voia Lui nu ar mai fi ca în cer. Dar ce zice? Precum în cer nimeni nu este rău, tot aşa să nu fie nici pe pămînt, ci trage-i pe toţi – zice – către frica Ta, fă-i Îngeri pe toţi oamenii, chiar de ne-ar fi vrăjmaşi şi luptători!" (*Cuvîntul al 6-lea* la această epistolă). Iar eu socotesc că şi marele Vasilie – zicînd în ierurgia sa, la vremea arătată mai sus: „Pomeneşte, Doamne, toată începătoria şi stăpînirea!" – cuprinde şi începătoria şi stăpînirea necredincioşilor şi a ereticilor. (*n. aut.*)

4. Care voieşte a se mîntui toţi oamenii şi a veni la cunoştinţa adevărului.

Zice: Dacă Dumnezeu voieşte a se mîntui toţi oamenii, atunci şi tu, Timotei, să voieşti aceasta şi fiecare Creştin, urmînd lui Dumnezeu. Iar dacă voieşti a se mîntui toţi, atunci trebuie să te rogi pentru toţi. Dar ce zici tu, Creştine? De vreme ce Dumnezeu voieşte a se mîntui toţi şi a veni la cunoştinţa[1] adevărului, ce trebuinţă mai este de rugăciunile mele? Iar eu îţi răspund că rugăciunile tale ajută mult oamenilor necredincioşi, căci îi trag să te iubească. Pentru că rugăciunile tale nu te lasă să-i urăşti şi pentru că din ele urmează a veni şi ei la credinţa lui Hristos şi a se mîntui. Căci aici, prin „mîntuire", se cuvine să o înţelegi, iubitule, pe aceea prin credinţă, adică pe aceea sufletească, nu trupească, fiindcă aceasta este mîntuire adevărată. Iar Apostolul zice că Dumnezeu voieşte ca toţi să vină la „cunoştinţa adevărului", adică la cunoştinţa credinţei cea după Dumnezeu, căci doar aceasta e adevărată şi, mai mult, este însuşi adevărul.

5. Căci unul este Dumnezeu, unul este şi mijlocitorul între Dumnezeu şi oameni: omul Iisus Hristos,

După ce a zis că Dumnezeu voieşte a se mîntui toţi, Apostolul dovedeşte aceasta aici, zicînd: Pentru aceasta, Dumnezeu L-a trimis pe Fiul Său în lume ca mijlocitor, ca să-L împrietenească pe Dumnezeu-Tatăl cu oamenii. Dar ar întreba cineva: Şi atunci de ce nu se mîntuiesc? Răspundem: Pentru că nu vor!

Zicînd însă: „unul este Dumnezeu", Pavel nu-L desparte şi nu-L osebeşte de Fiul – să nu fie! –, ci zice aşa spre osebirea idolilor şi a zeilor min-

[1] Însemnează că Meletie Pigas zice (în *Despre creştinism*, tomul 3), că aici e vorba de cunoştinţa cea din parte, astfel: „Dumnezeu Însuşi a semănat întru toţi oamenii înţelegerea şi ştiinţa că este Dumnezeu. De aceea se şi zice că aceia care au ajuns la cunoştinţa adevăratului Dumnezeu «au venit întru cunoştinţă»." [Deci] cunoştinţa de Dumnezeu se afla în firea tuturor celor cuvîntători, cum arată cuvîntul prin acel glas: „Pentru aceasta ne-am învăţat a şti că Dumnezeu este în lăuntrul fiecăruia." Tot acelaşi zice (în *Despre Creştinism*, tomul 1 sau *Cartea 1*): „Aşadar, Dumnezeu îi mîntuieşte pe aceia pe care voieşte, şi nu-i mîntuieşte pe cei care nu voiesc. Şi nu voiesc cei «tari în cerbice», cei «netăiaţi împrejur cu inima», cei împietriţi la inimă. Pentru aceasta zicea şi Domnul: «Ierusalime, Ierusalime, care-i omori pe Proorocii şi-i ucizi cu pietre pe cei trimişi la tine! De cîte ori am voit să-i adun pe fiii tăi precum cloşca îşi adună puii sub aripile sale, şi nu aţi voit!» (*Matei* 23:37)." Aşa zice Pigas despre cunoştinţă. Iar Sfinţitul Teofilact, tîlcuind zicerea „şi rugîndu-ne să vă desăvîrşiţi întru cunoştinţa adevărului Lui" (*Coloseni* 1:9), prin „cunoştinţă" a înţeles ştiinţa cea desăvîrşită. (*n. aut.*)

cinoşi ai Elinilor. Căci e arătat că Fiul este Dumnezeu, El fiind şi mijlocitorul, de vreme ce mijlocitorul este între doi şi e dator a se împărtăşi cu amîndoi după fire. Deci, de vreme ce Fiul este mijlocitor între Dumnezeu şi oameni, El Se împărtăşeşte de amîndoi, fiind şi Dumnezeu, şi om, avînd aşadar două firi întru un singur ipostas [„persoană", *n. m.*]. El nu este doar Dumnezeu, fiindcă oamenii nu L-ar fi primit ca mijlocitor dacă ar fi venit la ei astfel, de vreme ce nici faţa lui Moisi nu au putut să o vadă fără învelitoare. Dar nu este nici doar om, fiindcă trebuia a vorbi şi a mijloci către Dumnezeu. Pavel nu a vorbit aici arătat despre dumnezeirea lui Hristos, pentru că atunci stăpînea politeismul (adică mulţimea zeilor), şi Elinii ar fi socotit că el cugetă şi dogmatiseşte mulţi dumnezei. Şi, zicînd: „unul este Dumnezeu", înţelege că nu sînt doi [osebind între Persoanele Sfintei Treimi], precum zicea şi în altă parte: „Un Dumnezeu-Părintele (...) şi un Domn Iisus Hristos" (*1 Corinteni* 8:2); iar aici zice: „un Dumnezeu şi un Mijlocitor între Dumnezeu şi oameni". Iată cîtă evlavie şi sfială are Apostolul pentru Dumnezeu, nevrînd a da bănuială de politeism![1] De aceea nu

[1] Pentru aceasta zicea şi marele Vasilie: „Sau să se cinstească prin tăcere cele negrăite, sau cu bună-cinstire de Dumnezeu să se numere cele sfinte: un Dumnezeu-Tatăl, un Fiu născut şi un Duh Sfînt. Pe fiecare din Persoane o vestim ca una, iar cînd trebuie a le număra împreună, nu ne abatem către înţelegerea politeistă. Căci nu numărăm după alcătuire, de la una făcînd creştere către mai multe, zicînd: «una, două, trei [firi]», nici: «întîi, al doilea şi al treilea»; căci zice: «Eu sînt unul Dumnezeu», iar de al doilea Dumnezeu nu am auzit. Căci, închinîndu-ne Dumnezeului din Dumnezeu, mărturisim osebirea Ipostasurilor, dar rămînem la monarhie [«unică stăpînire», *n. m.*] neraspîndindu-ne teologia [«vederea de Dumnezeu», *n. m.*] în mulţime dezbinată. Fiindcă un [singur] chip se vede întru Dumnezeu-Tatăl şi întru Dumnezeu-Unul născut, [chip] unit întru neschimbarea dumnezeirii. Dar cum de nu sînt doi dumnezei, dacă este «unul» şi «unul»? Pentru că se zice «împărat» şi «chip al împăratului», dar nu sînt doi împăraţi" (*Despre Sfîntul Duh*, capitolul 18). Şi dumnezeiescul Hrisostom zice: „Unul şi unul sînt doi, dar nu zicem aceasta, deşi cugetul o socoteşte. Aici nu zici: Unul şi unul sînt doi, ci [întrebi] ceea ce nici cugetul nu bănuieşte: dacă a născut, dacă a pătimit?" (*Cuvîntul al 7-lea* la epistola de faţă către Timotei). Iar Coresi, tîlcuind zicerea aceasta, spune că Pavel a zis: „unul mijlocitorul Hristos" spre surparea lui Simon Vrăjitorul şi a ucenicilor lui Platon, care învăţau că Îngerii şi demonii sînt mijlocitori. De aceea, Pavel arată că unul este Mijlocitorul care a dezlegat păcatul strămoşesc. Însă nu ne îndoim că şi Îngerii, şi Proorocii, şi Sfinţii sînt mijlocitori într-un fel, dar întîi mijlocitor este doar Hristos, iar Îngerii ni se fac mijlocitori în al doilea rînd, prin mijlocitorul Hristos. Acestea le zice Coresi. Iar că Hristos mijloceşte pentru noi pururea, zice foarte frumos înţeleptul Nicolae Cavasila, anume aşa: „Căci El este mijlocitorul prin care s-au făcut toate bunătăţile cele date nouă de la Dumnezeu şi care, mai mult, se dau de-a pururea. Căci nu a mijlocit şi nu ne-a dat toate acelea pentru care a mijlocit şi ne-a izbăvit o dată, ci de-a pururea mijloceşte, dar nu cu oarecari cuvinte şi rugi, cum fac solii, ci cu lucrul. Şi care este lucrul? A ne uni cu Sine, şi prin Sine a ne împărţi darurile Sale, după vrednicia şi măsura curăţiei fiecăruia dintre noi. Şi, aşa cum lumina dă a vedea

a pomenit nici de dumnezeirea Sfîntului Duh, ca să nu fie socotit cinstitor de mulţi dumnezei.

6. Cel ce S-a dat pe Sine ca preţ de izbăvire pentru toţi,

Zice: Iisus Hristos S-a dat pe Sine ca plată de izbăvire şi de slobozire pentru toţi oamenii: şi pentru Evrei, şi pentru „neamuri". Şi, dacă Hristos a murit pentru toţi, cum să nu te rogi pentru toţi tu, Creştinul următor lui Hristos? Vezi şi zicerea „dîndu-Se pe Sine" şi însemneaz-o împotriva arienilor, care zic că Domnul S-a dat la moarte în chip silnic, iar nu de voia Sa. Şi ce este cu preţul de izbăvire? Toată firea oamenilor era vinovată şi sub osîndă, spre a se munci pentru păcatul strămoşesc, dar Hristos, răstignindu-Se, S-a dat pe Sine lui Dumnezeu ca plată de izbăvire în locul întregii firii, dezlegînd-o astfel pe aceasta de moarte şi de muncă.[1]

celor ce văd, tot astfel e nevoie a fi noi împreună cu Hristos de-a pururea, dacă vrem a vieţui şi a ne odihni cu totul. Căci omul nu poate să vadă fără lumină, iar fără Hristos nu este cu putinţă a avea în suflet adevărata viaţă şi pace" (capitolul 64 al tîlcuirii Sfinţitei Liturghii). Însemnează însă că, după teologi [„văzătorii de Dumnezeu", *n. m.*], Hristos are însuşire de mijlocitor mai mult decît desăvîrşită, căci cuprinde întru Sine firile cele osebite, adică pe a lui Dumnezeu şi pe a oamenilor. Astfel, El nu este mijlocitor nici doar ca om, nici ca Dumnezeu gol de omenire, ci ca Dumnezeu-om. De aceea, El a împlinit canonul prin firea omenească, iar prin prea-dumnezeiescul ipostas l-a împlinit cu nemărginită cinstire. Şi ipostasul lui Hristos s-a făcut – după scoliaşti – început al mijlocirii, iar firea Lui omenească s-a făcut început după care s-a desăvîrşit mijlocirea. Vezi şi tîlcuirea şi subînsemnarea ziecerii „iar mijlocitorul nu este om" (*Galateni* 3:20). (*n. aut.*)

[1] Iar că Hristos S-a dat pe Sine ca preţ de izbăvire şi de răscumpărare pentru toţi oamenii, luaţi robi de diavolul, El Însuşi o adeverează, zicînd: „Precum Fiul omului nu a venit ca să I se slujească, ci să slujească şi să-Şi dea sufletul ca preţ de izbăvire pentru mulţi" (*Matei* 20:28). Iar marele Vasilie (în tîlcuirea *Psalmului 48*, la acest stih: „Fratele nu izbăveşte; izbăvi-se-va omul?") zice: „Tot sufletul omenesc era supus sub jugul vicleniei celui rău, al vrăjmaşului tuturor, căci [omului] i se luase slobozenia pe care o avea de la Cel ce îl zidise, fiind robit prin păcat. Şi pentru toţi cei robiţi era nevoie de preţ al izbăvirii către slobozenie. Dar nici fratele nu-l putea izbăvi pe frate, nici fiecare pe sine, pentru că trebuia a fi mult mai bun cel ce izbăvea decît cel stăpînit şi robit şi pentru că nici un om nu avea stăpînire de la Dumnezeu a se curăţi singur de păcate, fiecare fiind vinovat. Căci toţi au păcătuit şi sînt lipsiţi de slava lui Dumnezeu, îndreptîndu-se în dar cu dăruirea lui Hristos, prin izbăvirea întru Hristos Iisus Domnul nostru. Căci ce lucru atît de mare poate afla omul, ca să-l dea pentru izbăvirea sufletului său?! Ci S-a aflat Unul vrednic, Domnul nostru Iisus Hristos, Care a dat spre plată de izbăvire a sufletelor noastre sfîntul şi prea-scumpul Său sînge ce s-a vărsat pentru noi toţi ca preţ cu care ne-am cumpărat". Iar că nu diavolul a luat sîngele lui Hristos ca preţ de izbăvire pentru păcatele noastre, ci Dumnezeu-Tatăl, vezi şi la subînsemnarea zicerii „întru Care avem izbăvirea prin sîngele Lui" (*Efeseni* 1:7). Şi vezi cum ceea ce a zis Domnul, că Şi-a dat sufletul ca izbăvire „în locul multora", Pavel zice aşa: „Cel ce S-a dat pe Sine preţ de izbăvire pentru toţi",

mărturisire

Adică a făcut dar de izbăvire pentru toţi oamenii prin mărturisire. Sau, Pavel tîlcuieşte aici după alt înţeles care este preţul izbăvirii, şi zice că e „mărturisirea", adică patima şi moartea prin cruce, fiindcă Hristos a venit să mărturisească adevărul pînă la moarte. Căci Hristos L-a arătat şi pe Tatăl în lume (precum El Însuşi a zis: „Am arătat numele Tău oamenilor", *Ioan* 17:6), şi a legiuit în lume adevăratele dogme ale bunei-cinstiri de Dumnezeu şi ale credinţei şi adevărata şi îngereasca viaţă.[1]

în vremile Sale.

Adică la vremea cuvenită şi potrivită, cînd a venit plinirea vremii celei cunoscute şi hotărîte mai înainte de veacuri.

7. Spre aceasta am fost pus propovăduitor, şi Apostol

Zice: Spre această mărturie a lui Hristos am fost rînduit de Dumnezeu ca propovăduitor şi mărturisitor, adică pentru a propovădui în lume crucea şi moartea lui Hristos. Şi nu am fost rînduit să propovăduiesc numai într-un loc, ci am fost pus şi Apostol, ca să umblu în toată lumea. Căci mare este dregătoria Apostolului şi pentru aceasta Pavel ţine la ea şi o îmbrăţişează.

(adevărat zic, nu mint) învăţător al „neamurilor",

Ca să facă cuvîntul vrednic de crezare, anume că într-adevăr este învăţător al „neamurilor", Pavel apucă înainte şi zice că grăieşte adevărul şi nu

căci zicerea „mulţi" se înţelege de *Dumnezeiasca Scriptură* în loc de: „toţi"; şi vezi subînsemnarea zicerii „cei mulţi au murit" (*Romani* 5:15).

Iar înţeleptul Fotie zice că plata izbăvirii, răscumpărarea pe care o dă cineva, e de trebuinţă pentru două lucruri. O dată, pentru a-i slobozi pe cei robiţi; şi alta, pentru a se face dar acelora care-i stăpînesc pe cei robiţi. Deci sîngele Domnului s-a făcut numai izbăvire şi slobozire a oamenilor robiţi de diavolul, dar nicidecum dar al diavolului. [...] Aceste însemnări ale izbăvirii le pomeneşte şi Nichita [Scoliastul] pe marginea cuvîntului la Paşti al Teologului Grigorie, de unde socotesc că a luat aceasta şi Fotie. Şi Fotie adaugă că numele izbăvirii nu se zice despre însuşi sîngele Domnului, ci metaforic. Vezi şi subînsemnarea zicerii „ca să ne izbăvească pe noi" (*Tit* 2:14). (*n. aut.*)

[1] Iar Teodorit zice că a numit patima „mărturie" mai întîi pentru nedreptatea junghierii, iar apoi pentru că-i are martori pe toţi Proorocii şi pe Iudeii ce ziceau: „Tu mărturiseşti pentru Tine, mărturia Ta nu este adevărată" (*Ioan* 8:13), la care El a răspuns: „Eu n-am vorbit de la Mine, ci Tatăl care M-a trimis, Acesta Mi-a dat poruncă ce să spun şi ce să vorbesc" (la fel, 12:49). (*n. aut.*)

minte. Căci, de vreme ce ceilalţi Apostoli se îngreuiau a se face învăţători şi propovăduitori ai celor din „neamuri", pentru că se îngreţoşau de ei, Pavel zice: Eu m-am rînduit de Dumnezeu să fiu învăţător al „neamurilor". Drept aceea – zice – dacă Fiul lui Dumnezeu a murit pentru „neamuri" iar eu sînt învăţător al lor, atunci nici tu – o, Timotei! – să nu te leneveşti a te ruga pentru dînsele.

întru credinţă şi în adevăr.

O, cititorule! – vezi şi aici zicerea aceasta: „întru credinţă", adică: Nu cu silogisme omeneşti şi cu dovezi logice sînt eu învăţător al „neamurilor", ci cu credinţă simplă şi neiscoditoare. Apoi, ca să nu socoteşti că lucrul este amăgire şi minciună, a zis şi aceasta: „întru adevăr", adică: Cele ce se învaţă şi se predau de mine întru credinţă nu sînt amăgire şi minciună, ci sînt întru adevăr.

8. Deci vreau ca bărbaţii să se roage întru tot locul,

De ce Domnul opreşte a se ruga cineva oriunde s-ar întîmpla, iar Apostolul zice aici dimpotrivă? Căci Domnul opreşte a se ruga oamenii prin uliţele cetăţilor şi le porunceşte să intre „în cămară", adică în partea ascunsă a caselor, şi să se roage acolo. Spre dezlegarea nedumeririi acesteia, răspundem că Domnul nu a oprit a se ruga Creştinii oriunde s-ar întîmpla, ci a zis aceasta ca să-i înveţe a nu se ruga întru arătarea oamenilor pentru slavă deşartă. Şi ascultă înseşi cuvintele acestea ale Domnului: „Iar cînd te rogi, să nu fii ca făţarnicii, cărora le place să se roage stînd prin adunări şi prin unghiurile uliţelor, ca să se arate oamenilor. (...) Cînd te rogi, intră în cămara ta!" (*Matei* 6:5). La fel, cînd zice: „Să nu cunoască stînga ta ce face dreapta" (*Matei* 6:3), nu înţelege aceasta pentru mîinile cele simţitoare, ci arată covîrşirea milosteniei celei fără slavă deşartă. De aceea, şi Pavel zice aici ca bărbaţii să se roage în orice loc, fiindcă Hristos nu a oprit acest lucru. Şi Apostolul a zis aceasta spre osebirea rugăciunii Evreilor, căci rugăciunea Evreilor era îngrădită într-un singur loc, adică în Biserica din Ierusalim, iar la noi, la Creştini, nu urmează aşa, fiindcă darul dat nouă nu este hotărît de locuri. Căci, aşa cum se roagă pentru toţi oamenii, tot astfel Creştinul se roagă în toate locurile.[1] Pentru aceasta, şi Domnul a zis către Samarinean-

[1] Deci, după cuvintele Domnului şi ale Apostolului şi după tîlcuirea pe care o face acestora Sfinţitul Teofilact, este iertat oricui a se ruga în tot locul, intrînd în „cămara sa", adică strîngîndu-şi mintea în inimă, şi de acolo înălţînd rugăciunile sale la Dumnezeu. Iar Teodorit zice că, încă pe cînd mai stăpînea *Legea*, Proorocii vedeau înainte cele ale darului. Şi-l

ca: „Femeie, crede-Mă că vine ceasul cînd nu vă veţi mai închina Tatălui nici în muntele acesta, nici în Ierusalim" (*Ioan* 4:21).

ridicînd mîini cuvioase,[1]

În cuvîntul acesta, Pavel învaţă că se cuvine a se cerceta nu locul întru care se face rugăciunea, ci chipul în care se face. Pentru că rugăciunea cere de la Creştin să aibă „mîini cuvioase" – adică curate de lăcomia de averi, de răpire, de nedreptate, de ucideri, de bătăi – şi pline de milostenie.[2]

putem auzi pe dumnezeiescul David zicînd: „Binecuvîntaţi-L pe Domnul, toate lucrurile Lui, în tot locul stăpînirii Lui!" (*Psalm 102*:22). Încă şi prin Proorocul Maleahi zice Dumnezeul a toate: „În tot locul aduceţi tămîie şi jertfă curată numelui Meu" (*Maleahi* 1:11). Iar a ridica mîini curate şi a se ruga era însuşire a preoţilor *Testamentului Vechi*, dar Apostolul porunceşte tuturor oamenilor a face aceasta pentru că toţi s-au făcut „norod ales, preoţie împărătească, neam sfînt" (*1 Petru* 2:9). Şi înţeleptul Teodorit nu a arătat unde este scris că a fost însuşirea preoţilor a-şi ridica mîinile întru rugăciune. Iar eu, cercetînd aceasta, nu am aflat-o descoperit şi curat mărturisită în *Testamentul cel Vechi*, ci numai că: „ridicînd Aaron mîinile asupra norodului, i-a blagoslovit pe ei" (*Levitic* 9:22) şi că Moisi a zis: „După ce voi ieşi din cetate, voi întinde mîinile către Domnul" (*Ieşirea* 9:29). Ba chiar aflu că şi cei ce nu aveau preoţie îşi ridicau mîinile cînd se rugau, cum zicea David: „Să se îndrepteze rugăciunea mea ca tămîia înaintea Ta; ridicarea mîinilor mele, jertfa de seară" (*Psalm 140*:2). Şi despre Solomon citim: „Şi s-a sculat Solomon înaintea feţei jertfelnicului şi şi-a întins mîinile sale către cer" (*3 Împăraţi* 8:22). (*n. aut.*)

[1] Hrisostom, Teodorit, Teofilact şi multe izvoade aşa au zicerea aceasta: „mîini cuvioase". (*n. aut.*)

[2] Însemnează că două sînt chipurile atot-cuprinzătoare în care se cuvine a se ruga fiecare Creştin, chip din lăuntru şi chip din afară. Şi chip din lăuntru este cînd cineva se sileşte a-şi aduna mintea în inimă şi a o face să ia aminte la cuvintele rugăciunii, nelăsînd-o să gîndească nici un alt lucru. Iar chipul din afară al rugăciunii se face cu osebite forme ale trupului: căci cel ce se roagă fie îşi pleacă în jos capul şi îşi bate pieptul, ca vameşul; fie stă drept, cum a zis Domnul: „cînd staţi rugîndu-vă" (*Marcu* 21:25); fie îşi pleacă genunchii – precum zic *Faptele Apostolilor*: „plecîndu-şi genunchii săi (Pavel adică), s-a rugat împreună cu toţi aceştia" (*Fapte* 20:36) – cum a făcut şi Domnul în vremea patimii; fie îşi ridică mîinile, cum zice David: „Ridicarea mîinilor mele, jertfa de seară", şi precum zice aici. Căci forma aceasta a rugăciunii, adică a-şi ridica cineva mîinile cînd se roagă, se vede că este atît de nevoie, încît Sfinţii Părinţi şi dascălii Bisericii chiar pentru aceasta au socotit şi au alcătuit strane în biserică, pentru a-i ajuta pe Creştini, care se ostenesc ţinîndu-şi mîinile înălţate în toată vremea rugăciunii, aşa cum şi Moisi se ostenea a-şi ţine mîinile întinse asupra lui Amalic, ajutat de Or şi Aaron (*Ieşirea* 17). Astfel, stranele îi fac pe Creştini a se ruga stînd în chipul crucii, prin cruce biruind patimile şi pe diavol, aşa cum şi Moisi l-a biruit pe Amalic rugîndu-se în chipul crucii. Şi mai însemnăm aici că nu numai preoţii cei vechi îşi spălau mîinile cînd intrau în biserica lui Dumnezeu să se roage – căci zice: „Îşi vor spăla mîinile şi picioarele cu apă cînd vor intra în cortul mărturiei. Se vor spăla cu apă ca să nu moară" (*Ieşirea* 30:21) –, ci şi preoţii darului acestuia nou obişnuiesc a se spăla cînd vor să ierurghisească, zicînd: „Spăla-voi întru cei nevinovaţi mîini-

fără mînie şi fără îndoită socoteală.

Creştinii sînt datori a se ruga fără mînie şi fără îndoită socoteală, adică fără pomenire de rău şi fără patimă asupra fraţilor, precum a zis şi Domnul: „Cînd staţi rugîndu-vă, lăsaţi orice aveţi asupra cuiva!" (*Marcu* 11:25). Iar „socoteală îndoită" numeşte îndoiala, zicînd să nu se roage Creştinul cu îndoială şi cu stînjenire, ci să creadă cu adeverire că va lua de la Dumnezeu cererile sale cele folositoare, cum zice mai curat şi „fratele lui Dumnezeu" Iacov: „Şi să ceară întru credinţă, de nimic îndoindu-se. (...) Căci să nu socotească omul acela că va lua ceva de la Domnul (dacă se îndoieşte)" (*Iacov* 1:3). Şi Domnul zice: „Pentru aceasta vă zic: Toate cîte le cereţi rugîndu-vă, să credeţi că le veţi lua şi vor fi vouă" (*Marcu* 11:24). Şi cum va crede Creştinul că are să ia cererile sale de la Dumnezeu? Dacă nu cere ceva lumesc, sau potrivnic voii lui Dumnezeu sau nevrednic de cerească împărăţie, ci va cere toate cele duhovniceşti şi mîntuitoare şi dacă se roagă cu mîini curate de toată fapta păcatului, fără mînie, fără pomenire de rău şi fără îndoire, nerăspîndindu-se încoace şi încolo.[1]

9. Asemenea şi femeile,

Voiesc – zice – ca şi femeile să ridice mîini cuvioase cînd se roagă, fără mînie şi îndoită cugetare şi fără a răpi şi a se lăcomi la averi. Dar cum, şi femeia răpeşte şi se lăcomeşte la avuţii? Negreşit! – atunci cînd îl sileşte pe bărbatul ei să-i cumpere pietre scumpe, podoabe aurite şi alte scule zadarnice, deşi nu răpeşte ea însăşi, ci prin bărbat. Şi femeia se lăcomeşte la avuţii, căci haina ce o are mai mult decît îi trebuie o răpeşte de la alte femei sărace, care au trebuinţă de dînsa.

cinstite în podoabă, împodobindu-se cu sfiala şi cu întreaga-înţelepciune,

le mele şi voi înconjura jertfelnicul Tău, Doamne." Şi adăugăm împreună cu David, care se spăla şi el, că nu numai preoţii, ci toţi norodnicii din vechime se spălau cînd aveau să se roage în biserică, precum mărturiseşte dumnezeiescul Hrisostom (*Cuvîntul al 73-lea* la *Ioan*). Mulţi Creştini păzesc un asemenea obicei încă şi acum, obicei cinstit care arată că se cuvine ca şi mîinile cele gîndite ale sufletului să fie curate de toate păcatele. (*n. aut.*)

[1] Pentru aceasta, întrebat fiind cum poate cineva să se roage fără răspîndire, răspunde şi marele Vasilie: „Va isprăvi aceasta dacă se va încredinţa desăvîrşit că stă înaintea lui Dumnezeu. Căci, dacă cineva îşi are vederea nerăspîndită cînd vorbeşte cu un stăpînitor şi înainte-stătător, cu cît mai vîrtos îşi va avea mintea nerăspîndită cînd se roagă lui Dumnezeu, Cel care cearcă inimile şi rărunchii, împlinind ceea ce este scris: «ridicînd mîini cuvioase, fără mînie şi fără îndoială»" (hotărîrea 201 pe scurt). (*n. aut.*)

Cu aceste cuvinte, Apostolul cere de la femei ceva mai mult decît de la bărbaţi, anume ca ele să fie împodobite cu îmbrăcăminte cinstită şi cuviincioasă, nu cu una iscodită (adică de modă) şi împestriţată, căci hainele împodobite în multe feluri nu sînt cuviincioase şi cinstite. Iar Pavel numeşte „podoabă" a fi femeia cucernică, acoperindu-şi toate părţile cu sfială – şi capul, şi obrazul, şi pieptul, şi mîinile, şi picioarele – şi neavînd vreun mădular gol şi descoperit, căci aşa se înţelege cuvîntul Apostolului, adică a fi femeile acoperite cu sfială şi cu întreagă-înţelepciune.[1]

nu cu împletituri, sau cu aur, sau cu mărgăritare sau cu îmbrăcăminte de mult preţ;

O, Creştino! – zice – tu vii în biserica lui Dumnezeu ca să te înfăţişezi înaintea Făcătorului a toate şi ca să te rogi. Atunci, cum foloseşti felurite împletituri de păr pe cap? Şi cum înşiri mărgăritare pe capul şi pe pieptul tău, şi altele pe îmbrăcămintea şi pe papucii tăi? Aceasta, adică a-ţi avea picioarele împodobite cu mărgăritare, fiind cu adevărat o desăvîrşită ocară şi nedreptate. Căci de unde cîştigi acestea? De la bărbat şi din suspinurile săracilor, ale orfanilor şi ale văduvelor, căci o dezbraci pe văduvă de cămaşa ei cea cîrpită numai ca să calci tu pe mărgăritare.[2] Şi oare nu este

[1] Întrebat fiind care este cinstita podoabă predată de Apostol, marele Vasilie răspunde că este aceea „folosită în scop cinstit şi cuviincios şi socotită după vreme, după chip, după faţă [„persoană", *n. m.*], după trebuinţă. Căci cuvîntul nu judecă a urma cineva aceleaşi şi în vreme de iarnă, şi în vreme de vară; nici a fi acelaşi chipul argatului şi al celui ce se odihneşte, al ostaşului şi al ţăranului, sau al bărbatului şi al femeii (hotărîrea 201 pe scurt). (*n. aut.*)

[2] Împreună cu împodobirile de mai sus se numără şi podoabele femeilor înalt-cugetătoare, nebune, mîndre şi ieşite din minte ale vremii acesteia, care, îndată ce cîştigă cinci parale, le cheltuiesc în zădărnicii şi nebunii mincinoase, împodobindu-şi capul cu multe tulpane, cu împletituri de păr străin şi mincinos [peruci, *n. m.*], cu osebite pietre scumpe şi mărgăritare; care îşi spînzură canafuri de aur ca nişte cozi de cal, îşi pun multe împletituri şi cusături aurii pe haine, poartă cercei la urechi, brăţări la mîini, zgărzi la grumaji, inele în degete, colane aurite şi de argint împodobite cu pietre şi mărgăritare, prin care ticăloasele femei arată că singure îşi leagă mădularele cu lanţuri şi se însărcinează cu o mulţime de pietre. Şi, cu aceasta, nu se osebesc întru nimic de idolii „neamurilor", care erau împodobiţi cu argint şi cu aur, precum zice Proorocul David. Sau – mai bine a zice – nu se osebesc întru nimic de mormintele împodobite şi văruite, care par frumoase pe dinafară, iar în lăuntru sînt pline de oase moarte şi împuţite şi de toată necurăţia, precum a zis Domnul. De aceea, prin Isaia, Dumnezeu îngrozeşte aceste nebuneşti împodobiri, zicînd că are să le dezbrace de toată împodobirea pe femeile cele fără de minte şi mîndre care poartă unele ca acestea şi are să le smerească pentru această mîndrie a lor, zicînd aşa: „Pentru că fiicele Sionului sînt atît de mîndre şi umblă cu capul pe sus şi cu priviri obraznice, cu paşi domoli, cu zăngănit de inele la picioarele lor, Domnul va pleşuvi creştetul

o mare îndelungă-răbdare aceea pe care o arată Dumnezeu către tine, femeia împodobită? Nu este o mare suferire a lui Dumnezeu că nu te pedepseşte precum ţi se cade? Cu adevărat, mare e răbdarea lui Dumnezeu către tine! Tu – o, Creştino! – mergi la biserică să ceri de la Dumnezeu iertarea păcatelor tale, dar te împodobeşti ca şi cum ai merge la jocuri şi la nunţi? Şi cum poţi – o, femeie nesocotită! – să suspini şi să te umileşti cu inima, purtînd astfel de podoabe? Cinste umilinţei tale! – sau – mai bine zis – vai de ea! Şi cum te va asculta Dumnezeu, ticăloaso, cum te va auzi, îmbrăcată fiind cu lucrul săracilor? Deci nu te amăgi, soro, nu te amăgi! Căci, dacă porţi haine împodobite, nici umilinţă nu poţi să ai întru rugăciunea ta, nici Dumnezeu nu te va asculta ca să-ţi ierte păcatele, ci mai mult te va osîndi, iar rugăciunea ta se va face întru păcat – după David (*Psalm 108*:6).

Şi vezi că, dacă Pavel opreşte de la femei podoabele ce sînt semne ale bogăţiei lor, cu cît mai vîrtos va opri de la dînsele împodobirile ce sînt semne de iscodire, precum: dresurile obrazului, frecările fălcilor, rumenelile, sulimanurile, zugrăvirea ochilor şi a sprîncenelor, gingăşelile glasului, mişcările iubeţe ale ochilor şi celelalte chipuri deznodate, care nu sînt însuşiri ale femeilor Creştine, ci ale păgînelor, şi nu ale fecioarelor şi ale celor întreg-înţelepte, ci ale curvelor şi ale celor stricate.[1]

capului fiicelor Sionului, Domnul va descoperi goliciunea lor. În ziua aceea va lua Domnul toate podoabele: inele, sori, luniţe, cercei, brăţări, văluri, cununi, lănţişoare, cingătoare, miresme, talismane, inele, verigi de nas, veşminte de sărbătoare, mantii, şaluri, pungi, oglinzi, pînzeturi subţiri, turbane şi tunici. Atunci vor fi, în loc de miresme, putreziciune; în loc de cingători, frînghie; în loc de cîrlionţi făcuţi cu fierul, pleşuvie; în loc de veşmînt preţios, zdrenţe; şi, în loc de frumuseţe, pecete de robie. Locuitorii Sionului vor cădea de sabie şi vitejii lui în războaie. Porţile fiicei Sionului vor scîrţîi şi se vor jeli şi, jefuită, ea va şedea despuiată pe pămînt" (*Isaia* 3:16-26). (*n. aut.*)

[1] Şi Hrisostom zice aşa despre femeile ce se împodobesc: „Ce zici? Vii ca să te rogi lui Dumnezeu îmbrăcată cu haine şi cu împletituri aurite? Au doar ai venit ca să joci? Ai venit să te rogi, şi să ceri iertarea păcatelor şi, rugîndu-te Stăpînului, să-L faci pe El milostiv! Atunci de ce te împodobeşti? Acestea nu sînt ale unei femei ce se roagă! Cum vei putea să suspini, cum poţi lăcrima şi a te ruga întins, de vreme ce eşti împodobită astfel? Acestea sînt ale actriţelor şi ale jucătoarelor, iar femeii cinstite nu i se cuvine nici una din acestea. (...) Deci nu urma curvelor!" (*Cuvîntul al 8-lea* la aceasta către Timotei). Vezi şi stihurile Teologului Grigorie despre femeile ce se împodobesc. Vezi şi cuvîntul al cincilea al *Hristoitiei*, scris deasupra aşa: *Creştinii nu se cuvine a se împodobi*. Mai însemnează că – de vreme ce dumnezeiescul Apostol le opreşte aici pe femei a se împodobi cu podoabe şi cu juvaeruri, neam slab fiind ele şi iubitoare de podoabă – cu cît mai vîrtos opreşte a purta podoabe bărbaţii, care sînt neam bărbătesc şi din fire defăimător al podoabelor muiereşti? Pentru aceasta, într-adevăr, „muieroşi", „actori" şi „pehlivani" trebuie a se numi bărbaţii îngîmfaţi care se împodobesc cu podoabele femeieşti mai sus zise, şi se cocoşesc umblînd, şi se gingăşesc, mîndrindu-se cu ele ca nişte păuni cu penele lor cele

10. ci cu fapte bune, cum se cuvine femeilor ce făgăduiesc cinstire de Dumnezeu.

Zice: Se cuvine ca femeile Creştine să se împodobească cu fapte bune. Apoi, citeşte că aşa se cuvine femeilor care-L cinstesc şi-L cred pe adevăratul Dumnezeu. Dar zicerea aceasta se înţelege şi într-alt chip, anume că cineva poate făgădui numai prin cuvinte că este cinstitor de Dumnezeu, şi de aceea Pavel adaugă că se cuvine a fi cinstitor de Dumnezeu şi cu faptele bune.

11. Femeia să înveţe în linişte, întru toată supunerea.

Zice: Femeia Creştină nu se cuvine a fi cinstită şi chibzuită numai în cele din afară şi în îmbrăcăminte, ci pînă la glas. Prin urmare, femeia să nu grăiască şi să nu înveţe în Biserică, nu doar pentru celelalte, dar nici pentru lucrurile duhovniceşti, ci numai să se înveţe. Şi se învaţă dacă rămîne întru linişte, precum acelaşi Apostol a arătat şi în altă parte, zicînd: „Femeile voastre să tacă în biserică, fiindcă nu li se dă voie a grăi, ci să se supună, precum porunceşte şi *Legea*. Iar dacă voiesc a se învăţa ceva, să-i întrebe pe bărbaţii lor în casă" (*1 Corinteni* 14:34).

12. Nu dau voie femeii a învăţa, nici a-l stăpîni pe bărbat, ci a fi întru linişte.

Cu aceste cuvinte, Apostolul taie de la femei tot prilejul de vorbă. Căci mai sus a poruncit să tacă femeia, ca să nu se întîmple a grăi nici pentru pricinile binecuvîntate, iar aici zice ca femeia să nu-l înveţe, nici să-l stăpînească pe bărbatul său. Drept aceea – fiindcă femeii i s-a poruncit de Dumnezeu să se supună bărbatului său, zicînd: „Către bărbatul tău (va fi) întoarcerea ta, şi el te va stăpîni!" (*Facerea* 3:16) – se cuvine aşadar ca femeia să stea în linişte, căci mai ales prin liniştirea şi tăcerea aceasta îşi va arăta supunerea către bărbatul său. Să ştii însă – o, cititorule! – că dumnezeiescul Pavel n-o opreşte pe femeie a învăţa în alt loc, ci doar în biserică. Căci nu a oprit a învăţa femeia în deosebi, aşa cum Priscila l-a catehizat pe Apolo (*Fapte*, capitolul 18) şi cum orice femeie Creştină îl catehizează pe bărbatul său cel necredincios, după zisa lui Pavel: „Căci ce ştii tu, femeie, dacă nu-ţi vei mîntui bărbatul?" (*1 Corinteni* 7:16), adică prin învăţătura şi catehizarea prin cuvînt.

împistrite sau – mai bine zis – precum cioara cea urîtă din basm se fălea cu penele străine pe care le purta. Iar dacă cei ce se împodobesc cu haine strălucite şi de mult preţ sînt feţe bisericeşti sau monahiceşti, eu nu mai pot să asemăn cu nimic necuviinţa aceasta, căci ea se află mai presus de orice chip şi asemănare necuvenită. (*n. aut.*)

13. Căci Adam s-a zidit întîi, apoi Eva.

Zice: De vreme ce neamul bărbaţilor a luat întîia cinste cînd Dumnezeu i-a făcut pe ei, iar Eva s-a zidit a doua, femeile sînt datoare a avea a doua stare după bărbaţi şi a li se supune. Căci ceea ce s-a făcut atunci cu Adam şi cu Eva a rămas lege firească ce stăpîneşte întru tot neamul următor al bărbaţilor şi al femeilor.

14. Şi nu Adam s-a amăgit, ci femeia, amăgindu-se, a căzut în călcarea poruncii.

De ce nu s-a amăgit Adam? Pentru că *Scriptura* zice cum femeia, adică Eva, a zis către Dumnezeu: „Şarpele m-a amăgit, şi am mîncat" (*Facerea* 3:13), iar Adam nu a zis: Femeia m-a amăgit!, ci: „Femeia mi-a dat din pom, şi am mîncat" (*Facerea* 3:12). Şi nu este acelaşi lucru a se îndupleca cineva să-l creadă pe unul din acelaşi neam şi din aceeaşi fire cu dînsul şi ajutător al său – precum s-a înduplecat Adam să o creadă pe Eva, cea de o fiinţă şi ajutătoare a sa – cu a se îndupleca unei fiare pe care ar avea-o roabă şi supusă, cum s-a înduplecat Eva şarpelui cel supus şi rob. Drept aceea, fapta Evei este amăgire[1], iar aceea a lui Adam nu. Deci după asemănarea amăgirii femeii a zis Apostolul că Adam nu s-a amăgit. A mai zis aceasta şi dintr-o altă pricină, anume pentru că Adam nu a văzut pomul cunoştinţei binelui şi răului, ca să vadă că e bun de mîncare, şi frumos ochilor a-l vedea şi frumos a-l cunoaşte (*Facerea* 3:6). Iar femeia, Eva, văzîndu-l, s-a amăgit şi s-a înşelat de privirea lui şi apoi, întinzîndu-şi mîinile, a luat rodul şi a mîncat, şi astfel i-a dat şi bărbatului său. Prin urmare, femeia s-a rătăcit pentru pofta pomului, iar Adam nu s-a rătăcit de pofta pomului, ci numai s-a înduplecat femeii sale. De aceea, Apostolul zice aşa: De vreme ce femeia i-a pierdut pe toţi oamenii fiindcă l-a învăţat pe bărbat o singură dată, să nu mai înveţe mai mult, nu numai aceea, ci tot neamul ei, fiindcă tot neamul femeilor este uşor la minte, şi lesne de amăgit şi uşor primeşte

[1] Pentru aceasta a zis şi dumnezeiescul Grigorie al Nissei: „Femeia, amăgindu-se, a căzut în călcarea poruncii şi în depărtarea de la Dumnezeu. Femeia a luat-o înainte cu neascultarea şi de aceea ea s-a făcut [apoi] întîia martoră a învierii [Domnului], ca, prin credinţa învierii, să îndrepte răsturnarea pricinuită de călcarea poruncii. Şi – precum la început femeia s-a făcut slujitoare a cuvintelor şarpelui şi sfătuitoare a bărbatului, şi astfel a adus vieţii începutul şi urmarea răului – tot aşa, aducîndu-le ucenicilor cuvintele Celui ce l-a omorît [prin înviere] pe apostatul balaur, ea s-a făcut oamenilor începătoare de credinţă, credinţă prin care se stinge întîia hotărîre a morţii" (*Cuvîntul al 12-lea împotriva lui Evnomie*). (*n. aut.*)

rătăcirea. Vezi însă – o, cititorule! – amărunţimea zicerii Apostolului. Căci nu a zis că Eva s-a amăgit, ci „femeia", ca să arate că aici vorbeşte despre întreaga fire şi neam al femeilor. Căci, aşa cum din pricina lui Adam s-a omorît toată firea oamenilor născuţi dintr-însul, tot astfel amăgirea şi uşurătatea cugetării Evei a trecut la toată firea femeilor.

15. Dar ea se va mîntui prin facere de copii,

Cine se va mîntui, Eva? Ba! – ci femeia, adică firea femeilor. O, femeilor! – zice – nu vă întristaţi! Dumnezeu v-a dat şi vouă prilej şi pricină ca să vă mîntuiţi. Şi care este aceasta? Facerea de copii, adică a-i hrăni şi a-i creşte în chip creştinesc pe copiii ce îi veţi naşte. Fiindcă nu e nevoie doar a-i naşte, ci a-i şi învăţa bine, cu învăţătura şi cu sfătuirea Domnului[1], căci aceasta este şi se zice cu adevărat „facere de copii". Iar dacă femeia mamă nu-şi va creşte copiii hrănindu-i bine şi nu îi va învăţa cu sfătuirea Domnului, atunci aceea nu este facere, ci mai ales stricare de copii, căci cu creşterea ei cea rea îi strică pe ticăloşii [„bieţii", *n. m.*] copii ai săi şi sufleteşte, şi trupeşte. Dar ce? Oare femeile nemăritate şi fecioarele nu se pot mîntui şi ele, ci sînt pierdute pentru că nu au copii? Cum? Femeile fără copii nu se pot mîntui cu faptele lor cele bune, ci numai prin facerea de copii? Ba! – ci zic că, pe lîngă celelalte fapte bune, şi buna-facere de copii le este femeilor pricină de mîntuire. Căci este arătat că buna creştere de copii are ca pricină fapta bună [întru credinţă, *n. m.*] a mamei care-i învaţă şi pe copii să aibă aceeaşi faptă bună. Deci, din acestea zise, se face arătat că şi fecioarele nemăritate şi femeile sterpe se vor mîntui dacă au fapte bune, deşi nu au născut şi nu au crescut copii. Mi se pare însă că, de vreme ce a oprit-o pe femeie a-l învăţa [pe bărbat], Apostolul o mîngîie acum pentru aceasta şi-i dă ucenici pe care are voie să-i înveţe, ca şi cum i-ar zice: O, femeie! – dacă pofteşti să-i înveţi pe alţii, învaţă-i pe copiii pîntecelui tău cu sfătuirea Domnului.

Iar unii – nu ştiu cum! – prin facerea de copii au înţeles naşterea Născătoarei de Dumnezeu, căci ea – zic ei – le-a mîntuit pe femei[2] născîndu-L

[1] Tîlcuind această zicere, şi Fotie zice că femeia se va mîntui prin facerea de copii. „Căci – zice – buna creştere şi purtarea de grijă cea iubitoare de Dumnezeu a mamei pentru fiii săi este o mare dreptate a femeii, prin care ea întoarce şi şterge învăţătura cea veche şi greşită dată de Eva lui Adam, ce a pricinuit amăgirea aceluia. Fiindcă femeia poate zice: Cu adevărat, în vechime l-am învăţat greşit şi l-am amăgit pe bărbat, dar acum îi cresc şi-i povăţuiesc pe copiii mei fără greşeală. Şi, dacă acea amăgire şi învăţătură greşită m-au osîndit, buna-creştere a fiilor mei mă slobozeşte acum din osîndire" (*Amfilohia*, întrebarea 71). (*n. aut.*)

[2] Despre acestea pomeneşte şi Fotie întru aceeaşi întrebare 71 din *Amfilohia*. (*n. aut.*)

pe Mîntuitorul Hristos. Această înţelegere este însă cu totul nepotrivită la următoarele cuvinte ale Apostolului. Şi ascultă-le:

de va rămîne în credinţă,

Adică: Femeia se va mîntui dacă fiii ei vor păzi buna-cinstire şi adevăratele dogme ale credinţei, prin buna-creştere şi învăţătura pe care o vor fi dat lor.

în dragoste

Adică: Femeia se va mîntui dacă, prin buna-creştere dată de ea, fiii ei vor rămîne în dreapta şi îmbunătăţita viaţă. Căci nu e de ajuns pentru mîntuire credinţa fiilor, ci trebuie ca ei să aibă şi viaţă bună şi creştinească. Iar izvorul, pricina şi capul vieţii creştineşti este îndoita dragoste, adică cea către Dumnezeu şi cea către aproapele.

şi întru sfinţenie cu întreagă-înţelepciune.

Aici, Apostolul numeşte „sfinţenie" curăţia şi fecioria trupului. Dar, de vreme ce nu toţi sînt feciorelnici, a adăugat zicerea „cu întreagă-înţelepciune", prin aceasta numind ferirea vremelnică de legiuita împreunare a bărbaţilor cu femeile. Sau, prin „întreagă-înţelepciune", Pavel numeşte aici chiar cuviinţa îndulcirilor şi buna rînduială a năravurilor. Deci femeia se va mîntui dacă, prin buna ei creştere, fiii săi vor rămîne întru fecioríe şi întru nestricarea trupului, adică vor alege viaţa monahală, sau dacă vor rămîne întru întreaga-înţelepciune prin nuntă şi nu se vor face curvari şi prea-curvari. Dar ar zice cineva: Şi dacă maica este rea, dar îşi va creşte copiii bine? Oare are plată pentru această bună-creştere? Răspundem: Aceasta aproape că nu poate urma, căci, dacă maica este rea, negreşit are să-şi crească şi copiii rău. Căci pomul putred nu poate face roade bune, ci tot putrede, precum a zis Domnul: „Pomul putred face roade rele. (...) Pomul putred nu poate face roade bune" (*Matei* 7:17). Totuşi, dacă maica, rea fiind, şi-ar creşte copiii cu adevărat bine, va lua plată de la Domnul pentru buna-creştere a copiilor ei. Dar dacă maica, bună fiind şi avînd fapte bune, şi-ar creşte copiii rău, oare va primi pedeapsă de la Dumnezeu? Răspundem: Dacă maica se leneveşte sau face har copiilor ei şi nu-i învaţă bine, are să fie pedepsită negreşit, cum a păţit preotul Eli, care a făcut har fiilor săi şi nu i-a certat cu asprime, precum este scris: „Şi le-a zis: Pentru ce faceţi voi asemenea lucruri, căci aud vorbe rele despre voi de la tot poporul Domnului? Nu, copiii mei, nu este bună vestea ce o aud eu despre voi, nu mai faceţi aşa!" (*1 Împăraţi* 2:23, 24).[1] Iar dacă maica ar face în tot chipul şi s-ar sili să-şi crească bine copiii, dar nu ar putea să-i îndrepte din pricina alegerii şi a socotinţei lor celei rele (ceea ce se întîmplă rareori), să ştie maica aceea că nu se va osîndi, ci va lua plată de la Domnul pentru ostenelile creşterii ce le-a dat, căci zice Dumnezeu, prin Iezechil: „Sufletul ce a păcătuit va muri, iar fiul nu va lua nedreptatea tatălui său, nici tatăl nu va lua nedreptatea fiului său. Dreptatea de la sine va fi dreptului, şi nelegiuirea asupra nelegiuitului va fi" (*Iezechil* 18:20). Căci şi Fiul lui Dumnezeu, cu toate că a făcut în toate chipurile şi le zicea Iudeilor toate cuvintele şi învăţăturile, însă pe puţini i-a avut care s-au înduplecat Lui.

[1] Să audă acestea părinţii cei fără cunoştinţă, care – în loc de a-şi creşte copiii cu învăţătura şi sfătuirea Domnului şi în loc de a-i pune să înveţe învăţătura creştinească, şi drept-slăvitoarele dogme ale credinţei şi moralurile creştineşti ale vieţii îmbunătăţite, ca să poată rămîne pînă la sfîrşitul vieţii în drept-slăvitoarea credinţă, şi întru viaţa cea îmbunătăţită, şi întru sfinţenie şi întru întreaga-înţelepciune, precum porunceşte aici dumnezeiescul Pavel – ei, nebunii, îi pun pe fiii lor să înveţe turceşte, franţuzeşte şi alte limbi, nu pentru alt scop, ci doar pentru mîndrie şi iubire de slavă, adică pentru a-i face pe fiii lor bogaţi şi slăviţi. Dar ce urmează din aceasta? Fiii lor, petrecînd împreună cu dascălii lor cei stricaţi şi cu rele năravuri şi adăpîndu-se în toată vremea cu apele lor cele tulburi şi otrăvitoare, îşi strică năravurile, ajung în nebăgare de seamă, sărăcesc din evlavia către Dumnezeu şi către cele dumnezeieşti şi în sfîrşit se leapădă – vai! – de credinţa în Hristos, şi, căutînd să înveţe felurite limbi, se învaţă atei. Vai de primejdia acestor fii şi de trei ori vai şi amar de născătorii unora ca aceştia, care, în loc de a se mîntui prin facerea de copii, precum scrie aici Pavel – au să se muncească pentru aceasta, după toată dreptatea! Căci mai bine le-ar fi fost ca fiii lor să fie păstori de vite şi porcari, dar să aibă credinţă drept-slăvitoare şi viaţă creştinească, decît a se face nobili, şi boieri şi domni, dar a-şi strica firea şi viaţa cea cuvenită Creştinilor! Căci, fiind păstori de porci, nu s-ar osîndi în munci, iar de-şi vor strica credinţa şi năravurile, negreşit se vor munci! (*n. aut.*)

CAPITOLUL III

1. Credincios este cuvîntul.

Fiindcă era lucru de îndoială dacă maica ce şi-a crescut copiii bine va dobîndi folos din fapta bună a fiilor săi şi dacă se va mîntui astfel prin facerea de copii, Pavel zice aici că cuvîntul acesta este adevărat şi credincios, încît nimeni nu trebuie să se îndoiască de aceasta.[1]

Dacă cineva pofteşte episcopie, bun lucru pofteşte.

Însemnăm că toate cele rînduite aici de fericitul Pavel lui Timotei despre episcop nu sînt din parte, osebite, ci obşteşti, şi le rînduieşte pentru toţi oamenii. De aceea şi zice: Eu nu opresc pe nimeni care pofteşte să apere norodul şi doreşte a se face arhiereu, fiindcă lucru bun pofteşte, adică să se ostenească păscînd norodul lui Dumnezeu. Dar să nu poftească numai stăpînirea, slava şi domnia pe care le are dregătoria arhieriei. Pentru că şi Moisi poftea numai lucrul şi osteneala de a-i purta şi a-i apăra pe Evrei, iar nu de a-i stăpîni şi a dobîndi slavă. De aceea l-a şi ucis pe Egipteanul acela care bătea un Evreu, fiindcă voia să-l apere şi să-l ocrotească pe fratele său cel nedreptăţit. De aceea se şi numeşte „episcopie" vrednicia arhiereului şi arhiereul se numeşte „episcop", pentru că cercetează şi poartă de grijă pentru toată turma sa.[2]

[1] Drept aceea, după sfinţitul Teofilact, zicerea „credincios este cuvîntul" se uneşte cu cuvintele de mai sus, nu cu acestea de mai jos, adică cu zicerea „de pofteşte cineva episcopie". (*n. aut.*)

[2] Pentru aceasta, tîlcuind Canonul 58 al Sfinţilor Apostoli, zice şi prea lăudatul Ioan Zonara că, dacă nu altceva, măcar numele ce îl au de „episcop", ce însemnează „pîndar", să-i îndemne pe episcopi a nu se lenevi, ci a se sîrgui să poarte de grijă turmei lor şi să privegheze pentru aceasta. Căci Episcopii, cei ce şed la pîndă, se cuvine să privegheze şi să vadă, nu să se lenevească şi să dormiteze, căci pentru aceasta s-a şi aşezat sfinţitul sindron (adică scaunul cel înalt) în Sfîntul Altar, ca arhiereul, suindu-se şi şezînd într-însul, să vadă de sus, ca dintr-un foişor, norodul supus lui şi să-l cerceteze cu amăruntul. Şi preoţii, care şed împreună cu dînsul pe scaune, din aceasta se îndeamnă şi ei a privi şi a întocmi norodul, fiindcă s-au dat episcopului ca împreună-ostenitori. Aceeaşi înţelegere o arată şi scaunul arhiereului, ce stă în biserică mai înalt decît celelalte, cu un cerdac de pînză, şi pentru aceasta el se numeşte „sfinţită pîndă", după Ignatie Diaconul (în viaţa Patriarhului Nichifor). Vezi şi tîlcuirile canoanelor 1 şi 58 apostoleşti, în *Canonicul* [*Pidalionul*, carte a Cuviosului Nicodim, *n. m.*] tipărit în elina nouă. Şi însemnează că Teodorit zice că Pavel înţelege aici prin „episcop" pe presviter, cum am zis la capitolul întîi al celei către Filipeni, stih 1, unde Pavel nu învaţă despre presviteri, ci despre diaconi. Iar [Teodorit] zice că ceea ce legiuieşte Pavel aici pentru presviteri, le legiuieşte şi pentru episcopi, căci mai întîi episcopii se cuvine să păzească legile acestea.

Aici, nu pot să trec sub tăcere tîlcuirea pe care o face la zicerea aceasta acea minune a muntelui Pelusiu – vorbesc de marele şi dumnezeiescul Părinte Isidor –, fiind foarte frumoasă şi mult-folositoare: „Zicînd: «Dacă cineva pofteşte episcopia, bun lucru pofteşte», nu a înţeles că oricine face bine dorind aceasta, ci că lucrul episcopiei e bun. [...] Căci zice: O, iubiţilor! – acest lucru se face cu greutate, este treabă, nu odihnă; grijă, nu desfătare; slujire, nu legiuire tiranică de sine; apărare iconomică, nu stăpînire fără dare de seamă. Eu – zice – laud lucrul episcopiei cel mai presus de fire, căci este dumnezeiesc. Iar pe acela care-l iubeşte nu-l laud şi nu zic că face bine, căci greşeşte. Nici cei foarte bine aleşi nu trebuie să aibă în suflet iubirea aceasta [de arhierie], ci să o defaime cu toată puterea. Şi vezi cum Apostolul – iscusit fiind la această nevoinţă, şi vărsînd nenumărate sudori şi suferind răni, bătăi, vrăjmăşii şi morţi, ca nimic din cele încredinţate lui să nu piară –, vezi aşadar cum îi înfricoşează pe cei ce poftesc stăpînire, nefiind iscusiţi întru asemenea nevoinţe şi privind doar la cinstea singură. Căci Pavel îşi clatină capul şi strigă: Dacă cineva pofteşte episcopie, să vadă ostenelile şi să ia aminte dacă va putea să le ducă; să vadă primejdiile, căci el rînduieşte războaiele nevăzute asupra vrăjmaşului, şi să nu gîndească numai la cinste; să privească morţile, nu desfătarea; să socotească vrăjmăşiile, nu să vadă odihna. De voieşte cineva a se ridica în scaunul acela – zice –, să ştie că se hirotoneşte ca să se nevoiască, nu pentru a se desfăta cu neprimejduire. Căci cel ce a ajuns a cîştiga doar cinstea şi toate celelalte ale episcopiei, dar îi trece cu vederea [pe cei păstoriţi], va cădea aici în nenumărate mustrări, cîteodată ajungînd chiar la caterisirea de vrednicia lui; iar dincolo, la Înfricoşata Judecată, se va arunca de către nemitarnicul Judecător, pentru că, desfătîndu-se şi adunînd bani, el i-a cheltuit pentru ale sale, iar pe cei goi, flămînzi şi bolnavi i-a trecut cu vederea. Deci, gîndind acestea, să nu ne jucăm cu cele dumnezeieşti, căci noi, abia ajungînd a da cuvînt pentru noi înşine, cum ne vom arăta dînd cuvînt pentru alţii? Căci cei ce poartă dorul de acest fel în inima lor par a nu şti că aceasta [episcopia şi arhieria] nu mai e precum era în vechime. Acum, dregătoria blîndeţii a încăput în tiranie, iar atunci nu era aşa; căci atunci păstorii mureau pentru oi, iar acum chiar ei omoară oile, nu junghiind trupurile – căci acesta ar fi un rău mai mic –, ci smintindu-le sufletele. Pe atunci, îşi înţelepţeau trupurile, iar acum le fac să zburde cu desfătările. Pe atunci, îşi împărţeau avutul celor ce aveau trebuinţă, iar acum le răpesc pe cele ale săracilor. Pe atunci, se iscuseau întru fapta bună, iar acum îi izgonesc pe cei ce se nevoiesc întru fapta bună. Pe atunci, lăudau curăţia, iar acum – o, ce aş vrea să zic că au vrednicie! – dar nu mă lasă a mă linişti întristarea – credeţi-mă! – deşi voiesc. Ci, gîndindu-mă că trîndăvesc vrednicia lor cea atît de mare, mă întărît spre a zice că în vechime se alegeau la preoţie iubitorii faptei-bune, iar acum iubitorii de argint; atunci, cei ce fugeau de mărimea vrednicie, iar acum cei ce aleargă la aceasta cu dulceaţă; atunci, cei lăudaţi întru neavuţie de bună-voie, iar acum cei lacomi de bună-voie; atunci, cei ce aveau înaintea ochilor dumnezeiasca Judecată, iar acum cei ce nici nu se gîndesc de aceasta; atunci, cei gata a fi bătuţi, iar acum cei ce sînt gata a bate. Şi ce trebuie a zice multe? Se pare că vrednicia aceasta a căzut din preoţie în tiranie, din smerita-cugetare în mîndrie, din post în desfătare, din iconomie în stăpînire, căci ei nu socotesc a stăpîni ca nişte iconomi, ci a răpi ca nişte despoţi. Deci cruţaţi-vă pe voi înşivă, toţi cei ce aveţi o asemenea poftă! – căci, celor ce aleg a vieţui cu nevrednicia cinstei preoţiei, aceasta li se face adăugire a muncii; căci a pofti episcopie nu este lucru al oricui s-ar întîmpla, ci al celor ce-şi îndreaptă viaţa după legile

2. Deci trebuie ca episcopul să fie neprihănit,

Adică cel ce pofteşte a se face episcop, arhiereu[1], se cuvine să aibă toată fapta bună, încît nimeni să nu poată avea vreo apucătură de a-l mustra, nici el însuşi să fie mustrat de conştiinţă că ar fi făcut vreo greşeală, mare sau mică. Drept aceea, oricine e mustrat de conştiinţă că a făcut vreun păcat, acela să nu dorească dregătoria episcopiei, de la care el însuşi s-a izgonit şi spre care s-a făcut nevrednic prin faptele sale cele rele. Căci cel ce se face începător şi stăpînitor de norod trebuie a străluci cu fapta bună şi cu înţelepciunea ca un soare luminător, pentru ca toţi cei ce vor privi la dînsul să se lumineze şi să se povăţuiască pe calea faptei bune şi a cunoştinţei.[2]

lui Pavel. Deci, dacă acela priveşte întru sine cu amărunţime, să meargă cu bucurie către suirea acestei înălţimi. Iar de nu este la tine aceasta, nu te atinge de cele neatinse! – căci ia aminte, de foc te apropii, de cel ce topeşte materia!" (La Cuviosul Nicon, tomul 1, cuvîntul 35). Şi, dacă dumnezeiescul Isidor scria şi sfătuia acestea întru acele vremi, cînd fapta bună înflorea şi întinerea, iar răutatea se veştejea, cu mult mai vîrtos se cuvine a le scrie şi a le sfătui cineva în vremile acestea, cînd răutatea înfloreşte şi fapta bună s-a veştejit şi s-a împuţinat! Pentru aceasta zice şi marele Vasilie că oricine iubeşte a se face cleric, adică episcop sau preot, acela boleşte de boala diavolului: „Postnicului nu i se cuvine nicidecum a pofti cliros (apărare de fraţi), căci iubirea de stăpînire este boală şi vinovăţie diavolească, fiind cunoaşterea răutăţii celei mai mari a diavolului, căci şi acela a căzut în patima mîndriei tot din această patimă, şi cel stăpînit de dînsa boleşte asemenea cu el" (în aşezămîntul al 9-lea postnicesc).

Cine voieşte, să citească şi în capitolul 5:4 din *Teatru politic*, şi de acolo va înţelege cît de grea şi de ostenitoare este dregătoria arhieriei şi a preoţiei. Pentru aceasta, cînd se îmbrăca cu haina de in, papa Urban al şaptelea zicea către cei ce erau de faţă: „Vedeţi ce haină uşoară? Dar are o atît de covîrşitoare greutate!" Pentru aceasta, Grigorie Dialogul numea scaunul arhieresc „rug spinos", iar dumnezeiescul Ambrozie i-a prea-obosit cu rugile sale pe toţi înainte-stătătorii Mediolanului pentru a nu-i da episcopia bisericii, iar cuviosul Amonie şi-a tăiat urechea pentru a se face neiscusit de vrednicia arhieriei şi a zis că-şi va tăia şi limba de va fi silit la aceasta. (*n. aut.*)

[1] Însemnează că – atît după canoanele Sfinţilor Apostoli, cît şi după cele ale soboarelor ecumenice şi localnice, adică după vechiul obicei – numele de „episcop" este obştesc şi se zice pentru orice arhiereu, sau patriarh, sau mitropolit sau arhiepiscop, nu numai pentru episcopii supuşi mitropoliţilor, precum se întîmplă acum. (*n. aut.*)

[2] Ce zic? Acela care voieşte să ia starea-înainte a norodului se cuvine a fi mai curat chiar decît soarele şi să aibă faptă bună îngerească. Şi cuvîntul meu e adeverit de Hrisostom, care zice: „Cuvîntul nu ne e despre voevozia [«conducerea», *n. m.*] oştilor sau despre împărăţire, ci despre un lucru ce are trebuinţă de faptă bună îngerească, fiindcă sufletul preotului se cuvine a fi mai curat chiar decît razele soarelui, ca nu cîndva să-l lase pustiu Duhul cel Sfînt, astfel încît să poată zice: «Nu mai viez eu, ci Hristos viază întru mine»" (*Despre preoţie*, cuvîntul al 7-lea). Tîlcuind zicerea aceasta a Apostolului, zice şi Teodorit că „a fi neprihănit" înseamnă că cel ce se face episcop nu dă nici un prilej şi pricină de mustrare. Încă şi Hrisostom tîlcuieşte numirea „neprihănit" aşa (în altă parte): „Neprihănit este cel ce are toată fapta

bărbat al unei femei,

Omul însurat se grijeşte de ale lumii şi episcopul nu se cuvine a se îngriji de acestea, iar Apostolul vrea ca episcopul să fie însurat şi bărbat al unei singure femei? Unii zic la aceasta că Apostolul vrea ca episcopul să fie bărbat feciorelnic, care nu a avut femei[1], dar, de nu este feciorelnic, adică e însurat, măcar să aibă o singură femeie. Dar să o aibă cu atîta neîmpătimire, de parcă nu ar avea-o, adică să nu se robească întru pofta ei, plinind cuvîntul aceluiaşi Apostol, ce zice: „Iar cei ce au femei să fie ca şi cum nu le-ar avea" (*1 Corinteni* 13). Dar Apostolul nu zice aceasta ca pe o legiuire – cum zice în alt loc că voieşte şi doreşte ca toţi oamenii să fie ca dînsul, adică feciorelnici şi neînsuraţi: „Voiesc ca toţi oamenii să fie ca mine" (*1 Corinteni* 6:7) –, ci o zice după pogorămînt şi iconomie, căci creştinismul, fiind la început în vremea de atunci, cerea a se face o asemenea iconomie, fiindcă nu putea încăpea amărunţimea. Deci Apostolul zice că, de este cineva însurat, să se facă episcop, dar să aibă o singură femeie, nu două. Şi spune aceasta pentru Evrei, la care se îngăduia poligamia (adică a avea mai multe femei). Iar unii au înţeles că „femeie" numeşte aici Biserica şi că Apostolul porunceşte a nu se muta episcopul de la o biserică la alta, ci să rămînă pînă la moarte la o singură biserică şi la episcopia sortită lui, căci mutarea este prea-curvie. Însă ei zic aceasta fără socoteală şi fără dreptate. Vezi şi tîlcuirea Canonului 5 apostolic în *Canonicul* [*Pidalionul*, *n. m.*] nostru. Vezi şi subînsemnarea zicerii: „bărbat al unei femei" (*Tit* 1:2).

bună, căci începătorul trebuie să fie mai strălucit decît tot cel strălucit şi să aibă vieţuire neîntinată, încît toţi să-şi închipuie viaţa privind către dînsul şi către viaţa lui." (*n. aut.*)

[1] Poate că zicerea „bărbat al unei singure femei" se înţelege şi pentru cel ce şi-a luat femeie, dar s-a despărţit de ea prin moarte şi a rămas văduv. Căci şi acesta se face episcop fără împiedicare, dacă are faptele bune arătate aici de Apostol. Iar marele Vasilie, tîlcuind zicerea aceea a lui Isaia: „Va lua Domnul de la Iudei şi de la Ierusalim pe presviter" (*Isaia* 3:2), zice: „Între îngroziri [«ameninţări», *n. m.*] este şi luarea presviterului, căci nu mic folos aduce el fiind de faţă. Deci, presviterul e cel învrednicit de şederea mai sus şi numărat în presviterie, sau cel ce poartă neprihănită însuşirea presviterului? Adică mai ales neispitit de femeie sau bărbat al unei femei după legea Domnului, avînd fii credincioşi şi celelalte pe care le zice Pavel aici şi în epistola către Tit (capitolul 1:2). (...) Acesta este presviterul pe care îl va lua Domnul de la norodul ce păcătuieşte, ca pe unul ce are putere ca ostaşul viteaz şi judecătorul, cum ia tăria pîinii şi tăria apei. Deci, cînd vei vedea că unii care sînt vrednici a se rîndui între presviteri sînt uitaţi sau trecuţi cu vederea şi în locul lor se pun cei nevrednici, să cunoşti că Domnul l-a luat pe presviter de la norodul acela." Iar mai jos zice: „Biserica să se roage să nu i se ia presviterul cel vrednic de numirea aceasta." Am însemnat aici această zicere a marelui Vasilie fiindcă „episcopii" pomeniţi aici de fericitul Pavel se înţeleg în loc de presviteri, precum am zis. (*n. aut.*)

treaz,

Adică cel ce urmează a se face episcop se cuvine a fi iute la minte, străbătător, ager, luător-aminte a nu se afunda în grijile şi în scîrbele lumii, ci totdeauna a fi deştept şi treaz, pentru a le vedea pe toate şi a sta privind asupra tuturor. Iar Teodorit tîlcuieşte că „cel treaz" e acela deştept şi luător-aminte la ce se poate a face.

întreg-înţelept,

Adică cel ce se face episcop se cuvine a fi întreg-înţelept şi a-şi avea patimile domolite.[1]

cucernic,

Cel ce se face episcop se cuvine – zice – a fi cucernic în năravuri, în forme şi în mişcări, ca şi prin vederea trupului să-şi arate întreaga-înţelepciune a sufletului.[2]

[1] Pentru aceasta, tîlcuind zicerea evanghelică: „Nu daţi cele sfinte cîinilor!" (*Matei* 6), zice şi dumnezeiescul Isidor Pelusiotul: „Iar unii zic – şi nu afară de socoteală – că Domnul porunceşte ca nici preoţia să nu se dea celor înverşunaţi şi necuraţi, ca să nu o ocărască şi să năvălească asupra CELOR ce i-au hirotonisit, rupînd cucernica socoteală ce o aveau pentru dînşii" (în şirul tîlcuirii la Matei). (*n. aut.*)

[2] Cei ce se fac arhierei şi preoţi nu sînt datori numai a fi împodobiţi şi vrednici de cinstire ei înşişi, ci a avea împodobită în toate zilele şi biserica întru care slujesc şi a păzi cu bună cuviinţă toate veşmintele şi vasele sfinţite cu care ierurghisesc. Şi – pentru a zice mai curat – preoţii au datoria neapărată să păzească cu multă podoabă şi curăţenie Sfîntul Altar, curăţindu-l şi împodobindu-l adeseori. Sînt datori să acopere Sfînta Masă, fiind scaun al lui Dumnezeu, cu pînze curate, închipuind Tainele cele cu anevoie văzute şi nepricepute ce se săvîrşesc peste ele. Şi sînt datori ca asupra Sfintei Mese să nu pună nimic altceva decît numai vasul ce ţine dumnezeieştile Taine de peste an (care-L închipuie pe Însuşi Hristos şezînd pe scaunul Său), dumnezeiescul Antimis (care însemnează giulgiul cu care Iosif şi Nicodim au înfăşurat trupul cel dumnezeiesc al Domnului), cartea liturghiei, *Sfinţita Evanghelie* şi sfeşnicele cu lumini (care închipuie luminarea cea de totdeauna a Sfîntului Duh). Şi nu se cuvine a pune pe Sfînta Masă sfinţitele veşminte preoţeşti, nici cutia cu tămîie, nici altceva. Preoţii sînt datori încă a nu-i lăsa pe mireni să intre în Sfîntul Altar, decît numai pe blagosloviţii citeţi, şi atunci pentru trebuinţa sfintei slujbe; nici să lase a aduce în Sfîntul Altar cărnuri fripte la Paşti, căci Canonul 99 al Sfîntului sobor al 7-lea a toată lumea îi afuriseşte pe acei preoţi care fac aceasta; nici să lase a băga în Sfîntul Altar colacii pe care-i aduc Creştinii la sfinţitele sărbători (decît numai prescurile ce trebuie pentru dumnezeiasca slujbă), ci să stea afară, la loc osebit, căci cele ce se aduc în Sfîntul Altar nu mai sînt iertate a se mînca acasă cu fierturi sau cu alte bucate obşteşti, după Canonul 5 al Patriarhului Nicolae al Constantinopolei. Cu această bună podoabă şi curăţie se cuvine a păzi preoţii Sfîntul Altar, fiindcă acesta e partea cea mai din lăuntru a

iubitor de străini,

Unul ca acesta – zice – se cuvine a-i iubi pe străini şi prin cuvinte, şi prin fapte. Căci, de-şi arată bunătatea doar către oamenii eparhiei sale, nu iubeşte fără patimă, ci iubeşte după hatîr şi patimă. De aceea, se cuvine ca el să fie mult mai împărtăşitor către cei străini decît către eparhioţii săi, fiindcă aceasta îl arată a fi iubitor de fraţi.

destoinic să-i înveţe pe alţii,

Zice: Se cuvine mai ales ca acela ce doreşte a se face episcop să ştie şi să aibă putere a învăţa adeseori norodul său[1] din *Scripturi*. Pentru că toate

catapetesmei (ce se numeşte, după *Scriptură*, „Sfînta Sfintelor") şi strălucirea mai presus de ceruri a Împăratului slavei Dumnezeu. La fel, preoţii sînt datori a păzi împodobită şi curată toată biserica, grijind-o şi măturînd-o adeseori – atît pe jos, cît şi candelele, făcliile, sfeşnicele, analoagele şi stranele – de vreme ce este „biserică a Dumnezeului celui viu" (precum zice marele Pavel) şi „cort ceresc întru care locuieşte şi umblă Dumnezeu" (precum zice Sfîntul Gherman). Preoţii sînt încă datori a nu ierurghisi dumnezeieştile Taine cu antimisuri sparte şi cîrpite, sau cu potire cîrpite cu ceară, sau cu învelituri rupte şi prea-învechite şi terfelite, sau cu bureţi cu totul stricaţi, sau cu veşminte necurate, sau cu discuri foarte vechi şi stricate. Deci, dacă vor împodobi biserica lui Dumnezeu în acest chip, preoţii se vor face vrednici de blagoslovenia ce zice: „Sfinţeşte, Doamne, pe cei ce iubesc podoaba casei Tale!", şi cu toată dreptatea vor putea zice şi ei ceea ce a zis David: „Rîvna casei Tale m-a mîncat" (*Psalm 68*:12). Iar dacă, dimpotrivă (care să nu fie!), se vor lenevi şi nu vor curăţa adeseori toată biserica lui Hristos şi nu se vor îngriji a împodobi toate sfintele vase, şi veşmintele şi învelitorile sfîntului potir şi ale sfinţitului disc, vor primi blestemul pe care îl zice Proorocul Ieremia asupra celor ce fac sfinţitele slujbele ale Domnului cu lenevire: „Blestemat este cel ce face sfinţitele slujbe ale Domnului cu lenevire" (*Ieremia* 48:10). De aceea, este bine ca sfinţiţii arhierei să cerceteze bisericile preoţilor lor adeseori şi să-i laude pe cei aflaţi silitori să-şi păzească împodobirile sfintelor biserici ale lui Dumnezeu şi ale sfinţitelor veşminte; iar pe cei aflaţi lenevindu-se şi nepăzind cuvenita împodobire, să-i mustre şi să-i canonisească cu certări potrivite, ca să se îndrepteze. (*n. aut.*)

[1] Pentru aceasta, şi *Canonul 19* al Sfîntului Sobor al 7-lea a toată lumea orînduieşte că episcopii şi întîi-stătătorii norodului se cuvine să înveţe norodul în fiecare zi, iar mai ales duminicile, alegînd din *Dumnezeieştile Scripturi* noimele adevărului cum le rînduiesc purtătorii de Dumnezeu dascăli ai Bisericii. Iar dacă episcopii şi arhiereii nu au putere a învăţa (ceea ce nu se cuvine a zice de fel, pentru necuviinţă), ei trebuie să cheme dascăli şi sfinţiţi propovăduitori din alte locuri şi, dîndu-le cele spre viaţă, să aşeze şcoli prin eparhiile lor şi prin acelea să-şi împlinească datoria învăţăturii faţă de norod. Iar dacă se lenevesc întru aceasta – şi nici ei nu învaţă norodul, nici pe alţii nu se îngrijesc a-i aduce pentru aceasta –, sînt cu adevărat vinovaţi de caterisire, precum porunceşte *Canonul 58* al Sfinţilor Apostoli. Şi vezi tîlcuirea Canonului apostolic de mai sus. Pentru aceasta, şi *Canonul al 2-lea* al Sfîntului Sobor al 7-lea a toată lumea zice că cel ce nu ştie – şi nu simplu,

celelalte zise mai sus de fericitul Pavel sînt datori a le face şi Creştinii supuşi episcopului, iar a avea putere să înveţe este însuşirea episcopului şi a arhiereului mai mult decît a altora.

3. nebăutor de vin,

Aici, Pavel nu-l numeşte „băutor de vin" pe cel beţiv (fiindcă aceasta ar fi fost foarte groasă), ci pe acela obraznic şi ocărîtor. Deci cel ce se face episcop se cuvine a nu fi băutor de vin în acest fel, adică obraznic şi ocărîtor, sau – după Teodorit – a nu bea mult vin, cum zice mai încolo fericitul Pavel pentru diacon: „neluînd aminte de mult vin".

nebătăuş,

Aici, Apostolul nu-l numeşte „bătăuş" pe acela care loveşte cu mîinile pe alţii, căci acest lucru este cu desăvîrşire străin episcopului şi-l cateriseşte de arhieria sa[1], ci-l arată pe acela care loveşte fără vreme conştiinţa fraţilor săi, fie prin cuvinte, fie prin fapte.[2]

ci blînd, neluptător, neiubitor de argint,

Cu aceste cuvinte, Apostolul învaţă că acela ce se face episcop nu poate fi ocărîtor şi bătăuş, ci numai blînd şi blajin, fără a se gîlcevi cu cineva.

ci cu cercetare – *Psaltirea*, *Evanghelia*, *Apostolul*, toată *Dumnezeiasca Scriptură* şi de asemenea *Sfinţitele Canoane*, şi nu vieţuieşte după dumnezeieştile porunci, unul ca acesta să nu se hirotonească. Şi zice cu aceste cuvinte: „Hotărîm ca tot cel ce are a se alege la treapta episcopiei să ştie negreşit *Psaltirea*, ca din aceasta să poată învăţa pe tot clerul său. Şi [hotărîm] a se cerceta negreşit de către mitropolit dacă este osîrdnic a citi cercetător, nu în treacăt, *Sfinţitele Canoane*, *Sfînta Evanghelie*, cartea dumnezeieştilor Apostoli şi toată *Dumnezeiasca Scriptură*. Şi a petrece dumnezeieştile porunci şi a învăţa pe norodul său. (...) Iar de s-ar îndoi şi s-ar îngreuia a face aceasta, să nu se hirotonească." (*n. aut.*)

[1] Căci se cateriseşte episcopul, preotul sau diaconul care va ridica mîna şi va bate vreun credincios sau necredincios, după *Canonul 27* al Sfinţilor Apostoli. Şi chiar dacă episcopul, presviterul sau diaconul nu va bate cu mîna lui, ci-i vor pune pe alţii să bată, şi aşa se cateriseşte, după *Canonul 9* al soborului întîi şi al doilea. Vezi şi tîlcuirea Canonului apostolic de mai sus în *Canonicul* nostru. (*n. aut.*)

[2] Iar Teodorit tîlcuieşte zicerea „bătăuş" zicînd aşa: „Nu-l opreşte a certa la vremea potrivită, ci a o face fără trebuinţă, căci aceasta porunceşte după puţine, cînd îl vom auzi zicînd: «Pe cei ce greşesc, mustră-i înaintea tuturor!» (*1 Timotei* 5:20); şi iarăşi: «Mustră, ceartă, mîngîie!» (*2 Timotei* 4:2). Şi, scriindu-le Galatenilor, el însuşi le zicea aşa: «O, Galateni fără de minte!»" (*1 Galateni* 3:10). (*n. aut.*)

Şi, fiindcă a zis mai sus că cel ce se face episcop trebuie să fie iubitor de străini, acum adaugă aici că acesta se cuvine a nu fi nici iubitor de argint, pentru că cel iubitor de străini este neiubitor de argint [pentru sine], dar nu se cuvine să învistierească şi să iubească argintul [nici] pentru prilejul şi pricina străinilor.[1]

4. bine chivernisindu-şi casa,

Zice: Cel ce se face episcop se cuvine a-şi iconomisi bine casa: adică pe femeia sa, copiii, slugile, robii şi rudeniile sale.[2] De aceea, şi legile din afară zic că cel iconomisitor se poate face în grabă şi [om] politic, adică cel ce ştie a-şi iconomisi casa cum se cuvine poate chivernisi cu înlesnire şi o cetate întreagă.

avînd fii supuşi cu toată cinstirea.

Cel ce doreşte a se face episcop trebuie să aibă fii supuşi lui cu toată cinstirea, de vreme ce el trebuie să poată da pildele faptei bune din casa sa. Căci cum ar crede că are să-i supună pe alţii, dacă nu i-a supus pe fiii săi? Sau cum îi poate face cinstiţi şi ascultători pe alţii el, care i-a lăsat pe înşişi fiii săi a vieţui fără cinstire şi nesupuşi? Iar „toată cinstirea" înseamnă cinstirea în cuvinte, în forme şi în fapte către toţi oamenii, în toată vremea şi în tot locul.

5. Căci, dacă cineva nu ştie a fi cucernic în casa lui, cum va purta grijă de biserica lui Dumnezeu?

Zice: Cel ce doreşte a se face episcop se cuvine să ştie a purta grijă şi a-şi iconomisi casa, căci casa lui nu e altceva decît o biserică şi o eparhie mică. Şi, prin urmare, dacă nu va putea iconomisi o casă mică şi lesne de înconjurat şi de cunoscut, cum va ocîrmui o biserică şi o eparhie mare şi

[1] Acelaşi Teodorit tîlcuieşte că „blînd" este acela care suferă greşelile făcute faţă de el, însă nu trece cu vederea cînd se nedreptăţesc alţii. Pentru aceasta a zis Pavel, în alt loc, că „cel ce apără să apere cu osîrdie" (*Romani* 12:8). Iar „neluptător" (adică negîlcevitor) este acela care nu suferă a se gîlcevi pentru bani. Şi „neiubitor de arginţ" zice că nu este neagonisitorul, ci acela care nu iubeşte banii; căci este cu putinţă a avea cineva bani şi a-i iconomisi precum se cuvine, adică a nu se robi lor, ci a-i stăpîni. (*n. aut.*)

[2] Pentru aceasta, şi *Canonul 43* al soborului localnic din Cartaghena rînduieşte să nu se hirotonească episcop, presviter sau diacon dacă nu-i va face mai înainte drept-slăvitori Creştini pe toţi casnicii lui: rude, robi şi roabe. (*n. aut.*)

cu anevoie de iconomisit?[1] Însă aici e o nedumerire. Căci Pavel cere ca datorie a credincioşilor a-şi omorî mădularele de pe pământ, zicînd: „Omorîţi mădularele voastre cele de pe pământ!" (*Coloseni* 3:5); şi iarăşi: „Iar cei ce sînt ai lui Hristos şi-au răstignit trupul împreună cu patimile şi cu poftele" (*Galateni* 5:24). Şi atunci, pentru ce Pavel le cere credincioşilor lucruri mari, desăvîrşita omorîre a patimilor şi a trupului, iar episcopului îi cere lucruri mici şi nevrednice de înălţimea cea atît de mare a arhieriei? – adică a nu fi ocărîtor, a nu certa fără vreme şi altele ca acestea. Şi – de vreme ce Hristos porunceşte ca toţi, episcopii şi credincioşii, să-şi poarte crucea şi să-I urmeze Lui şi zice că „păstorul cel bun îşi pune sufletul pentru dragostea oilor sale" (*Ioan* 10:11) – ar trebui aşadar ca Apostolul să ceară de la episcop să aibă viaţă nepătimaşă şi desăvîrşită, îngerească, după cumpănirea înălţimii dregătoriei sale. Spre dezlegarea acestei nedumeriri, răspundem că puţini oameni s-ar fi aflat pe vremea aceea să aibă amărunţimea vieţii pe care o cere dregătoria cea mare a arhieriei, căci credinţa era la început. Şi, fiind nevoie de mulţi episcopi pentru a păstori fiecare cetate, dumnezeiescul Apostol făcea pogorămînt, necerîndu-le episcopilor să aibă fapta bună cea desăvîrşită, ci una măsurată, ca şi mulţi alţi Creştini. Dar acum, în vremile acestea – vai! –, unde am căzut noi, episcopii?! – căci nici umbră de această faptă bună măsurată, precum cere aici Apostolul, nu se află la noi! Milostiv fii, Doamne!

6. Să nu fie de curînd sădit,

Aici, Apostolul nu-l numeşte „de curînd sădit" pe cel tînăr – cum era Timotei, căci zice: „Nimeni să nu defaime tinereţea ta!" (*1 Timotei* 4:12) –, ci-l numeşte pe cel de curînd catehizat, adică apropiat la credinţa lui Hristos, şi botezat şi sădit în credinţa şi în Biserica Lui, căci zice: „eu v-am sădit" (*1 Corinteni* 3:6), fiindcă mulţi din Elini şi din Iudei veneau la credinţă

[1] Potrivită este aici istoria scrisă de Plutarh în cele morale ale lui. Gorgias ritorul – zice –, după ce a încercat în multe chipuri să-i sfătuiască şi să-i împace pe Elini, care erau tulburaţi, şi după ce şi-a folosit toată buna-limbuţie retorică pentru pacea şi învoirea obştească la praznicul olimpic –, a fost rîs de norodul cel iscoditor, căci unul a strigat: O, bărbaţi Atenieni! – socotiţi de este vrednic a împăca un norod de zeci de mii unul ce are numai două femei în casa lui, o soţie şi o slujnică, şi nu ştie a le împăca, fiindcă ele totdeauna se sfădesc şi se bat, se lovesc cu piciorul şi se rănesc între dînsele! În acelaşi chip putem zice şi noi despre cei ce caută cu nevrednicie a se sui la treapta cea mare a episcopiei şi a preoţiei pentru a păstori o biserică şi un norod de zeci de mii; aceştia nu ştiu a da lege şi bună rînduială întru o casă mică, dar caută să dea legi şi să pună bună regulă întru o întreagă eparhie! (*n. aut.*)

şi se botezau. Deci Apostolul zice că cel ce se face episcop se cuvine a nu fi de curînd botezat, ci a avea destulă vreme în credinţa lui Hristos, pentru a nu se sui îndată la o vrednicie atît de mare.[1]

[1] Acelaşi lucru îl rînduieşte şi întîiul Sfînt Sobor a toată lumea în al doilea canon al său, adică a nu se înălţa cineva la treapta episcopiei îndată ce se botează, ci după mai multă vreme şi cercare, aducînd spre mărturie zicerea aceasta apostolească: „nu de curînd sădit" şi celelalte. Şi mai zice că cel ce se face episcop nu trebuie să aibă doar multă vreme petrecută în credinţa lui Hristos – precum zice aici Pavel –, ci şi multă vreme petrecută întru citirea şi cercetarea *Dumnezeieştii Scripturi* şi, mai înainte de aceasta, se cuvine a avea ani mulţi întru o viaţă îmbunătăţită şi întru o petrecere curată, cinstită şi neprihănită, mărturisită de către toţi. Pentru aceasta, în Sfînta Biserică a lui Hristos stăpîneşte din vechime obiceiul prea-sfînt de a nu se face arhiereu decît cel care e monah, obicei pomenit de soborul ce s-a făcut în Sfînta Sofia, unde mitropolitul Chesareii şi cel al Halchedoniei i-au zis trimisului papei Ioan: „În Răsărit, dacă cineva nu e monah, nu se face episcop sau patriarh." Zice şi Sfinţitul Simeon al Tesalonicului: „Pe cei mai mulţi din cei ce au să se facă episcopi, Biserica îi face mai întîi monahi, şi aşa îi aşază episcopi" (capitolul 266). Şi prea-sfînt e obiceiul acesta, căci, în viaţa monahală, cel ce vrea să se facă episcop învaţă mai înainte faptele bune dumnezeieşti şi, după ce se curăţă de patimi, poate curăţa de acestea şi norodul încredinţat lui. Şi, după ce se luminează mintea şi inima lui în cunoştinţa *Dumnezeieştilor Scripturi* şi prin cîştigarea luminatelor fapte bune, atunci luminează şi turma lui Hristos dată în mîna lui. Şi, după ce se face desăvîrşit întru cunoştinţa lui Dumnezeu şi în viaţa cea îmbunătăţită, atunci îi desăvîrşeşte şi pe Creştinii supuşi lui. Şi, cu adevărat, cel ce se face preot trebuie să aibă faptele bune şi puterea nevoitorilor ce locuiesc în pustietăţi, pentru ca astfel, cu covîrşirea îmbunătăţirii sale, să-şi poată păstori turma bine şi cu plăcerea lui Dumnezeu, mîntuind-o în staulul raiului. Şi ce zic eu? Cel ce se face arhiereu se cuvine a avea mai multă faptă bună chiar decît postnicii [„asceţii", *n. m.*] şi pustnicii [„trăitorii în pustie", *n. m.*], căci are a se afla în mijlocul pricinilor patimilor, şi în tulburările lumii şi în grijile a atîtea şi atîtea mii de suflete. Pentru aceasta, el are nevoie de mai multă luare-aminte şi putere duhovnicească pentru a se păzi curat de toată spurcăciunea păcatului, decît postnicul, care totdeauna se află în linişte. Aşa adevereză aceasta Hrisostom, zicînd: „Dacă înşişi cei ce locuiesc în pustie, care sînt scăpaţi de tulburările cetăţii şi ale tîrgului şi se îndulcesc totdeauna de liman şi de linişte, nu vor să nădăjduiască în liniştea petrecerii aceleia, ci îşi adaugă nenumărate alte străji (...), oare de cîtă putere ar avea trebuinţă cel preoţit ca să-şi poată răpi sufletul din spurcăciune şi a-şi păzi neatinsă frumuseţea cea duhovnicească totdeauna? Căci acesta are trebuinţă de mai multă curăţie decît acela" (*Despre preoţie*, cuvîntul al 6-lea). Aceasta o zice şi Cuviosul Isidor Pelusiotul: „Cei sfinţiţi cu preoţia trebuie a fi mai sfinţi şi mai curaţi decît cei ce au apucat munţii şi pustietăţile, căci aceştia poartă grijă şi de ei înşişi, şi de noroade, iar aceia numai de ei înşişi" (epistola 484 către episcopul Paladie).

Iar celor care – mai înainte de a se iscusi întru *Dumnezeieştile Scripturi*, şi a se curăţi de patimi, şi a se lumina din fapte bune şi a se desăvîrşi întru cunoştinţa lui Dumnezeu şi a dogmelor credinţei – se fac arhierei şi preoţi şi se apucă să-i curăţească, să-i lumineze şi să-i desăvîrşească pe alţii – vai! – ce li se întîmplă? Aceştia se fac neadevăraţi şi doar din afară scrişi „arhierei" şi „preoţi", dar nevrednici de dregătoria lor. Unii ca aceştia se fac totodată şi ucenici, şi dascăli; şi ostaşi, şi voievozi; şi vîslaşi, şi cîrmuitori de corabie. Şi, pentru a nu fi socotit că zic acestea de la mine, să vină în mijloc Teologul Grigorie şi să le

ca nu cumva, umflîndu-se, să cadă în cursa diavolului.

Zice: Dacă cineva s-ar face învăţător mai înainte de a fi ucenic, s-ar umfla – adică s-ar mîndri – şi ar cădea în cursă, adică în osînda şi munca diavolului. Iar Teodorit zice că prin acest cuvînt Apostolul arată umbrit că din mîndrie a căzut diavolul.[1]

7. Însă acesta trebuie să aibă şi mărturie bună de la cei din afară,

Zice: Cel ce se face episcop se cuvine a fi mărturisit ca îmbunătăţit cu fapte bune şi de Elini, pentru ca nici ei să nu-l poată defăima pentru vreo greşeală, ci să se ruşineze de el. Dar ce s-ar întîmpla dacă unul ca acesta ar părea îmbunătăţit Elinilor, însă nu ar fi cu adevărat? Răspundem că e anevoie a se afla aceasta, pentru că Elinii, vrăjmaşi ai credinţei şi necredincioşi, îi pîndesc cu defăimare şi le află metehne chiar celor prea-amărunţiţi întru fapta bună. Iar Pavel nu voieşte mărturia aceasta de la Elini fără fapta bună a celui ce se face episcop, ci vrea ca acela să aibă [întîi de toate] fapte bune şi apoi mărturie bună de la vrăjmaşii credinţei. De aceea nu a zis: „el trebuie să aibă mărturie", ci: „*şi* mărturie", ca să arate această înţelegere prin adăugarea conjuncţiei „şi". Dar ce s-ar întîmpla dacă Elinii cei din afară l-ar grăi de rău pe acela ce se face episcop din zavistie? Răspundem că aceasta nu este cu putinţă, căci chiar Elinii se ruşinează de cel ce are viaţă neprihănită. De aceea, cu adevărat, ei defaimă dogma lui, dar nu

zică cu limba sa retorică şi înaltă: „Acestea sînt ale neadevăraţilor şi greşit scrişilor «preoţi», nevrednici de dregătoria lor, care, neavînd nimic al preoţiei, se arată deodată şi ucenici, şi dascăli ai bunei-cinstiri de Dumnezeu. Şi, mai înainte de a se curăţi pe ei înşişi, ei îi curăţesc pe alţii; ieri [erau] furi de cele sfinte, iar azi [sînt] sfinţiţi; ieri – afară din cele sfinte, iar azi povăţuitori de Taine [...]" (*Cuvînt la marele Atanasie*). Şi iarăşi zice: „Drept aceea, cei mai mulţi dintre noi (ca să nu zic că toţi!) – mai înainte de a lepăda părul cel dintîi, pe care copiii îl tund cu foarfecele; mai înainte de a trece prin dumnezeieştile curţi, mai înainte de a cunoaşte măcar numirile sfinţitelor cărţi, mai înainte de a şti măcar însuşirile *Testamentului Nou* şi ale celui Vechi (şi încă nu zic: mai înainte de a ne spăla de noroi şi de sluţiile sufletului pe care ni le-a plămădit răutatea) –, aşadar dacă, mai înainte de acestea, ne-am iscusit în două-trei graiuri din cele bine-cinstitoare de Dumnezeu (şi acestea din auz, nu din citire!), sau dacă am vorbit în scurt cu David, sau dacă am strîns rasa împrejurul nostru (bine sau pînă la brîu), dacă am filosofat (...), îndată sîntem înţelepţi, dascăli şi înalţi întru cele dumnezeieşti, şi întru cele dintîi ale cărturarilor şi ale legiuitorilor, şi ne hirotonim pe noi înşine a fi cereşti şi căutăm a fi numiţi de către oameni «Ravi, ravi!»" (în cuvîntul apologetic). (*n. aut.*)

[1] Şi *Sfînta Scriptură* mărturiseşte aceasta, zicînd către diavolul, prin împăratul Tirului: „Pentru că s-a înălţat inima ta şi ai zis: Dumnezeu sînt eu! (...) S-a înălţat inima ta pentru frumuseţea ta" (*Iezechil* 28:2). [...]. (*n. aut.*)

şi viaţa lui, cum şi despre Apostoli nu ziceau că sînt curvari şi înverşunaţi, ci amăgitori, ceea ce era defăimare a propovăduirii credinţei, nu a vieţii lor. Şi, chiar de am socoti că cel ce se face episcop e clevetit şi defăimat în chip mincinos, se cuvine ca el să nu se facă episcop, căci nu trebuie a tulbura şi a sminti sufletele unora din pricina episcopului, care urmează a fi luminător al celorlalţi, căci aşa zice: „Să strălucească lumina voastră înaintea oamenilor, ca să vadă faptele voastre cele bune" (*Matei* 5:12). Iar dacă se cuvine ca episcopul să aibă mărturie de la vrăjmaşii credinţei, cu cît mai mult se cuvine a o avea de la iubitorii credinţei, adică de la Creştini?[1] Pentru aceasta zice şi Hrisostom: „Pe cel ce are viaţă neprihănită, şi aceia (adică Elinii) îl cinstesc şi îl răsplătesc. Iar dacă trebuie a avea [cinste] de la vrăjmaşi, cu mult mai vîrtos trebuie a o avea de la prieteni" (*Despre preoţie*, cuvîntul al 4-lea).

ca să nu cadă în ocară

Zice: Cel ce se face episcop trebuie să aibă bună mărturie de la Elinii şi necredincioşii din afară; căci, neavînd-o, vor fi ocărîţi şi defăimaţi de dînşii, iar ocara şi defăimarea aceasta cad asupra întregii Biserici şi, pe lîngă celelalte rele ce pricinuieşte, se face şi oprire a propovăduirii Evangheliei.

şi în cursa diavolului.

Adică: Cel care vrea să se facă episcop, dar nu are mărturie bună de la cei necredincioşi, negreşit poate cădea în cursa diavolului, adică necredincioşii au să-l omoare degrabă, ori el va cădea întru păcatele acelora.[2] Dar

[1] De aceea, rău şi fărădelege fac arhiereii şi duhovnicii care, cînd vor să dea mărturie vreunuia ce va să se facă diacon, se mulţumesc doar întru mărturisirea aceluia şi nu amînă pricina ca să-i întrebe pe Creştinii care-i ştiu viaţa şi petrecerea şi să ia mărturie de la dînşii. Ci duhovnicii îi dau mărturia îndată, dar ce urmează? Vai! – cele dumnezeieşti se lucrează cu nesfinţenie, şi de multe ori acela se suie şi la treapta prea-dumnezeieştii şi înfricoşatei preoţii fiind necurat şi nevrednic pentru dînsa. Căci el, fiind tînăr şi înnebunindu-se de slava oamenilor, îşi ascunde păcatele şi nu le arată, numai ca să cîştige slava pe care o doreşte; iar duhovnicii cred cuvintele lui ca nişte orbi şi fără de minte şi-L dau – vai! – pe Fiul lui Dumnezeu în mîinile celui spurcat şi nevrednic. Cîtă muncă au să dobîndească unii ca aceştia eu nu pot zice! Milostiv, milostiv fie Dumnezeu! (*n. aut.*)

[2] Iar Teodorit zice că cel ce nu are bună mărturie va cădea întru păcatele pentru care este defăimat, fiindcă diavolul va face tot meşteşugul pentru a-l arunca întru dînsele. Adaug aici şi cele vrednice de pomenire zise de dumnezeiescul părinte al nostru Isidor Pelusiotul. Căci acesta, punînd împreună toate faptele bune înşirate aici de Pavel pe care se cuvine a le avea cel ce se hirotoneşte episcop, zice: „Pe care dintre acestea le-au ispră-

şi numai aceasta, a fi el pricină şi pildă de sminteală înaintea multora, şi numai aceasta – zic – este cursă a diavolului.

8. Diaconii de asemenea

De ce i-a lăsat Pavel pe preoţi, şi nu a zis nimic despre ei, precum cere rînduiala? Răspundem că cele zise mai sus despre episcopi şi arhierei sînt potrivite şi preoţilor, căci şi lor li s-a încredinţat învăţătura şi apărarea Bisericii la fel ca şi arhiereilor, şi doar cu treapta hirotoniei sînt mai prejos decît arhiereii. Drept aceea, ca să nu zică aceleaşi lucruri, Apostolul nu a mai vorbit osebit despre preoţi[1], ci zice numai despre diaconi că sînt datori a avea aceleaşi fapte bune ca şi episcopii, adică: a fi şi ei neprihăniţi şi fără pată, treji, întreg-înţelepţi, împodobiţi cu buna purtare, iubitori de străini, destoinici a învăţa, nebăutori de vin, nebătăuşi, ci blînzi, negîlcevitori, neiubitori de argint, nu de curînd sădiţi şi avînd mărturie bună şi de la cei din afară.

cucernici,

Zice: Pe lîngă acestea, se cuvine ca diaconii să fie cucernici în purtări şi vrednici de cinstire la chip.[2]

vit cei mulţi ce doresc lucrul de neatins al episcopiei? Oare viaţa neprihănită? Oare multa deşteptare, încît au ochiul sufletului neadormit? Oare strălucit-au cu o asemenea întreagă-înţelepciune, încît nu numai minţile să-şi aibă întregi, ci, chiar tăcînd, să-i înţelepţească şi pe cei lipsiţi şi înnebuniţi întru amestecările necurăţiei? Nu este la dînşii o asemenea împodobire! Oare pot să-i înspăimînte pe cei de faţă [doar] după umblet, după căutătura ochiului şi după glas? Căci cel ce se noroceşte de episcopie trebuie a se vedea de pretutindeni ca o statuie a întregii iubiri de înţelepciune. Oare sînt ei atît de iubitori de străini, încît pe toţi cei necunoscuţi să-i cheme în casă pentru a-i ospăta? Oare au isprăvit cuvîntul de învăţătură din îndeletnicirea citirii, ca să vină peste ei pogorîrea de sus a darului şi să locuiască în inima lor izvoare de cuvinte duhovniceşti? Oare strălucesc cu atîta blîndeţe, încît să nu se fi întărîtat niciodată asupra cuiva? Oare sînt atît de neiubitori de argint, încît să împartă celor nevoiaşi chiar cele ce au cu dreptate? Şi oare sînt atît de nepomenitori de rău, încît să-i sufere încă şi pe cei ce îi ocărăsc şi le caută pricină în zadar?" (la acelaşi Nicon, tomul 1, cuvîntul 55). (*n. aut.*)

[1] Şi las a zice că în vremile apostoleşti episcopii se numeau „presviteri" şi presviterii „episcopi" (despre care vezi la capitolul 1 al celei către Filipeni, stih 10), şi de aceea cele zise de Pavel pentru episcop se înţeleg întocmai şi pentru presviter. Vezi şi subînsemnarea zicerii „de pofteşte cineva episcopie" (*1 Timotei* 3:10). (*n. aut.*)

[2] Pentru a se păzi cuvîntul Apostolului de a fi diaconii cucernici în purtări, atît soborul din Neochesaria, cît şi cel de-al şaselea a toată lumea rînduiesc a nu se hirotoni diaconi mai tineri de douăzeci şi cinci de ani, adică în vîrstă tinerească şi cucernică. (*n. aut.*)

neîndoiţi în cuvinte,

Zice: Nu se cuvine ca diaconii să fie vicleni şi amăgitori, adică să zică unele, să cugete în inima lor altele şi iarăşi altele să zică cu buzele lor. Şi să nu zică unele unuia, şi altele altuia, ci să-şi aibă limba împodobită cu adevărul – precum zice Teodorit.

neluînd aminte la vin mult, nu mîrşavi agonisitori,

Apostolul nu a zis că diaconii se cuvine a nu fi beţivi, căci acest lucru este cu totul necuviincios şi nevrednic de vrednicia lor; ci a zis să nu bea vin mult, peste ceea ce trebuie. Căci, deşi nu s-ar îmbăta bînd mult vin, totuşi multa băutură tîmpeşte deşteptarea şi puterea sufletului, întunecă mintea şi slăbănogeşte trupul. De aceea zice Sirah: „Amărăciunea sufletului este vinul mult" (31:34) şi: „Nu te îmbăta cu vin, căci pe mulţi i-a pierdut vinul!" (31:29). Pentru aceasta, nici preoţii *Legii Vechi* nu beau vin cînd intrau în biserică.[1] Iar „mîrşav agonisitor" este acela care nu lasă nici un cîştig pe care l-ar dobîndi prin orice mijloace, chiar din precupie [„speculă", *n. m.*], chiar din dobîndă şi camătă ori prin alt meşteşug defăimat şi osîndit.[2] Însă tu, cititorule, să înţelegi că „mîrşav cîştigător" este iubitorul de argint.

[1] Căci aşa porunceşte Dumnezeu: „Şi a grăit Domnul lui Aaron, zicînd: Vin şi băutură beţivă nu veţi bea, tu şi fiii tăi după tine, cînd veţi intra în cortul mărturiei sau cînd veţi merge către jertfelnic, ca să nu muriţi. Acesta este aşezămînt veşnic în neamul vostru, ca să puteţi deosebi cele sfinte de cele nesfinte şi cele necurate de cele curate" (*Levitic* 10:9). Şi Iezechil zice: „şi vin nu vor bea preoţii" (*Iezechil* 46:21). Încă şi Solomon porunceşte acestea, zicînd: „Nu se cuvine regilor să bea vin şi conducătorii băuturi beţive, ca nu cumva, bînd, să uite *Legea* şi să judece strîmb pe cei sărmani" (*Pilde* 31:4, 5). Şi mai ales preoţii şi arhiereii se cuvine a nu bea mult vin, sau rachiu sau alte băuturi beţive, ca să nu se tulbure puterea cea stăpînitoare şi desluşitoare a minţii lor şi, din aceasta, să cadă în vreo greşeală şi fărădelege. De aceea, tîlcuind zicerea aceea a lui Isaia: „Vai celor ce beau vin şi puternicilor care dreg băuturi beţive!" (*Isaia* 5:22), zice şi marele Vasilie: „Se cuvine ca slujitorii cuvîntului dumnezeiesc, cei cărora li s-a încredinţat purtarea de grijă a oamenilor, să se depărteze cu totul de cele ce tulbură mintea cea stăpînitoare. Căci, cînd intră mult vin, ca un tiran alergînd din vîrful cel mai de sus asupra cetăţii celei din margine, el face în suflet negrăite tulburări şi fărădelege, necruţînd nici o poruncă. Ci, lovind cugetul, tulbură şi amestecă toată buna-cuviinţă ce se află într-însul din învăţătură, pornind rîsuri necuvenite, glas tulburător, mînii obraznice, pofte neînfrînate, streche [o boală a vitelor, *n. m.*] şi nebunie către toată îndulcirea cea fără de lege. De aceea, să nu bea vin cei puternici! (...) Deci – dacă ţi s-a încredinţat iconomia Tainelor, cuvîntul înţelepciunii, puterea cunoştinţei, iar tu îţi porţi sufletul afundat în vin – cum nu te-ar plînge Proorocul cu dreptate că, avînd tărie duhovnicească, o faci neputincioasă cu nemăsurarea vinului?" (*n. aut.*)

[2] De aceea, şi *Canonul 9* al celui de-al şaselea sobor a toată lumea îi opreşte pe clerici să aibă crîşmă şi să vîndă într-însa, iar de nu vor înceta, să fie caterisiţi. Iar patriarhul Luca

9. avînd taina credinţei întru curată conştiinţă.

Adică diaconii, pe lîngă dogmele drepte ale credinţei, se cuvine a-şi avea şi viaţa neprihănită, căci conştiinţa curată se naşte din petrecerea cea neprihănită, precum am arătat la zicerea „avînd credinţă şi bună conştiinţă" (*1 Timotei* 1:19).

10. Dar şi aceştia să se cerceteze mai înainte, apoi, neînvinovăţiţi fiind, să se diaconească.

Zice: Aşa cum, mai sus, am cerut de la cel ce urmează a se face episcop să nu fie „săbit de curînd", adică nou botezat, tot astfel cer şi de la diaconi a nu se hirotoni necercetaţi, ci după ce se vor cerceta destulă vreme şi se vor arăta neprihăniţi. Căci – aşa cum un domn stăpînitor de casă nu încredinţează purtarea de grijă a casei unui rob cumpărat de curînd, mai înainte ca el să se arate ales şi credincios cu trecerea de vreme – tot aşa se cuvine ca arhiereul să nu încredinţeze treapta diaconiei celor de curînd botezaţi, mai înainte de a se arăta ei, cu vremea, credincioşi şi bine-aleşi.[1]

11. Femeile, de asemenea, să fie cucernice,

Pavel nu vorbeşte aici despre femeile de rînd, ci despre diaconiţe, fiindcă în vremea aceea era lucru prea de nevoie şi trebuincios a se face diaconiţe dintre femei în Biserică.[2] Căci, de nu ar fi vorbit despre diaconiţe, ci de obşte despre femei, ce trebuinţă era să le amestece aici, în cuvîntul despre diaconii bărbaţi? Aceasta era nepotrivită.

neclevetitoare,

Se cuvine ca acelea ce urmează a se face diaconiţe să nu fie grăitoare de rău, aşa cum obişnuiesc femeile a grăi de rău şi a defăima umblînd din casă în casă, vorbind pe ascuns şi spunînd metehnele uneia către alta.

îi opreşte încă a sluji la dughene vînzătoare de miruri, sau la băi (adică la feredee), fiindcă acestea sînt pricinuitoare de minciuni şi de cîştiguri mîrşave. Iar pe diaconi îi opreşte şi de a se ocupa cu meşteşugul doctoricesc. Iar că cei preoţiţi nu se cuvine a lua dobînzi şi camătă, o mărturisesc multe canoane dumnezeieşti. Şi vezi tîlcuirea Canonului 44 apostolic în *Canonicul* nostru şi în cartea noastră de mărturisire. (*n. aut.*)

[1] Iar Teodorit nu înţelege zicerea „să se cerceteze" pentru cei de curînd botezaţi, ci de obşte, pentru toţi cei care vor să se diaconească: „Mai întîi – zice – se cuvine a fi cercetată viaţa acestora şi apoi să dobîndească duhovnicescul dar." (*n. aut.*)

[2] Despre diaconiţe şi despre slujbele lor, vezi la subînsemnarea stihului 6 al capitolului 9 al celei dintîi către Corinteni, la tîlcuirea Canonului 19 al soborului întîi a toată lumea, a *Canonului 14* al celui de al şaselea sobor şi subînsemnarea *Canonului 40* (la fel), în *Canonicul* nostru. (*n. aut.*)

treze,

Zice: Se cuvine ca diaconiţele să fie treze, adică deştepte şi cu luare-aminte. Pentru că neamul femeiesc este uşor la minte şi lesne de amăgit, dar ele trebuie să fie cu luare-aminte, deştepte şi agere, pentru a nu se amăgi de nimeni.[1]

credincioase întru toate.

Se cuvine – zice – ca diaconiţele să aibă statornicie şi încredinţare atît în cuvintele, cît şi întru faptele lor.

12. Diaconii să fie bărbaţi ai unei singure femei,

Vezi, iubitule, că Apostolul cere de la diaconi aceeaşi faptă bună ca şi de la episcopi, căci şi diaconii sînt datori a fi curaţi şi neprihăniţi întru toate.

chivernisindu-şi bine fiii.

Dumnezeiescul Apostol cere de la episcopii şi diaconii ce au femei ocîrmuirea şi purtarea de grijă a fiilor, ca nu cumva, din pricina acelor fii, Creştinii să se smintească, şi să-i defaime pe născătorii lor cei sfinţiţi şi prin urmare să grăiască de rău vrednicia cea mare şi dumnezeiască a preoţiei.[2]

13. Căci cei ce slujesc bine îşi agonisesc bună treaptă şi multă îndrăzneală în credinţa cea întru Hristos Iisus.

Zice: Diaconii care vor păzi vrednicia diaconiei şi vor lucra bine îşi agonisesc bună treaptă, adică sporire şi înaintare în vrednicie. Căci cei ce

[1] Zice Teodorit: „Aşa cum a zis despre diaconii bărbaţi – să nu fie îndoiţi în cuvinte, ci cucernici şi treji –, tot astfel porunceşte Apostolul să fie şi diaconiţele: cucernice şi treze, nu clevetitoare." (*n. aut.*)

[2] Pentru aceasta porunceşte şi soborul localnic din Cartaghena, prin al său canon al şaptesprezecelea, ca fiii preoţilor să nu facă sau să privească teatre, zicînd: „Copiii preoţilor să nu facă, nici să privească privelişti lumeşti." Pentru aceasta porunceşte şi Dumnezeu ca fiica preotului, de va curvi, să se ardă, zicînd: „Fiica de preot, dacă se va spurca a curvi, [fiindcă] spurcă numele tatălui său, în foc se va arde" (*Levitic* 21:9). Tîlcuind aceasta, dumnezeiescul Hrisostom zice că, de va păcătui, mai multă pedeapsă ia fiica preotului decît celelalte femei şi fiice ale norodnicilor [„poporenilor", *n. m.*], [şi aceasta] „pentru preoţia părintească" (*Despre preoţie*, cuvîntul al 6-lea). Căci, pentru celelalte femei care ar fi curvit, Dumnezeu poruncea să fie ucise cu pietre (*Levitic* 22:21). Iar fiica preotului, dacă curvea, se ardea cu foc, aceasta fiind o pedeapsă mai mare decît uciderea cu pietre. (*n. aut.*)

se arată bine-aleşi şi treji în dregătoriile şi treptele mai de jos, cum este aceea a diaconiei, se vor sui curînd la vrednicii şi trepte mai înalte, adică se vor face presviteri şi episcopi. Şi astfel vor dobîndi multă îndrăzneală în credinţă, adică se vor face slăviţi nu în dregătorii lumeşti, nici în bogăţie şi în alte lucruri zadarnice, ci întru toate lucrările şi cuvintele credinţei, anume în dregătoriile din lăuntru. Aşa, au fost sfinţi care au strălucit în Biserică făcîndu-se presviteri şi episcopi din diaconi.[1]

14. Îţi scriu acestea nădăjduind să vin către tine curînd.

15. Iar de voi întîrzia, ca să ştii cum trebuie să petreci în casa lui Dumnezeu,

Pentru ca ucenicul său Timotei să nu se mîhnească, socotind că îi scrie cu amăruntul din pricină că nu va veni să-l vadă, fericitul Pavel ridică aici bănuiala şi întristarea aceasta din inima lui şi îi zice: O, Timotei! – nu-ţi scriu acestea pentru că nu aş veni să te văd, căci voiesc să vin. Ci îţi scriu ca, de se întîmplă să întîrzii, să ai învăţătură şi povăţuire cum se cuvine a petrece în Biserica lui Dumnezeu. Şi bine a zis: „nădăjduind", căci, de vreme ce era mişcat de către Sfîntul Duh, nu ştia unde îl va porni să meargă Duhul; şi, de aceea, cu dreptate se îndoieşte dacă va întîrzia să ajungă la Timotei sau chiar de va mai merge.

care este Biserica Dumnezeului celui viu,

Zice: O, Timotei! – să nu zici că oamenii alcătuiesc şi fac Biserica! Nu! – căci aceasta este Biserică (adunare) a Dumnezeului celui viu, adică a Celui înfricoşat şi puternic a răsplăti, şi nu a vreunuia mort şi neputincios, cum sînt dumnezeii Elinilor.

stîlp şi întărire a adevărului.

Cu aceste cuvinte, Apostolul cumpăneşte [„compară", *n. m.*] Biserica noastră, a Creştinilor, cu Biserica Iudeilor. Şi zice că aceasta din urmă cuprindea închipuiri şi umbre: cum erau clopoţeii, şi florile cele mici ţesute în veşmintele arhiereului şi însuşi arhiereul, care era şi el o închipuire; asemenea erau şi jertfele ce se jertfeau la biserică. Iar Biserica Creştinilor

[1] Iar Teodorit zice că, de-şi vor ocîrmui bine vrednicia lor, măcar că aceasta este cea mai de jos, diaconii vor dobîndi totuşi în viaţa viitoare treapta cea mai de sus şi îndrăzneală către Hristos. (*n. aut.*)

este întărire a adevărului, fiindcă toate cele săvîrşite într-însa sînt încredinţate şi adevărate şi nimic nu este într-însa umbrit şi închipuitor, cum erau cele ale *Legii* şi ale vechii Biserici. Căci, în locul clopoţeilor, [Biserica noastră] are strălucita propovăduire a evangheliei; în locul trandafirilor ţesuţi, aceasta are viaţă aspră din pricina înfrînării şi a postului, dar în lăuntru cuprinde rodul faptei bune; şi, în locul vechiului arhiereu muritor, Îl are pe Fiul lui Dumnezeu; iar în locul jertfelor de necuvîntătoare, avem cuvîntătoarea[1] şi marea jertfă, Trupul lui Hristos cel de viaţă făcător şi dumnezeiesc.

16. Şi, cu adevărat, mare este taina bunei-cinstiri de Dumnezeu:

Cu adevărat, mare este taina bunei-cinstiri [a „ortodoxiei", *n. m.*] de Dumnezeu, anume iconomia întrupării Dumnezeu-Cuvîntului făcută pentru noi, fiindcă nimeni nu se îndoieşte de ea. Dar cum e taină, dacă toţi o ştiu? Răspundem că nu o ştiu toţi, de vreme ce sînt mulţi care nu o cred. Şi, chiar de am zice că o ştiu toţi, o ştiu acum, după ce evanghelia s-a propovăduit în mai toată lumea, dar mai înainte nu le era arătată tuturor.[2] Dumnezeiasca înomenire este însă taină şi după alt înţeles, adică: toţi ştiu că Dumnezeu S-a întrupat, dar nu ştiu *cum* S-a întrupat, căci aceasta este ascunsă şi necunoscută tuturor oamenilor şi Îngerilor, şi de aceea este taină.

[1] „Raţională", de la „logos"=„cuvînt", „raţiune" – Hristos fiind Dumnezeu-Cuvîntul, „Logosul" Dumnezeului-Tată. (*n. aut.*)

[2] Iar că taina dumnezeieştii înomeniri este pururea neînţeleasă – şi nu numai de teologii cei desăvîrşiţi, ci chiar de cele dintîi rînduieli ale fericiţilor Îngeri – mărturisesc gurile cele mişcate de Sfîntul Duh ale sfinţiţilor teologi. Căci dumnezeiescul Dionisie zice aşa: „Şi teologia [«cunoaşterea lui Dumnezeu», *n. m.*] cea mai arătată decît toate, dumnezeiasca naştere [omenească] a lui Iisus, este negrăită de nici un cuvînt şi necunoscută de vreo minte, nici de cel dintîi între fericiţii Îngeri [Sfinţii Îngeri sînt doar «minţi», făpturi de gînd, căci nu au trup materialnic, *n. m.*]" (*Despre numirile dumnezeieşti*, capitolul 2). Iar în epistola către Gaius zice: „Dar Hristos este ascuns şi după arătare, sau – ca să zic lucrul cel mai dumnezeiesc – şi *întru* arătare, căci şi aceasta s-a ascuns întru Iisus." Iar Teologul Grigorie zice aşa: „Şi ce însemnează «legătura încălţămintei» pe care nu o dezleagă acela care-L botează pe Iisus? Poate cuvîntul venirii în trup, a căruia nici cea mai din margine [înţelegere] nu e lesne de dezlegat, nu doar celor încă trupeşti şi prunceşti întru Hristos, dar nici celor avînd Duhul, ca Ioan [Botezătorul]" (*Cuvînt la botez*). Zice şi marele Maxim: „Taina cea mare a înomenirii rămîne pururea taină [...], căci chiar şi ceea ce s-a arătat rămîne totuşi cu totul ascunsă, de nici un cuvînt cunoscîndu-se cum este. Fiindcă Dumnezeu, Care e mai presus de fiinţă şi mai presus de om, fiind iubitor de oameni, S-a făcut om din fiinţa oamenilor cu adevărat, dar chipul cum S-a făcut om rămîne de-a pururea negrăit, căci S-a făcut om mai presus de om" (capitolul 12 din suta a 3-a a celor teologice). (*n. aut.*)

Vezi însă, Creştine, covîrşitoarea dragoste arătată nouă de Dumnezeu: fiindcă taina cea ascunsă a cunoştinţei şi sfatului Său dumnezeiesc cu totul ne-a arătat-o nouă, celor de pămînt şi smeriţi.

Dumnezeu S-a arătat în trup.

Fiindcă mai sus, legiuind despre preoţi, Pavel nu a zis nimic din cele scrise în *Levitic* despre preoţii *Legii Vechi*, acum zice aici aşa: Să nu se mire nimeni dacă nu spun cele de mică cuviinţă grăite de *Legea cea Veche*, de vreme ce taina şi darul nostru, al Creştinilor, sînt mari şi înalte, nu smerite şi pămînteşti cum au fost acelea ale Evreilor. Căci aici, întru darul evangheliei, S-a arătat oamenilor Dumnezeu. Cum S-a arătat însă? Cu trup omenesc, căci, după dumnezeire, fusese nevăzut şi nearătat. Despre aceasta, Teodorit zice: „Căci, fiind Dumnezeu şi Fiu al lui Dumnezeu şi avîndu-Şi firea nevăzută, S-a făcut arătat tuturor prin înomenire şi ne-a învăţat să-I cunoaştem amîndouă firile, căci [Apostolul] zice că dumnezeiasca fire s-a arătat în trup."[1]

S-a îndreptat întru Duhul,

Această zicere se înţelege în două feluri. O dată, că Fiul lui Dumnezeu, săvîrşind totul pentru mîntuirea oamenilor, nu i-a înduplecat pe cei împietriţi şi nesupuşi, dar El S-a îndreptat, fiindcă Şi-a făcut toată lucrarea Sa şi n-a lăsat nimic din ceea ce privea mîntuirea oamenilor. Apoi, de vreme ce „păcat nu a făcut, nici vicleşug nu s-a aflat în gura Lui" (*Isaia* 3:9), Fiul lui Dumnezeu a fost singurul dintre toţi oamenii care S-a arătat drept, sfînt şi fără de păcat. Şi a adăugat: „întru Duhul", căci dreptii *Legii* erau supuşi în duh de robie, *Legea* avînd temeri şi certări, şi nu aveau Duhul înfierii şi al slobozeniei. Iar Domnul a îndeplinit toată dreptatea *Legii* – căci zicea către Botezătorul: „Lasă acum, că aşa ni se cuvine, a plini toată dreptatea" (*Matei* 3:15) – a împlinit – zic – toată dreptatea întru Duhul Sfînt, fiindcă era de o fiinţă cu Duhul şi Îl avea nedespărţit, aflîndu-Se întru El din fire. Şi prin El ne împărţea şi nouă şi ne îndrepta întru acelaşi Duh, căci drepţii

[1] Înseamnă că – după Sfîntul Grigorie al Nissei (în *Cuvîntul al 10-lea asupra lui Evnomie*) – Pavel Îl numeşte „Dumnezeu" pe Hristos, curat şi descoperit, în trei locuri: în cea către Romani, acolo unde zice: „(...) ai cărora au fost părinţii şi dintru care este Hristos după trup, Cel ce este peste toate Dumnezeu binecuvîntat în veacuri. Amin!" (capitolul 9, stih 5); aici, la această zicere; şi în cea către Tit, acolo unde zice: „aşteptînd fericita nădejde şi arătarea slavei marelui Dumnezeu şi Mîntuitorului nostru Iisus Hristos" (*Tit* 2:13). (*n. aut.*)

evangheliei sînt cu adevărat duhovniceşti şi-i întrec cu multă covîrşire pe drepţii *Legii celei Vechi*.[1]

a fost văzut de Îngeri,

O, taină! Zice: Împreună cu noi, oamenii cei pămînteşti, şi Îngerii cei cereşti L-au văzut întrupat pe Fiul lui Dumnezeu, pe Care mai înainte nu Îl vedeau după firea dumnezeirii, căci zice Evanghelistul Matei: „Iată, Îngerii au venit şi-I slujeau Lui" (capitolul 4, stih 11). Şi – ca să zic peste tot cuprinzător – Îngerii I-au slujit Domnului de cînd S-a născut şi pînă ce S-a înălţat. Pentru că, la naşterea Sa, Îngerii Îl lăudau, strigînd: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pămînt pace, întru oameni bună-voire!" (*Luca* 2:14). Iar la înălţarea Sa Îngerii slujeau, căci zice: „Şi iată, doi bărbaţi au stat înaintea lor (a Apostolilor), în îmbrăcăminte albă, care au zis: Bărbaţi

[1] Iar Climent tîlcuieşte aşa: „«S-a îndreptat întru Duhul», căci – deşi celor trupeşti şi grei la inimă nu li s-a părut că Hristos Se îndreptează, zicînd ei: «Iată om mîncător şi băutor de vin!» – totuşi S-a îndreptat întru cei întăriţi cu Duhul lui Dumnezeu, căci zice: «Am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia Născut» (*Ioan* 1)." Iar de la dumnezeiescul Chiril al Alexandriei, care tîlcuieşte această zicere la fel cu Sfinţitul Teofilact, luăm aceasta: „Deci «S-a îndreptat întru Duhul» e în loc de: S-a îndreptat duhovniceşte, nu după *Lege*. Căci, deşi împlinea poruncile, nu le împlinea după *Lege*, ci duhovniceşte." Iar Teodorit tîlcuieşte aşa: „«S-a îndreptat întru Duhul», de vreme ce prin dumnezeiescul Duh săvîrşea minunile, căci zice: «dacă Eu îi scot pe draci cu Duhul (...)» (*Matei* 12:28). Deci, prin facerile de minuni, s-a dovedit şi s-a arătat că este Dumnezeu adevărat şi Fiu al lui Dumnezeu, încît şi sutaşul de la Cruce, văzînd pămîntul cutremurîndu-se şi întunericul acoperind lumea, a strigat: «cu adevărat Fiu al lui Dumnezeu este Acesta» (*Marcu* 15:39)." Iar pe lîngă socotinţele acestea ale sfinţilor teologi, adaug a mea socotinţă şi eu, lepădătura, anume că Iisus Hristos „S-a îndreptat întru Duhul" pentru că s-a dovedit întru toată lumea că a fost drept, sfînt şi fără de păcat întru Duhul şi prin Duhul, adică prin pogorîrea şi venirea peste Apostoli şi peste credincioşi a Sfîntului Duh. Căci, dacă nu ar fi venit Sfîntul Duh peste Apostoli după înălţarea lui Iisus, El S-ar fi arătat nu numai mincinos, pentru că nu L-ar fi trimis pe Sfîntul Duh aşa cum făgăduise, ci S-ar fi arătat că a fost şi păcătos. Căci El Îl rugase pe Tatăl să-L trimită pe Sfîntul Duh („Îl voi ruga pe Tatăl, şi El vă va da Mîngîietor") şi, dacă nu ar fi fost ascultat de către Tatăl, ar fi însemnat că nu fusese drept, căci Dumnezeu nu-i ascultă pe cei păcătoşi. Iar prin venirea Sfîntului Duh peste Apostoli, s-a dovedit în toată lumea că Iisus nu numai că a fost adevărat întru făgăduinţele Sale, ci şi drept şi fără păcat, de vreme ce a fost primit de Tatăl şi ascultat de El şi pentru că Iisus S-a dus la Tatăl şi nu Se mai vede, ci în locul Lui S-a coborît la oameni Duhul cel de o fiinţă cu El. Această înţelegere a mea se întemeiază chiar pe cuvintele acelea ale Domnului: „De folos vă este ca Eu să Mă duc. Căci, de nu Mă voi duce, Mîngîietorul nu va veni la voi; iar de Mă voi duce, Îl voi trimite pe El la voi. Şi, venind Acela, va vădi lumea pentru păcat, pentru dreptate şi pentru judecată. Pentru păcat, căci ei nu cred întru Mine; şi pentru dreptate, căci Eu merg la Tatăl Meu, şi nu Mă veţi mai vedea" (*Ioan* 16:7). Iar vădirea lumii făcută de Mîngîietorul pentru dreptatea lui Iisus este una şi aceeaşi cu ceea ce zice Pavel aici, anume că Iisus „S-a îndreptat întru Duhul". (*n. aut.*)

Galileeni, ce staţi căutînd la cer? Acest Iisus Care S-a înălţat de la voi la cer, va veni aşa cum L-aţi văzut ducîndu-Se la cer" (*Fapte* 1:11).

S-a propovăduit la „neamuri", a fost crezut în lume

Zice: Taina iconomiei întrupării Dumnezeu-Cuvîntului s-a propovăduit şi „neamurilor" celor deznădăjduite şi defăimate. Şi nu numai că s-a propovăduit, dar a şi fost crezută de toată lumea, acest lucru fiind mare semn al puterii şi adevărului propovăduirii şi al Fiului lui Dumnezeu în Care se crede.

[şi] S-a înălţat întru slavă.

Zice: Domnul S-a înălţat cu slavă, o dată pentru că S-a înălţat şezînd pe nori şi Îngerii Îi slujeau, şi alta pentru că nu S-a înălţat ca Ilie, *spre* cer, ci chiar *în* cer, şi a şezut mai presus de toată începătoria, şi stăpînia şi puterea Îngerilor fără de trup. Şi las a zice că şi a Se înălţa Domnul cu trup este de la sine o mare slavă.[1]

[1] Teodorit tîlcuieşte zicerea „S-a înălţat întru slavă" aşa: „[Înălţarea] s-a făcut mai înainte de propovăduire, şi Apostolul a pus-o la sfîrşit ca să înveţe că propovăduirea s-a crezut după cuviinţă, de vreme ce Acela care a poruncit să se facă aceasta este în ceruri şi şade de-a dreapta [Tatălui]. Astfel, [Pavel] pomeneşte [aici] iconomia [întrupării] şi, prin duhovnicescul dar, seceră mai dinainte spinii eresurilor pe care Valentie, Vasilid, Marchion şi Mani aveau să le semene pe ascuns. Căci toţi aceştia, luptîndu-se cu *Vechiul Testament*, tăgăduiau înălţarea trupului [lui Hristos], rămînînd [totodată] întru felurite alte rătăciri. [De aceea] era nevoie [ca Apostolul] să spună mai înainte cele despre acestea." (*n. aut.*)

CAPITOLUL IV

1. Iar Duhul zice anume

Adică: Duhul cel Sfînt dinainte spune luminat şi arătat, iar nu întunecat şi umbrit, precum *Legea* şi Proorocii.[1]

că, în vremile cele mai de pe urmă, unii se vor depărta de la credinţă,

Fiindcă a zis mai sus că unii s-au primejduit sufleteşte întru cele ale credinţei şi au pierit, Apostolul zice aici aşa: O, Timotei! – să nu te miri că se află unii Creştini carę păzesc şi acum obiceiurile iudaice şi vor să ţină cele ale *Legii Vechi*, căci va veni vremea cînd cei ce par Creştini vor face mai rele decît acestea. Şi Pavel nu zice acestea pentru Iudei, căci aceştia erau şi atunci, în vremile vechi, ci pentru ereticii care s-au făcut pe urmă, precum marchioniţii, engratiştii şi toţi ceilalţi pogorîtori din moştenirea cea rea a acestora. Vezi însă, iubitule, cum Pavel a zis că ereticii vor borî socotelile lor cele rele după ce se vor depărta de la credinţă, pentru a arăta că credinţa este ca o ancoră şi, dacă o va pierde cineva, se răstoarnă cu corabia şi se afundă în pieire – după dumnezeiescul Hrisostom.

luînd aminte la duhurile rătăcirii şi la învăţăturile demonilor,

Zice: Mişcaţi de demoni, ereticii aceştia au să defaime mîncările şi nunta, zicînd că sînt rele. Cu aceste cuvinte, Apostolul arată umbrit şi toate celelalte eresuri, fiindcă toate s-au făcut din rătăcirea şi din învăţătura demonilor. Dar nu le arată descoperit, şi anume, ca să nu le semene în sufletul celor ce vor citi sau vor auzi epistola aceasta. Din parte, a arătat doar eresul marchioniţilor şi al engratiştilor (adică al „înfrînaţilor", cum se numeau singuri) şi al maniheilor[2], care defăimau mîncările şi nunta, eres ce începuse de curînd sau era să înceapă.

2. întru făţărnicia unor cuvinte mincinoase,

[1] Iar Teodorit tîlcuieşte aşa: „Căci Duhul zice aceleaşi lucruri ca şi Domnul şi Dumnezeul Puterilor, cu dumnezeiască cuviinţă, deci şi Duhul cel Sfînt este Dumnezeu." Dar ar întreba cineva: Prin cine vorbeşte mai înainte Duhul cel Sfînt? Răspundem că poate prin însuşi Pavel, căci din lăuntru proorocea, locuind în inima lui, cele ce aveau să fie. (*n. aut.*)

[2] Maniheii, ucenici ai lui Mani (216-276), urau lumea şi trupul, pe care le socoteau rele, şi pe Dumnezeu, şi El socotit a fi rău. Pentru ei, Satan era „dumnezeul cel bun" şi singurul care putea să libereze de suferinţă neamul omenesc. (*n. m.*)

Adică zice: Ereticii aceştia nu mint din neştiinţă, ci, cunoscînd că sînt minciuni, se făţărnicesc că învaţă lucruri adevărate şi credincioase.

arşi fiind în conştiinţa lor. Ei opresc nunta

Ereticii aceştia – zice – sînt oameni cu viaţă rea şi stricată şi, cunoscînd că au multe necurăţii, conştiinţa lor poartă ca pe nişte înfierări neşterse chipurile şi peceţile vieţii lor celei necurate (căci înfierarea este atunci cînd cineva pecetluieşte şi însemnează cu un fier înfocat vreun dobitoc sau vreun mădular al omului).[1] De aceea, ei defaimă şi osîndesc nunta, zicînd că este rea; căci, de ar fi avut viaţă curată, negreşit urma să fie curată şi conştiinţa lor, şi nu ar fi defăimat nunta, pe care Dumnezeu a blagoslovit-o. Căci cel cu stomacul sănătos şi bun laudă mîncările, zicînd că sînt bune şi nevătămătoare; iar acela al cărui stomac e vătămat şi stricat defaimă mîncările, zicînd că sînt vătămătoare, în loc să-şi învinovăţească stomacul plin de umori stricate şi vătămătoare. Dar ce, nu-i oprim şi noi pe unii să se căsătorească? Să nu fie a-i opri! Ci îi sfătuim să petreacă întru feciorie şi în chipul monahal pe aceia care nu vor a se căsători. Căci, deşi fecioria este mai cinstită şi mai bună, totuşi nici nunta nu este necinstită şi rea, precum nici argintul nu este necinstit şi rău din pricină că aurul e mai bun şi mai cinstit decît el. Fiindcă un lucru e mai cinstit decît alt lucru cinstit, nu decît unul necinstit; şi este mai bun decît alt lucru bun, nu decît unul rău. Deci cel ce poate (adică voieşte), să aibă aurul – care e mai cinstit şi mai bun, anume fecioria – şi să se facă monah, căci zice Domnul: „Cel ce poate (adică cel ce voieşte în chip lucrător) a încăpea, să încapă" (*Matei* 19:12). Iar dacă nu poate (adică nu voieşte), să aibă argintul cel cinstit şi bun, anume nunta, şi să se căsătorească, fiindcă zice: „Cinstită este nunta întru toate şi patul nespurcat" (*Evrei* 13:4).[2]

[1] Fiindcă „arsură" este şi aceea pe care o fac doctorii [cînd] ard cu foc şi deschid [o infecţie]. Pentru aceasta, putem înţelege că şi ereticii de care e vorba erau arşi întru conştiinţă, fiind necuraţi şi spurcaţi. Iar Teodorit zice că „arşi întru conştiinţă" arată necurăţia lor cea mai de pe urmă, căci locul arsurii moare şi pierde simţirea pe care o avea mai înainte. (*n. aut.*)

[2] Ori să se răspundă şi aşa: Noi nu oprim pe cineva de la căsătorie pentru că nunta ar fi rea şi necinstită! Nicidecum! – ci fiindcă nunta le pricinuieşte necazuri celor înfăşuraţi cu legăturile ei, pentru neapăratele griji şi trebuinţe ale vieţii, precum a zis şi Pavel: „Unii ca aceştia vor avea necaz în trup. Eu însă vă cruţ pe voi" (*1 Corinteni* 7:28). Şi îndemnăm spre feciorie fiindcă ea este mai înaltă decît nunta şi-i poate arăta bine-plăcuţi lui Dumnezeu mai cu lesnire pe cei ce vieţuiesc întru dînsa. Şi vezi subînsemnarea zicerii apostoleşti de mai sus, ca să cunoşti cîte greutăţi au cei căsătoriţi întru a se mîntui. (*n. aut.*)

3. şi se depărtează de unele mîncări, pe care Dumnezeu le-a făcut spre împărtăşirea celor credincioşi

Înseamnă că graiul „a se depărta" nu atîrnă de zicerea „oprind", pentru că iese o înţelegere potrivnică, ci trebuie să adăugăm din afară zicerea „sfătuind a se depărta de unele mîncări". Căci sus-numiţii eretici îi sfătuiau pe Creştini a se depărta de unele mîncări, zicînd că sînt rele[1], despre care Apostolul zice că Dumnezeu le-a făcut pentru credincioşi. Dar poate că cineva s-ar nedumeri, zicînd: Şi cum? Nu le-a zidit Dumnezeu şi pentru hrana celor necredincioşi? Răspundem: Ba da! – Dumnezeu le-a făcut şi pentru cei necredincioşi, dar ei înşişi se opresc de la acestea, şi nu vor să le mănînce. Dar ce, nu este oprită desfătarea mîncărilor? Răspundem că, într-adevăr, mult este oprită desfătarea, dar nu şi „împărtăşirea mîncărilor", adică hrănirea. Căci una este desfătarea – adică întrebuinţarea nemăsurată şi rea a mîncărilor, făcîndu-se spre îndulcire şi spre îmbuibare – şi alta e împărtăşirea de hrană – adică măsurata şi dreapta întrebuinţare a mîncărilor, luîndu-se spre trebuinţa şi ţinerea trupului. Dar nici desfătarea mîncărilor nu se opreşte pentru că ar fi necurată, ci fiindcă deznoadă sufletul, şi slăbănogeşte trupul şi îl face să zburde şi să se îndulcească în patimi din pricina nemăsurării.

şi a celor ce au cunoscut adevărul.

Zice: Dumnezeu a făcut bucatele ca să le mănînce credincioşii Creştini şi cei ce au cunoscut adevărul. Cu cuvîntul acesta, Apostolul arată că obiceiurile Iudeilor au fost chipuri şi umbre, iar ale Creştinilor sînt adevăruri şi lucruri. Căci, o dată, Iudeii erau opriţi a mînca multe feluri de vietăţi şi de mîncări[2] nu pentru că ar fi fost necurate, ci pentru a-şi opri desfătarea.

[1] Iar Icumenie spune că noima iese dreaptă chiar dacă zicerea rămîne aşa, nefiind vorba de o greşeală a scriitorului [„copistului", *n. m.*] – precum au zis unii –, nici de o scăpare din vedere a lui Pavel. [...] Şi înseamnează că – după Teodorit – ereticii aceştia ziceau că nunta şi cele mai multe din mîncări sînt spurcate ca să-L ocărască pe Făcătorul lor. Unii ca aceştia au fost mai întîi maniheii, iar apoi evstaţienii. Şi vezi *Canonul 1* al soborului din Gangra. Şi dumnezeiescul Epifanie zice (la *Eresul 23*) că Satornil a defăimat nunta zicînd că este de la satana, ceea ce zice şi Irineu (cartea întîi, capitolul 23, împotriva eresului lui Satornil). (*n. aut.*)

[2] Ce dobitoace le-a poruncit Dumnezeu Evreilor să nu mănînce şi pe care să le mănînce, vezi la capitolul 11 al *Leviticului* şi la capitolul 14 al *Deuteronomului*. Şi pentru ce se numeau „necurate" dobitoacele care nu se mîncau, vezi la subînsemnarea stihului 14 al capului 14 al celei către Romani. (*n. aut.*)

Iar al doilea – nejunghiind, nici mîncînd vietăţile oprite, ci numai oile, boii şi vacile – pentru a cunoaşte ce fel de dumnezei aveau Egiptenii[1], şi astfel să se încredinţeze a nu se închina acelora, căci nu este nimeni atît de nebun încît să se închine ca unor dumnezei dobitoacelor pe care le junghie şi le mănîncă. Deci, prin „adevăr", vei înţelege aici ori credinţa în Hristos, ori adevărul arătat de Pavel cu următoarele cuvinte:

4. Căci toată făptura lui Dumnezeu este bună

Acesta este adevărul pe care Pavel a zis mai sus că l-au cunoscut cei credincioşi, anume că toate cele făcute de Dumnezeu sînt bune, precum mărturiseşte Moisi, zicînd: „Şi a văzut Dumnezeu toate cîte a făcut şi, iată, erau bune foarte" (*Facerea* 1:31). Zicînd însă „toată făptura", Apostolul a înţeles aici bucatele ce se mănîncă de oameni. Cu aceasta, apucă mai înainte şi dezrădăcinează eresul maniheilor şi al celorlalţi eretici care ziceau că materia lumii este nefăcută, şi fără de început, şi rea şi început al tuturor relelor. [Şi de aici încheiau] că toate mîncările, fiind dintru aceea, sînt rele şi ele. [Iar Apostolul zice] dimpotrivă, că toată materia este făcută în timp şi că e bună, fiind făptură a lui Dumnezeu.[2]

şi nimic nu e de lepădat dacă se ia cu mulţumire,

5. căci se sfinţeşte prin cuvîntul lui Dumnezeu şi prin rugăciune.

Aici, cineva ar putea zice că, de vreme ce mîncarea se sfinţeşte prin cuvîntul lui Dumnezeu şi prin mulţumire, înseamnă că e necurată şi spurcată, şi de aceea se sfinţeşte. La aceasta răspundem că nici o mîncare nu este necurată în sine, ci Pavel a zis aceasta după pogorămînt şi îngăduinţă. Căci,

[1] Căci Egiptenii se închinau ca lui Dumnezeu unui bou bălţat, pe care îl numeau Apis. De aceea, şi idolul pe care l-a turnat Aaron în pustie din cerceii de aur ai Evreilor s-a închipuit ca un viţel (sau bou), căci – precum zice Avva Macarie – inima şi pofta Evreilor se pleacă spre slujirea boului căruia se închinau Egiptenii. Egiptenii se închinau şi oilor, şi de aceea se îngreţoşau de păstori – cum este scris, că „urîciune erau înaintea Egiptenilor păstorii de oi" (*Facerea* 43:32) –, căci păstorii pasc oile – ziceau ei – ca să le taie şi să le mănînce. Despre aceasta zice şi Teodorit: „Căci Dumnezeu i-a poruncit lui Moisi a I se jertfi Lui cele pe care Egiptenii le făceau dumnezei: adică viţel, ţap şi oaie (din cele cu cîte patru picioare); şi turturea şi pui de porumbel (din cele zburătoare)" (la începutul tîlcuirii *Leviticului*). (*n. aut.*)

[2] Vezi în *Despre numirile dumnezeieşti*, capitolul 4, unde dumnezeiescul Dionisie dovedeşte că materia este bună pentru că e făcută de Cel bun, pentru că e de nevoie spre întocmirea întregii lumi, pentru că hrăneşte firea, pentru că are împărtăşire de felurime [deosebire a elementelor, *n. m.*] şi de frumuseţe şi pentru celelalte. (*n. aut.*)

mai întîi, zice: Nici o mîncare şi făptură a lui Dumnezeu nu este spurcată şi necurată în sine – iar apoi adaugă: Chiar dacă am socoti că mîncarea este necurată, tu, Timotei, ai vindecarea necurăţiei mîncării, şi care este aceasta? A pecetlui mîncarea cu semnul Crucii, şi a-I mulţumi lui Dumnezeu şi a-L slăvi chemînd numele Lui. Căci mulţumirea către Dumnezeu curăţeşte toate mîncările, iar cel nemulţumitor către Dumnezeu, care nu mulţumeşte pentru mîncări, este necurat şi spurcat şi el, şi mîncările lui.[1] Însă unii ar putea să întrebe: Oare poate cineva să sfinţească şi să facă curată o mîncare jertfită idolilor, adică din jertfă idolească, prin chemarea şi mulţumirea către Dumnezeu? Răspundem că poate, însă numai dacă nu ştie că este jertfită idolilor. Căci, dacă ştie şi mănîncă dintr-însa, este necurat el, nu pentru că aceea jertfită idolilor este necurată de sine, ci pentru că acela a călcat legea (cea apostolească), ce porunceşte Creştinilor să nu mănînce de la masa demonilor.[2] Drept aceea, alegerea sau voia ta, Creştine, s-a spurcat pentru că nu ai vrut să asculţi legea Apostolilor, iar nu pentru că jertfa idolilor ar fi fost necurată din fire. Căci Apostolul zice: „Ştiu şi sînt încredinţat întru Domnul Iisus că nimic nu e spurcat de sine-şi, fără numai celui ce socoteşte a fi spurcat, aceluia este spurcat" (*Romani* 14:14). Iar despre cele jertfite idolilor, zice: „Ştim că idolul e nimic, (...) dar unii, avînd conştiinţa ido-

[1] De aceea, mai înainte de a mînca şi după ce mănîncă, Creştinul se cuvine a-I mulţumi lui Dumnezeu, a-şi face cruce şi a se ruga lui Dumnezeu, pricinuitorul a toată hrana trupească şi sufletească. De aceea a mulţumit şi Domnul mai înainte de Cină şi după Cină, precum spun dumnezeieştile *Evanghelii*, căci zice: „Lăudînd, a ieşit în Muntele Măslinilor" (*Matei* 26:30). Şi ia aminte că – după Sfinţii Evanghelişti şi după Sfîntul Chiril al Alexandriei – mulţumirea şi binecuvîntarea, luîndu-se din alăturare ca un singur nume, însemnează acelaşi lucru, adică rugă şi chemare a numelui dumnezeiesc. Căci ceea ce zic Matei (la capitolul 14) şi Luca (la capitolul 9) – anume că Hristos „luînd cele cinci pîini, a blagoslovit – Ioan a zis-o (la capitolul 7) aşa: „Luînd pîinile, a mulţumit." Iar Sfîntul Chiril zice: „Se cuvine a însemna că, în loc de «mulţumind», Matei a zis: «blagoslovind», dar scrierile sfinţilor nu se osebesc nicidecum, căci Pavel le-a zis pe amîndouă întru o arătare, anume că «toată mîncarea este bună şi nici una de lepădat dacă se ia cu mulţumire, căci se sfinţeşte prin cuvîntul şi prin mulţumirea către Dumnezeu». Pentru că, într-adevăr, se blagosloveşte ceea ce se sfinţeşte prin mulţumirea şi prin rugăciunea pe care obişnuim pururea să o facem la masă" (cartea a treia, tomul 4 la *Ioan*). (Vezi şi la Evstratie Arghent, în cuvîntul despre Taina Evharistiei [„evharistia"=„mulţumire", *n. m.*], foaia 122.) Şi însemnează, cititorule, că, în loc de: „toată făptura lui Dumnezeu este bună", Sfîntul Chiril a citit: „toată mîncarea". (*n. aut.*)

[2] Căci Sfîntul Apostol porunceşte şi legiuieşte acestea Creştinilor în chip arătat: „Dar ce zic? Căci ce este idolul? Sau jertfa idolească ce este? (loc de: «nimic este»!). Ci (zic) că cele ce jertfesc neamurile, diavolilor le jertfesc, iar nu lui Dumnezeu. Şi nu voiesc să fiţi şi voi părtaşi demonilor, căci nu puteţi bea şi paharul Domnului, şi paharul demonilor; nu puteţi a vă împărtăşi din masa Domnului, şi [totodată] din masa demonilor" (*1 Corinteni* 10:19). Vezi şi tîlcuirea stihului 14 al capitolului 14 al celei către Romani şi tîlcuirea zicerilor acestora la cea dintîi către Corinteni. (*n. aut.*)

lului, mănîncă şi acum cele jertfite idolilor ca jertfă idolească şi, conştiinţa lor fiind neputincioasă, se spurcă" (*1 Corinteni* 8:4, 7).

6. Arătînd acestea fraţilor, vei fi bun slujitor al lui Iisus Hristos,

Zice: O, Timotei! – dacă îi vei sfătui şi-i vei învăţa acestea pe fraţii Creştini, te vei face slujitor bun, lăudat şi ales al lui Iisus Hristos. Care „acestea"? Anume: că taina dumnezeieştii înomeniri este mare şi înaltă, că cel ce se depărtează de mîncări şi de nuntă socotindu-le necurate este amăgit de demoni şi toate celelalte pe care le-a zis mai sus. Dar ce va să zică aceasta: „arătînd"? Adică sfătuindu-i pe fraţi, nu poruncindu-le sau rînduindu-le, fiindcă nu se cuvine a se afla la episcopi şi la arhierei poruncă şi stăpînire, ci numai învăţătură şi sfătuire.[1]

hrănindu-te cu cuvintele credinţei şi ale bunei învăţături căreia ai urmat.

După ce i-a zis mai sus lui Timotei să-i sfătuiască, adică să-i hrănească, pe ceilalţi cu dumnezeieştile cuvinte, dumnezeiescul Apostol îi zice acum şi lui: Tu însuţi – o, Timotei! – hrăneşte-te cu cuvintele credinţei[2], adică citeşte-le, cugetă-le şi rumegă-le adeseori, precum şi vietăţile ce se numesc „curate" rumegă şi mestecă încă o dată hrana mîncată mai înainte, amărunţind-o pentru a fi mai hrănitoare. Aşadar îi zice lui Timotei să se hrănească cu cuvintele credinţei arătînd astfel necontenita citire şi luare-aminte ce se cuvine a avea întru acestea. Căci, aşa cum în toate zilele mîncăm hrana cea simţită pentru a ne hrăni trupeşte, tot astfel se cuvine ca în toate zilele să ne hrănim şi gînditor, cu dumnezeieştile cuvinte, ca să ne hrănim sufleteşte.

7. Iar de basmele cele spurcate şi băbeşti fereşte-te

Adică: Sfătuieşte-i şi învaţă-i cele zise mai sus pe credincioşii tăi Creştini, iar cu Evreii şi cu Elinii să nu vorbeşti nicidecum, fiindcă nu este cu putinţă a-i folosi. Trebuie a vorbi cu dînşii – zice – doar dacă se întîmplă ca vreunul

[1] Despre aceasta, marele Vasilie a zis: „[...] Căci a porunci supuşilor este însuşirea împăraţilor, iar a sfetnicului e să-i înduplece pe cei ce voiesc pentru cele folositoare. Drept aceea, nimeni dintre noi să nu se socotească pe sine ca stăpînitor, ci ca sfetnic dat de Dumnezeu norodului. (*n. aut.*)

[2] Despre aceasta, tîlcuind zicerea „De acum nu voi mai bea din rodul viei pînă cînd îl voi bea nou împreună cu voi întru împărăţia Tatălui Meu", Grigorie Teologul zice aşa: „(...) Şi care este băutura şi îndulcirea? [Învăţătura credinţei.] [Şi] lucrul nostru este a învăţa, iar al [învăţătorului] a ne învăţa, spunînd ucenicilor săi cuvîntul, dar învăţătura este hrană şi aceluia ce hrăneşte" (*Cuvînt la Paşti*). (*n. aut.*)

din Creştini să se sminteaască întru credinţă socotind că te-ai feri de ei din pricină că nu le poţi răspunde. Iar Pavel numeşte „basme" luările-aminte evreieşti[1], [şi aceasta] fie pentru că Iudeii le schimonosiseră şi nu le păzeau cum sînt scrise în *Lege*, fie pentru că acestora le trecuse vremea. Căci, după ce a venit Hristos, ele erau de prisos şi fără vreme, aşa cum – de pildă – de prisos şi fără vreme îi este unui bărbat desăvîrşit de treizeci de ani să voiască a suge lapte din ţîţă, căci cum nu ar fi unul ca acesta vrednic de rîsul tuturor? Deci a numit „băbeşti" luările-aminte ale Evreilor ca pe unele ce îmbătrîniseră şi se învechiseră asemenea unor babe zbîrcite de bătrîneţe. Iar „spurcate" le-a zis pentru că sînt necurate, ca unele ce-i opresc pe oameni de la credinţa cea curată întru Hristos. Căci aceste luări-aminte evreieşti supuneau către patima fricii şi a robiei sufletul Creştinilor, al acelora ce se făcuseră mai presus de frică şi de robie, ceea ce e cu adevărat o îndemnare necurată.

şi te iscuseşte întru buna-cinstire de Dumnezeu.

Buna-cinstire de Dumnezeu este credinţa cea curată şi viaţa cea dreaptă.[2] Deci dumnezeiescul Pavel îi zice lui Timotei să se iscusească întru acestea ostenindu-se neîncetat, căci cel ce se iscuseşte se nevoieşte a vărsa sudori chiar fără să aibă lupte.

8. Căci iscusirea trupească spre puţin este folositoare,

Unii zic că iscusirea trupească este postirea, dar nu este aşa, căci postirea este iscusinţă duhovnicească. Deci Pavel înţelege aici prin „iscusinţă trupească" nevoinţa care pricinuieşte sănătate trupului, iscusinţă ce are multe osteneli, însă puţin foloseşte, adică îşi întinde folosul numai pînă la trup şi pînă la o vreme doar, nu pentru totdeauna.[3]

[1] Iar Teodorit zice că „basmele" sînt învăţăturile prin care Evreii au tîlcuit a doua oară *Scriptura*, în cartea numită *Mişna*. (*n. aut.*)

[2] Dumnezeiescul Maxim hotărăşte că buna-cinstire de Dumnezeu este „ştiinţa şi cunoştinţa cea nemincinoasă a celor ce se cuvin" (capitolul 38 din suta a 5-a a celor teologice). Iar Petru Damaschinul zice: „Buna-cinstire de Dumnezeu nu arată o singură faptă bună, ci numeşte împlinirea tuturor poruncilor dintru a bine-cinsti, adică a sluji bine. Căci din credinţă [se pricinuieşte] frica, iar din aceasta buna-cinstire – după Proorocul Isaia" (la foaia 605 din *Filocalia*). Fiindcă unul din cele şapte daruri ale Sfîntului Duh – zice – este duhul bunei-cinstiri de Dumnezeu" (capitolul 11:2). Şi, privindu-se mai cu osebire, buna-cinstire de Dumnezeu însemnează toată lucrarea duhovnicească – după acelaşi Petru (la fel). Iar Teodorit zice că Pavel a numit „iscusire întru buna-cinstire de Dumnezeu" viaţa cea lăudată. (*n. aut.*)

[3] Iar mie mi se pare că nevoinţa aceasta a trupului ar fi plecarea genunchilor, închinăciunile, culcarea pe faţa pămîntului, lucrarea mîinilor, ostenelile şi sudorile ce se fac

iar buna-cinstire de Dumnezeu este folositoare către toate, avînd şi făgăduinţa vieţii de acum, şi a aceleia viitoare.

Zice: Buna-cinstire de Dumnezeu este folositoare întru toate şi trupului, şi sufletului. [Astfel,] în viaţa aceasta, ea îl însănătoşeşte şi-l bucură pe om, căci cel ce nu-şi ştie nici o greşeală întru conştiinţa sa se bucură şi se veseleşte încă de aici, nădăjduind cu încredinţare că va primi făgăduinţele bunătăţilor viitoare; iar acolo, în celălalt veac, dobîndeşte adevărata viaţă şi fericire. Şi, cumpănind nevoinţa trupească cu buna-cinstire de Dumnezeu, Apostolul arată că aceasta din urmă o covîrşeşte pe prima.[1]

9. Credincios este cuvîntul şi vrednic de toată primirea,

Adică: Cuvîntul este adevărat şi vrednic de a fi crezut de toţi, fiind fără de îndoială. Care cuvînt? Acela că buna-cinstire de Dumnezeu foloseşte şi aici, şi acolo. Fericitul Pavel grăieşte cuvîntul acesta în multe locuri ale epistolei de faţă, fără a arăta pentru care pricină este vrednic de crezare, ci îl zice numai dogmatic-hotărîtor, de vreme ce îi scrie lui Timotei, care nu avea trebuinţă de dovezi pentru a se încredinţa.[2]

10. fiindcă spre aceasta şi ostenim şi sîntem ocărîţi, căci am nădăjduit în Dumnezeul cel viu,

pentru slujbele de nevoie ale trupului şi – în scurt – toată nevoinţa practică prin care se domoleşte şi se supune dreptului cuvînt cugetarea cea sălbatică a trupului. Însă – precum zice Coresi – Apostolul voieşte ca această nevoinţă a trupului să fie măsurată [...], [căci] – precum ziceau şi dumnezeieştii Nil şi Maxim – puţina purtare de grijă pentru trup duce la mai multa purtare de grijă pentru suflet. Iar Maxim (în cuvîntul pentru vieţuirea monahală) zice în chip deosebit că mica nevoinţă a trupului şi mica purtare de grijă pentru el îl fac pe acesta organ [„instrument", *n. m.*] îndemînatic şi lesnicios spre duhovniceştile plecări şi voinţe ale sufletului, fiindcă trupul nu se mai luptă împotriva sufletului, ci îi ajută acestuia. Ci atunci se luptă împotrivă, cînd nu se iscuseşte, ci se desfată şi se răsfaţă, făcîndu-se ca un cal nedomolit care nu se supune zăbalei şi frîului" (la Coresi). (*n. aut.*)

[1] Dumnezeiescul Maxim zice aşa: „Să nu ai toată zăbava pentru trup! – ci hotărăşte-i lui nevoinţa cea după putere şi întoarce-ţi toată mintea către cele din lăuntru, căci «nevoinţa trupească pentru puţin este folositoare, iar buna-cinstire de Dumnezeu este de folos către toate» şi celelalte (capitolul 73 al sutei a patra din cele despre dragoste)." Iar Sfîntul Chiril al Alexandriei zice aşa: „«Buna-cinstire de Dumnezeu» este nemincinoasa cunoştinţă despre Hristos, şi fericitul Pavel, scriindu-i să se nevoiască întru aceasta, îi descoperă lui Timotei că ea e mai bună decît strălucirea întru fapte, (...) precum Însuşi Mîntuitorul a zis către Părintele Său cel din ceruri: «Aceasta este viaţa veşnică: să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat, şi pe Iisus Hristos, pe Care L-ai trimis» (*Ioan*, 17:3)" (cartea 1-a din tîlcuirile cele frumoase). (*n. aut.*)

[2] Iar Teodorit tîlcuieşte aşa: „Fiindcă a pomenit de viaţa ce va să fie, iar aceasta e un lucru ce nu se vede, de nevoie a numit cuvîntul «credincios» şi «vrednic de crezare», ca pe unul ce e împodobit cu adevărul. [...]" (*n. aut.*)

Cu aceste cuvinte, Pavel arată care este buna-cinstire de Dumnezeu, anume aceea a adevăraţilor Apostoli ai Domnului, şi în ce chip are ea nădejdile vieţii viitoare. Căci zice: Noi, Apostolii Domnului, ostenim şi sîntem ocărîţi de către oameni fiindcă nădăjduim ca Dumnezeul cel viu să ne dea răsplătirile. Căci pentru ce altceva ne rupem şi pătimim rău, decît numai pentru că aşteptăm să primim bunătăţile ce vor fi, pe care Dumnezeul cel viu ni le va da după moartea noastră? Fiindcă şi ostaşii împăratului pămîntesc îşi primejduiesc viaţa pentru acela, dar de multe ori îşi pierd plata, întîmplîndu-se ca împăratul lor să moară într-acea vreme; iar Împăratul nostru Dumnezeu, fiind viu pururea, ne dă răsplătirile şi plăţile ostenelii noastre totdeauna şi nu este chip a nu le dobîndi noi pe acestea cîndva.

Care este Mîntuitor al tuturor oamenilor, mai ales al celor credincioşi.

Dumnezeu – zice – voieşte a se mîntui toţi oamenii: aici, în viaţa aceasta, prin credinţa şi darul Său; iar acolo, în viaţa cealaltă, prin dobîndirea slavei şi a fericirii Sale. Însă are mai multă purtare de grijă şi sîrguinţă pentru credincioşii drept-slăvitori Creştini. Căci, dacă Dumnezeu nu ar voi să-i mîntuiască pe Creştini în viaţa aceasta prin deosebita Sa purtare de grijă şi prin darul Său, cum ar putea suferi ei să nu moară, de vreme ce se bîntuiesc de către toţi necredincioşii şi păgînii? Iar cu acestea, fericitul Pavel îl îndeamnă pe Timotei a suferi primejdiile şi ispitele, zicîndu-i: O, fiul meu Timotei! – nu te slăbănogi, nici nu te întrista din pricina ispitelor, de vreme ce Dumnezeu este mîntuitor al tuturor oamenilor. Nici nu chema – zice – ajutorul oamenilor, ci nădăjduieşte întru Dumnezeu, Care este viu de-a pururea şi mîntuitor al oamenilor, şi de aceea te va mîntui şi pe tine şi va păzi viaţa ta.

11. Porunceşte-le acestea şi învaţă-le!

Pentru a se isprăvi, unele lucruri au nevoie doar de învăţătură şi de sfătuire, iar altele de poruncă aspră. De pildă, pentru a nu răpi cineva, nu e nevoie de învăţătură şi sfătuire, ci de poruncă, adică răpirea trebuie oprită cu stăpînire şi asprime; iar a da cineva toate averile sale săracilor, sau a păzi fecioria sau cum se cuvine a crede, acestea au trebuinţă de învăţătură şi de sfătuire blîndă.[1] De aceea îi şi scrie aici Apostolul lui Timotei despre amîndouă, zicînd: „porunceşte şi învaţă". Şi, într-alt chip, cînd oamenii fac un lucru ştiind că este rău, atunci e nevoie de poruncă aspră; iar cînd îl fac ne-

[1] Vezi despre aceasta la stihul 2 al capitolului 4 al celei dintîi către Tesaloniceni şi la subînsemnarea de acolo. (*n. aut.*)

ştiind că e rău, atunci au trebuinţă de învăţătură şi de sfătuire blîndă. Deci zice: O, Timotei! – porunceşte şi învaţă turma ta cele zise mai sus, adică a se iscusi spre buna-cinstire de Dumnezeu. Şi – după Teodorit – cu această bună-cinstire să aştepte răsplătirile nevoinţelor lor şi să privească la Puitorul de nevoinţă şi Dătătorul de cununi, Hristos.

12. Nimeni să nu defaime tinereţea ta,

De vreme ce mulţi socotesc tinereţea lucru vrednic de defăimare, dumnezeiescul Pavel zice către Timotei aşa: Porunceşte cu stăpînire, şi nimeni să nu te defaime pentru că eşti tînăr cu vîrsta[1], căci nu se cuvine ca învăţătorul şi păstorul să fie defăimat de către ucenicii din turma sa. Dar cineva ar zice: Şi dacă Timotei porunceşte cu stăpînire, unde este blîndeţea cerută învăţătorului şi păstorului? Răspundem că învăţătorul se cuvine a nu se mînia pentru ocările făcute asupra lui, ci trebuie să fie blînd; iar pentru mîntuirea altora, se cuvine a fi aspru şi a porunci cu îndrăzneală. Sau, Pavel îi zice lui Timotei aceasta: Dacă vei arăta viaţă cinstită şi îmbunătăţită, nimeni nu va defăima tinereţea ta, ci mai ales o vor lăuda, de vreme ce – după Solomon – „Înţelepciunea este la om adevărata căruntеţe şi vîrsta bătrîneţii înseamnă o viaţă neîntinată" (*Înţelepciunea lui Solomon* 4:9).

ci fă-te pildă credincioşilor

Adică: O, Timotei! – fă-te Creştinilor pildă şi canon (adică dreptar) al vieţuirii celei bune.

în cuvînt,

[1] De multe ori se întîmplă că cei tineri sînt mai înţelepţi decît cei mai bătrîni şi prin urmare îi judecă, îi învaţă şi-i ocîrmuiesc pe aceia. Astfel, tînărul Elihu s-a arătat cel mai înţelept dintre cei trei prieteni ai lui Iov, care erau mai bătrîni decît el, pentru care şi zice: „Eu sînt tînăr şi voi sînteţi bătrîni, de aceea m-am sfiit şi m-am temut să vă dau pe faţă gîndul meu. Mi-am zis: Vîrsta trebuie să vorbească şi mulţimea anilor să ne înveţe înţelepciunea. Dar duhul din om şi suflarea Celui Atotputernic dau priceperea. Nu cei bătrîni sînt înţelepţi şi nici moşnegii nu sînt cei ce înţeleg totdeauna dreptatea" (*Iov* 32:6-9). Aşa, şi Solomon s-a făcut împărat la 12 ani, şi ocîrmuia tot norodul lui Israil şi a făcut în chip minunat judecata cea cu anevoie de dezlegat (precum o numeşte purtătorul de Dumnezeu Ignatie) a celor două muieri curve, aflînd al căreia dintre ele era pruncul cel viu. Aşa s-a făcut împărat al Ierusalimului Iosie, fiind de 8 ani. Aşa, Proorocul Daniil i-a judecat şi i-a osîndit în Vavilon pe acei doi bătrîni înverşunaţi pe cînd era copil tinerel. Şi Dumnezeu a zis către Ieremia: „Nu zice: Eu sînt mai tînăr, căci la cîţi te voi trimite, la toţi vei merge şi tot ce-ţi voi porunci vei grăi" (*Ieremia* 1:7). Ci şi Ioas era de şapte ani cînd a împărăţit (*4 Împăraţi* 14:21). (*n. aut.*)

Adică: Fă-te pildă Creştinilor cu cuvîntul, încît a le vorbi cu lesnire celor ce te vor întreba şi a avea cuvîntul gata, precum porunceşte şi căpetenia Petru: „Fiţi gata totdeauna să răspundeţi oricui vă cere socoteală despre nădejdea voastră" (*1 Petru* 3:15).[1]

în petrecere,

Adică: Fă-te pildă cu petrecerea (sau cu rînduiala) bisericească.

întru dragoste,

Adică: Fii pildă cu dragostea cea către toţi!

întru Duhul,

Adică: Fii pildă Creştinilor întru aşezarea duhovnicească, încît a nu te mîndri cu acestea.

întru credinţă,

Adică: Fii pildă Creştinilor în dreapta şi în neîndoita credinţă, care, cînd cineva crede în Dumnezeu, se arată şi pentru lucrurile cele cu neputinţă.

întru curăţie.

Adică: Fii pildă credincioşilor cu curăţia şi fecioria trupului şi cu întreaga înţelepciune.

13. Pînă ce voi veni, ia aminte la citire,

Dacă dumnezeiescul Pavel îi porunceşte Apostolului Timotei să ia aminte la citirea *Dumnezeieştii Scripturi*, ce trebuie să facem noi, cei ce sîntem departe de desăvîrşirea aceluia? Şi se înţelege că însuşi Pavel urma a lua aminte şi a se îndeletnici cu adevărat întru citirea *Dumnezeieştilor Scripturi*, de vreme ce le poruncea aceasta altora.[2] Şi, prin cuvîntul acesta: „pînă

[1] Sau zice să fie pildă în cuvînt fiindcă totdeauna cuvîntul lui era „împodobit cu dar şi dres cu sare", precum poruncea în altă parte acelaşi Pavel, ca să dea har celor ce-l ascultă, şi era depărtat de tot cuvîntul deşert şi de glumă. (*n. aut.*)

[2] Prea de nevoie şi prea-folositoare este spre mîntuire citirea *Scripturilor* tuturor Creştinilor, şi mai ales arhiereilor şi preoţilor. Credincioşilor, pentru că dumnezeiescul Hrisostom îi mustră pe Creştinii norodnici că se lenevesc întru citirea *Scripturilor*. Şi – surpînd pricinuirea pusă de ei, căci zic: Eu nu sînt între monahi, ci am femeie şi copii şi port grija

ce voi veni", îi dă bune nădejdi lui Timotei că-l va vedea pe învăţătorul şi părintele său duhovnicesc, fiindcă era de aşteptat ca Timotei să-l fi cerut pe Pavel, rămînînd orfan de el. Dar de ce a zis: „pînă ce voi veni"? Pentru că Timotei, fiind tînăr, ar fi putut să nu ştie multe şi să aibă nevoie de venirea lui Pavel, care să-l înveţe fără mijlocire, prin viu glas. De aceea îi zice: Pînă ce voi veni, citeşte *Scripturile*, şi din ele vei învăţa legile şi canoanele pe care se cuvine a le păzi. Iar cînd voi veni, te voi învăţa şi celelalte.

la mîngîiere

casei – el zice: „Aceasta le-a stricat pe toate, socotinţa voastră că doar monahilor li se cuvine citirea *Dumnezeieştilor Scripturi*, în vreme ce voi aveţi trebuinţă de ea mult mai mult decît aceia, căci mai ales celor care se învîrtesc în mijlocul războaielor, primind răni în toate zilele, le trebuie doctorii. Iar a nu citi, socotind că e de prisos, este un lucru mult mai rău, căci aceste graiuri sînt ale cugetării satanice" (*Cuvîntul al 2-lea* la *Matei*). Şi acest Părinte are şi un cuvînt scris deasupra aşa: *Cum că este trebuincioasă citirea Scripturilor*.

Citirea este prea de nevoie mai ales arhiereilor şi preoţilor, şi de aceea scrie Pavel zicerea de mai sus arhiereului Timotei. Acelaşi lucru îl porunceşte şi purtătorul de Dumnezeu Ignatie ierodiaconului Antiohiei, zicînd: „Ia aminte la citire, ca nu doar să cunoşti legile, ci să le tălmăceşti şi celorlalţi" (*Epistola către Antiohieni*). Şi dumnezeiescul Ambrozie îi îndeamnă pe preoţii lui Dumnezeu a avea pururea în mîini *Scriptura*. Iar istoricul Vufii povesteşte că marele Vasilie şi Grigorie Teologul au şezut în pustie citind *Scripturile* vreme de treisprezece ani. Pentru aceasta şi Dionisie, arătătorul celor ascunse, zice că, aşa cum prin „ierarhie" se numeşte împodobirea iereilor [„preoţilor", *n. m.*], tot astfel cel ce zice „ierarh" îl însemnează pe bărbatul cel dumnezeiesc, ştiutor al întregii sfinţite cunoştinţe (în capitolul 1 din *Ierarhia* bisericească).

Iar dumnezeiescul Hrisostom zice: „Cu adevărat – dacă Pavel ia aminte la citire (căci nu mic folos se adună din *Scripturi*), iar noi ne lenevim şi să o auzim în treacăt – oare de cîtă muncă sîntem vrednici?" (*Cuvîntul al 13-lea* la aceasta). Şi Dumnezeu porunceşte ca tot începătorul şi stăpînitorul de norod să scrie pentru sine *A doua Lege* şi să o citească totdeauna: „Cînd se va sui pe scaunul începătoriei sale, trebuie să-şi scrie pentru sine cartea legii acesteia din cartea care se află la preoţii leviţilor. Şi să fie aceasta la el, şi el să o citească în toate zilele vieţii sale, ca să înveţe a se teme de Domnul Dumnezeul său" (*Deuteronomul* 17:18). Şi se cuvine a citi cu luare-aminte şi cu chibzuire, ca nu numai să citească, ci să şi cunoască ce citeşte, precum a zis Filip către famenul [împărătesei Candachia]: „Oare cunoşti cele ce citeşti?" (*Fapte* 8:30). Pentru aceasta, vrednică de laudă este zisa lui Teofil, episcopul Alexandriei: „Lucrul celor foarte puţini dintre cei ce s-au afierosit a fi toată viaţa întru cercetarea *Dumnezeieştilor Scripturi* este a putea să urmeze cu judecată dogmele ce se cuprind într-însele şi a le înţelege gîndul mai adînc". Pentru aceasta a zis şi Domnul: „Cercetaţi *Scripturile*!" – şi nu le citiţi în treacăt, căci citirea lor în treacăt nu hrăneşte, nu învie sufletul şi nu-i pricinuieşte pricepere. Şi, ca să nu se întîmple a pătimi şi noi ceea ce a zis Domnul – anume că „la cel ce aude cuvîntul împărăţiei, dar nu-l înţelege, vine vicleanul şi răpeşte ce s-a semănat în inima lui" (*Matei* 13:19) – avem nevoie aşadar să citim *Scripturile* împreună cu tîlcuirea lor, fiindcă dumnezeieştii Părinţi – şi mai ales Ioan Hrisostomul – nu în zadar au ostenit cu dragoste întru tîlcuirile cele strălucite şi aurite ale *Sfintei Scripturi*. (Despre citirea *Scripturilor* vezi şi la locul al treilea al sfătuirii noastre către sfîntul episcop al Ianinelor.) (*n. aut.*)

Zice: O, Timotei! – ia aminte şi te îndeletniceşte întru mîngîierea celor întristaţi şi a celor ce se află întru neputinţă, în primejdii şi în ispite.

şi la învăţătură.

Adică: Ia aminte şi te îndeletniceşte întru învăţarea tuturor Creştinilor pentru fiecare pricină şi lucru al faptei bune sau al răutăţii. (Vezi şi la zicerea: „destoinic să înveţe", la capitolul 3:2 al acesteia).[1]

14. Nu te lenevi de darul ce este întru tine, care ţi s-a dat prin proorocie

Aici, Pavel numeşte „dar" pe acela de a învăţa (şi poate pe acela al arhieriei), pe care Timotei îl primise atunci cînd a fost făcut episcop, prin proorocie însă, căci el primise darul acesta prin porunca şi prin dumnezeiasca învăţătură a Sfîntului Duh – precum am zis mai sus. Şi vezi tîlcuirea zicerii „după proorociile zise pentru tine" (capitolul 1, stih 18, al acesteia).

cu punerea mîinilor presviterilor.

Aici, Pavel îi numeşte „presviteri" pe episcopi, fiindcă episcopii îl hirotonesc pe arhiereu (după întîiul *Canon* al Sfinţilor Apostoli), iar nu presviterii, adică preoţii. Dar în vremea aceea şi episcopii se numeau „presviteri", fără osebire, şi presviterii „episcopi".[2] Şi vezi – o, cititorule! – ce lucru mare şi înfricoşat poate face punerea mîinilor asupra arhiereilor, căci dă aceluia ce se hirotoneşte darul cel atot-puternic al Prea-Sfîntului şi a toate săvîrşitorului Duh.

15. Acestea cugetă-le, întru acestea deprinde-te,

Pavel îi porunceşte lui Timotei pentru acestea de multe ori, ca să arate că, mai mult decît ceilalţi Creştini, episcopul este dator a se sîrgui şi a se îndeletnici întru dînsele totdeauna.

ca sporirea ta să fie arătată întru toate.

Zice: O, fiul meu Timotei! – cugetă şi află-te totdeauna întru acestea pe care ţi le poruncesc! Pentru ce? Pentru ca sporirea ta după Hristos să fie

[1] Iar Teodorit zice: „Mîngîierea se osebeşte de învăţătură, pentru că aceasta din urmă aduce fără împiedicare multe învăţături osebite, iar mîngîierea este a-i mîngîia pe cei întristaţi şi a-i schimba cu sfaturile pe cei mînioşi." (*n. aut.*)

[2] Despre aceasta, vezi la capitolul 1 al celei către Filipeni, stihul întîi, la zicerea „împreună cu episcopii". (*n. aut.*)

arătată întru toate lucrurile, adică nu numai în viaţa cea îmbunătăţită, ci şi în cuvîntul învăţăturii. Şi vezi – o, cititorule! – că Pavel voia ca Timotei, fiul său duhovnicesc, să sporească şi să se facă mare şi minunat şi întru ocîrmuirea episcopiei.

16. Ţine-te şi pe tine, şi învăţătura! Rămîi întru acestea!

Adică: Ia aminte la tine însuţi şi totodată învaţă-i şi pe alţii.

Căci, făcînd aceasta, te vei mîntui şi pe tine, şi pe cei ce ascultă de tine.

Zice: O, fiule Timotei! – de vei face ce îţi poruncesc, te vei mîntui şi pe tine, şi pe cei ce te ascultă. Fiindcă cel hrănit cu cuvintele învăţăturii *Dumnezeieştilor Scripturi* se foloseşte el însuşi mai întîi, căci chiar întru acea vreme cînd îi învaţă pe alţii el singur se umileşte – precum zice Icumenie – şi se ruşinează a se face vinovat pentru acelea de care îi fereşte pe alţii.[1]

[1] Pentru aceasta a zis dumnezeiescul Nil: „Se cuvine a grăi bine şi celui ce nu face bine, ca să înceapă lucrurile cele bune ruşinîndu-se de cuvinte." (*n. aut.*)

CAPITOLUL V

1. Să nu-l înfrunţi pe presviter, ci roagă-l ca pe un părinte;

Aici, Pavel nu-l înţelege prin „presviter" pe preot, ci pe orice om bătrîn. Deci zice: Tu, Timotei, să nu-i înfrunţi pe cei bătrîni! Dar, dacă bătrînii au trebuinţă de îndreptare, ce se cuvine să faci? Se cuvine – zice – să-i îndemni a se îndrepta cu blîndeţe şi cu rugă, ca pe nişte părinţi ai tăi, căci şi Dumnezeu ne porunceşte să-i cinstim pe bătrîni şi să ne sculăm înaintea lor: „De faţa bătrînului te vei scula şi vei cinsti faţa celui mai bătrîn" (*Levitic* 19:32).

2. pe cele bătrîne, ca pe nişte maici.

Adică: O, Timotei! – pe femeile bătrîne îndeamnă-le spre fapta bună cu dulceaţă, ca pe nişte maici ale tale. Căci a înfrunta şi a certa este lucru greu, mai ales cînd cineva tînăr îl înfruntă pe unul bătrîn, căci atunci sumeţia şi obrăznicia este întreită: mai întîi, chiar pentru însăşi înfruntarea; al doilea, pentru că acela înfruntă fiind tînăr; şi, al treilea, pentru că-l înfruntă pe un om bătrîn. Deci, fiindcă este lucru îngreuietor a-i înfrunta în acest chip pe bătrîni şi pe bătrîne, Pavel îi zice lui Timotei să vindece lucrul acesta şi să-l facă cu dulceaţă şi cu blîndeţe cînd îi învaţă pe bătrîni şi pe bătrîne.[1]

Pe cele mai tinere, ca pe nişte surori,

De vreme ce vîrsta tinerilor este mai mîndră din fire şi nu primeşte lesne mustrările, Apostolul îi zice aici lui Timotei aşa: Cînd le înveţi pe femeile mai tinere, să dregi învăţătura cu liniştire şi cu blîndeţe şi astfel să le îndemni către fapta bună ca pe nişte surori ale tale.[2]

[1] Despre aceste bătrîne pomeneşte şi *Canonul al 11-lea* al Soborului din Laodichia [...]. Aceste femei le puneau pe celelalte în rînduială în biserică, [învăţîndu-le] cum să se poarte; dar, fiindcă o făceau spre cîştig mîrşav şi mîndrie, lucrul acesta a fost oprit de canonul pe care l-am pomenit. Şi vezi tîlcuirea şi subînsemnarea lui în *Canonicul* nostru cel grecesc. Despre bătrînele acestea scriu şi *Aşezămintele Apostolilor*, zicînd: „Fecioarele, văduvele şi bătrînele să şadă mai întîi decît toate" (cartea a doua, capitolul 17). Şi însuşi Pavel scrie aceasta în epistola către Tit, zicînd: „La fel, bătrînele să se poarte cu sfinţită cuviinţă, nu clevetitoare, nu robite la mult vin, învăţătoare, ca să le înţelepţească pe cele tinere" (*Tit* 2:3). Şi unii au zis – nu bine! – că Pavel le înţelege aici prin „bătrîne" pe presvitere, pe femeile preoţilor, numindu-le aşa – zic ei – cum şi mai sus i-a numit „presviteri" pe bătrîni. (*n. aut.*)

[2] Iar marele Vasilie zice că Apostolul învaţă aici să nu-i certăm pe bătrîni şi pe bătrîne, căci aceştia, pentru vîrsta cea bătrînească, nu fac fapte rele şi vrednice de certare. Iar cînd bătrînul sau bătrîna va greşi – zice – şi va face aceeaşi greşeală ca şi un tînăr, atunci se cuvine să cercetăm greşeala aceea, văzînd dacă e meteahnă firească vîrstei. De pildă,

întru toată curăţia.

Fiindcă vorbirea cu femeile tinere naşte bănuieli, iar episcopul se cuvine să vorbească şi cu acestea cînd va cere trebuinţa, Pavel zice aici către Timotei să vorbească cu ele cu toată curăţia – şi a simţirilor, şi a cuvintelor –, adică să se păzească nu numai de păcatul căderii cu dînsele, ci şi de a da prilej de rele bănuieli şi de sminteală celor ce-l văd sau îl aud. Însă dumnezeiescul Apostol scrie acestea nu pentru trebuinţa lui Timotei, căci acela era nepătimaş şi mai presus de pofta trupească, ci pentru noi, cei mai din urmă, ca să luăm aminte la sine-ne pentru a nu da prilej de bănuială.

3. Pe văduve cinsteşte-le, pe cele cu adevărat văduve.

De ce nu vorbeşte aici Apostolul despre feciori şi fecioare? Poate pentru că acolo, în Efes, încă nu se înfiinţase această tagmă a fecioarelor. Şi-i porunceşte lui Timotei să le cinstească şi să le poarte de grijă văduvelor mai întîi pentru că acestea nu au bărbaţi care să le poarte de grijă, şi al doilea pentru că văduvia este lucru de ocară şi urît oamenilor. De aceea, văduvele au trebuinţă să dobîndească de la episcop multă cinste şi purtare de grijă. Aşa este cu putinţă ca adevărata văduvă, fiind vrednică, să nu mai fie văduvă, chiar neavînd bărbat, fiindcă dobîndeşte purtare de grijă de la episcop, zicerea „cinsteşte" înţelegîndu-se aşa: Miluieşte-le, poartă-le de grijă şi dă-le cele de nevoie adevăratelor văduve, care sînt vrednice de purtare de grijă.[1] Iar care sînt cele cu adevărat văduve şi vrednice de purtarea de grijă vei înţelege din cuvintele lui Pavel de mai jos.

lenevirea şi trîndăvia sînt metehne mai fireşti ale răcelii bătrîneşti, iar tulburarea, sumeţirea şi nestatornicia minţii sînt metehne mai fireşti ale tinereţii celei fierbinţi. Prin urmare, cînd tînărul sau tînăra va cădea în greşeala lenevirii şi a trîndăviei, se cuvine a fi certat mai aspru decît bătrînii şi bătrînele, pentru că greşeala aceasta nu este însuşire a vîrstei lor; iar cînd bătrînul sau bătrîna va cădea în greşeala tulburării, a sumeţiei şi a nestatorniciei minţii, se cuvine a se certa (adică a se canonisi) mai greu decît cei tineri, pentru că greşeala aceasta nu este a vîrstei lor (*Hotărîrea 82* pe scurt). La fel, dacă un bătrîn este curvar, prea-curvar sau neînţelegător, se cuvine a se canonisi şi a se pedepsi mai mult decît un curvar, prea-curvar sau neînţelegător tînăr, pentru că metehnele acestea sînt nepotrivite la vîrsta bătrînilor, iar la vîrsta celor tineri sînt fireşti. Pentru aceasta a zis şi Sirah: „Trei neamuri a urît sufletul meu şi foarte m-am scîrbit de viaţa lor: săracul trufaş, bogatul mincinos şi bătrînul prea-curvar greşind întru neştiinţă" (*Sirah* 25:3, 4). De aceea a zis şi Dumnezeu către cei şase bărbaţi cu topoare în mîini, care voiau să omoare norodul din Ierusalim, să înceapă a tăia de la cei bătrîni: „Să începeţi de la locul Meu cel sfînt! Şi au început ei cu bătrînii care erau înaintea bisericii" (*Iezechil* 9:6). (*n. aut.*)

[1] Spre mai multa înţelegere a zicerii apostoleşti, însemnăm aici că în vremea aceea veche văduvele care erau cu adevărat văduve, adică erau lipsite de fii sau nepoţi, se făgădu-

4. Iar dacă vreo văduvă are fii sau nepoţi, aceştia să se înveţe mai întîi buna-cinstire de Dumnezeu

Adică: Să-i înveţe pe aceia a-şi cinsti maica, sau moaşa [„bunica", *n. m.*], şi să o hrănească şi să-i facă bine. Căci aceasta însemnează aici zicerea „buna-cinstire de Dumnezeu", adică fiii să odihnească bătrîneţele maicii lor celei văduve şi nepoţii de fii sau de fiice pe moaşa lor văduvă. Fiindcă vrednicia născătorilor este dumnezeiască şi de aceea se numeşte „bună-cinstire de Dumnezeu"; încît, dimpotrivă, a nu o hrăni fiii pe maica lor, sau nepoţii pe moaşa lor, este necinstire de Dumnezeu.[1]

şi să răsplătească născătorilor, căci aceasta este primită înaintea lui Dumnezeu.

Zice: Se cuvine ca fiii să răsplătească şi să mulţumească maicii lor şi nepoţii moaşei lor (căci pe acestea le numeşte „născători") prin cuvinte şi prin fapte. Vezi însă, iubitule, înţelepciunea lui Pavel, cum el aduce în mijloc buna conştiinţă, căci din aceasta fiecare fiu şi nepot se îndeamnă a răsplăti născătorilor săi pentru naşterea, pentru hrana şi pentru creşterea pe care i-au dat-o. Pe lîngă acestea însă, Apostolul adaugă şi silogisme şi măreşte lucrul, zicînd că aceasta este primită şi bine-plăcută înaintea lui Dumnezeu.

5. Cea cu adevărat văduvă şi singură nădăjduieşte întru Dumnezeu

Mai sus, Apostolul i-a zis lui Timotei să le cinstească pe „adevăratele văduve". Iar acum – după ce le-a pus în rînduială pe cele nu chiar văduve, adică pe acelea ce au copii, care sînt datori a le hrăni şi a le odihni la bătrîneţe pe maicile lor –, acum aşadar zice şi care este cu adevărat văduvă,

iau a nu se mărita a doua oară şi se numărau în biserică în ceata văduvelor, hrănindu-se din veniturile şi tainurile bisericii. Se lua însă aminte şi vremea întru care se rînduiau în ceata văduvelor, ca să fie în vîrstă de şaizeci de ani. Şi, dacă se măritau a doua oară după ce se număraseră în ceata văduvească, erau afurisite a nu se împărtăşi cu Dumnezeieştile Taine pînă nu s-ar fi despărţit de nelegiuita nuntă. Dar, dacă se numărau mai înainte de vîrsta a şaizeci de ani şi se măritau a doua oară, li se îngăduia a-şi avea bărbatul, însă nu se mai hrăneau de la biserică. Toate acestea le zice marele Vasilie în al său *Canon 24*, a cărui tîlcuire citeşte-o în *Canonicul* nostru. Iar dintre aceste văduve se hirotoneau şi diaconiţele, pentru care vezi şi subînsemnarea Canonului 40 al soborului şase a toată lumea, în acelaşi *Canonic*. (*n. aut.*)

[1] Pentru aceasta a zis şi Sirah: „Cît de hulit este cel ce părăseşte pe tatăl său şi blestemat de Domnul cel ce o mînie pe maica sa!" (capitolul 3:16). (*n. aut.*)

anume aceea ce nu are nici un apărător şi purtător de grijă – nici fiu, nici nepot –, ci nădăjduieşte doar întru Dumnezeu. Deci pe aceasta se cuvine a le cinsti şi a le milui episcopul cu darea tuturor celor de nevoie dintru ale bisericii şi ale episcopiei.

şi zăboveşte întru cereri şi întru rugăciuni noaptea şi ziua.

Văduvă cu adevărat – zice – este aceea care stăruie întru cereri şi rugăciuni noaptea şi ziua, şi pe drept cuvînt, căci, neavînd alt ajutător şi purtător de grijă, doar la Dumnezeu năzuieşte să o ajute. Şi, zicîndu-le că Îl au pe Dumnezeu în loc de orice ajutător şi purtător de grijă pămîntesc, Pavel le mîngîie pe aceste văduve, ca să nu se întîmple a se întrista ele, ca unele cu totul fără purtare de grijă. Şi zice: O, văduvă fără de fii! – chiar dacă văduva cu copii are plată de la Dumnezeu, totuşi fă-ţi şi tu lucrul tău, căci nu este mai mic, de vreme ce, în locul tuturor, Îl ai apărător şi purtător de grijă pe Dumnezeu.

6. Iar ceea ce se desfătează, vie fiind, a murit.

De vreme ce multe femei văduve iubesc văduvia şi nu vor a lua al doilea bărbat doar ca să aibă mai multă slobozenie să-şi facă voile şi poftele, Pavel zice aici că văduva ce se desfătează, adică se răsfaţă şi benchetuieşte, deşi pare că viază cu viaţa aceasta simţită, a murit însă cu sufletul. Vezi însă – o cititorule! – că, dacă Apostolul nu iartă să se desfăteze şi să se răsfeţe femeile, a căror fire este slabă şi neputincioasă, cu cît mai vîrtos nu iartă a se desfăta bărbaţii? – care după numele lor sînt fire bărbată şi puternică?

7. Şi porunceşte-le acestea, ca să fie neprihănite.

O, cititorule! – vezi că (după Teodorit) fericitul Pavel voieşte să fie lege aceasta, adică a nu se desfăta şi răsfăţa văduvele, atît cele ce se numără în ceata văduviei bisericeşti, cît şi celelalte? Pentru că nu lasă la alegerea lor a nu se desfăta – ca pe un lucru nici bun, nici rău –, ci opreşte aceasta ca pe un păcat. Căci zicerea „porunceşte"[1] aceasta însemnează, adică: O, Timotei! – cu asprime să le opreşti pe văduve a cuteza să se desfete şi să se răsfeţe, ca să fie cu totul neprihănite.

[1] Vezi ce deosebire e între poruncire şi învăţătură sau sfătuire la stihul 2 al capitolului 4 al celei dintîi către Tesaloniceni şi la stihul 11 al capitolului 4 al acesteia. (*n. aut.*)

8. Iar dacă vreuna nu poartă grijă de ai săi şi mai ales de casnicii săi,

Zice: Văduva care se desfătează a murit după suflet, de vreme ce toată purtarea sa de grijă o cheltuieşte pentru sine. Căci se cuvine ca ea să poarte grijă pentru ai săi – adică pentru fraţii săi după Duh, credincioşii Creştini – şi mai ales pentru casnicii săi – adică pentru rudele sale după trup – şi să arate toată îngrijirea pentru sufletul şi trupul lor.[1]

s-a lepădat de credinţă

O, fericite Pavele! ← cum şi pentru ce s-a lepădat de credinţa lui Hristos văduva care nu poartă de grijă Creştinilor de o credinţă cu dînsa şi rudelor sale după trup? Fiindcă – zice – faptele ei nu sînt ale unei Creştine care crede în Dumnezeu; căci, dacă ar crede întru Dumnezeu, L-ar asculta pe El, Care zice: „Nu te lenevi pentru cei ai credinţei şi neamului tău! Nu-i trece cu vederea pe cei ai seminţiei tale!" (*Isaia* 58:7). Şi însuşi Pavel zice, în altă parte: „Ei mărturisesc că Îl ştiu pe Dumnezeu, iar cu faptele Îl tăgăduiesc" (*Tit* 1:16).

şi este mai rea decît cel necredincios.

Cum este mai rea decît cel necredincios văduva care nu poartă de grijă fraţilor săi de o credinţă şi rudelor sale trupeşti? Fiindcă cel necredincios,

[1] Iar Climent, înţelegînd zicerea lui Pavel în chip tropologic (adică spre îndreptarea năravurilor), zice aşa (în partea a şaptea a tîlcuirilor): „De ai săi şi de casnici poartă de grijă acela care se îngrijeşte totodată şi de sine, tăindu-şi patimile." Iar Teodorit zice: „Pavel a zis aceleaşi lucruri şi despre maici, şi despre fii. Căci se cuvine ca şi maicile să poarte de grijă pentru fii şi să-i înveţe buna-cinstire de Dumnezeu, şi, la fel, aceia trebuie să le aducă născătorilor odihna cuvenită." Şi – fiindcă unii monahi, vrînd a purta grijă pentru părinţii lor cei trupeşti, pricinuiesc că Apostolul porunceşte aici să purtăm de grijă rudelor noastre – aşadar fiindcă pun înainte această pricină fiind monahi iubitori de trup, către ei răspunde marele Vasilie, zicînd: „Dumnezeiescul Apostol a zis aceasta celor lumeşti, care au bogăţie materialnică şi pot mîngîia sărăcia rudeniilor. (...) Şi – ca să zic mai în scurt – o zice către cei vii, iar nu către cei ce au murit, căci aceştia sînt nevinovaţi de o asemenea îndatorire. Pentru că tu ai murit cu adevărat şi te-ai răstignit lumii toate; lepădîndu-te de bogăţia cea materialnică, ai iubit necîştigarea, şi te-ai afierosit lui Dumnezeu şi te-ai făcut avuţie a Lui. Deci eşti slobod de toată aducerea către rudenii ca un mort, căci, fiind fără avuţii, nu ai nimic de dat" (*Aşezămîntul postnicesc 29*). Însemnează că, tălmăcind mai anume zicerea aceasta a Apostolului (în tetrastihurile iambice), Teologul Grigorie zice aşa: „De este cu putinţă – [zice Apostolul] –, fii bun cu toţi, iar mai mult cu cei de aproape, căci cine te-ar crede a fi bun faţă de străini tu, care nu eşti drept faţă de cei cărora le eşti dator?" (*n. aut.*)

chiar dacă nu poartă de grijă străinilor, poartă de grijă măcar rudelor sale, urmînd legea cea firească; iar văduva aceasta (şi orice alt Creştin asemenea ei) nici pentru rudele sale nu poartă grija, stricînd legea lui Dumnezeu şi totodată nedreptăţind legea firii. Cine dar va nădăjdui că o asemenea Creştină şi un asemenea Creştin sînt cu adevărat iubitori de oameni şi de străini, de vreme ce se arată cu neomenie către ai lor înşişi? Negreşit, nici unul! Iar de se întîmplă ca aceştia să miluiască vreun străin, cum nu se va socoti că fac aceasta doar din slavă deşartă? Şi – o, cititorule! – socoteşte că, de vreme ce acela care nu poartă de grijă pentru cei de o credinţă cu dînsul şi pentru rudele sale este mai rău decît cel necredincios, oare cu ce se va asemăna unul care îi şi nedreptăţeşte? Mai socoteşte încă şi aceasta, că nu-i este destul Creştinului a se mîntui, dacă, îmbunătăţit fiind, nu le învaţă şi nu le sfătuieşte şi pe rudele sale, pentru ca şi ele să se mîntuiască.

9. Văduva să se aleagă nu mai tînără de şaizeci de ani, fiind femeie a unui singur bărbat;

Fiindcă a zis mai sus că văduva ce se desfătează şi nu poartă de grijă pentru casnicii şi rudele sale este nevrednică a se număra în catalogul văduvelor şi a se hrăni din biserică (despre care vezi subînsemnarea stihului 3 al acestui capitol), dumnezeiescul Apostol învaţă aici şi ce fapte bune se cuvine a avea aceea care se va număra în ceata văduvelor. Şi mai întîi zice că aceea nu trebuie să aibă mai puţin de şaizeci de ani, urmînd a spune şi pricina pentru aceasta. Însă cei şaizeci de ani nu sînt de ajuns pentru a o face pe văduvă vrednică a se număra în ceata celor hrănite de biserică, şi de aceea, în al doilea rînd, Pavel îi cere ca datorie a fi dintr-o singură nuntă, nu din două. Fiindcă o însoţire după lege este semn de întreagă-înţelepciune şi de cinstire, arătînd că aceea, iubind întreaga-înţelepciune şi curăţie, nu s-a mai măritat a doua oară. Ascultă însă şi celelalte fapte bune pe care le cere Pavel de la o asemenea văduvă[1]:

mărturisită întru fapte bune:

Aceasta este însuşirea aleasă care o face pe văduvă vrednică de a se număra în catalogul văduvelor şi a se hrăni din biserică, adică a fi mărturisită de către toţi că are fapte bune şi viaţă înbunătăţită. Şi ascultă cum Apostolul numără mai jos faptele ei cele bune osebite şi după fel:

[1] Iar Icumenie zice că, de nu va avea faptele bune de mai jos, femeia să nu se pună în catalogul cetei văduveşti, chiar de şaizeci de ani fiind. (*n. aut.*)

dacă a hrănit copii,

Aceasta nu înseamnă că maica trebuie să-şi crească copiii cum s-ar întîmpla, ci să-i crească bine, cuviincios, cum a zis mai sus Pavel, anume că femeia se va mîntui prin facere de copii dacă copiii ei, fiind bine crescuţi, vor rămîne în credinţă, întru dragoste şi întru sfinţenie cu întreagă-înţelepciune (capitolul 2:15).[1]

dacă a găzduit străini,

O, cititorule! – vezi că Apostolul a pomenit mai întîi de hrănirea copiilor şi abia apoi de găzduirea străinilor. Pentru ce? Ca să arate că se cuvine a face bine mai întîi casnicilor şi rudelor, şi abia apoi străinilor. Şi este arătat că văduva, oricît de săracă şi fără avere ar fi, tot are casă pentru a primi şi a găzdui străini; fiindcă nu este cu putinţă să locuiască afară, în văzduh, fără acoperămînt.

dacă a spălat picioarele sfinţilor,

Pavel zice acest cuvînt fiindcă multe văduve (sau alte femei) îi găzduiesc pe fraţii săraci, dar nu-i slujesc ele însele, ci prin slujnicele lor. Deci – vrînd ca aceea ce e văduvă cu adevărat să fie lucrătoare şi slujitoare – iar nu leneşă şi trîndavă, Apostolul îi porunceşte aici să slujească singură şi să nu spele picioarele fraţilor străini cu mîinile slujnicelor sale, ci chiar cu ale ei. Fiindcă nelucrarea şi trîndăvia trupului sînt însuşite mai vîrtos văduvei ce se desfătează şi se răsfaţă, iar nu aceleia cu adevărat văduvă şi singuratică. Pavel zice aceasta încă şi după alt chip, anume pentru a nu se întîmpla ca vreo văduvă să pună de pricină că este atît de lipsită, încît nu are nici casă pentru a-i primi şi a-i odihni pe străini. [Astfel,] îi zice: Dacă tu, văduva, nu ai avea nici casă pentru a-i primi pe străini, măcar spală picioarele fraţilor străini, căci aceasta nu are trebuinţă de cheltuială.[2] Iar aici

[1] Pavel face cu văduva mai acelaşi lucru pe care l-a făcut şi Dumnezeu cu Avraam. Căci – aşa cum Pavel o primeşte pe văduvă în tagma văduvelor dacă şi-a crescut bine copiii, tot astfel i-a făgăduit Dumnezeu lui Avraam să-l facă mare şi să blagoslovească „neamurile" întru dînsul, fiindcă avea să-şi crească bine fiii, poruncindu-le să păzească poruncile lui Dumnezeu [precum este scris]: „Avraam însă va fi făcîndu-se în neam mare şi mult, şi se vor blagoslovi întru dînsul toate neamurile pămîntului, căci am văzut că va rîndui fiilor săi şi casei sale după dînsul. Şi vor păzi căile Domnului făcînd dreptate şi judecată, ca să aducă Dumnezeu peste Avraam toate cîte a grăit către dînsul" (*Facerea* 18:18) (*n. aut.*)

[2] Iar Climent (în partea a şaptea a tîlcuirilor) tîlcuieşte zicerea „dacă a spălat picioarele sfinţilor" aşa: „dacă a săvîrşit pentru sfinţi, fără de ruşinare, slujbele cele mai proaste şi cele mai de pe urmă." (*n. aut.*)

Apostolul îi numeşte „sfinţi" pe toţi Creştinii care au credinţă dreaptă şi viaţă îmbunătăţită, cu toate că nu fac minuni şi semne.

dacă a ajutat celor necăjiţi,

Zice: Vrednică a se hrăni de la biserică este văduva aceea care a ajutat celor necăjiţi cu bani, cu apărare şi cu mijlocire. Iar dumnezeiescul Hrisostom zice că – de vreme ce, mai sus, Apostolul i-a cerut văduvei celei adevărate să spele picioarele sfinţilor – el arată aici şi ale căror sfinţi, adică ale celor necăjiţi şi nu de mult cunoscuţi. Căci se poate a fi unii Creştini sfinţi şi îmbunătăţiţi care să vieţuiască însă cu îmbelşugare, fiind slujiţi de toţi. Iar Teodorit zice: „Pavel nu caută cîtimea dării, ci felul voinţei, precum s-a întîmplat cu văduva din *Sfinţitele Evanghelii*, [care şi-a dat] cei doi bani ai ei." (n. aut.)

dacă a urmat întru tot lucrul bun.

Zice: La fel, este vrednică a se hrăni de la biserică şi văduva aceea care, deşi nu a putut face bine ea însăşi, s-a împărtăşit totuşi [de acesta], ajutînd-o pe altă femeie care lucra binele. Căci Apostolul îndeamnă ca văduva să facă slujbă trupească, adică să aştearnă pat, să facă bucate, să-i odihnească pe fraţi şi să facă celelalte slujbe la care sînt mai îndemînatice femeile.

11. Iar de văduvele mai tinere fereşte-te!

Dar de ce nu rînduieşte nimic dumnezeiescul Apostol pentru vremea fecioarelor – adică de cîţi ani trebuie să fie acestea cînd îşi făgăduiesc viaţa întru feciorie, cu toate că ele au mai mare nevoinţă şi război al trupului – şi rînduieşte doar despre vremea văduvelor? Răspundem că Apostolul a făcut aceasta după cuviinţă. Căci pentru fecioare, la care nevoinţa şi războiul se fac din marea osîrdie a sufletului şi din multa fierbinţeală a inimii, Pavel nu a trebuit să rînduiască vremea. Şi după alt chip încă: de vreme ce Pavel cere de la fecioare să aibă buna apropiere către Domnul cu neraspîndire şi să poarte grijă de cele ale Domnului (*1 Corinteni* 7), el le cere multă scumpătate, iar din aceasta se face arătată şi vremea vîrstei lor.[1] Iar Pavel s-a îndemnat a rîndui vremea văduvelor ce se hrănesc de la biserică la şaizeci

[1] Deşi dumnezeiescul Apostol nu rînduieşte despre vîrsta fecioarelor, o face marele Vasilie, zicînd ca acestea să se numere în ceata fecioarelor după şaisprezece sau şaptesprezece ani ai vîrstei lor (*Canonul 18*). Iar soborul al şaselea a toată lumea, auzind că Biserica a sporit şi că au sporit şi Creştinii întru paza poruncilor lui Hristos, rînduieşte ca

de ani pentru că multe văduve mai tinere, numărîndu-se în ceata văduvelor după ce făgăduiseră a nu se mărita a doua oară, îşi călcaseră făgăduinţa şi căzuseră, aceasta dîndu-i pricină Apostolului să legiuiască despre vîrsta lor.[1] Iar acolo, la fecioare, nu s-a întîmplat aşa ceva, şi deci nu a fost nevoie să rînduiască despre vîrsta lor.

Căci, cînd zburdă împotriva lui Hristos, vor să se mărite.

Adică: Acelea care se vor număra în ceata văduvelor în biserică mai înainte de 60 de ani, cînd zburdă – adică atunci cînd se gingăşesc muiereşte, cînd înnebunesc, cînd se trîndăvesc şi se mîndresc împotriva lui Hristos, neprimind a-L avea ca Mire – vor să se mărite, fiindcă nu au ales întreaga-înţelepciune cea întru feciorie cu statornica judecată a cugetului lor. Vezi, iubitule, că şi văduva Îl are ca mire pe Hristos, logodindu-se cu Dînsul ca şi fecioara cea nemăritată? – căci zice: „V-am logodit unui Bărbat, fecioară curată să vă înfăţişez lui Hristos" (*2 Corinteni* 11:2).[2]

12. Ele au judecată, căci au călcat credinţa dintîi.

Aici, Apostolul numeşte „credinţă" tocmeala şi învoiala, zicînd: Văduvele acestea au arătat mincinoasă învoiala şi făgăduinţa dată lui Hristos de a nu se mărita a doua oară şi, de aceea, au osîndă.

13. Şi totodată se învaţă a fi fără de lucru, umblînd din casă în casă;

Zice: Pe lîngă că au judecată şi osîndă fiindcă s-au măritat a doua oară, văduvele acestea mai fac încă şi alt păcat, pentru că se învaţă a fi nelucrătoare, umblînd dintr-o casă într-alta. Căci, prin „nelucrare", a arătat orice răutate, cum zice şi Sirah: „Multă răutate a arătat nelucrarea" (capitolul 33:32). Prin urmare, nelucrarea este necuviincioasă nu numai la bărbaţi, ci şi la femei.

şi nu numai nelucrătoare, ci şi bîrfitoare şi iscoditoare, grăind cele necuviincioase.

acestea să se numere în catalogul fecioarelor după zece ani ai vîrstei lor (vezi şi subînsemnarea stihului 36, capitolul şapte, al celei dintîi către Corinteni). (*n. aut.*)

[1] Pentru aceasta zice şi marele Vasilie: „Dacă se vor număra în ceata văduvească a bisericii văduve mai tinere de 60 de ani care apoi se vor mărita, greşeala este a noastră, nu a lor, căci le-am numărat fiind mai tinere" (*Canonul 24*). (*n. aut.*)

[2] Şi Teodorit tîlcuieşte zicerea „vor zburda" în loc de: Dobîndind purtarea de grijă a bisericii şi luînd fără îngrijire cele pentru trebuinţa trupului, ele se hrănesc totodată cu nelucrare, iar nelucrarea aduce răutatea. (*n. aut.*)

Răutăţile acestea urmează muierilor nelucrătoare după cuviinţă. Căci, înconjurînd din casă în casă, ele nu fac altceva decît să fure cuvinte de la o femeie şi să le ducă la alta. Iar din aceasta, ele urmează negreşit a cădea în iscodire, cercetîndu-le pe toate. Şi, din iscodire, urmează a cădea în bîrfiri, căci vor să spună altora toate cuvintele şi toate pricinile oamenilor.

14. Voiesc deci ca văduvele mai tinere să se mărite, să facă copii şi să stăpînească o casă,

Zice: După scopul dintîi, eu nu vreau ca văduvele mai tinere să-şi calce făgăduinţele pe care le-au făcut de a nu se mărita a doua oară. Dar – zice – de vreme ce ele vor să o facă, vreau şi eu aceasta, făcînd pogorămînt neputinţei lor.[1] Căci mai bine le este a face copii şi a stăpîni o casă – adică a hrăni şi a creşte copii, a lucra şi a-şi chivernisi casa şi familia – decît a umbla înconjurînd prin casele celorlalţi, bîrfind şi stînd nelucrătoare. Şi, zicînd să facă copii văduvele, Pavel arată într-acest cuvînt că şi celelalte femei trebuie să se mărite tot pentru scopul acesta, adică pentru a-l aduce lui Dumnezeu mai multe suflete mîntuite [prin naşterea de copii] şi prin buna-hrănire şi creştere a acestora.

nici un prilej dînd potrivnicului pentru ocară.

15. Căci unele s-au abătut acum în urma lui satana.

[1] Mie mi se pare că Pavel nu vorbeşte aici despre văduvele mai tinere care au dat făgăduinţă a nu se mărita a doua oară. Căci mai sus i-a zis lui Timotei să se ferească de văduvele mai tinere de 60 de ani, şi pentru aceasta îngăduie ca ele să se mărite a doua oară, ca şi cum ar zice: Voiesc ca văduvele mai tinere de 60 de ani să nu se scrie în catalogul văduvesc, să nu se hrănească din biserică şi să nu dea făgăduinţă că nu se vor mărita a doua oară. Ci vreau să se mărite şi ele, să facă copii şi să stăpînească a lor casă – şi celelalte. Şi Icumenie se uneşte cu socotinţa aceasta, zicînd: „Bine ar fi dacă, alegîndu-se, văduvele nu s-ar mîndri împotriva lui Hristos şi nu ar călca întîia credinţă. Dar, de vreme ce fac aceasta, atunci să nu se chezăşuiască lui Hristos, şi să se mărite. Căci aceea nu este greşeală (adică a păzi făgăduinţa), iar cealaltă (a făgădui şi a se lepăda de făgăduinţă) este necuviosie. (...) Căci, dacă se vor mărita de-a dreptul, nechezăşuindu-se mai întîi lui Hristos, nu vor cădea în prilej de ocară." Iar Teodorit zice aşa: „Acolo unde dumnezeiescul Pavel zice: «voiesc», Novat [un eretic] zice: «nu voiesc» (căci acesta nu primea a doua nuntă). Însă Pavel zice şi pentru ce voieşte, anume ca acelea, supuse fiind bărbaţilor şi zăbovind întru purtarea de grijă a casei, să scape de vătămarea (adică de păcatul) pe care îl naşte nelucrarea." Fără numai dacă cineva ar voi a zice că Pavel vorbeşte despre văduvele ce au apucat să dea făgăduinţă şi s-au numărat în catalogul văduvesc al bisericii fiind mai tinere de 60 de ani, şi care caută să se mărite a doua oară nesuferind războiul trupesc. Fiindcă greşeala aceasta nu este a lor, ci a celor ce le-au numărat în ceata văduvelor mai înainte de a avea 60 de ani, cum a zis marele Vasilie puţin mai înainte. (*n. aut.*)

Fiindcă mai sus a zis că voieşte ca văduvele mai tinere să se mărite a doua oară şi să-şi ocîrmuiască a lor casă pentru a nu le da voie şi slobozenie să se desfete şi să se răsfeţe, Apostolul le cere aici ca, măritîndu-se, să nu dea prilej potrivnicului diavol sau vrăjmaşilor credinţei să le defaime. Şi zice aşa: Tu, văduvo măritată a doua oară, poartă atîta grijă de casa ta, încît nici tu să-ţi vatămi sufletul din aceasta, nici altora să te faci pricină de vătămare. Şi, de altfel, Apostolul arată aici curat scopul pentru care face pogorămînt şi îngăduie să se mărite a doua oară văduvele mai tinere, adică pentru a nu-i da prilej diavolului să-şi bată joc de ele pentru că, din pricina nestatorniciei tinereţii lor, s-ar face prea-curve fiind mirese ale lui Hristos. Pentru aceasta, zice: Eu le pun pe dînsele sub jugul nunţii pentru a nu avea voie şi slobozenie să fie nelucrătoare, iscoditoare şi bîrfitoare, umblînd din casă în casă, iar nu pentru că aş voi ca văduvele mai tinere să nu păzească întreaga-înţelepciune şi să se mărite a doua oară. Căci, de nu le-ar urma relele acestea, nici eu nu le-aş opri a rămîne văduve toată viaţa lor. Aşa a zis acelaşi Pavel şi în altă parte: „Zic însă celor necăsătoriţi şi văduvelor că bine le este lor dacă vor rămîne ca şi mine" (*1 Corinteni* 6:8).

16. Iar dacă vreun credincios sau credincioasă are [în casă] văduve, să le îndestuleze pe ele,

Zice: Dacă vreun credincios Creştin are maică, sau moaşă [„bunică", precum am zis, *n. m.*] sau vreo altă rudă văduvă, să o hrănească şi să o miluiască el, nu biserica. Şi, zicînd: „credincios sau credincioasă", Apostolul arată că văduvele se cuvine a fi hrănite de rudele credincioase, dacă le au, iar nu de cele necredincioase, ca să nu se arate din aceasta că cei credincioşi au nevoie de cei necredincioşi.[1] Apoi, zicînd şi aceasta: „să le îndestuleze", arată că se cuvine a li se da acestor văduve numai spre îndestulare, nu şi spre desfătare şi îmbogăţire.

ca biserica să nu fie îngreunată şi să le poată îndestula pe cele cu adevărat văduve.

Drept aceea, credincioşii Creştini ce hrănesc vreo rudenie văduvă de-a lor, pricinuiesc cu aceasta două bunătăţi: una, pentru că ajută mult biseri-

[1] De unde se vor hrăni însă văduvele care au rude necredincioase? E arătat că de la biserică, aşa cum zice Teodorit: „Căci Pavel voieşte ca văduvele ce se osebesc de rudeniile lor trupeşti necredincioase şi sînt împodobite cu credinţă să se împărtăşească de purtarea de grijă a bisericii." (*n. aut.*)

ca, uşurînd-o de greutatea hrănirii văduvelor lor; şi alta, pentru că biserica, uşurîndu-se de greutatea acestora, le poate hrăni mai cu îndestulare pe adevăratele şi singuraticele văduve, care nu au nici un apărător şi rudenie.

17. Presviterii care îşi ţin bine dregătoria să se învrednicească de îndoită cinste, mai ales cei ce se ostenesc în cuvînt şi întru învăţături.

Care sînt cei ce îşi ţin bine dregătoria a spus Domnul, zicînd: „Păstorul cel bun îşi pune sufletul său pentru oi" (*Ioan* 10:11), adică păstor bun este acela care, pentru purtarea de grijă şi mîntuirea oilor sale, nu-şi cruţă nici viaţa. Deci, unii ca aceştia fiind şi cei preoţiţi, se cuvine – zice – ca ei să ia de la Creştini îndoită cinste. Iar „cinste" numeşte aici odihna şi darea celor de nevoie către viaţă, aşa cum se va arăta din cuvintele următoare. Căci se cuvine ca învăţătorii să aibă toată îndestularea celor de nevoie, pentru a nu zăbovi spre adunarea acestora, oprind cuvîntul şi învăţătura lui Dumnezeu. Tot aşa, leviţii şi preoţii *Legii Vechi* se hrăneau de norod şi se îndeletniceau numai întru sfinţitele lucrări ale bisericii şi întru citirea şi învăţătura dumnezeieştii *Legi*.[1] Şi zice că învăţătorii preoţi se cuvine să dobîndească îndoită cinste şi dare a celor de nevoie prin asemănare [„comparaţie", *n. m.*] cu darea ce se face văduvelor sau diaconilor. Sau, „îndoire" este aici în loc de: „mulţime" sau de: „mai mult" – precum zice Teodorit. Unde sînt acum cei ce zic că proiestosul bisericii nu are trebuinţă de cuvînt şi de învăţătură, ci de lucru şi de faptă? Auzi cum Apostolul Pavel cinsteşte aici mai cu deosebire şi mai ales cuvîntul şi învăţătura, căci Creştinii au trebuinţă nu numai de lucrul şi de fapta proiestosului, ci şi de învăţătura şi de cuvîntul lui, mai mult decît de orice altceva. Căci, cînd cuvîntul e despre dogme, atunci ce lucru are atîta putere precum acel cuvînt? Negreşit, nici un lucru! Deci cere cu îndatorire ca învăţătorii şi sfinţiţii propovăduitori să aibă cuvînt, însă nu cuvîntul cel falnic ce se face spre arătare, avînd numai podoaba din afară, ci pe acela care este plin de puterea *Dumnezeieştilor Scripturi* şi de duhovniceştile noime, chiar dacă s-ar zice cu grăire proastă [„simplă", *n. m.*], neretorică.

[1] Căci aşa zice Dumnezeu despre leviţi: „Preoţii, leviţii şi toată seminţia lui Levi nu vor avea parte şi moştenire cu Israil; aceştia să se hrănească cu jertfele Domnului şi cu partea Lui. Iar moştenire nu va avea el între fraţii lor, căci Însuşi Domnul este moştenirea lui, precum i-a grăit El. Iată ce să se dea preoţilor de la popor: cei ce aduc ca jertfă boi sau oi să dea preotului spata, fălcile şi stomacul. De asemenea, pîrga de la grîul tău, de la vinul tău şi de la unt-de-lemnul tău, pîrga de lînă de la oile tale să i-o dai lui, că pe el l-a ales Domnul Dumnezeul tău din toate seminţiile tale ca să stea înaintea Domnului Dumnezeului tău şi să slujească întru numele Domnului, el şi fiii lui în toate zilele" (*A doua Lege* 18:1-5). (*n. aut.*)

18. Căci zice Scriptura: „Nu vei lega gura boului ce treieră" (A doua Lege 15:4) şi: „Vrednic este lucrătorul de plata sa" (Luca 10:7).

Pentru a adeveri cele zise mai sus, dumnezeiescul Apostolul aduce aici două mărturii, una din *Scriptura cea Veche* (anume că nu vei lega gura boului ce treieră snopii tăi) şi alta din *Evanghelie* (că cel ce lucrează este vrednic a-şi lua plata ce i se cuvine). Vezi însă – o, cititorule! – că amîndouă aceste mărturii cer cu îndatorire ca învăţătorul să ostenească şi să obosească întru învăţătură, pentru că treieratul este mai ostenitor decît celelalte lucrări de mînă, mai ales pentru arşiţa soarelui. Drept aceea, şi învăţătorul se cuvine a fi gata spre arderea soarelui şi spre alte nevoi şi osteneli.[1] Osteneală mare este şi a fi argat; drept aceea, şi învăţătorul se cade a osteni şi a nu căuta odihne şi desfătări. Pentru că şi argatul este vrednic de simbria şi de merticul său, precum zice Luca: „Vrednic este lucrătorul de plata sa", pe care Matei o zice: „Vrednic este lucrătorul de hrana sa" (*Matei* 10:10), căci, dacă argatul este vrednic de simbrie, cu mult mai vîrtos este el vrednic de hrană. Iar cel ce nu este lucrător nu e vrednic de nici una din acestea.

19. Pîră asupra presviterului să nu primeşti,

Aici, cineva poate zice: Nu se cuvine a primi pîră asupra presviterului, adică a bătrînului, dar se cuvine a o primi asupra tînărului sau a altcuiva. Ci să nu fie a avea cuvîntul acest fel de înţelegere! Ci e ca şi cum Pavel ar zice: O, Timotei! – să nu primeşti pîră asupra cuiva, şi mai ales asupra presviterului. Şi nu a zis: „să nu-l osîndeşti", ci: „nici pîră măcar să nu primeşti", fiindcă oamenii bătrîni, pentru vîrsta lor bătrînească, greşesc mai puţin decît cei tineri. Vezi şi subînsemnarea zicerii: „pe cele mai tinere, ca pe nişte surori (...)" (*1 Timotei* 5:7), ca să înţelegi pentru care greşeli se cuvine a fi certaţi bătrînii.

fără numai de la doi sau trei martori.[2]

Fiindcă mulţi se osîndesc cu nedreptate, numai din bănuială, Pavel zice aici că se cuvine a fi doi sau trei martori care să mărturisească greşeala omului bătrîn, şi atunci să se primească pîra asupra lui şi să se facă osîndirea lui. Căci tot aşa porunceşte şi *Legea cea Veche*: „Pe gura a doi şi a trei martori

[1] Vezi şi la cea dintîi către Corinteni, capitolul 9, stih 9. (*n. aut.*)

[2] Şi care sînt martorii primiţi şi care cei neprimiţi, vezi la tîlcuirea Canonului 75 apostolesc şi la subînsemnarea lui, în *Canonicul* nostru. (*n. aut.*)

va sta tot graiul" (*A doua Lege* 19:15).[1] Iar de vor minţi chiar şi trei martori, ce se cuvine a face? Răspundem că rareori se întîmplă a minţi cîte trei, şi [dacă se întîmplă] e cu putinţă să se arate aceasta din judecata şi cercetarea pricinei pentru care mărturisesc aceia. Iar cînd greşelile pentru care se face pîra sînt ascunse, sînt destui şi numai doi să mărturisească. Dar ce trebuie a se face dacă greşelile sînt vădite, dar nu sînt martori ca să mărturisească, ci este doar o rea bănuială asupra bătrînului? Răspundem că de aceea a zis mai sus că se cuvine a avea presviterul mărturie bună şi de la cei din afară (*1 Timotei* 3:7), ca să nu se osîndească doar dintr-o rea bănuială.

20. Pe cei ce greşesc, înfruntă-i înaintea tuturor, ca şi ceilalţi să aibă frică.

Prin „greşiţi", fericitul Pavel îi înţelege aici pe cei ce stăruie întru păcat şi nu se pocăiesc. Deci zice: O, Timotei! – pe cei care, cercetîndu-i, îi vei afla că păcătuiesc şi nu se pocăiesc, înfruntă-i aspru şi tare, nu pentru a-ţi odihni mînia, ci pentru ca ceilalţi, auzind, să se înţelepţească de frică. Şi se cuvine ca episcopul să fie înfricoşat, căci, aşa cum este lucru obraznic şi sumeţ a osîndi la întîmplare, tot astfel şi dimpotrivă, este lucru vătămător de suflet ca o ciumă a nu-i înfrunta pe vinovaţii care păcătuiesc, pentru că boala păcatului lor se lăţeşte şi omoară mulţi oameni. Dar cum a zis Domnul în *Evanghelii* că, „de-ţi va greşi fratele tău, mergi şi mustră-l între tine şi el singur" (*Matei* 18:15)? Răspundem că Domnul îngăduie a se mustra acela şi în faţa obştii, de va rămîne în greşeală şi nu se va căi, fiindcă zice: „De nu va asculta de dînşii (adică de doi sau de trei), spune-l Bisericii", adică obştii celor mulţi, ca toţi aceia să-l înfrunte. Ci ar zice cineva: Dar ce? Nu pricinuieşte episcopul sminteală celor mulţi dacă îl mustră înaintea obştii pe cel ce păcătuieşte? Răspundem că, dimpotrivă, mai mult îi sminteşte acela pe oameni dacă e văzut că păcătuieşte şi nu este mustrat la vedere. De aceea, şi Dumnezeu i-a adus în mijloc şi i-a pedepsit învederat pe Faraon, pe Navuhodonosor şi pe mulţi alţii, ca să se înţelepţească viaţa celorlalţi, căci zice: „Bătîndu-se stricătorul, cel nebun va fi mai înţelept" (*Pilde* 19:25).

[1] Iar din cuvîntul zis de Teofilact şi de dumnezeiescul Hrisostom mai înainte – adică din acesta: „El trebuie a avea încă şi mărturie bună de la cei din afară" – se vede că aici „presviterul" se poate înţelege a fi şi preotul. Ci şi Teodorit zice arătat: „«Presviterul» este aici preotul. Căci *Legea* porunceşte ca tot graiul să stea pe doi sau trei martori, şi nu mai puţin – zice – se cuvine a face aceasta cînd e vorba de preoţi. Fiindcă se întîmplă ca aceştia, avînd încredinţată purtarea de grijă a bisericii, să fi mîhnit pe unii din cei ce păcătuiesc, şi apoi aceia, din mîhnire, să le meşteşugească clevetirea. Deci trebuie ca aceasta să fie întîmpinată de numărul martorilor." (*n. aut.*)

21. Te mărturisesc înaintea lui Dumnezeu, şi a Domnului Iisus Hristos şi a aleşilor Îngeri

După ce i-a scris mai sus lui Timotei pentru multe pricini şi după ce i-a zis cum să-i judece pe presviteri şi pe cei ce păcătuiesc, Pavel îl chezăşuieşte aici foarte mult, chemînd pentru cuvîntul său martori înfricoşaţi, fiindcă nu se ruşina de el, măcar că Timotei era Apostol, şi împreună-părtaş al propovăduirii şi fiu iubit al său. Căci – dacă Pavel a zis cuvîntul acesta înfricoşat pentru sine-şi: „Nu cumva, propovăduind altora, eu însumi să mă fac netrebnic" (*1 Corinteni* 9:27) – cu mult mai vîrtos nu se ruşina de Timotei. Şi Pavel Îi cheamă şi pe Tatăl, şi pe Fiul ca martori că şi-a făcut datoria şi i-a poruncit cele de cuviinţă lui Timotei, pentru ca acesta, făcînd vreun lucru afară de cuviinţă, să rămînă fără răspundere la Judecata ce va să fie. Dar pentru ce pricină, împreună cu Tatăl şi cu Fiul, îi ia martori şi pe Îngeri? Adică de ce aduce ca martori, împreună cu Ziditorul, şi zidirile? Pentru că la Judecata ce va să fie vor sta de faţă şi Îngerii, zburînd împrejurul Stăpînului lor Hristos, căci zice: „Cînd va veni Fiul omului întru slava Sa şi toţi sfinţii Îngeri cu Dînsul (...)" (*Matei* 25:31). [Şi, de altfel,] oamenii obişnuiesc a aduce întru mărturie atît feţele [„persoanele", *n. m.*] cele mari şi covîrşitoare, cît şi pe cele mici şi înjosite. Astfel, Iacov şi Lavan iau ca martori şi pe Dumnezeu, şi movila pe care au făcut-o din pietre, căci a zis Lavan către Iacov: „Iată, Dumnezeu e martor între mine şi tine"; şi iarăşi: „Movila aceasta să fie astăzi martor între mine şi tine" (*Facerea* 31:34). Încă şi Moisi a zis: „Martor pun cerul şi pămîntul" (*A doua Lege* 8:19). Căci Dumnezeu este atît de blînd şi de milostiv, încît rabdă a se lua împreună cu Sine spre mărturie şi robii şi zidirile Sale. Iar „Îngeri aleşi" a zis ca să arate că şi demonii sînt îngeri, însă nu aleşi, ci lepădaţi.

ca să păzeşti acestea fără sminteală, nimic făcînd după rugăminte.

Zice: Chem ca martori pe Tatăl, pe Fiul şi pe Sfinţii Îngeri pentru ca tu – o, Timotei! – să păzeşti fără sminteală cele ce ţi-am spus, adică să fii drept întru cei supuşi ţie, pentru a nu se face vreo sminteală. Ca să nu apuce cineva din cei ce se judecă să te cîştige în vreun fel şi, din aceasta, să te facă a judeca greşit şi a hotărî judecata spre apărarea lui mai înainte de cuvenita cercetare. Am chemat martori şi ca să nu faci vreun lucru după rugăminte, adică după împătimire, plecîndu-te dinainte spre una din părţi.[1] [Adi-

[1] Aşa tîlcuieşte zicerea „după rugăminte" şi marele Vasilie: „Deci cel ce ştie adevărata dreptate şi prin aceea s-a învăţat a împărţi fiecăruia, acesta poate îndrepta judecata,

că:] O, Timotei! – de te-ar pofti să-l ajuţi vreunul dintru o parte a celor ce se judecă, să nu faci după pofta aceluia şi să nedreptăţeşti cealaltă parte, ci păzeşte dreptatea!

22. Nu îţi pune mîinile pe nimeni în grabă,

Cu aceste cuvinte, Apostolul a venit la partea cea mai de frunte care ţine şi sprijină Biserica mai mult decît toate, adică la pricina despre hirotonii. Şi zice: O, Timotei! – Să nu hirotoneşti pe nimeni în grabă – adică după întîia, sau a doua sau a treia cercetare –, ci după ce vei cerceta de multe ori cu amăruntul viaţa şi petrecerea aceluia ce va să se hirotonească, fiindcă nu e lucru fără primejdie! Şi că nu e fără primejdie, ascultă ce zice mai jos:

ca să nu te împărtăşeşti de păcate străine!

Zice: O, Timotei! – Să nu hirotoneşti pe cineva în grabă! Pentru că te faci nu numai pricinuitor al păcatelor pe care le va face acela hirotonit de tine în acest chip (aşa cum te împărtăşeşti şi de bunele isprăvi pe care le va face acela hirotonit de tine în chip legiuit); [deci nu numai atît,] dar te învinovăţeşti încă şi de păcatele trecute ale aceluia, pentru că le-ai trecut cu vederea, făcînd întunericul lumină, şi nu l-ai lăsat să se tînguiască şi să plîngă pentru păcatele sale.[1]

necăutînd la faţă [«persoană», *n. m.*]. Căci a cunoaşte faţă şi a face după rugăminte nu e lucru bun întru judecată, ci hotărîrile trebuie date de-a dreptul, nestrîmbate." Iar Climent Stromatul (în partea a şaptea a tîlcuirilor) tîlcuieşte zicerea „fără de sminteală" aşa: „Adică fără a cădea cu judecată în vreo greşeală şi în osînda neascultării". Iar Icumenie zice: „«Fără de sminteală», adică făcînd ceva dintru cele zise cu sumeţie şi prost, fără sfat ascuns [«judecată lăuntrică», *n. m.*]." Iar Teodorit tîlcuieşte zicerea aceasta aşa: „Două porunceşte Apostolul: să nu osîndească mai înainte de amărunta cercetare, pentru vrednicia de crezare a pîrîşilor; dar nici să întîrzie hotărîrea atunci cînd mustrările sînt învederate, făcînd har celui judecat şi stricînd dreptatea. Şi nu i-a rînduit pe Îngeri împreună cu Dumnezeu şi cu Hristos ca pe unii de o cinste, ci ca pe nişte robi. Căci de multe ori şi noi îi punem pe cei mai mici şi robi împreună cu cei mai mari şi stăpîni şi, fiind de faţă preoţi şi norodnici, zicem înaintea tuturor: «Te chezăşuiesc!» Tot aşa zice şi fericitul Pavel: Te încredinţez înaintea lui Dumnezeu, şi a Hristosului Său şi a slugilor Sale!" (*n. aut.*)

[1] Ci ar zice vreun arhiereu: Şi pentru ce să mă împărtăşesc de greşeala şi de certarea celui hirotonit de mine? Răspunzînd la aceasta, dumnezeiescul Hrisostom zice: „Aşa te împărtăşeşti de greşeala aceluia, pentru că tu i-ai dat stăpînire şi preoţie, el fiind rău şi făcător de rău. Căci, aşa cum cel ce dă sabie ascuţită în mîna unui nebun ieşit din minte se împărtăşeşte de uciderile pe care le-ar face nebunul şi îndrăcitul acela, tot astfel şi cel ce va da stăpînirea preoţiei unui om rău şi nevrednic trage asupra capului său focul tuturor păcatelor şi cutezărilor aceluia. Căci, pretutindeni, cel ce dă rădăcina este pricina celor ce

Ţine-te curat!

Aici, Apostolul îl sfătuieşte pe Timotei pentru întreaga-înţelepciune şi-i zice să se păzească pe sine curat şi neîntinat de nici un păcat trupesc. Iar Teodorit tîlcuieşte aşa: „Nu te face vinovat de defăimare!"

23. De acum, nu mai bea apă, ci foloseşte puţin vin, pentru stomacul tău şi pentru desele tale îmbolnăviri.

Vezi, iubitule, cîte osteneli ispitea Apostolul Timotei, avînd purtarea de grijă şi ocîrmuirea mitropoliei Efesului? Şi, iarăşi, cîtă rea-pătimire suferea şi cum se sfărîmă pe sine pururea-pomenitul bînd numai apă? Deci învaţă-te şi tu, frate, şi să nu te întristezi, nici să te scîrbeşti, cînd eşti sfătuit pentru întreaga-înţelepciune şi curăţie a trupului. Căci, iată, şi Apostolul Pavel porunceşte pentru curăţia şi întreaga-înţelepciune a lui Timotei, care bea numai apă de atîta vreme, încît din această pricină se îmbolnăvea de multe ori, de trei ori fericitul. Dar Pavel nu i-a zis: „foloseşte vin", ci a măsurat cuvîntul şi a zis: „puţin vin". Şi iarăşi nu s-a mulţumit, ci a adăugat şi pricina pentru care îi iartă această puţină băutură de vin, zicînd: Îţi îngădui aceasta pentru desele tale boli – şi nu simplu boli, ci dese, una peste alta – pentru *cahexia* (aflarea cea rea a sănătăţii) şi pentru neputinţa stomacului; aşadar, numai pentru sănătate, iar nu pentru desfătare şi îndulcire. Fiindcă tinereţea are înfocare şi curînd se porneşte şi se aprinde de vin, şi de aceea se cuvine a fi departe de dînsa multa băutură a vinului. Dar de ce

răsar dintr-însa" (în cuvîntul despre preoţie). Acelaşi Hrisostom zice arătat şi în altă parte că, pentru păcatele pe care le fac sau le-au făcut cei ce s-au hirotonit cu nevrednicie, au să dea seamă şi se vor pedepsi arhiereii ce i-au hirotonit, astfel: „Să nu-mi zici că a greşit presviterul sau diaconul! Fiindcă pricinile acestora vin asupra capului aceluia care i-a hirotonit" (*Cuvîntul al 3-lea* la *Faptele Apostolilor*). De aceea, acelaşi Hrisostom avea dreptate să zică acest cuvînt înfricoşat, anume că nu mulţi dintre arhierei şi preoţi se vor mîntui, ci cei mai mulţi se vor munci! Pentru că vrednicia preoţiei – zice – are trebuinţă de suflet mare şi de nenumăraţi ochi, arhiereul şi preotul împărtăşindu-se de păcatele făcute de alţii. Şi, dacă numai un singur Creştin rămîne neînvăţat şi necatehizat de aceştia şi piere, el pierde mîntuirea arhiereului şi a preotului. [Şi zice aşa:] „Nu zic altminteri, ci, precum sînt şi mă aflu, socotesc a nu fi mulţi între preoţi care se mîntuiesc, ci cu mult mai mulţi sînt cei ce pier. Iar pricina este că [arhiereul] are nevoie de suflet mare, avînd multe nevoi care îl scot din moralul său. Şi-i trebuie lui ochi nenumăraţi din toate părţile. Şi el este pricinuitorul păcatelor ce se fac de alţii. Nu zic din celelalte nimic, dar, dacă numai unul s-a dus din viaţă neînvăţat întru credinţă, oare nu a răsturnat toată mîntuirea acestuia? Căci pieirea unui suflet este o pagubă atît de mare, încît nici un cuvînt nu o poate arăta" (*Cuvîntul al 3-lea* la *Faptele Apostolilor*). (*n. aut.*)

Pavel, cel ce învia morţi doar cu ştergarele cu care îşi ştergea sudorile trupului[1], nu l-a vindecat pe Timotei, ci l-a lăsat să pătimească de boli? Răspundem că aceasta s-a făcut din iconomie: mai întîi, pentru a nu ne sminti noi cînd vedem că pătimesc sfinţii; al doilea, pentru a nu socoti că Apostolii şi sfinţii cei vechi au fost mai presus de firea noastră, ci să credem că erau oameni asemenea cu noi; şi, al treilea, pentru ca nici Timotei să nu se mîndrească pentru faptele sale bune. Şi pentru ce alte pricini se îngăduie a pătimi sfinţii, arată pe larg fericitul Ioan Hrisostom la începutul cuvintelor numite *Andriante*[2]. Se vede însă că dumnezeiescul Timotei era bolnăvicios şi din fire, căci nu pătimea doar de stomac, ci şi de altele. Pentru aceasta a şi adăugat Pavel, zicînd: „pentru stomacul tău şi pentru desele tale boli".

[1] *Faptele Apostolilor* zic: „Şi Dumnezeu făcea prin mîinile lui Pavel minuni nemaiîntîlnite, încît, dacă peste cei bolnavi se puneau numai ştergare sau şorţuri purtate de Pavel, bolile se depărtau de ei şi duhurile cele rele ieşeau din ei." (*Fapte* 19:11). (*n. aut.*)

[2] Necinstind Antiohienii „andrianzii" [sau, cum am zice noi: „androizii", forme omeneşti, statui, *n. m.*], adică chipurile împăraţilor, oştile împărăteşti s-au pornit asupra lor ca asupra unor apostaţi. Iar dumnezeiescul Hrisostom (pe atunci catehisitor în Antiohia, mai înainte de patriarhatul său) mîngîia norodul cu aceste cuvinte numite *Andriante*. Aşadar, în cuvîntul dintîi al *Andriantelor*, adăugînd această zicere apostolească: „foloseşte puţin vin pentru stomacul tău", Sfîntul Ioan numără unsprezece pricini pentru care pătimesc drepţii, pe care le ai – o, prea-iubitule cititor! – într-această subînsemnare: „Dumnezeu sloboade să pătimească sfinţii [din aceste pricini]: 1) Pentru a nu se mîndri ei de mărimea faptelor bune şi a minunilor lor. 2) Pentru a nu socoti ceilalţi că sfinţii sînt dumnezei, mai presus de firea omenească, iar nu oameni. 3) Pentru a se arăta că puterea lui Dumnezeu biruieşte prin sfinţii ce se îmbolnăvesc şi că propovăduirea evangheliei se leagă şi creşte prin aceştia. 4) Pentru ca răbdarea sfinţilor să se facă mai arătată şi pentru a arăta ei că nu slujesc lui Dumnezeu pentru plată. 5) Pentru a ne înţelepţi noi şi a înţelege cele despre înviere, socotind că, de vreme ce oamenii nu-i lasă fără plată pe aceia care ostenesc pentru dînşii, cu mult mai vîrtos Dumnezeu nu-i va lăsa neîncununaţi pe cei ce pătimesc şi se nevoiesc pentru El, adică pe drepţi şi pe sfinţi; şi – dacă aceasta este adevărată, precum şi este – negreşit va fi altă vreme după moarte întru care aceia vor dobîndi răsplătirile ostenelilor lor. 6) Pentru ca, privind la ispitele sfinţilor, să capete mîngîiere cei ce cad în ispite. 7) Pentru ca – atunci cînd învăţătorii ne îndeamnă să urmăm fapta bună şi nevoinţele sfinţilor, zicîndu-ne: Urmează lui Pavel! sau: Urmează lui Petru! – să nu ne lenevim a le urma, socotind, din pricina covîrşirii faptelor lor bune, că ei aveau fire osebită de a noastră. 8) Ca să învăţăm a socoti că se cuvine să-i fericim pe sfinţii ce se pedepsesc şi să-i jelim pe ticăloşii păcătoşi care se vorbesc de bine. 9) [Ca să învăţăm] că necazul îi face mai aleşi şi mai strălucitţi pe cei ce se necăjesc, căci – după Apostolul – „necazul lucrează răbdarea, iar răbdarea cercare, iar cercarea nădejde, iar nădejdea nu ruşinează" (*Romani* 5:7). Iar după Sirah: „[Precum] se cearcă aurul în topitoare, aşa este omul primit în topitoarea smereniei" (capitolul 2:5). 10) Ca, avînd cumva oarecari pete de păcat, să ne spălăm de ele prin ispite şi prin necazuri, precum îi zicea Patriarhul Avraam bogatului acela, că „Lazăr şi-a luat cele rele ale sale" (*Luca* 16:25). Iar a 11-a şi cea mai de pe urmă pricină este ca, prin necazuri, să ne prisosească cununile şi darurile; căci, cu cît mai multe vor fi necazurile, cu atît mai multe vor fi şi darurile şi răsplătirile. (*n. aut.*)

24. Păcatele unora sînt vădite, mai înainte mergînd la judecată; iar ale altora vin în urma lor.

Fiindcă, rînduind mai sus despre hirotonii, dumnezeiescul Apostol a zis: „Nu te împărtăşi de păcate străine!" – era de aşteptat să răspundă Timotei zicînd: „Apoi ce să fac dacă nu ştiu păcatele celor ce se hirotonesc?" Îndreptînd aceasta, Pavel zice că unii oameni fac păcate învederate, care îi „trag" la judecata lui Dumnezeu, adică îi osîndesc încă de aici, mai înainte de a muri, căci merg înaintea lor şi îi cheamă la judecată. Şi-i zice: Aşadar tu – o, Timotei! – vei cunoaşte aceste păcate, fiindcă sînt vădite. Iar alţii – zice – fac păcate nearătate şi ascunse, pe care tu – cercetîndu-le – le vei putea afla şi le vei cunoaşte – căci zicerea „vin în urma lor" această înţelegere arată. Deci – zice – şi de aceste păcate ascunse poţi să te păzeşti, şi să nu-i hirotoneşti. Sau, să înţelegi aceasta şi altfel, anume: Deşi nu vei afla acum păcatele făcute de aceia pe ascuns, şi-i vei hirotoni, tu vei fi nevinovat cu adevărat, iar ei nu se vor putea ascunde atunci, în ziua Judecăţii, fiindcă păcatele nu se topesc împreună cu viaţa aceasta, ci rămîn şi le urmează după moarte.[1] Iar marele Vasilie a înţeles că zicerea aceasta nu se uneşte cu cuvîntul despre hirotonii de mai sus [ci vorbeşte de altceva]. Astfel – zice – dacă unul curveşte sau fură, păcatul curviei sale sau al furtişagului său îl trage la judecata lui Dumnezeu numai pe dînsul. Iar altul învaţă şi pe alţii să curvească, să fure şi altele, înfiinţînd, ticălosul, şcoală de răutăţi pentru vătămarea sufletească a celor ce se învaţă. Deci acestuia îi urmează păcatul, căci păcatul nu se topeşte împreună cu dînsul, de vreme ce în urma lui rămîn aceia care i-au primit învăţătura cea stricătoare de suflet. Unii ca aceştia au fost filosofii Elinilor şi aşa au lucrat toţi începătorii eresurilor – Savelie, Arie, Machidonie, Nestorie şi ceilalţi – care au scris afară de dogmele cele drepte ale Bisericii. Căci aceştia se vor osîndi nu numai pentru că s-au rătăcit şi au dobîndit cugetări eretice, dar şi pentru că s-au făcut pricinuitori de rătăcire şi de eres urmaşilor lor.

[1] Iar Icumenie zice aşa: „O, Timotei! – te vei împărtăşi de păcatele făcute în chip arătat de aceia mai înainte de hirotonie fiindcă te-ai lenevit şi nu ai cercetat ca să le afli, iar întru păcatele pe care le-au făcut după hirotonie nu eşti părtaş, căci nu le poţi şti." Şi acelaşi Icumenie zice că a citit la un sfînt şi această tîlcuire: „Oamenii – zice – pe care păcatele îi trag dinainte la judecată sînt arătaţi tuturor, şi deci să-ţi fie arătaţi şi ţie! Iar de aceia ale căror păcate vin după ei te vei păzi văzîndu-i dinainte cu ochiul tău cel străvăzător. Iar dacă vei face afară de aceasta, te vei împărtăşi de păcatele lor." Iar Teodorit tîlcuieşte aşa: „Nu toţi păcătuiesc arătat, căci sînt unii care păcătuiesc şi pe ascuns, însă ceea ce astăzi se ascunde se vădeşte cu vremea. Deci îngăduie aşteptînd învăţătura cea din ispită." (*n. aut.*)

25. Tot aşa, şi faptele bune sînt vădite, şi cele ce sînt altfel nu se pot ascunde.

Prea-mare mîngîiere pricinuieşte cuvîntul acesta celor ce săvîrşesc fapta bună, zicînd că faptele – bune şi rele – sînt arătate fie aici, fie acolo, la Judecata viitoare, unde toate sînt goale şi descoperite. Căci aceştia se mîngîie pentru că faptele lor bune nu rămîn ascunse, ci se vor arăta, şi prin urmare ei se vor încununa.[1]

[1] Cuvîntul acesta îi mîngîie pe cei îmbunătăţiţi, dar pe cei păcătoşi îi întristează, pentru că nici răutăţile lor nu vor rămîne ascunse, ci au să se arate şi, prin urmare, ei au să-şi primească osînda cuvenită. (*n. aut.*)

CAPITOLUL VI

1. Cîţi sînt robi sub jug, pe stăpînii lor să-i socotească vrednici de toată cinstirea, ca să nu se hulească numele şi învăţătura lui Dumnezeu.

Zice: O, Timotei! – sfătuieşte-i şi învaţă-i pe robii Creştini să se supună stăpînilor lor, măcar necredincioşi de vor fi aceia, şi să-i cinstească cu toată cinstirea, atît prin cuvînt, cît şi prin fapte. Şi mai zice: Tu, rob Creştin al unui domn necredincios, să nu socoteşti că, fiind Creştin, eşti slobod [faţă de el]. Într-adevăr, eşti rob numai după împrejurări şi după trup, şi slobod după fire şi după dar, căci a robi pentru numele lui Hristos este slobozenie. Dar, dacă domnul tău cel necredincios va vedea că nu te supui şi nu te pleci lui, va huli dogma credinţei tale creştineşti, zicînd că aceasta îi face pe oameni a se ridica şi a nu se supune domnilor lor. Şi, dimpotrivă, văzînd că i te supui de bună-voie, se va mira negreşit şi va lăuda dogma credinţei tale, zicînd că aceasta supune şi face bune chiar năravurile cele mai rele şi mai nesupuse ale robilor.

2. Iar cei ce au stăpîni credincioşi, să nu-i defaime pentru că sînt fraţi, ci mai mult să robească pentru ei, de vreme ce primitorii facerii lor de bine sînt credincioşi şi iubiţi.

Zice: Tu, robul cel credincios, să nu-l defaimi pe domnul tău cel credincios pentru că îl ai frate prin Sfîntul Botez, ci chiar pentru aceasta să-l slujeşti, căci este Creştin iubit asemenea cu tine, după Duh fiind frate al tău, nu stăpîn. Şi, pe lîngă acestea, socoteşte că stăpînul tău îţi este făcător de bine, căci el poartă de grijă cum să te hrănească, cum să te îmbrace şi cum să te învrednicească de celelalte lucruri de nevoie. Prin urmare, el, afară de banii daţi ca să te răscumpere[1], mai are şi alte multe drepturi asupra ta ca să-l slujeşti. Şi, numindu-i „iubiţi" pe stăpîni, Pavel scoate frica din inimile robilor, frică din pricina căreia robii se pornesc de multe ori spre ură asupra domnilor lor. Şi, în locul temerii, aduce în inimile robilor dragostea pentru domnii lor. Şi zice: Să slujească robii domnilor lor, pentru că li se face bine de către ei, purtîndu-li-se grija întru toate cele trebuincioase şi de nevoie. [...]

[1] Din cuvîntul acesta al Sfinţitului Teofilact, se arată că Apostolul, cînd pomeneşte în epistolele sale de „robi", îi înţelege pe cei răscumpăraţi de domnii lor, iar nu pe cei ce se numesc „slugi", care slujesc adică cu leafă, căci aceştia nu se numesc chiar „slugi" (adică robi), ci „năimiţi". Iar despre robi şi despre domni vorbim mai pe larg la capitolul 2 al celei către Efeseni, şi vezi acolo după cîte chipuri se face cineva rob. Vezi şi la subînsemnarea zicerii „Rob te-ai chemat? Să nu-ţi pese!" (*I Corinteni* 7:21). (*n. aut.*)

Acestea învaţă-le şi mîngîie-i!

Mai sus, Apostolul i-a zis lui Timotei: „acestea porunceşte-le", iar aici îi zice să şi mîngîie, fiindcă învăţătorul nu se cuvine numai a grăi cu stăpînire şi cu asprime, precum este zicerea „porunceşte" – despre care am spus de multe ori[1] –, ci trebuie să vorbească şi cu blîndeţe, mîngîind cu dulceaţă. Căci învăţătorul se aseamănă cu doctorul, care uneori moaie rana cu plasturi moi, iar alteori o strînge cu plasturi iuţi.

3. Dacă cineva învaţă într-alt chip şi nu se apropie de cuvintele cele sănătoase ale Domnului nostru Iisus Hristos şi de învăţătura despre buna-cinstire de Dumnezeu, acela s-a mîndrit, nimic ştiind,

Vezi – o, cititorule! – că neştiinţa duce la mîndrie? Căci cel ce nu primeşte dreptele şi sănătoasele cuvinte ale evangheliei Domnului se umflă şi se mîndreşte, umflarea fiind o firească îngîmfare în sufletul cel neputincios şi mîndru, precum este aprinderea şi mînierea pentru rana trupească. Deci, dacă omul ar primi cuvintele Domnului, nu s-ar mîndri, căci Stăpînul nostru Hristos S-a smerit pe Sine într-atît, încît a spălat picioarele ucenicilor şi ale vînzătorului Său, şi tot El a zis: „Învăţaţi de la Mine, că sînt blînd şi smerit cu inima" (*Matei* 11:19). El i-a fericit pe cei smeriţi cu Duhul, zicînd: „Fericiţi – cei smeriţi (săraci) cu duhul, că a lor este împărăţia cerurilor" (*Matei* 5:7). El a învăţat că vameşul s-a îndreptat din smerenia sa: „Zic vouă: Acesta s-a întors la casa lui mai îndreptat decît acela" (*Luca* 17:14). Deci cine nu ştie şi nu primeşte aceste învăţături ale smeritei-cugetări, acesta negreşit se umflă şi se mîndreşte.[2]

4. îmbolnăvindu-se întru întrebări şi întru cuvinte de gîlceavă,

Deci a căuta cineva întrebări prigonitoare este boală a sufletului. Căci, unde nu este credinţă statornică, acolo toate sînt neputincioase şi nu se nasc decît lupte de cuvinte prigonitoare şi biruitoare [„răzbunătoare", *n. m.*], fiind-

[1] Iar ce osebire are poruncirea de învăţătură şi de sfătuire vezi la stihul 2, capitolul 4, al celei dintîi către Tesaloniceni, şi la stihul 11 al capitolului 4 al acesteia către Timotei. (*n. aut.*)

[2] Însemnează că – după purtătorul de Dumnezeu Maxim – „patima aceasta a umflării este blestemată. Ea e alcătuită prin unirea a două rele, mîndria şi slava deşartă, din care mîndria tăgăduieşte pricina [«cauza», *n. m.*] faptei bune şi a fricii (adică pe Dumnezeu), iar slava deşartă face mincinoasă însăşi firea şi însăşi fapta bună. Căci cel mîndru nu lucrează nimic după Dumnezeu şi de la iubitorul de slava deşartă nimic nu se naşte după fire (ci afară de fire adică)" (capitolul 4 din suta a 7-a din cele teologice). (*n. aut.*)

că un cuvînt îl surpă pe celălalt. Credinţa este ochiul sufletului şi, cel ce nu-l are, acela nu vede şi nu află adevărul, ci numai caută şi pipăie ca un orb.

din care se nasc: zavistia, gîlceava, hule şi rele bănuieli,

Zice: Din întrebările acestea şi din gîlcevile în cuvinte se nasc dogme rele şi stricate. Pentru că, atunci cînd ne prigonim în cuvinte, hulim; şi, cînd cădem în întrebări şi în cuvinte gîlcevitoare, bănuim despre Dumnezeu înţelegeri ce nu se cuvin.

5. frecări

Zice: Din întrebările acestea şi din cuvintele gîlcevitoare, se nasc frecări, adică îndeletniciri zadarnice şi deşerte cheltuieli de vreme. Căci numim „frecări" ceea ce fac oile rîioase, care, frecîndu-se printre cele sănătoase, le umplu şi pe acelea de boala lor. Tot aşa, şi cei ce se prigonesc în cuvinte, frecîndu-se de cei cu minţile sănătoase, îi strică şi pe aceştia.[1]

ale oamenilor stricaţi cu mintea şi lipsiţi de adevăr, care socotesc că buna-cinstire de Dumnezeu e un mijloc de cîştig.

O, cititorule! – vezi că prigonirile în cuvinte nasc şi cîştig mîrşav? Şi după cuviinţă, căci cei ce se prigonesc în cuvinte, avînd mai mulţi ucenici decît ceilalţi, adună de la dînşii argint. Şi pentru aceasta se iscusesc mai mult în prigoniri de cuvinte, ca să dobîndească mai mulţi ucenici şi, prin urmare, să adune mai mulţi bani.

Depărtează-te de unii ca aceştia!

Nu a zis: „luptă-te împotriva lor!", ci: O, Timotei! – după ce îi vei sfătui o dată şi de două ori, depărtează-te de dînşii, căci cînd şi cum ai îndupleca nişte oameni care se luptă pentru bani? Cu adevărat, nu îi vei îndupleca niciodată, fără numai dacă îi vei sătura de arginţi. Pentru aceasta, fugi de dînşii ca de nişte neîndreptaţi! La fel îi scria Apostolul şi lui Tit, zicînd: „De omul eretic, după întîia şi a doua sfătuire, leapădă-te!" (capitolul 3:10).

[1] Înţeleptul Teodorit tîlcuieşte acestea aşa: „Cei ce se depărtează de la adevăr şi urmează cugetărilor lor se ispitesc a învăţa cele necuvenite, iar de aici urmează gîlceava şi zavistia sau pizma. Iar din gîlceavă, se cutează hula asupra lui Dumnezeu, căci, izgonindu-se credinţa, izbucnesc bănuieli viclene. Iar de aici, se naşte o ciumă care-i strică pe cei de aproape, căci aceasta înseamnă «frecarea» celor stricaţi la minte." (*n. aut.*)

6. Este însă cîştig mare buna-cinstire de Dumnezeu cu îndestulare.

Zice: Cei ce se prigonesc în cuvinte socotesc rău că buna-cinstire de Dumnezeu şi credinţa sînt cîştig şi agonisire de arginţi. Buna-cinstire de Dumnezeu este cîştig cu adevărat, dar nu precum socotesc aceia, adică acest cîştig al bunei-cinstiri de Dumnezeu nu este atunci cînd cineva are bani, ci cînd nu-i are, fiindcă îndestularea doar cu cele de nevoie ale trupului este o bogăţie mare şi statornică a Creştinilor. Prin urmare, Creştinii cei bine-cinstitori de Dumnezeu şi credincioşi să nu se întristeze că nu au avuţii şi arginţi[1], ci să se îndestuleze doar cu cele trebuincioase şi de nevoie.

7. Căci nu am adus nimic în lume şi e arătat că nu vom putea nici să ducem ceva;

Aici, marele Apostol arată şi adeverează cuvîntul său chiar de la însăşi firea, zicînd că dobîndirea şi cîştigul pe care le caută prigonitorii în cuvinte nu sînt nimic, căci, oricîţi bani vor cîştiga, banii lor vor rămîne aici, nu-i vor lua cu dînşii. Aşadar – zice – ce trebuinţă avem noi, Creştinii, de cele de prisos şi mai mult decît trebuinţa, de vreme ce nu putem lua dincolo nimic din acestea? Pentru aceasta zicea şi Iov: „Gol am ieşit din pîntecele maicii mele, gol mă voi şi duce" (capitolul 1).[2]

8. ci, avînd hrană şi învelitori, cu acestea ne vom îndestula.

Aici, Pavel hotărăşte ce este „îndestularea", şi zice că este a avea cineva atîta hrană cît îi e destul să-şi hrănească trupul, fără a se desfăta şi a ben-

[1] Iar Solomon îi mîngîie, zicînd: „A credinciosului este toată lumea avuţiilor, iar celui necredincios nici un bănuţ" (*Pilde* 17:6). Şi, cu adevărat, mare bogăţie este Creştinilor a se numi „robi ai lui Hristos", „Creştini" adică, şi acest nume minunat le ajunge în loc de multele vistierii ale lumii şi în locul tuturor împărăţiilor. Pentru aceasta zice Dumnezeu către Isaia: „Domnul, Cel ce m-a zidit din pîntecele maicii mele rob Lui-Şi (...) mi-a zis: Mare lucru este a te numi sluga Mea" (*Isaia* 49:6). Pentru aceasta zice şi Cuviosul Petru Damaschinul: „Ajută necredinţei mele, Doamne! – Cel ce mi-ai dăruit a fi [«a exista», *n. m.*] şi a fi Creştin, căci mare lucru îmi sînt mie acestea!" „Mare lucru îmi este – zice Ioan Carpatinul – a mă numi monah şi Creştin! – precum ai zis, Doamne, către oarecare din robii Tăi. Căci mare lucru îmi este că s-a chemat asupra mea numele Tău! Mai bună îmi este mie aceasta decît toate împărăţiile pămîntului!" (în *Filocalie*, pagina 615). (*n. aut.*)

[2] Pentru aceasta a zis dumnezeiescul Anastasie Sinaitul: „Zice Domnul: «Şi, dacă în aceea străină nu aţi fost credincioşi, cine vă va da ce este al vostru?» (*Luca* 16:12). «Străină» numeşte avuţia banilor, căci nu ne-am născut cu bogăţie, ci goi, după ceea ce scrie: «Nimic nu a adus omul în lume, şi nici nu poate a lua ceva dintr-însa. Deci tot omul este străin din fire a se îmbogăţi, căci din afară li se adaugă şi li se întîmplă aceasta oarecărora»" (*Întrebări şi răspunsuri*, răspunsul 12). (*n. aut.*)

chetui. Şi atîta îmbrăcăminte cît îi e destul ca să-şi acopere trupul, adică să nu-l împodobească, iar acest acoperămînt îl poate face şi o haină proastă.[1]

9. Cei ce voiesc a se îmbogăţi cad în ispite, în curse

Din pricina ispitelor care urmează celor ce vor să se îmbogăţească în viaţa aceasta, Apostolul îi îndeamnă pe Creştini să nu se îmbogăţească, zicînd: Las deoparte relele care vor urma în viaţa viitoare celor ce vor să se îmbogăţească, şi le zic numai pe acelea ce se vor întîmpla întru viaţa aceasta. Şi nu a zis că în ispite şi în curse cad cei ce se îmbogăţesc, ci aceia care vor şi doresc să se îmbogăţească. Fiindcă este cu putinţă a avea cineva bogăţie de la strămoşi şi a o ioonomisi bine, adică defăimînd-o şi deşertînd-o în milostenii şi întru alte faceri de bine, aceasta [însemnînd că el] voieşte a nu se îmbogăţi. Iar ceilalţi cad în ispite şl în curse [chiar fiind] săraci şi din născători săraci, căci voiesc să se îmbogăţească. Ei se depărtează de la credinţa în Dumnezeu şi intră în primejdii sufleteşti şi trupeşti pentru dorul bogăţiei şi pentru că se tem de toţi oamenii, bănuind că vor să le fure bogăţia.

şi în multe pofte nebuneşti şi vătămătoare,

Cei ce vor a se îmbogăţi cad – zice – în multe pofte nebuneşti şi vătămătoare. Căci cum nu sînt nebuneşti poftele bogaţilor? Şi cum nu e pof-

[1] De aceea a zis marele Vasilie că e nevoie de haine [doar] pentru a păzi trupul de ger iarna, iar vara de arşiţă. „[Şi atunci] – zice – ce deosebire este între a se îmbrăca cineva în [veşminte scumpe] sau proaste, [atîta vreme cît nu-i lipseşte] nimic pentru trebuinţa de iarnă şi de de vară?" (*Cuvînt către tineri*). Pentru aceasta zice şi *Scriptura* despre Iacov: „Şi s-a rugat Iacov cu rugăciune, zicînd: De va fi Domnul Dumnezeu cu mine, şi mă va păzi în calea aceasta în care merg şi-mi va da pîine să mănînc şi haină să mă îmbrac" (*Facerea* 28:20). Vezi, Creştine, că şi acesta a cerut cele de nevoie, hrană şi acoperăminte, iar nu ceva de prisos? Şi Solomon a zis către Dumnezeu: „Să nu-mi dai bogăţie şi sărăcie, alcătuieşte-mi însă cele trebuincioase şi de ajuns!" (*Pilde* 30:8). Iar Sirah zice că cele de nevoie şi întăritoare ale vieţii sînt acestea: apa, pîinea, îmbrăcămintea şi casa: „Începutul vieţii este apa, pîinea, haina ce acoperă ruşinea şi casa" (capitolul 29:21). Iar Climent Stromatul zice: „Nu cîştigarea celor de nevoie este vătămătoare, ci cîtimea cea peste măsură." Iar Chiril al Alexandriei zice: „Doar al tinerilor este a se îmbrăca bine. Şi dulceaţa [acestui lucru] este doar întru părere, amăgind ochiul." Şi marele Vasilie zice: „Măsura întrebuinţării este neapărata nevoie, iar dacă [cineva] trece peste trebuinţă, o face fie din lăcomie, fie din iubire de îndulcire, fie pentru că boleşte de slavă deşartă." Şi iarăşi zice: „Scopul este unul: a avea destulă învelire trupului pentru iarnă şi pentru vară." Şi iarăşi zice Sfinţitul Chiril al Alexandriei: „Ucenicul Mîntuitorului să se arate îndestulîndu-se cu foarte puţin, ca să fie cu adevărat ucenic. Prea-înţeleptul Pavel a poruncit zicînd: «Avînd hrană şi învelitori, întru acestea ne vom îndestula.» Drept aceea, să se îndepărteze căutarea celor de prisos. [...] Şi să se rînduiască trebuinţa celor de nevoie, nu mulţimea lor, hrana zic şi îmbrăcămintele proaste, [care] sînt cel mai lesne de dobîndit [...]" (cuvîntul al 11-lea la Paşti). (*n. aut.*)

tă? Cum nu sînt pofte nebuneşti ale bogaţilor a închide şi a hrăni în ograda lor momiţe [„maimuţe", *n. m.*], mîţe sălbatice, urşi şi alte fiare? Cum nu este poftă nebunească a hrăni peşti în havuzuri, a împodobi caii cu rahturi [„valtrapuri", *n. m.*] de aur, a avea aşternuturi de mult preţ şi a sui apa pe casele lor? Cum nu este poftă nebunească a aşterne duşumeaua casei din marmură în chipul porfirei şi cu lespezi strălucite şi străvăzătoare, încît a-şi vedea faţa într-însele ca în oglindă? Toate acestea sînt cu adevărat nebuneşti şi vătămătoare, pentru că strică bogăţia cea gîndită a sufletului şi o cheltuiesc în deşert pe cea simţitoare. Şi mulţi din cei ce au voit a se îmbogăţi au poftit a se face şi tirani şi stăpînitori; şi, ridicîndu-se pentru aceasta asupra împăratului, s-au vătămat şi s-au primejduit de viaţă.

care-i cufundă pe oameni în pieire şi în pierzare.

Zice: Toate aceste pofte nebuneşti ale celor ce vor să se îmbogăţească îi afundă într-atît pe ticăloşii aceştia, încît nu pot nici să-şi ridice capul şi să cugete că au suflet sau că este viaţă viitoare şi răsplătire. Şi îi afundă pe dînşii în pieire şi în pierzare atît trupească, în viaţa aceasta, cît şi sufletească, în cea viitoare.[1]

10. Căci iubirea de argint este rădăcina tuturor răutăţilor

Zice: Iubirea de argint este rădăcina tuturor răutăţilor, fiindcă nu îi lasă nevătămaţi şi nesupăraţi nici pe cei vii, nici pe cei morţi, turbarea ei făcîndu-i pe unii a deschide pînă şi mormintele şi a dezbrăca trupurile morţilor. Iubirea de argint îi ridică pe fii împotriva născătorilor şi pe fraţi împotriva fraţilor. Iubirea de argint îi face pe oameni să fure pînă şi lucrurile afierosite lui Dumnezeu, adică îi face furi de cele sfinte. Scoate iubirea de argint din lume, şi negreşit nu va mai rămîne între oameni nici război, nici vrajbă şi nici curvie! Fiindcă pentru arginţi se fac războaiele între împăraţi, pentru arginţi urmează cele mai multe vrajbe între oameni şi pentru arginţi se pricinuiesc curviile, căci pentru arginţi se vinde pe sine şi curva.[2]

[1] Pentru aceasta, vrînd să arate multele răutăţi pe care le pricinuieşte pofta bogăţiei, şi înţeleptul Sirah îl fericeşte pe bogatul curat de păcatele ce urmează din bogăţie, zicînd: „Fericit e bogatul ce s-a aflat fără prihană şi care nu a umblat în urma aurului!" (capitolul 31:8). Însă, mai departe, înţeleptul nu se dumireşte dacă se află în lume un asemenea bogat, şi de aceea zice: „Cine este acesta? Şi-l vom ferici, că a făcut lucruri minunate într-un poporul său!" (31:9). Căci, după Isocrat, bogăţia este slujitoare mai mult răutăţii decît facerii de bine. Vezi şi subînsemnarea zicerii „Ştiu şi a mă smeri, ştiu să am şi de prisos" (*Filipeni* 4:12). (*n. aut.*)

[2] Teodorit tîlcuieşte zicerea aceasta aşa: „Căci din această rădăcină odrăslesc şi vărsări de sînge, şi vrăjitorii, şi răpiri, şi lăcomii, şi minciuni, şi călcări de jurăminte şi celelalte

şi unii, poftind-o, s-au rătăcit de la credinţă

Zice: Iubirea de argint orbeşte mintea oamenilor şi, întorcînd ochii cei gînditori către dînsa, nu-i lasă a vedea calea adevărului. Căci cum va crede iubitorul de argint în evanghelie, care legiuieşte sărăcia? Negreşit, nu va crede! Iar din zicerea aceasta se trage încheierea că viaţa cea rea şi pîngărită naşte şi dogme rele şi-i face pe oameni necredincioşi. Şi vezi la zicerea „nu au cercat a-L avea pe Dumnezeu întru cunoştinţă" (*Romani* 1:28) şi subînsemnarea zicerii „avînd credinţă şi bună conştiinţă" (*1 Timotei* 1:9).

şi s-a pătruns pe sine-şi cu multe dureri.

Iubitorii de argint, – zice – s-au pironit pe sine-şi întru multe dureri şi scîrbe, căci, chiar în viaţa aceasta, o, cît se tînguiesc! – o, cît se chinuiesc şi

feluri ale fărădelegii." Pentru aceasta a zis şi dumnezeiescul Hrisostom: „Căci ce rău nu se face pentru bani? Şi mai ales nu pentru bani, ci pentru alegerea cea rea a celor care nu ştiu a-i întrebuinţa. (...) Deci ce rău nu se face pentru bani? Au nu lăcomiile de averi? Au nu răpirile? Au nu suspinurile? Au nu vrajbele? Au nu gîlcevile? Au nu prigonirile în cuvinte? Au nu şi-a întins ea mîinile chiar pînă la morţi? Au nu le-a ridicat chiar şi asupra părinţilor şi a fraţilor? Oare nu au răsturnat cei stăpîniţi de pofta aceasta toate legile firii şi poruncile lui Dumnezeu? Oare judecătoriile nu sînt pentru aceasta? Deci ridică din mijloc iubirea de bani, şi au contenit războaiele, a încetat gîlceava, a încetat vrajba, a încetat sfada şi prigonirea în cuvinte. Iubitorii de argint ar trebui goniţi din lume ca nişte stricători (sau ciumaţi) şi lupi. Căci – aşa cum furtunile potrivnice şi straşnice, căzînd în noianul cel lin, îl răscolesc într-atît, încît şi nisipul din adînc se amestecă cu valurile cele de sus – tot astfel le amestecă pe toate şi iubitorii de bani. Iubitorii de bani nu cunosc nici un prieten (şi de ce zic prieten? – nici pe Însuşi Dumnezeu nu-L cunosc) fiindcă, stăpînindu-se de pofta aceea, au înnebunit. Titanii (după lexiconul lui Gazi, se zice că Titanii sînt fiii cerului şi ai pămîntului, care locuiesc în Tartar, după mitologie, *n. aut.*) sînt chip al turbării, însă iubitorii de argint nu sînt ca ei, ci cu adevărat îndrăciţi şi ieşiţi din minte" (*Cuvîntul al 17-lea* la aceasta către Timotei). Iar Sfîntul Maxim Postnicul zice: „Pricina a toată răutatea este slava deşartă şi îndulcirea. Iar cel ce nu le urăşte pe acestea nu curăţă patima" (capitolul 99 din *Despre legea duhovnicească*). Şi iarăşi: „Rădăcina tuturor răutăţilor s-a zis a fi iubirea de argint şi e arătat că aceasta se înfiinţează prin acelea" (la fel, capitolul 100), adică prin slava deşartă şi prin iubirea de îndulciri. Ia aminte însă că – deşi iubirea de arginţi se alcătuieşte prin slava deşartă şi prin îndulcire (precum zice Marcu), adică, deşi iubirea de argint se naşte din acestea şi este fiică a lor (fiindcă cel ce adună arginţi face aceasta ca să cîştige slavă sau îndulciri) – după ce se cîştigă arginţii, iubirea de arginţi naşte la rîndul ei slava deşartă şi îndulcirea, şi astfel fiica acestora se face lor şi maică, şi rădăcină – precum zice aici dumnezeiescul Apostol. Pentru aceasta zice şi dumnezeiescul Hrisostom, în tîlcuirea *Evangheliei* lui Matei, că, după [ispita] iubirii de îndulciri şi aceea a iubirii de slavă, diavolul I-a dat război Domnului în munte cu iubirea de arginţi, aceasta fiind mai puternică decît celelalte patimi. [Şi zice aşa:] „Ştiind [aceasta], vicleanul a pus la urmă răul cel mai puternic dintre toate, adică pofta mai multului." Şi tîlcuitorul cel nescris al evangheliei lui Matei zice: „Însă, din aceste trei ispite, mai tare decît cea a lăcomiei pîntecelui şi a slavei deşarte este aceea a iubirii de bani" (la şirul tîlcuirii lui Matei, capitolul 4). (*n. aut.*)

plîng, numai ca să strîngă arginţi! Şi bine a zis Apostolul că „s-au pătruns", căci grijile bogăţiei sînt ca nişte spini şi, ori din care parte i-ar apuca cineva, ei îi înghimpă mîinile, şi i le sîngerează şi multe dureri pricinuiesc inimii lui. De aceea a şi asemănat Domnul grijile vieţii cu spinii, în pilda despre sămînţă, zicînd: „Iar aceea care a căzut în spini sînt cei care aud, dar, ducîndu-se de grijile bogăţiei şi ale îndulcirilor vieţii, se îneacă şi nu isprăvesc" (*Luca* 8:14).

11. Tu însă – o, omule al lui Dumnezeu! –

Cu adevărat, mare dregătorie este a se numi cineva „om al lui Dumnezeu"! Căci toţi oamenii sînt „fiii lui Dumnezeu", ca făpturi şi ca zidiri ale Lui, dar „oameni ai lui Dumnezeu" sînt drepţii şi sfinţii, nu numai după temeiul zidirii, ci şi după acela al apropierii.[1] Deci zice: O, Timotei! – dacă eşti om al lui Dumnezeu, nu căuta nici un lucru din cele ce depărtează de la Dumnezeu, ci caută cele următoare:

fugi de acestea şi vînează dreptatea,

Apostolul a pus amîndouă acestea cu întindere şi cu covîrşire, căci nu i-a zis: Desparte-te de patimile zise mai sus şi apropie-te de dreptate! – ci: Fugi de acelea cu toate puterile tale şi vînează dreptatea cu toată puterea ta! Iar „dreptate" numeşte fapta bună cea peste tot cuprinzătoare, ca să-l înveţe pe Timotei să nu se lăcomească la averi asemenea acelora care vor să se îmbogăţească, despre care a zis mai sus.

buna-cinstire de Dumnezeu,

[1] De aici a luat prilej Teologul Grigorie a zice către marele Vasilie (în *Cuvînt la îngroparea tatălui*): „Omule al lui Dumnezeu, slugă credincioasă şi iconom al tainelor lui Dumnezeu! (...)" Şi Sfîntul Andrei al Ierusalimului a zis marelui Nicolae: „Omule al lui Dumnezeu şi slugă credincioasă! (...), căci multe numiri ţi-a pricinuit fapta bună." De aceea, şi Teodorit tîlcuieşte aşa zicerea „omule al lui Dumnezeu", zicînd: „Mare e lauda! Aşa se numea şi marele Ilie, aşa s-au numit şi mulţi alţii din Proorocii cei vechi. Nu pentru că ceilalţi oameni nu ar fi ai lui Dumnezeu, căci toţi sînt făpturi ale lui Dumnezeu, dar cei ce au păzit însuşirile cele din început ale zidirii, aceia se numesc cu adevărat «oameni ai lui Dumnezeu». Iar că aşa îi numeşte pe aceştia *Dumnezeiasca Scriptură* este arătat celor care o citesc, fiindcă zice: «Ce este mie şi ţie, omule al lui Dumnezeu?» (*3 Împăraţi* 17:18). Zicea despre Elisei Sunamiteanca aceea, către bărbatul său: «Trimete-mi dar pe una din slugi şi o asină, şi voi alerga către omul lui Dumnezeu» (*4 Împăraţi* 4:22). Şi zice: «S-a făcut cuvîntul Domnului către Şemaia, omul lui Dumnezeu» (*3 Împăraţi* 12:22). «A ridicat Proorocul trupul omului lui Dumnezeu» (*3 Împăraţi* 13:29), zicea acel prooroc amăgitor despre proorocul pe care îl omorîse leul pe cale." (*n. aut.*)

Zice: O, Timotei! – vînează cu toate puterile tale buna-cinstire de Dumnezeu, adică adevărul dogmelor credinţei.[1]

credinţa,

Zice: Vînează credinţa, care este potrivnică întrebărilor şi prigonirilor în cuvinte.

dragostea,

Zice: Vînează dragostea, adică petrecerea cea dreaptă şi îmbunătăţită, căci capul şi deplinătatea petrecerii îmbunătăţite este dragostea.

răbdarea, blîndeţea.

Zice: O, Timotei! – vînează răbdarea şi blîndeţea! Pavel a pus aceste fapte bune după dragoste, căci din aceasta se nasc ele. Din dragoste se naşte răbdarea, fiindcă dragostea „toate le suferă, toate le rabdă" (*1 Corinteni* 13:7) – după acelaşi Apostol. De asemenea, din dragoste se naşte şi blîndeţea, căci „dragostea rabdă îndelung" (*1 Corinteni* 13:4) şi „dragostea nu se întărîtă" (la fel), iar îndelunga-răbdare şi blîndeţea sînt mai tot una.

12. Luptă-te lupta cea bună a credinţei,

Adică: Stai neclintit, nemişcat, luptîndu-te pentru credinţa lui Hristos atît cu puterea cuvintelor, cît şi cu curăţia vieţii. Iar mai sus îi zicea lui Timotei să se iscusească: „Iscuseşte-te întru buna-cinstire de Dumnezeu" (*1 Timotei* 4:7).

apucă-te de viaţa veşnică,

Zice: O, Timotei! – iată plata şi cununa pe care o vei lua pentru lupta credinţei. Care este aceasta? Viaţa veşnică.

la care ai fost chemat

Zice: Fiindcă pentru aceasta ai fost chemat, pentru dobîndirea vieţii veşnice.

şi pentru care ai mărturisit buna mărturie înaintea multor martori.

[1] Despre buna-cinstire de Dumnezeu, vezi la tîlcuirea stihului 7, capitolul 4, al acestei epistole. (*n. aut.*)

Aici, Pavel laudă îndrăzneala şi bărbăţia lui Timotei, fiindcă Îl mărturisea pe Hristos în vremea primejdiilor. Sau, înţelege aici mărturisirea făcută întru catehizarea dinaintea botezului, prin care toţi Creştinii mărturisesc că se leapădă de satana şi se împreunează cu Hristos, mărturisire pe care o dăduse şi Timotei cînd s-a botezat. Vezi însă – o, cititorule! – că nu e destul să aibă Creştinul numai mărturisirea credinţei, ci e nevoie ca el să aibă şi răbdarea de a rămîne totdeauna întru mărturisirea aceasta. Totodată, trebuie a avea şi multă nevoinţă, ca să nu se întîmple a se clătina din mărturisire şi din credinţă.

13. Îţi poruncesc înaintea lui Dumnezeu,

Cu aceste cuvinte, marele Pavel Îl cheamă ca martor pe Dumnezeu pentru trei pricini: întîi, pentru a creşte frica în sufletul lui Timotei, ucenicul său, şi din aceasta să-l facă mai încredinţat; al doilea, ca să arate că poruncile nu sînt omeneşti, ci dumnezeieşti; şi, al treilea, pentru ca Timotei, avîndu-l totdeauna în minte pe martorul chemat de învăţătorul său Pavel, adică pe Dumnezeu, să-şi înspăimînte şi să-şi deştepte inima cu această aducere aminte.

Cel ce le învie pe toate,

Cu acest cuvînt, Pavel îl mîngîie pe Timotei pentru primejdiile ce le suferea şi îi aduce aminte de învierea ce va să fie, ca şi cum i-ar zice: Să nu te temi de moarte – o, Timotei! –, fiindcă eşti rob al lui Dumnezeu, Care, putînd să le învie pe toate, va învia şi morţii.[1]

şi al lui Iisus Hristos, Care a mărturisit buna-mărturisire înaintea lui Pilat Ponţiu:

Aici, Pavel Îl aduce iarăşi în mijloc pe Hristos, pe Învăţătorul tuturor, îndemnîndu-l spre nevoinţă pe ucenicul său Timotei de la pilda Acestuia.

[1] Sfinţitul Teodorit face o iscoditoare tîlcuire la zicerea „toate", zicînd: „Cei ce cugetă cele ale lui Arie, rău înţelegînd aceasta: «Toate printr-Însul s-au făcut» (*Ioan* 1:2), se prigonesc în cuvinte, între aceste «toate» punînd şi pe Duhul. Ascultă-l acum pe Apostol, care zice: «Celui ce le învie pe toate», şi spune-ne cum îl înţeleg ei [arienii, *n. m.*] pe acest «toate»? Oare şi cele necuvîntătoare vor dobîndi înviere şi, pe lîngă acestea, cele neînsufleţite, adică pietrele, lemnele şi cele asemenea lor? Este învederat că nu vor zice aşa! Drept aceea, dumnezeiescul Apostol a lăsat să înţelegem acest «toate» după buna-cinstire de Dumnezeu. Deci, această zicere evanghelică: «Toate printr-Însul s-au făcut», se înţelege, precum se cuvine, pentru toate zidirile cele simţite şi gîndite, iar nu pentru Duhul cel Sfînt, căci Acesta nu este zidire sau făptură, ca să Se zidească prin Fiul, El fiind nezidit şi de o Fiinţă cu Fiul." (*n. aut.*)

Zice: De vreme ce Hristos S-a făcut întîi mărturisitor, atunci şi noi, ucenicii şi Apostolii lui Hristos, sîntem datori a-I urma şi a mărturisi dumnezeirea Lui. Căci, cînd Pilat a zis către Hristos: „Eşti tu împărat?", El a răspuns: „Tu zici că sînt împărat! Eu pentru aceasta M-am născut şi am venit în lume, ca să mărturisesc adevărul. Tot cel ce este întru adevăr ascultă glasul Meu" (*Ioan* 18:37). Şi a zis şi a mărturisit încă multe altele despre dumnezeirea Sa, anume că era Fiu al lui Dumnezeu.[1]

14. Să ţii porunca neîntinată şi neprihănită

Zice: O, Timotei! – îţi poruncesc să păzeşti porunca curată şi neprihănită, adică – după Teodorit – cele ce ţi le scriu, fără a-ţi pricinui ţie însuţi vreo spurcăciune nici pentru dogme de credinţă rele, amestecînd cu învăţătura evanghelică vreo socoteală străină şi eretică, nici pentru viaţă prihănită şi fapte necuvenite.

pînă la arătarea Domnului nostru Iisus Hristos,

Adică: O, Timotei! – îţi poruncesc să păzeşti porunca curată nu pînă la sfîrşitul vieţii tale, ci pînă la arătarea şi venirea Domnului nostru Iisus Hristos. Şi nu zice aşa pentru că Timotei avea să vieze pînă atunci, ci pentru a-l deştepta mai mult, aducîndu-i aminte de slava aceea înfricoşată cu care are să vină Domnul.

15. pe care o va arăta în vremile osebite

[1] Toţi Sfinţii Apostoli şi Mucenicii lui Hristos mărturisesc ceea ce a mărturisit şi El. Căci Hristos a fost schingiuit şi osîndit la moarte de cruce pentru că a mărturisit că este Fiu al lui Dumnezeu, atunci cînd Caiafa I-a zis: „Jură-Te pe Tine asupra Dumnezeului celui viu, ca să ne spui de eşti Tu Hristos, Fiul lui Dumnezeu. Iisus i-a răspuns: Tu ai zis. Şi vă spun încă: De acum veţi vedea pe Fiul Omului şezînd de-a dreapta puterii şi venind pe norii cerului. Atunci arhiereul şi-a sfîşiat hainele, zicînd: A hulit! Ce ne mai trebuie martori? Iată, acum aţi auzit hula Lui. Ce vi se pare? Iar ei, răspunzînd, au zis: Este vinovat de moarte!»" (*Matei* 26:62-66). Deci, aşa cum Hristos S-a osîndit la moarte pentru această mărturisire, anume că este Fiul lui Dumnezeu, tot astfel toţi mucenicii au fost schingiuiţi şi osîndiţi la moarte pentru că L-au mărturisit pe Hristos Fiu al lui Dumnezeu. De aceea, cînd se varsă sînge mucenicesc, Părintele cel fără de început Se milostiveşte şi-Şi opreşte mînia asupra lumii, căci, îndată ce vede sîngele acesta, Îşi aduce aminte de sîngele Fiului Său cel unul născut. Fiindcă sîngele Fiului şi sîngele mărturisitorilor Săi – adică al Mucenicilor, al celor vechi, cît şi al celor noi – au împărtăşire şi apropiere, de vreme ce s-au vărsat din aceeaşi pricină, adică pentru aceeaşi singură mărturisire că Hristos este Fiul lui Dumnezeu. Iar Climent Stromatul (în a 7-a din tîlcuirile sale) zice că Hristos a mărturisit că este Fiul lui Dumnezeu şi prin cele ce făcea. (*n. aut.*)

Pavel le numeşte „vremi osebite" pe acelea cuvenite şi rînduite de Dumnezeu întru care va să vină Domnul. Deci zice: Nu te mîhni – o, Timotei! Căci, deşi nu s-a făcut încă a doua şi slăvita venire a lui Hristos, ea are să se facă negreşit, şi atunci vei primi plăţile sudorilor tale.

fericitul şi singurul puternic,

Dumnezeiescul Apostol zice şi aceste cuvinte spre mîngîierea lui Timotei, ca să-l facă a nu privi la bunătăţile şi la deşertăciunile vieţii acesteia, ci numai la Dumnezeu, Care este însăşi fericirea şi izvorul a toată bunătatea, întru Care nu se află nici un lucru mîhnitor şi nepriincios, ci toate sînt pricinuitoare de bucurie şi cu totul veselitoare. Şi, pe lîngă acestea, pentru a-l face să nu se teamă de împăraţi şi de puternicii lumii acesteia, ci doar de Împăratul împăraţilor şi de Puternicul tuturor puternicilor. Şi Îl numeşte pe Hristos „puternic" ca să dea de înţeles că Hristos va arăta a doua Sa venire negreşit cu slavă, căci doar El este puternic.[1] Pavel zice toate acestea pentru Fiul, dar nu a adăugat zicerea „singur" spre deosebirea şi despărţirea Lui de Părintele şi de Duhul cel Sfînt – să nu fie! –, căci la fel de fericit, de puternic şi de fără schimbare este şi Părintele, şi Duhul cel Sfînt. Ci a zis aceasta spre deosebirea de oameni şi de cei numiţi în chip mincinos „dumnezei", care nu sînt nici puternici, nici fericiţi cu adevărat.

16. Împăratul celor ce împărăţesc şi Domnul celor ce domnesc[2], Cel ce singur are nemurire,

[1] Iar Teodorit tîlcuieşte zicerea aceasta aşa: „A adeverit cuvîntul despre înviere, judecată şi răsplătiri din cele cuvenite lui Dumnezeu. Astfel, numindu-L „fericit", a arătat mai întîi neschimbarea Lui, căci cel fericit din fire nu primeşte nici o schimbare; apoi, puterea, zicînd că El este «singurul puternic, Împăratul celor ce împărăţesc şi Domnul celor ce domnesc»; apoi, nepieirea, căci pe aceasta o cunoaşte doar Cel ce are nemurire. Apoi, neputînd a tîlcui însăşi firea dumnezeiască, a arătat lumina dimprejurul ei, căci zice [mai departe]: «locuind în lumina cea neapropiată». Dar nici aceasta nu e potrivită lui Dumnezeu, căci El are fire nescrisă împrejur, iar dacă «locuieşte» în lumină, înseamnă că Se cuprinde de ea. Ci [Apostolul Îl] laudă [pe Dumnezeu] pe cît poate şi-L vede pe cît ajunge; iar dacă lumina cea despre El e «neapropiată», cum ar putea fi El văzut? De aceea, Pavel a adăugat: «pe care nimeni din oameni nu L-a văzut»." [...] (*n. aut.*)

[2] Pentru ce Se numeşte Dumnezeu „împărat al împăraţilor şi Domn a domnilor"? Marele teolog [„văzător de Dumnezeu", *n. m.*] Dionisie Areopagitul zice aşa (în *Despre numirile dumnezeieşti*, capitolul 12): „Fiindcă Pricinuitorul tuturor este mai prea-desăvîrşit decît toate cu o covîrşire care le covîrşeşte pe toate, El e lăudat şi numit «Sfînt al sfinţilor» şi celelalte (adică şi «Împărat al împăraţilor», «Domn al domnilor» şi «Dumnezeu al dumnezeilor») după pricina cea mai presus izvorîtoare şi covîrşirea cea osebită. Cum ar zice cineva: Cît covîrşesc cele sfinte, sau dumnezeieşti, sau domnitoare sau împărăteşti peste cele ce nu sînt astfel, [...] cu atîta covîrşea [aceea] peste toate cele ce sînt astfel [...]." (*n. aut.*)

Zice: Singur Hristos, ca Dumnezeu, are nemurire din fiinţă şi din fire. Iar Îngerii, sufletele şi demonii, deşi se numesc „nemuritori", nu au nemurire din fire, ci după dar[1]. Şi nu au nemurire izvorîtoare, ci numai se împărtăşesc de dînsa, după puţina împărţire a începătoarei şi izvorîtoarei nemuriri a lui Dumnezeu.

locuind întru lumina cea neapropiată,

Dar lumina aceasta, întru care Apostolul zice că locuieşte Fiul, se cuprinde oare de vreun loc? Şi oare una este lumina, şi alta este Dumnezeu, Care locuieşte întru lumină? Şi cum, de vreme ce Fiul este El Însuşi lumină [a lumii]? O, cititorule! – vezi că, atunci cînd voim să spunem vreo noimă mare despre Dumnezeu, mintea noastră slăbeşte spre a înţelege şi limba noastră spre a grăi? Iar lumina lui Dumnezeu se numeşte „neapropiată" pentru că nici o minte credincioasă, dar mărginită – ori a Îngerilor,

[1] Însemnează că şi Sofronie al Ierusalimului, aducînd zicerea aceasta a Apostolului în mărturisirea de credinţă trimisă în scris la soborul al şaselea a toată lumea, zice că Îngerii sînt nemuritori după dar. Însă trebuie să ştim că, deşi Îngerii şi sufletele cele cuvîntătoare nu mor şi nu se topesc precum mor şi se topesc trupurile, ele mor însă după alt chip. Căci, aşa cum moare trupul cînd se desparte de suflet, tot astfel mor sufletele şi Îngerii cînd se despart, prin păcat, de darul lui Dumnezeu, care este viaţa cu adevărat. Pentru aceasta, atît îngerii [căzuţi], adică demonii, cît şi sufletele cele cuvîntătoare ale oamenilor păcătoşi au murit, despărţindu-se de darul lui Dumnezeu prin păcat, cum zice dumnezeiescul Grigorie al Tesalonicului despre sufletul cel cuvîntător: „Iar că sufletul cel cuvîntător este ca şi cum s-ar omorî, deşi are viaţă, ne-a învăţat marele Pavel, scriind că «văduva ce se răsfaţă, deşi vie, a murit» (*1 Timotei* 5:6). [...] Ci şi Domnul i-a poruncit oarecăruia a lăsa morţii să-şi îngroape morţii, numindu-i morţi după suflet pe acei îngropători ce viază după trup." Iar despre demoni zice acestea: „Fiindcă satana nu e numai duh mort, ci şi omorîtor al celor ce se apropie [de el]. Căci cei ce s-au împărtăşit (strămoşii adică) de murirea aceluia [cînd au călcat porunca] cea făcătoare de moarte [«cu moarte veţi muri!», *n. m.*] [ar fi murit numaidecît şi cu trupul], [...] dacă [satana] nu ar fi fost ţinut cu purtarea de grijă şi cu puterea cea bună, aşteptînd hotărîrea Aceluia ce le poartă pe toate doar cu cuvîntul, putere fără de care nimic nu se săvîrşeşte din cele ce se săvîrşesc." Dar s-ar nedumeri cineva şi ar zice că, de vreme ce Îngerii şi sufletele cele cuvîntătoare se fac moarte, atunci nici o făptură nu este nemuritoare, ci singur Dumnezeu. Răspundem că aşa este cu adevărat, căci singur Dumnezeu este cu totul nemuritor după fire şi după fiinţă, căci are viaţa cu totul neprefăcută şi neschimbată, iar Îngerii şi sufletele cele cuvîntătoare, neavîndu-şi viaţa cu totul neprefăcută şi neschimbată, nu au nici nemurirea după fire, ci după dar şi împărtăşire, şi astfel se poate a fi lipsiţi de dînsa în chipul arătat mai sus. [...] Şi vezi că Apostolul înţelege poate despre viaţa lui Dumnezeu covîrşirea cea întru covîrşire, şi vei înţelege că zicerea „Viu sînt Eu – zice Domnul" – s-a zis în chip potrivit despre Dumnezeu, Care singur are nemurire, avînd viaţa cea cu totul neprefăcută şi neschimbată. Şi să ne îndoim despre celelalte, cînd Însuşi Hristos (după firea Sa omenească) nu a avut nemurirea Tatălui? – fiindcă a gustat moarte pentru noi toţi." (*n. aut.*)

ori a oamenilor – nu se poate apropia de ea, din pricina covîrşitoarei şi nemărginitei sale străluciri.[1]

pe care nu L-a văzut şi nu-L poate vedea nimeni dintre oameni,

Zice: După firea dumnezeirii, nimeni nu L-a văzut şi nici nu-L poate vedea pe Fiul[2], iar după omenire S-a făcut văzut de oameni. Iar marele Ioan

[1] Iar marele Vasilie, glasul Bisericii, tîlcuieşte zicerea aceasta aşa: „Căci [lumina] cea neapropiată este [aceeaşi] cu lumina cea adevărată de care vorbeşte Ioan: «Era lumina cea adevărată» (*Ioan* 1:9). Şi cea adevărată este neapropiată, căci, neputînd să se uite la slava luminii Fiului, Apostolii au căzut cu feţele la pămînt pentru că El era lumină neapropiată." Mai acestea le zice şi fratele [Sfîntului Vasilie], dumnezeiescul Grigorie al Nissei, întinzîndu-se către Evnomie, cel ce zicea că una este lumina cea adevărată şi alta cea neapropiată, astfel: „Apoi cine este aşa de nătărău, încît a nu înţelege că cele ce se însemnează sînt acelaşi lucru? Iar cea adevărată şi cea neapropiată sînt la fel de neapropiate celor ce înţeleg împotrivă, căci, aşa cum adevărul nu primeşte amestecarea minciunii, tot astfel nu primeşte neapropierea apropierea celui dimpotrivă" (*Împotriva lui Evnomie*, cuvîntul al 12-lea). Şi iarăşi zice: „Pavel zice că [Dumnezeu] locuieşte în lumina cea neapropiată, [...] ceea ce e întocmai cu acea zicere evanghelică care spune că Tatăl este «întru Fiul». Căci Fiul este lumina adevărată şi, de vreme ce adevărul este neapropiat de minciună, Fiul este aşadar lumina neapropiată întru Care «locuieşte» Tatăl, adică întru Care *este* Tatăl. Căci Pavel înţelege aici că Tatăl locuieşte în lumina cea neapropiată" (la fel) – precum zice şi Hrisostom. Iar Dionisie Areopagitul numeşte lumina neapropiată „întuneric dumnezeiesc", fiindcă aceasta, pentru covîrşitoarea luminare, şi întunericul, din pricina covîrşitoarei întunecări, sînt la fel de nevăzute de ochi. „S-au lăsat – zice – tăcerii celei învăţătoare de taine tainele cele scumpe, şi slobode şi neprefăcute ale teologiei despre întunecarea cea mai presus de lumină, care prea-străluceşte în prea-întunecarea cea foarte strălucitoare, şi cu totul nepipăită şi nevăzută, umplînd foarte minţile cele fără de ochi cu strălucirile cele mai presus de frumuseţe" (*Despre tainica teologie*, capitolul 1). Şi iarăşi: „După chipul acesta, şi noi ne rugăm a ajunge la întunecarea cea mai presus de lumină şi, prin nevedere şi necunoştinţă, să vedem şi să cunoaştem cunoştinţa cea mai presus de vedere. Căci, [aici], a nu vedea şi a nu cunoaşte este chiar a vedea şi a cunoaşte" (la fel, capitolul 11). Iar ceea ce zice Pavel aici este asemenea zicerii lui David: „Cel ce Te îmbraci cu lumina ca şi cu o haină" (*Psalm 103*, stih 2). Deci lumina aceasta neapropiată a dumnezeirii se împarte către toţi Îngerii şi către toţi cei fericiţi, oarecum dregîndu-se [„potrivindu-se", *n. m.*] prin mijlocirea trupului cel ipostaziat dumnezeieşte al Domnului. Despre aceasta, Teodorit a zis: „După înomenire, (Dumnezeu) nu S-a arătat nici Îngerilor întru asemănarea slavei, ci folosind învelirea trupului ca pe o îmbrăcăminte adevărată şi vie" (dialogul întîi împotriva lui Eutihie). Şi dumnezeiescul Chiril Alexandrinul zice: „Glasul Dumnezeu-Părintelui este bun şi vrednic de laudă, însă [cu toate acestea], fiind stăpîniţi de temere nesuferită, (ucenicii) au căzut la pămînt [la schimbarea la faţă a Domnului, *n. m.*], ca şi prin aceasta să ne învăţăm că mijlocirea Mîntuitorului nostru s-a arătat prea de nevoie după chipul înomenirii celor de pe pămînt. Căci, dacă El nu S-ar fi făcut asemenea nouă, care din noi ar fi putut să-L vadă pe Dumnezeu şi slava Lui cea negrăită, nefiind cu putinţă a Se arăta vreunuia din cei născuţi? Căci El locuieşte în lumină neapropiată, cum a zis şi fericitul Pavel" (la tîlcuirea Evangheliei lui Matei, capitolul 17). (*n. aut.*)

[2] Iar că nimeni nu L-a văzut pe Dumnezeu după fiinţă şi după fire, mărturiseşte arătat şi întîiul dintre teologi, Ioan, zicînd: „Pe Dumnezeu, nimeni din oameni nu L-a văzut. Fiul

Hrisostom a zis mai sus că zicerile acestea – „Cel fericit şi singur puternic", „Împăratul împăraţilor şi Domnul domnilor" şi „Cel ce singur are nemurirea, Care locuieşte în lumina cea neapropiată" – se spun pentru Fiul. Apoi, zice mai jos că toate acestea se spun mai cu de-adinsul despre Tatăl, măcar că sînt şi ale Fiului şi ale Duhului Sfînt, fiindcă – zice dumnezeiescul Hrisostom – Pavel nu a pomenit mai sus doar de Fiul, ci şi de Tatăl, cînd a zis: „Îţi poruncesc înaintea lui Dumnezeu şi a lui Iisus Hristos".

Căruia cinste şi stăpînire veşnică! Amin!

Zice: Aşadar, dacă la Dumnezeu este totdeauna stăpînire şi putere firească şi înfiinţată, să nu te temi de primejdii, o, Timotei! – deşi această stăpînire şi putere a lui Dumnezeu nu se arată într-această vreme. Şi, dacă cinstea şi

cel unul născut, Cel ce este în sînul Tatălui, Acela L-a făcut cunoscut" (*Ioan* 1:18). Iar al doilea teolog, Grigorie – după ce i-a pomenit mai întîi pe Ilie, pe Manoe, pe Isaia, pe Iezechil şi pe ceilalţi mărturisiţi în *Scriptura Veche* că L-au văzut pe Dumnezeu – zice acestea: „Însă nici aceştia, nici altcineva din cei asemenea lor nu au stat la sfatul Domnului, după cea scrisă la *Ieremia*, unde zice: «Cine a stat la sfatul Domnului?» (capitolul 23:18). Nimeni nu ştie şi nu a tălmăcit firea lui Dumnezeu" (*Al doilea cuvînt teologic*). Zice şi marele Dionisie: „Dacă cineva L-a văzut pe Dumnezeu, a înţeles că nu pe El L-a văzut, ci ceva din cele ce sînt şi se cunosc ale Lui, El Însuşi fiind mai presus de minte şi prea-înalt peste fiinţă. [...]" (epistola către Gaius). Şi iarăşi zice teologul Grigorie: „Nici aerul nu a fost respirat tot de către cineva, nici fiinţa lui Dumnezeu nu a fost încăpută desăvîrşit de vreo minte sau cuprinsă de vreun glas, ci, scriindu-le umbrit pe cele ale Lui din cele ale Lui, adunăm oarecare închipuire mică şi neputincioasă. Şi bunul teolog nu e acela care a aflat totul, ci acela care socoteşte şi adună întru sine închipuirea adevărului mai mult decît altul" (*Cuvîntul al doilea despre Fiul*). Se nedumereşte însă dumnezeiescul Grigorie al Nissei pentru ce zice aici Pavel: „pe Care nici unul din oameni nu L-a văzut şi nici nu poate să-L vadă", iar Domnul a zis: „Fericiţi – cei curaţi cu inima, căci aceia Îl vor vedea pe Dumnezeu" (*Matei* 5:8)! Şi, dezlegînd nedumerirea, zice: „Ceea ce ar fi după fiinţă dumnezeiasca fire însăşi este mai presus de toată aflarea minţii celei pricepătoare. Dar, după alt cuvînt, dumnezeiasca fire se vede şi se pricepe, fiindcă Cel nevăzut după fire Se face văzut după lucrări. Căci, din oarecare lucrare, cel fericit [de către Mîntuitorul] Îl socoteşte pe Cel ce a lucrat, şi, prin buna potrivire a lumii, înţelepţii veacului acestuia pot înţelege înţelepciunea şi puterea cea mai presus de toate" (la tîlcuirea la *Matei*). Acelaşi Grigorie al Nissei se nedumereşte (întru oraţia la Ştefan, întîiul mucenic) de ce zice Pavel aici că „nimeni nu L-a văzut pe Dumnezeu şi nici nu poate să-L vadă", iar Ştefan a văzut slava lui Dumnezeu. Şi dezleagă nedumerirea arătînd că zicerea Apostolului ar fi fost mincinoasă doar dacă Ştefan ar fi văzut slava lui Dumnezeu cu putere omenească. Dar, de vreme ce Ştefan a văzut slava lui Dumnezeu întru puterea Duhului Sfînt, înseamnă că amîndoi spun adevărul, şi Apostolul, şi Ştefan. „Căci Ştefan – zice – nu a văzut dumnezeirea întru firea şi puterea omenească, ci s-a înălţat către înţelegerea lui Dumnezeu fiind ajutat de darul Sfîntului Duh. Şi, de altfel, Ştefan a văzut doar slava lui Dumnezeu, nu firea şi fiinţa Lui, iar Pavel zice aici că nimeni nu a văzut şi nici nu poate să vadă firea şi fiinţa lui Dumnezeu. De aceea, [cei doi] nu se împotrivesc unul altuia. (*n. aut.*)

slava lui Dumnezeu este totdeauna firească şi înfiinţată, să nu te întristezi şi să oboseşti cînd Dumnezeu Se necinsteşte de către cei necredincioşi.

Şi bine teologhiseşte aici dumnezeiescul Apostol, şi la vreme potrivită, căci, chemîndu-L mai sus ca martor pe Dumnezeu, era de urmat să vorbească şi despre slava şi puterea Lui pentru ca, auzind acestea, Timotei să se ruşineze şi să se întărească mai mult întru ispite. Şi zice că şi noi, toţi Creştinii, putem să-I aducem fără osîndire lui Dumnezeu astfel de slavoslovie, dacă nu vom iscodi firea şi fiinţa Lui cea nepricepută, ci numai o vom slăvi şi o vom cinsti[1] cum o cinsteşte şi o slăveşte Apostolul aici.

17. Bogaţilor din veacul de acum,

Aici, îi osebeşte pe bogaţii veacului de faţă, fiindcă sînt şi alţi bogaţi, în veacul viitor şi veşnic, adică toţi dreptii şi sfinţii.

porunceşte-le să nu cugete înalt,

Zice: O, Timotei! – porunceşte-le bogaţilor veacului acestuia să nu se mîndrească, fiindcă bogăţia naşte trufie şi mîndrie.[2]

nici să nădăjduiască întru neştiinţa bogăţiei,

Cu aceste cuvinte, Pavel doboară mîndria bogaţilor, zicînd: O, bogatule! – de ce te făleşti întru bogăţia ta? Şi de ce te mîndreşti în lucru neştiut şi nestatornic, ce cade cu lesnire de la unul la altul?[3] Nu auzi ce zice *Scriptura*? „Să nu se laude bogatul întru bogăţia sa!" (*1 Împăraţi* 1:10). Nu auzi că Iov, cel atît de bogat, nu se mîndrea şi nici nu se bucura în inima lui pentru bogăţia ce avea, precum singur mărturiseşte şi se blestemă pe sine că ar fi făcut aceasta? „M-am veselit cumva – zice – pentru că aveam atîta bogăţie şi că mîinile mele agonisiseră mult?" (*Iov* 31:25). Deci ia aminte ca nu cumva să te amăgeşti şi tu şi să auzi zicerea lui David: „Iată omul care nu L-a pus pe Dumnezeu ajutor al său, ci a nădăjduit pe mulţimea bogăţiei sale şi s-a împuternicit pe deşertăciunea sa" (*Psalm 51*:7).

[1] Vezi la stihul 20 al capitolului 6 al celei către Filipeni de ce adaugă Apostolul slavoslovia îndată ce pomeneşte numele Tatălui. (*n. aut.*)

[2] Despre aceasta a zis şi Hrisostom: „Nimic nu naşte aşa de multă umflare [mîndrie şi slavă deşartă la un loc, *n. m.*], nebunie şi trufie ca banii" (cuvîntul întîi la aceasta). Şi Icumenie zice: „Nimic nu-l umflă şi nu-l înalţă pe om mai mult decît bogăţia". (*n. aut.*)

[3] Pentru aceasta zice şi Teodorit: „Cîştigarea bogăţiei este «neştiinţă», căci avuţia vine acum la acesta, iar mai peste un ceas se mută la celălalt; şi, mulţi domni avînd, nu este a nici unuia. Pentru aceasta şi Dumnezeu înfricoşează, prin dumnezeieştii Săi Prooroci, că va sufla şi va risipi din mîinile bogaţilor bunătăţile întru care nădăjduiesc şi se fălesc ei. Căci, prin Proorocul Agheu, zice aşa: „V-aţi aşteptat la mult, dar iată că aveţi puţin. Aţi strîns mult, dar Eu am risipit truda voastră!" (capitolul 1, stih 9). Iar prin Proorocul Maleahi zice aşa: „Voi ziceţi: Masa Domnului este spurcată şi bucatele de pe ea sînt de dispreţuit. Şi Eu le-am împrăştiat pe ele – zice Domnul Atotţiitorul" (1:13). [...] Şi acelaşi Teodorit zice iarăşi către cei bogaţi – după marele Vasilie: „Ci noi nu ne împărtăşim de bunătatea bogăţiei, pururea amăgindu-ne de ea, [căci] mai tîrziu banii îi va avea altul." [...] Şi marele Vasilie a zis: „Celelalte avuţii nu sînt mai mult ale celor ce le au decît ale altora, la întîmplare, aşa cum sînt zarurile la joc, care se aruncă încolo şi încoace. Şi singura din avuţii nerăpită este fapta bună a cuiva, care rămîne la dînsul şi cît e viu, şi cînd se sfîrşeşte" (*Cuvînt către tineri*). (*n. aut.*)

ci întru Dumnezeul cel viu, Care ni le dă pe toate cu îmbelşugare;

Zice: O, Timotei! – porunceşte bogaţilor să nu nădăjduiască întru bogăţia cea de nimic, ci întru Dumnezeul cel viu, Care rămîne pururea şi ne dăruieşte cu multă îndestulare şi îmbelşugare şi aerul, şi apa, şi lumina, şi rodurile pămîntului, şi vremile, şi cele patru schimbări ale vremilor – a primăverii, a verii, a toamnei şi a iernii – şi toate celelalte bunătăţi. Iar oamenii lacomi de avuţii îşi însuşesc şi bunătăţile acestea obşteşti pe care Dumnezeu le dă deopotrivă tuturor oamenilor – şi săracilor, şi bogaţilor – fără vreo osebire şi alegere. Doar aceasta este bogăţia, doar aceasta este comoara cea nemuritoare şi nestricăcioasă, adică adevărata nădejde întru Dumnezeul cel viu. Iar Dumnezeu este Acela ce dă bogăţie mai ales oamenilor îmbunătăţiţi, care nădăjduiesc cu totul întru Dînsul. [...] O, cititorule! – învaţă din cuvintele acestea ale Apostolului că Dumnezeu l-a făcut bogat pe tot omul, dăruindu-i fiecăruia toate bunătăţile pămîntului, căci zice: „Deschizi mîna Ta şi saturi toată vietatea de bună-voinţă" (*Psalm 144*:17), şi iarăşi: „Bun este Domnul tuturor" (*Psalm 144*:29), şi: „Deschizînd mîna Ta, toate se vor umple de bunătate" (*Psalm 103*:29). Aşadar deşert şi fără de minte este Creştinul ce se întristează că e sărac, de vreme ce are bogăţie nedeşertată: pe Dumnezeu şi nădejdea întru Dumnezeu, de la Care nu se va lipsi de nici o bunătate, căci zice: „Bogaţii au sărăcit şi au flămînzit, iar cei ce nădăjduiesc spre Domnul nu se vor lipsi de tot binele" (*Psalm 33*:10); şi: „Aruncă nădejdea ta spre Domnul, şi El te va hrăni" (*Psalm 54*:25).

18. să facă ce e bine: să se îmbogăţească întru lucruri bune,

Zice: O, Timotei! – Porunceşte-le bogaţilor să săvîrşească faceri de bine şi, dacă voiesc şi iubesc a fi bogaţi, să se îmbogăţească întru fapte bune.

să fie lesne dătători,

Adică: Porunceşte-le bogaţilor să-şi împartă cu lesnire bogăţia la săraci şi la cei ce au trebuinţă.

să fie împărtăşitori,

Porunceşte-le bogaţilor să fie împărtăşitori, adică să arate dragoste, smerenie, pogorîre către fraţii lor săraci, vorbindu-le cu blîndeţe şi primindu-i cu faţă lină, fiindcă, „pe dătătorul cel lin, îl iubeşte Dumnezeu" (*2 Corinteni* 9:7), precum a zis acelaşi Apostol însuşi. Şi Sirah zice: „Întru toată darea, alinează-ţi faţa ta" (*Sirah* 35:8).[1]

19. învistierindu-şi temelie bună în viitor,

O, Timotei! – porunceşte-le bogaţilor să-şi învistierească temelie bună şi statornică în viaţa ce va să fie. Căci, dacă se va pune temelie statornică la o casă, toate cele zidite deasupra vor fi statornice şi neclintite. Aşadar Apostolul a vorbit aici de „temelie" fiindcă fapta bună şi veacul cel viitor sînt lucruri statornice şi adevărate. Dar cum îşi vor învistieri bogaţii şi vor pune temelie statornică în viitor? Dacă nu îşi vor învistieri bogăţia îngropînd-o ca pe o comoară în pămînt, unde nu este lipsită de primejdie, ci, prin milostenie către săraci, şi-o vor învistieri în ceruri, acolo unde bogăţia lor rămîne neprimejduită – precum a zis Domnul: „Nu vă adunaţi vistierii pe pămînt, unde moliile şi rugina le strică, iar furii le sapă şi le fură! Ci adunaţi-vă vistierii în cer, unde nici molia, nici rugina nu le strică, şi furii nu le sapă şi nu le fură" (*Matei* 6:19). În acest chip, bogaţii vor pune mîntuirii lor temelie bună în viitor, fiindcă bogăţia se va face răscumpărare sufletelor lor – precum zice Solomon: „Izbăvirea sufletului omului este bogăţia sa" (*Pilde* 13:8). Şi, cînd vor muri, săracii pe care i-au miluit îi vor primi în veşnicele lor sălaşuri – precum zice Domnul: „Faceţi-vă vouă prieteni din mamona nedreptăţii, pentru ca, atunci cînd veţi lipsi, să vă primească în veşnicele lor locaşuri" (*Luca* 16:9).[2]

ca să se apuce de viaţa cea veşnică.

[1] Şi Teodorit îl numea „împărtăşitor" pe cel netrufaş. (*n. aut.*)

[2] Iar Teodorit tîlcuieşte zicînd aşa: „A numit «neştiinţă» cîştigarea bogăţiei, şi «temelie bună» cîştigarea bunătăţilor ce vor să fie, căci acelea sînt nemişcate şi neschimbate." (*n. aut.*)

Zice: Dacă vor face acestea, bogaţii vor moşteni viaţa cea veşnică, fiindcă lucrarea faptelor bune – şi mai ales a milosteniei, pe care mai sus a numit-o „bună temelie" – le pot pricinui cîştigarea împărăţiei ce va să fie, căci zice: „Veniţi, blagosloviţii Părintelui Meu, şi moşteniţi împărăţia gătită vouă de la întocmirea lumii. Căci am flămînzit, şi Mi-aţi dat să mănînc. Am însetat, şi M-aţi adăpat" (*Matei* 15:34) şi celelalte.

20. O, Timotei! – păzeşte zălogul pe care ţi l-am încredinţat,

Zice: O, fiul meu Timotei! – păzeşte bine toate cele poruncite de mine, pentru că sînt porunci dumnezeieşti şi stăpîneşti, şi ia aminte să nu faci vreo scădere! Căci despre acestea a zis la începutul epistolei: „Această poruncă îţi încredinţez, Timotei" (1:18).[1]

depărtîndu-te de spurcatele glasuri deşarte.

Zice: Fereşte-te şi fugi de glasurile deşarte, adică de cuvintele zadarnice, necurate şi spurcate. Cu aceasta însă, Pavel arată că sînt şi vorbe zadarnice, dar nu necurate. Iar fericitul Ioan Hrisostom a citit „glasurile cele noi", adică: Fereşte-te de sfaturile cele noi ale învăţătorilor mincinoşi!

şi de punerile împotrivă ale cunoştinţei mincinoase,

Aici, Pavel numeşte „cunoştinţă mincinoasă" cunoştinţa ereticilor şi a necredincioşilor. Căci – unde nu povăţuieşte înainte credinţa, ci toate înţelegerile se nasc din silogisme omeneşti – acolo nu este cunoştinţă adevărată, ci mincinoasă şi rătăcită, şi însuşi numele ei minte. Pentru aceasta a zis Isaia: „Căci, de nu veţi crede, nici nu veţi înţelege" (capitolul 7:9). Şi, din cele spuse de Apostol aici, însemnează că sînt şi ziceri împotrivă de care se cuvine a te feri de la început şi a nu te împleti cu dînsele nicicum.

21. cu care lăudîndu-se, unii au rătăcit de la credinţă.

De ce cad din dreapta-credinţă cei care se laudă şi se fălesc întru cunoştinţa cea mincinoasă? Cel ce urmează silogismelor sale omeneşti urmează a se rătăci şi a cădea din credinţă nesmintit, căci credinţa, fiind învoire fără îndoială, nu primeşte silogisme. Şi socotesc că Apostolul a zis acestea

[1] Iar Teodorit înţelege prin „zălog" darul Sfîntului Duh pe care îl primise Timotei prin hirotonie. (*n. aut.*)

pentru ereticii zişi cunoscători (gnostici), care erau plini de toată necurăţia şi fapta de ruşine – precum zice atît Apostolul Iuda în epistola sa sobornicească, cît şi Sfîntul Epifanie. Căci pentru aceasta a numit şi Pavel „spurcate" şi „necurate" glăsuirile lor cele deşarte şi „mincinoasă" cunoştinţa lor. Iar începătorul şi apărătorul eresului acestor gnostici a fost Nicolae, unul din cei şapte diaconi.[1]

Darul [fie] cu tine! Amin!

După obicei, fericitul Pavel pune ca pecete asupra tuturor cuvintelor zise în epistolă darul lui Dumnezeu, de Care nu numai că se dă, ci se şi păzeşte toată bunătatea. Şi – o! – de am dobîndi şi noi cu îmbelşugare acest dar dumnezeiesc, ca printr-însul să păzim şi să nu pierdem bunătăţile dobîndite tot de la el, slăvindu-L pe Hristos, pe dătătorul şi hărăzitorul tuturor darurilor, împreună cu Părintele şi cu Sfîntul Duh, Căruia slava în veacurile veacurilor! Amin![2]

Epistola aceasta s-a scris din Laodichia (care este mitropolie a Frigiei Pacatiane) – aşa cum scrie Apostolul în epistola către Coloseni. Şi vezi la capitolul 4 al aceleia, stih 16. (n. aut.)

[1] Pentru aceasta zice şi Teodorit: „«Cunoscătorii» (gnosticii) s-au numit aşa pe ei înşişi zicînd că Dumnezeu le-a descoperit lor lucruri nespuse de *Dumnezeiasca Scriptură*, iar acestea sînt pline de toată păgînătatea şi înverşunarea. Şi dumnezeiescul Pavel a zis în chip potrivit că această «cunoştinţă» se numeşte aşa în chip mincinos, de vreme ce ea are întunecarea necunoştinţei, iar nu lumina cunoştinţei de Dumnezeu." (*n. aut.*)

[2] Înseamnă că zicerea „Darul cu tine! Amin!" este îmbrăţişarea dumnezeiescului Pavel, pe care de trei ori fericitul Apostol al Domnului obişnuieşte să o scrie cu însăşi sfîntă mîna sa. Şi aceasta e în loc de: „Fii sănătos!", cum obişnuim noi a scrie la sfîrşitul scrisorilor noastre – precum zice fericitul Teodorit.

Vrednice de laudă sînt însă şi cele adăugate de acelaşi Teodorit la sfîrşitul tîlcuirii acestei epistole: „Învăţătura acestei epistole se cuvine a fi păzită cu scumpătate de către toţi cei învredniciţi de preoţie, şi pomenită pururea ca un canon [«dreptar», *n. m.*] după care să-şi îndrepte atît zisele, cît şi faptele, căci aşa este cu putinţă a se face părtaşi ai mărturisirii lui Timotei şi a fi însuşiţi prea-dumnezeiescului Pavel." (*n. aut.*)

TÎLCUIREA CELEI DE A DOUA EPISTOLE CĂTRE TIMOTEI[1]

A SLĂVITULUI ŞI PREA-LĂUDATULUI APOSTOL PAVEL

de

Sfîntul Teofilact, Arhiepiscopul Bulgariei

tălmăcită din elina veche în cea nouă şi
împodobită cu felurite însemnări de către
Nicodim Aghioritul

[1] Înseamnă că – după Teodorit – această epistolă este cea mai de pe urmă, adică a patrusprezecea după rînduială şi după vremile în care şi-a scris epistolele fericitul Pavel. După acelaşi Teodorit, înseamnă şi că Timotei nu se afla în Efes cînd Pavel i-a trimis epistola aceasta, ci într-altă parte. Şi [Teodorit] socoteşte aceasta din cuvîntul ce-l zice la sfîrşitul epistolei (capitolul 4, stihul 2), anume că Apostolul l-a trimis pe Tihic *în Efes*, în loc să zică: Iar pe Tihic l-am trimis *acolo*. (*n. aut.*)

Pricina acestei trimiteri[1], după Hrisostom, Teodorit, Teofilact şi Icumenie

De ce trimite fericitul Pavel şi a doua epistolă către Timotei? O spune singur întru cea dintîi, scriind într-aceea aşa: „Îţi scriu acestea nădăjduind să vin către tine curînd" (capitolul 3:14). Deci, fiindcă nu a putut să meargă la Timotei – precum scria – aflîndu-se legat în temniţă de împăratul Nero, Pavel a trebuit să-i scrie şi a doua epistolă. O dată, pentru ca, în locul înfăţişării sale, să-l mîngîie prin scrisori pe Timotei, care poate se necăjea pentru lipsa învăţătorului său şi pentru greutatea de a purta ocîrmuirea bisericii din Efes. Şi alta încă, pentru a-l întări, fiindcă ostenise întru îngrijirea turmei. Căci bărbaţii cei mari şi puternici obosesc şi ostenesc de purtarea de grijă a turmei şi a bisericilor, fiind bătuţi din toate părţile de valurile ispitelor, mai ales întru acele vremi, cînd pretutindeni erau goane şi războaie asupra Creştinilor[2]. Iată aşadar pricinile pentru care fericitul Pavel a scris şi această a doua epistolă către Timotei. După Hrisostom, a stat însă şi a treia pricină, anume eresurile începute de către învăţătorii Iudeilor, despre care Pavel a arătat şi în cea dintîi epistolă.

Deci, mai întîi, Pavel îi aduce aminte lui Timotei de buna-cinstire de Dumnezeu şi de credinţa strămoşilor lui. În al doilea rînd, zice că Frigel şi Ermoghen cei din Asia şi-au întors feţele de către lanţurile sale, şi că doar blagoslovitului Onisifor îi mărturiseşte har, pentru că arătase multă sîrguinţă mergînd la Roma şi rămînînd lîngă dînsul. Al treilea, îi porunceşte lui Timotei să se ferească de întrebările nebuneşti, pentru că din acestea se nasc gîlcevile şi pentru că din acestea căzuseră din credinţa lui Hristos Imeneu şi Filit, care ziceau că învierea se făcuse deja. Al patrulea, îl sfătuieşte să ia aminte la învăţătură, căci în vremile cele mai de pe urmă vor fi

[1] După Meletie (în tomul întîi al *Istoriei Bisericeşti*), această epistolă s-a scris în anul 37 după înălţarea Domnului. (*n. aut.*)

[2] Scriu cu majusculă cuvîntul „Creştin" ca să arăt că el numeşte un neam osebit, alcătuit din cei botezaţi din toate celelalte neamuri. Acesta e *norodul cel nou al lui Dumnezeu*, *noul Israil*, de vreme ce Iudeii au pierdut această vrednicie atunci cînd s-au lepădat de Hristos-Dumnezeu. (*n. m.*)

unii oameni iubitori de sine şi iubitori de îndulcire mai mult decît de Dumnezeu, astfel încît trebuie să vadă dinainte, ca să-i încredinţeze pe Creştini a nu se amăgi de unii ca aceia, atît în purtări, cît şi la amărunţita învăţătură a credinţei. Al cincilea, îi arată că venise vremea dezlegării şi a morţii sale şi că avea a se face jertfă pentru Hristos. În al şaselea şi ultimul rînd, îi porunceşte să vină curînd la Roma, aducîndu-i cărţile şi felonul. Şi, sfătuindu-l să se păzească de arămarul Alexandru, pentru că arătase multe rele asupra lui, sfîrşeşte epistola.

Se vede însă – precum zice Hrisostom – că această epistolă s-a făcut aproape de moartea fericitului Pavel, aşa cum el însuşi o arată aici, zicînd: „Iată, eu mă jertfesc, şi vremea topirii mele a sosit" (*2 Timotei* 4:6).

CAPITOLUL I

1. Pavel, Apostolul lui Iisus Hristos, prin voia lui Dumnezeu, după făgăduinţa vieţii celei în Hristos Iisus,

Pavel deşteaptă şi mîngîie sufletul lui Timotei încă din înainte-cuvîntarea epistolei, zicînd: O, Timotei! – nu căuta la primejdiile vieţii acesteia, pentru că ele ne pricinuiesc viaţa veşnică. Noi ne-am făcut apostoli ai lui Hristos ca să murim aici pentru El şi să vieţuim veşnic împreună cu Dînsul acolo. Şi îl mîngîie pe Timotei chiar de la început pentru ca acela să nu se întristeze mai mult, auzind că învăţătorul său Pavel se află în primejdii şi în închisori. Şi vezi că „după făgăduinţă" numeşte viaţa cea întru Hristos, ca şi cum i-ar zice aşa: De vreme ce viaţa cea întru Hristos este după făgăduinţă, deci dacă Domnul a făgăduit să ne dea aceasta în veacul viitor, atunci nu o căuta în veacul acesta! Şi viaţa este „în Hristos", adică împreună cu Hristos, sau întru Hristos, pentru că El ne va da această viaţă şi o va păzi. Căci viaţa aceasta simţită se păzeşte cu hrană şi cu băutură, iar cea gîndită, cea duhovnicească, se păzeşte întru Hristos şi de către El se ţine, căci El ne este şi ne va fi toate în tot veacul acela.[1]

2. lui Timotei, iubitului fiu:

Este cu putinţă a fi cineva fiu, dar a nu fi iubit, din pricina răutăţii sale. De aceea îi numeşte Pavel pe Galateni „fii" şi îl doare pentru dînşii, zicînd: „Copiii mei, pe care iarăşi mă chinuiesc a vă naşte" (*Galateni* 4:16). Iar Timotei nu era numai fiu după duh al fericitului Pavel, ci era şi iubit, pentru faptele bune pe care le avea. Şi, cu acest cuvînt, Pavel arată că nu se dusese la Timotei fiind oprit de sila şi din nevoia cea din afară, iar nu pentru că s-ar fi mîniat asupra lui, ori l-ar fi mustrat pentru ceva.

har, milă, pace de la Dumnezeu-Părintele şi de la Hristos Iisus, Domnul nostru!

Pavel îi scrie aici lui Timotei aceeaşi oraţie şi rugăciune ca şi în epistola dintîi; pentru aceasta, citeşte tîlcuirea de acolo.

3. Mulţumesc lui Dumnezeu,

[1] Iar Teodorit tîlcuieşte zicerea aceasta aşa: „Apostol – zice – m-a pus şi m-a ales Stăpînul Dumnezeu Hristos, ca să propovăduiesc oamenilor făgăduita viaţă veşnică. (*n. aut.*)

Vezi – o, cititorule! – ce covîrşitoare dragoste are fericitul Pavel către Timotei? Mulţumesc lui Dumnezeu – zice – pentru că, iubindu-te, îmi aduc aminte de tine. Aceasta este dragostea şi prietenia adevărată, cînd cineva se împodobeşte şi se cinsteşte întru prieteşugul celui iubit.[1]

Căruia slujesc din strămoşi întru curată conştiinţă,

Şi cum zice aici Pavel că-I slujise lui Dumnezeu cu conştiinţă curată[2], de vreme ce nu-L credea pe Fiul Lui, pe Iisus Hristos? Răspundem că Pavel înţelege aici prin „conştiinţă" viaţa îmbunătăţită pe care o avea. Căci, deşi era Evreu şi necredincios întru Hristos, totuşi era cinstit întru vieţuire. Sau zice că şi atunci cînd îi gonea pe Hristos şi pe Creştini, o făcea tot din rîvnă pentru Dumnezeu, iar nu cu patimă şi cu socoteală omenească, precum fac mulţi eretici, care, ştiind că eresurile lor sînt putrede şi mincinoase, totuşi le întăresc şi le apără pentru slava omenească. Despre aceasta le scria şi Filipenilor, zicînd: „(...) după rîvnă, gonind Biserica; după dreptatea cea din *Lege*, aflîndu-mă neprihănit" (*Filipeni* 3:6). Iar înţelegerea zicerii este aceasta: O, Timotei! – să nu socoteşti că unele cuget cu inima, şi altele zic cu gura! Ba! – conştiinţa mea este curată de toată făţărnicia, şi cel ce am fost totdeauna sînt şi acum. Deci nu mint cînd zic că te iubesc şi că îmi aduc aminte de tine neîncetat.

căci necurmată pomenire am despre tine întru rugăciunile mele noaptea şi ziua, dorind a te vedea,

Zice: Mulţumesc lui Dumnezeu că-mi aduc aminte de tine! Şi nu la întîmplare, pomenindu-te întru rugăciunile mele o dată sau de două ori, ci rugîndu-L pe Dumnezeu pentru tine noaptea şi ziua, ca să împlinească dorul ce-l am de a te vedea. Deci, fiindcă doresc atît de mult să te văd, cum ar fi chip a mă lipsi de atîta îndulcire, dacă ar fi cu putinţă să vin? Este aşadar arătat că nu pot să vin. Dar de ce nu zice Pavel pricina descoperit, anume că era oprit şi închis de Nero? Ca să nu-l întristeze pe Timotei chiar de la începutul epistolei; însă la sfîrşit va arăta aceasta.

4. aducîndu-mi aminte de lacrimile tale, ca să mă umplu de bucurie.

[1] Care este prietenul adevărat şi curat şi adevărata dragoste şi prietenie, vezi la subînsemnarea zicerii „iubindu-vă pe voi" (*1 Tesaloniceni* 2:8). (*n. aut.*)

[2] Ce este slujirea, vezi la subînsemnarea zicerii „căci martor îmi este Dumnezeu, Căruia Îi slujesc întru duhul meu" (*Romani* 1:9). (*n. aut.*)

Uneşte zicerea aceasta cu cea de mai sus, căci este săritoare: „Doresc să te văd, ca să mă umplu de bucurie", apoi ca în paranteze: „aducîndu-mi aminte de lacrimile tale". Şi zice: Dacă ţi-aş fi neprieten şi nu aş voi să vin să te văd, totuşi lacrimile tale, venindu-mi întru pomenire, ar fi fost de ajuns să-mi înduplece inima ca să vin şi să mă îndulcesc de tine. Căci urma să fi plîns şi să se fi tînguit Timotei cînd se despărţea de Pavel mai mult decît un prunc care se desparte de ţîţa mamei sale.

5. Îmi aduc iarăşi aminte de credinţa nefăţarnică ce este întru tine,

Zice: Doresc să te văd pentru că îmi aduc aminte nu numai de lacrimile tale, ci şi de credinţa ta curată şi neamăgitoare pe care o ai către mine. Fiindcă mare îndreptăţire îţi era şi aceasta pentru a fi iubit de mine şi a mă trage să vin să te văd.

care s-a sălăşluit mai întîi întru moaşa [bunica, n. m.] ta Loida şi întru maica ta Evnichi

Iată şi altă oraţie şi altă îndreptăţire a lui Timotei spre a fi iubit de Pavel, anume că el se trăgea din născători şi strămoşi credincioşi Creştini, măcar că erau coborîtori din Iudei. Tatăl său se cobora însă din Elini.[1] Şi vezi – o, cititorule! – că *Legea cea Veche* începuse a se dezlega, fiindcă se făceau amestecări de sînge prin nunţi: bărbaţi de neam Elin luau femei Iudee şi femei Eline luau bărbaţi Iudei, lucru pe care *Legea* îl oprea foarte.

şi sînt încredinţat că şi întru tine.

Fiindcă fiii şi nepoţii slăvesc şi cinstesc faptele bune ale născătorilor şi înainte-născătorilor lor dacă urmează acelora; iar dacă nu, faptele bune ale acelora sînt spre ruşinarea şi necinstea lor. De aceea, Pavel îi zice lui Timotei: Sînt desăvîrşit încredinţat că credinţa înainte-născătorilor tăi se află şi întru tine. Aşadar, ai credinţă nefăţarnică şi curată, întemeiată fiind în inima ta de mai înainte, de la născătorii tăi, şi de aceea este cu neputinţă a se clinti.

6. De aceea, îţi aduc aminte să aprinzi darul lui Dumnezeu

[1] Căci zice Sfinţitul Luca, în *Fapte*: „Şi a sosit în Dervi şi în Listra. Şi, iată, era acolo un ucenic cu numele Timotei, fiul unei femei Iudee credincioase şi al unui tată Elin" (*Fapte* 16:1), femeie despre care Teodorit zice că, „deşi era Iudee, a crezut în Mîntuitorul tuturor". (*n. aut.*)

Zice: Ştiind că ai credinţă nefăţarnică, te îndemn să aprinzi darul Sfîntului Duh pe care l-ai luat pentru apărarea şi ocîrmuirea Bisericii, pentru a săvîrşi semne şi minuni şi – în scurt – pentru a face toată fapta bună potrivită episcopului; te îndemn aşadar să mai aprinzi darul acesta, adică să-l faci viu şi puternic totdeauna, nelăsîndu-l să se stingă. Căci, aşa cum focul are trebuinţă de lemne ca să ardă, tot astfel şi darul Duhului are trebuinţă de osîrdie, de luare-aminte şi de inimă deşteaptă, ca totdeauna să clocotească; fiindcă, de ar lipsi acestea, darul se stinge, precum zice acelaşi şi în altă parte: „Duhul să nu-L stingeţi!" (*1 Tesaloniceni* 5:20), zicere a cărei tîlcuire citeşte-o.[1]

care este întru tine prin punerea mîinilor mele.

Zice: Darul Sfîntului Duh ce se află întru tine l-ai primit punînd eu mîinile pe capul tău cînd te-am hirotonit episcop. Tu însă fă mai puternic focul acestui dar, şi umple de îndrăzneală, de bărbăţie şi de cutezare darul cuvîntului şi al învăţăturii pe care l-ai luat şi stai propovăduind cu vitejie şi cu mărime de suflet.

7. Căci Dumnezeu nu ne-a dat duh de temere, ci de putere,

Adică: Noi, Apostolii şi toţi Creştinii, nu am luat Duhul Sfînt ca să ne temem şi să ne sfiim, ci pentru a fi puternici întru ispite, înfăţişînd adevărul evangheliei[2] cu bărbăţie şi cu putere. Căci Dumnezeu dă multora duh de mare temere, precum este scris în *Istoriile Împăraţilor*: „(...) şi a căzut peste dînşii duh de temere"[3], adică Dumnezeu a pus întru dînşii frică.

de dragoste

[1] „Căci – zice Teodorit – precum untul-de-lemn face mai puternică flacăra candelei, tot astfel buna osîrdie a sufletului trage la sine darul prea-Sfîntului Duh." Vezi şi subînsemnarea zicerii „cu Duhul înfierbîntîndu-vă" (*Romani* 12:11). (*n. aut.*)

[2] Nu e vorba de vreo carte a *Evangheliei*, ci de buna-vestire a mîntuirii oamenilor prin Iisus Hristos. (*n. m.*)

[3] În *Scriptură* nu am putut afla zicerea aceasta scrisă chiar aşa, dar se găsesc altele asemănătoare şi de aceeaşi putere [cum ar fi]: „Celor ce vor rămîne dintre voi le voi trimite în inimi frica în pămîntul vrăjmaşilor lor" (*Levitic* 26:36) [...]. Se vede însă că aceasta e zicerea rostită de Dumnezeu, prin Isaia, despre Ravsane către oamenii împăratului Ezechia trimişi la dînsul: „Aşa grăieşte Domnul: Nu te teme de vorbele ce le-ai auzit şi cu care M-au hulit pe Mine slugile regelui Asiriei. Căci, iată, voi trimite în el duh, şi va auzi o veste şi se va întoarce în ţara sa, iar acolo îl voi lovi cu sabia" (*4 Împăraţi* 19:6). Iar de Isaia se scrie aşa: „Iată, Eu voi pune întru el duh (de temere adică) şi, auzind veste, se va întoarce în ţara sa" (capitolul 37:7). (*n. aut.*)

Zice: Dumnezeu ne-a dat duh de dragoste, atît către Dumnezeu, cît şi către aproapele. Căci a-L iubi pe Dumnezeu ca pe un tată al nostru avem de la Sfîntul Duh, Care ne face să strigăm: „Avva, Părinte!" (*Romani* 8:15); şi a nu ne clătina din dragostea de aproapele nostru este tot dar pricinuit din puterea lui Dumnezeu. Iar a ne sminti se pricinuieşte din temere şi din micşorare de suflet. Însă, deşi darurile de mai sus ale puterii şi ale dragostei se pricinuiesc de la Duhul Sfînt, totuşi se cuvine ca şi noi să arătăm alegerea noastră şi să facem ceea ce putem spre cîştigarea acelora.

şi de întreagă-înţelepciune.

Zice: Dumnezeu ne-a dat duh de întreagă-înţelepciune, adică să avem minte sănătoasă şi să fim întreg-înţelepţi, după aşezarea sufletului înţelepţind nerînduiala patimilor ce sînt întru noi – după Teodorit. Sau, să avem ca întreagă-înţelepciune a noastră pe Duhul Sfînt, şi, cînd se întîmplă a ne veni vreo ispită, să o primim spre înţelepţirea şi îndreptarea noastră, făcîndu-ne îndreptători şi altora.

8. Deci să nu te ruşinezi de mărturisirea Domnului nostru,

Mulţi oameni fără minte şi ticăloşi, cercetînd cu slabe cugetări omeneşti dumnezeieştile taine cele mai presus de înţelegere, socotesc de ruşine a zice că Fiul lui Dumnezeu S-a răstignit, neştiind – nebunii! – că prin cruce s-a făcut fiu al lui Dumnezeu omul, care era osîndit. Ci tu – o, Timotei! – să nu te ruşinezi, ci mai ales cutează şi propovăduieşte-L pe El. Dar nu a zis: „să nu te temi", ci: „să nu te ruşinezi", ca să arate cu aceasta că lucrul nu are primejdie, ci numai ruşine, zicînd: Dacă vei defăima această ruşine, toate celelalte sînt fără primejdie. Pentru aceasta şi Domnul a suferit crucea defăimînd ruşinea, precum zice acelaşi Pavel: „Nu mă ruşinez de evanghelia lui Hristos, căci este putere a lui Dumnezeu spre mîntuirea a tot celui ce crede" (*Romani* 1:16).

nici de mine, legatul,

Zice: O, Timotei! – să nu te ruşinezi că sînt legat cu lanţuri eu, învăţătorul lumii şi cel care învii morţii. Fiindcă nu sînt legat ca un făcător de rele, pentru fapte necuviincioase, ci sînt legat al lui Hristos. Căci, dacă Hristos nu S-a ruşinat a suferi osînda şi ocara morţii de cruce pentru mine, cum mă voi ruşina eu a suferi legături şi lanţuri pentru Dînsul?

ci împreună-pătimeşte cu evanghelia

Adică: O, Timotei! – Să nu arăţi doar prin cuvinte goale că nu te ruşinezi de crucea lui Hristos şi de legăturile mele, ci, pe lîngă aceasta, fă-te şi cu cercarea şi cu faptele împreună-părtaş al patimilor lui Hristos şi al meu. Această îndrăzneală şi putere pe care o pune Pavel aici în sufletul lui Timotei s-a arătat umbrit şi mai sus, cînd a zis că Dumnezeu ne-a dat „duh de putere". Dar ce vrea să zică aceasta: „pătimeşte împreună cu evanghelia"? Oare că evanghelia pătimeşte? Ba! – ci zice aceasta: Pătimeşte împreună cu mine pentru propovăduirea evangheliei lui Hristos! Sau, „evanghelia" îi arată pe toţi propovăduitorii şi ucenicii evangheliei, aşa cum întru cea dintîi către Corinteni i-a numit „evanghelie" pe Creştinii ce o vesteau: „Şi Domnul a rînduit celor ce vestesc evanghelia a vieţui din evanghelie (adică de la Creştinii ce primesc evanghelia)" (*1 Corinteni* 9:14). Deci zice: O, Timotei! – pătimeşte şi tu împreună cu cei ce propovăduiesc evanghelia şi cu ucenicii. Mai cu iscodire, se poate înţelege însă că „pătimire a evangheliei" este oprirea evangheliei şi necredinţa multora către dînsa. Deci şi tu – o, Timotei! – primejduieşte-te împreună cu evanghelia, care pătimeşte fiind oprită de vrăjmaşi şi nu se crede de către Elini şi Evrei.[1]

după puterea lui Dumnezeu.

Fiindcă zicerea „pătimeşte" de mai sus era un cuvînt îngreuietor, Pavel îl mîngîie şi-l uşurează acum pe Timotei, zicînd: O, Timotei! – să nu socoteşti că ai să poţi pătimi cu puterea ta – nu! –, ci cu puterea lui Hristos. Căci lucrul tău este numai a voi să pătimeşti şi să te sîrguieşti spre aceasta, iar puterea de a suferi patimile este a lui Hristos.

9. El ne-a mîntuit şi ne-a chemat cu chemare sfîntă

Cu aceste cuvinte, Apostolul arată semnele puterii lui Dumnezeu: Dumnezeu – zice – ne-a mîntuit şi, depărtaţi fiind noi, ne-a chemat la Sine ca să ne facă sfinţi. Deci, Acela care ne-a mîntuit chiar nevrînd noi are să ajute mîntuirii noastre cu mult mai vîrtos acum, cînd voim a ne mîntui.[2]

[1] Iar Teodorit tîlcuieşte aşa: „A numit pătimirea propovăduitorilor «patimă a evangheliei» căci pentru aceasta sufereau ei tot felul de munci. Deci îi porunceşte lui Timotei să sufere acestea vitejeşte şi îl mîngîie cu pomenirea dumnezeieştii puteri, zicînd că Cel ce ne-a chemat spre mîntuire ne dă şi putere, măsurînd darul cu credinţa celor ce îl primesc." (*n. aut.*)

[2] Iar care este chemarea cea sfîntă, vezi la zicerea „nu cumva aţi primit darul lui Dumnezeu în zadar?" (*2 Corinteni* 6:1). Vorbind şi el despre chemarea cea sfîntă, Meletie

nu după faptele noastre, ci după a Sa hotărîre şi dar mai dinainte de începutul veacurilor,

Dumnezeu – zice – ne-a mîntuit şi ne-a chemat pentru a ne face sfinţi fără a avea pe cineva de care să fie silit sau sfătuit, ci după aşezarea fără de început şi mai înainte de veacuri pre-închipuită întru stăpînitoarea dumnezeire de a ne face darul prin Domnul nostru Iisus Hristos. Şi aceasta nu e puţin lucru, căci Dumnezeu nu ne-a făcut darul din căinţă, adică pentru că S-ar fi căit şi Şi-ar fi schimbat întîia socotinţă cu o a doua voire şi scop, ci aceasta s-a făcut după întîiul sfat şi voie a Sa mai dinainte de veacuri.[1]

10. arătat acum prin arătarea Mîntuitorului nostru Iisus Hristos,

Zice: Chiar dacă darul ce urma să ni se dea nouă, oamenilor, era cunoscut mai înainte de veacuri, totuşi abia acum s-a arătat, odată cu arătarea Mîntuitorului nostru Iisus Hristos.

Care, prin evanghelie, a stricat moartea şi a adus la lumină viaţa şi nestricăciunea.

Zice: Hristos a stricat moartea aievea, cu trupul Său, fiindcă l-a făcut nestricăcios şi nemuritor prin înviere; şi ne-a luminat pe noi, Creştinii, prin

Pigas zice acestea: „«Celui ce ne-a chemat cu chemare»; ce fel de chemare? Sfîntă, căci este şi chemare simplă, prin care mulţi sînt chemaţi, precum zice: «mulţi sînt chemaţi, şi apoi izgoniţi» fiindcă nu se supun. Iar cei aleşi, deşi sînt puţini, se numesc «chemare sfîntă». Cum? Nu după faptele noastre, ci «după hotărîrea şi darul lui Dumnezeu dat nouă întru Hristos» şi celelalte" (*Cartea I despre creştinism*). (*n. aut.*)

[1] Şi Hrisostom tîlcuieşte aceasta aşa: „«Mai înainte de vremi veşnice», adică fără de început, a pre-închipuit darul dat nouă întru Hristos Iisus de către Hristos Iisus. Şi nu mic lucru este şi acesta, a voi din început, adică nu din căinţă" (*Cuvîntul al 2-a* la aceasta). Şi ce încheiere tragem din cuvintele acestea ale Apostolului şi ale tîlcuitorilor? Aceasta, că taina iconomiei întrupării a fost cunoscută şi hotărîtă din început, mai dinainte de veacuri. [Deci] mai înainte de a o cunoaşte şi a o hotărî Dumnezeu, n-a cunoscut-o nici o făptură simţită sau gîndită, şi pentru aceasta s-au cunoscut şi s-au hotărît toate celelalte. Iar că taina întrupării s-a cunoscut şi s-a hotărît mai înainte de cunoştinţa şi hotărîrea tuturor făpturilor, vezi la sfîrşitul cărţii sfătuitoare către prea-sfinţitul mitropolit al Ianinelor, unde aceasta se arată mai pe larg, cu mărturiile sfinţiţilor teologi. Aşa tîlcuieşte zicerea aceasta a Apostolului şi marele Atanasie, zicînd: „Şi cum am fi luat-o mai înainte de vremi veşnice – nefiind noi încă, ci în vreme făcîndu-ne – dacă darul ce a ajuns la noi nu ar fi fost învistierit? Căci viaţa noastră nici nu trebuia să se întemeieze întru nimic altceva decît numai întru Domnul, Cel ce era mai înainte de veacuri şi prin Care s-au făcut înseşi veacurile, ca să putem moşteni şi noi viaţa veşnică, de vreme ce darul era într-Însul." Vezi despre aceasta şi subînsemnarea zicerii „mai întîi născut decît toată făptura" (*Coloseni* 1:15). (*n. aut.*)

evanghelie, adică – după Teodorit – ne-a dat să nădăjduim şi noi viaţa şi nemurirea trupurilor noastre. Căci noi, Creştinii, nu ne-am făcut nestricăcioşi acum cu fapta, ci cu puterea; dar avem a ne face nestricăcioşi şi cu fapta, prin învierea întru care nădăjduim, nădejde a nestricăciunii ce ne-a fost arătată şi adeverită de evanghelia lui Hristos.

11. Spre aceasta am fost pus eu propovăduitor, şi Apostol şi învăţător al „neamurilor”[1].

Pentru care pricină se numeşte Pavel aici „propovăduitor al «neamurilor»”? Ca să-i arate lui Timotei că şi el se cuvine să le vorbească „neamurilor” şi să le înveţe fără a se sfii, urmînd învăţătorului său, care era legat în temniţă pentru că învăţa „neamurile”.

12. Din această pricină şi pătimesc acestea,

Zice: Pătimesc aceste legături, şi închisori şi munci nu pentru altceva, ci fiindcă sînt propovăduitor şi învăţător al „neamurilor”. Cu cuvîntul acesta, Pavel se arată vrednic de crezare pe sine, zicînd: De nu aş crede cu adeverire că moartea are să se strice şi că am să viez împreună cu Hristos, n-aş voi să aleg a pătimi acestea.[2]

ci nu mă ruşinez,

Vezi – o, cititorule! – că Pavel arată aici ceea ce l-a învăţat pe Timotei mai sus? Adică a nu se ruşina pentru patimile lui Hristos şi pentru legăturile sale, căci a pătimi cineva pentru Hristos este mare laudă, iar nu ruşine.

căci ştiu în cine am crezut şi nădăjduiesc că este puternic a păzi zălogul meu în ziua aceea.

Cinste îndrăznelii şi credinţei neîndoite a fericitului Pavel! Eu – zice – ştiu şi sînt încredinţat că Hristos e puternic a păzi în ziua aceea zălogul pe care mi l-a încredinţat (iar „zălog” numeşte fie credinţa, fie propovăduirea

[1] *Sfînta Scriptură* numeşte „neamuri” toate noroadele lumii care nu primiseră cuvîntul adevărului, spre deosebire de „Israil”, întîiul *norod ales* al lui Dumnezeu. Acum, „Israil” este norodul Creştinilor. (*n. m.*)

[2] Iar Teodorit tîlcuieşte zicînd aşa: „A arătat învederat şi lipsa de mulţumire a acelora, şi bărbăţia sa. Căci, primind bunele vestiri, s-ar fi cuvenit a-l odihni, dar ei îl munceau, iar el primea muncile cu îndulcire.” (*n. aut.*)

evangheliei), căci chiar Hristos, Care mi-a încredinţat acestea, le va şi păzi. De aceea pătimesc şi sufăr toate muncile, numai să nu-mi fure cineva vistieria aceasta. Sau, îi numeşte „zălog” pe credincioşii Creştini încredinţaţi lui de către Hristos; sau, dimpotrivă, pe aceia aduşi de el lui Hristos. Arătînd aceasta, zicea şi către presviterii Efesului: „Şi acum vă încredinţez lui Dumnezeu şi cuvîntului darului Lui” (*Fapte* 20:32). Deci e ca şi cum i-ar zice lui Timotei: O, Timotei! – nu mă ruşinez, nădăjduind că am să-I aduc lui Dumnezeu mulţi credincioşi mîntuiţi, pe care El îi va păzi ca pe un zălog al meu, ca pentru aceştia să mă slăvească în ziua Judecăţii pe mine, care am ostenit cu dînşii. Sau, „zălog” numeşte curat răsplătirea, căci cel ce face vreun bine îl încredinţează lui Dumnezeu ca să se încununeze de către El în ziua Judecăţii şi să ia răsplătire pentru el.[1]

13. Ai închipuire a cuvintelor sănătoase

Zice: Timotei! – eu Pavel, învăţătorul tău, ţi-am scris şi ţi-am închipuit ca un zugrav icoană şi întîi chip (model) de faptă bună şi de dreaptă învăţătură. Ca, uitîndu-te la acesta, să zugrăveşti şi tu acelaşi chip de faptă bună şi de învăţătură – adică: O, Timotei! – să ai modelul acela al cuvintelor mele totdeauna, să-l păzeşti întru sineţi şi, cînd vei avea trebuinţă a zugrăvi şi tu ceva, priveşte la acela şi zugrăveşte, fiindcă acolo se află toată dreapta învăţătură a credinţei şi a faptei bune.

auzite de la mine

Adică: închipuirea aceasta a cuvintelor sănătoase şi a dreptei învăţături ai auzit-o şi ţi s-a predat de mine nu numai prin scrisori, ci şi gură către gură, prin viul meu glas. Însemnează însă că din cuvintele acestea ne învăţăm că dumnezeiescul Apostol a predat multe şi în chip nescris. Deci să nu socotim că epistolele sale au lipsuri fiindcă nu pomenesc despre toate, căci a predanisit multe şi fără a scrie, împlinind prin viu glas cele de lipsă din scrisori. Despre aceasta scria şi în altă parte: „Ţineţi predaniile pe care le-aţi învăţat ori prin cuvînt, ori prin epistola noastră” (*2 Tesaloniceni* 2:15).

întru credinţa şi dragostea în Hristos Iisus.

Zice: O, Timotei! – acele cuvinte ale mele pe care le-ai auzit învaţă şi despre credinţă şi despre dragoste, adică şi despre dogmele cele drepte, şi

[1] Iar Teodorit a înţeles prin „zălog” darul Sfîntului Duh. (*n. aut.*)

despre viaţa cea îmbunătăţită. Prin urmare, dacă va trebui să spui vreo dogmă a credinţei sau să faci vreo faptă bună, de acolo vei lua prilejurile.

14. Păzeşte prin Duhul Sfînt zălogul cel bun care locuieşte întru noi!

Aici, numeşte „zălog" poruncile şi învăţăturile despre credinţă şi despre viaţa cea îmbunătăţită pe care Pavel le predase lui Timotei, precum a zis mai sus. Sau, „zălog" a numit darul Sfîntului Duh pe care îl primise, despre care de asemenea a zis mai sus. Dar cum vei păzi zălogul acesta? – zice. Nu cu putere omenească, ci prin Duhul Sfînt Care locuieşte întru noi, cei ce credem, prin Sfîntul Botez. Aşadar, dacă vom păzi Sfîntul Duh prin faptele noastre bune şi nu-L vom izgoni cu fapte rele, şi Duhul va păzi întru noi toate bunătăţile pe care le-am luat de la Dumnezeu. Deci şi tu – o, Timotei! – sileşte-te să păzeşti Duhul Sfînt în inima ta, ca şi Acesta să păzească întru tine zălogul ce ţi s-a încredinţat, căci – după David – „dacă nu va păzi Domnul cetatea, în zadar va priveghea păzitorul" (*Psalm 122*, stih 1).

15. Tu ştii că toţi cei din Asia s-au întors de către mine, între care este Figel şi Ermoghen.

Cu aceste cuvinte, Apostolul arată ispitele pe care le cercase în Asia. Şi nu face aceasta ca să-l mîhnească pe ucenicul său Timotei, ci mai ales pentru a-l încredinţa că, de ar cădea el însuşi în aceleaşi ispite, să nu i se pară de mirare şi să se teamă, ci să sufere cu vitejie. Căci, văzînd Creştinii din Asia (adică Asiaticii ce se aflau în Roma) că Apostolul fusese prins şi închis de către Nero, l-au lăsat şi s-au întors de către dînsul, poate fiindcă se temeau.[1]

16. Dea milă Domnul casei lui Onisifor,

Vezi – o, cititorule! – filosofia şi suferirea de rele a prea-fericitului Pavel: căci, pe cei din Asia, care se întorseseră de către el, nu i-a blestemat; iar pe Onisifor, care îi purtase de grijă şi îl odihnise, îl blagosloveşte şi se

[1] Teodorit zice despre aceasta aşa: „Împărăţia era din vechime la Roma, deci mulţi nemerniceau [«călătoreau», *n. m.*] acolo, unii pentru neguţătorie, iar alţii pentru alte trebuinţe. Aşadar e de crezut ca întru acea vreme să fi mers acolo şi oarecari credincioşi din Asia şi să fi fugit de întîlnirea cu Apostolul, de frica lui Nero. Şi a dat numele acelora, ca ale unora ce arătaseră o ură mai lucrătoare, dar nu pentru a-i defăima, ci făcîndu-i arătaţi lui Timotei pe potrivnicii credinţei, căci acestuia îi era încredinţată propovăduirea în Asia." (*n. aut.*)

roagă pentru el.[1] Şi nu-l blagosloveşte doar pe el, ci şi pe toată casa şi familia lui. Căci oamenii casei aceluia erau atît de îmbunătăţiţi şi învăţaţi cu atît de multă sîrguinţă de către blagoslovitul Onisifor, încît toţi îi urmau lui şi faptei lui bune.

căci m-a odihnit de multe ori

Zice: Aşa cum cineva îl răcoreşte pe nevoitorul şi luptătorul cuprins de înfierbîntarea şi năduşeala nevoinţei şi a luptei, tot astfel m-a răcorit şi Onisifor prin cuvinte şi prin fapte pe mine, cel ce mă aflu întru nevoinţa muceniciei şi întru înnăduşeala necazurilor. Şi nu m-a răcorit o dată ori de două-trei ori, ci de multe ori. Urmînd acestui blagoslovit Onisifor, la fel se cuvine să facem şi noi, fraţii mei Creştini, ajutîndu-i şi îndemnîndu-i totdeauna pe cei ce pătimesc pentru credinţa în Hristos, pentru predaniile Părinţilor şi pentru porunca lui Dumnezeu. Căci, de-i vom mîngîia cu cuvîntul şi cu lucrul pe cei ce pătimesc, ne vom face părtaşi ai plăţilor pe care au să le ia de la Dumnezeu. Şi să nu vorbeşti de Pavel! Căci Pavel, chiar dacă nu ar fi avut pe cineva să-l ajute şi să-l îmbărbăteze întru nevoinţa muceniciei, tot ar fi rămas viteaz şi întărit (cu toate că şi el numeşte „răcorire" mîngîierea pe care i-o aducea Onisifor). Dar se poate ca alt frate al nostru ce pătimeşte pentru credinţă şi pentru porunca lui Dumnezeu să nu sufere muncile cu vitejie dacă nu ar avea vreun frate care să-l întărească şi să-l mîngîie. Deci, de se va afla cineva care să-l ajute şi să-l întărească pe cel ce pătimeşte, acela se va face negreşit tovarăş şi împreună-părtaş al biruinţei aceluia, prin urmare şi al cununilor lui. Arătînd aceasta, Pavel zicea şi în altă parte: „Bine aţi făcut împărtăşindu-vă împreună cu mine întru necaz" (*Filipeni* 4:14). De aceea, şi în luptele ce se făceau în vremea veche, cei ce stăteau şi păzeau vasele şi lucrurile ostaşilor, împărţeau jafurile vrăjmaşilor biruiţi întocmai cu ostaşii biruitori.[2]

[1] De aceea a zis Icumenie aceste oraţii despre Onisifor: „O, fericite Onisifor! – care te-ai învrednicit a-l răcori pe Pavel, o! – de am avea şi noi parte cu tine!" Iar Teodorit a zis acestea: „Vrednic de laudă, rîvnit şi de trei ori fericit este cel ce a adus Apostolului atîta slujbă, secerînd această blagoslovenie de pe limba aceluia. Căci aceia de care a pomenit mai înainte s-au întors de către Apostolul chiar fiind de faţă, iar acesta a alergat la Roma din Asia, nici de lungimea căii îngreuindu-se, nici de prea-crudul împărat temîndu-se. Şi l-a învrednicit de atîta slujbă, încît nu numai lui, ci şi întregii lui case i s-a răsplătit cu dumnezeiască milă." (*n. aut.*)

[2] După ce acei doisprezece mii de Evrei s-au bătut cu Madianiţii şi i-au omorît – şi pe Valaam, fiul lui Lear, căci cu sfatul acestui blestemat le-au pus Madianiţii pe femeile lor înaintea mulţimii, şi astfel au curvit cu ele Israilitenii şi s-au închinat lui Beelfegor –,

şi de lanţul meu nu s-a ruşinat,

În toată această parte a epistolei, fericitul Apostol pomeneşte numai de ruşinea pentru Hristos, nu şi de primejdia pătimirilor pentru Hristos. De ce? Ca să-l îmbărbăteze pe Timotei şi să-i arate că în pătimirile pentru Hristos este doar ruşine, nu şi primejdie. Măcar că era şi primejdie, Nero fiind îndrăcit asupra lui Pavel, pentru că Apostolul îi întorsese la credinţă pe unii din casnicii şi iubiţii săi, anume pe turnătorul său de vin (paharnicul). Şi vezi despre aceasta la zicerea: „Întru întîia mea răspundere, nici unul nu a fost împreună cu mine" (*2 Tesaloniceni* 4:16).

17. ci, ajungînd la Roma, mai cu silinţă m-a căutat şi m-a aflat,

Onisifor – zice – nu s-a ruşinat de lanţurile pe care le port pentru Hristos, nici nu m-a defăimat ca pe unul închis şi legat, nici nu s-a temut, fugind de vorbirea împreună cu mine – căci mare primejdie era a se întîlni cineva şi a vorbi împreună cu Pavel pe cînd era închis în temniţă de Nero. Ci – zice – m-a căutat cu silinţă şi sîrguinţă şi m-a aflat, ceea ce e semn de mare bărbăţie, credinţă şi dragoste.

18. Dea lui Domnul ca în ziua aceea să afle milă de la Domnul!

Zice: Blagoslovitul Onisifor a făcut milă cu mine, deci să-i dea Domnul a primi răsplătire şi plată pentru mila sa în ziua aceea înfricoşată a Judecăţii! De ce? Pentru că atunci toţi au trebuinţă de multă milă, chiar şi sfinţii, pentru Înfricoşata Judecată a Domnului, pentru înfricoşata hotărîre şi pentru înfricoşatele munci. Dar dacă Onisifor, care s-a pus în primejdie de moarte pentru Hristos, se mîntuieşte de mila lui Dumnezeu, cu cît mai vîrtos noi, smeriţii, care sîntem vrednici doar de milă? Iar aici sar ereticii marchioniţi, zicînd: Iată că Pavel numeşte doi Domni! Noi le răspundem că nu este aşa nicidecum, precum mărturiseşte aceasta însuşi Pavel, în altă parte, zicînd: „un Domn" (*Efeseni* 4:5); şi iarăşi: „Ci nouă ne este un Domn Iisus Hristos, prin Care sînt toate" (*1 Corinteni* 8:6). Însă e obiceiul

după ce au biruit aceştia – zic –, Dumnezeu i-a poruncit lui Moisi să împartă toate jafurile: jumătate să le ia ostaşii ce se bătuseră, iar jumătate să o ia adunarea Evreilor care nu se bătuse: „Apoi, împarte prada în două, între oştenii care au fost la bătălie şi între toată obştea" (*Numeri* 31:27). Astfel, jafurile s-au împărţit şi celor ce se luptaseră cu vrăjmaşii trupeşte, şi celorlalţi, care se oştiseră cu aceia după suflet – după Filon Iudeul [...]. Vezi şi subînsemnarea zicerii „pentru împărtăşirea voastră în evanghelie" (*Filipeni* 1:5). (*n. aut.*)

Scripturii a folosi acest fel de a vorbi, cum este aceea scrisă la *Facere*: „A plouat Domnul de la Domnul" (*Facerea* 10:24), adică: Domnul a plouat de la Sine-şi. De aceea, şi Pavel scrie aceasta aici după obiceiul *Scripturii*. Iar dacă prin repetarea lui „Domnul" Îl vei înţelege pe Tatăl şi pe Fiul, nu este o înţelegere necuvenită. Căci şi Tatăl este Domn, şi Fiul este Domn şi Duhul Sfînt este Domn, însă nu sînt trei Domni, ci un Domn cunoscîndu-Se şi închinîndu-Se în trei ipostasuri. Şi vezi – o, cititorule! – că Pavel nu a zis ca Domnul să-i dea lui Onisifor altceva, decît numai milă.[1]

Şi cîte mi-a slujit în Efes, le ştii tu mai bine.

Blagoslovitul Onisifor – zice – este obişnuit a-mi face bine totdeauna, căci mi-a slujit nu numai aici, în Roma, ci şi în Efes, precum tu ştii bine. Deci ca Onisifor se cuvine a fi orice Creştin care iubeşte a se mîntui, făcînd bine întru toată viaţa sa.

[1] Pentru ce? Pentru că – după Hrisostom – „Pavel se roagă ca Onisifor să dobîndească milă de la Domnul aşa cum şi el primise milă de la Onisifor" (*Cuvîntul al treilea* la aceasta). Poate însă şi fiindcă „mila" este nume obştesc, cuprinzînd toate darurile pe care ni le dă Dumnezeu în viaţa aceasta, şi slava şi fericirea pe care ni le va da în cea viitoare. De aceea se şi numesc de către Petru „miluiţi" cei dăruiţi de Dumnezeu, zicînd: „Cei care cîndva nu erau norod acum sînt însă norod al lui Dumnezeu. Cei ce nu erau miluiţi acum sînt miluiţi" (*1 Petru* 2:10). Şi Pavel se numeşte pe sine „miluit", zicînd: „Vă dau însă sfatul meu, ca unul ce am fost miluit de Domnul" (*1 Corinteni* 7:25). Ci şi slava ce este în ceruri şi încununarea celor fericiţi este milă şi din milă se dă – după cîntăreţul de psalmi: „Cel ce te încununează cu milă şi cu îndurări". Vezi şi la subînsemnarea capitolului 4, stihul 8, al acesteia. (*n. aut.*)

CAPITOLUL II

1. Tu dar, fiul meu întăreşte-te

O, fericite Pavele! – mai sus ai zis că eşti legat în lanţuri şi că toţi s-au întors de către tine. Deci cum zici aici către Timotei, ca şi cum nu ai fi spus nimic înfricoşat şi groaznic mai înainte: „Tu dar, fiul meu, întăreşte-te!"? Aşa – zice – tu, fiul meu duhovnicesc, mai mult să te întăreşti pentru că eu mă aflu în legături. Căci, dacă eu, învăţătorul tău, nu aş pătimi aceste rele, poate ar trebui ca tu, ucenicul meu, să te întristezi şi să te temi, căci ai intrat în primejdie fiind tînăr şi necercat. Dar aşa, nu puţină mîngîiere îţi este spre a suferi ispitele ce îţi urmează cînd vezi că eu însumi pătimesc şi sufăr aceste ispite. Deci întăreşte-te şi mîngîie-te! Întîi, pentru că însăşi firea lucrului, adică a propovăduirii apostoleşti şi a creştinismului are primejdie şi ispite, iar nu tinereţea ta şi necercarea. Şi, al doilea, pentru că – obşteşte a zice – tot omul mai mic şi mai de jos, căzînd în primejdii de orice fel, în chip firesc se mîngîie foarte cînd vede că cel mai mare şi mai de sus decît dînsul pătimeşte aceleaşi primejdii. Vezi însă – o, cititorule! – cu cîtă dragoste părintească şi cu cîtă iubire îl mîngîie Pavel pe Timotei, numindu-l „fiu" al său. Şi, cu numele acesta, e ca şi cum Pavel ar fi revărsat sufletul său în Timotei şi i-ar zice: Dacă tu eşti fiu al meu, urmează-mi mie, tatălui tău!

întru darul ce e în Hristos Iisus.

Zice: O, fiul meu Timotei! – nu te întări doar din pilda şi din primejdiile mele, ci întăreşte-te mai ales prin darul lui Hristos, pe acesta avîndu-l ajutător şi împreună-nevoitor întru toate primejdiile şi ispitele tale. [Căci prin acest dar] noi, Apostolii şi toţi Creştinii, am luat stăpînire să călcăm peste şerpi, peste scorpii[1] şi peste toată puterea vrăjmaşului fără a fi vătămaţi, căci zice: „Iată, vă dau putere a călca peste şerpi, peste scorpii şi peste toată puterea vrăjmaşului" (*Luca* 10:19).

[1] Însemnează că Nichita, scoliastul Teologului Grigorie, alegoriseşte tropologic [„moral", *n. m.*] „şerpii" şi „scorpia" zicînd aşa: „«Şerpii» sînt păcatele cele mari, de moarte; iar «scorpiile» sînt cele de iertare, care par mici, dar muşcă şi-l vatămă de moarte pe om. Căci, nebăgîndu-se în seamă şi trecîndu-se cu lenevire, păcatele cele mici se fac mari şi aducătoare de moarte" (în scoliile cuvîntului la Paşti). Vezi însă şi la *Cugetarea a 14-a* a cărţii *Iscusinţe duhovniceşti* [a Cuviosului Nicodim Aghioritul, *n. m.*] cîtă este greutatea păcatelor ce pot fi iertate. Vezi şi la tîlcuirea şi la subînsemnarea zicerii „întru altă evanghelie, care nu este" (*Galateni* 1:7). (*n. aut.*)

2. Şi cele ce ai auzit de la mine cu mulţi martori,

Zice: Ai învăţat ceea ce ai auzit de la mine, şi nu din întrebări prigonitoare şi cuvinte gîlcevitoare, căci credinţa este din auz. Şi nu le-ai auzit pe ascuns, ci de faţă, înaintea multor martori. Unii însă – precum Climent, în tîlcuirea a şaptea – prin „mulţi martori" au înţeles *Legea Veche* şi Proorocii, ca şi cum Pavel i-ar zice lui Timotei: Fiul meu, ştii că cuvintele auzite de la mine au fost adeverite de mărturisirile *Legii* şi ale Proorocilor.

acestea încredinţează-le oamenilor credincioşi,

Pavel nu îi zice lui Timotei: „spune oamenilor credincioşi cele auzite de la mine", ci: „încredinţează-le ca pe o vistierie şi ca pe un zălog de mult preţ". Căci cineva aşază cu încredinţare acele lucruri pe care le dă altuia ca să le păzească. Vezi însă – o, cititorule! – că Pavel nu îi zice lui Timotei să încredinţeze cuvintele lui unor oameni prigonitori, care se îndeletnicesc în întrebări şi în silogisme[1], ci unora credincioşi, adică încredinţaţi, care, avînd credinţa cu simplitate, nu dau zălogul cuvintelor încredinţat lor de cineva.

care vor fi destoinici să-i înveţe şi pe alţii.

Zice: O, Timotei! – încredinţează cuvintele mele unor oameni credincioşi, care sînt destoinici a le preda şi altora. Căci ce folos este cînd cineva e credincios şi încredinţat şi primeşte toate cuvintele cu simplitate, fără întrebări şi prigoniri, dar nu poate să predea şi altora cuvintele pe care le-a primit şi prin care a învăţat? Sau ce folos este că nu vinde cuvintele credinţei pe care le-a învăţat, dar nici nu-i poate face pe alţii asemenea cu dînsul? Deci două lucruri se cuvine a avea învăţătorul: unul, a fi credincios, adică încredinţat că va păzi cele ce a auzit şi nu le va vinde; şi altul, a fi destoinic să înveţe, adică a avea putere să-i înveţe şi pe alţii. Şi este arătat că Pavel îi porunceşte lui Timotei aceste cuvinte nu pentru norod, ci pentru arhierei şi preoţi, fiind nepotrivit să socotim că scrie acestea norodnicilor. Căci, cînd trimite scrisorile sale la norodnici, Pavel nu cere ca aceia care le aud să fie destoinici a-i învăţa şi pe alţii. Iar eu socotesc că Pavel zice acestea şi pentru oarecari pricini tăinuite şi ascunse pe care Timotei trebuia să le lase zălog ca pe o vistierie unor oameni încredinţaţi şi puternici să-i înveţe pe alţii.[2]

[1] „Silogism": judecată, „raţionament", cum zicem noi astăzi. (*n. m.*)

[2] De aceea, şi învăţătorul celor ascunse, Dionisie Areopagitul, păzind porunca aceasta a învăţătorului său Pavel, scria aşa către acelaşi Sfinţit Timotei, împreună-ucenic cu el:

3. Aşadar, pătimeşte ca un bun ostaş a lui Iisus Hristos!

O, cititorule! – vezi că a pătimi rău este însuşirea ostaşilor lui Hristos? Deci nu se cuvine ca tu, Creştine, să te întristezi dacă pătimeşti rău, căci te-ai rînduit să fii ostaş al lui Hristos. Şi cu adevărat este mare şi minunată vrednicie a fi cineva ostaş al lui Hristos, al cerescului şi nestricatului Împărat, de vreme ce unii socotesc mare vrednicie a fi ostaş al împăratului pămîntesc şi stricăcios.

4. Nici un ostaş nu se încurcă cu treburi lumeşti, ca să placă voievodului.

Apostol nu a zis aceste cuvinte doar pentru episcopi şi învăţători, ci de obşte pentru toţi Creştinii, ostaşi ai lui Hristos. Şi vie este zicerea „încurcare" pe care o foloseşte aici Apostolul, căci grijile şi îngrijirile lumeşti sînt într-adevăr ca nişte legături şi şerpi ce-i leagă şi-i împletesc pe ostaşii lui Hristos, nelăsîndu-i slobozi. Iar prin „treburi lumeşti", Pavel a arătat umbrit tulburările, greutăţile şi supărările lumii, ca de la însăşi numirea grijilor lumeşti să-i oprească pe Creştini de la dînsele. Pentru ce tu – o, cititorule! – te legi de multele îngrijiri ale lumii? Pentru ce te încurci în grijile şi supărările acesteia? Poartă grijă doar de ostăşia ta şi păzeşte rînduiala ta ostăşească, şi aşa vei plăcea lui Hristos, Care te-a ales a fi ostaş al Său.[1]

5. Şi cel ce se nevoieşte nu se încununează dacă nu se va nevoi legiuit.

Zice: Creştine, nu îţi este destul numai a intra întru nevoinţă în locul de luptă, pentru Hristos şi pentru porunca Lui; nici numai a te unge cu unt-de-lemn, precum fac luptătorii, şi a te prinde cu potrivnicul tău, dia-

„Ci vezi să nu te joci cu Sfintele Sfintelor! Ci să cinsteşti cu evlavie cele ale ascunsului Dumnezeu cu cunoştinţe gîndite şi nevăzute, adică păzindu-le neîmpărtăşite şi nespurcate de cei nedesăvîrşiţi. Să te împărtăşeşti de cele sfinţite cu sfinţită strălucire arhierească doar cu preoţii cei sfinţiţi" (capitolul 1 din *Despre ierarhia bisericească*). Zicere pe care purtătorul de Dumnezeu Maxim o tîlcuieşte aşa: „Să nu te joci cu cele dumnezeieşti şi tainice, adică să nu le faci arătate tuturor celor nesfinţiţi ca pe o jucărie, fără evlavie, făcîndu-le prilej de rîs. Ci să le arăţi doar preoţilor cei sfinţiţi, că nu se cuvine a fi arătate cele sfinte celor spurcaţi, nici mărgăritarii să fie aruncaţi la porci." (*n. aut.*)

[1] Iar Teodorit tîlcuieşte zicerea aceasta aşa: „Cei ce au îmbrăţişat viaţa ostăşească sînt despărţiţi de meşteşugurile lumeşti, purtînd grijă numai de iscusirea armelor, ca să-şi slujească domnii de aceeaşi fire." Zice şi Cuviosul Marcu: „Nici un ostaş nu se încurcă în lucrurile lumii, căci cel ce voieşte a birui patimile fiind încurcat [cu cele ale lumii] este asemenea cu cel ce stinge focul cu paie" (*Despre duhovniceasca lege*, capitolul 154). (*n. aut.*)

volul. Nu, ci trebuie să păzeşti încă şi legile luptătorilor, care rînduiesc să fii întreg-înţelept şi păzit de patimile trupului: să mănînci şi să bei puţin, cu înfrînare; şi chipurile pe care se cuvine să le întrebuinţezi cînd te lupţi ca să-l dobori şi să-l biruieşti pe vrăjmaşul tău.[1] Căci luptătorul nu se luptă la întîmplare şi nici precum ar voi, ci sînt legi de nevoinţă, care rînduiesc în ce chip să se lupte şi să biruiască, şi astfel biruinţa lui să fie vrednică de cununi.[2] Vezi însă – o, cititorule! – înţelepciunea! Mai sus, Pavel a zis că Creştinul este ostaş, ca prin numele acesta să arate că el se cuvine a fi gata totdeauna să primească junghieri şi morţi pentru cerescul său Împărat Hristos; iar aici zice că Creştinul este nevoitor şi luptător, ca să arate cu pilda aceasta că el se cuvine a le suferi pe toate şi a se înfrîna de la toate – căci zice: „Cel ce se nevoieşte se înfrîneză totdeauna" (*1 Corinteni* 9:25) – şi că se cuvine a se iscusi totdeauna, fără a se lenevi niciodată.[3]

6. Se cuvine ca mai întîi plugarul ce osteneşte să se împărtăşească din roduri.

După pildele de mai sus, a ostaşului şi a luptătorului, Apostolul aduce acum şi o a treia pildă, pe a plugarului. Ci pilda ostaşului şi a luptătorului se potriveşte oricărui Creştin – precum am zis mai sus –, iar pilda plugarului se potriveşte mai mult păstorului şi învăţătorului Creştinilor. Căci – aşa cum plugarul nu poartă grijă de sine, ci de pămînt, şi nu puţină plată

[1] De aceea, şi Chiril al Alexandriei tîlcuieşte zicerea aceasta aşa: „Bărbatul nu foarte iscusit în meşteşugul luptelor, chiar de ar crede că are putere mai multă decît ceilalţi, nu va dobîndi de nicăieri cununile, fiindcă nu a intrat mai întîi în nevoinţele cele vrednice de laudă şi nu s-a norocit de privirea întru locul de nevoinţă, cinstind dumnezeiasca lege a lui Dumnezeu întru vederea Sa, şi îndreptîndu-şi viaţa întru cele plăcute Lui şi, prin supunerea întru toate, arătînd dorul fierbinte şi nebiruit întru toate cele bune" (*Cuvîntul al 9-lea* la Paşti). (*n. aut.*)

[2] Iar marele Vasilie tîlcuieşte zicînd aşa: „De nu se va nevoi cineva în chip legiuit în vremea semănăturii, ci va şedea în casă sau va dormi, oare îşi va umple sînul de snopi cînd va sosi secerişul? Cine culege via nesădită de el? Rodurile sînt ale acelora care au şi ostenelile. Cinstea şi cununile sînt ale celor care au biruit. Oare cine-l încununează pe acela care nici nu s-a dezbrăcat împotriva luptătorului său, de vreme ce – după Apostolul – nu trebuie numai a birui, ci şi a se nevoi legiuit? Şi aceasta înseamnă a nu trece cu vederea nici cea mai mică din cele rînduite, ci a le face fiecare precum ni s-a poruncit. Căci zice: Fericit este cel pe care Domnul, venind, îl va afla lucrînd, şi nu cum s-ar întîmpla, ci după poruncă" (în înainte-cuvîntarea *Hotărîrilor* pe larg). (*n. aut.*)

[3] Pentru aceasta zice şi Iov că viaţa omului nu-i decît un război necurmat, şi ispită şi iscusire: „Oare viaţa omului nu este o ispitire pe pămînt?" (Iov 7:1). Şi Pavel zice, în altă parte: „Căci lupta noastră nu este împotriva sîngelui şi a cărnii, ci împotriva începătoriilor şi stăpînilor, împotriva stăpînitorilor lumii" (*Efeseni* 6:12). (*n. aut.*)

dobîndeşte din rodirea pămîntului – tot astfel nu poartă grijă de sine nici învăţătorul, arhiereul şi preotul, ci de Creştinii pe care îi învaţă. Şi nu osteneşte fără folos, ci – aşa cum plugarul se împărtăşeşte cel dintîi de roade, mîncînd din rodul ţarinei şi al viei pe care le lucrează – tot astfel dobîndeşte ostenelile sale mai înainte decît ceilalţi şi învăţătorul, fiindcă Dumnezeu îi răsplăteşte cu îmbelşugare aducerea de roduri şi fapta bună a celor ce se învaţă de către el.[1] Deci, pentru a nu se întrista Timotei (şi oricare alt învăţător) că are să dobîndească plata ostenelilor sale abia în viitor, şi nu aici, Pavel îl mîngîie şi îi zice: O, Timotei! – încă de aici vei lua plata ostenelii tale, şi chiar întru aceasta ţi se află răsplătirea! Căci, dacă nu vei dobîndi altceva, totuşi folosul ce-l pricinuieşti atîtor suflete cu învăţătura ta este el însuşi un mare cîştig ce ţi se dă încă în viaţa aceasta. Şi las a zice duhovniceasca bucurie primită de conştiinţa ta pentru îndreptarea pe care o vezi că se face fraţilor tăi prin învăţătura ta, bucurie care este o mare bunătate. Iar după Teodorit, unii zic că aici înţelege prin „rod" cinstea, ocrotirea şi hrana cea de nevoie dobîndită de învăţători de la ucenicii lor, ceea ce nu este aşa cu adevărat. Vezi însă – o, cititorule! – că Pavel nu a zis că tot plugarul se îndulceşte din roduri înaintea tuturor, ci plugarul ce osteneşte, adică se rupe de osteneli în toate zilele, iar nu acela ce doar lucrează. Pentru aceasta a zis şi Solomon că „lăudat este rodul bunelor osteneli" (*Înţelepciunea* 3:13). Iar tatăl lui Solomon, dumnezeiescul David, a zis: „Din rodurile ostenelilor tale vei mînca" (*Psalm 127*:2), pe care dumnezeiescul Chiril al Alexandriei o scrie pe dos: „Rodurile ostenelilor tale le vei mînca." (n. aut.)

7. Înţelege cele ce zic,

Fiindcă pildele de mai sus – a ostaşului, a nevoitorului şi a plugarului – le-a adus în chip de ghicitoare, dumnezeiescul Apostol zice aici aşa: O, Timotei! – înţelege ceea ce îţi zic, precum a zis şi Domnul: „Cel ce citeşte să înţeleagă" (*Matei* 24:15). Căci eu – zice – de aceea îţi spun acestea întunecat şi în chip de ghicitoare, ca să-ţi ascuţi mintea spre a înţelege. Despre aceasta zice şi Solomon: „Cu înţelegere să înţelegi cele ce se pun înaintea ta!" (*Pilde* 23:1). Apoi, se roagă pentru dînsul ca pentru un adevărat fiu al său, zicînd mai departe:

[1] Iar Sfîntul Grigorie al Nissei tîlcuieşte aceasta aşa: „Trebuie ca învăţătorii să se împărtăşească din roade înaintea celorlalţi, pentru ca ei să lucreze mai întîi faptele bune ale acelor roade." (*n. aut.*)

şi Domnul să-ţi dea înţelegere întru toate.

Zice: O, Timotei! – mă rog Domnului să-ţi dea înţelegere pentru a pricepe nu numai ce ţi-am zis, ci şi orice alt cuvînt ghicitoresc[1], ascuns şi întunecat, ca să poţi desluşi cu înlesnire orice lucru şi pricină anevoie de desluşit, precum zice Daniil: „Şi cei înţelepţi vor înţelege" (*Daniil* 12:10). Şi Isaia scrie că unul din cele şapte daruri ale Sfîntului Duh este înţelegerea (capitolul 11:2)[2], iar ce este însuşirea înţelegerii, vezi la tîlcuirea zicerii „întru toată înţelegerea şi înţelepciunea duhovnicească" (*Coloseni* 1:9).

8. Adu-ţi aminte de Iisus Hristos, Cel ce S-a sculat din morţi, din sămînţa lui David,

Marele Pavel zice acest cuvînt pentru eretici, fiindcă în acea vreme erau unii care socoteau lucru de ruşine a pătimi şi a muri Fiul lui Dumnezeu, şi din aceasta învăţau că El S-a arătat după nălucire, iar nu om cu adevărat[3], Fiul lui Dumnezeu smerindu-Se – chipurile! – într-atît pentru oameni, încît chiar oamenii se ruşinează a lipi de Dumnezeu o atît de mare smerenie. Şi, ca să-l mîngîie, Pavel îi porunceşte aceasta lui Timotei ca şi cum i-ar zice: O, Timotei! – să ştii că Însuşi Învăţătorul nostru Hristos cu patimile a biruit moartea, şi prin moarte a dobîndit viaţa. Deci adu-ţi aminte totdeauna de acestea, şi nu te vei împuţina cu sufletul, nici nu te vei îngreuia de patimi şi de ispite, ci te vei mîngîia foarte.[4]

[1] Unul ca acesta a fost Proorocul Daniil, care, pentru duhovniceasca înţelegere pe care o avea, tălmăcea toate visurile şi cimiliturile. De aceea zicea către împăratului Valtasar maica lui, cînd a văzut mîna scriind pe perete: „Este un bărbat în împărăţia ta, întru care Se sălăşluieşte Duhul lui Dumnezeu, şi înţelepciune şi pricepere e întru dînsul, tălmăcind visuri, vestind cele ascunse şi dezlegînd legăturile, Daniil" (*Daniil* 5:11). (*n. aut.*)

[2] După marele Vasilie, „înţelegerea" este „agerimea minţii, după buna urmare aflînd potrivirea şi cuviinţa fiecărui lucru" (la tîlcuirea zicerii „Vai celor înţelegători întru sine!" (*Isaia* 5:2). (*n. aut.*)

[3] Despre aceasta zice şi Teodorit: „Întru acea vreme, începuse şi Simon a-şi semăna spinii eresului, el şi toţi cei dintr-însul tăgăduind înălţarea trupului Domnului şi zicînd că înomenirea Lui s-a făcut după nălucire. De aceea, dumnezeiescul Apostol lasă deocamdată cele despre firea dumnezeiască [a lui Hristos], şi scrie doar despre iconomia făcută de El, aducîndu-i aminte lui Timotei să înveţe despre naşterea [Mîntuitorului] din sămînţa lui David şi despre învierea Lui din morţi. [Aşadar], a pus naşterea şi patima, adăugînd încă şi neamul, fiindcă toate acestea erau tăgăduite învederat de către vrăjmaşii adevărului." (*n. aut.*)

[4] Căci chiar singură pomenirea lui Iisus Hristos veseleşte şi mîngîie sufletul. Pentru aceasta a zis dumnezeiescul David: „Mi-am adus aminte de Dumnezeu, şi m-am înveselit" (*Psalm 76*:3), pe care Teologul Grigorie o tîlcuieşte zicînd aşa: „Ce este mai gata decît aducerea aminte! Adu-ţi aminte şi tu, şi veseleşte-te! O, lesnire a vindecării! O, grabă a

după evanghelia mea,

De vreme ce întru acea vreme erau mulţi eretici – aşa cum am zis – care vesteau lucruri ale credinţei străine şi nepotrivite, Pavel îi porunceşte lui Timotei să nu ia aminte la acelea, ci la evanghelia sa, adică la ceea ce binevesteşte şi propovăduieşte el însuşi.[1]

9. pentru care şi pătimesc pînă la legături, ca un făcător de rele,

Mai sus, Pavel l-a mîngîiat pe Timotei cu pomenirea lui Iisus Hristos şi cu pilda Aceluia, iar acum îl mîngîie şi cu pilda sa, zicîndu-i: O, Timotei! – ucenicul meu, mîngîie-te din patimile şi ispitele mele, ale învăţătorului tău! Căci şi eu pătimesc rău şi sînt legat în lanţuri ca un tîlhar şi făcător de rele numai şi numai pentru evanghelia lui Hristos, dobîndind de la oameni rea socoteală şi bănuială pentru propovăduirea ei.

dar cuvîntul lui Dumnezeu nu se leagă.

Ar fi putut întreba cineva: Şi ce folos este dacă pătimeşti rău – o, fericite Pavele – şi ce lucru de mirare este a te afla legat în lanţuri!? Arată-mi ce folos ai cîştigat din această rea pătimire sau ce lucruri de mirare s-au făcut din legăturile tale! Pentru aceasta, Pavel răspunde aici şi zice: Acesta este cîştigul relei mele pătimiri şi acesta este lucrul de mirare, anume că legăturile mele au născut urmarea a nu se lega cuvîntul şi învăţătura mea, ci, prin legături, a se dezlega, şi a se lăţi şi a se propovădui acum la toţi mai

---

însănătoşirii! O, mărime a darului! Pomenirea lui Dumnezeu nu numai că adoarme împuţinarea de suflet şi întristarea, dar pricinuieşte şi veselie" (*Cuvînt către cetăţenii Nazianzului*). Pentru aceasta, şi Dumnezeieştii Părinţi numiţi „trezviţi" îi sfătuiesc pe Creştini să aibă necontenită pomenire şi cugetare a numelui lui Iisus Hristos, zicînd neîncetat în inimile lor: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă!" Şi vezi despre aceasta la capitolul 10 al cărţii celei sfătuitoare către mitropolitul Ianinelor. Şi Teotim a zis: „A avea cineva pomenirea lui Dumnezeu este cu adevărat a avea pomenire de viaţă, iar a-L uita se face moarte." Drept aceea – după înţeleptul acesta – cel care-L pomeneşte pe Dumnezeu şi pe Iisus Hristos pomeneşte viaţa şi se face în viaţă, iar acela care-L uită pe Dumnezeu şi pe Iisus Hristos se face în moarte. Pentru aceasta zice şi Evsevie cum Apostolul Petru a strigat către femeia sa, pe care necredincioşii o duceau să o omoare, să-şi aducă aminte de Domnul, Evsevie scriind cu aceste cuvinte: „Şi se zice că fericitul Petru, văzîndu-şi femeia dusă pentru a fi omorîtă, a strigat foarte tare, sfătuind-o şi mîngîind-o aşa: «O, soră! – adu-ţi aminte de Domnul!»" (în *Istoria Bisericii*, cartea a 3-a, capitolul 3). Această istorie o pomeneşte şi Climent Stromatul, în cartea a 7-a, de la care a luat-o şi Evsevie. (*n. aut.*)

[1] Vezi la subînsemnarea capitolului 14 al celei către Romani, stih 24, cîte evanghelii mincinoase au scris ereticii şi le-au numit pe numele lui Pavel şi al altor Apostoli. (*n. aut.*)

mult decît înainte. Căci cuvîntul lui Dumnezeu este oare vreun lucru simţit – zice – ca, atunci cînd se opreşte trupul, să se oprească şi el? Nu! – cuvîntul lui Dumnezeu este un lucru slobod şi neţinut şi, atunci cînd noi, cei ce-L propovăduim, sîntem legaţi, el este dezlegat şi aleargă slobod, fără a se opri de cineva. Şi, iată, dovada este aproape – zice –, căci, cu toate că eu sînt legat cu lanţuri, limba este totuşi dezlegată şi pentru aceasta propovăduiesc apostoleşte către tine şi către ceilalţi. Vezi minunea? Vezi cîştigul pe care l-au născut legăturile mele?

10. Pentru aceasta, toate le sufăr pentru cei aleşi,

Şi acesta este cuvînt de îndemnare către Timotei, ca să se mîngîie şi să sufere ispitele. Căci – zice – nici eu nu pătimesc pentru mîntuirea mea, ci pentru mîntuirea celorlalţi Creştini; şi nu ca să mă slăvesc eu, ci ca să se slăvească ceilalţi. Care sînt aceştia? Cei aleşi ai lui Dumnezeu, adică cei aleşi de Dumnezeu să moştenească viaţa veşnică. Şi, dacă Dumnezeu i-a ales, cum nu se cuvine ca şi noi, Apostolii şi propovăduitorii evangheliei, să pătimim orice pentru mîntuirea lor?

ca şi aceia să dobîndească mîntuirea întru Hristos Iisus

Pentru aceasta – zice – se cuvine să răbdăm orice ispită, ca şi cei aleşi să dobîndească mîntuirea cea dorită lor, la fel ca şi noi. Şi, aşa cum Dumnezeu a pătimit atîtea patimi ca să ne mîntuim, tot aşa se cuvine să pătimim şi noi, Apostolii Lui, ca să se mîntuiască cei aleşi ai lui Dumnezeu. Drept aceea, a suferi pătimiri pentru cei aleşi ai lui Dumnezeu nu este dar şi facere de bine a noastră, ci răsplătire pe care o facem Celui ce a pătimit pentru noi. Dar cineva ar fi putut zice: Ce spui, o, fericite Pavele? Tu te afli în legături şi ai să fii omorît, şi atunci cum zici, mîndrindu-te, că te faci pricinuitor de mîntuire altora? Către care Apostolul răspunde aşa: Eu nu vorbesc despre mîntuirea trupului, ci despre mîntuirea întru Iisus Hristos, adică despre cea sufletească, adevărată şi slăvită. Căci trupeasca mîntuire este mincinoasă şi neslăvită, de vreme ce trupul negreşit are să se topească şi să se piardă mai devreme ori mai tîrziu. Ascultă însă şi ce zice mai jos:

şi slava veşnică.

Zice: Eu nu rabd ispitele ca aleşii să se mîntuiască doar, ci să se şi slăvească împreună cu noi, Apostolii, lucru care este mult mai mare decît mîn-

tuirea cea simplă. Şi aceasta a arătat-o Domnul cu cuvîntul pe care l-a zis: „Eu am venit ca viaţă să aibă, şi mai mult să aibă" (*Ioan* 10:10), „mai multul" însemnînd că cei aleşi nu vor avea doar viaţă, ci viaţă slăvită şi veşnică.[1] Drept aceea – zice Pavel –, deşi legăturile şi ispitele mele par a fi de ruşine şi de durere, ele pricinuiesc slavă celor aleşi, şi încă slavă veşnică. Iar dacă legăturile mele le pricinuiesc slavă veşnică celorlalţi, cu mult mai vîrtos mi-o pricinuiesc mie însumi, celui ce port legăturile! Pentru aceasta dar – o, Timotei! – să nu te întristezi, nici să te mîhneşti pentru mine!

11. Credincios este cuvîntul.

Mulţi se îndoiesc de viaţa şi slava ce vor să fie, zicînd: Şi cum va fi aceasta? Adică atunci cînd viez mă dezbrac spre moarte, şi am să viez atunci cînd mor? Aceasta este ghicitură! Aşadar, de vreme ce unii zic aceasta şi altele asemenea, Pavel adeverează cuvîntul, zicînd că el este credincios şi adevărat. Care cuvînt? Anume că cei aleşi vor dobîndi mîntuire slăvită şi veşnică.

Căci, dacă am murit împreună cu Hristos, vom şi via împreună cu El;

Aici, Pavel dovedeşte cuvîntul de mai sus cu silogisme omeneşti şi fireşti, cu toate că l-a adeverit şi mai sus, cu ceea ce a zis: „Adu-ţi aminte de Iisus Hristos, Cel ce S-a sculat din morţi!" Fiindcă prin aceasta a dovedit că, aşa cum Hristos S-a sculat şi S-a slăvit după moarte, tot astfel avem să ne sculăm şi să ne slăvim şi noi împreună cu Dînsul. Deci aici dovedeşte cuvîntul de mai sus zicînd silogismul acesta: Dacă ne-am împărtăşit împreună cu Hristos în patimi şi în întristări, negreşit ne vom împărtăşi cu El şi întru cele bune şi de bucurie. Şi, dacă vom muri împreună cu Hristos, negreşit vom şi vieţui împreună cu El; căci fiecare om va judeca aceasta cu dreptate, aşadar cu cît mai vîrtos Dumnezeu, Care este izvorul dreptăţii şi al bunătăţii? Iar Apostolul numeşte „moarte" atît pe aceea prin Sfîntul Botez întru sfînta colimvitră, moarte făcută cu taină[2], cît şi pe aceea pricinuită prin pătimiri şi prin ispite.

[1] Tîlcuind zicerea aceasta evanghelică, dumnezeiescul Grigorie al Tesalonicului zice aşa: „Ce este «mai multul»? Adică nu numai a fi şi a vieţui împreună cu Hristos, ci a ne şi afla ca fraţi şi împreună-moştenitori ai Săi" (*Cuvînt către Xenia*). (*n. aut.*)

[2] Despre aceasta a zis şi Teodorit: „Nu a vorbit de moartea împreună cu Hristos numai pentru cei ce sînt omorîţi, ci şi pentru cei ce se botează. Căci şi aceştia, crezînd cu curăţie şi arătînd viaţă potrivită cu credinţa, se împărtăşesc de viaţă împreună cu Stăpînul." (*n. aut.*)

12. dacă am răbdat, vom şi împărăţi împreună;

Nu e destul a se da cineva pe sine numai o dată la moarte, pentru Hristos şi pentru credinţa şi porunca lui Hristos, ci trebuie să o facă totdeauna, ceea ce Pavel zice şi în altă parte: „În toate zilele mor" (*1 Corinteni* 15:31). Pentru aceasta trebuie să avem multă răbdare noi, Creştinii, întru toate ispitele ce ne urmează, ca prin răbdare să ne învrednicim a împărăţi împreună cu Hristos.

Iar dacă ne vom lepăda de El, şi El Se va lepăda de noi.

Cu aceste cuvinte, Apostolul dovedeşte cuvîntul de mai sus prin cele dimpotrivă, zicînd: Pentru răbdarea arătată în ispitele suferite pentru Hristos, vom lua răsplătiri; dar şi dimpotrivă, nesuferind ispitele şi lepădîndu-ne de Hristos, ne vom osîndi, fiindcă şi Hristos Se va lepăda de noi în ziua Judecăţii, precum El Însuşi a arătat, zicînd: „Iar de acela care se va lepăda de Mine înaintea oamenilor, şi Eu Mă voi lepăda înaintea Tatălui Meu Care este în ceruri" (*Matei* 10:33). Iar dacă Hristos Se va lepăda de noi, socoteşte de aici tu, iubitule, ce osîndă avem să primim noi, cei care ne vom lepăda de El!

13. Dacă noi nu credem, El rămîne credincios,

Zice: Dacă noi, Creştinii, nu credem că Hristos S-a sculat din morţi, El nu va fi păgubit cu nimic de necredinţa noastră. Căci Hristos e totdeauna adevărat şi credincios – ori de credem, ori de nu credem noi –, căci zice: „Domnul Dumnezeul tău este Dumnezeu credincios" (*A doua lege* 7:9). Şi David zice: „Credincios este Domnul" (*Psalm 144*:18). Şi Apostolul zice şi în altă parte: „Că ce e dacă unii nu au crezut? Oare necredinţa acelora strica-va credinţa lui Dumnezeu?" (*Romani* 3:3). Ba! – nu o va strica.

nu Se poate lepăda de Sine.

Adică: Aşa cum Dumnezeu nu poate să nu fie, neavînd fire a merge întru nefiinţă El, Care singur este şi mai întîi este, tot astfel nu este cu putinţă nici a Se tăgădui pe Sine. Căci a Se duce întru a nu fi şi a Se tăgădui pe Sine este una şi aceeaşi.[1] Drept aceea, Dumnezeu totdeauna rămîne, căci –

[1] Pentru aceasta, marele Dionisie Areopagitul (în *Despre numirile dumnezeieşti*, capitolul 8) arată că vrăjitorul Elima defaimă zicerea Apostolului, căci dintru aceasta se întărîtă a aduce dovezi că Dumnezeu nu este atotputernic, tocmai – zice el – fiindcă nu Se poate

şi dacă noi mărturisim şi credem, şi dacă nu credem şi ne lepădăm – Dumnezeu nici nu Se foloseşte, nici nu cîştigă ceva din mărturisirea şi credinţa noastră, nici nu Se vatămă sau Se păgubeşte din necredinţa şi lepădarea noastră, ci la noi rămîne şi folosul, şi vătămarea.[1]

14. Aminteşte-le acestea

Pentru a nu socoti cineva că Timotei avea nevoie să înveţe cele de mai sus, Pavel zice aici aşa: Îţi scriu acestea ca să le aduci aminte celorlalţi Creştini.

mărturisindu-i înaintea Domnului să nu se lupte în cuvinte, ceea ce nu trebuie la nimic, decît la doborîrea celor ce îi aud.

De vreme ce învingerea în vorbe este lucru ispititor, sufletul omului voind pururea a pune întrebări şi a se lupta în cuvinte, Pavel zice aici către Timotei aşa: Mărturiseşte-i, adică adu-le ca martor prigonitorilor pe Dumnezeu, şi porunceşte-le cu asprime să nu se lupte în cuvinte, pentru a cunoaşte că, de nu te vor asculta, îi va osîndi Dumnezeu, Cel luat de tine spre mărturie. Fiindcă prigonirea în cuvinte nu numai că nu naşte vreun lucru folositor, ci mai ales pricinuieşte multă vătămare. Căci credinţa simplă şi nedesluşitoare a acelora ce primesc luptele acestea în cuvinte se doboară şi se pierde de către întrebările cele prigonitoare, la fel cum un turn statornic se doboară şi se răstoarnă de bombele tunurilor.

15. Sîrguieşte-te să te arăţi înaintea lui Dumnezeu lămurit, lucrător ne-ruşinat,

Cu aceste cuvinte, Pavel tălmăceşte chipul în care se va arăta Timotei lămurit. Şi care este chipul acesta? Anume dacă tu – o, Timotei! – vei arălepădă de Sine sau tăgădui pe Sine – precum zice aici Pavel. Dezlegînd această defăimare şi nedumerire nebunească a vrăjitorului, acel dumnezeiesc părinte cu minte îngerească zice aşa: „Tăgăduirea sau lepădarea de sine este căderea din adevăr; iar adevărul este fiinţă, şi căderea din adevăr, lepădarea sau tăgăduirea adevărului e cădere din fiinţă. Însă Dumnezeu nu poate cădea din fiinţă. Iar zicerea că «nu poate să nu fie» se spune din lipsă, aşa cum cineva ar zice că «nu poate să nu poată» şi că «nu ştie a nu şti». «Înţeleptul» (adică Elima, pe care îl numeşte aşa luîndu-l peste picior) nu a înţeles aceasta, aşa cum se întîmplă celor neiscusiţi a birui, care de multe ori, bănuindu-i neputincioşi pe împotrivă-luptătorii lor, bat aerul în zadar cu lovituri îndrăzneţe şi socotesc că i-au biruit pe aceia, propovăduindu-se drept biruitori, dar neştiind puterea acelora." (*n. aut.*)

[1] Şi Teodorit a zis aşa: „Crezînd, noi nu dovedim că El este Dumnezeu; iar necrezînd, nu Îl scoatem din firea dumnezeiască, ci – ori de credem, ori de nu credem – El este Dumnezeu. Aşadar, crezînd, dobîndim folosul." (*n. aut.*)

ta că eşti lucrător ne-ruşinat, adică de nu te vei ruşina să faci nici un lucru din cele care ajută şi zidesc buna-cinstire de Dumnezeu şi dreapta-credinţă. Căci aşa vei fi ales la Dumnezeu, suferind pentru El toate greutăţile şi lucrînd toate voile Lui. În toate părţile trimiterii acesteia, Pavel pune multă sîrguinţă pentru a ridica din mijloc ruşinea pentru patimile lui Hristos, căci mulţi socoteau ruşine crucea Lui şi lauda crucii un lucru prostesc. Şi înşişi Apostolii, cei ce o propovăduiau, erau socotiţi drept nişte oameni proşti, de rînd şi necărturari, şi drept unii ce sufereau patimi necinstite. Tu însă, fiul meu Timotei, nu te ruşina pentru toate acestea! – zice.

drept croind cuvîntul adevărului.

Zice: Fiindcă mulţi sînt cei care strîmbă şi tîlcuiesc rău cuvîntul lui Dumnezeu, tu – o, Timotei! – înalţă cuvîntul lui Dumnezeu şi tălmăceşte-l drept. Sau – de vreme ce nu a zis chiar: „îndreptînd", ci: „drept croind cuvîntul adevărului" – Pavel ne dă să înţelegem cu această zicere că: Aşa cum cineva taie cu cuţitul şi leapădă bucăţile de prisos adăugate la un pom frumos, la fel taie şi tu cu sabia duhului şi leapădă de la cuvîntul adevărului şi de la propovăduirea evangheliei toată înţelegerea neadevărată şi străină.[1]

16. Iar de spurcatele glăsuiri deşarte, fereşte-te! –

Zice: O, Timotei! – fereşte-te, adică leapădă-te, de vorbirile necurate şi zadarnice! Iar fericitul Ioan Hrisostom, în toate părţile epistolelor lui Pavel unde se află zicerea „glăsuire zadarnică", citeşte „glăsuire nouă", cu aceasta dîndu-ne să înţelegem că Apostolul îi zice aici lui Timotei să se lepede de necuratele scorniri şi izvodiri ale ereticilor – cum am zis în epistola întîi către Timotei, capitolul 6, stih 20. Iar unii tîlcuiesc zicerea „fereşte-te" în loc de: „să stai cu prisosinţă", adică: Nevoieşte-te cu prisosinţă a curma şi a opri astfel de glăsuiri deşarte! – însă înţelegerea aceasta nu e adevărată.

căci ele vor spori mai mult către păgînătate

[1] Şi ia aminte că, în sfinţitele lor liturghii, marele Vasilie şi dumnezeiescul Hrisostom se roagă către Dumnezeu pentru arhiereul locului împrumutînd zicerea aceasta a Apostolului şi zicînd aşa: „Întîi, pomeneşte, Doamne, pe arhiepiscopul nostru (cutare), pe care dăruieşte-l sfintelor Tale biserici în pace, întreg, cinstit, sănătos, întru zile îndelungate şi drept îndreptînd cuvîntul adevărului Tău." Iar Teodorit tîlcuieşte apostoleasca zicere aşa: „Dintre plugari, îi lăudăm pe cei ce taie brazdele drept. Tot aşa, vrednic de laudă este învăţătorul care urmează dreptarului dumnezeieştilor cuvinte." (*n. aut.*)

17. şi cuvîntul lor va avea păşune ca o cangrenă.

Zice: Neastîmpărată este răutatea şi nu primeşte doctorie, căci cuvintele ereticilor vatămă şi strică cea mai mare parte a bunei-cinstiri de Dumnezeu precum cangrena, care e o patimă şi o rană ce pricinuieşte putrezire, mîncînd părţile sănătoase ale trupului ce sînt împrejurul ei.[1]

Dintre ei sînt Imeneu şi Filit,

18. care au rătăcit de la adevăr, zicînd că învierea s-a şi făcut, răsturnînd credinţa unora.

Bine a zis mai sus dumnezeiescul Apostol că vorbele ereticilor sporesc spre mai multă păgînătate, căci se vede că eresul lui Imeneu şi al lui Filit nu surpa numai învierea din morţi, ci năştea încă multe alte dogme rele. Căci, dacă învierea morţilor s-a făcut, atunci s-au surpat şi judecata, şi venirea Mîntuitorului şi răsplătirea dreptţilor şi a păcătoşilor. Prin urmare, oamenii cei buni şi drepţi au suferit necazurile şi ostenelile vieţii acesteia [degeaba], iar oamenii cei răi şi păcătoşi nu s-au osîndit pentru răsfăţurile, slavele şi îndulcirile cu care se îndulcesc aici – precum li se cuvenea –, ci chiar s-au slăvit şi au dobîndit fericire prin bunătăţile acestei vieţi. Atunci de ce mai trebuie fapta bună, de vreme ce se face această răsplătire? Astfel încît este mai bine sau întocmai la fel a zice că nu este înviere nicidecum, decît că învierea s-a şi făcut.[2] Însă nu a zis că aceştia surpă credinţa tuturor Creştinilor, ci numai a unora, adică a celor mai slabi în credinţă. Iar apoi zice:

[1] [...] Aşa a fost mult-încîlcitul şir al ereticelor cugetări ale maniheilor. De aceea, se cuvine a fugi Creştinii de aceştia şi de toţi ereticii, ca de nişte pierzători şi ca de ciumă, pentru a nu se molipsi şi ei de la dînşii şi a se pierde. De aceea porunceşte Solomon: „Scoate-l afară din adunare pe cel pierzător!" (*Pilde* 22:10) şi Proorocul David, părintele lui, îl fericeşte pe omul ce nu a şezut cu pierzătorii, zicînd: „Fericit – bărbatul care nu a şezut pe scaunul pierzătorilor" (*Psalm 1*, stih 1). Pentru aceasta şi dumnezeiescul Policarp, întrebat de ereticul Marchion dacă ştie cine este, i-a răspuns: „Te ştiu că eşti fiul cel întîi născut al diavolului." Şi marele Atanasie scrie în viaţa marelui Antonie că acel cuvios părinte fugea de arieni şi de alţi eretici ca de ciumă. Pentru aceasta, şi icumenicul sobor al şaselea (în al său *Canon 63*) porunceşte să se ardă mărturisirile mucenicilor plăsmuite de eretici. Şi Apostolii poruncesc (în *Canonul 7* al lor) să nu se facă cunoscute cărţile necredincioşilor supra-scrise în chip mincinos „sfinte". Iar marele împărat Solomon porunceşte împăraţilor asemenea lui să-i gonească pe cei necredincioşi şi să nu-i lase să semene neghinele păgînătăţii lor printre cei credincioşi, zicînd: „Împăratul înţelept este vînturător al necredincioşilor" (*Pilde* 20:20). Vezi şi la zicerea: „De omul eretic, după întîia şi a doua sfătuire, leapădă-te!" (*Tit* 3:10). (*n. aut.*)

[2] Iar Teodorit spune că ereticii aceştia de rea cugetare ziceau că învierea s-a şi făcut socotind că „învierea" e moştenirea fiilor care se nasc din nuntă, adică a celor ce

19. Însă temelia cea statornică a lui Dumnezeu stă,

Ceea ce zice aici Pavel are această înţelegere: Nu toţi Creştinii s-au surpat de către cugetările ereticilor zise mai sus, ci doar cei neadeveriţi şi neîntăriţi în credinţă şi în cugetare, despre care Ieremia a zis: „le place să-şi mişte picioarele" (capitolul 14:10). Căci, de nu ar fi fost neîntăriţi, ei nu s-ar fi stricat de cuvintele ereticilor, ca să cadă din credinţă, ci au căzut nefiind mai întîi adeveriţi. Căci nici strămoşul Adam nu s-ar fi amăgit de cuvintele femeii sale dacă ar fi fost adeverit şi întărit în socoteala sa şi în credinţa către Dumnezeu. Ci, fiind neadeverit, cînd a primit lovirea diavolului, a căzut şi a călcat porunca. Iar cîţi au cugetare şi credinţă statornică, aceia stau întăriţi şi neclintiţi şi nu numai că nu se vătămă de amăgitorii eretici, dar se şi laudă prin aceia; căci, socotind putrede cugetările ereticilor, mai mult se întăresc. Şi vezi, iubitule, că temelia lui Dumnezeu este statornică şi nemişcată, încît aşa se cuvine a se ţine cineva de credinţă, ca de o temelie statornică, fără a se clinti nicidecum.[1]

avînd pecetea aceasta: „Cunoscut-a Domnul pe cei ce sînt ai Săi" (Numeri 16:5) şi: „Să se depărteze de nedreptăţi tot cel ce numeşte numele Domnului!"

Cînd Core, Datan, Aviron, Avnu şi cei două sute şaptezeci de bărbaţi numiţi „ai adunării fiilor lui Israil" s-au sculat împotriva lui Moisi şi a lui Aaron, Moisi, căzînd cu faţa la pămînt cu mare smerenie, a zis către Core şi către toţi apostaţii împreună cu el cuvintele acestea: „A cercetat şi a cunoscut Dumnezeu pe cei ce sînt ai Lui şi sfinţi, şi i-a apropiat către Sine" (*Numeri* 16:5), ca şi cum le-ar fi zis: Ce v-aţi sculat asupra noastră? Noi nu ne-am făcut începători, povăţuitori şi preoţi al norodului Israilitean de sine, ci Dumnezeu ne-a ales la această dregătorie. El, Care cunoaşte care oameni sfinţi sînt ai Lui, ne-a apropiat şi ne-a tras la Sine ca să fim slujitori cinstirii Lui şi liturghisitori ai Cortului Lui.

se zămislesc, se nasc şi rămîn în lume în locul născătorilor ce mor. Şi aşa, cu această nebunească socoteală, îi amăgeau pe oameni şi-i depărtau de la învăţătura Apostolilor. (*n. aut.*)

[1] Şi Coresi zice că, prin „temelie", Pavel înţelege aici nestrămutata hotărîre a lui Dumnezeu. Iar Teodorit tîlcuieşte zicerea aşa: „Temelia adevărului nu se poate clinti, căci Dumnezeu a pus-o, iar pecetea temeliei este nădejdea învierii. Căci cel ce scoate învierea de obşte, acela tăgăduieşte învierea lui Hristos, iar cel ce tăgăduieşte învierea leapădă şi patima Lui; şi cel ce o leapădă pe aceasta tăgăduieşte şi naşterea din fecioară. Deci potrivit a numit «pecete a temeliei» credinţa învierii." (*n. aut.*)

Iar zicerea „Să se depărteze de nedreptăţi tot cel ce numeşte numele Domnului" nu am putut-o afla în *Scriptură*, cu toate că am cercetat foarte. Se poate însă ca Apostolul să o fi tălmăcit din cuvîntul acela al *Leviticului*: „Şi nu vă veţi jura cu numele Meu pentru nedreptate şi nu veţi spurca numele cel sfînt al Dumnezeului vostru. Eu sînt Domnul Dumnezeul vostru" (*Leviticul* 19:12).

Deci Apostolul zice că temelia întărită a lui Dumnezeu stă neclintită şi are această pecete, anume zicerile de mai sus ale *Scripturii*. Adică, aşa cum o piatră are săpate într-însa, însemnate asupra ei, oarecari slove şi semne, tot astfel temelia lui Dumnezeu are scrise asupra ei, ca o pecete neştearsă, înseşi lucrările, astfel: „Cunoscut-a Domnul pe cei ce sînt ai Lui" şi: „Să se depărteze de nedreptăţi tot cel ce numeşte numele *Domnului*". Acestea vor să spună că cei credincioşi şi cu totul apropiaţi ai lui Dumnezeu s-au cunoscut şi s-au ales dinainte de Dumnezeu, ca să nu se strice şi ei odată cu necinstitorii de Dumnezeu şi cu cei neîntăriţi în credinţă. Şi astfel stau ca nişte stîlpi însufleţiţi şi ca nişte temelii neclintite, nemişcîndu-se de cugetările ereticilor şi purtînd întru sine-le prin fapte cuvintele de mai sus ale *Scripturii*. Şi Pavel numeşte „nedreptate" rătăcirea întru dogmele credinţei sau şi toată nedreptatea. Drept aceea, cel ce nedreptăţeşte nu se potriveşte şi nu se zideşte asupra temeliei lui Dumnezeu, nefiind credincios şi apropiat al lui Dumnezeu şi neavînd asupra sa pecetea cunoştinţei şi a apropierii de Dumnezeu. Căci cum va avea cel nedrept asupra sa pecetea dreptului Dumnezeu? Aceasta este cu totul nepotrivită! Şi – o, cititorule! – dacă cel ce numeşte numele Domnului e dator a fi departe de toată nedreptatea, apoi şi dimpotrivă, cel ce nu se depărtează de toată nedreptatea este nevrednic a numi cu gura sa numele Domnului, căci – după Sirah – „Nu e frumoasă lauda în gura păcătosului" (*Sirah* 15:9).

20. Şi într-o casă mare nu sînt numai vase de aur şi de argint, ci şi de lemn şi de lut;

De vreme ce mulţi se smintesc pentru că în lume se află oameni răi şi vicleni, Apostolul, lăsînd toate celelalte pricini şi socoteli pentru care Dumnezeu îi iartă a fi, aduce aici doar pricina aceasta, zicînd că – aşa cum într-o casă mare se află vase osebite: şi de aur, şi de argint, şi de lemn, şi de lut – tot astfel şi în lumea asta mare se află şi oameni buni şi îmbunătăţiţi, şi răi şi răzvrătiţi. Căci Pavel înţelege prin „casă mare" lumea, nu Biserica lui Hristos. În Biserica lui Hristos Pavel nu voieşte a fi nici un vas de lemn,

ci voieşte ca toate vasele, adică toţi Creştinii, să fie de aur şi de argint, deci buni şi îmbunătăţiţi. Pentru că Biserica Creştinilor este trup al lui Hristos şi este fecioară frumoasă şi foarte împodobită, fără să aibă vreo întinăciune sau zbîrcitură de răutate, „căci Hristos – zice – a iubit Biserica şi S-a dat pe Sine pentru dînsa ca s-o înfăţişeze Sie-Şi Biserică slăvită, neavînd întinăciune, sau zbîrcitură sau ceva din cele ca acestea, ci să fie sfîntă şi neprihănită" (*Efeseni* 5:27). Şi iarăşi: „V-am logodit unui singur bărbat, ca să vă pun înaintea lui Hristos fecioară curată" (*2 Corinteni* 11:2).[1]

şi unele sînt spre cinste, iar altele spre necinste.

Zice: Vasele de aur, Creştinii cei îmbunătăţiţi şi buni, sînt spre cinste, adică cinstite şi folosite spre slujbe de cinste; iar vasele de lemn şi de lut, oamenii cei răi şi pîngăriţi, sînt spre necinste, adică necinstite şi folosite în slujbe necinstite. Nu a zis însă că vasele acestea sînt spre întrebuinţare şi neîntrebuinţare, căci oamenii cei răi, deşi nu sînt trebnici spre fapta bună, totuşi lucrează şi ei întru alcătuirea lumii şi în alte oarecari iconomii. Astfel, prin împietrirea inimii lor şi prin pedeapsa primită pentru aceasta, Faraon şi ostaşii lui au lucrat spre a Se slăvi Dumnezeu ca un drept ce este, căci zice: „Şi Mă voi slăvi întru Faraon şi întru toată oastea lui, şi vor cunoaşte toţi Egiptenii că Eu sînt Domnul" (*Ieşirea* 14:4).[2]

21. Deci, de se va curăţi cineva de acestea, va fi vas spre cinste sfinţit,

O, cititorule! – vezi că a fi cineva „vas de aur" sau „de lut", adică bun sau rău, nu urmează din firea omului, nici din sila materiei, precum huleau maniheii, ci din alegerea cea bună sau rea? Căci ascultă ce zice aici Apostolul, că tot omul, dacă vrea, poate să-şi curăţească desăvîrşit sufletul de alegerea cea rea, „de lemn" sau „de lut" şi, în locul aceleia să-şi facă

[1] Iar alţii zic că, prin „casă", se înţelege şi Biserica, fiindcă în Biserică se cuprind şi cei buni, şi cei răi, deşi cei răi sînt părţi neputincioase şi rănite ale ei, biserica asemănîndu-se cu corabia lui Noe, care cuprindea şi vietăţile cele curate, şi pe cele necurate. Aceste mădulare neputincioase, adică cei răi, se cuprind în Biserică cu nădejdea că se vor face sănătoşi prin pocăinţă, şi cei necuraţi cu viaţa se vor face curaţi prin pocăinţă şi prin îndreptarea pricinuită de viaţa cea curată. (*n. aut.*)

[2] Şi cei răi lucrează în lume spre folos, pentru că ei, pedepsindu-i pe cei buni şi drepţi, le pricinuiesc mai multe cununi. Şi, fiind pedepsiţi de la Domnul, ei îi înţelepţesc pe ceilalţi să nu facă aceleaşi rele, căci – zice – „îşi va spăla (dreptul) mîinile sale în sîngele păcătosului" (*Psalm 16*:10), adică drepţii, văzînd că păcătoşii se pedepsesc şi se omoară, se vor păzi curaţi de răutate. Şi Solomon zice: „Bătîndu-se cel stricător, nebunul va fi mai înţelept" (*Pilde* 19:25). (*n. aut.*)

alegerea „de aur" şi „de argint", adică bună şi îmbunătăţită. Şi socoteşte aceasta din pilde! Căci Pavel era mai întîi „de lut", adică rău, fiindcă nu credea în Hristos; dar apoi s-a făcut „de aur", căci a crezut. Şi, dimpotrivă, Iuda era mai întîi „de aur", fiindcă se învrednicise a fi ucenic al lui Hristos; dar în urmă s-a făcut „de lut", pentru că L-a vîndut pe Hristos. Dar poate că s-ar nedumeri cineva pentru ce Pavel defaimă aici „vasele de lut", iar în altă epistolă le laudă, zicînd: „(...) avînd dar vistieria aceasta în vase de lut" (*2 Corinteni* 4:7). Spre dezlegarea nedumeririi acesteia, răspundem că acolo Pavel vorbeşte chiar despre firea trupului omului. Căci, precum vasul de lut nu e nimic altceva decît numai lut ars cu foc, tot astfel trupul omului nu e decît lut ce se întăreşte cu fierbinţeala sufletului[1]. Iar aici, Apostolul vorbeşte despre alegerea sufletului, iar nu pentru firea trupului.

de bună trebuinţă stăpînului,

Aşadar, din cuvintele acestea ale Apostolului se încheie că vasele „de lemn" şi de „lut", adică oamenii cei răi, sînt netrebnici după cel dintîi scop al lui Dumnezeu, Care voieşte ca toţi oamenii să se mîntuiască, fiind de folos după alt chip, adică după scopul următor al lui Dumnezeu – precum am zis mai sus.

gătit spre tot lucrul bun.

Zice: Cel ce voieşte şi doreşte se poate curăţi de reaua alegere, făcîndu-se vas de folos al lui Dumnezeu, gătit spre a face tot lucrul bun. Adică, deşi nu află vreme să facă binele, el e gătit spre a-l face, ori feciorie şi nevoinţă de ar fi, ori mucenicie şi lipsă pentru Hristos, ori altă oarecare facere de bine.

22. Fugi de poftele tinereşti

„Pofte tinereşti" sînt nu numai cele ale curviei şi ale păcatului trupesc, ci oricare altele, adică ori pofta de stăpînire, de bani, de moşie ori de altceva. Poftele şi fanteziile acestea sînt nebuneşti şi însuşite minţilor tinereşti şi neîntărite, fiindcă mai de multe ori tinerii sînt fără de minte, iubesc deşertăciunile şi sînt nestatornici cu mintea. Pentru aceasta, şi Solomon ticăloşeşte cetatea ce are împărat tînăr: „Vai de tine, ţară care ai un copil rege!"

[1] Iar Icumenie zice că trupul se numeşte „de hîrb şi „de pămînt" şi dacă se măsoară cu vistieria cerească şi dumnezeiască a darului Sfîntului Duh pe care o cuprinde în sine. (*n. aut.*)

(*Ecclesiast* 10:16). Acelaşi Solomon[1] numeşte tinereţea „neminte şi deşertăciune" (*Ecclesiastul* 11:10); şi iarăşi: „Nemintea aţîţă inima tînărului" (*Pilde* 22:15). Drept aceea, şi bătrînii care au poftele celor tineri sînt tineri cu mintea, deşi bătrîni cu anii.

urmează dreptatea,

Zice: O, Timotei! – vînează dreptatea, adică fapta bună cea peste tot cuprinzătoare.

credinţa,

Zice: O, Timotei! – vînează adevărata credinţă către Dumnezeu şi către prieteni şi iubeşte-i cu încredinţare. Ca şi cum ar fi zis: Nu fi necredincios şi neadevărat faţă de prieteni, ci păzeşte-le încredinţare[2]. Pentru aceasta zice şi mai departe:

dragostea, pacea cu cei ce cheamă pe Domnul din inimă curată.

[1] Pofte tinereşti sînt însă şi obiceiurile cele noi şi rele pe care le află unii Creştini spre a-şi zidi case înalte şi strălucite, zugrăvite şi de multă cheltuială, întru care au îmbrăcăminte şi mobile scumpe în multe culori. Şi femeile au îmbrăcăminte şi podoabe de mirare şi de mult preţ, spre împodobirea capului, a brîului şi a picioarelor lor. Şi adeseori se schimbă cu haine noi. Şi vezi pildele lor în *Scriptură*! Astfel, Rovoam, defăimînd sfatul bătrînilor şi urmîndu-l pe acela al tinerilor, a pierdut împărăţia celor zece seminţii ale lui Israil, căci peste ele a împărăţit robul lui Solomon, al tatălui său, Ierovoam. Căci zice: „A lăsat împăratul Rovoam sfatul celor bătrîni şi a grăit către dînşii după sfatul celor mai tineri" (*2 Împăraţi* 10:13). Şi în *Evanghelie* este scris că fiul mai tînăr, ca un mai neînţelept, şi-a cerut de la tatăl său partea de avuţie şi s-a desfrînat, iar nu cel mai mare, căci „a zis cel mai tînăr dintre ei tatălui lor: Dă-mi partea ce mi se cuvine din avuţie!" (*Luca* 15:12). (*n. aut.*)

[2] Căci cel ce voieşte a fi prieten cu toţi trebuie mai întîi decît toate a fi credincios. Pentru aceasta a zis Sirah: „Prietenul credincios este acoperămînt tare, iar cel ce îl află pe acesta a aflat vistierie" (*Sirah* 6:15); şi iarăşi: „Pentru un prieten credincios, nu este lucru de schimb şi nu este cumpănă a bunătăţii lui" (la fel); şi iarăşi: „Prietenul credincios este doctorie a vieţii şi cei ce se tem de Domnul îl află pe acesta" (4:10). Şi cel ce voieşte a fi prieten cu adevărat se cuvine a păzi încredinţare întru tainele prietenului său şi a nu arăta nici una din ele. Despre aceasta a zis Solomon: „Omul îndoit cu limba dă pe faţă lucruri de taină, iar cel credincios le ţine ascunse cu suflarea" (*Pilde* 11:12) Căci, dacă cineva descoperă taina prietenului, acela pierde încredinţarea şi prietenul său nu-l va mai iubi ca înainte, precum a zis Sirah: „Cel ce descoperă taine a pierdut crezarea şi nu va afla prieten sufletului său" (*Sirah* 27:10); şi iarăşi: „Ruperea se poate astupa şi pentru ocară este împăcare, dar cel ce a descoperit taine a deznădăjduit" (27:21). Însă a afla un prieten ca acesta este lucru cu anevoie, precum a spus Solomon: „E greu a afla bărbat credincios" (*Pilde* 20:6). Iar care este adevăratul prieten, vezi la subînsemnarea zicerii „aşa iubindu-vă pe voi" (*1 Tesaloniceni* 2:2). (*n. aut.*)

Adică: Numai întru aceia să cutezi a te încredinţa, întru cei ce-L cheamă pe Domnul cu inimă nevicleană. Şi să petreci împreună cu cei paşnici şi negîlcevitori.[1]

23. Iar de întrebările nebuneşti şi neînţelepte fereşte-te, ştiind că nasc gîlcevi.

O, cititorule! – vezi că Pavel îl opreşte pe Timotei de la întrebările prigonitoare în multe părţi ale epistolei acesteia? Pentru ce? Nu pentru că Timotei nu ar fi putut să le doboare pe acelea cu cuvîntul său, ci pentru că este lucru cu desăvîrşire netrebnic a se băga cineva în asemenea nevoinţe zadarnice, fiindcă nici un rod bun nu se naşte de aici, decît numai gîlcevi şi vrajbe. Pentru aceasta zice: O, Timotei! – fereşte-te de asemenea întrebări nebuneşti şi neînţelepte. Şi, vorbind de întrebări „nebuneşti şi neînţelepte", le osebeşte de acelea înţelepte şi cunoscătoare despre dumnezeieştile *Scripturi*, întrebări de care nu se cuvine a se feri cineva, fiindcă acestea nu pricinuiesc gîlcevi şi vrăjbi. Însă nici aceste întrebări din *Scripturi* nu se cuvine a fi făcute cu împătimire şi cu prigonire în cuvînt, cînd cineva întreabă despre unele înţelegeri nedumerite ale *Sfintei Scripturi*. Despre aceasta a zis Apostolul şi în altă parte: „Iar de i se pare cuiva a fi iubitor de a birui şi prigonitor, noi astfel de obicei nu avem, nici bisericile lui Dumnezeu" (*1 Corinteni* 11:16).

24. Slugii Domnului nu i se cuvine a se gîlcevi, ci a fi blînd către toţi,

Zice: Sluga lui Hristos nu se cuvine a se gîlcevi, ci a fi blîndă cu toţi. Atunci pentru ce îi porunceşte Pavel lui Tit să înfrunte cu asprime? (*Tit* 2:15). Răspundem că înfruntarea cea tare muşcă şi răneşte mai ales atunci cînd se face cu blîndeţe şi cu inimă netulburată. Căci este cu putinţă a înfrunta şi a mustra cineva mai cu atingere şi mai cu amărăciune cînd o face cu blîndeţe decît cu sumeţie şi cu tulburare.

destoinic să dea învăţătură,

Zice: Sluga lui Dumnezeu se cuvine a fi destoinic să-i înveţe pe aceia care voiesc. Căci nu se cuvine a-i învăţa cineva pe eretici, ci, după ce îi va încerca o dată sau de două ori, trebuie a se feri de dînşii, precum scrie acelaşi Pavel către Tit: „După întîia şi a doua sfătuire, fereşte-te de omul eretic!"

[1] Iar Teodorit tîlcuieşte zicerea aşa: „A-i iubi pe toţi se poate, fiindcă aceasta porunceşte şi legea evanghelică: «Iubiţi-i pe vrăjmaşii voştri!» (*Matei* 5). Iar a tîlcui nu este cu putinţă tuturor, ci numai acelora ce-L cheamă pe Stăpînul din inimă curată." (*n. aut.*)

suferitor de rău,

Zice: O, Timotei! – se cuvine să fii suferitor de rele, adică să suferi relele celorlalţi. Aceasta ţi se potriveşte mai ales ţie, învăţătorul celorlalţi, adică să aştepţi întoarcerea şi pocăinţa oamenilor şi să le grăieşti şi să-i înveţi totdeauna, chiar dacă nu te ascultă, şi să nu-i depărtezi şi să-i lepezi îndată. Şi ascultă ce zice mai jos:

25. învăţîndu-i întru blîndeţe pe cei ce se pun împotrivă,

Zice: O, Timotei! – pe cei ce grăiesc şi stau împotrivă se cuvine să-i înveţi cu blîndeţe. Întîi, pentru că, învăţîndu-i cu sumeţie, cu mînie şi cu inimă tulburată, sufletul tău se tulbură şi nu poate socoti vreo noimă de folos spre a-i trage pe ascultători şi a-i folosi. Al doilea, pentru că cel ce voieşte să asculte de la tine vreun cuvînt trebuincios şi să se folosească, se cuvine să aibă mai întîi bună-voinţă şi dragoste către tine, învăţătorule. Şi cum va avea buna-voinţă către tine, dacă tu te vei sumeţi şi îl vei ocărî? Negreşit, aceasta e cu anevoie a se întîmpla. Dar de ce îi scrie Pavel lui Tit să se ferească „de omul eretic după întîia şi a doua sfătuire" (*Tit* 3:10), iar aici îi zice lui Timotei să înveţe cu blîndeţe? Pentru că lui Tit îi scrie să se ferească de ereticul ce este neîndreptat şi pe care îl ştie de nevindecat, iar aici îi vorbeşte lui Timotei despre cei potrivnici care nu sînt de nevindecat, ci e nădejde a se vindeca şi a se îndrepta, precum arată şi prin cuvintele de mai jos:

ca doar le va da Dumnezeu pocăinţă spre cunoştinţa adevărului

Zice: Poate că împotrivitorilor li se va face vreo îndreptare şi vindecare şi vor veni la pocăinţă şi la cunoştinţa adevărului. Iar „poate" se zice la lucruri neştiute şi cu îndoială, încît din cuvintele acestea încheiem că trebuie să fugim şi să ne lepădăm de cei ce sînt arătaţi de nevindecat, neîndreptaţi şi nepocăiţi, iar pe cei ce sînt cu îndoială se cuvine să-i cercăm şi să-i îndreptăm. O, cititorule! – vezi cum Apostolul îl învaţă pe Timotei să fie smerit-cugetător, căci nu a zis: „poate îi vei putea întoarce cîndva", ci: „doar le va da Dumnezeu întoarcere", ca şi cum i-ar zice: Orice îndreptare şi folos li se va face, de la Domnul va fi, iar nu din cuvîntul şi învăţătura ta. Prin urmare şi voi, învăţătorii şi sfinţiţii propovăduitori, învăţaţi din cuvîntul acesta al Apostolului a fi smerit-cugetători şi, de s-ar întîmpla să-l înduplecaţi pe vreun Creştin spre pocăinţă, să nu socotiţi că voi l-aţi înduplecat, cu cuvîntul vostru, ci că Dumnezeu i-a înduplecat inima cu darul Său.

26. şi se vor deştepta din cursa diavolului,

Aceste cuvinte ale Apostolului nu se înţeleg numai pentru dogmele rele, ci şi pentru viaţa cea păcătoasă, fiindcă oamenii (aşa cum erau şi cei ce se împotriveau lui Timotei) nu se prind în cursa diavolului numai pentru dogmele rele şi eretice, ci şi pentru faptele rele şi viaţa cea rea. De aceea, se cuvine a fi îndreptaţi cu blîndeţe de învăţători nu numai cei ce au dogme eretice, ci şi aceia care au patimi şi viaţă stricată. Căci – aşa cum pasărea ce se prinde în laţ, fie şi cu un singur picior, se face cu totul supusă omului ce i-a întins laţul – tot aşa şi oamenii, deşi nu sînt prinşi de amîndouă părţile – adică şi cu dogmele rele, şi cu viaţa cea spurcată, ci numai dintr-o parte, adică cu viaţa cea spurcată –, totuşi se află sub stăpînirea diavolului care întinde cursele şi laţurile dogmelor eretice şi ale vieţii celei spurcate. Drept aceea, se cuvine ca dascălii să sfărîme cu învăţătura lor cursele acestea ale diavolului, ca să slobozească dintr-însele ticăloasele suflete ale oamenilor, precum este scris: „Cursa s-a sfărîmat, şi noi ne-am izbăvit" (*Psalm 123*:7).

vînaţi fiind de dînsul spre a lui voie.

Zice: Oamenii cei stricaţi de dogmele eretice şi de viaţa spurcată sînt ca şi cum ar înota întru rătăcire, dar, cînd se vor prinde de Dumnezeu spre a Sa voie, poate că se vor deştepta din adînca rătăcire şi vor veni întru simţire şi întru răbdare. Iar voia lui Dumnezeu este nu numai a crede cineva drept, ci şi a vieţui bine. Aşadar – o, cititorule! – se cuvine să înţelegi cuvintele acestea ale Apostolului nu numai pentru dogmele credinţei, ci şi pentru fapte şi viaţă. Unii însă – precum este şi Teodorit – prin zicerea „vînaţi de dînsul" înţeleg că aceştia sînt prinşi de diavolul şi se află în voia lui cea rea, ci şi această înţelegere este potrivită.

CAPITOLUL III

1. Şi aceasta să ştii, că în zilele cele mai de pe urmă vor veni vremi cumplite.

Fiindcă atunci, în vremile apostoleşti, erau mulţi oameni răi, ca să nu se tulbure Timotei de aceasta, Pavel i-a spus mai înainte că într-o casă mare se află şi vase de aur, şi vase de lut, că adică în lumea aceasta se află şi oameni buni, şi răi. Iar acum îi spune dinainte că şi în vremile viitoare vor fi mulţi răi, însă acesta nu e lucru nou, căci şi în vremea lui Moisi au fost spurcaţii vrăjitori Iani şi Iamvri. Deci – zice – să nu-ţi pară lucru de mirare, Timoteie, nici să te scîrbeşti pentru aceasta! Şi zice că vor urma „vremi cumplite", adică foarte rele, dar aceasta nu se cuvine a se înţelege pentru vremi, luni şi zile în sine, căci ele nu sînt rele din fire; ci se înţelege despre oamenii răi care vor fi în zilele cele mai de pe urmă şi pentru împrejurările potrivnice care vor urma întru acele vremi. Căci şi noi obişnuim a zice, cînd vorbim, că „această vreme este rea", sau „bună", numindu-le aşa fie de la bunătăţile sau răutăţile care se întîmplă întru acea vreme, fie de la oamenii buni sau răi ai acelei vremi. (Vezi şi la tîlcuirea celei către Efeseni, la capitolul 5:16, zicerea „răscumpărînd vremea".)

2. Căci vor fi oameni iubitori de sine,

Apostolul pune îndată întîia rădăcină a tuturor patimilor, care naşte toate răutăţile, adică iubirea de sine. Căci cineva se iubeşte în chip firesc mai întîi pe sine şi apoi, din dragoste de sine, îi iubeşte şi pe ceilalţi oameni şi celelalte lucruri ale lumii. Deci iubirea de sine este un prieteşug fără rînduială al omului, prieteşug care, biruindu-ne, ne face să săvîrşim toate relele şi patimile, fără a socoti şi a voi binele aproapelui, ci numai pe al nostru. Dar omul [biruit de această patimă] nu se iubeşte nici pe sine, căci, aşa cum se întîmplă cu mădularele trupului, vătămarea unuia din mădulare – să zicem a ochiului, sau a mîinii sau a piciorului – trece şi la celelalte mădulare. Sau aşa cum se întîmplă la zidirea unei case, cînd cineva, scoţînd o piatră din perete, mişcă şi tulbură şi celelalte pietre; tot astfel se întîmplă şi în Biserica Creştinilor, şi cel ce poartă grijă numai de sine, fără să bage seamă de fratele său, acela se vatămă şi pe sine.

iubitori de argint,

După ce a arătat rădăcina, adică iubirea de sine, Apostolul spune aici şi care sînt ramurile ei. Şi întîia ramură a iubirii de sine e iubirea de argint, căci de aceea iubeşte omul banii, ca să se odihnească pe sine, adică din iubire de sine. Deci, aşa cum din dragoste se naşte tot binele, tot astfel, dimpotrivă, din iubirea de sine, care e potrivnică dragostei, se naşte toată răutatea. Căci dragostea este largă şi încăpătoare şi revarsă tuturor facerile sale de bine, iar iubirea de sine strîmtorează lărgimea dragostei şi-şi grămădeşte facerile de bine numai într-un singur om.

trufaşi,

În vremile de apoi – zice – vor fi oameni trufaşi, adică fălindu-se că sînt mai presus de ceilalţi. Şi tot din iubirea de sine se naşte şi această ramură otrăvitoare a trufiei, căci cineva se trufeşte din pricină că se iubeşte pe sine şi voieşte a fi slăvit mai mult decît ceilalţi.

mîndri, hulitori,

Cînd sporeşte şi creşte, trufia se face mîndrie, iar mîndria se face la rîndul ei ocară şi hulă lui Dumnezeu. Căci, cînd cineva se are pe sine mai presus de ceilalţi oameni şi se trufeşte, atunci el se şi mîndreşte, adică supra-scrie asupra sa toate isprăvile şi faptele bune, socotind că el însuşi le-a isprăvit, cu puterea sa, iar nu cu darul şi cu puterea lui Dumnezeu; şi, socotind aceasta, ticălosul Îl huleşte pe Dumnezeu, de la Care se pricinuieşte toată fapta bună şi tot binele. E arătat aşadar că mîndria şi hula către Dumnezeu se nasc din iubirea de sine.

3. nesupuşi născătorilor, nemulţumitori, necuvioşi, neiubitori, neîmpăcaţi.

Aşa se fac unii aceştia, cei arătaţi mai sus. Căci, dacă ei Îl hulesc pe Însuşi făcătorul lor Dumnezeu, cum îi vor mai cinsti pe născătorii lor? Şi, iarăşi, nu-i cinstesc pe născătorii lor cei nemulţumitori către ceilalţi făcători de bine ai lor. Apoi, cei nemulţumitori către făcătorii lor de bine sînt şi necuvioşi, căci strică cuviosia şi se leapădă de datoria lor. Iar cei necuvioşi sînt şi neîmprieteniţi, căci pe cine îl va iubi şi-l va primi cel care nu-l iubeşte pe făcătorul său de bine şi îşi întoarce faţa de la el? Şi, iarăşi, cei neîmprieteniţi sînt şi neîmpăcaţi, căci cum se va împăca cu ceilalţi cel ce nu se împacă cu făcătorul său de bine? Vezi, frate, că patimile şi relele sînt le-

gate unele de altele ca un lanţ şi că se nasc una din alta? La fel, dimpotrivă, şi bunătăţile sînt legate una de alta şi se nasc una din alta.[1]

clevetitori,

Zice: În vremile de apoi, oamenii au să se facă clevetitori, adică grăindu-i de rău pe toţi ceilalţi, căci cel ce nu cunoaşte că are în sine vreun lucru bun şi faptă bună îi cleveteşte şi pe ceilalţi, zicînd că sînt asemenea lui. De ce? Fiindcă socoteşte că astfel îşi pricinuieşte oarecare mîngîiere, arătînd că nu doar el este rău, ci şi ceilalţi. Vezi, iubitule, că iubirea de sine este rădăcina care naşte în lume şi clevetirile?

neastîmpăraţi,

În viitorime – zice – oamenii vor fi neastîmpăraţi şi cu limba, şi cu pîntecele şi întru toate celelalte patimi.

neîmblînziţi,

O, cititorule! – vezi ce face din oameni iubirea de sine, rădăcina tuturor răutăţilor, şi ramura ei cea dintîi, iubirea de argint? Din oamenii blînzi şi cuvîntători [„raţionali", *n. m.*] din fire, patimile acestea fac fiare neîmblînzite şi dobitoace necuvîntătoare.

neiubitori de bine,

Adică: În vremile de apoi, oamenii vor fi vrăjmaşi ai întregii fapte bune şi ai bunătăţii sufleteşti.

4. vînzători,

Zice: Oamenii din viitor se vor face vînzători de prietenie, adică vor vinde prieteşugul celor iubiţi şi nu vor păzi crezămîntul.[2]

sumeţi,

[1] Şi Avva Macarie a zis că faptele cele bune şi răutăţile sînt legate una de alta (întru cuvîntul al patruzecilea, capitolul 1). Şi vezi cuvintele sfîntului la subînsemnarea zicerii „aflători de rele" (*Romani* 1:30) şi la subînsemnarea zicerii „bunătatea, facerea de bine, credinţa" (*Galateni* 5:22). (*n. aut.*)

[2] Cît de mari greutăţi pricinuiesc clevetirile şi vînzările, vezi la capitolul 4 al *Hristoitiei* noastre. (*n. aut.*)

Adică: În vremea de apoi, oamenii vor fi obraznici şi neadevăraţi, fără de a avea statornicie în vreun lucru.

îngîmfaţi,

Adică: Vor fi umflaţi şi plini de mîndrie, de obrăznicie şi de ocară.

iubitori de îndulcire mai mult decît iubitori de Dumnezeu,

Zice: Întru acele vremi, oamenii vor fi iubitori de îndulcire mai mult decît iubitori de Dumnezeu. Şi aceasta urmează în chip firesc, căci, unde este iubire de îndulcirile lumii, acolo nu se află prietenie şi dragoste cu Dumnezeu, acestea fiind potrivnice una cu alta. Despre aceasta a zis Iacov, „fratele Domnului": „Prea-curvarilor şi prea-curvelor, nu ştiţi că prietenia lumii este vrajbă împotriva lui Dumnezeu? Căci cel ce ar voi să fie prieten cu lumea se face vrăjmaş al lui Dumnezeu" (*Iacov* 4:4).

5. avînd închipuirea bunei-cinstiri de Dumnezeu, dar lepădîndu-se de puterea acesteia.

Adică: Oamenii vremilor de apoi vor avea numai închipuirea şi făţărnicia bunei-cinstiri de Dumnezeu şi a credinţei, dar de puterea bunei-cinstiri de Dumnezeu se vor lepăda. Adică se vor arăta bine-cinstitori de Dumnezeu numai după chipul din afară, iar după fapte şi viaţă vor fi cu adevărat necinstitori de Dumnezeu, fiindcă puterea bunei-cinstiri de Dumnezeu şi buna credinţă se arată cu faptele. Pentru aceasta dar, după cuviinţă a zis „fratele lui Dumnezeu" Iacov că „fără fapte, credinţa e moartă" (capitolul 2:20). Iar în altă parte, Apostolul a înţeles „închipuirea" spre bine, zicînd despre învăţătorul Iudeu că are „închipuirea cunoştinţei şi a adevărului în *Lege*" (*Romani* 2:20), fiindcă învăţătorul are închipuirea cunoştinţei, adică plăsmuieşte cunoştinţa şi adevărul în sufletele ucenicilor săi. Vezi şi tîlcuirea capitolului 2 al celei către Romani, stih 20.[1]

[1] Pentru aceasta zice şi Hrisostom că *Scriptura* înţelege „chipul" uneori spre bine, iar alteori spre rău. Spre bine, cînd zice: „Bărbatul nu e dator a se acoperi, chip şi slavă a lui Dumnezeu fiind" (*1 Corinteni* 11:7); şi spre rău: „însă în chip trece omul" (*Psalm* 38:9). La fel, *Scriptura* îl ia uneori pe leu spre bine, pentru chipul lui cel împărătesc: „A adormit – zice – ca un leu şi ca un pui de leu. Cine Îl va deştepta pe El?" (*Facerea* 49:9); iar alteori spre rău, pentru chipul lui cel răpitor şi mînios: „(...) ca un leu răpind şi răcnind" (*Psalm 21*:40). La fel, şi Apostolul ia „închipuirea" uneori spre bine, zicînd: „(...) avînd închipuirea cunoştinţei şi a adevărului"; iar alteori spre rău, cum e aici. Iar Teodorit – tîlcuind zicerea de mai sus a lui Pavel (de la „vor fi oameni iubitori de sine" pînă la aceasta) – zice că

Depărtează-te şi de aceştia!

Aici, după dreptate trebuie a se nedumeri cineva! Căci, dacă răii pomeniţi mai sus au să fie în vremile cele mai de pe urmă, cum îi zice Apostolul lui Timotei să se depărteze de dînşii? Spre dezlegarea nedumeririi, răspundem că şi atunci, în vremea Apostolului Pavel, erau asemenea oameni răi, măcar că nu cu atîta covîrşire a răutăţii. Deci Pavel porunceşte ca şi cum i-ar zice lui Timotei: Fereşte-te de asemenea oameni, care şi acum se află! Despre aceasta zice şi mai departe: „Dintre aceştia sînt cei ce se bagă prin case." Sau şi altfel răspundem, anume că Pavel numeşte „zile mai de pe urmă" nu pe acelea de după multe veacuri, ci pe acelea de după adormirea sa, în care Timotei încă urma a fi viu. Sau – precum judecă marele Ioan Hrisostom – că, prin Timotei, dumnezeiescul Pavel îi sfătuieşte pe toţi Creştinii cei mai din urmă să se ferească de oamenii cu viaţă pîngărită, socotinţă care este mai adevărată decît toate.

6. Căci dintru aceştia sînt cei ce se vîră prin case

Cu această zicere, „se vîră", Apostolul arată neomenia acelora, robirea şi năravul lor cel linguşitor şi plin de toată amăgirea. Căci unii ca aceştia, pentru a-i amăgi pe alţii cu linguşirile, încap şi află îndrăzneală prin casele oamenilor.

şi robesc muieruştile

Pavel nu a zis că unii ca aceştia cu viaţă pîngărită „le amăgesc", ci „le robesc" pe muieruşti, adică le folosesc ca pe nişte roabe, căci aşa se face cel amăgit de altul, adică rob şi supus aceluia.[1] Vedeţi însă – o, cititorilor!

Apostolul a vorbit despre vremea lui [a lui Teodorit]. „Căci – zice – viaţa noastră este plină de asemenea oameni răi şi sîntem îmbrăcaţi numai cu obrăzarul bunei-cinstiri de Dumnezeu, iar prin faptele răutăţii cinstim idolul. Căci, făcîndu-ne iubitori de bani, în loc de a fi iubitori de Dumnezeu, îmbrăţişăm robia patimilor, întru noi aflîndu-se de obşte toate cele povestite de dumnezeiescul Apostol." Fraţii mei, am însemnat aceasta nu fără întristare şi suspinuri. Căci – dacă Teodorit scria că relele proorocite aici de Apostol erau deja în lume în vremea sa, atunci cînd era dricul [„amiaza", *n. m.*] şi floarea faptei bune – ce vom zice noi, ticăloşii? – care vedem şi auzim cum în vremile noastre toate relele prezise de Pavel s-au revărsat peste măsură şi nu este cu putinţă a se întinde mai mult. Căci ce alt rău poate fi mai de margine sau mai de căpetenie decît ateismul? Sau cine poate fi mai rău decît ateii, de care e plină lumea şi neîncetat se umple încă? Deci nu tragem altă încheiere decît că sfîrşitul este aproape, căci – aşa cum a zis Domnul – „se va înmulţi nelegiuirea, se va răci dragostea multora şi atunci va veni sfîrşitul" (*Matei* 24:12). (*n. aut.*)

[1] Unii zic că aceşti învăţători mincinoşi, vicleni şi amăgitori care le amăgeau pe muieruşte erau ereticii şi necuraţii nicolaiteni care le supuneau pe acelea cu amăgitoarele lor

– că a se amăgi este însuşire a muierilor, nu a bărbaţilor, sau – mai bine a zice – nu este nici însuşire a femeilor cu minte bărbătească, ci a muieruştilor neputincioase şi mici de suflet. Drept aceea, bărbatul care se amăgeşte nu este bărbat, ci muiere; şi nu doar muiere, ci muieruşcă.

cele încărcate de păcate

Cu aceste cuvinte, Apostolul arată că muieruştile ce se amăgesc de oamenii cu rea cugetare sînt pline de o mulţime de păcate şi, pe lîngă acestea, sînt neorînduite în năravuri şi tulburate cu mintea. Prin urmare, cei răi nu amăgesc femeile de obşte (căci firea femeilor nu e rea în sine), ci pe muierile ce au în sufletul lor, după propria alegere, grămezi şi mulţime de păcate. Căci cel ce nu are întru sine nici un bine şi faptă bună se înduplecă în grabă răilor învăţători, cu lesnea lor înduplecare către dînşii mîngîindu-se că nu se vor osîndi de Dumnezeu pentru faptele lor cele rele.

şi purtate de multe feluri de pofte,

Apostolul lăţeşte răutăţile muieruştilor amăgite adăugînd multe numiri şi zice că ele se poartă de felurite pofte, adică: de pofta banilor, de pofta slavei, de pofta desfătării, de pofta împodobirilor şi a hainelor şi de poftele cele de ruşine ale trupului. Vezi însă – o, cititorule! – cum Apostolul a zis că muieruştile acestea „se poartă", adică se stăpînesc de poftă asemenea unor vite necuvîntătoare ce se poartă şi se stăpînesc de poftele lor ca de nişte vietăţi cuvîntătoare [„raţionale", *n. aut.*].[1]

7. totdeauna învăţîndu-se, şi neputînd niciodată să vină la cunoştinţa adevărului.

Zice: Muieruştile acestea amăgite de dascălii cei mincinoşi se învaţă totdeauna, dar niciodată nu pot veni la cunoştinţa adevărului. Dar oare pentru aceasta nu sînt vrednice de iertare? Nu sînt vrednice, ci mai ales

cuvinte pentru a-şi face cu dînsele lucrările lor de ruşine. Iar întru altele se scrie: „şi robind muieruşte", adică fără articol. (*n. aut.*)

[1] Pentru aceasta a zis dumnezeiescul Ioan Damaschin: „De aceea nici nu sînt stăpînitoare de sine [«libere», *n. m.*] cele necuvîntătoare, căci mai mult firea le poartă pe ele, decît poartă ele firea. Căci ele nu se împotrivesc poftei firii, ci, cum poftesc ceva, se şi pornesc către faptă. Iar omul, fiind cuvîntător [«raţional», m. n.], mai mult el poartă firea, decît îl poartă firea pe el. De aceea, chiar de pofteşte, el are stăpînire să astîmpere pofta, dacă vrea, şi să nu-i urmeze" (*Despre credinţă*, cartea a doua, capitolul 24). (*n. aut.*)

sînt neiertate, de vreme ce ele singure şi-au îngropat sufletele în păcate şi în pofte. De aceea, mintea şi gîndul lor au orbit, adică s-au împietrit, făcîndu-se nesimţitoare ca piatra, şi nu pot înţelege. Deci a nu putea să înveţe nu e un lucru firesc la dînsele, ci din alegere (adică din voia proprie), şi pentru aceasta sînt neiertate.[1]

8. După cum au stat împotriva lui Moisi Ianis şi Iambris, aşa stau împotriva adevărului şi aceştia,

Fiind trimis de Dumnezeu în Egipt pentru a-i spune lui Faraon să sloboadă norodul Israilitean, împăratul Faraon i-a cerut lui Moisi să facă semne şi minuni, ca să vadă şi să creadă că Dumnezeu l-a trimis. Moisi i-a zis despre aceasta fratelui său Aaron care şi-a aruncat toiagul pe pămînt şi acela s-a făcut balaur; al doilea, cu acelaşi toiag al lui Aaron, apa rîului Nil s-a schimbat în sînge; şi, al treilea, cu acelaşi toiag, tot Egiptul s-a umplut de broaşte. Dar aceste trei semne le-au făcut şi vrăjitorii şi descîntătorii Egiptenilor – însă după nălucire, nu după adevăr –, precum scrie în capitolul 7 al *Ieşirii*. Din vrăjitorii aceia, cei mai vestiţi erau Ianis şi Iambris, de care pomeneşte aici Apostolul. Deci zice: Precum aceia au stat împotriva lui Moisi, tot aşa stau împotriva adevărului şi ereticii aceştia. De unde ştia însă Pavel numele vrăjitorilor acelora, de vreme ce *Dumnezeiasca Scriptură* nu le pomeneşte, zicînd doar că semnele au fost făcute de „descîntători şi fermecători", fără a-i numi? La aceasta, zicem fie că Apostolul le-a ştiut din predanie nescrisă, fie că le-a aflat din descoperirea Sfîntului Duh.[2]

oameni stricaţi cu mintea, nelămuriţi în credinţă.

Cînd cineva se strică de patimi, atunci el se face şi neales sau nelămurit în credinţă. Pentru aceasta zice şi David: „Zis-a nebunul în inima sa: Nu

[1] Înţeleptul Teodorit zice că şi acest rău se săvîrşea în vremile sale, împlinindu-se proorocia Apostolului. Căci, vîrîndu-se prin casele oamenilor, mulţi le amăgeau şi le robeau socotinţei lor pe păcătoasele muieruşti, fără a bănui proorocia Apostolului. Vai, dacă atunci se împlinea proorocia aceasta, cu mult mai vîrtos şi fără asemănare se împlineşte acum, în vremile noastre, cînd cei mai mulţi din aceia care înaintează în dregătoriile din lăuntru şi din afară, vîrîndu-se prin casele Domnilor, le amăgesc pe muieruştele acelora şi, prin acelea, dobîndesc vrednicia pe care o doresc. Milostiv fii, Dumnezeule, fii milostiv! (*n. aut.*)

[2] Chiar aceasta o zice şi Teodorit. Şi însemnează că, în *Viaţa* lui Macarie Alexandrinul din *Lavsaicon*, se scrie că, umblînd prin pustie, acest dumnezeiesc Macarie a mers la cimitirul de îngropare al vrăjitorilor acestora, Ianis şi Iamvris, unde locuiau mulţi demoni. Şi intrînd în lăuntru, a aflat mult aur în vistierie, mulţi copaci sădiţi şi puţ cu cadă, pe care le făcuseră acei vrăjitori rătăciţi pentru a le dobîndi după moarte. (*n. aut.*)

este Dumnezeu!" (*Psalm 13*:1). Dar de ce a zis acestea nebunul, o, Proorocule? Pentru că „s-au stricat – zice – şi s-au făcut urîţi întru nelegiuiri" (la fel). Deci mintea nestricată de patimi primeşte şi credinţa. La aceasta să luăm aminte, fraţilor, să nu ne stricăm şi noi de patimi şi, pentru stricăciunea aceasta, să afle încăpere întru noi credinţa cea nelămurită.[1]

9. Ci nu vor spori mai mult,

De ce a zis Pavel mai sus că spurcatele glasuri zadarnice „vor spori spre mai multă păgînătate" (capitolul 2:16), iar aici zice dimpotrivă? Răspundem că prima a zis-o pentru că ereticii şi învăţătorii mincinoşi, după ce au început a-şi borî dogmele lor rele şi rătăcite, nu se vor opri, ci pururea vor izvodi dogme mai noi şi mai rele. Iar aici spune că ereticii aceştia nu vor amăgi şi nu vor răpi pe mulţi, ci, chiar dacă la început amăgesc, totuşi pînă în sfîrşit se vor arăta ca amăgitori şi înşelători şi din aceasta vor fi urîţi. De aceea şi zice mai departe:

căci nebunia lor va fi arătată tuturor, precum a fost şi a acelora.

O, Timotei! – dacă nu crezi că ereticii şi învăţătorii mincinoşi nu vor spori mai mult, învaţă din ceea ce s-a întîmplat vrăjitorilor zişi mai sus, căci şi aceia s-au vădit şi s-au arătat la sfîrşit că făceau minuni şi-i amăgeau pe oameni cu nălucire. Fiindcă, atunci cînd au venit la semnul al patrulea, cel al muştelor, nu au putut să-şi mai lucreze nălucirile lor şi singuri au mărturisit că au fost biruiţi, zicînd: „Degetul lui Dumnezeu este" (*Ieşirea* 7). Iar Moisi s-a arătat că face minuni după adevăr, şi pentru aceasta a făcut atîtea alte semne şi după aceea. Căci toate minunile amăgitoare şi mincinoase, care se fac după nălucire, se arată numai la o vreme, şi apoi se sting.

10. Iar tu mi-ai urmat întru învăţătură,

Zice: O, Timotei! – aşa sînt amăgitorii eretici, iar tu ştii cu amăruntul că cele ale învăţăturii şi ale credinţei mele nu sînt astfel, amăgitoare şi mincinoase, precum ale ereticilor. Fiindcă tu nu numai că ai vorbit cu mine, dar mi-ai şi urmat, adică ai petrecut multă vreme împreună cu mine, luînd

[1] Aceasta s-au împlinit în vremile noastre şi cu fapta, căci cei ce se zic „atei", pentru că s-au stricat de patimi şi de păcate, s-au lepădat de credinţă şi au primit ateismul zicînd nu numai în inima lor că nu este Dumnezeu – ca nebunul numit de David mai sus –, ci propovăduind ateismul (înfricoşează-te, soare!) fără de ruşine şi prin viu grai, şi prin cărţi. (*n. aut.*)

aminte la toate cuvintele mele, încît din aceasta te-ai făcut puternic şi viteaz în cuvînt. Pentru aceasta, dă-le război celor dimpotrivă!

întru petrecere,

Tu însă – zice – ai urmat petrecerii mele, adică vieţuirii şi purtării mele.

întru năzuinţă,

Tu – zice – ai urmat osîrdiei mele şi înfăţişării bărbăteşti a sufletului meu, pentru că eu nu ziceam numai, ci şi făceam cele zise.

întru credinţă,

O, Timotei! – tu ai urmat credinţei mele, adică statorniciei pe care o arătam întru dogmele credinţei şi ale adevărului, statornicie care m-a făcut a nu mă deznădăjdui în primejdii, ci a crede că Dumnezeu mă va izbăvi.

întru îndelunga-răbdare,

O, Timotei! – tu ai urmat îndelunga-răbdare pe care o aveam către eretici, căci nu mă tulburam de cuvintele şi de mişcările lor, ci pe toate le primeam cu blîndeţe.[1]

întru dragoste,

Adică: O, Timotei! – tu ai urmat dragostea pe care o aveam către toţi oamenii.[2]

întru răbdare,

O, Timotei! – tu ai urmat răbdării pe care o aveam în goane şi întru toate ispitele ce mi se întîmplau de la potrivnicii credinţei.

11. goanelor şi pătimirilor

Tu – zice – ai urmat goanelor şi patimilor mele, căci eu eram nu numai izgonit, dar şi pătimeam, acestea două tulburîndu-l pe fiecare învăţător şi păstor, adică a fi eretici şi a pătimi el de la eretici. De aceea, mai sus, Pa-

[1] Sau precum tîlcuieşte Teodorit, zicînd: „ca să sufăr greşelile fraţilor". (*n. aut.*)
[2] Însemnează că la Teofilact nu se află stihul acesta: „întru dragoste". (*n. aut.*)

vel a spus multe despre eretici, cu acestea înduplecîndu-l pe Timotei să nu se tulbure din pricina lor. Iar acum înşiră necazurile şi pătimirile pe care le suferise, ca să-l îmbărbăteze cu aceasta pe Timotei, ucenicul său.

care mi s-au făcut în Antiohia, în Iconia şi în Listra.

Pavel vorbeşte aici de Antiohia Pissidiei, iar Listra era „patria lui Timotei" (*Fapte* 13:14).[1] Dar pentru ce a pomenit doar de pătimirile suferite în numitele cetăţi, şi pe toate celelalte le-a trecut sub tăcere? Fiindcă acestea erau mai cunoscute lui Timotei, ori mai noi decît celelalte. Vezi însă – o, cititorule! – că Pavel nu înşiră pătimirile acestea după fel, ci le-a pomenit numai nehotărîtor, fiindcă nu le spune ca să se fălească, ci doar pentru a-l mîngîia pe Timotei, ucenicul său. De aceea, şi pe acestea puţine şi nehotărîte le scrie de nevoie.

Cîte goane am suferit! – şi dintru toate m-a izbăvit Domnul.

Cu aceste cuvinte, dumnezeiescul Pavel îi arată lui Timotei două lucruri. Întîi zice: Eu arătam osîrdie spre a suferi goanele. Şi al doilea: Dumnezeu nu m-a părăsit, ca să fiu biruit de ele. Pentru aceasta – zice – arată osîrdie şi tu, şi negreşit nu vei fi părăsit de Dumnezeu, ca să fii biruit de goane.

12. Şi toţi cei ce voiesc a vieţui cu bună-cinstire întru Hristos Iisus, vor fi goniţi.

Şi acest cuvînt al lui Pavel era prea-mare mîngîiere pentru Timotei. Şi de ce să zic numai pentru mine? – zice Pavel. Căci toţi Creştinii care voiesc să vieţuiască după buna-cinstire de Dumnezeu şi după evanghelia lui Hristos vor fi goniţi. Iar aici Apostolul numeşte „goane" nu numai goanele necredincioşilor asupra celor credincioşi, ci de obşte toate necazurile şi ispitele pe care le suferă oamenii cei îmbunătăţiţi pentru dogmele credinţei, pentru porunca lui Hristos şi pentru predaniile Bisericii. Şi, de vreme ce – după Iov – „viaţa omului pe pămînt este o ispitire" (capitolul 7, stih 1)[2],

[1] Iar Icumenie zice că Apostolul a pomenit aici de Listra cea umilă spre micşorare, ca şi cum ar fi zis: Fie! – în Antiohia şi în Iconia am pătimit fiindcă erau atît de mult-norodite. Dar în Listra de unde s-au aflat atîţia oameni care să-mi facă rău? Căci în Listra l-au împroşcat cu pietre şi l-au tîrît afară din cetate, socotindu-l a fi mort, după cum istorisesc *Faptele Apostolilor* (capitolul 14:19). (*n. aut.*)

[2] Pentru aceasta, Iov Îi zicea lui Dumnezeu despre ispitele ce slobozise asupră-i: „Au venit asupra mea ispitirile Lui" (capitolul 10:12). (*n. aut.*)

cel ce umblă pe calea cea strîmtă şi necăjită a mîntuirii trebuie să se necăjească negreşit.[1]

13. Iar oamenii cei vicleni şi fermecătorii vor spori spre mai rău, amăgind şi amăgindu-se.

Zice: O, Timotei! – Nicidecum să nu te tulbure că viclenii se află în odihnă şi în bucurie, iar cei îmbunătăţiţi sînt în necazuri şi în ispite, pentru că firea lucrurilor cere aceasta. Căci – zice – te-ai dezbrăcat [ca un luptător în arenă, *n. m.*] şi ai intrat să lupţi pentru Hristos şi pentru fapta bună! Aşadar e nevoie să fii plin de sudori, încît este lucru nebunesc a se afla cineva întru nevoinţă şi luptă, şi a căuta apoi odihnă. Deci – o, Timotei! – nu te tulbura dacă oamenii cei vicleni au odihnă. Căci ei, deşi par că sporesc şi merg înainte, aceasta nu este adăugire întru a se îndrepta din calea rătăcirii, ci e mai rău. Şi, tălmăcind ce va să zică „mai răul", zice că este „a amăgi şi a se amăgi", a-i rătăci pe alţii şi a fi ei înşişi rătăciţi de diavolul. Căci – după Teodorit – împreună lucrează şi diavolul şi ajută oamenilor lui, îndemnîndu-i la răutate ca un dascăl.

14. Tu însă rămîi întru cele ce te-ai învăţat şi te-ai încredinţat,

O, Timotei! – stai întărit şi neclintit şi nu rîvni celor ce fac răutate, deşi aceia sporesc în calea rătăcirii! – căci zice: „Nu rîvni întru cei ce fac vicle-

[1] Pentru aceasta zice şi marele Macarie aceste cuvinte vrednice de pomenit: „Calea creştinătăţii aceasta este: unde este Duhul Sfînt, acolo urmează ca o umbră goana şi lupta. Vezi cum Proorocii, întru care lucra Duhul Sfînt, erau goniţi de către cei de o seminţie cu dînşii. Vezi cum Domnul, Care este Calea şi Adevărul, nu a fost gonit şi răstignit de alt neam, ci de Iudei, de însăşi seminţia lui Israil. La fel şi Apostolii, căci de la Acela a Căruia a fost crucea li S-a dat Duhul cel Mîngîietor şi astfel a încăput întru Creştini. Deci nici unul din Iudei nu s-a gonit, ci numai Creştinii, care au mărturisit. De aceea, ei nu au de ce să se mire, căci adevărul trebuie a fi gonit" (cuvîntul 15 la întrebarea 16). Zice încă şi Chiril al Alexandriei: „Cu adevărat, toţi cei ce voiesc a vieţui cu bună-cinstire în Iisus Hristos vor fi goniţi. Căci fiii nelegiuirii sar asupra lor ca nişte fiare sălbatice, cu arătarea răzvrătirii lor, ca o orbire, defăimînd strălucirea celor aleşi. Căci cele rele se vădesc de-a pururea prin alăturarea de cele bune [...]" (cartea I din cele alese). Pentru aceasta zice şi Teologul Grigorie că drepţii se dau de multe ori în mîinile necinstitorilor de Dumnezeu, dar nu pentru a fi munciţi, ci pentru a fi ispitiţi. Şi, de multe ori, cei răi se sfîrşesc cu moartea (după cea scrisă la Iov, capitolul 9, stih 23), iar cei bine-cinstitori de Dumnezeu se batjocoresc deocamdată, cîtă vreme se ascunde bunătatea lui Dumnezeu şi vistieriile cele mari în care se păstrează la sfîrşit şi pentru unii, şi pentru alţii (în *Cuvînt la marele Atanasie*). Şi dumnezeiescul Hrisostom zice: „Nu este cu putinţă ca aceia ce viază întru fapta bună să audă bune de la toţi. Şi, iarăşi, nu se poate ca acela ce poartă grijă de fapta bună să nu aibă mulţi vrăjmaşi." (*n. aut.*)

şug şi celui ce sporeşte în calea sa!" (*Psalm 36*:1). Fiindcă tu nu doar că te-ai învăţat, ci te-ai şi încredinţat, adică te-ai învăţat cu cercare şi cu deplină încredinţare, văzînd şi minunile făcute de mine şi făcînd tu însuţi minuni. Prin urmare, chiar dacă vezi cele potrivnice lucrurilor de care te-ai încredinţat, nu te tulbura! Căci şi Avraam – deşi auzise de la Dumnezeu că întru Isaac i se va numi seminţie (*Facerea* 21:17), iar apoi i s-a poruncit de acelaşi Dumnezeu să-şi înjunghie fiul care era să se numească „seminţie" a lui – auzind aceasta, aşadar, Avraam nu s-a tulburat şi nu s-a îndoit, ci s-a pornit fără stînjenire să facă porunca lui Dumnezeu, adică să-şi junghie fiul.

ştiind de la cine ai învăţat şi fiindcă de prunc ştii sfinţitele cărţi,

Două pricini spune aici Apostolul pentru care îl învaţă pe Timotei să stea întărit şi neclintit. Întîi – zice – pentru că tu nu ai învăţat cele ale credinţei de la un oarecare, ci de la mine, de la Pavel, adică de la Însuşi Hristos, Cel ce grăieşte întru mine. Şi, al doilea, că nu le-ai învăţat ieri-alaltăieri, ci de la frageda vîrstă pruncească. Prin urmare, dumnezeiasca cunoştinţă este înrădăcinată întru tine şi nu te va lăsa să pătimeşti vreo patimă nebunească, precum pătimesc mulţi. Căci cel ce ştie *Dumnezeieştile Scripturi* precum se cuvine nu se va amăgi şi nu va greşi niciodată. Pavel numeşte „cărţi sfinţite" *Dumnezeiasca Scriptură*, şi aceasta e laudă a ei împotriva lui Simon, a lui Manent şi a tuturor celorlalţi eretici care spun că *Sfînta Scriptură cea veche* este rea şi vicleană.

15. care te pot înţelepţi spre mîntuire prin credinţa în Hristos Iisus.

Învăţătura şi cunoştinţa cea din afară [din afara Bisericii, din afara descoperirii dumnezeieşti, *n. m.*] îl înţelepţeşte pe om spre amăgire şi spre meşteşugiri şi luptări de cuvinte, de la care urmează pierderea sufletească. Iar filosofia din lăuntru şi dumnezeiasca cunoştinţă nu înţelepţeşte aşa, ci spre a afla adevărul şi mîntuirea. Care mîntuire? Nu aceea ce s-ar săvîrşi prin faptele *Legii Vechi*, nici prin cuvinte meşteşugite, ci prin credinţa lui Iisus Hristos. Căci dumnezeieştile *Scripturi*, adică *Legea* şi Proorocii, îl povăţuiesc pe om spre a crede în Hristos, iar Hristos pricinuieşte mîntuire veşnică.[1]

[1] Înseamnă zicerea aceasta a Apostolului pentru Creştinii ce se învaţă *Sfinţitele Scripturi*. Căci – aşa cum tot ceea ce se mişcă se mişcă pentru ceva, după socoteala filosofică – tot astfel şi învăţătura cărţilor se face pentru un sfîrşit (scop), adică pentru a-l înţelepţi pe Creştinul ce învaţă spre a dobîndi mîntuire. De aceea, Creştinii care învaţă *Scripturile* pentru acest sfîrşit al mîntuirii sufletului lor sînt lăudaţi şi înţelepţi, iar cei ce nu le învaţă pentru mîntuirea sufletului – ci pentru a dobîndi slavă, bogăţie şi îndulciri, adică pentru scopuri lumeşti – aceştia nu nimeresc ţinta *Scripturilor* şi prin urmare osteneala şi învăţătura le sînt zadarnice. Căci tot ce s-a făcut de dînşii se zădărniceşte de sfîrşitul său, după altă socoteală filosofică. Ce zic? Învăţătura şi osteneala unora ca aceştia nu e doar zadarnică, ci are să le pricinuiască şi osîndă, de vreme ce „mult se va bate acela care cunoaşte voia Domnului, dar nu se găteşte şi nu face după voia Lui" (*Luca* 12:47); şi „cei puternici tare se vor certa" (*Înţelepciunea lui Solomon* 6:6). (*n. aut.*)

16. Toată Scriptura este insuflată de Dumnezeu şi folositoare

După ce i-a arătat lui Timotei multe chipuri de mîngîiere, Pavel îi spune acum şi mîngîierea mai mare decît toate, adică aceea pricinuită din citirea *Dumnezeieştilor Scripturi*. Căci – de vreme ce avea să-i dea lui Timotei vestea aceea întristătoare, anume că urma să-şi săvîrşească viaţa şi să se ducă la Domnul – pentru a nu se întrista Timotei că va fi lipsit de Pavel, învăţătorul şi părintele său duhovnicesc, Apostolul îi zice acum aşa: „Fiul meu Timotei, nu te întrista pentru lipsa mea, căci, în locul meu, ai ca mîngîiere *Scripturile*[1] cele insuflate de Dumnezeu, care te pot folosi ca şi mine.[2] Însă unii se nedumeresc pentru ce a zis Pavel că toată *Scriptura* este insuflată de Dumnezeu. Căci – zic ei – oare şi scripturile Elinilor sînt insuflate de Dumnezeu? De aceea, fiind siliţi, fac curmare la zicerea „de Dumnezeu insuflată" şi zic aşa: „Toată *Scriptura*, care e insuflată de Dumnezeu, e şi folositoare." Însă ei trebuiau socoti că Pavel i-a zis mai sus lui Timotei aşa: „*Sfinţitele Scripturi* le ştii", şi de aceea vorbeşte aici de „toată *Scriptura*". Care *toată*? Aceea despre care am zis mai sus că este sfinţită. Deci această *Sfinţită Scriptură* insuflată de Dumnezeu[3] este folositoare pentru toate cele arătate mai jos.

[1] Căci nu este altă mîngîiere mai bună a sufletului pentru toate necazurile ce ispiteşte decît citirea *Sfintelor Scripturi*. Despre aceasta scria şi la Macavei: „Aşadar şi noi, fiind nelipsiţi de acestea, avem ca mîngîiere cărţile sfinte ce sînt în mîinile noastre" (*1 Macavei* 12:9). (*n. aut.*)

[2] Adăugînd la aceasta, zice şi marele Vasilie: „Toată *Scriptura* este insuflată de Dumnezeu şi folositoare, fiind scrisă de Sfîntul Duh pentru ca toţi să alegem [dintr-însa] leacul fiecărei patimi" (în tîlcuirea psalmului întîi). (*n. aut.*)

[3] Vezi despre aceasta tîlcuirea şi subînsemnarea stihului 15, capitolul 4, al celei dintîi către Tesaloniceni şi subînsemnarea Canonului 86 al Sfinţilor Apostoli. Iar Teodorit zice că „scriptură insuflată de Dumnezeu" a numit-o pe aceea duhovnicească, fiindcă darul dumnezeiescului Duh a grăit prin Prooroci şi prin Apostoli: „Deci Duhul cel Sfînt este Dumnezeu, de vreme ce – după Apostolul – *Scriptura* Duhului este «de Dumnezeu insuflată» cu adevărat. Despre aceasta a zis şi căpetenia Petru că nu din voia omului s-a adus proorocia vreodată, ci, «aducîndu-se de Duhul Sfînt, au grăit oamenii cei sfinţi ai lui Dumnezeu»" (*2 Petru* 1:21). Acelaşi lucru zice şi marele Vasilie: „Proorocii *Testamentului Vechi* strigau: «Acestea zice Domnul Dumnezeu!» La fel, şi Pavel zice că «toată *Scriptura* este de Dumnezeu insuflată», Duhul grăind întru Apostoli şi întru Prooroci. Prin urmare, spuneţi

spre învăţătură,

Zice: *Sfinţita Scriptură* foloseşte către învăţătură, şi nu-i învaţă doar pe credincioşi, ci şi pe dascălii ce se cuvine să o înveţe. Căci nu se află nici o noimă şi nici o nedumerire care să nu poată fi dezlegată prin *Dumnezeieştile Scripturi*.

spre mustrare,

Adică: *Sfinţita Scriptură* la aceasta foloseşte, anume: dacă cineva trebuie să mustre mincinoasele şi putredele dogme şi socoteli ale ereticilor, din *Sfînta Scriptură* poate face mustrarea aceasta.

spre îndreptare, spre învăţătura cea întru dreptate,

Dacă cineva are trebuinţă să se îndrepte şi să se pocăiască, adică să înveţe a se înţelepţi spre dreptate şi spre a face cele drepte şi fapta bună, pe toate acestea le dobîndeşte din *Sfintele Scripturi*.

17. încît omul lui Dumnezeu să fie desăvîrşit

Zice: Din *Sfintele Scripturi* se cîştigă îndreptarea şi întreaga înţelepţire spre dreptate a Creştinilor. Pentru ce? Pentru ca nici un bine şi faptă bună să nu lipsească de la omul lui Dumnezeu. De aceea şi tu – o, Timotei! – dacă voieşti a fi desăvîrşit, şi sănătos şi totdeauna drept – adică nici între cele întristătoare să nu te întristezi şi să te sfieşti, şi nici între cele înveselitoare să te umfli şi să te înalţi – aşadar şi tu – o, Timotei! – dacă voieşti a fi fără lipsă între toate şi desăvîrşit, să ai *Sfintele Scripturi* ca sfătuitoare în locul meu. Şi, dacă Pavel îi scria să citească *Scripturile* lui Timotei, care era plin de Sfîntul Duh, cu cît mai vîrtos ne scrie aceasta nouă, celor neînvăţaţi şi neîmpliniţi.[1] Vezi aşadar – o, cititorule! – că fără *Sfintele Scripturi* nu e cu putinţă a se face cineva întreg între toate şi desăvîrşit.

spre tot lucrul bun.

Zice: Prin *Sfintele Scripturi*, omul ajunge nu doar împărtăşit de faptele bune, ci şi întregit (adică desăvîrşit) între tot lucrul bun, nu numai între unul.

celor bine-cinstitori că Duhul Sfînt este Dumnezeu, *Scriptura* Lui fiind de Dumnezeu insuflată" (*Asupra lui Evnomie*, cuvîntul al 5-lea). (*n. aut.*)

[1] Vezi şi tîlcuirea şi subînsemnarea capitolului 4 al celei dintîi către Timotei, stih 13, adică a zicerii „pînă ce voi veni, ia aminte la citire". (*n. aut.*)

CAPITOLUL IV

1. Deci te mărturisesc înaintea lui Dumnezeu şi a Domnului Iisus Hristos, Celui ce are să judece viii şi morţii

Apostolul l-a înspăimîntat pe Timotei şi în epistola cea dintîi, zicînd: „Îţi poruncesc înaintea lui Dumnezeu, Celui ce le învie pe toate" (*1 Timotei* 6:13). Iar întru aceasta face cuvîntul mai înfricoşat, aducîndu-i aminte lui Timotei de Judecata cea înfricoşată a lui Hristos, căci zice: Martor Îl pun pe înfricoşatul Judecător, Care are să ceară de la fiecare cu îndatorire răspundere pentru lucrările lui, că eu nu am ascuns acestea de tine, ci ţi le-am arătat.[1] Iar „vii" şi „morţi" îi numeşte fie pe cei drepţi şi pe păcătoşi, fie pe cei ce se vor afla vii şi pe cei ce vor fi apucat să moară cînd va veni Hristos. Iar dumnezeiescul Metodie (în cuvîntul despre înviere), prin „cei vii" înţelege sufletele, ca nemuritoare, iar prin „morţi" trupurile, ca muritoare din fire.

întru arătarea şi împărăţia Lui.

Zice: Hristos are să-i judece pe cei vii şi pe cei morţi întru arătarea Sa ce se va face cu slavă şi cu împărăţie. Fiindcă, întru a doua venire, nu va mai veni simplu şi smerit, precum a venit în cea dintîi, ci cu dumnezeiască putere şi slavă, ca împărat. Căci zice: „(...) cînd va veni Fiul omului întru slava Părintelui Său" (*Marcu* 8:38); şi iarăşi: „Şi-L vor vedea pe Fiul omului venind pe norii cerului cu putere şi cu slavă multă" (*Matei* 24:30); şi iarăşi: „Atunci va zice Împăratul celor din dreapta Lui: Veniţi, blagosloviţii Părintelui Meu, şi moşteniţi împărăţia gătită vouă de la întemeierea lumii" (*Matei* 20:34).

2. Propovăduieşte cuvîntul,

Zice: O, Timotei! – pentru ce te mărturisesc? Ca să propovăduieşti cuvîntul şi să nu ascunzi darul învăţăturii pe care l-ai primit. Din aceasta, fraţilor, să ne temem şi să ne înfricoşăm şi noi, cei care, avînd darul cuvîntului, nu-l propovăduim fraţilor noştri.

stai asupra cu vreme şi fără vreme!

[1] Iar Icumenie zice că mărturisirea Apostolului, adică aspra sa îndatorire, naşte trei lucruri: 1) face cuvîntul mai înfricoşat şi mai apărat; al doilea, arată mîntuitoarea lucrare a cuvîntului; şi, al treilea, că cel ce mărturiseşte (adică cheamă martori) şi îndatorează îşi împlineşte lucrul său şi nu mai rămîne supus osîndirii lenevirii. (*n. aut.*)

Adică: Propovăduieşte cuvîntul lui Dumnezeu către fraţi cu stăruire şi cu stare asupra, iar nu în treacăt şi cu lenevire, şi nu numai o dată, ci totdeauna. Să nu ai vreme hotărîtă pentru a propovădui, ci propovăduieşte şi cu vreme – adică atunci cînd ai vreme îndemînatică şi slobozenie, cînd te afli în biserică; dar şi fără de vreme, adică şi atunci cînd nu ai vreme îndemînatică şi slobozenie, ci te afli în primejdii, în strîmtorări şi afară din biserică. Pavel a zis „cu vreme şi fără de vreme" după socoteala celor mai mulţi dintre oameni, care socotesc vreme bună odihna şi slobozenia, şi nevreme pe aceea a primejdiilor şi a ispitelor. Tot aşa, ei socotesc că vremea învăţăturii e aceea cînd Creştinii şi dascălii sînt adunaţi în biserică, iar nevreme cînd sînt afară din biserică. Sau, aceasta se înţelege şi altfel, anume: Să nu aştepţi ca păcătosul să cadă în păcat şi abia atunci să-l înveţi, ci învaţă-l mai înainte de a cădea![1]

Mustră,

Zice: Mustră! – cînd vezi că e vreme de mustrare, adică atunci cînd, cercetînd, vei afla că a păcătuit Creştinul sau că are să păcătuiască. Atunci, nu te sfii, mustră-l! Iar mai înainte de a cerceta, să nu mustri!

ceartă,

Zice: După ce-l vei mustra şi-i vei dovedi Creştinului că a păcătuit, ceartă-l! – adică dă-i canonul potrivit şi lucrarea de căinţă pentru păcatul lui.

mîngîie,

Adică: Certarea şi canonisirea pe care o va da păcătosului arhiereul şi dascălul se aseamănă cu tăierea rănii folosită de doctori, iar mîngîierea se aseamănă cu plasturele cel dulce şi alinat care se pune de doctor asupra rănii după tăierea ei. Deci şi tu – o, Timotei! – pune plasturele cel moale şi dulce al mîngîierii asupra rănii celei tăiate a păcătosului, ca nu cumva tăierea, adică certarea, să-l arunce pe păcătosul cel rănit în deznădăjduire, pricinuindu-i dureri cumplite.[2]

[1] Tîlcuind aceasta, zice şi Teodorit: „Deci nu-i porunceşte a propovădui la întîmplare, ci a socoti toată vremea îndemînatică spre aceasta. El însuşi făcea astfel, şi în temniţă, şi în corabie, şi masă fiind pusă înainte-i, precum mărturisesc cele din Filipi, din Troia şi cele de pe mare. La fel, şi Domnul propovăduia nu numai în sinagogi, ci şi în şesuri şi în munţi, şi, în corabie şezînd, îi învăţa pe cei ce stăteau pe malul noianului." (*n. aut.*)

[2] Aşa zice şi Teodorit: „Aceasta o fac şi doctorii cei înţelepţi, care, mai întîi, taie patima cea ascunsă şi folosesc buruienile cele aspre şi doctoriile iuţi, iar apoi le pun deasupra pe cele blînde. Deci mustrarea se potriveşte cu tăierea, cercetarea cu doctoriile cele aspre, iar mîngîierea cu cele blînde." (*n. aut.*)

întru toată îndelunga-răbdare şi învăţătura.

O, cititorule! – uneşte acest cuvînt cu toate cele zise înainte, adică cu: „Mustră, ceartă şi mîngîie!" Fiindcă învăţătorul se cuvine să mustre cu toată îndelunga-răbdare, încît a nu crede simplu toate cîte aude că a greşit fratele său. Dar se cuvine să mustre şi cu toată învăţătura, învăţîndu-i pe păcătoşi ce este păcatul şi în ce chip au păcătuit. De asemenea, învăţătorul trebuie a certa cu toată îndelunga-răbdare, fără a adăuga canonul păcătosului ca pe o certare şi izbîndă asupra unui vrăjmaş, ci ca pe învăţătura şi înţelepţirea unui fiu. Se cuvine încă şi a certa cu toată învăţătura, adică învăţîndu-i pe păcătoşi ce dobîndă le pricinuieşte certarea şi canonisirea. Şi mai ales mîngîierea prin cuvîntul acesta are trebuinţă de toată îndelunga-răbdare şi învăţătură. Şi zice: Vezi însă că toate acestea trebuie a se face nu doar cu îndelungă-răbdare, ci cu *toată* îndelunga-răbdare, adică cu ceea ce se arată în tot chipul: şi prin fapte, şi prin cuvinte, şi prin purtări, şi prin mişcările din lăuntru şi din afară.

3. Căci va fi vremea cînd nu vor mai suferi învăţătura cea sănătoasă,

Adică: O, Timotei! – îţi zic să faci toate acestea pentru că va veni o vreme cînd oamenii nu vor mai suferi să audă dreapta şi sănătoasa învăţătură. Prin urmare, învaţă-i mai înainte de a ajunge în această stare jalnică! Pentru aceasta a şi zis mai sus: Învaţă-i pe Creştini şi cînd este şi cînd nu este vreme potrivită! Fă în tot chipul şi nu înceta să-i înveţi pînă cînd nu se vor supune cuvîntului tău!

ci îşi vor grămădi învăţători după poftele lor,

Cu zicerea „îşi vor grămădi", Apostolul arată nealeasa şi tulburata mulţime a învăţătorilor. Căci aceştia au să se aleagă la hirotonie de mulţimile cele tulburate ale noroadelor, care nu fac nici un lucru cu cuvînt [„raţiune", *n. m.*] şi cu desluşire [„dreaptă-socoteală", „discernămînt", *n. m.*], ci aleg şi hirotonesc învăţătorii care le urmează poftele, zicînd şi făcînd cîte sînt spre îndulcirea şi mulţumirea lor.

zgîriindu-şi [„scărpinîndu-şi", n. m.] auzul,

Adică veselindu-se şi gîdilîndu-şi urechile, fiindcă totdeauna poftesc să audă cuvintele ce sînt spre mulţumirea şi îndulcirea lor.

4. şi îşi vor întoarce auzul de la adevăr, abătîndu-se către basme.

O, cititorule! – vezi că oamenii aceştia greşesc de voia lor şi cu socoteală, nu de silă şi cu neştiinţă. Căci zice: Ei se vor întoarce şi-şi vor închide urechile pentru a nu auzi adevărul, dar le vor întoarce şi le vor deschide către mitologii, ca să le audă cu luare-aminte.[1] Drept aceea, păcatul acesta este de voia lor. Pavel îi zice lui Timotei acestea nu ca să-l mîhnească, ci să-l înduplece să folosească întru ceea ce se cuvine vremea aceasta a slobozeniei pe care o avea la îndemînă, şi, de va urma a se face oamenii astfel, să sufere vitejeşte. Pentru aceasta şi Domnul le spunea dinainte Apostolilor: „Vă vor da pe voi în adunări şi vă vor bate în sinagogile lor" (*Matei* 10:17). Însuşi Pavel spunea dinainte presviterilor Efesului: „Ştiu că, după ducerea mea, vor intra lupi grei între voi, necruţînd turma" (*Fapte* 23:29).[2]

[1] Din aceste cuvinte ale Apostolului, Creştinii să înveţe ce lucru rău şi pierzător este a citi mitologii arăpeşti din *Halima*, sau ale lui Telemah, ale lui Beltodor, ale lui Erotoclid şi ale lui Ovidiu, ale fetei ciobanului, ale Emiliei, ale spînului, romane şi altele ca acestea. Căci Creştinii sînt fii şi ucenici ai lui Iisus Hristos, Care este Adevărul: „Eu sînt Adevărul!" – zice (*Ioan* 14:6). De aceea, ei se cuvine a citi cărţile adevărului, adică *Sfînta Evanghelie*, epistolele lui Pavel şi ale celorlalţi Apostoli şi celelalte cărţi dumnezeieşti ale *Sfintei Scripturi* şi ale Sfinţilor Părinţi ai Bisericii noastre, iar cărţile minciunii şi mitologiile nici în mînă nu se cuvine a le lua. Căci ce are a face adevărul cu minciuna, lumina cu întunericul, creştinismul cu basmele? De aceea, vrednici de lacrimi sînt acei Creştini care ştiu pe de rost mitologiile *Halimalei*, ale lui Ovidiu şi ale celorlalţi şi, şezînd, cu gură rotundă le povestesc prin cîrciumi şi prin cafenele şi seara muierile spun basme înaintea multora; iar cîte sînt încheieturile credinţei lor, sau cîte sînt evangheliile, sau cîte sînt epistolele lui Pavel, sau care sînt poruncile lui Dumnezeu nu ştiu. Milostiv fii, Dumnezeule! Vezi şi la cuvîntul 7 al *Hristoitiei* Creştinilor că nu e iertat a spune basme. Pentru aceasta zice şi marele Vasilie că toţi care iubesc să audă cele ce se zic spre mulţumirea lor, iar nu cele spre îndreptare, ci se pleacă spre basme şi nu suferă mustrările cele adevărate, aceia – zic – se stăpînesc de sirene, cum scrie Isaia în capitolul 13, adică de demonii care, cu glasurile cele îndulcitoare, cheamă sufletele la pierzare. [Şi zice aşa:] „De cele potrivnice te îndulceşti scărpinîndu-ţi urechea, iar de la adevăr o întorci, abătîndu-te către basme şi nesuferind cuvîntul cel puternic, nici mustrarea şi certarea care-i aduce la întoarcere pe ascultători. Socoteşte că unul ca acesta se stăpîneşte de sirene, amăgindu-se de buna-glăsuire şi de buna-cuvîntare. Iar «sirenele» zicem că sînt nişte draci vicleni, umplînd sufletele prin înduplecarea îndulcirii celei fireşti, care cîntă spre a-i vîna pe cei ce trec spre pierzarea pieirii" (*Tîlcuire la Isaia*). (*n. aut.*)

[2] „Căci va fi vremea cînd nu vor mai suferi învăţătura cea sănătoasă, ci îşi vor grămădi învăţători după poftele lor, zgîriindu-şi auzul, şi îşi vor întoarce auzul de la adevăr, abătîndu-se către basme." Stihurile acestea sînt proorocirea dumnezeiască a ceea ce se întîmplă în lăuntrul Ortodoxiei în zilele pe care tocmai le trăim. Căci ce sînt „învăţătorii" aleşi după poftele noastre şi ce sînt „basmele"? – decît numai aşa-zisa mişcare „ecumenistă", ce-şi are rădăcinile în toate mitologiile păgîne (de la elinism la budism) şi în toate ereziile creştine ale trecutului. (*n. m.*)

5. Tu însă fii treaz întru toate, suferă rău,

Aici, Apostolul spune pricina pentru care a zis cele de mai înainte, adică pentru a fi Timotei treaz şi cu luare-aminte, ca şi cum i-ar zice: „O, fiul meu Timotei! – mai înainte de a veni vremea aceea şi lupii cei stricători de suflet, tu suferă răul – şi de bună-voie, şi de silă – ca să-ţi păzeşti oile.

fă lucrul evanghelistului,

Adică lucrul celui ce propovăduieşte evanghelia, care este acesta: a pătimi rău de voia sa, nevoindu-se şi ostenind; iar din afară, a se goni, a se necăji, a se ispiti, a se bate şi a se omorî de către necredincioşi. Despre lucrul evangheliştilor, vezi la zicerea „iar pe evanghelişti" (*Efeseni* 4:11).[1]

împlineşte-ţi slujba!

Adică: O, Timotei! – împlineşte arhiereasca ta făgăduinţă! Iar făgăduinţa arhieriei se împlineşte şi se face desăvîrşită atunci cînd arhiereul pătimeşte rău pentru a mîntui sufletele turmei sale celei cuvîntătoare.

6. Căci eu, iată, mă jertfesc şi vremea topirii mele a sosit.

Iată – zice Apostolul –, mă jertfesc pentru Dumnezeu. Şi – după Icumenie – Pavel numeşte moartea „topire" fie pentru că ea topeşte trupurile oamenilor, alcătuite din pămîntul din care s-au luat şi dintru celelalte trei stihii; fie pentru că moartea topeşte sufletele dreptilor şi ale celor îmbunătăţiţi, adică le întoarce la Hristos, la Cel ce le-a zidit. Despre aceasta a zis Ecclesiastul: „Şi se va întoarce ţărîna la pămînt, şi duhul se va întoarce la Dumnezeu, Care l-a dat pe el" (capitolul 12:7).

7. Lupta cea bună m-am luptat,

Pentru care pricină pare aici Pavel că se laudă, zicînd aceste mari cuvinte despre sine? Răspundem că nu se laudă, ci cu acestea îl mîngîie pe ucenicul său Timotei, ca să nu se întristeze pentru lipsa învăţătorului său, fiindcă el primeşte o moarte fericită şi merge la Dumnezeu ca să-şi ia cununile luptei. Tot astfel zice – de pildă – şi un părinte aflat pe moarte fiului său ce stă lîngă el, şi plînge şi se tînguieşte pentru despărţirea de el:

[1] Iar Teodorit tîlcuieşte zicerea aceasta aşa: „Să suferi – zice – cu dulceaţă primejdiile pentru buna-cinstire de Dumnezeu!" (*n. aut.*)

Nu plînge, fiul meu! Eu am vieţuit bine, am biruit, împăratul mărturiseşte pentru mine multe mulţumiri şi tu ai să fii lăudat pentru vitejiile mele. Este arătat că părintele acela nu zice aceste cuvinte ca să se laude, ci ca să-şi mîngîie fiul cel întristat, ca să poată suferi cu lesnire despărţirea şi lipsa părintelui său. [Tot aşa, Apostolul îi scrie] fiului Timotei lăsîndu-i această epistolă ca un testament de pe urmă, zicînd: Eu am luptat lupta cea bună, deci şi tu – o, fiul meu Timotei! – du o luptă ca aceasta. Dar ce este aceasta despre care vorbeşti – o, fericite Pavele? Lanţurile? Legăturile? Temniţele? Bătăile? Acestea sînt lupta cea bună şi frumoasă a ta? Aşa – zice –, acestea sînt. De ce? Întîi, pentru că acestea se fac din dragoste de Hristos. Al doilea, pentru că la luptele din afară, lumeşti, oamenii se luptă şi ostenesc multe zile, dar iau cununa numai pentru un ceas; iar întru lupta şi războiul pentru Hristos se întîmplă dimpotrivă: oamenii se luptă şi ostenesc puţine zile, iar de cununa pe care o primesc, adică de fericirea fără sfîrşit, se bucură în veacul veacului. Pentru acestea aşadar, lupta pentru Hristos este bună, frumoasă şi prea-bine încuviinţată.

calea am săvîrşit-o,

Zice: Am săvîrşit calea evangheliei mele! Căci, cu adevărat, fericitul Pavel a început calea evangheliei de la Ierusalim şi, umblînd în părţile dimprejurul Ierusalimului dinspre miazănoapte şi dinspre miazăzi, a ajuns pînă în Iliria, adică în Sclavonia[1], împlinindu-şi în Roma şi calea evangheliei, şi a vieţii totodată. Aceasta o scria şi în altă parte, zicînd: „Din Ierusalim şi împrejurimi, pînă în Iliria, am împlinit propovăduirea evangheliei lui Hristos" (*Romani* 15:19).[2] Şi atît de în grabă alerga în calea aceasta pururea-pomenitul Apostol al Domnului, încît – curmînd toate împiedicările pe care le întîmpina pe cale: şi morţile, şi vrăjmăşiile, şi stările împotrivă, şi împroşcările cu pietre – părea că are aripi, nu materialnice şi pămînteşti, ci de foc, îngereşti.

credinţa am ţinut-o.

Zice: Am păzit credinţa lui Iisus Hristos din toate puterile mele. Şi – cu toate că multe erau cele care se apucau să fure credinţa aceasta din inima mea: îngrozirile, bătăile, închisorile, legăturile, împroşcările cu pietre, morţile, făgăduinţele de îndulciri, bogăţia şi slava – totuşi – luînd aminte

[1] Regiune a provinciei romane Pannonia, astăzi provincia Slavonia din Croaţia.

[2] Vezi la tîlcuirea zicerii acesteia eparhiile întru care a mers Pavel propovăduind. (*n. aut.*)

totdeauna la ele cu inimă vitejească şi pe furul diavol pîndindu-l, treaz fiind – am păzit întreagă şi nefurată buna-cinstire de Dumnezeu cea încredinţată mie întru Hristos.

8. Deci mi se învistiereşte cununa dreptăţii,

Şi cele zise mai sus de fericitul Pavel ar fi fost de ajuns ca să-l mîngîie pe Timotei, dar mai ales cuvintele de aici îl mîngîie cu covîrşire, fiindcă Apostolul scrie răsplătirile luptei şi cununile cele neveştejite pe care le va primi întru cele cereşti. Deci zice: O, fiul meu Timotei! – nu se cuvine să te întristezi şi să te mîhneşti pentru despărţirea de mine, pentru că eu mă duc la iubitul meu Hristos, ca să-mi dea cununa dreptăţii. Iar „dreptate" numeşte fapta bună cea peste tot cuprinzătoare.

pe care mi-o va răsplăti în ziua aceea Domnul, dreptul judecător;

Pavel nu a zis: „Domnul îmi va da cununa", ci: „îmi va răsplăti", ca şi cum ar plăti o datorie sau un împrumut. Căci, drept fiind, va răsplăti negreşit plata în chip potrivit cu ostenelile fiecăruia. Drept aceea, cununa fericirii este ca o datorie pentru dreptatea Judecătorului.[1]

[1] Însemnează că cununa fericirii, împărăţia cerurilor, se socoteşte ca o datorie la robii ce au împlinit poruncile, dar nu în chip simplu, ci din partea dărniciei şi a bunătăţii Domnului, Care – pogorîndu-Se pentru neputinţa noastră, a robilor Săi – numeşte împărăţia Sa „plată" pentru ostenelile noastre (căci zice: „Cheamă-i pe lucrători şi dă-le lor plata", *Matei* 20:8), ca mai mult să ne îndemne să lucrăm întru poruncile Lui şi să socotim împărăţia Lui cîştig al ostenelii noastre. Însă noi, robii, se cuvine a socoti împărăţia cerurilor şi cununa fericirii ca un dar, iar nu ca plată şi datorie. Pentru aceasta zice Sfîntul Marcu Postnicul: „Unii, fără a împlini poruncile, socotesc a crede drept; iar alţii, făcînd poruncile, văd primirea împărăţiei ca pe o datorie [a lui Dumnezeu]. Şi unii, şi alţii greşesc însă din adevăr, de vreme ce stăpînul nu e dator să dea robilor plată şi slobozenie dacă aceia nu slujesc drept" (*Despre cei ce socotesc că se îndreptează din fapte*, capitolul 40). Şi iarăşi: „Împărăţia cerurilor nu este plată pentru lucrări, ci dar al Stăpînului, gătit robilor credincioşi" (la fel, capitolul 2). Şi Coresi zice că Dumnezeu ne este dator cu cununa nu după nevoie şi datorie sau cîştig, ci după a Sa bunătate şi făgăduinţă. Şi se zice „cunună a dreptăţii", fiindcă se face cîştigată oarecum prin fapte. Iar marele Vasilie, tîlcuind zicerea lui David „Întoarce-te, suflete al meu, la odihna ta, căci Domnul ţi-a făcut bine ţie" (114), zice: „Bunul nevoitor al mîngîierii, Pavel, îşi aduce cuvintele cele mîngîietoare lui însuşi, zicînd; «Lupta cea bună m-am nevoit, calea am împlinit-o, credinţa am ţinut-o. Deci mi se păstrează cununa dreptăţii.» Acestea le zice şi Proorocul către sine-şi: Fiindcă ai împlinit destule în viaţa aceasta îndelungată, întoarce-te la odihna ta, căci Domnul ţi-a făcut bine ţie. Căci cei ce şi-au nevoit viaţa după lege aici nu află odihnă veşnică pentru că li s-ar răsplăti după îndatorirea faptelor, ci după marea hărăzire a lui Dumnezeu, care se dă celor ce au nădăjduit întru Dînsul." Punînd înainte zicerea aceasta a marelui Vasilie, Me-

şi nu numai mie, ci şi tuturor celor ce au iubit arătarea Lui.

Cu aceste cuvinte, Pavel îl bucură atît pe Timotei, cît şi pe toţi Creştinii care pătimesc rău pentru credinţă şi pentru poruncile lui Hristos. Căci zice: Dacă Hristos va da cununa dreptăţii şi tuturor celorlalţi care iubesc arătarea şi venirea Lui întru slavă, cu mult mai vîrtos ţi-o va da ţie, Timoteie, care iubeşti aceasta mai mult decît toţi! Dar care este cel ce iubeşte arătarea lui Hristos? E Creştinul acela care pătimeşte rău pentru credinţă şi pentru poruncile lui Hristos, care face faptele cele vrednice de arătarea lui Hristos, cel ce are dragoste către aproapele, face milostenie, este întreg-înţelept, smerit-cugetător şi răbdător şi are toate celelalte fapte bune. Iar Creştinul care nu face lucrările acestea bune arată că nu iubeşte arătarea lui Hristos, ci se roagă a nu se face venirea Lui, ca să nu dobîndească muncile vrednice de faptele lui cele rele. Iar cea de-a doua venire a lui Hristos se zice „arătare" pentru că El Se va arăta de sus, venind din cer. Două sînt însă arătările Domnului. Una obştească şi simţită, ce se va face la sfîrşitul lumii, despre care zice aici Pavel. Iar a doua este particulară şi gîndită, după care Domnul Se arată tainic în inima celor curaţi şi vrednici de înfăţişarea şi de sălăşluirea Sa, despre care a zis: „cel ce Mă iubeşte pe Mine, va fi iubit de Tatăl Meu, şi-l voi iubi şi Eu şi Mă voi arăta lui" (*Ioan* 14:21); şi iarăşi: „Dacă Mă iubeşte cineva, va păzi cuvîntul Meu, şi Tatăl Meu îl va iubi, şi vom veni la el şi Ne vom face locaş la el" (la fel, 23). Despre această arătare zicea şi Iuda (nu Iscarioteanul) către Domnul, mişcîndu-se de iubirea frăţească: „Doamne, ce este că ai să Te arăţi nouă, şi nu lumii?" (*Ioan* 14:22).

9. Grăbeşte a veni către mine curînd!

letie Pigas zice: „Dumnezeiescul părinte adaugă în chip potrivit că, în locul îndatoririi, se va da hărăzirea cea mare, surpînd răsplătirea, ca întru totul să fie dar şi hărăzire" (*Despre creştinism*, cartea întîi). [...] Însă marele Vasilie arată cum David zice şi că Dumnezeu răsplăteşte: „Ce vom răsplăti Domnului pentru toate cîte ne-a răsplătit nouă?" Deci arătătorul de cele cereşti, tîlcuind pentru ce se zice că Dumnezeu răsplăteşte, zice că „buna mulţumire a celor ce iau darul se socoteşte ca facere de bine" (*Cuvînt la Muceniţa Iulita*). Şi – ca să zic în scurt – Dumnezeu şi răsplăteşte ca o datorie, şi totodată dăruieşte ceea ce răsplăteşte. Vezi şi la tîlcuirea capitolului 1 al acesteia, stih 18, şi subînsemnarea aceleia. De asemenea, vezi şi stihul 23, capitolul 6 al aceleia către Romani. Vezi însă cum a zis că Domnul va răsplăti cununa dreptăţii, din aceasta încheindu-se că sfinţii, murind acum, nu iau deplina fericire, ci se veselesc numai în parte; iar în ziua cea mai de pe urmă, aceea a Judecăţii, au să dobîndească prin înviere nestricăciunea trupurilor şi împreună cu dînsele au să primească şi desăvîrşita fericire. Vezi şi zicerea „Şi aceştia toţi, mărturisindu-se prin credinţă, nu au luat făgăduinţa." Vezi şi subînsemnarea zicerii „Iar dacă nădăjduim întru Hristos numai în viaţa aceasta" (*1 Corinteni* 15:19), de nevoie fiind la aceasta. (*n. aut.*)

Pentru care pricină îl cheamă Pavel pe Timotei să vină la dînsul, mai ales că Timotei avea asupra sa ocîrmuirea şi purtarea de grijă a bisericii Efesului şi oblăduia un neam întreg? Pricina este că Pavel se afla în legături, fiind închis în temniţă de Nero, şi deci nu putea merge la Timotei. De aceea, îl cheamă la Roma, dorind să-l vadă mai înainte de moartea sa mucenicească şi poate pentru a-i preda încă multe dogme tainice.

10. Căci Dima, iubind veacul de acum, m-a lăsat şi s-a dus la Tesalonic;

Pavel nu i-a zis lui Timotei: Vino la Roma ca să te văd mai înainte de moartea mea! – ca să nu-l întristeze. Dar ce îi zice? Sileşte-te a veni la mine! – fiindcă sînt singur şi nu am pe nimeni să-mi ajute întru evanghelie (adică întru buna-vestire). Dar ce va să zică aceea că Dima „a iubit veacul acesta"? Adică: A iubit odihna şi viaţa cea neprimejduită, a ales să se desfete şi să-şi odihnească trupul, mai bine decît a se afla lîngă mine şi a se ticăloşi [„a se osteni", *n. m.*]. Astfel, cel ce mai înainte se socotea împreună-lucrător cu Pavel, adică ajutător – precum se scrie în cea către Filimon, unde zice: „Te îmbrăţişează Dima şi Luca, cei împreună-lucrători cu mine" (1:24) –, acela, lenevindu-se în urmă, s-a despărţit – vai! – de Pavel, învăţătorul său.[1] Însemnează însă că, dintre toţi ucenicii săi, Apostolul îl mustră doar pe acest Dima, nu doar că ar fi vrut să-l mustre, ci [din alte două pricini]: întîi, ca să ne întărească pe noi, pentru a nu ne împuţina cu sufletul în primejdii, ci a sta viteji pînă în sfîrşit; şi alta încă, pentru că voia cu aceasta să-l tragă pe Timotei mai mult la sine-şi, căci se afla singur.

Crisc în Galatia[2], Tit în Dalmaţia;

Pe aceştia, Apostolul nu-i mustră, ca pe Dima, fiindcă Tit era unul din acei mulţi ucenici minunaţi ai lui Pavel, încît i se încredinţase păstorirea Critului [„Creta", *n. m.*], cel cu o sută de cetăţi. Deci aceşti doi apostoli nu se osebiseră de fericitul Pavel pentru că ar fi iubit odihna veacului acestuia, ci se duseseră pentru propovăduirea evangheliei, sau pentru altă trebuinţă, cu socotinţa şi voia lui Pavel, învăţătorul lor – precum zice Icumenie.

[1] Iar Icumenie zice că unii spun cum acest Dima s-a plecat iarăşi la elinism şi s-a făcut popă al idolilor. (*n. aut.*)

[2] Însemnează că Teodorit zice că Apostolul a numit „Galatia" Galiile, fiindcă aşa se numeau din veac: „Aşa le numesc – zice – încă şi acum cei împărtăşiţi de învăţătura cea din afară." (*n. aut.*)

11. numai Luca este cu mine.

Singur fericitul Luca a fost nedespărţit de învăţătorul său Pavel, dumnezeiescul Luca scriind şi *Evanghelia*[1] şi faptele Sfinţilor Apostoli. Despre aceasta scrie Pavel şi în altă parte, zicînd: „(...) a cărui laudă în evanghelie este în toate bisericile" (*2 Corinteni* 8:18).[2]

Luîndu-l pe Marcu, adu-l cu tine, căci îmi este de folos spre slujbă.

Marcu – zice – este trebnic şi iscusit, nu spre odihna mea, ci spre slujba evangheliei. Căci fericitul Pavel, deşi se afla în legături, nu înceta a propovădui.[3] Deci nici pe Timotei nu-l chema Apostolul să vină la Roma pentru a sa slujbă, ci pentru evanghelie şi, pe lîngă acestea, ca să nu se întîmple vreo tulburare între Creştini cînd era să se sfîrşească dumnezeiescul Pavel ca mucenic. [Aşadar, trebuia să se afle] de faţă mulţi ucenici de-ai lui, pentru a opri tulburarea şi plîngerea Creştinilor, mîngîindu-i, căci nu ar fi suferit despărţirea şi lipsa învăţătorului lor Pavel. Fiindcă e de crezut că acei Creştini din Roma erau oameni nobili şi boieri vrednici de laudă, încît trebuiau să aibă mîngîietori înţelepţi şi vrednici de cuvînt.

12. Iar pe Tihic l-am trimis în Efes.

Zice: Astfel, am rămas singur şi deci e nevoie de înfăţişarea ta, fiule Timotei. Apostolul îl trimisese pe Tihic la Efes ca să ducă epistola către Efeseni, cum vezi la zicerea „Toate le va face cunoscute vouă Tihic" (*Efeseni* 6:21). Iar Teodorit spune că din zicerea de aici se trage încheierea că Timotei nu era în Efes cînd Pavel îi scria epistola aceasta. Căci, dacă Timotei s-ar fi aflat în Efes, Pavel ar fi zis: Iar pe Tihic l-am trimis *acolo*.

[1] Iar Nicolae Malaxa istoriseşte că dumnezeiescul Luca şi-a scris evanghelia în mănăstirea peşterii celei mari, precum pomeneşte hrisovul împărătesc al acestei mănăstiri. (*n. aut.*)

[2] Iar alţii spun că aceasta se potriveşte mai mult lui Varnava decît lui Luca. Şi vezi la tîlcuirea zicerii acesteia şi a următorului stih (19) al aceluiaşi capitol din a doua epistolă către Corinteni. Iar Icumenie zice că Luca nu se despărţea de Pavel fiindcă era iubitor de învăţătură, sfînt şi răbdător. Şi – de la aceştia doi, de la Dima şi de la Luca – învăţăm două lucruri, anume: ce mare rău este lenevirea şi iubirea de trup şi, dimpotrivă, ce mare bine este silinţa şi defăimarea trupului. Căci Dima s-a despărţit de Pavel din pricina lenevirii şi a iubirii trupului său, iar Luca, pentru silinţa sufletului şi defăimarea trupului, a fost nedespărţit de Pavel. Astfel, Dima, fiind numărat mai întîi decît Luca (precum se vede în zicerea de mai sus a epistolei către Filimon), a căzut din cinste şi a pierit; iar Luca, cel numărat în urma lui Dima, a ajuns înaintea aceluia. (*n. aut.*)

[3] Se poate ca acest Marcu să fie nepotul lui Varnava, despre care vezi capitolul 4 al celei către Coloseni, stih 10, şi subînsemnarea lui. (*n. aut.*)

13. Venind, adu-mi felonul, pe care l-am lăsat în Troia la Carp, şi cărţile,

Felonul de care zice Pavel aici e o îmbrăcăminte. Şi-i cere lui Timotei să i-o aducă pentru a nu trebui să ia de la altul, fiindcă acest dumnezeiesc Apostol purta grijă şi se păzea totdeauna şi pretutindeni a nu avea trebuinţă să ia ceva de la alţii, nici argint, nici pîine, nici haină. Iar unii zic că felonul acesta era o pînză întru care erau cărţile vechi. Dar oare ce trebuinţă avea Pavel de cărţi, de vreme ce urma a se duce la Dumnezeu prin mucenicie? Răspundem că îi trebuiau ca să le lase Creştinilor din Roma, pentru a-i mîngîia în locul lui.[1]

mai ales membranele [„pergamentele", n. m.].

Poate că membranele acestea aveau unele învăţături mai folositoare decît cele scrise în cărţi, şi pentru aceasta le cerea Apostolul cu mai mult dor.[2]

14. Multe rele mi-a făcut Alexandru Arămarul;

Aici, dumnezeiescul Apostol pomeneşte ispitele pricinuite de acest Alexandru nu pentru a-l defăima, ci pentru a-l îndupleca pe ucenicul său Timotei să sufere vitejeşte ispitele pricinuite de oamenii cei proşti [„de rînd", *n. m.*] şi necinstiţi, aşa cum era şi căldărarul Alexandru. Căci mulţi suferă mai cu lesnire cînd se ispitesc şi pătimesc de la oarecari oameni mari şi vrednici de cinste, mîngîiaţi oarecum de covîrşirea şi vrednicia acelora; iar

[1] Teodorit istoriseşte cum unii au zis că felonul acesta nu era îmbrăcăminte, ci un fel de carte. Însă aceştia – zice – sînt vrednici de rîs, căci, de ar fi fost carte, nu trebuia să o osebească de celelalte, ci, zicînd de obşte „cărţile", ar fi cuprins-o şi pe aceasta împreună cu acelea (la Icumenie). Şi însemnează cum Nicolai Bulgarul zice că felonul acesta era o îmbrăcăminte preoţească a Apostolului Pavel asemenea felonului pe care îl poartă preoţii noştri. La fel, un felon al Apostolului Petru s-a aflat în Antiohia. Tot astfel, şi Grigorie Dialogul avea cu sine-şi o haină preoţească a Evanghelistului Ioan – precum istoriseşte Diaconul Ioan, în cartea a 23-a a *Vieţii* lui, capitolul 59. Şi aceasta e prea de crezare, căci, dacă preoţii *Legii Vechi* şi ai „neamurilor" întrebuinţau osebită podoabă vrednică de cinstire cînd făceau jertfirile lor, cu mult mai vîrtos purtau osebită podoabă sfinţită dumnezeieştii Apostoli, cînd săvîrşeau Taina Trupului şi a Sîngelui Domnului. (*n. aut.*)

[2] Teodorit zice că Pavel numeşte aici „membrane" cărţile cele vălătucite [„sulurile", *n. m.*], întrebuinţînd zicerea de la obiceiul Romanilor, care aşa le numeau pe cele vălătucite. Căci în membrane aveau scrisă *Dumnezeiasca Scriptură* cei vechi, precum Iudeii o au pînă azi. Iar „cărţi" le numeşte pe cele numite aşa îndeobşte, cu chipul în patru colţuri. (*n. aut.*)

cînd pătimesc şi sînt ispitiţi de oarecari oameni de rînd, atunci se întristează foarte în inima lor. De aceea zice Pavel: „Multe rele mi-a făcut Alexandru Căldărarul", adică: „m-a necăjit cu covîrşire". Căci oamenii cei proşti şi necinstiţi, nepurtînd grijă de cinstirea pe care cei mai mulţi o arată către bărbaţii vrednici şi sfinţi, cînd încep a-i supăra pe aceştia, nu îi cruţă şi nu au milă de ei întru nimic. Prin urmare, şi necinstitul Alexandru Arămarul, începînd a-i face rău marelui Apostol al Domnului, nicicum nu a mai avut milă – varvarul! –, ci l-a necăjit cu totul, fără a-i socoti cinstea şi slava pe care i-o aduceau Creştinii.[1]

Domnul să-i răsplătească după faptele lui!

Zice: Cutează, o, Timotei! – căci răutăţile acestea ale lui Alexandru nu vor trece necercetate, ci Domnul îi va răsplăti cuvenita pedeapsă. Iar cuvîntul acesta al Apostolului este mai mult proorocie decît blestem. Căci Pavel nu l-a zis pentru că sfinţii doresc ca oamenii să fie pedepsiţi, ci [din alte două pricini]: întîi, pentru că cei ce opreau propovăduirea evangheliei trebuiau a se sfii de ea prin pedeapsă, şi unul dintre aceştia era Alexandru Arămarul; apoi, pentru că Creştinii mai slabi în credinţă şi în socoteală se mîngîiau văzîndu-i pedepsiţi pe cei ce împiedicau propovăduirea evanghelică.

15. Păzeşte-te şi tu de el,

Nu a zis: O, Timotei! – ceartă-l şi pedepseşte-l! (cu toate că Pavel şi Timotei îl puteau pedepsi prin darul Sfîntului Duh, aşa cum l-a pedepsit Pavel pe vrăjitorul Elima şi pe acel Corintean ce curvea cu mama sa vitregă). Ci i-a zis: „păzeşte-te", adică: Depărtează-te de el şi lasă-l la Dumnezeu! Să-l certe Dumnezeu dacă va voi!

căci a stat foarte mult împotriva cuvintelor mele.

Adică: Mult război şi împotrivire face acesta asupra evangheliei propovăduite de noi.

16. Întru cea dintîi răspunderea a mea, nimeni nu a mers împreună cu mine, ci toţi m-au părăsit.

[1] Despre aceasta, Teodorit zice că nu e nimic de mirare dacă asupra Apostolului a pornit tulburări şi primejdii un căldărar, căci însuşirea celor ce vieţuiesc din lucrarea mîinilor este a întărîta noroadele. Tot aşa, Dimitrie Argintarul a ridicat asupra lui Pavel tot Efesul. (*n. aut.*)

Aici, Apostolul îi povesteşte iarăşi lui Timotei ispitele sale, ca să-l întărească mai mult. Dar de care răspundere vorbeşte? De aceea cînd s-a înfăţişat întîia dată înaintea împăratului Nero şi, întrebat de acela, a dat răspuns spre dezvinovăţire pentru credinţa în Hristos şi pentru propovăduirea evangheliei. Şi aşa a scăpat de moarte, şi iarăşi a propovăduit, căci Nero nu avea prea multă rîvnă pentru idoli. Dar, fiindcă Pavel l-a întors la credinţa lui Hristos pe paharnicul împăratului Nero, tiranul, clocotind de mînie, a tăiat cu sabia apostolescul cap al fericitului.[1] Deci mare mîhnire şi durere de inimă arată cuvîntul zis de Pavel aici, anume acesta: Toţi ucenicii mei m-au lăsat şi nici unul nu mi-a ajutat! – ca şi cum ar fi zis aşa: Înşişi prietenii şi casnicii mei m-au vîndut, şi m-am lipsit de toată mîngîierea, de aceea – o, Timotei! –, cînd vei rămîne şi tu singur în primejdii şi în ispite, să ai pilda mea de mîngîiere.

Să nu li se socotească lor!

O, cititorule! – vezi că dumnezeiescul Apostol are milă şi-i cruţă pe ucenicii săi, deşi ei făcuseră o faptă lipsită de mulţumire şi de milă. Căci – de unde se cuvenea să-l fi mîngîiat, ca unii ce erau împreună-lucrători şi apropiaţi ai Apostolului – ei îl lăsaseră singur. Fiindcă nu este una şi aceeaşi a fi defăimat cineva de cei din afară cu a fi defăimat de prietenii şi ucenicii săi, aceasta din urmă fiind neasemuit mai întristătoare decît cea dintîi. Totuşi, nepomenitorul de rău Apostol al Domnului se roagă a nu li se socoti lor aceasta ca păcat înaintea lui Dumnezeu (măcar că era cu adevărat mare păcat şi se cuvenea a fi socotit), de trei ori fericitul Pavel urmîndu-I învăţătorului său Iisus, Care, pe cruce fiind, Îl ruga pe Tatăl pentru răstignitorii Săi, zicînd aşa: „Părinte, lasă-le lor!" (*Luca* 23:34). [De asemenea, Pavel i-a urmat] şi întîiului mucenic Ştefan, care a zis: „Doamne, nu le pune lor păcatul acesta!" (*Fapte* 60).

17. Ci Domnul S-a arătat mie

[1] Iar dumnezeiescul Hrisostom adaugă şi altă pricină pentru care Nero i-a tăiat capul fericitului Pavel. Şi zice că Nero avea o ţiitoare foarte iubită lui, pe care Pavel a înduplecat-o a primi învăţătura şi credinţa lui Hristos şi, totodată, a se lăsa de spurcata împreunare cu Nero. Iar Nero mai întîi l-a legat pe Apostol, defăimîndu-l ca pe un amăgitor şi stricător de oameni (adică făcînd acelaşi lucru pe care îl fac şi părinţii asupra acelora ce-i îndeamnă pe fiii lor să se călugărească). Şi, fiindcă nu l-a putut opri pe Pavel de la sfătuirea acelei ţiitoare şi de la îndemnarea ei spre întreaga-înţelepciune, l-a omorît" (*Cuvînt către aceia care-i bîntuiesc pe cei ce le îndeamnă fiii a se face monahi*, tomul al 6-lea). (*n. aut.*)

Şi acest cuvînt al Apostolului este spre mîngîierea lui Timotei, fiindcă arată că Dumnezeu nu-l lasă a pătimi greu pe acela părăsit de oameni. Căci, în vremea în care ucenicii l-au lăsat singur pe Pavel, Domnul i S-a arătat.

şi m-a întărit,

Adică: Mi-a dăruit îndrăzneală şi nu m-a lăsat a fi biruit.

ca, prin mine, propovăduirea să se împlinească

O, cititorule! – vezi aici multa smerită-cugetare a lui Pavel, căci zice: Domnul nu m-a întărit pentru că aş fi fost vrednic să dobîndesc acest dar al înfăţişării şi al întăririi Sale, ci pentru a se împlini, prin mine, propovăduirea evangheliei, adică pentru a se adeveri sau a veni la sfîrşit. De pildă, aşa cum unul ce ţine o hlamidă sau o coroană împărătească ar scăpa de moarte nu pentru vrednicia sa, ci pentru podoabele împărăteşti pe care le ţine – tot astfel a scăpat de moarte şi Pavel, pentru împărătească propovăduire a evangheliei pe care o făcea.

şi să audă toate neamurile;

Adică: Pentru ca la toate neamurile să se facă arătată slava propovăduirii evangheliei şi purtarea de grijă a lui Dumnezeu pentru mine, care propovăduiesc evanghelia Lui.[1]

şi m-a izbăvit din gura leului.

Zice: Stînd lîngă mine, Domnul m-a întărit şi m-a izbăvit din gura leului, adică a lui Nero – căci Pavel îl numeşte „leu" pentru tăria împărăţiei, şi netemerea lui şi pentru cruzimea socotinţei lui – după Teodorit.[2] Vezi însă

[1] Iar Teodorit zice că Pavel, cînd a fost trimis la Roma de către ighemonul Fist şi s-a dezvinovăţit înaintea împăratului Nero, a fost lăsat de dînsul şi a mers în Spania şi la alte neamuri, aducîndu-le propovăduirea evangheliei. Deci Pavel numeşte „cea dintîi dezvinovăţire" pe aceea făcută atunci către Nero. (*n. aut.*)

[2] Acest „străbunel" al nostru, al Românilor, numit „Nero", a fost o bună preînchipuire a Antihristului, omul care va primi întreaga putere şi răutate a Satanei. Că era de o cruzime nemaiîntîlnită nici printre sălbaticii Romani – ajungînd să lumineze necurmatele orgii ale „cetăţii eterne" folosind făclii omeneşti, anume Creştini unşi cu păcură – aceasta nu e cel mai înfricoşător păcat al său. Dar incestul cu mama sa bună şi uciderea ei sînt fapte neînchipuit de înfricoşate, de care mintea se cutremură. (*n. m.*)

– o cititorule! – că puţin a lipsit ca Pavel să fie dat morţii, căzînd în gura înfricoşatului „leu", a lui Nero, dar cu prea-slăvire s-a izbăvit de acolo cu puterea dumnezeiască.[1]

18. Şi Domnul mă va izbăvi de tot lucrul rău

Zice: Atunci, Domnul m-a izbăvit de Nero şi de moartea trupească. Şi, de vreme ce am propovăduit îndeajuns evanghelia Lui, nădăjduiesc că Dumnezeu mă va izbăvi şi în viitor, nu de moartea trupească şi de Nero (fiindcă acum mă apropii a fi omorît şi tăiat de Nero), ci mă va izbăvi de tot păcatul, adică nu va lăsa să mă împuţinez cu sufletul pentru moartea mucenicească, ci mă va împuternici să stau împotriva păcatului pînă la sînge. Iar aceasta este ca şi cum m-ar izbăvi de leul cel gîndit, diavolul, Domnul făcîndu-mi o izbăvire şi mîntuire mai mare acum, cînd se vede că iartă a fi dat eu la moarte, decît izbăvirea cea dintîi, cînd am scăpat de moartea trupească şi de leul cel simţit, de Nero.

şi mă va mîntui întru cereasca Sa împărăţie.

Zice: Domnul mă va izbăvi de tot păcatul şi mă va păzi acolo, în cereasca Sa împărăţie. Căci aceasta este a se mîntui cineva şi a se păzi întru împărăţia cerurilor, cînd moare aici pentru Hristos, precum El însuşi a zis: „Cel ce-şi urăşte sufletul său în lumea aceasta îl va păzi în viaţa veşnică" (*Ioan* 12:25). Deci aceasta este mîntuirea cea adevărată, cînd vom merge întru împărăţia cerurilor şi acolo vom străluci întru strălucirile sfinţilor.

Domnului fie slava în veacurile veacurilor! Amin!

Iată cum Pavel Îl slavosloveşte aici pe Fiul la fel cum L-a slavosloVit şi pe Tatăl în multe locuri, căci „Domn" Se numeşte aici Fiul.[2]

19. Salută-i pe Priscila, şi pe Achila

Această Priscila este soţia aceea dăruită cu dar care l-a luat pe Apollo şi i-a descoperit mai cu amăruntul calea lui Dumnezeu, cum scrie la *Fap-*

[1] Iar Coresi zice că dumnezeiescul Ambrozie înţelege că Pavel îl numeşte „leu" pe diavolul care îl certa prin Nero. (*n. aut.*)

[2] Iar că Pavel obişnuieşte a-L slavoslovi pe Dumnezeu adeseori şi că noi, Creştinii, sîntem datori la rîndul nostru a face aceasta, vezi la subînsemnarea zicerii: „Iar lui Dumnezeu şi Părintelui nostru, slavă!" (*Filipeni* 4:20). (*n. aut.*)

tele Sfinţilor Apostoli (capitolul 18:26). Aceştia, Priscila şi Achila, sînt cei lîngă care a rămas fericitul Pavel în Corint, lucrînd împreună meşteşugul corturilor, pe care îl aveau şi ei (*Fapte* 18:2). De aceea, Pavel îi pomeneşte adeseori, [ca şi aici, unde o pune] însă pe femeia Priscila înaintea bărbatului Achila, fiindcă ea era mai credincioasă şi mai osîrdnică întru Domnul. Dar Pavel nu face aceasta [totdeauna], ci uneori îl scrie mai întîi pe Achila, iar alteori pe Priscila. Aceştia se aflau atunci în Efes şi Pavel îi salută din mai multe pricini: întîi, ca să-i mîngîie; apoi, ca să le arate osebita cinste şi dragoste pe care o avea către dînşii; şi, a treia şi cea mai însemnată, ca să-i împărtăşească prin oraţie [„urare", *n. m.*] de dumnezeiescul dar, căci şi singură oraţia fericitului şi sfîntului Apostol era de ajuns să-l umple de mult dar pe cel urat.

şi casa lui Onisifor!

Zice: O, Timotei! – salută toată familia şi casa lui Onisifor! Fiindcă aceasta se afla atunci la Roma şi-i purta de grijă lui Pavel pe cînd se afla în legături, precum am zis mai înainte. Iar cu această oraţie Pavel îi face pe casnicii lui Onisifor mai osîrdnici spre a purta de grijă şi ei de oamenii cei îmbunătăţiţi care s-ar afla în primejdii pentru Hristos şi pentru porunca lui Hristos.

20. Erast a rămas în Corint, iar pe Trofim l-am lăsat în Milet, bolnav.

Fiindcă nu i-a pomenit pe aceşti ucenici mai sus, Pavel îi pomeneşte aici, arătîndu-se lăsat singur şi lipsit de toţi, ca astfel să-l tragă pe Timotei să vină la dînsul mai în grabă. Dar de ce nu l-a vindecat Pavel pe Trofim, dacă acela era bolnav? Fiindcă sfinţii nu le pot săvîrşi pe toate cîte voiesc, Dumnezeu lăsînd aceasta pentru ca oamenii să nu-i facă dumnezei. De aceea nu s-a vindecat pe sine-şi nici Moisi, deşi era gîngav din tinereţele sale, şi nu a intrat în pămîntul făgăduinţei, pentru ca Evreii să nu-l socotească dumnezeu. Tot aşa, însuşi Pavel avea un „îmbolditor", anume pe potrivnicii propovăduirii, şi nu s-a putut izbăvi de dînşii, pentru aceeaşi pricină.

Iar Miletul este aproape de Efes. Dar cînd oare îl lăsase Pavel pe Trofim, bolnav, în Milet? Cînd mergea la Ierusalim, ori după ce a mers la Roma şi iarăşi s-a suit în părţile acelea ale Asiei? Nu ştim să o spunem curat.

21. Sileşte a veni mai înainte de iarnă!

Zice: O, Timotei! – sileşte-te să vii, fiindcă am rămas singur şi sînt lipsit din toate părţile, aşa cum ai înţeles din cele zise mai înainte. Şi nu zice:

Sileşte să vii pînă nu mor! – căci aceasta ar fi fost o vestire întristătoare pentru Timotei –, ci îi zice să vină pînă a nu-l împiedica iarna, şi apoi să nu mai poată veni.

Te îmbrăţişează Eubul, Pudenţiu, Linos,

Unii istorisesc despre acest Linos că s-a făcut episcop al Romei în urma marelui Petru; acelaşi lucru îl zice şi Teodorit.[1]

Clavdia

Creştine, vezi că în vremea aceea şi femeile erau înfocate şi fierbinţi în credinţă, că erau răstignite, adică omorîte, lumii şi lucrurilor lumeşti? – neamul femeilor nefiind cu nimic mai jos decît acela al bărbaţilor, dacă ele vor să arate osîrdie. Căci, în viaţa aceasta, femeile sînt de mult folos nu numai în trebile lumeşti – iconomisind ocîrmuirea casei, purtînd grijă de familie şi făcîndu-i fără griji pe bărbaţi, ca aceştia să-şi poată lucra meşteşugurile şi pricinile politice [„ale cetăţii", *n. m.*]. Dar ele se pot iscusi şi întru cele duhovniceşti, întru întreaga-înţelepciune şi curăţie, mai mult decît bărbaţii, arătîndu-şi sfinţenia trupului, podoaba moralurilor, postul şi celelalte fapte bune. Şi – ca să zic pe scurt – femeile – dacă voiesc şi au bună alegere, socotinţă şi osîrdie – nu au de la fire nici o împiedicare spre a lucra toate faptele bune asemenea bărbaţilor.[2]

şi toţi fraţii.

Aici, Pavel nu-i numeşte pe fraţii care-l salutau pe Timotei, ci zice: Te îmbrăţişează toţi fraţii. Căci, cu toate că erau atît de mulţi credincioşi în

[1] Căci Meletie zice (în *Istoria bisericească*, tomul 1) că, după mucenicia lui Pavel şi a lui Petru, Linos s-a sortit întîi pentru biserica Romei. Iar pe acesta – precum zice Evsevie, în *Istoria Bisericii*, cartea a 3-a, capitolul 22 – l-a moştenit Anaclit, în anul al 2-lea al împărăţiei lui Titus; iar pe Anaclit, Climent, măcar că alţii vor ca întîi episcop al Romei să fi fost Climent şi al doilea Anaclit, lăsîndu-i pe Linos şi pe Clit. După cei mai mulţi însă, Linos se arată a fi mai întîi, al doilea Climent, al treilea Clit şi al patrulea Anaclit. De aceea, Caragea numeşte pricina întîilor episcopi ai Romei „încurcată" şi „tulburată". (*n. aut.*)

[2] Aceasta arată şi marele Vasilie, pomenind că Sfînta Muceniţă Iulita le-a zis aşa femeilor ce erau de faţă cînd trebuia să intre în foc: Sîntem din aceeaşi frămîntătură cu bărbaţii. Ca şi ei, ne-am făcut după chipul lui Dumnezeu. Femeia s-a făcut de către Ziditorul la fel de primitoare de faptă bună ca şi bărbatul. Prin urmare, de vreme ce sîntem rude ale bărbaţilor după toate – căci nu numai carne s-a luat spre alcătuirea femeii, ci şi os din oasele lui –, atunci noi, femeile, datorăm Stăpînului statornicie, bună-întărire şi răbdare la fel ca bărbaţii. Şi, zicînd acestea, a sărit în văpaie (din cuvîntul la această muceniţă). (*n. aut.*)

lume, Pavel îi pomeneşte anume doar pe cei de mai sus, pentru că aceia străluceau întru fapta bună mai mult decît ceilalţi, fiind afară de lucrurile lumii, de tulburări şi mai fierbinţi în credinţă şi în dragostea pentru Domnul.

22. Domnul Iisus Hristos cu duhul tău!

Zice: O, fiul meu Timotei! – nu te întrista că mă despart de tine, căci Domnul este cu tine. Dar nu a zis: „cu tine!, ci: „cu duhul tău", ca să-i arate că are îndoit ajutor: şi pe acela al darului Sfîntului Duh, şi pe al lui Iisus Hristos, care creşte darul acesta. Cu cuvîntul acesta, Apostolul înţelege însă şi altceva, anume că Domnul este cu noi atunci cînd Îl avem împreună cu noi pe Duhul cel Sfînt şi nu-L izgonim cu păcatele noastre. Căci – după Icumenie – cînd nu avem Duhul cel Sfînt, nu Îl avem nici pe Hristos[1], cum a zis şi Apostolul: „(...) iar de nu are cineva Duhul lui Hristos" (*Romani* 8:9).

Darul cu voi! Amin!

Cu acest cuvînt, Pavel se roagă şi pentru sine ca să fie totdeauna bine-plăcut lui Dumnezeu şi să afle har înaintea Lui. Căci – aşa cum cel ce se învredniceşte a-l vedea pe împărat şi a avea har înaintea lui nu mai simte vreo întristare, pentru bucuria dobîndită din privirea şi harul împăratului – tot astfel şi cel ce are darul lui Dumnezeu locuind întru sine, chiar dacă se lipseşte de prietenii săi şi cade în multe rele şi necazuri, totuşi nu mai are nici o simţire a acelora, căci darul lui Dumnezeu ce se află în lăuntrul lui îi păzeşte sufletul mai presus de toate. Însă darul lui Dumnezeu nu rămîne întru noi decît dacă facem cele plăcute lui Dumnezeu, Stăpînul nostru. Căci, aşa cum în casele domnilor şi stăpînitorilor află har doar robii care fac cele plăcute lor, tot astfel şi Creştinul va afla har înaintea obştescului Stăpîn Dumnezeu doar dacă poartă grijă de cele plăcute Lui, făcînd voile Lui. În acest chip, el dobîndeşte totdeauna purtarea de grijă şi darul lui Dumnezeu, Căruia slava şi stăpînirea în veci! Amin![2]

Această a doua epistolă către Timotei s-a scris şi s-a trimis din Roma, cînd s-a înfăţişat Pavel a doua oară înaintea lui Nero.

[1] Însă poate că Apostolul înţelege prin „duh" sufletul lui Timotei şi se roagă ca Hristos să rămînă locuind în sufletul lui, luminîndu-l şi învăţîndu-l cele cuvenite. (*n. aut.*)

[2] Iar Teodorit adaugă şi acestea: „Pavel s-a rînduit şi pe sine-şi întru împărtăşirea darului, pe care fie a-l dobîndi şi noi cu solirile celui ce a scris acestea şi ale celui ce le-a primit şi să-i vedem pe ei în corturile lor cele veşnice, dar nu de departe, ca bogatul pe Lazăr, ci de aproape, locuind şi petrecînd sub stăpînirea lor." (*n. aut.*)

TÎLCUIREA EPISTOLEI CĂTRE TIT[1]

A SLĂVITULUI ŞI PREA-LĂUDATULUI APOSTOL PAVEL

de

Sfîntul Teofilact, Arhiepiscopul Bulgariei

tălmăcită din elina veche în cea nouă şi
împodobită cu felurite însemnări de către
Nicodim Aghioritul

[1] Însemnează că această trimitere este a şasea după rînduială şi după anii întru care şi-a scris trimiterile Pavel, după cele două către Tesaloniceni, după cele două către Corinteni şi după cea dintîi către Timotei – precum zice Teodorit în precuvîntarea tîlcuirii epistolelor lui Pavel.

Şi – după Meletie, în *Istoria bisericească*, tomul 1 – epistola aceasta s-a scris în anul 26 după înălţarea Domnului. (*n. aut.*)

Pricina trimiterii acesteia către Tit, după Hrisostom, Teodorit[1], Teofilact[2] şi Icumenie[3]

Tit era unul dintre ucenicii minunaţi şi aleşi ai Apostolului Pavel. Pentru aceasta, s-a hirotonit de către Pavel ca întîi episcop al Ostrovului cel mare al Critului [„Creta"] şi i s-a încredinţat alegerea şi hirotonia atîtor episcopi cîţi trebuia să aibă un ostrov ca acesta cu o sută de cetăţi şi apărarea atîtor mii de Creştini ce se aflau acolo. Şi, prin această trimitere, i s-a poruncit de către Pavel să-şi împlinească lipsurile.[4]

Pavel scrie această epistolă pe cînd se afla în voie şi în slobozenie, mai înainte de a fi legat şi închis de Nero, de vreme ce în nici un loc al acesteia nu pomeneşte de ispite, de necazuri sau de legături. De aici, se pare – zic Teofilact şi Teodorit – că aceasta s-a scris mai înainte decît cea de a doua către Timotei, pentru că pe aceea Pavel a scris-o pe cînd era aproape de sfîrşitul său mucenicesc. Şi adeseori pomeneşte aici de darul lui Dumnezeu prin care ne-am mîntuit, ştiind că aceasta este destulă mîngîiere oricărui Creştin, căci Creştinul ce-şi va aduce aminte cum era mai înainte şi ce dar s-a învrednicit a primi apoi de la Dumnezeu, acela negreşit se va sîrgui să nu-L amărască pe făcătorul său de bine Dumnezeu.

Iar pricina pentru care s-a scris aceasta este următoarea. Pavel îi scrie lui Tit aflînd că în Crit erau mulţi Iudei care, luînd ca prilej *Legea Veche*, se apucau să-i amăgească pe Creştini. Şi, mai întîi, Îi mulţumeşte lui Dum-

[1] Episcop al Kirului, în veacul al cincilea. (*n. m.*)

[2] Sfinţitul Theofilact, Arhiepiscopul Bulgariei, cu scaunul la Ohrida, care a trăit în veacul al XI-lea. (*n. m.*)

[3] Episcop de Trica, pe la anul 990. (*n. m.*)

[4] De aici e arătat aşadar că vestitul Crit este plugărie şi sădire duhovnicească a învăţăturii lui Pavel. Pentru aceasta scrie şi Sfinţitul Teodorit aşa: „Nu numai celor de pe uscat, ci ostrovenilor (insularilor) le-a adus dumnezeiescul Apostol mîntuitoarea învăţătură şi, pe lîngă alţii, a luminat cu lumina cunoştinţei de Dumnezeu şi Critul (care e ostrov foarte mare). Şi, înfigînd acolo temeliile bunei-cinstiri de Dumnezeu, i-a încredinţat restul icономiei de trei ori fericitului Tit." (*n. aut.*)

nezeu pentru evlavia lui Tit şi-i arată cum credinţa întru Hristos nu e nouă, ci că s-a gătit din veci de către Dumnezeu. Al doilea, îl învaţă pe Tit să aşeze episcopi în fiecare cetate şi cum se cuvine a fi episcopii. Apoi, îi porunceşte să-i cerce pe aceia care grăiesc împotriva credinţei sănătoase şi mai ales pe cei ce crezuseră din Iudei, arătîndu-i că Critenii sînt nelucrători şi mincinoşi. După acestea, învaţă că toate mîncările sînt curate celor curaţi, cum trebuie a fi bătrînele şi că acelea se cuvine să le înţelepţească pe cele tinere. La fel, cum se cuvine a se supune robii stăpînilor lor. În sfîrşit – aducîndu-i aminte lui Tit că darul lui Dumnezeu nu ne-a îndreptat din faptele noastre, ci din iubirea de oameni a lui Dumnezeu, şi poruncindu-i să se ferească de gîlcevile pentru *Lege* – îi cere să vină la dînsul, şi aşa sfîrşeşte epistola. Să nu te miri însă – o, cititorule! – dacă Pavel ocărăşte întreg neamul Critenilor, fiindcă nu face aceasta ca un ocărîtor, ci ca un rîvnitor al lui Dumnezeu, cum şi Mîntuitorul Hristos le zicea nenumărate ocări cărturarilor, nu pentru Sine-Şi, ci pentru că pricinuiau pieirea celorlalţi. Şi Pavel a făcut această epistolă scurtă, pentru a se cunoaşte măcar din aceasta fapta bună şi sporirea lui, căci cel îmbunătăţit şi sporit nu are trebuinţă de multe cuvinte, ci numai de puţină aducere aminte, după obştească parimie ce zice: „Celor înţelepţi, puţine" şi după zicerea lui Solomon: „Dă pricină înţeleptului, şi va fi mai înţelept încă" (*Pilde* 9).[1]

[1] Însemnează că Tit, care era Elin, a fost botezat de Pavel. Şi Pavel nu l-a tăiat împrejur, căci scrie către Galateni aşa: „Ci, aflîndu-se împreună cu mine şi fiind Elin, nici Tit nu a fost silit a se tăia împrejur" (*Galateni* 2:3). Şi multe laude scrie Pavel pentru fericitul Tit, căci îl numeşte „frate al său" şi se mîhneşte mult cînd nu-l află, zicînd: „Şi, venind eu la Troia pentru evanghelia lui Hristos, şi uşa fiindu-mi deschisă întru Domnul, nu am avut odihnă în duhul meu, pentru că nu l-am aflat pe Tit, fratele meu" (a doua către Corinteni, 2:12, 13). Ci şi mîngîietor zice că este: „Ci Dumnezeu, Cel ce mîngîie pe cei smeriţi, ne-a mîngîiat cu venirea lui Tit" (*2 Corinteni* 7:6). Şi bucuria lui Tit zice că este bucurie a sa: „Şi mai mult încă ne-am bucurat de bucuria lui Tit, că s-a odihnit duhul lui de către voi toţi" (*2 Corinteni* 7:13). Pe Tit l-a avut Pavel împreună-călător cu el la propovăduirea evangheliei, căci zice: „M-am suit la Ierusalim cu Varnava, luîndu-l şi pe Tit" (*Galateni* 2:1). Aceasta se vede şi la capitolul 1 al celei de a doua către Corinteni, stihurile 16, 17 şi 18. (*n. aut.*)

CAPITOLUL I

1. Pavel, robul lui Dumnezeu şi Apostolul lui Iisus Hristos,

Pavel scrie numirile acestea fără deosebire. Căci, în vreme ce în alte părţi se numeşte „rob al lui Hristos şi Apostol al lui Dumnezeu" (*Romani* 1:1), aici se numeşte dimpotrivă, ştiind că nu este nici o osebire între Tatăl şi Fiul după fiinţa şi firea Lor şi după însuşirile fiinţei şi ale firii Lor.

după credinţa aleşilor lui Dumnezeu şi după cunoştinţa adevărului cel după buna-cinstire de Dumnezeu[1],

În multe feluri se înţelege zicerea aceasta. Fie că: Eu sînt Apostol spre a crede cei aleşi prin mine. Fie că: Eu am fost folosit ca Apostol nu pentru că aş fi isprăvit vreo faptă bună, ci pentru că Dumnezeu a binevoit ca aceia aleşi să creadă cuvintele mele.[2] Prin urmare, vrednicia de Apostol nu mi s-a încredinţat pentru că eu aş fi fost vrednic de ea, ci din darul lui Dumnezeu pentru cei aleşi. Apoi, pentru a arăta că şi noi se cuvine să aducem o oarecare faptă bună în schimbul darurilor lui Dumnezeu, mai departe zice aşa: „şi după cunoştinţa adevărului", adică: Vrednicia apostolească mi s-a încredinţat pentru că am cunoscut adevărul bunei-cinstiri de Dumnezeu. Sau – mai bine zis – nici cunoştinţa adevărului nu este a mea, ci pricinuitorul acesteia este tot Dumnezeu. Căci noi Îl cunoaştem pe Dumnezeu fiind dinainte cunoscuţi de El, precum acelaşi Pavel zice şi în altă parte: „Iar acum – cunoscîndu-L pe Dumnezeu, şi mai ales cunoscîndu-vă de către Dumnezeu" (*Galateni* 4:9). Sau, Pavel zice aici aşa: După credinţa celor aleşi, aşa am crezut şi am cunoscut adevărul şi eu. Şi a zis „adevărul"

[1] După Coresi, Apostolul arată aici patru pricini: cît de mare şi în ce fel e credinţa şi cunoştinţa adevărului; sfîrşitul [„scopul", *n. m.*], care e „nădejdea vieţii veşnice" (stih 2); pricina făcătoare, care este Dumnezeu: „(...) nădejdea vieţii veşnice pe care a făgăduit-o mai înainte de anii veacurilor nemincinosul Dumnezeu"; şi pricina cea osebită, care este aceea încredinţată lui Pavel, adică învăţătura şi evanghelia: „şi a arătat cuvîntul acesta întru propovăduire, care mi s-a încredinţat mie" (stih 3). (*n. aut.*)

[2] Iar „aleşi" – zice Coresi – s-au făcut prin credinţă, credinţa fiind o aşezare şi pregătire prin care ni se pricinuieşte dreptatea spre a lua darul. Şi astfel, darul se face întîia dreptate prin care omul, din păcătos, se face drept; iar dragostea, nădejdea, pocăinţa şi celelalte fapte bune sînt a doua dreptate, prin care omul îndreptat prin dar şi prin credinţă săvîrşeşte faptele dreptăţii cele iubite de Dumnezeu. Credinţa este însă aşezarea cea de nevoie care-l îndreptează pe păcătos, fiindcă darul acesteia vine la noi. De aceea acesteia îi dă Pavel dreptatea, ca începutului, rădăcinii şi temeliei celorlalte aşezări, şi zice că prin Hristos ne-am îndreptat, nu prin fapte. (*n. aut.*)

spre osebirea *Legii Vechi*, fiindcă *Legea* nu era adevăr, dar nici minciună, ci chip şi umbră a adevărului, adică a darului evangheliei[1]. Şi, numindu-i „aleşi" pe cei ai darului, pe Creştini, îi doboară pe Evrei, care erau în *Lege*; căci – zice – deşi cei ce păzeau *Legea* erau aleşi într-o vreme, acum nu mai sînt. Şi vezi că mai întîi e credinţa şi că – din credinţă, iar nu din silogisme[2] – se naşte cunoştinţa adevărului, căci zice: „De nu veţi crede, nici nu veţi înţelege" (*Isaia* 6:9). Şi vorbeşte de „adevărul bunei-cinstiri de Dumnezeu", căci şi întru lucrurile lumeşti este cunoştinţă adevărată, aşa cum – de pildă – unul are cunoştinţă adevărată despre meşteşugul lucrării pămîntului, altul de al teslăriei, altul de al cusutului şi altul de alt meşteşug. Dar Apostolul Pavel nu vorbeşte aici despre cunoştinţa de acest fel, ci despre adevărata cunoştinţă a bunei-cinstiri de Dumnezeu.

2. întru nădejdea vieţii veşnice,

După ce a spus cîte faceri de bine ne-a dat Dumnezeu în viaţa aceasta, dăruind celor aleşi credinţa şi cunoştinţa adevărului bunei-cinstiri de Dumnezeu, Apostolul spune acum cîte faceri de bine are să ne dea El şi în viaţa viitoare. Căci şi cunoştinţa adevărului dăruită de Dumnezeu este o prea-mare facere de bine, prin aceasta noi fiind sloboziţi de rătăcirea minciunii şi a păgînătăţii; dar Dumnezeu, bogat fiind, nu S-a îndestulat doar cu atît, ci, ca plată pentru cunoştinţa de acest fel, ne dă în viitor şi viaţa cea veşnică. Căci zice: Pentru că L-am cunoscut, pentru aceasta nădăjduim să dobîndim viaţa veşnică. O, cititorule! – vezi că Apostolul numără binefacerile lui Dumnezeu încă de la începutul scrisorii, pentru a-l face pe episcopul Tit şi pe ucenicii păstoriţi de el mai osîrdnici spre a se arăta bine-plăcuţi Făcătorului lor de bine. Şi, zicînd aceasta: „întru nădejdea vieţii veşnice", Pavel cutremură şi doboară cele legiuite ale Evreilor, care nădăjduiau ca plată a ostenelii lor doar viaţa aceasta şi bunătăţile ei cele vremelnice, adică: buna-norocire, bogăţia, multa naştere de copii şi celelalte, nu viaţa cea veşnică şi bunătăţile pururea-vecuitoare.

pe care nemincinosul Dumnezeu a făgăduit-o mai înainte de anii cei veşnici,

Dacă Dumnezeu e nemincinos şi adevărat, ne va da negreşit după moarte şi viaţa aceea, şi bunătăţile pe care le-a făgăduit. Şi Dumnezeu a hotă-

[1] Aici, şi în multe alte locuri, nu e vorba de vreo carte a *Evangheliei*, ci de buna-vestire a mîntuirii oamenilor prin Iisus Hristos. (*n. m.*)

[2] „Silogism": judecată, „raţionament", cum zicem noi astăzi. (*n. m.*)

rît încă din început să ni le dea, adică nu Şi-a schimbat socotinţa mai pe urmă, din pricină că S-ar fi căit, căci departe este de Dumnezeu schimbarea socotinţei şi căinţa. Şi nici nu înseamnă că Dumnezeu ne-ar fi dat bunătăţile acestea veşnice nouă, „neamurilor"[1] care am crezut, pentru că Evreii nu au alergat la credinţă şi nu le-au voit, căci din început şi mai înainte de veacuri aşa era închipuit în gîndul dumnezeieşte începător al lui Dumnezeu, astfel iubindu-ne El pe noi.[2] Aceasta e dovada evgheniei („nobleţei", *n. m.*) noastre, a Creştinilor, anume că am fost iubiţi de Dumnezeu mai înainte de veacuri şi din început.

3. în vremi cuvenite arătînd cuvîntul Său întru propovăduirea

Cineva ar fi putut zice: Dar de ce a întîrziat Dumnezeu vremea şi nu ne-a dat numaidecît bunătăţile pe care le avea hotărîte mai înainte de anii veşnici? Pentru aceasta, Pavel zice aici că din iconomie nu ni le-a dat, ca să facă darea acelor bunătăţi în vremea cuvenită. Căci *Sfînta Scriptură* obişnuieşte a numi „vreme" vremea bună, cuvenită şi potrivită, precum zice David: „Vreme este (adică este vreme bună şi potrivită) să lucreze Domnul" (*Psalm 118*:126) şi Solomon: „Vreme este pentru tot lucrul" (*Ecclesiastul* 3:1). Deci Dumnezeu a arătat viaţa veşnică şi bunătăţile întru vremile lor cele potrivite. Şi Pavel nu a zis că Dumnezeu a arătat *viaţa* pe care a făgăduit-o mai înainte de veacuri, ci „cuvîntul" Său, adică evanghelia.[3] Dar cum şi în ce chip? „Întru propovăduire", adică vădit şi cu îndrăzneală, în auzul tuturor. Căci – zice – aşa cum cel ce propovăduieşte porunca împăratului nici nu adaugă, nici nu scade vreun cuvînt dintr-însa – tot la fel şi noi, Apostolii ce propovăduim evanghelia lui Dumnezeu, nici nu adăugăm ceva, nici nu scădem dintr-însa, ci propovăduim doar cele poruncite nouă, însă cu îndrăzneală, spre auzul tuturor, cum a zis Hristos: „Ceea ce auziţi la ureche, propovăduiţi de pe acoperişul caselor!" (*Matei* 10:27), cu zicerea „propovăduiţi" şi cu locul (acoperişul caselor) arătînd propovăduirea cea

[1] *Sfînta Scriptură* numeşte „neamuri" toate noroadele lumii care nu primiseră cuvîntul adevărului, spre deosebire de „Israil", întîiul *norod ales* al lui Dumnezeu. Acum, „Israil" este norodul Creştinilor. (*n. m.*)

[2] Vezi şi tîlcuirea şi subînsemnarea stihului 10 al capitolului 1 al celei de-a doua către Timotei. (*n. aut.*)

[3] Icumenie Îl tîlcuieşte prin „cuvînt" pe Hristos, zicînd aşa: „Căci «cuvîntul» acesta, adică Hristos, este şi viaţă, şi dătător de viaţă. Prin urmare, zicînd că Dumnezeu «a făgăduit viaţă», Apostolul nu adaugă că prin propovăduire a arătat «viaţa» pe care o făgăduise Dumnezeu, ci «cuvîntul Său», de vreme ce pricinuitorul şi dătătorul vieţii este Hristos." (*n. aut.*)

hotărîtă şi îndrăzneaţă a evangheliei. Vezi însă – o, cititorule! – că urmarea cuvîntului cerea ca Pavel să spună că la vremea potrivită a arătat *viaţa* cea veşnică – precum ziceam; însă nu a zis aşa, ci zice că a arătat „cuvîntul Său". Şi a făcut aceasta după cuviinţă, căci „cuvîntul lui Dumnezeu", adică evanghelia, cuprinde toate bunătăţile şi dăruirile, atît acelea date nouă de Dumnezeu în viaţa aceasta – anume credinţa, buna-cinstire de Dumnezeu, adevărul şi celelalte –, cît şi cele pe care ni le va da în viitor, adică în viaţa cea veşnică. Unii însă, prin „cuvînt", L-au înţeles pe Fiul lui Dumnezeu.[1]

care mi s-a încredinţat mie, după porunca Mîntuitorului nostru Dumnezeu.

Zice: Propovăduirea evangheliei mi s-a încredinţat mie, dar pentru aceasta nu se cuvine să o socotesc lucru nevrednic al lui Dumnezeu, nici să mă moleşesc, să mă lenevesc sau să mă mîhnesc pentru ea. Şi nu mi s-a încredinţat oricum, ci după porunca lui Dumnezeu, ceea ce înseamnă că sînt silit să propovăduiesc şi să săvîrşesc lucrul chiar fără să voiesc. Pentru aceasta zicea şi în altă parte: „Căci, dacă bine-vestesc evanghelia, nu-mi este laudă, pentru că stă asupra mea datoria" (*1 Corinteni* 9:16). Căci Creştinul săvîrşeşte unele fapte din porunca lui Dumnezeu, iar altele numai după îndemnarea şi sfătuirea Lui. De pildă, porunca lui Dumnezeu este a se împăca Creştinul cu fratele său: „Mergi – zice – şi împacă-te cu fratele tău!" (*Matei* 5:25), căci cel ce nu se împacă se munceşte. Iar îndemnare şi sfătuire este a-şi vinde cineva toate averile sale – cum a zis Domnul tînărului acela: „Vinde toate avuţiile tale şi le dă săracilor!" (*Matei* 9:21) – sau a păzi fecioria şi a nu se căsători: „Cel ce poate (adică cel ce voieşte) – zice – a încăpea, să încapă!" (*Matei* 19:12), pentru că cel ce nu face acestea nu se munceşte.[2] Deci Pavel zice aşa: Mie mi s-a încredinţat evanghelia cu porunca lui Dumnezeu, adică să o propovăduiesc de nevoie. Căci, dacă nu o voi propovădui, „va fi vai mie" (*1 Corinteni* 9:16), acesta nefiind lucru al iubirii mele de slavă, ci lucru de nevoie şi de silă. Şi a cui e porunca ce mi s-a dat? Este a Mîntuitorului-Dumnezeu, Cel ce voieşte a se mîntui toţi oamenii, astfel încît cum aş putea să nu slujesc unei asemenea porunci dumnezeieşti şi unui astfel de lucru mîntuitor?

[1] Aşadar din aceasta a luat Icumenie ceea ce a zis mai înainte. (*n. aut.*)

[2] Iar că a-şi vinde cineva avuţiile este poruncă, vezi la stihul 2 al capitolului 4 al celei dintîi către Tesaloniceni şi în subînsemnarea de acolo. Vezi încă şi la stihul 9 al capitolului 4 al celei dintîi către Timotei. (*n. aut.*)

4. Lui Tit, adevăratului fiu

Fiindcă e cu putinţă a fi cineva fiu, dar a nu fi şi adevărat, cum e – de pildă – acel Creştin care curveşte, sau se lăcomeşte la avuţii, sau face alte păcate. Acesta, fiind născut a doua oară prin botez, este fiu al lui Dumnezeu, dar, fiindcă păcătuieşte, nu e fiu adevărat şi vrednic de cerescul Părinte, căci, prin alegerea şi faptele sale, îşi face alt părinte, pe diavolul cel dintru adînc. Aşadar, Pavel îl numeşte aici pe Tit „fiu adevărat" pentru fapta sa bună şi pentru vrednicia sa. Un asemenea nume îi dă şi lui Timotei, zicînd: „(...) lui Timotei, adevăratului fiu întru credinţă" (*1 Timotei* 1:2).

după credinţa obştească:

Fiindcă, mai sus, l-a numit pe Tit „fiu" al său, luînd rînduială de tată către dînsul, Apostolul împuţinează aici cinstea aceasta şi se pogoară pe sine, zicînd: Eu nu am ceva mai mult decît tine după credinţă, căci credinţa ne este de obşte, de vreme ce amîndoi ne-am născut din Sfîntul Botez. Dar, dacă Pavel era asemenea cu Tit după credinţă, de ce l-a mai numit „fiu" al său? Răspundem că Pavel a zis aceasta ca să-şi arate iubirea şi dragostea către Tit şi apoi pentru că el îl botezase.[1] Deci Pavel şi Tit erau fraţi între ei după credinţa dintru amîndoi, iar Pavel îi era totodată lui Tit părinte duhovnicesc, fiindcă îl botezase. Iar zicerea „după credinţa obştească" înseamnă frăţia ce se află întru toţi credincioşii Creştini.[2]

Har, milă, pace de la Dumnezeu-Părintele şi de la Domnul Iisus Hristos, Mîntuitorul nostru!

Cu cuvîntul acesta: „de la Dumnezeu-Părintele", Pavel arată aceeaşi frăţie de care vorbea şi mai sus, îndemnîndu-l încă o dată pe Tit să-şi adu-

[1] Pavel l-a botezat pe Tit fiindcă acela era Elin, precum zice însuşi Apostolul: „Ci nici Tit, ce era împreună cu mine, Elin fiind, nu a fost silit a se tăia împrejur" (*Galateni* 2:3). Iar Pavel îl numeşte pe Tit „fiu" al său poate şi pentru că îl născuse a doua oară, prin evanghelie, prin propovăduirea şi învăţătura credinţei întru Hristos, aşa cum scria şi către Corinteni, zicînd: „Prin evanghelie, eu v-am născut în Hristos Iisus" (*1 Corinteni*). (*n. aut.*)

[2] Iar Teodorit tîlcuieşte zicerea aceasta zicînd aşa: „Naşterea firească nu are trebuinţă de învoirea celui născut, iar naşterea din credinţă cere înduplecarea şi împăcarea născătorului şi a celui născut, înrudirea aceasta fiind de voie. Căci, dacă cel ce aude nu primeşte cu credinţă învăţăturile celui ce propovăduieşte curat şi adevărat, el nu poate să fie fiu adevărat al aceluia. Deci zicerea «fiu adevărat» arată credinţa şi fapta bună a fericitului Tit, căci el, împărtăşindu-se de credinţă împreună cu Apostolul, s-a învrednicit a-l numi pe acela «tată» şi «părinte»." (*n. aut.*)

că aminte al cui fiu este, adică al lui Dumnezeu. Şi vezi – o, cititorule! – că darul şi pacea lui Dumnezeu, pe care Pavel le roagă Creştinilor norodnici (de rînd) întru toate epistolele sale, le roagă şi pentru episcopul şi învăţătorul Tit, de vreme ce el avea mai multă trebuinţă de darul şi pacea lui Dumnezeu decît norodnicii de obşte. De dar, pentru că el purta greutăţile tuturor Creştinilor; şi de pace, pentru că el se afla totdeauna în nenumărate tulburări şi războaie. La acestea a adăugat mila (pe care nu o scrie la început decît numai în cele două epistole către Timotei şi întru aceasta), pentru că episcopul şi învăţătorul are trebuinţă de mila lui Dumnezeu mai mult decît norodnicii, căci el se face vinovat de multe păcate[1], fapta bună ridicîndu-l la cer, iar păcatul coborîndu-l la iad.[2]

5. Pentru aceasta te-am lăsat în Crit, ca să îndreptezi lipsurile

Aşa cum, într-o casă, un slujitor face o slujbă, iar altul o face pe cealaltă, tot astfel şi Apostolii Domnului, aflîndu-se în toată lumea, au luat spre ocîrmuire unul o parte dintr-însa, iar altul alta, toţi împreună lucrînd şi ocîrmuind purtarea de grijă a lumii. Deci aceasta arată aici şi Pavel, zicîndu-i lui Tit: Te-am lăsat în Crit fiindcă eu am mers în altă parte, în altă eparhie, ca să-i ocîrmuiesc şi pe aceia. Şi vezi, iubitule, că Pavel nu se ruşinează a-i scrie ucenicului său aşa: Te-am lăsat în Crit ca să îndreptezi cele lăsate de mine – fiindcă el privea la obştescul cîştig şi folos al Creştinilor, iar nu la cinstea şi slava sa. Căci ar fi fost cinste a lui să nu lase lipsuri în Crit; dar el, preţuind mai mult obştescul folos al Creştinilor, a mers şi în alte locuri, care aveau mai multă trebuinţă de înfăţişarea sa. Vezi însă şi

[1] Şi pentru ce se face vinovat? O scrie auritul condei al lui Ioan: „Căci – lăsîndu-le pe toate celelalte, care se întîmplă în fiecare zi – dacă se întîmplă ca un episcop să se ridice la episcopie şi să primească stăpînirea unei mari cetăţi în chip nevrednic – fie pentru prietenie, fie pentru altă pricină –, vezi de cît foc se face el vinovat, nu numai pentru sufletele ce pier (căci, neevlavios fiind, le pierde!), ci şi pentru toate ce se fac. De aceea, episcopul, dacă e neevlavios, va da seamă ca şi cel ce se află în rînduială de om simplu şi se va pedepsi cu mult mai vîrtos. Căci începătorul se pedepseşte pentru toţi cei stăpîniţi de dînsul care păcătuiesc, el fiind vinovat pentru un întreg norod." (n. aut)

[2] Hrisostom mai zice şi aceasta: „O singură ispravă a episcopiei este de ajuns a sui la cer, şi o singură greşeală pentru a vîrî în Gheena! De aceea, mie îmi vine să mă mir de cei ce poftesc o asemenea greutate! Omule ticălos şi netrebnic, nu vezi ce pofteşti? Dacă ai rămîne neînsemnat şi ai greşi cît de multe, ai avea de dat seamă pentru un singur suflet şi doar pentru acela te-ai munci; dar dacă te vei ridica la începătoria aceasta, gîndeşte-te pentru cîte capete vei fi vinovat de pedeapsă, căci ascultă-l pe Pavel zicînd: «Ascultaţi de povăţuitorii voştri şi supuneţi-vă lor, căci ei priveghează pentru sufletele voastre ca unii ce au să dea cuvînt pentru voi» (*Evrei* 13:17)" (cuvîntul întîi la această epistolă). (*n. aut.*)

aceasta: anume că lucrările ce aveau lupte şi osteneli – cum a fost a propovădui prima oară în Crit cuvîntul evangheliei şi a-i face credincioşi Creştini pe necredincioşii Criteni, a alerga din loc în loc şi din ostrov în ostrov şi a propovădui la neamuri sălbatice evanghelia lui Hristos – aceste lucrări ostenitoare – zic – le isprăvea de trei ori fericitul Pavel însuşi; iar cele ce aveau cinste, slavă şi lesnire, precum erau hirotoniile episcopilor şi ale celorlalţi din tagma preoţească, le lăsa ucenicului său Tit.

şi să aşezi prin cetăţi presviteri precum ţi-am poruncit:

Prin „presviteri", îi înţelege aici pe episcopi – cum am zis şi aiurea, după Hrisostom, Teofilact şi Teodorit –, fiindcă mai jos zice: „Însă episcopul trebuie a fi neprihănit" (stih 7).[1] Deci zice: Prin cetăţi, să hirotoneşti episcopi după hotărîrile şi legile pe care ţi le-am dat eu. Fiindcă Pavel nu voia să aibă unul singur purtarea de grijă a tuturor cetăţilor, ci fiecare cetate a Critului să aibă un episcop păstor şi mulţi preoţi, căci astfel osteneala episcopului e mai uşoară şi purtarea Creştinilor ce se păstoresc se face mai amărunţită şi mai folositoare de suflet.

6. dacă este neprihănit,

Adică: O, Tit! – să-l hirotoneşti episcop pe cel ce are viaţă slobodă de prihană şi nu-l poate învinovăţi cineva pentru vreun lucru. Căci, „de va fi lumina întuneric, cît va fi întunericul?" (*Matei* 6:23) – precum zice Domnul. Adică, de va avea episcopul viaţă prihănită, cum îi va putea îndrepta pe norodnici (pe cei de rînd)? Şi – după Icumenie – a pus mai întîi nevinovăţia, ca pe un lucru mai peste tot cuprinzător, care le ţine pe celelalte zise mai jos.[2]

[1] Vezi despre aceasta la capitolul 1, stih 1, al celei către Filipeni, adică la zicerea „împreună cu episcopii şi cu diaconii". (*n. aut.*)

[2] Pentru aceasta zice şi dumnezeiescul Chiril al Alexandriei (în cuvîntul despre Iulian, cartea a 12-a): „Înainte-stătătorul trebuie a se îndeletnici şi a se iscusi întru viaţă neprihănită, neavînd ceva neiscusit din cele plăcute lui Dumnezeu." Şi iarăşi: „Este de toată nevoia ca aceia sortiţi a povăţui şi a sta în mijloc [«a fi pildă», *n. m.*] să se arate cu adevărat mai împodobiţi cu frumuseţea bunei vieţuiri şi mai iscusiţi în viaţa aleasă decît ceilalţi, încît a se face închipuire şi pildă celor de sub mîna lor, văzîndu-se înveşderat că nu fac nimic din iubire de slavă, ci se silesc a-şi face lucrările doar pentru folosul şi pentru pricina celorlalţi. Căci viaţa celor ce sînt în mijloc şi însemnaţi se judecă şi se cercetează de către toţi şi, dacă se află neprihănită, nu este nefolositoare pentru cei care îi văd; iar dacă e departe de cuviinţă şi cade întru cele neiertate, nu va fi spre binele lor, ci spre vătămare şi pagubă. Căci, dacă pedagogul nu ştie a umbla drept şi a-şi petrece viaţa frumos, ce folos vor avea de la dînsul aceia pe care îi învaţă?" (*n. aut.*)

bărbat al unei singure femei,

Pentru două pricini zice Pavel că episcopul trebuie să fie bărbat al unei singure femei. Întîi, pentru a astupa gurile ereticilor, care clevetesc nunta. Căci, de vreme ce îl primeşte la episcopie pe cel căsătorit o dată, Apostolul arată că nunta e atît de cinstită, încît cel ce o are se poate ridica la înaltul scaun al arhieriei. Iar a doua, ca să-i înveţe pe cei neastîmpăraţi şi înverşunaţi, căci, dacă cel însurat va rămîne văduv şi nu va păzi dragostea şi credinţa femeii sale moarte, luînd o a doua femeie, cum ar putea să poarte de grijă pentru Biserica lui Dumnezeu? Acesta e un lucru nepotrivit! Apoi, pentru că episcopul se cuvine a fi neprihănit de vinovăţie – precum a zis Pavel mai sus –, iar cel însurat a doua oară nu e fără vinovăţie. Căci a doua nuntă e vinovată, cu toate că legile din afară [din afara Bisericii, *n. m.*] ale împăraţilor nu opresc a se căsători cineva a doua oară.[1] Vezi şi stihul al 2-lea al capitolului 3 al celei dintîi către Timotei.

avînd fii credincioşi, nedefăimaţi pentru desfrînare sau nesupuşi.

Zice: Se cuvine ca acela ce urmează a se face episcop să nu aibă fii nesupuşi şi neînvăţaţi întru bunele năravuri. Căci cel ce nu-i învaţă bunele năravuri pe fiii săi cum va putea să-i înveţe pe alţii, înţelepţindu-i? Nepotrivit lucru e acesta! E arătat că, de i-ar fi învăţat el bine şi cu purtare de grijă pe fiii săi, negreşit aceia nu ar fi ajuns nesupuşi. Căci răutatea şi ne-

[1] Căci zice Hrisostom: „Toţi ştiţi că, deşi nu e oprită de către legi, a doua nuntă are totuşi multe pricini de mustrare" (cuvîntul al 2-lea la aceasta). Şi însemnează că rînduirii acesteia a Apostolului nu i se împotriveşte nici *Canonul al 5-lea* al Apostolilor, nici *Canonul 12* al celui de al şaselea sfînt sobor a toată lumea, care rînduieşte a nu avea femei arhiereii. Fiindcă dumnezeieştii Apostoli, iertînd ca arhiereii să aibă femei, s-au pogorît la neputinţa celor din vremea aceea şi la obiceiurile Evreilor şi ale „neamurilor", fiindcă arhiereii Evreilor şi ai „neamurilor" aveau femei. De aceea, dumnezeiescul Hrisostom, tîlcuind această zicere a lui Pavel, spune aşa (în cuvîntul al doilea la *Iov*): „[Apostolul zice:] «Aşază episcop neprihănit, bărbat al unei singure femei», nu doar că ar fi legiuit aceasta, ci pentru că s-a pogorît pentru amăgirea ce ar fi urmat." Iar al şaselea sfînt sobor a toată lumea, văzînd că Biserica sporise şi că petrecerea Creştinilor înflorea întru fapta bună, a canonisit să înflorească şi petrecerea arhiereilor cu măsurare şi întreagă-înţelepciune. Căci iarăşi zice dumnezeiescul Hrisostom că Pavel a iertat nunta numai pentru acea vreme, ştiind că în urmă va înflori buna-cinstire de Dumnezeu şi atunci însăşi firea va alege bunătatea nenuntirii şi a fecioriei, astfel încît se vor alege arhierei buni, adică cei neînsuraţi şi feciorelnici. Iar Canonul apostolic al 26-lea îngăduie celor neînsuraţi să fie clerici, iar clerici se numesc de obşte şi arhiereii, şi preoţii, şi diaconii. Vezi şi în subînsemnarea Canonului 12 al sinodului al 6-lea a toată lumea pentru care pricină a oprit acesta a fi însuraţi arhiereii. (*n. aut.*)

supunerea nu e firească la fii, încît să biruie învăţătura şi purtarea de grijă a părinţilor, ci se naşte din lipsa de învăţătură. Şi nu a zis că fiii celui ce urmează a se face episcop trebuie să fie doar înfrînaţi, ci că se cuvine a nu avea cît de puţin vreo bănuială de neînfrînare, nici a avea nume rău între oameni. Vezi şi stihul 4 al capitolului 3 al celei dintîi către Timotei.

7. Căci se cuvine ca episcopul să fie neprihănit, ca un iconom al lui Dumnezeu,

Zice: Se cuvine ca episcopul să fie neprihănit de vinovăţie, fiindcă e iconom al lui Dumnezeu. Şi cum va fi fără vinovăţie de vreme ce fiii lui nu sînt învăţaţi bine? Căci Dumnezeu i-a pus pe episcopi asupra-stătători şi iconomi în Casa Sa, adică în Biserica Sa, şi ei ţin locul lui Dumnezeu într-însa. De aceea, se cuvine a fi desăvîrşiţi despre toate părţile. Vezi şi stihul 2 al capitolului 3 al celei dintîi către Timotei.

nu obraznic,

Boierii din afară [din afara Bisericii, *n. m.*], lumeşti, îi stăpînesc pe oameni fără a voi aceia, şi de aceea folosesc obrăznicia, adică voia proprie. Iar episcopul, stăpînindu-i pe Creştini cu voia lor, e dator a nu fi obraznic, făcîndu-şi lucrările cu samavolnicie (adică doar din voia, sfatul şi socotinţa sa), fiindcă aceasta e însuşirea tiranilor, nu a episcopilor.

nu mînios,

Cel samavolnic e şi mînios, căci mînia şi urgia urmează samavolniciei numaidecît. Aşadar, cel ce are să se facă episcop se cuvine a fi departe de mînie, căci cum îi va învăţa pe ceilalţi să-şi biruiască patima mîniei, cînd el însuşi e biruit de dînsa? Căci zice: „Doctore, vindecă-te pe sine-ţi!" (*Luca* 4:23).[1]

neocărîtor,

Adică: Cel ce urmează a se face episcop se cuvine a nu fi ocărîtor (sau beţiv – după Teodorit). Căci de ce trebuie a-i ocărî episcopul pe cei nesupuşi care greşesc? El nu trebuie să-i ocărască, ci să-i înfricoşeze cu judecata lui Dumnezeu şi cu înfricoşarea muncii. Vezi şi stihul al 7-lea al celei dintîi către Timotei.

[1] Despre aceasta, marele Atanasie a zis: „Slujitorul Bisericii se cuvine a fi lipsit de mînie către toţi, să nu înfrunte, ci să mîngîie." (*n. aut.*)

nebătăuş,

Zice: Cel ce urmează a se face episcop nu se cuvine a bate pe cineva – nici cu mîna, nici cu cuvinte aspre, amare, zadarnice şi fără folos –, nici a blestema fără socoteală şi dreptate, fiindcă el este doctorul sufletelor. Iar doctorul vindecă mădularele rănite, nu le loveşte ca să le rănească. Vezi şi stihul 3 al capitolului 8 al celei dintîi către Timotei.

nu mîrşav cîştigător;

Adică: Episcopul se cuvine a avea mare defăimare asupra banilor, socotind mîrşav tot cîştigul, chiar drept. Vezi acestea tot la întîia epistolă către Timotei.

8. ci: iubitor de străini,

Zice: Se cuvine ca episcopul să nu cîştige de la alţii, dar, pe lîngă aceasta, el trebuie să şi dea ale sale fraţilor străini. Şi vezi iarăşi la întîia epistolă către Timotei.

iubitor de bine,

Aici, Pavel îl numeşte „iubitor de bine" pe cel blînd, pe cel măsurat, pe cel ce nu zavistuieşte bunătăţile altora.

întreg-înţelept,

Adică curat de patimile trupeşti.

drept,

Zice: Se cuvine ca episcopul să fie drept către oameni, adică necăutător la faţă. Vezi la stihul 21 al capitolului 5 al celei dintîi către Timotei.

cuvios,

Zice: Episcopul se cuvine a fi evlavios către cele dumnezeieşti, nelăsînd nici una din cele datorate lui Dumnezeu.

înfrînat,

Zice: Se cuvine ca episcopul să fie înfrînat nu numai întru mîncări, ci să-şi stăpînească şi limba, şi mîinile şi ochii, căci aceasta este înfrînarea.

9. ţinîndu-se de cuvîntul cel credincios al învăţăturii,

Adică: Episcopul se cuvine a purta grijă pentru învăţătura norodului totdeauna. Iar Pavel numeşte „cuvînt credincios" cuvîntul cel adevărat şi care nu se predă prin silogisme şi dovezi omeneşti. Aşadar, a zis că episcopul trebuie să se ţină de „cuvîntul cel credincios al învăţăturii", ca astfel să arate că şi înţelepciunea din afară poate să înveţe, dar episcopul nu are trebuinţă de graiuri şi bună-limbuţie retorică, ci de iscusirea *Sfintelor Scripturi* şi de puterea noimelor duhovniceşti. Căci din acestea se îndreptează în cale şi se alcătuieşte învăţătura care îi înduplecă pe Creştini, aşa cum şi învăţătura lui Pavel însuşi era alcătuită din acestea şi de aceea îi îndupleca pe ascultători. Vezi şi stihul 2 al capitolului 3 al celei dintîi către Timotei.

ca să fie puternic şi spre a mîngîia întru învăţătura cea sănătoasă, şi a-i înfrunta pe cei ce zic împotrivă.

Adică: pentru a fi episcopul puternic şi spre a-i întări pe Creştinii credinţei sale, şi a înfrunta şi a astupa gurile vrăjmaşilor potrivnici credinţei. Căci cel ce nu are putere nici a sta împotriva vrăjmaşilor credinţei şi a-i face să-şi supună înţelegerea ascultării lui Hristos, nici a-i întări şi a-i învăţa pe Creştinii credinţei sale, acela nu e adevărat episcop, ci episcop mincinos. Căci celelalte fapte bune ale episcopului înşirate mai sus de Pavel – adică iubirea de străini, înfrînarea, întreaga-înţelepciune şi celelalte – se pot afla şi la Creştinii norodnici supuşi episcopului, dar a învăţa, aceasta e numai însuşirea acestuia.[1]

10. Căci sînt mulţi nesupuşi, grăitori în zadar şi amăgitori de minte,

Aici, Pavel arată mai întîi rădăcina tuturor relelor, nesupunerea, şi apoi pomeneşte de celelalte. Căci cel nesupus, care nu voieşte a se supune altora, ci sare cu pornire spre a-i supune pe alţii, acela e cuvîntător în deşert şi rătăcit cu mintea în chip firesc, pentru că nu a suferit să se supună învăţătorilor şi să înveţe de la dînşii vreo învăţătură dreaptă şi sănătoasă. Pentru aceasta, el doar vorbeşte în zadar, amăgindu-se şi pe sine, şi pe ceilalţi.

[1] Despre aceasta zice şi Dionisie al Alexandriei: „Către cei nesupuşi şi spurcaţi vom vorbi din înţelegerile şi cugetările din afară, iar pe cei de o cugetare cu noi ne vom ispiti să-i întărim din cuvintele dumnezeieşti." Iar că episcopul şi, îndeobşte, fiecare învăţător se cuvine să înveţe şi prin viaţa şi prin faptele sale cele bune, vezi subînsemnarea zicerii: „Tu, cel ce înveţi pe altul, pe tine nu te înveţi?" (*Romani* 2:21). (*n. aut.*)

mai ales din tăierea împrejur,

Zice: Nesupuşi şi grăitori în deşert sînt mai ales şi mai cu osebire unii Creştini Evrei, care, după ce au crezut în Hristos, nu au lăsat iubirea de începătorie [de a fi în frunte, *n. m.*]. De aceea, ocărîndu-i, şi Domnul zicea „că iubesc a şedea mai sus la mese, şi întîile şederi întru adunări şi oraţiile prin tîrguri" (*Matei* 23:6).

cărora trebuie a le astupa gura,

Zice: O, Tit! – Se cuvine să le astupi gura Creştinilor Evrei nesupuşi, adică atît de tare să-i înfrunţi, încît să le închizi gurile. Dar poate că cineva ar zice: Şi ce dobîndă şi folos se va pricinui dacă episcopul ori preotul îi va învăţa, dar ei vor fi nesupuşi şi nu se vor îndupleca cuvintelor lui? Răspundem că poate lor nu li se va pricinui nici un folos, dar au folos ceilalţi, care s-ar putea strica şi vătăma de dînşii. Iar dacă episcopul va tăcea şi nu-i va înfrunta, el va da cuvînt înaintea lui Dumnezeu pentru vătămarea acelora. De aceea, se cuvine ca episcopul să astupe gura unora ca aceştia; iar dacă nu poate, se cuvine să nu se facă episcop.

ca unora ce răstoarnă case întregi, învăţînd cele ce nu se cuvin, pentru cîştig mîrşav.

Vezi, iubitule, cum Creştinii aceştia din Evrei, fiind nesupuşi, sînt totodată iubitori de argint şi mîrşav cîştigători, şi că strică şi răzvrătesc case întregi? Pentru că ei se fac tîlhari ai diavolului, care, prin ei, risipeşte casele şi bisericile lui Dumnezeu.[1]

12. A zis unul dintre ei, prooroc al lor: „Critenii sînt pururea mincinoşi, fiare rele, pîntece leneşe."

13. Mărturia aceasta este adevărată.

Sînt unii care nu se dumiresc pentru ce Apostolul a adus aici mărturie de la Elini şi pentru ce laudă mărturia aceasta, mai ales că nu este dreaptă!? De asemenea, se întreabă cine a făcut această mărturisire. La acestea, noi răspundem mai întîi că cel care a făcut mărturia era Epimenid Criteanul, poet din

[1] Despre acestea scria şi purtătorul de Dumnezeu Ignatie, zicînd: „Nu vă ameţiţi, fraţii mei, stricătorii de casă nu vor moşteni împărăţia lui Dumnezeu" (epistola către Efeseni). (*n. aut.*)

Cnossos, unul din cei numiţi „mari înţelepţi" ai Elinilor, care se îndeletnicea cu cinstirea unora dintre demoni şi se întorcea de la alţi demoni, lucru pentru care era socotit de cei mulţi că ştie meşteşugul vrăjitoresc.[1] Deci acesta – văzîndu-i pe compatrioţii săi Criteni alcătuind mormîntul lui Zeus Criteanul şi scriind asupra lui: „Aici zace Zan, pe care îl numesc Zeus", cinstindu-l ca pe un om, nu ca pe un zeu – a rîvnit pentru zeul său şi i-a făcut poezii defăimătoare asupra Critenilor, zicînd aşa: „O, Zeus! – mincinoşii Criteni, fiare rele şi pîntece nelucrătoare (adică lacomi, dedaţi cu totul pîntecelui), au alcătuit mormîntul întru numele tău. Tu însă nu ai murit, ci viezi totdeauna!" Iar stihurile au măsură eroică, aşa: „O, împărate! – Critenii sînt pururea mincinoşi, fiare rele, pîntece leneşe (...), fiindcă ţi-au cioplit mormîntul. Dar tu nu ai murit, ci viezi de-a pururea!" Dar pentru ce zice Pavel că mărturia aceasta e adevărată? Căci, dacă e adevărată, atunci urmează că şi Zeus Criteanul, omul cel mort, e nemuritor. La aceasta noi răspundem că Pavel nu a spus că această mărturie e adevărată, ci a vrut numai să arate că locuitorii Critului erau mincinoşi întru toate lucrările şi cuvintele lor. Şi aceasta se arată din faptul că Apostolul nu a pomenit de cele zise de Epimenid despre Zeus, ci doar cuvintele lui cele mustrătoare despre Criteni. Dar poate că cineva ar întreba: Ce nevoie a avut Pavel să aducă mărturia Elinului? Răspundem că a făcut aceasta ca mai mult să-i ruşineze pe Criteni, arătînd că sînt mustraţi ca mincinoşi, ca fiare şi ca lacomi de pîntece nu de altcineva, ci de însuşi compatriotul lor Epimenid. Căci Apostolul obişnuieşte să aducă mărturie de la Elini, cum a făcut şi cînd vorbea cu Atenienii şi a adus mărturie de la poetul Arat. Atunci, cele zise de Arat despre mincinosul „dumnezeu" numit Zeus, Pavel le spune despre Dumnezeul cel adevărat. Căci acela – după ce a zis, cu măsură eroică: „O, Zeus! – plin este pămîntul, plină şi marea (...)", a adăugat că sîntem neam al lui, şi el arătînd cu aceasta că de la Dumnezeu ne-am făcut. Deci dumnezeiescul Apostol aduce aceste mărturii ca mai mult să astupe gurile Elinilor, lăsîndu-i să fie mustraţi chiar de poeţii lor. Tot aşa, Pavel obişnuieşte să aducă şi Iudeilor mărturii dintru ale lor, adică din *Lege* şi din Prooroci, nu din evanghelie, ca mai mult să-i ruşineze. Şi ce zic de Pavel? Însuşi Dumnezeu face un asemenea pogorămînt oamenilor şi-l trage pe fiecare la cunoştinţa Sa din cele ce obişnuieşte a crede el însuşi, astupîndu-i gura chiar cu cele ale lui. Astfel, pe vrăjitorii astrologi (grăitorii cu stelele)

[1] Însemnează că Teodorit şi înţeleptul Fotie (*Amfilohia*, întrebarea 172) zic că şi poetul Calimah pomeneşte mărturia aceasta în poezia sa. Iar Teodorit mai zice că cei ce au adus mărturia aceasta, între care a fost şi Calimah, nu erau Iudei, ci din „neamuri", amăgiţi de unii Iudei Creştini. (*n. aut.*)

i-a tras prin stea (*Matei* 2:2). Aşa, pe Saul l-a tras prin muierea vrăjitoare din pîntece [„prezicătoare", *n. m.*] şi i-a astupat gura, pentru că Saul a crezut că ea are putere să ridice din iad sufletul Proorocului Samuil (*1 Împăraţi* 18). Aşa a astupat gura vrăjitorilor de alt neam care au tras lada *Legii* din calea boilor, cum ei înşişi preziseseră, nu doar că vrăjitorii zic adevărul, ci ca să-i înfrunte cu înseşi cuvintele lor (*1 Împăraţi* 6). La fel, Dumnezeu a îngăduit ca vrăjitorul Valaam să-i binecuvînteze pe Israiliteni şi să proorocească (*Numeri* 23:24), căci El obişnuieşte să facă totdeauna pogorămînt pentru folosul nostru. Dar s-ar nedumeri cineva, zicînd: Dacă cuvintele şi mărturia Elinilor, a vrăjitorilor şi a demonilor ajută la cunoştinţa lui Dumnezeu şi a adevărului, atunci de ce în alte părţi Hristos şi însuşi Pavel îi opresc pe demoni să grăiască şi să mărturisească adevărul? Căci, către duhul necurat care striga: „Ştiu cine eşti, Sfîntul lui Dumnezeu!" (*Marcu* 1:24), Hristos zice aşa: „Astupă-ţi gura şi ieşi dintr-însul!" (la fel, 25). Iar demonului ce zicea: „Aceşti oameni sînt slugi ale Dumnezeului celui prea-înalt", Pavel i-a zis: „Întru numele lui Iisus Hristos, îţi poruncesc să ieşi dintr-însa!" (*Fapte* 16:17). Răspundem că Hristos şi Pavel îi opreau pe demoni să grăiască fiindcă semnele pe care le făceau ei (Hristos şi Pavel) erau de ajuns pentru a-i trage pe oameni la cunoştinţa lui Dumnezeu, mai ales că Hristos Se propovăduia El Însuşi că e Fiul lui Dumnezeu. Deci mărturia demonilor era de prisos, şi de aceea Hristos şi Pavel le astupau gura.[1]

Pricină pentru care mustră-i pe ei cu asprime,

Zice: Fiindcă Creştinii din Creta – Iudei sau Elini – care s-au amăgit sînt mincinoşi, adică vicleni, şi asemenea unor fiare sălbatice şi fără omenie şi lacomi de pîntece, mustră-i cu cuvinte tari şi înfruntătoare, fiindcă învăţătura blîndă nu-i foloseşte pe ei. Căci, aşa cum cineva îl ucide pe omul cel bun şi cu bune năravuri dacă-l înfruntă cu cuvinte grele, tot astfel acela care-l măguleşte şi-l sfătuieşte cu blîndeţe pe omul fără omenie îl strică, pentru că nu-l lasă să-şi cunoască răutatea şi să se îndrepteze. Iar Pavel îi porunceşte aici lui Tit să-i înfrunte pe cei credincioşi, nu pe cei străini de credinţă.[2]

[1] Vezi şi zicerea „unii ca aceştia nu slujesc Domnului nostru Iisus Hristos" (*Romani* 16:18). Iar Teodorit arată că poetul i-a numit pe Criteni „mincinoşi" pentru mormîntul lui Zeus, iar dumnezeiescul Apostol, zicînd că mărturia e adevărată, nu întăreşte mitologia poetică, ci înfruntă neadeverirea socotinţei Critenilor, zicînd aşa: Bine a zis acela că sînteţi mincinoşi, căci aşa v-aţi făcut! (*n. aut.*)

[2] Însemnează că – după Teodorit – ceea ce zice aici Pavel: „Mustră-i pe aceştia cu asprime!", nu este împotriva a ceea ce zice în epistola a doua către Timotei: „(...) să-i pedepsească (adică să-i înveţe) pe cei ce se pun împotrivă" (*2 Timotei* 2:25). Pentru că

ca să fie sănătoşi în credinţă, neluînd aminte la basmele iudaice

Din acest cuvînt, se încheie că sănătatea credinţei e a nu aduce întru adevărata credinţă vreo socoteală străină şi eretică şi că acel Creştin care se supune *Legii Vechi* îşi arată cu aceasta lipsa de nădejde că credinţa lui Hristos e de ajuns pentru a-l mîntui. Şi aceasta nu e o mică neputinţă sau boală a credinţei, ci una mare şi înfricoşată. Iar obiceiurile Evreilor sînt „basme" în două chipuri: întîi, pentru că se săvîrşesc afară de vremea lor, luările-aminte ale *Legii* fiind zadarnice, netrebnice şi de prisos în urma bunei-vestiri (evangheliei); şi, al doilea, pentru că este vătămător a lua aminte la acelea. Deci, aşa cum nu se cuvine a se îndupleca cineva basmelor mincinoase, tot astfel nu se cuvine a se îndupleca nici luărilor-aminte evreieşti. Însemnează însă că sfintele cărţi ale *Scripturii celei Vechi*, dacă se înţeleg bine şi drept, nu sînt basme. Să nu fie! – căci cum ar fi basme acelea din care noi, Creştinii, învăţăm adevărul evangheliei? Ci basme sînt relele tălmăciri şi rescrierile rabinilor la *Dumnezeiasca Scriptură*[1], precum e *Talmudul* şi *Targumul*. Şi ascultă ce zice Pavel mai jos:

14. şi la poruncile oamenilor, care se întorc de către adevăr.

Vezi, iubitule, ce numeşte Pavel „basme"? Poruncile şi predaniile oamenilor, aşa cum e scris şi la Isaia şi în *Sfînta Evanghelie*. Căci Isaia zice, din partea lui Dumnezeu: „Norodul acesta se apropie de Mine cu gura lui şi cu buzele lui Mă cinsteşte; iar cu inima lui departe este de Mine. Şi în zadar Mă cinsteşte învăţînd porunci şi învăţături omeneşti" (capitolul 29:13). Iar Domnul zice în *Evanghelie*: „Aţi stricat porunca lui Dumnezeu pentru predania voastră" (*Matei* 15:7). Iar Pavel numeşte aici „porunci omeneşti" toate cele iudaice, şi mai ales luările-aminte ale mîncărilor, precum e arătat din cuvintele următoare:

15. Toate le sînt cu adevărat curate celor curaţi; iar celor spurcaţi şi necredincioşilor nimic nu le e curat, ci li s-a spurcat şi mintea şi conştiinţa.

acelora care nu au crezut încă în Hristos se cuvine a le aduce dumnezeiasca învăţătură cu blîndeţe, în chip moale: iar pe aceia care au crezut şi apoi fac cele împotriva credinţei se cuvine a-i înfrunta cu cuvinte aspre, ca să se vindece. Vezi şi tîlcuirea zicerii: „(...) întru blîndeţe învăţînd pe cei ce se pun împotrivă" şi zicerea „De omul eretic, după prima şi a doua sfătuire, leapădă-te!" (*n. aut.*)

[1] Şi Domnul mustră relele tîlcuiri şi tălmăciri ale *Legii* făcute de către Iudei, zicînd: „Pentru ce călcaţi porunca lui Dumnezeu pentru predaniile voastre?" (*Matei* 15:3). (*n. aut.*)

Prin urmare, mîncările nu sînt curate sau necurate după firea lor, ci se fac astfel după alegerea şi socoteala celor ce le mănîncă. Anume: dacă cei ce le mănîncă sînt curaţi, fără greşită socoteală şi rea credinţă, şi ele se fac curate; iar dacă sînt necuraţi şi au socoteli greşite în cugetul lor, şi ele se socotesc necurate. Deşi mîncările acestea, de sine, fiind zidiri ale lui Dumnezeu, sînt curate şi bune, precum zice şi Moisi: „Şi a văzut Dumnezeu toate cîte a făcut şi, iată, bune erau foarte!" (*Facerea* 1:31). Şi Apostolul a zis, în altă parte: „Toată făptura lui Dumnezeu este bună şi nimic nu e de lepădat, dacă se ia cu mulţumire" (*1 Timotei* 4:4). De aceea, cei curaţi şi bine-cinstitori de Dumnezeu ştiu curate toate mîncările, ca pe nişte făpturi ale lui Dumnezeu, şi doar păcatul îl ştiu necurat. (Căci, deşi *Legea* numeşte „necurate" unele dobitoace, o face ca să oprească de la Evrei desfătarea. Căci, dacă nu le-ar fi numit aşa, Evreii nu s-ar fi înduplecat a se feri de acelea, ca unii ce erau lacomi de pîntece.[1]) Iar cîţi sînt necuraţi şi necinstitori de Dumnezeu, aceia socotesc necurate şi mîncările. Cum şi în ce chip le socotesc necurate? Adică tot aşa cum unii socotesc necuraţi peştii care mănîncă trupuri de oameni sau păsările care mănîncă baligă omenească, încît mintea spurcată şi necurată ce socoteşte unele ca acestea se spurcă [gîndind] necurăţia şi face necurate şi mîncările, care nu sînt aşa din fire.[2] Tot astfel – de pildă – cel ce pătimeşte de boala stomacului socoteşte greţoase mîncările cele bune la gust; la fel, cel ce are ameţeală de cap socoteşte că pămîntul cel nemişcat şi statornic se mişcă şi se întoarce ca o roată, căci patima şi boala îi fac să creadă cele ce nu sînt. Cele zise aici se potrivesc şi pentru manihei, marchioniţi şi pentru ereticii ce se trag din aceştia, numiţi de către mulţi „Galateni", care nu mănîncă toate bucatele, îngreţoşîndu-se şi socotindu-le necurate.

16. Ei mărturisesc a-L şti pe Dumnezeu, dar cu faptele Îl tăgăduiesc, fiind urîţi, nesupuşi şi netrebnici spre tot lucrul bun.

[1] Pentru care alte pricini socoteşte *Scriptura* necurate unele dobitoace, vezi la tîlcuirea stihului 1 al capitolului 14 al celei către Romani. (*n. aut.*)

[2] Unii socotesc că – de vreme ce trupurile moarte ale oamenilor, pe care le mănîncă peştii, sau baliga omenească, pe care o mănîncă găinile şi raţele, sînt necurate – atunci peştii şi păsările sînt ele necurate. La aceasta răspundem că: 1) ceea ce mănîncă peştii şi păsările nu e necurat şi spurcat din fire, ci doar e socotit astfel după socotinţa celor mulţi; şi 2) că, deşi lucrurile acestea se socotesc ca necurate, totuşi dobitoacele care le mănîncă nu sînt necurate, pentru că acelea se prefac cu totul în carnea şi în fiinţa lor, prin firească mistuire şi deşertare, şi se fac altele. Drept aceea, trupurile omeneşti nu mai sînt trupuri omeneşti, ci se fac carne a peştelui ce le mănîncă şi le mistuie; la fel, baliga omenească nu mai e baligă, ci se face carne a păsării ce o mănîncă şi o mistuie. (*n. aut.*)

O, cititorule! – vezi ce îi face pe oameni necuraţi şi urîţi? Lucrarea faptelor rele şi necurate. Pentru aceasta, bine a zis Apostolul Iacov că, „fără fapte, credinţa este moartă" (capitolul 2:24). Şi cel ce are o asemenea credinţă moartă este prin urmare mort şi el; şi, fiind mort, e şi urît şi netrebnic spre tot lucrul bun.[1]

[1] Pentru aceasta spune şi dumnezeiescul Hrisostom (în cuvîntul al treilea la Ana) că nu este doar un chip de tăgăduire, ci multe şi osebite, despre care Pavel, însemnîndu-le, zice: „Ei mărturisesc că-L ştiu pe Dumnezeu, dar cu faptele Îl tăgăduiesc", adică se leapădă de El. Şi iarăşi: „Iar dacă cineva nu poartă grijă de ai săi şi mai ales de casnicii săi, s-a lepădat de credinţă şi este mai rău decît un necredincios" (*1 Timotei* 5). Şi iarăşi: „Fugi de lăcomia de averi, care e slujire la idoli!" (*Coloseni* 3:5). Drept aceea, *Canonul 45* al marelui Vasilie rînduieşte că cel care Îl ocăreşte pe Hristos prin faptele sale, nu se foloseşte cu nimic din numirea de „Creştin", zicînd: „Dacă cineva, luînd numele creştinismului, Îl ocăreşte pe Hristos, nu se foloseşte cu nimic din numire." (*n. aut.*)

CAPITOLUL II

1. Tu însă grăieşte cele ce se cuvin sănătoasei învăţături.

Zice: Cu toate că cei de mai sus sînt „rău cugetători" şi „netrebnici", tu însă – o, Tit! – ai datoria să nu taci, ci grăieşte şi învaţă dogmele şi socotelile cele sănătoase şi drepte, chiar dacă aceia nu le primesc.

2. Se cuvine ca presviterii să fie treji,

Prin „presviteri", îi înţelege aici pe cei bătrîni. Şi zice: De vreme ce meteahna firească a bătrîneţii este uitarea, tu – o, Tit! – învaţă-i pe bătrîni să fie treji, adică deştepţi, luători-aminte şi ageri cu mintea.

cucernici, întreg-înţelepţi,

Aici, Pavel îi numeşte „întreg-înţelepţi" nu pe cei ce păzesc întreaga-înţelepciune despre patimile trupeşti, ci pe cei înţelepţi şi bine-cunoscători a-şi avea minţile întregi. Fiindcă sînt bătrîni care înnebunesc – unii din vinul ce-l beau, iar alţii din împuţinarea de suflet –, încît se fac ca nişte prunci şi copii. Pentru aceasta zice şi o parimie că „bătrînii iarăşi copilăresc". Căci – după Icumenie – nu era de aşteptat a zice Pavel că bătrînii trebuie să păzească întreaga-înţelepciune despre patimile trupeşti, fiindcă acestea lipsesc de la bătrîni în chip firesc, din lipsa fierbinţelii din lăuntru. Deci cu anevoie se poate afla cineva bătrîn şi curvar, despre care Sirah a zis: „Trei lucruri a urît sufletul meu şi foarte am urît viaţa lor: pe săracul mîndru, pe bogatul mincinos şi pe bătrînul prea-curvar, împuţinat fiind de minte" (*Sirah* 25:2).

sănătoşi în credinţă, în dragoste şi în răbdare.

Zice: O, Tit! – învaţă-i pe bătrîni să aibă credinţă dreaptă şi sănătoasă, să aibă dragoste şi, mai ales, răbdare. Căci răbdarea este porunca cea mai potrivită şi mai de nevoie bătrînilor, de vreme ce ei sînt îndărătnici şi pentru puţin lucru se mînie şi se întristează.

3. La fel, presviterele să fie în aşezare sfinţit-cuviincioasă,

Aici, Pavel le numeşte „presvitere" pe bătrîne, care se cuvine a se arăta cucernice din însuşi chipul cel din afară şi din purtare, fiind bine orînduite şi împodobite.[1] Unii zic însă că, prin „presvitere", Pavel le înţelege aici

[1] Vezi şi subînsemnarea şi tîlcuirea stihului 2 al capitolului 5 al celei dintîi către Timotei. (*n. aut.*)

pe diaconiţele Bisericii, cărora Apostolul le cere ca datorie a avea sfinţită cuviinţă chiar din însăşi îmbrăcămintea din afară, pentru a fi vrednice de sfinţitele lucrări pe care le fac.

neclevetitoare, nerobite la mult vin;

De vreme ce bătrîneţea este rece din fire (căci, la vîrsta aceasta, fierbinţeala sădită în lăuntru se veştejeşte), pentru aceasta bătrînii, şi mai ales femeile bătrîne, iubesc vinul, ca să se încălzească. Iar apoi, fiindcă stomacul lor nu poate mistui vinul în grabă, bătrînii şi bătrînele se biruiesc de acesta, însă nu de cel puţin şi măsurat, ci de vinul cel mult şi peste măsură. Iar apoi, biruindu-se, se pleacă spre a cleveti şi a grăi de rău pe unii şi pe alţii, mai ales femeile pe alte femei, care şoptesc şi se vorbesc una pe alta pe ascuns.[1]

învăţătoare de bine,

Zice: Se cuvine ca bătrînele să fie învăţătoare de bine şi de fapta bună. Dar atunci cum zice Pavel în alt loc ca femeile să nu înveţe?: „Femeilor nu le dau voie să înveţe" (*1 Timotei* 2:12). Răspundem că acolo Pavel zice să nu înveţe femeile făţiş, în Biserică, aceasta fiindu-le oprit; iar aici vorbeşte despe învăţătura ce se face în casă şi îndeosebi către femei, care nu le este oprită. Şi că aceasta înţelege Pavel se face arătat din următoarele cuvinte:

4. ca să le înţelepţească pe cele tinere spre a-i iubi pe bărbaţii lor,

Zice: Se cuvine ca bătrînele să le înţelepţească şi să le orînduiască bine nu numai pe fiicele lor cele tinere, ci şi pe tinerele străine. Căci fiecare bătrînă se cuvine a o învăţa pe cea tînără, şi mai întîi decît toate s-o înveţe a-şi iubi bărbatul. Căci, atunci cînd femeile îşi iubesc bărbaţii, toate celelalte bunătăţi urmează şi ele, adică: întreaga-înţelepciune, cinstea, îndestularea şi buna-norocire a casei, buna-creştere a copiilor, ocîrmuirea slugilor şi a robilor şi cea mai bună iconomie a întregii familii. Tot aşa cum, dimpotri-

[1] De aceea, şi marele Vasilie lăuda băutura de apă, zicînd: „Nimeni nu s-a îmbătat de apă, pe nimeni nu l-a durut cîndva capul îngreuindu-se de apă. Vieţuind cu băutura apei, nimeni nu a avut trebuinţă de picioare străine şi nu a fost sprijinit de mîinile altuia" (*Cuvîntul întîi despre post*). Zice şi Teologul Grigorie, în stihurile cele jumătate iambice: „Voieşti să bei? Îţi izvorăşte apa, pahar pururea curgător, băutură neîmpărtăşită de beţie, bucurie neclătită!" Şi iarăşi, în stihurile întreg-iambice, zice aşa: „Apa e băutură ce se poate purta şi care ţine minţile bine; iar beţia, primindu-se, tulbură mintea." Vezi şi subînsemnarea zicerii „Nu vă îmbătaţi de vin, în care este desfrînarea!" (*Efeseni* 5:18) şi a zicerii „(...) nu în banchete şi în beţii" (*Romani* 12:13). (*n. aut.*)

vă, cînd femeile nu-şi iubesc bărbaţii, chiar dacă s-ar afla în casă toate celelalte bunătăţi trupeşti, ele tot nu folosesc, ci se pierd şi se strică.

să fie iubitoare de fii,

Cînd femeile îşi iubesc bărbaţii, urmează a-şi iubi şi copiii, căci femeia ce iubeşte rădăcina, adică pe tatăl copilului şi bărbatul său, aceea va iubi cu mult mai vîrtos roadele lui, adică pe copii, fiindcă sînt copiii aceluia.

5. întreg-înţelepte şi curate, păzitoare ale casei, bune, supunîndu-se bărbaţilor lor,

Cînd îşi iubesc bărbaţii, femeile urmează a fi întreg-înţelepte şi curate, adică întreg-înţelepte după trup şi limpezi şi curate după suflet, depărtîndu-se şi cu trupul, şi cu mintea de toată amestecarea şi pofta de bărbat străin. De asemenea, femeile ce îşi iubesc bărbaţii se fac păzitoare şi bune iconoame caselor lor. Căci, iubindu-şi bărbaţii, iubesc totodată şi casa bărbatului lor, căruia nu-i cheltuiesc rău averile, iar mai ales averile lor înseşi, nici nu se îndeletnicesc în desfătări şi în împodobiri zadarnice. Căci femeile se împodobesc pentru a plăcea altor bărbaţi, iar cele ce şi-au iubit bărbaţii şi au fost plăcute de ei, acelea nu se mai împodobesc pentru a plăcea altora, negreşit. Pe lîngă acestea, femeile care-şi iubesc bărbaţii se şi supun lor cu toată buna-supunere – adică întru cele legiuite şi drepte, iar nu întru cele afară de fire şi nelegiuite –, numindu-i „domni" şi „stăpîni", aşa cum Sarra îl numea „domn" şi „stăpîn" pe Avraam, după zicerea căpeteniei Petru: „Sarra a ascultat de Avraam, «domn» numindu-l pe el" (*1 Petru* 3:6). Vezi însă, cititorule, că Pavel, care se sileşte în tot chipul să-i scoată pe Creştini din lucrurile lumeşti, pune aici atît de multă purtare de grijă pentru buna orînduire a celor însoţiţi şi a caselor lor. Dar pentru ce face aceasta? Pentru că, atunci cînd trebile familiei Creştinilor se ocîrmuiesc bine, se ocîrmuiesc bine şi trebile duhovniceşti, astfel încît sporesc şi bărbaţii, şi femeile.

ca să nu se hulească cuvîntul lui Dumnezeu.

O, cititorule! – vezi că, după cuvîntul cel mai de temei, dumnezeiescul Pavel poartă grijă pentru propovăduirea evangheliei, iar nu pentru lucrurile lumeşti. Căci, dacă o femeie credincioasă locuieşte împreună cu un bărbat necredincios[1] şi neîmbunătăţit, hula asupra femeii trece asupra credinţei ei.

[1] Pavel zice aceasta pentru soţul sau soţia care, fiind mai înainte întru necredinţă, a primit în urmă credinţa lui Hristos. Căci el iartă ca partea ce a crezut să locuiască împreună

6. Pe cei tineri roagă-i de asemenea să păzească întreaga-înţelepciune,

Mai sus, Pavel le-a aşezat pe bătrîne ca dăscăliţe ale femeilor mai tinere, adică femei asupra altor femei; iar aici îl aşază ca dascăl al bărbaţilor tineri chiar pe episcopul Tit, pentru că Apostolul se îngrijeşte în toate părţile de buna rînduială şi de buna-cuviinţă. Dar ce se cuvine să-i îndemne şi să-i înveţe Tit pe cei mai tineri? Să păzească întreaga-înţelepciune şi curăţie de patimile trupeşti, de vreme ce mai ales vîrsta tinerilor e supărată de focul patimilor, pe care ei se cuvine a-l stinge, silindu-se să păzească întreaga-înţelepciune. Căci – după Teodorit – această faptă bună a întregii-înţelepciuni împodobeşte tinereţea.

7. Către toţi (întru altele se zice: „întru toate") arată-te pildă de fapte bune,

Zice: Femeile bătrîne să le înveţe pe cele mai tinere şi bătrînii pe cei mai tineri, dar strălucirea vieţii tale – o, Tit! – aceasta să fie şcoală obştească şi pildă de fapte bune înaintea tuturor – şi bărbaţilor, şi femeilor – ca întîie icoană închipuită şi amărunţită [„model", *n. m.*] a tuturor bunătăţilor, pentru ca fiecare să ia izvod de la aceasta despre felul faptei bune şi al bunătăţii.

întru învăţătură, nestricarea;

Şi aici zicerea se înţelege din afară, adică: O, Tit! – întru învăţătură, să dai nestricare, adică cele ce înveţi să nu fie mincinoase şi stricate, ci sănătoase şi drepte.

cinstire,

Zice: O, Tit! – întru învăţătură, dă cinstire, adică învăţătura ta să nu aibă vreo înţelegere necinstită, sau să dea vreo mişcare care să-i facă pe cei fără de minte a se pleca spre rîs şi neevlavie. Ci – zice – toate înţelegerile, cu-

cu partea ce rămîne întru necredinţă, dacă va voi şi aceea, zicînd: „Dacă vreun frate are femeie necredincioasă şi ea binevoieşte a locui împreună cu dînsul, să nu o lase pe ea! La fel şi femeia, dacă va avea bărbat necredincios şi el va binevoi să locuiască cu dînsa, să nu îl lase!" (*1 Corinteni* 7:12). Iar Teodorit tîlcuieşte zicînd aşa: „Femeile să se supună bărbaţilor lor şi să nu se despartă de dînşii! Căci a-şi lăsa femeile bărbaţii ca pentru pricina bunei-cinstiri de Dumnezeu, aceasta pricinuia hulă propovăduirii evangheliei." Pentru aceasta, şi sinodul din Gangra, în Canonul său al 14-lea, rînduieşte acestea: „Dacă vreo femeie îşi leapădă bărbatul şi voieşte a se depărta de el îngreţoşîndu-se de nuntă, să fie anatema!" (*n. aut.*)

vintele şi formele învăţăturii tale să fie vrednice de cinstire, şi de slava şi mîntuirea lui Dumnezeu.

8. cuvînt sănătos, nedeznădăjduit,

Zice: Tit, întru învăţătura ta, dă cuvînt sănătos şi nedeznădăjduit, adică cuvînt drept-slăvitor şi care să nu aibă vreo apucătură a fi defăimat despre vreo parte.

ca cel dimpotrivă să se ruşineze, neavînd a zice nimic rău despre noi.

Zice: O, Tit! – să ai toate acestea pentru ca cel dimpotrivă – adică diavolul, sau oricare alt vrăjmaş al credinţei ce se face slujitor al diavolului – să se ruşineze, neputînd zice nimic împotrivă despre credinţa noastră.[1]

9. Robii să se supună stăpînilor lor, spre a le fi bine plăcuţi întru toate,

Zice: O, Tit! – îndeamnă-i pe robi să se supună stăpînilor lor şi să le fie bine-plăcuţi întru toate, adică întru toate cele legiuite şi drepte care se cuvin supunerii trupeşti a robilor, iar nu şi întru cele afară de lege. Prin urmare, oricine le desparte pe femei de bărbaţii lor pentru prilejul înfrînării şi oricine îi desparte pe robi de stăpînii lor pentru chipul bunei-cinstiri de Dumnezeu, unul ca acesta nu e neprihănit, de vreme ce le dă necredincioşilor multe apucături şi le deschide gurile spre a defăima credinţa Creştinilor.[2]

10. negrăind împotrivă, nefurîndu-i, ci arătîndu-le toată buna credinţă,

O, Creştine! – vezi că Pavel cere ca datorie de la robi să aibă toate acelea care-i odihnesc mai mult pe stăpînii lor, adică a nu grăi împotriva lor, a nu le fura lucrurile, ci fiindu-le credincioşi întru toate. Căci mai ales acestea sînt poftite şi iubite de oamenii lumeşti, adică de stăpînii robilor.

[1] Iar dumnezeiescul Grigorie al Nissei zice că, atunci cînd arhiereul şi ceilalţi Creştini duc o viaţă îmbunătăţită, potrivnicii credinţei se ruşinează, pentru că nu află vreo apucătură sau pricină de a-i defăima, zicînd sfîntul aşa: „«(...) pentru a se ruşina cel dimpotrivă.» Din aceasta se înţelege că cei ce viază după fapta bună nu sînt atinşi de prihana ocării. Căci cum va putea fi ocărît pentru lăcomia de averi neagonisitorul? Şi cum îl va ocărî cineva de desfrînare pe cel osebit, care viază întru singurătate? Sau de mînie pe cel blînd? Sau de mîndrie pe cel smerit? Sau de altă patimă oarecare din cele de prihană pe cei cunoscuţi a fi împotriva acelor patimi?" (la viaţa lui Moisi). (*n. aut.*)

[2] Pentru aceasta, soborul din Gangra rînduieşte: „Dacă cineva, pentru prilejul bunei-cinstiri de Dumnezeu, îl învaţă pe rob să-l defaime pe stăpînul său şi să se depărteze de slujbă (...), să fie anatema!" (*n. aut.*)

ca să împodobească învăţătura Mîntuitorului nostru Dumnezeu întru toate.

Zice: Dacă robii vor fi către stăpînii lor aşa cum am zis mai sus, negreşit au să fie spre slava creştinismului! Fiindcă, atunci cînd Elinul sau alt necredincios îl va vedea pe robul său Creştin aşa bine-învăţat de creştinism, cum nu se va mira de dogmele credinţei lui Hristos şi cum nu le va lăuda, văzînd că au atîta putere spre a îndrepta sufletele celor ce le cred? Căci, de cele mai multe ori, robii sînt un neam îndărătnic, sălbatic şi fără omenie, fiindcă nu primesc dintru început bună creştere, fiindcă sînt trecuţi cu vederea de stăpînii lor şi fiindcă nu au învăţat bune năravuri din învăţătura şi petrecerea împreună cu bărbaţi îmbunătăţiţi. De aceea, robii au trebuinţă a fi învăţaţi de tine – o, Tit! – cele ce se cuvine să facă. Prin urmare, nu în zadar zice Pavel, într-alt loc, că robii se cuvine a sluji stăpînilor lor ca şi cum I-ar robi lui Dumnezeu, iar nu oamenilor: „(...) cu bună-voinţă slujind Domnului, iar nu oamenilor" (*Efeseni* 6:7). Astfel încît, dacă tu, robul Creştin, îl slujeşti şi-l cinsteşti pe stăpînul tău, iar cinstea şi slujirea ce i-o dai lui se înalţă la Însuşi Dumnezeu, atunci dragostea şi buna-voinţă către stăpînul tău se naşte şi îşi are începutul din frica lui Dumnezeu.[1]

11. Căci darul lui Dumnezeu cel mîntuitor s-a arătat tuturor oamenilor,

De vreme ce, mai sus, a cerut ca datorie de la robi multe şi mari fapte bune, adică să împodobească şi să slăvească învăţătura Domnului prin viaţa lor cea îmbunătăţită, Apostolul arată aici că cere de la dînşii aceste fapte bune în chip drept şi după cuviinţă. Pentru ce? Pentru că darul lui Dumnezeu s-a arătat – zice – tuturor oamenilor, chiar şi robilor, şi le-a dăruit iertarea păcatelor lor cele multe. Prin urmare, toţi sînt datori a petrece şi a vieţui spre slava lui Dumnezeu, a unui asemenea făcător de bine.[2] Şi, zicînd că

[1] Vezi mai pe larg cele cuvenite robilor la capitolul 6 al celei către Efeseni, de la stihul 5 pînă la 9. Vezi şi la subînsemnarea zicerii „Rob te-ai chemat, să nu-ţi pese!" (*1 Corinteni* 7:21) de cîte feluri e robia. (*n. aut.*)

[2] Nu pot trece aici sub tăcere cuvintele acelui prea-vestit istoric şi filosof mai nou, Seldin, care-i zicea lui Osir că nu şi-a putut odihni sufletul întru altceva afară de *Scripturi* şi că mai mult decît toate îl încredinţa zicerea aceasta a lui Pavel: „Darul lui Dumnezeu cel mîntuitor s-a arătat tuturor oamenilor, învăţîndu-ne ca, prin lepădarea de păgînătate şi de poftele lumeşti, să vieţuim în veacul acesta cu întreaga-înţelepciune, cu dreptate şi cu buna-cinstire de Dumnezeu, aşteptînd fericita nădejde şi arătarea slavei marelui Dumnezeu şi Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, Care S-a dat pe Sine pentru noi, ca să ne izbăvească de toată nelegiuirea şi să ne curăţească Lui-Şi norod ales, rîvnitor de fapte bune." „Căci – zice – aceasta cuprinde firea, sfîrşitul [«scopul», *n. m.*] şi răsplătirea adevăratei credinţe" (întru adunarea învăţăturii teologice, foaia 280). (*n. aut.*)

„s-a arătat darul lui Dumnezeu", Apostolul arată cea dintîi venire a Domnului, care avea să le dea oamenilor şi iertarea păcatelor.

12. învăţîndu-ne ca, lepădîndu-ne de păgînătate şi de poftele lumeşti,

Cu aceste cuvinte, dumnezeiescul Apostol îi ruşinează pe robi, zicînd: Dacă voi, robii, v-aţi norocit a avea ca învăţător însuşi darul acesta al lui Dumnezeu, adică pe Dumnezeu Însuşi, cum nu aţi fi datori a vieţui după cuviinţa acestui Învăţător al vostru? Căci darul acesta al lui Dumnezeu n-a stat numai pînă la iertarea păcatelor noastre trecute, ci ne păzeşte să nu mai păcătuim nici în viitor. Iar aceasta ne învaţă pe noi, Creştinii, să ne petrecem rămăşiţa vieţii cu întreaga-înţelepciune, pe noi, care, întru Sfîntul Botez, ne-am lepădat cu adeverire de păgînătate şi de poftele lumeşti. Şi, zicînd să ne lepădăm, Pavel arată întoarcerea şi ura pe care se cuvine să o arătăm faţă de acestea dintru toată aşezarea sufletului nostru; apoi, pomenind de păgînătate, arată slujirea idolilor şi dogmele elineşti; în sfîrşit, amintind de poftele lumeşti, arată lăcomia de averi şi de desfătare, iubirea de slavă şi celelalte patimi şi răutăţi care nu trec la cer, ci lucrează numai în lumea aceasta, împreună cu care încetează şi se topesc şi ele. Deci Hristos a venit pentru ca noi, Creştinii, să ne lepădăm de dogmele păgîneşti şi de viaţa cea necurată, urîndu-le pe amîndouă cu aceeaşi întoarcere şi aşezare a sufletului nostru.

să vieţuim cu întreaga-înţelepciune, cu dreptate şi cu buna-cinstire de Dumnezeu

„Cu întreaga-înţelepciune" nu însemnează doar depărtarea de curvie şi de poftele trupeşti, ci de toate celelalte patimi şi răutăţi. Căci nici cel ce iubeşte banii nu e întreg-înţelept, ci este mult mai desfrînat chiar decît omul cel curvar, iubirea de argint nefiind patimă firească, precum e curvia. Prin urmare, cel ce se biruieşte de oricare patimă, acela nu e întreg-înţelept.

în veacul de acum,

Zice: Se cuvine să vieţuim cu întreaga-înţelepciune, cu dreptate şi cu buna-cinstire de Dumnezeu în veacul acesta, fiindcă vremea acestei vieţi are lupta şi războiul, iar cel viitor are răsplătirile şi cununile.[1]

[1] Iar că veacul acesta are luptele, iar cel viitor cununile, vezi la subînsemnarea zicerii „Au nu ştiţi că cei ce aleargă în stadion (...)" (*1 Corinteni* 9:24). (*n. aut.*)

13. aşteptînd fericita nădejde şi arătarea slavei marelui Dumnezeu şi Mîntuitorului nostru Iisus Hristos,

Iată cununa luptei vieţii acesteia, adică a doua venire şi arătare a Domnului, aceea fericită şi slăvită, „a slavei", cum a zis Pavel. Fiindcă două sînt arătările şi venirile Domnului: şi venirea dintîi s-a făcut cu blîndeţe şi cu smerenie, dînd dar şi iertare a păcatelor; iar a doua Lui venire are să se facă cu slavă mare şi cu cinstea cuvenită lui Dumnezeu – precum El Însuşi o zice: „(...) cînd va veni Fiul omului întru slava Sa" (*Matei* 15:31) – dînd fiecăruia răsplătire pentru faptele lui.[1] Unde sînt acum arienii, care-L micşorează pe Fiul, zicînd că e mai jos decît Tatăl, şi nici nu voiesc a-L numi Dumnezeu? Să asculte cum Îl numeşte aici Pavel nu numai „Dumnezeu", ci „Dumnezeu mare". Iar „mare" se zice despre Dumnezeu nu după mărime şi ţinere, adică pentru că ar fi mai mare decît alt Dumnezeu mai mic, ci Se numeşte aşa fără asemănare, fără atîrnare, slobod, ca Acela ce este mare din fire şi decît Care nimic nu poate fi socotit mai mare.[2] Domnul Se

[1] Iar înţeleptul Meletie Pigas zice (întru a treia carte despre creştinism) că toată fapta, bună şi rea, se cuprinde în cuvintele acestea ale Apostolului: „Drept aceea, Apostolul a cuprins toată fapta bună şi rea întru aceste cuvinte: «Darul lui Dumnezeu cel mîntuitor s-a arătat tuturor oamenilor, învăţîndu-ne să ne lepădăm de păgînătate şi de poftele lumeşti şi să vieţuim în veacul de acum cu întreaga-înţelepciune, cu dreptate şi cu buna-cinstire de Dumnezeu, aşteptînd fericita nădejde şi arătarea slavei marelui Dumnezeu şi Mîntuitorului nostru Iisus Hristos.» Aici, pomenind de «păgînătate» şi de «pofte lumeşti», Apostolul a pilduit toată răutatea; şi, zicînd: «cu întreaga-înţelepciune şi cu dreptate şi cu buna-cinstire de Dumnezeu», arată toată fapta bună, adăugînd şi scopul acestei vieţuiri: «nădejdea venirii Mîntuitorului»."

Şi, după acelaşi Meletie – aşa cum faptele bune se împart în trei: cele către Dumnezeu, cele către noi înşine şi cele către aproapele – tot astfel se împart întru acestea trei şi cuvintele Apostolului. Astfel, zicerea „a vieţui cu întreaga-înţelepciune" le arată pe cele ale noastre, de vreme ce sîntem datori să iubim înfrînarea, smerenia, fecioria, sărăcia (căci acestea alcătuiesc întreaga-înţelepciune) potrivindu-ne omul cel din lăuntru cu legea lui Dumnezeu şi robindu-l pe omul cel din afară, adică supunîndu-l sufletului şi legii lui Dumnezeu. Apoi, zicerea „cu dreptate" arată faptele bune către aproapele, noi fiind datori să-i iubim pe cei de aproape ai noştri ca pe noi înşine şi făcîndu-le celorlalţi bunătăţile pe care voim a ni le face ei şi, dimpotrivă, nefăcînd altora relele pe care nu voim să ni le facă alţii – precum ne porunceşte Domnul. Iar zicerea „cu bună-cinstire de Dumnezeu" arată faptele bune către Dumnezeu, fiindcă noi, Creştinii, vieţuim astfel dacă Îl cunoaştem ca adevărat pe Dumnezeu ca atotputernic şi făcător a toată făptura, şi Îl credem şi ne temem de Dînsul ca de Stăpînul, Domnul şi Judecătorul cel drept, şi dacă Îl iubim ca pe un bun şi iubitor Părinte al nostru, şi ca pe făcătorul de bine şi Izbăvitorul şi Mîntuitorul nostru cu tot sufletul nostru, din toată inima noastră, din toată tăria noastră şi din toată puterea noastră. (*n. aut.*)

[2] Despre aceasta zice şi Dionisie Areopagitul: „Deci Dumnezeu Se numeşte «mare» după mărirea Sa osebită, care se revarsă şi se întinde mai presus decît toată mărirea din

numeşte şi „Mîntuitor", pentru că întru venirea Sa cea dintîi ne-a mîntuit pe noi, care eram vrăjmaşi ai Lui. Şi, dacă ne-a mîntuit cînd eram vrăjmaşi ai Lui, ce ne va da întru a doua venire a Sa, dacă ne va afla bine aleşi întru faptele cele bune şi întru lucrarea poruncilor Sale? Vezi şi subînsemnarea zicerii: „Dumnezeu S-a arătat în trup" (*1 Timotei* 3:16), ca să vezi de cîte ori L-a numit Pavel „Dumnezeu" pe Hristos.

14. Care S-a dat pe Sine pentru noi, ca să ne izbăvească de toată nelegiuirea

Şi aceasta este o dovadă a stăpînirii Domnului, a Se da de bună-voie pentru noi ca să ne răscumpere[1] şi să ne slobozească de toate păcatele, nu doar de unele. Prin urmare şi noi, Creştinii, se cuvine să ne ruşinăm de răscumpărarea şi de slobozirea aceasta dăruită nouă de Domnul, şi să nu mai păcătuim.

şi să ne curăţească Lui-Şi norod ales,

Domnul – zice – ne-a curăţit pe noi, Creştinii, prin scăldătoarea dumnezeiescului botez şi prin lucrarea dumnezeieştilor şi curăţitoarelor Sale porunci şi ne-a făcut „norod ales" al Său, adică osebit, care nu are nici o împărtăşire şi asemănare cu celelalte noroade. Iar „ales" se zice de la metafora[2] robilor care se află totdeauna întru avuţia şi bogăţia domnilor lor.[3]

rîvnitor de fapte bune.

Pe noi, pe Creştini, ne-a făcut norod al Său ca să alergăm – zice – cu osîrdie şi cu căldură spre faptele cele bune. Deci izbăvirea de toată nelegiuirea este lucrul şi darul lui Dumnezeu, iar a avea rîvnă spre faptele bune este lucrul nostru.

afară, cuprinzînd tot locul, covîrşind tot numărul şi trecînd peste toată nemărginirea. (...) Mărirea aceasta este nemărginită şi nenumărată. Şi aceasta e covîrşirea după firea fără sfîrşit a necuprinsei măriri" (*Despre numirile dumnezeieşti*, capitolul 9). (*n. aut.*)

[1] [...] Vezi şi subînsemnarea zicerii „plată de mîntuire pentru mulţi" (*1 Timotei* 2:6). (*n. aut.*)

[2] Figură de stil rezultînd dintr-o comparaţie subînţeleasă. (*n. m.*)

[3] Varin zice că „norod ales" este cel cîştigat de Dumnezeu ca o agonisire şi avuţie. Iar Teodorit, tîlcuind zicerea din *Ieşire*: „(...) veţi fi Mie norod ales" (*Ieşirea* 19:5), înţelege aşa: „Sînt – zice – Făcător şi Stăpîn al tuturor şi, ca Făcător, port grijă de toate. Pe voi însă v-am afieorosit Mie ca pe un norod mai ales." Iar Sefir zice: „«Norod ales» se socoteşte adică după osebire întru alegere şi întru cîştigare." [...] Iar căpetenia Petru numeşte norodul acesta „ales" „norod spre cîştigare", zicînd: „Iar voi sînteţi neam ales, preoţie împărătească, neam sfînt, norod spre cîştigare" (*1 Petru* 2: 9). (*n. aut.*)

15. Acestea grăieşte, îndeamnă şi mustră cu toată porunca!

Zice: O, Tit! – mai întîi grăieşte şi îndeamnă, adică învaţă norodul mai cu blîndeţe. Apoi, mustră! – şi nu simplu, ci cu toată poruncirea, adică cu asprime şi cu stăpînire. Căci cei ce păcătuiau erau împietriţi, şi de aceea îl învaţă Pavel pe Tit să arate către ei învăţătură poruncitoare şi aspră. Pentru că sînt unele păcate care nu au trebuinţă de asprime şi de iuţeală, ci numai de sfătuire blîndă şi de îndemnare, cum este a învăţa pe cineva să defaime banii şi să-i dea milostenie.[1] Iar alte păcate au trebuinţă de învăţătură aspră şi de mustrare tare, cum sînt prea-curviile, furtişagurile, lăcomiile de averi, vrăjitoriile şi alte asemenea păcate grele.

Nimeni să nu te defaime!

Zice: O, Tit! – să nu te defaime cineva! Iar aceasta se va face dacă tu vei mustra cu îndrăzneală şi vei certa fără temere, în vreme potrivită şi îndemînatică, pe cei ce păcătuiesc. Căci cel ce ceartă afară de vremea potrivită, acela e mai mult defăimat decît ascultat de către cei ce păcătuiesc.

[1] Iar că a-şi vinde cineva avuţiile şi a le da milostenie este poruncă, vezi şi la stihul 2 al capitolului 4 al celei dintîi către Tesaloniceni şi la subînsemnarea de acolo; şi la stihul 11 al capitolului 4 al celei dintîi către Timotei. (*n. aut.*)

CAPITOLUL III

1. Adu-le aminte să se supună începătoriilor şi stăpînilor, să asculte de stăpînire şi să fie gata spre tot lucrul bun;

În multe părţi ale epistolelor sale voieşte fericitul Pavel să se supună Creştinii începătorilor [„conducătorilor", *n. m.*] şi stăpînitorilor din afară[1], cum zice şi aici, arătînd însuşi chipul în care se vor supune acelora, anume dacă vor fi gata să facă tot lucrul bun. Din aceasta se face arătat aşadar că cei gătiţi spre a face rele nu se supun începătorilor şi stăpînilor din afară. Sau, zice şi aceasta, anume ca Tit să-i înveţe pe Creştini a fi gătiţi să se înduplece spre faptele cele bune [ale credinţei, *n. m.*], iar nu spre cele vătămătoare de suflet şi spre răutăţi.

2. să nu blesteme pe nimeni, să fie negîlcevitori,

Zice: O, Tit! – învaţă-i pe Creştini să nu blesteme, adică să nu defaime şi să nu clevetească pe cineva. Zice: Chiar de va face rele cineva, tu, Creştine, să nu-l grăieşti de rău pe acela, nici să defaimi numele lui, gura Creştinilor cuvenindu-se a fi curată de toată defăimarea şi ocara. Căci, şi întemeiate de ar fi acestea, noi nu avem voie a defăima şi a osîndi; iar de vor fi mincinoase, apoi socoteşte, Creştine, cît de mare este primejdia de a judeca minciuna ca şi cum ar fi adevăr!

arătînd blîndeţe către toţi oamenii.

O, Tit! – învaţă-i pe Creştini să arate toată blîndeţea, şi nu doar către unii, ci către toţi oamenii de obşte: şi Iudei, şi Elini, şi bine-cinstitori de Dumnezeu, şi necinstitori de Dumnezeu, şi buni, şi răi.

3. Căci şi noi eram altădată fără de minte, neascultători, rătăciţi, slujind poftelor şi multor feluri de desfătări,

În epistola întîia către Corinteni, Apostolul îi înspăimîntă pe Creştini să nu osîndească pe nimeni pentru păcate, întru care toţi sîntem supuşi să cădem, zicînd: „Cel căruia i se pare că stă să ia seama să nu cadă!" (*1 Corinteni* 10:12). Iar aici îi potoleşte pe Creştini, zicîndu-le să nu osîndească păcatele trecute ale altora, zicînd el: O, fraţilor! – să nu-i osîndim pe alţii pentru păcatele lor, căci şi noi am păcătuit la fel, şi încă mai rele decît dînşii, înainte de a crede în Hristos. Chiar aceasta o zicea şi tîlharul către celălalt tîlhar: „Nu te temi de Dumnezeu? – căci întru aceeaşi osîndă eşti. Şi noi pe drept, căci noi primim cele cuvenite după faptele noastre; Acesta însă n-a făcut nici un rău." (*Luca* 23:40). Însă cînd am fost fără de minte? Mai înainte de a veni Hristos, cînd noi şi strămoşii noştri slujeam demonilor şi idolilor celor nesimţitori.[1] Căci cum nu este mare lipsire de minte a sluji unor zei ca aceia? Sau cum nu era rătăcire prea-mare a jertfi oamenii cei cuvîntători idolilor fără de suflet, căci zice: „I-au jertfit pe fiii lor şi pe fiicele lor demonilor" (*Psalm 105*:35)? Ci am slujit – zice – şi feluritelor îndulciri şi pofte, adică întru curvii cu bărbaţi, şi curvăsării cu maici şi surori şi întru celelalte necurăţii afară de fire şi prea-dobitoceşti. Căci spurcatul şi de trei ori blestematul diavol a batjocorit şi a ruşinat ticăloasa fire omenească în tot felul.

petrecînd întru răutate şi pizmă, urîtori fiind şi urîndu-ne unii pe alţii.

Zice: Noi vieţuiam pururea cu răutate, adică cu pomenirea de rău şi cu zavistie, şi de aceea eram vrednici de ură, fiindcă ne uram unul pe altul. Şi se cuvenea să pătimim aceasta, căci din zavistie se naşte ura.

4. Iar cînd s-a arătat bunătatea şi iubirea de oameni a Mîntuitorului nostru Dumnezeu,

Adică atunci cînd Fiul lui Dumnezeu cel unul născut S-a întrupat şi S-a asemănat cu noi, oamenii.

5. El ne-a mîntuit nu din faptele cele întru dreptate pe care le-am fi făcut noi, ci după mila Sa,

Zice: Cînd Fiul lui Dumnezeu S-a făcut om, El ne-a mîntuit nu din faptele noastre cele bune, de vreme ce nu făcusem vreo faptă bună, şi nici nu ne-am mîntuit prin acestea, ci totul l-a făcut bunătatea şi mila Lui, şi aşa ne-am mîntuit.

6. prin scăldătoarea celei de a doua naşteri şi prin înnoirea Duhului Sfînt, pe Care L-a revărsat asupra noastră cu îmbelşugare prin Iisus Hristos, Mîntuitorul nostru.

[1] Vezi la capitolul 13 al celei către Romani, stihul 1 şi subînsemnarea de acolo, unde se vorbeşte despre aceasta mai pe larg. (*n. aut.*)

[1] Eu socotesc că Pavel zice acestea pentru Tit, care se trăgea din strămoşi Elini, şi uneşte faţa [„persoana", *n. m.*] sa ca să facă cuvîntul mai bine primit. Căci nici Pavel, nici strămoşii lui nu slujiseră idolilor, afară numai dacă nu ar spune cineva că şi Evreii slujeau de multe ori idolilor, cum arată zicerea următoare a lui David. (*n. aut.*)

O, minune! – căci zice: Atît eram de spurcaţi în răutate, încît nici nu mai puteam să ne curăţim de aceea, ci a fost nevoie să ne naştem a doua oară prin Sfîntul Botez, şi aşa ne-am curăţit. Fiindcă „a doua naştere" şi „înnoire" va să zică „naştere din nou" şi „a doua facere". Căci – aşa cum nu punem stîlpi ca să sprijinim o casă putrezită şi foarte învechită, ci o risipim pînă în temelie şi o zidim din nou – tot astfel Dumnezeu nu a dres firea oamenilor cea cu totul putrezită de păcate, adică nu a cîrpit-o din parte, ci a prefăcut-o din nou pe toată, zidind-o a doua oară. Şi cum a prefăcut-o? Prin Sfîntul Duh! Ca să nu te întrebi întru socotinţa ta, Creştine, în ce chip ne-a alcătuit din nou Dumnezeu, Pavel a dezlegat nedumerirea ta, zicînd că L-a turnat peste noi pe Însuşi Duhul Sfînt, şi anume cu îmbelşugare, ca prin această din urmă împărtăşire a Lui să se arate adevărată şi întîia facere a noastră. Şi după cuviinţă s-a făcut aceasta: căci ne-a umplut de Sfîntul Duh cu îmbelşugare după ce mai întîi ne-a curăţit şi ne-a prefăcut, fiindcă aceasta însemnează zicerea „a turnat", de vreme ce Duhul cel curat nu intră întru cei necuraţi, precum este scris: „Duhul cel Sfînt, povăţuitorul oamenilor, fuge de vicleşug, Se depărtează de minţile fără de pricepere" (*Înţelepciunea lui Solomon* 1:5); şi iarăşi: „Înţelepciunea nu va intra în sufletul rău meşteşugitor, nici nu se va sălăşlui în trupul cel plin de datoria păcatelor" (la fel, 4). Şi darurile acestea – zice – ni s-au dat prin Iisus Hristos, căci Acesta este mijlocitorul şi pricinuitorul tuturor bunătăţilor întru noi.

7. Ca, îndreptîndu-ne cu darul Aceluia, să ne facem, după nădejde, moştenitori ai vieţii veşnice.

Pavel zice şi aici că ne-am îndreptat după darul lui Iisus Hristos, iar nu după datorie. Cuvîntul acesta ne învaţă şi smerita-cugetare, fiindcă noi nu am isprăvit nici un bine vrednic de îndreptare şi de mîntuire. Pe lîngă aceasta, spusa Apostolului ne face să avem bune nădejdi pentru cele viitoare. Căci, dacă Dumnezeu ne-a mîntuit cu darul Său pe cînd eram deznădăjduiţi, cu mult mai vîrtos ne va da bunătăţile Sale ce vor să fie acum, după ce ne-am îndreptat, făcîndu-ne adică moştenitori ai vieţii veşnice, precum şi nădăjduim. Sau, încă de acum sîntem moştenitori ai vieţii veşnice, pentru nădejdea cea adevărată pe care o avem şi pentru arvuna darului Sfîntului Duh pe care l-am luat în inimile noastre.

8. Credincios este cuvîntul,

Fiindcă, mai sus, a vorbit despre lucruri ce au să fie, iar viitorimea este neştiută şi nevăzută, Apostolul adaugă aici vrednicia de crezare întru cuvîntul său, zicînd: Ceea ce am zis este adevărată şi încredinţată din bunătăţile pe care le-am dobîndit mai înainte. Căci Dumnezeu, Care ne-a dat atîtea bunătăţi în vremea trecută, ne va da şi în viitor.

şi voiesc să adeverezi acestea cu tărie, pentru ca aceia ce au crezut în Dumnezeu să poarte grijă a se nevoi întru fapte bune.

De vreme ce a pomenit mai sus despre covîrşitoarea bunătate arătată de Dumnezeu întru noi – căci ne-a mîntuit în dar pe noi, cei ce eram deznădăjduiţi –, Apostolul îi zice acum lui Tit aşa: Voiesc să înveţi norodul tău despre acesteă, ca să ştie Creştinii nu numai a fi smerit-cugetători şi a nu-i osîndi pe alţii ca pe nişte păcătoşi, ci să aibă milă şi durere pentru fraţii lor. Căci celui ce socoteşte mila făcută de Dumnezeu cu dînsul, negreşit îi va fi milă şi lui de fratele său. Iar ce trebuie a-i învăţa pe Creştini – O, Tit! – e să poarte grijă, adică să aibă sîrguinţă necontenită spre a-i ajuta pe cei nedreptăţiţi, a le purta de grijă şi a le apăra (căci aceasta însemnează zicerea „a se nevoi pentru fapte bune") pe văduve şi pe orfani, neaşteptînd să vină cei nevoiaşi către dînşii ca să-i roage.[1]

Acestea sînt cele bune şi de folos oamenilor.

Zice: O, Tit! – acestea sînt lucrurile bune şi folositoare oamenilor, adică purtarea de grijă şi iscusinţa întru faptele bune, sau chiar acestea sînt faptele cele bune.

9. Iar de întrebările nebuneşti, de genealogii, de prigoniri şi de gîlcevile pentru Lege, fereşte-te, căci sînt nefolositoare şi zadarnice!

Pavel le numeşte „întrebări nebuneşti" pe acelea nefolositoare şi zadarnice – precum tălmăceşte singur –, adică acelea pe care Evreii cei necredincioşi le pun Creştinilor. Iar „genealogii" numeşte neamurile vechilor patriarhi şi strămoşi ai lor pe care îi numără Evreii, fălindu-se întru dînşii. Căci ce folos îi este unui păcătos a-l avea ca părinte şi strămoş pe Avraam? – de vreme ce lui îi urmează mai ales vătămare şi osîndă, fiindcă, trăgîndu-se din dreptul Avraam, nu face faptele lui Avraam.[2] Aşadar – zice – fe-

[1] La tîlcuirea acestei ziceri, şi Teodorit zice că, „celor goliţi de fapte bune, nu le e de ajuns credinţa spre mîntuire". (*n. aut.*)

[2] Iar Icumenie zice că Pavel înţelege aici şi genealogiile Elinilor, care, înşirînd neamul zeilor lor, zic cum Kronos l-a născut pe Zeus, şi altul pe altul. (*n. aut.*)

reşte-te de acestea, adică leapădă-te! – fiindcă nu se cuvine să laşi lucrările duhovniceşti cele de nevoie, care sînt spre folosul tău şi al Creştinilor de sub tine, cheltuindu-ţi vremea în cuvinte zadarnice şi în prigoniri nefolositoare. Căci – zice – ce folos sau cîştig este a te gîlcevi şi a te prigoni – o, Tit! – acolo unde nu poţi să aduci pe cineva întru credinţa lui Hristos şi să-l mîntuieşti? Negreşit, nici un folos! Ci s-ar nedumeri cineva: Atunci de ce, mai sus, Pavel i-a poruncit lui Tit să astupe gurile celor ce vorbesc împotrivă?" (capitolul 1:11). Răspundem că atunci cînd unii grăiesc împotrivă spre vătămarea altor fraţi, se cuvine să le astupăm gurile, pentru a nu se vătăma fraţii noştri; iar pentru folosul celor ce grăiesc împotrivă nu se cuvine a ne apuca să vorbim cu dînşii nicicum, căci aceia nu vor a se folosi de cuvintele noastre, fiind neîndreptaţi şi nevindecaţi.

10. De omul eretic, după întîia[1] şi a doua sfătuire, leapădă-te! –

11. ştiind că unul ca acesta s-a răzvrătit şi păcătuieşte fiind osîndit de sine însuşi.

Pentru ce zice Pavel aici ca, după întîia şi a doua sfătuire, să-l lăsăm pe omul eretic şi să nu-i mai vorbim, iar lui Timotei îi zice să-i înveţe cu blîndeţe pe cei potrivnici, în nădejdea că doar le va da lor Dumnezeu pocăinţă? Căci zice aşa: „(...) întru blîndeţe învăţîndu-i pe cei ce se pun împotrivă, că doar le va da Dumnezeu pocăinţă spre cunoştinţa adevărului" (*2 Timotei* 2:25). Răspundem că acolo Apostolul vorbeşte despe aceia care arată nădejde de îndreptare, iar aici despre ereticul neîndreptat şi nevindecat, care e cu totul răzvrătit şi osîndit de sine însuşi, adică fără răspuns şi dezvinovăţire. Căci acesta nu poate zice: Nimeni nu m-a sfătuit şi nu m-a învăţat să cunosc adevărul! – pentru că, fiind sfătuit şi învăţîndu-se o dată şi de două ori, a rămas întru rătăcirea sa. Deci, cînd stăruie întru rătăcirea sa după una şi a doua sfătuire şi învăţătură, unul ca acesta e osîndit de sine însuşi fără dezvinovăţire, şi de aceea Creştinii se cuvine a se depărta de el.[2] Vezi şi subînsemnarea zicerii „Pe aceştia, mustră-i cu asprime!" (*Tit* 1:13).

[1] Aşa e scrisă zicerea aceasta de către Hrisostom, Teodorit, Teofilact şi Icumenie şi întru cele mai multe tipărituri, deşi întru unele e scris „după întîia". (*n. aut.*)

[2] Despre aceasta zice şi marele Vasilie: „De omul eretic trebuie a ne întoarce feţele" (cuvîntul despre nevoinţă). De aceea, şi în *Istoria bisericească* citim că Samosatenii nu voiau să mai intre în apele cele calde, fiindcă întru acelea se scăldase arianul Evnomie. Vezi şi subînsemnarea zicerii „Şi cuvîntul lor va avea păşune ca o cangrenă" (*2 Timotei* 2:17). (*n. aut.*)

12. Cînd îl voi trimite la tine pe Artemas ori pe Tihic, sîrguieşte-te să vii la mine în Nicopole, căci acolo am judecat să iernez.

Pentru care pricină, după ce îi încredinţase lui Tit un atît de mare ostrov ca al Critului cu atît de numeroşi Creştini, Pavel nu-l lasă să stăruie în păstoreasca sa purtare de grijă, ci iarăşi îl trage la sine? Răspundem că Apostolul face aceasta ca mai mult să-l folosească pe Tit, arătîndu-l desăvîrşit întru făgăduinţa lui şi în treaba episcopiei, de vreme ce voia să-l cerceteze dacă iconomisise bine şi dacă păzise cele încredinţate şi predate de el. Iar Nicopole este o cetate a Traciei, apropiată de Macedonia, aflîndu-se asupra rîului Dunării – după Teodorit şi Teofilact.[1]

13. Pe Zena legiuitorul şi pe Apolo, trimite-i în grabă mai înainte, ca să nu le lipsească nimic.

Acest Zena era „legiuitor", adică iscusit în legile iudaice, iar Apolo era mai bun vorbitor şi avea putere mai mare în dumnezeieştile *Scripturi* – precum mărturisesc *Faptele Apostolilor*.[2] Şi apostolilor acestora nu li se încredinţaseră încă biserici. Iar zicerea „ca nimic să nu le lipsească" este în loc de: Fă-i să aibă toată îndestularea celor de trebuinţă, adică mîncare şi îmbrăcăminte, încît să nu fie lipsiţi de nici una din acestea.

14. Şi ai noştri să se înveţe a purta grijă de lucrurile bune, întru trebuinţele cele de nevoie, ca să nu fie fără de roade.

Cu aceste cuvinte, e ca şi cum dumnezeiescul Apostol ar zice către Tit aşa: Îmi era cu putinţă să-i fac pe Zena şi pe Apolo să nu aibă trebuinţă de alţii şi după alt chip, dar nu voiesc. Pentru ce? Pentru ca şi ai noştri, adică eparhioţii tăi şi ucenicii mei, Critenii Creştini, din merindele şi din cele de nevoie pe care le vor da acestora, să se înveţe a purta grijă de lucrurile bune, adică de fraţii ce au trebuinţă, şi cu dare de bani, şi cu cuvinte şi în oricare chip. Şi nu atît ca să cîştige fraţii săraci care au trebuinţă, ci mai

[1] Nicopole e o cetate a uscatului – precum zice Marchian. Este şi altă Nicopole, aceea a Bitiniei (care acum se zice „Mundania"). Mai este şi altă Nicopole, a Armeniei celei mici. Iar Teodorit zice că Pavel a scris epistola aceasta în vremea cînd se afla în Macedonia, de unde e mai adevărat că această Nicopole de care zice aici e cetatea Traciei (Varin, desre zicerea „Nicopoli"). Iar Strabo scrie că Nicopolea uscatului se numea [aceea din] Tracia. Şi aşa a numit-o pe ea Sevastos împăratul, după ce i-a biruit pe mare pe Adonis şi pe Cleopatra, împărăteasa Egiptului (cartea a 7-a). (*n. aut.*)

[2] În capitolul 18; vezi şi la capitolul 3 al celei dintîi către Corinteni, stihul 4. (*n. aut.*)

mult ca aceia ce dau să dobîndească rod şi folos în sufletul lor din iubirea de oameni şi din mila ce ar arăta-o către săraci. Căci şi Domnul, dacă a hrănit acei cinci mii de bărbaţi, putea a Se hrăni totdeauna şi pe Sine, şi pe ucenicii Săi, însă a voit a fi hrănit – şi El, şi ucenicii Săi (după ce s-au botezat, nu înainte de botez) – de către femei.[1] Pentru ce? Pentru ca acelea să dobîndească rodul milosteniei. Aşa face Dumnezeu cu noi şi acum, şi nu îi foloseşte atît pe săraci cu darul milosteniei noastre, cît ne foloseşte chiar pe noi, cei care miluim, prin săracii care sînt miluiţi. Fiindcă săracii ni se fac pricinuitori spre a lua noi iertarea păcatelor şi a cîştiga îndrăzneală către Dumnezeu. Despre aceasta a zis şi Domnul: „Faceţi-vă vouă prieteni din mamona nedreptăţii, ca atunci cînd vă veţi lipsi, să vă primească în veşnicele locaşuri" (*Luca* 16:9).

15. Te îmbrăţişează toţi cei împreună cu mine. Îmbrăţişează-i pe cei ce ne iubesc întru credinţă.

Zice: Te salută cei ce se află împreună cu mine. Salută-i şi tu din partea mea pe cei care ne iubesc întru credinţă, adică cu credinţă, fără vicleşug şi curat.

Darul cu voi toţi! Amin![2]

Cu aceste cuvinte mai de pe urmă, Pavel se roagă pentru Tit şi pentru Creştinii săi eparhioţi să se păzească întreg darul lui Dumnezeu întru dînşii. Sau, se roagă a fi totdeauna împreună cu dînşii iubirea de oameni a lui Dumnezeu, păzindu-i pe ei cu dumnezeiescul dar, care binevoiască milostivirea Lui a fi şi cu noi, cei ce avem trebuinţă de dînsul în chip mai deosebit, şi a păzi sufletele şi trupurile noastre Sfîntul Duh, Căruia slava în veacuri! Amin!

Această epistolă către Tit, întîiul episcop al Critului, s-a scris din Nicopolea Machidoniei.

[1] Căci zice Evanghelistul Luca: „Şi unele femei care fuseseră vindecate de duhuri rele şi de boli: Maria, numită Magdalena, din care ieşiseră şapte demoni, Ioana, femeia lui Huza, un iconom al lui Irod, şi Suzana şi multe altele care le slujeau din avutul lor" (*Luca* 8:2, 3).

[2] Însemnează că – după Teodorit – zicerea „Darul fie cu voi toţi! Amin!" era oraţia pe care Pavel obişnuia să o scrie cu sfînta sa mînă, şi este în loc de: „Fiţi sănătoşi!" – pe care obişnuim a o scrie noi la sfîrşitul trimiterilor noastre. (*n. aut.*)

TÎLCUIREA EPISTOLEI CĂTRE FILIMON[1]

A SLĂVITULUI ŞI PREA-LĂUDATULUI APOSTOL PAVEL

de

Sfîntul Teofilact, Arhiepiscopul Bulgariei

tălmăcită din elina veche în cea nouă şi
împodobită cu felurite însemnări de către
Nicodim Aghioritul

[1] Însemnează că epistola aceasta e a zecea după rînduială şi după vremile în care şi-a scris trimiterile sale fericitul Pavel, adică: după cele două către Tesaloniceni, după cele două către Corinteni, după cea dintîi către Timotei, după cea către Tit, după cea către Romani, după cea către Galateni şi după cea către Filipeni – precum zice Teodorit. Iar între cele şase trimise din Roma, aceasta este a treia, adică după cele către Galateni şi către Filipeni. Şi – după Meletie, în *Istoria bisericească*, tomul 1 – epistola aceasta s-a scris în anul 28 după înălţarea Domnului. (*n. aut.*)

Pricina epistolei, după Hrisostom, Teodorit, Teofilact şi Icumenie

Stăpînul Hristos nu-l leapădă nici pe rob, nici pe stăpîn, cînd aceştia se apropie de Dînsul cu credinţă, căci El este unul şi singurul Stăpîn şi Domn al tuturor stăpînitorilor şi robilor, sau – mai bine zis – e tată al tuturor oamenilor, cum se vede din multe altele, iar mai ales din această trimitere. Căci întru aceasta se arată cum stăpînul Filimon şi robul Onisim s-au făcut amîndoi prieteni iubiţi ai lui Pavel, ca să nu zic că s-au făcut pentru acesta altceva mai mult şi mai apropiat. Deci Filimon era din început om minunat şi lăudat şi se trăgea din Frigia[1], fiind bun Creştin după socotinţă, ajutînd la nevoile sfinţilor Creştini şi făcînd milostenii. Iar Onisim fusese robul lui fugar, căci furase bani din casa lui Filimon. Mergînd la Roma, Onisim l-a auzit pe Apostolul Pavel propovăduind, şi, catehizîndu-se (adică învăţîndu-se credinţa în Hristos) şi botezîndu-se de către dînsul, cînd acesta se afla în legături, s-a făcut şi el minunat întru fapta bună. Iar Apostolul Pavel a judecat că nu era drept ca Filimon să se mîhnească pentru furtişagul şi fuga robului său Onisim şi, vrînd să cureţe rana inimii lui Filimon primită pentru acela, i-l trimite înapoi pe Onisim, împreună cu scrisoarea aceasta. Unii zic însă că această epistolă nu trebuie a se număra împreună cu celelalte ale lui Pavel, fiindcă s-a făcut pentru lucru prost [„umil", „mic", *n. m.*]. Dar aceia nu judecă drept, căci vezi – o, cititorule! – cîte noime şi învăţături folositoare se pricinuiesc din trimiterea aceasta. Mai întîi, epistola de faţă ne învaţă să purtăm grijă şi de lucrurile ce par mici şi să nu-l defăimăm pe nici un frate, măcar de s-ar arăta foarte mic, căci zice Domnul: „Să nu defăimaţi pe vreunul dintre aceştia mici!" (*Matei* 18:10). Al doilea, epistola învaţă că – de vreme ce s-a pocăit şi s-a îndreptat robul Onisim, cel atît de împietrit şi furător, atunci nimeni, şi mai ales cel crescut slab, nu se cuvine să cadă în deznădejde că nu ar putea să se pocăiască şi să se mîntuiască. Al treilea, învaţă că nimeni, luînd ca pricină buna-cinstire de

[1] Iar Teodorit zice că Filimon era din Colose, care se cuprinde în Frigia, şi că pînă în vremea sa stătea casa lui Filimon. (*n. aut.*)

Dumnezeu, nu se cuvine să-i despartă pe robi de stăpînii lor dacă stăpînii nu vor. Al patrulea şi în sfîrşit, învaţă că nu se cuvine să-i defăimăm pe robi, nici să ne ruşinăm de dînşii pentru că ar fi robi, de vreme ce-l vedem pe marele Pavel numindu-l pe robul Onisim „fiu" al său. Deci, văzînd că epistola aceasta învaţă atîtea bunătăţi şi este plină de tot folosul, cine ar mai fi acela care să o judece nevrednică de a fi împreunată cu celelalte trimiteri ale lui Pavel? Nimeni![1]

[1] Se vede aşadar că Apostolul nu a dictat această trimitere, ci a scris-o cu mîna sa, ca şi pe aceea către Galateni, căci zice aici: „Eu, Pavel, am scris cu mîna mea, eu voi plăti" (stih 19). Zicere pe care Teodorit o tîlcuieşte aşa: „În loc de zapis – zice – ţine scrisoarea aceasta, scrisă de mine, în care făgăduiesc a fi dator şi a plăti datoria." Însemnează că Filimon, Onisim, Arhip şi Apfia se prăznuiesc ca Sfinţi Apostoli ai Domnului în ziua de 22 noiembrie. (*n. aut.*)

CAPITOLUL I

1. Pavel, legatul lui Iisus Hristos,

Încă de la început, Apostolul îl învaţă pe Filimon, stăpînul lui Onisim, să nu se ruşineze pentru robul său, care acum s-a făcut rob împreună cu dînsul prin credinţa întru Hristos. Căci, pentru Iisus Hristos, toate sînt bune şi cinstite, nu numai robia, dar şi cele încă mai necinstite, cum sînt legăturile şi temniţele, întru care însuşi Pavel se bucura într-atît, încît avea drept laudă a se numi „legat". Însă, pe lîngă aceasta, Pavel se numeşte pe sine-şi „legat" ca să-l înduplece pe Filimon că este drept a-i da lui, celui legat pentru Hristos, harul pe care i-l va cere.[1]

şi fratele Timotei,

Cu cuvîntul acesta, Pavel pare a zice că nu era de ajuns a mijloci singur către Filimon, şi îl ia împreună-mijlocitor şi împreună-rugător pe Timotei, pentru ca Filimon să se înduplece la rugămintea mai multora.

lui Filimon, iubitului şi împreună-lucrătorului cu noi,

Adăugînd acestea – adică numindu-l „iubit" şi „împreună-lucrător" –, Pavel îl îndupleca pe Filimon spre a-i împlini cererea. Căci, dacă Filimon era iubit de Pavel, negreşit acela avea să-i dea harul cerut; şi, fiind împreună-lucrător al lui, negreşit că nu avea să-l ţină pe robul Onisim, trimis înapoi de Pavel, ci iarăşi avea să-l trimită pentru slujba apostoleştii propovăduiri al cărei lucrător şi slujitor era însuşi Filimon. Astfel încît, dacă avea a-i fi dat înapoi iarăşi lui Pavel, Onisim nu urma a face altceva decît să împlinească lucrul lui Filimon, stăpînul său.

2. iubitei Apfia, lui Arhip, ostaşului cel împreună cu noi

Poate că Apfia era femeia lui Filimon, iar Arhip prieten al lui. Iar Pavel îl numeşte pe Arhip „împreună ostaş" cu el pentru ca acela să se nevoiască împreună şi la mijlocirea către Filimon. Iar Arhip este acela despre care scrie Apostolul în epistola către Coloseni, zicînd: „Spuneţi-i lui

[1] Iar Teodorit adaugă şi aceasta: „Pavel s-a numit pe sine-şi «legat» ca să-şi facă cererea vrednică de îndatorire, zicînd: Pentru voi sînt împrejurat cu legăturile, căci – dacă aş fi ales liniştea, şi nu aş fi înconjurat lumea şi nu aş fi adus tuturor neamurilor evanghelia – nu aş fi primit cercarea acestora." (*n. aut.*)

Arhip: Caută de slujba pe care ai luat-o întru Domnul, ca să o împlineşti" (*Coloseni* 4:17).[1]

şi bisericii din casa ta:

Aici, Pavel numeşte „biserică" toată familia lui Filimon: pe fii, pe rudenii şi pe robi împreună. Vezi, iubitule, smerita-cugetare a lui Pavel, căci roagă şi rudele şi robii lui Filimon, ca şi aceia să ajute împreună cu el întru mijlocirea pentru Onisim.

3. Har vouă şi pace de la Dumnezeu-Părintele nostru şi de la Domnul Iisus Hristos!

Zice: Şi cum va fi harul lui Dumnezeu întru voi? Adică aşa, dacă veţi face şi voi har datornicului vostru Onisim. Şi cum vei avea pace, Filimoane? Aşa, dacă te vei împăca şi tu cu robul tău.

4. Mulţumesc Dumnezeului meu totdeauna, făcînd pomenire de tine întru rugăciunile mele,

Zice: O, Filimoane! – de cîte ori îmi aduc aminte de tine (fiindcă totdeauna te pomenesc cînd mă rog), de atîtea ori Îi mulţumesc lui Dumnezeu pentru faptele tale cele bune. Şi care sînt acestea? Le spune mai jos:

5. auzind despre dragostea şi credinţa pe care o ai către Domnul şi către toţi sfinţii,

Zice: Mulţumesc lui Dumnezeu că aud despre dragostea şi credinţa pe care o ai către Domnul şi către toţi sfinţii. Cu aceste cuvinte, Pavel îl laudă pe Filimon că era milostiv, căci, dacă dragostea şi credinţa lui Filimon nu ar fi fost prea-mari, nu s-ar fi auzit de ele din Frigia şi pînă la Roma. Aşadar, Apostolul zice: De vreme ce-i iubeşti pe toţi sfinţii, adică pe credincioşii Creştini, eşti dator să-l iubeşti şi pe Onisim, fiindcă şi acesta este

[1] Acelaşi lucru îl zice şi Teodorit. Căci, dacă Arhip locuia în Colose, fiind poate învăţător al Colosenilor, se înţelege apoi – după Teodorit şi Teofilact – că şi Filimon era Colosean, locuind acolo, precum am zis la pricina trimiterii acesteia. Căci Pavel îl numără aici împreună cu Arhip şi pe Filimon. Iar Teodorit adaugă şi aceasta: „O uneşte cu dînsul şi pe soţia lui, ca pe una ce se împărtăşea de credinţă. Căci, dacă Pavel nu ar fi salutat-o pe femeia lui Filimon, ar fi urmat ca aceea să se fi împotrivit rugăciunii cerute de el. Şi o numeşte «iubită» fiindcă era împodobită cu credinţa, numirea aceasta fiind după cei vechi cinstită şi vrednică de laudă." (*n. aut.*)

credincios Creştin. Pentru ca, iubindu-l pe Onisim, să arăţi totodată că-L iubeşti şi pe Hristos. Vezi, iubitule, puterea de înduplecare a cuvintelor şi înţelegerilor marelui Pavel?

6. ca împărtăşirea credinţei tale să se facă lucrătoare întru cunoştinţa a tot binele ce este întru voi,

Zice: Mulţumesc lui Dumnezeu pentru dragostea ta, şi de aceea Îl rog ca credinţa ta, pe care o ai împreună cu noi, Apostolii, să se facă vie şi lucrătoare în fapte. Cum şi cu ce chip? Adică aşa, ca să cunoşti şi să foloseşti tot lucrul bun, pentru că îl iubeşti. Căci atunci este vie credinţa, cînd e întovărăşită de tot lucrul bun; precum şi dimpotrivă, credinţa este moartă atunci cînd nu are fapte bune, cum zice dumnezeiescul Iacov: „Fără fapte bune, credinţa este moartă" (capitolul 2:20). Şi a adăugat: „binele ce este întru voi", ca să arate că Filimon avea întru sine tot lucrul bun încă şi atunci. Şi, pomenind de „împărtăşirea credinţei", Pavel îl uneşte pe Filimon cu sine-şi, căci credinţa este făcătoare de unire, adică îi face unul pe cei ce cred. Deci zice: Aşa cum tu, Filimoane, ai aceeaşi credinţă împreună cu mine, tot astfel se cuvine să şi cugeţi acelaşi lucru cu mine. Sau, Pavel numeşte „împărtăşire a credinţei" milostenia, fiindcă aceasta se naşte din multa credinţă. Aşadar, Apostolul zice: O, Filimoane! – te pomenesc cînd mă rog pentru ca socotinţa ta cea împărtăşitoare şi milostenia ta să nu înceteze niciodată, ci să reverşi tot binele aflat întru tine către cei ce au trebuinţă.

în Hristos Iisus.

Zice: La Iisus Hristos se înalţă tot binele pe care îl vei face către cei nevoiaşi şi mai ales către sfinţi. Astfel încît, dacă îl vei primi acum pe Onisim, făcînd harul acesta pentru dragostea mea, să ştii că îl faci lui Hristos Însuşi.

7. Multă bucurie şi mîngîiere avem pentru dragostea ta,

Adică: Mă bucur, şi nu numai atît, ci prea-mare mîngîiere aflu întru legăturile şi necazurile mele pentru dragostea ta, adică pentru iubirea de oameni şi alegerea ta cea împărtăşitoare.

căci inimile sfinţilor s-au odihnit prin tine, frate.

În chip prea-înţelept, marele Pavel foloseşte către Filimon mijlocirea. Căci îi aduce aminte de facerile de bine către alţii pentru ca mai mult să-i

moaie inima, socotind el că, de vreme ce face bine şi haruri Creştinilor străini şi necunoscuţi, cu mult mai vîrtos îi va face har lui Pavel, prietenului şi învăţătorului său. Şi nu a zis simplu: „dai sfinţilor", ci: „odihneşti inimile sfinţilor", adică: Sfinţii Creştini primesc iubirea de oameni şi milostenia ta din tot sufletul, fiindcă aceasta li se face cu îmbelşugare şi cu odihnire.

8. De aceea, deşi avînd multă îndrăzneală în Hristos a-ţi porunci ceea ce se cuvine,

9. pentru dragoste, îţi fac mai vîrtos o rugăminte.

Zice: Fiindcă tu, Filimon, te porţi către toţi sfinţii în aşa chip încît inimile şi cele din lăuntru ale lor se odihnesc de către tine, cu mult mai vîrtos eu, care te-am născut după Hristos, aş avea îndrăzneală a-ţi porunci, nu pentru că te-aş stăpîni ca un stăpîn, ci pentru dragostea împărtăşitoare pe care o avem unul către altul. Iar „ceea ce se cuvine" însemnează fie: Ca învăţător al tău, am îndrăzneală să-ţi poruncesc a săvîrşi lucrul potrivit ce-mi trebuie – fie: De vreme ce tu îi odihneşti pe toţi sfinţii, atunci şi eu, după partea ce mi se cuvine, am îndrăzneală a-ţi porunci. Dar, cu toate acestea, eu nu-ţi poruncesc, ci te rog.

Aşa cum sînt eu, Pavel, ca un bătrîn, iar acum şi legat al lui Iisus Hristos,

Zice: Te rog şi mă pun mijlocitor către tine a fi ascultat precum este drept şi se cuvine a fi ascultat eu, bătrînul Pavel, cel atît de vrednic, cel care am mai de cinste legăturile decît dregătoria apostolească şi învăţătorească şi decît vîrsta mea bătrînească, ce am luat mai mare dregătorie acum, adică a fi legat pentru Hristos. O, cititorule! – vezi cîte pricini a aflat Pavel pentru a-l îndupleca pe Filimon?[1]

10. rogu-te dar pentru fiul pe care l-am născut întru legăturile mele,

Pavel a zis pînă acum atîtea cuvinte, dar încă nu a pomenit numele lui Onisim, pentru care mijloceşte. Căci mai întîi el l-a domolit pe Filimon, iar acum, cu oraţiile făcute lui Onisim, pe care îl numeşte „fiu" al său, îm-

[1] Aşa tîlcuieşte acestea Teodorit: „Cinsteşte-l – zice – pe Pavel, cinsteşte bătrîneţele lui, cinsteşte legăturile care sînt puse împrejurul lui, pentru că e propovăduitor al adevărului." (*n. aut.*)

blînzeşte mînia stăpînului său. Dar pentru ce – o, fericite Pavele! – îl numeşti pe Onisim „fiu" al tău? Pentru că l-am născut – zice –, adică l-am catehizat şi l-am făcut să se boteze. Cînd? Cînd mă aflam în temniţă, în legături. Deci, cu aceste cuvinte, Apostolul îmblînzeşte mînia lui Filimon şi abia aşa pomeneşte numele lui Onisim.

11. pentru Onisim, cel netrebnic ţie cîndva,

Pavel zice aici să Onisim fusese netrebnic ştiind că mărturisirea greşelii stinge mînia omului către care s-a făcut greşeala.

iar acum bine-trebnic ţie şi mie.

Zice: Acum, fiindcă s-a făcut evlavios şi sfînt, Onisim ni s-a făcut de folos nouă amîndurora, cel ce era mai înainte netrebnic. Pentru ce? Căci, dacă i s-a făcut de folos lui Pavel, care cerea cu atîta scumpătate, este arătat că i s-a făcut de folos şi lui Filimon. Totodată, Apostolul arată în chip de ghicitoare şi aceasta, zicînd: Dacă Onisim este bine-trebuincios mie, atunci să fie trimis iarăşi la mine.

12. Pentru aceasta ţi l-am trimis

Adică: Ţi-l dau ţie şi foloseşte-te de el precum voieşti. Însă, cu darea aceasta a lui Onisim, Apostolul potoleşte mînia lui Filimon.

pe el, adică inima mea; primeşte-l.

În loc de: Primeşte-l pe Onisim cu dragoste, şi mai ales nu pe Onisim, ci pe cele din lăuntru ale mele. Căci eu îl iubesc şi îl port în sufletul meu ca pe înseşi cele din lăuntru ale mele.

13. Eu voiam să-l ţin lîngă mine, ca să-mi slujească întru legăturile evangheliei[1] în locul tău,

Vezi, iubitule, înţelepciunea Apostolului Pavel! Căci, cu cuvintele sale, l-a pus încet-încet pe Onisim în locul stăpînului său Filimon. Eu – zice – voiam să-l ţin pe Onisim ca să mă slujească în locul tău. Şi, cu aceste cuvinte, Pavel arată că doreşte folosul lui Filimon, zicînd aşa: De vreme ce

[1] Aici, ca şi în multe alte locuri, nu e vorba de vreo carte a *Evangheliei*, ci de buna-vestire a mîntuirii oamenilor prin Iisus Hristos. (*n. m.*)

tu eşti dator a mă sluji, iar Onisim face slujba aceasta în locul tău, atunci tu dobîndeşti cîştigul şi folosul.[1]

14. dar nu am voit să fac nimic fără socoteala ta,

Mai ales cuvîntul acesta îl înmoaie foarte pe Filimon, căci zice: Eu voiam a-l ţine pe Onisim ca să mă slujească, slujbă care îmi era foarte de nevoie: întîi, pentru că mă aflam în temniţă, în legături, iar al doilea pentru că legăturile acestea le pătimesc pentru Hristos. Însă, cu toate acestea, n-am voit să-l ţin fără a ta socotinţă.[2] Şi atunci – zice – cum nu e drept – o, Filimoane! – să-mi dai harul acesta şi să-l trimiţi pe Onisim înapoi, ca să mă slujească? Har pe care puteam să-l dobîndesc şi fără a ta socotinţă, însă nu am voit, ca să nu te scîrbesc.

ca binele tău să nu fie ca de nevoie, ci de bună-voie.

Nu a zis: „de nevoie", ci: „ca de nevoie", ca şi cum ar zice aceasta: Dacă l-aş fi ţinut pe Onisim pentru a mă sluji fără de socotinţa ta, nu te-aş fi scîrbit, dar celor mai mulţi li s-ar fi părut că faci de nevoie binele acesta, adică slujirea mea. Eu însă am vrut să nu se arate nicidecum că lucrul este de silă, ci că se face fără îndoială de bună-voia ta.[3]

15. Şi poate pentru aceasta a fost despărţit de tine pentru o vreme,

O, minunată înţelepciune a lui Pavel! Căci Onisim fugise de la stăpînul său Filimon pentru socotinţa lui cea rea şi pentru furtişag, iar fericitul Pavel întoarce acum fuga şi zice: Poate că fuga aceasta s-a făcut după dumnezeiasca iconomie. Şi numeşte fuga lui Onisim cu bună-numire, adică „despărţire", ca să nu-l îndemne spre mînie pe Filimon, stăpînul aceluia, cu numele fugii. Tot aşa, potoleşte mînia lui Filimon zicînd că despărţirea lui Onisim a fost „pentru o vreme", adică scurtă. Cu cuvintele acestea, mai arată că, în vremea cînd era împreună cu el, cu Pavel, Onisim era şi împreună cu Filimon, şi că el a lipsit de la Filimon numai cît a durat pînă ce a ajuns la Pavel, iar acea vreme a fost scurtă ca un ceas. Drept aceea – zice –, dacă se va trimite de către tine Onisim şi se va afla împreună cu mine, trebuie să socoteşti că totodată se află şi împreună cu tine.

ca să-l ai pe el veşnic,

Adică – zice – pentru aceasta s-a despărţit Onisim de tine pentru o vreme, ca să-l ai pe el totdeauna.

16. dar nu ca pe un rob, ci mai presus de rob, frate iubit mie, dar cu mult mai vîrtos ţie, şi în trup, şi întru Domnul.

Zice: O, Filimoane! – fuga şi despărţirea robului tău Onisim s-a făcut folositoare în multe lucruri. Căci, lipsind dînsul pentru un ceas, ai să-l dobîndeşti veşnic, şi dacă toată viaţa omului, cumpănindu-se cu tot veacul, este nimic, cu mult mai vîrtos nimic este vremea aceea puţină a fugii robului tău; şi cea mai mare este că îl dobîndeşti pe Onisim ca frate, în loc de rob. Şi îl dobîndeşti ca frate iubit după două chipuri: şi „în trup", adică vrednic de a fi iubit pentru lumeştile şi trupeştile slujbe pe care le face ca o slugă iscusită; şi „întru Domnul", adică vrednic a fi iubit pentru slujbele duhovniceşti pe care este iscusit a le săvîrşi.[1]

17. Deci, dacă mă ai părtaş, primeşte-l pe el ca pe mine.

Adică: O, Filimoane! – dacă ai mărturisit că eşti împreună-părtaş cu mine şi cugeţi aceleaşi lucruri ca şi mine, primeşte-l pe Onisim cu bucurie, cum m-ai primit şi pe mine. O! – pe care om nu l-ar fi înduplecat aceste cu-

[1] Iar Teodorit tîlcuieşte aşa: „Zice: Eşti dator a-mi sluji ca ucenicul dascălului, şi al unui dascăl ce propovăduieşte cele dumnezeieşti. Deci am voit să-l iau pe Onisim în locul tău, ca să-mi plătească îndatorirea slujbei tale. Vezi puterea evangheliei, care l-a făcut pe slugă întocmai cu stăpînul!" (*n. aut.*)

[2] Pentru aceasta zic de obşte şi Apostolii, în Canonul lor al 82-lea: „Nu dăm voie ca slugile să se aducă în clericat fără socotinţa stăpînilor lor, pentru mîhnirea acelora. Iar dacă oarecînd s-ar arăta vrednic casnicul spre treapta hirotoniei, precum s-a arătat şi Onisim al nostru, iar stăpînii lui vor îngădui aceasta şi-l vor scoate din casă, să se facă!" Iar tîlcuirea canonului vezi-o în Canonicul nostru (*Pidalionul, n. m.*), şi acolo vei afla multe despre robi. (*n. aut.*)

[3] Iar Teodorit încheie din cuvintele acestea că Pavel fusese la Coloseni şi le propovăduise evanghelia, fiindcă lui Filimon, care locuia în Colose, îi scrie ca un învăţător către ucenicul său. Şi aici, îl roagă pe Filimon pentru Onisim, iar în cea către Coloseni scrie că-l trimite pe Onisim (împreună cu Tihic), deci după ce îl primise cu socotinţa lui Filimon, ca pe unul ce se făcuse slujitor al evangheliei. Şi vezi la capitolul 4, stihul 7, al celei către Coloseni că, primind scrisoarea aceasta adusă de Onisim, Filimon l-a trimis la Pavel, iar Pavel l-a trimis la Coloseni. (*n. aut.*)

[1] Pavel a zis aceasta fiindcă-l trimisese iarăşi pe Onisim la Coloşeni, unde locuia Filimon, precum scrie în epistola către Coloseni, zicînd: „Toate cele de bine le va face cunoscute vouă Tihic, iubitul frate, şi credinciosul slujitor şi împreună-rob întru Domnul. L-am trimis la voi tocmai pentru aceasta, ca să cunosc cele despre voi şi pentru a se mîngîia inimile voastre. Împreună cu Onisim, credinciosul şi iubitul frate, care este dintre voi, vor face cunoscute vouă toate cele de aici" (*Coloseni* 4:7-9). (*n. aut.*)

vinte ale lui Pavel? Sau cine nu l-ar fi primit pe Pavel cu bucuria sufletului său? Negreşit, fiecare ar fi făcut aceasta cu toată mulţumirea![1]

18. Iar de te-a nedreptăţit cu ceva sau îţi e dator, acestea socoteşte-le asupra mea.

Nu a zis: „de a furat ceva", ci cu numire bine-cuvîntată: „de te-a nedreptăţit cu ceva sau de-ţi este dator". Căci urma ca Onisim să fi cheltuit banii pe care îi furase de la Filimon, şi pentru aceasta Pavel zice: Dacă Onisim îţi este dator cu ceva, socoteşte datoria aceasta asupra mea.

19. Eu, Pavel, am scris cu mîna mea. Eu îţi voi plăti,

Aici, Pavel grăieşte către Filimon cu şagă, scriind cu bucurie duhovnicească, de parcă i-ar zice aceasta: O, Filimoane! – eu îţi voi plăti datoria lui Onisim şi, pentru mai multă încredinţare, iată, îţi dau ca zapis scrisoarea aceasta scrisă de mîna mea.[2]

ca să nu zic că tu îmi eşti dator cu tine însuţi.

Ca să nu pară că-l ocărăşte pe Filimon – fiindcă nu ar fi îndrăznit să-l roage pentru furtişagul robului lui Onisim, ci îi face şi zapis scris de mîna sa (căci aceasta ar fi arătat că Filimon este crud şi nemilostiv către Pavel, învăţătorul său) –, Apostolul arată aici că mult îndrăzneşte către Filimon, zicîndu-i: Îmi eşti dator nu numai cu banii tăi, ci şi cu tine însuţi.[3]

20. Pentru ca aşa, frate, să te cîştig întru Domnul;

De la forma glumeaţă a cuvîntului, Apostolul a venit iarăşi la pricina cea de trebuinţă şi-l mîngîie pe Filimon, zicînd: „să te cîştig", adică: „O! – de aş dobîndi darurile tale nu întru lucruri trupeşti, ci întru cele ale Domnului, în cele duhovniceşti! – căci aceasta însemnează zicerea „întru Domnul".

odihneşte-mi inima întru Hristos!

[1] Aşa zice şi Teodorit despre aceasta: „Ce e mai înduplecător decît cuvintele acestea? Ce e mai adeveritor? Căci zice: Dacă învredniceşti de vreun cuvînt împărtăşirea mea, ca pe mine însumi primeşte-l pe cel ce a primit străina prefacere." (*n. aut.*)

[2] Şi Teodorit tîlcuieşte: „În loc de zapis – zice – ţine epistola aceasta. Pe toată am scris-o eu însumi, eu făgăduiesc a fi dator şi a plăti datoria." (*n. aut.*)

[3] Iar Teodorit adaugă că din aceasta se arată că Filimon s-a învrednicit să asculte propovăduirea Apostolului Pavel şi că printr-însul a primit credinţa întru Hristos şi mîntuirea sa. (*n. aut.*)

Zice: O, Filimoane! – Odihneşte dragostea pe care o am către tine, sau odihneşte-mi inima pentru Hristos, căci nu mie îmi dai darul acesta, ci lui Hristos.

21. Încredinţat fiind de ascultarea ta, ţi-am scris ştiind că vei face mai presus de ceea ce-ţi scriu.

Zice: O, Filimoane! – nu-ţi poruncesc acestea, nici nu-ţi scriu obrăznicindu-mă, ci nădăjduind întru ascultarea ta. Ce fier nu ar fi muiat cuvintele acestea înduplecătoare ale lui Pavel?

22. Ci, odată cu aceasta, găteşte-mi şi găzduire,

De vreme ce Filimon ar fi socotit poate că Pavel nu l-ar fi învrednicit nici de cuvînt, nici de scrisoare, dacă nu ar fi fost pricina lui Onisim, Pavel îndreptează acum bănuiala aceasta şi zice: O, iubite al meu Filimoane! – nu ţi-am scris acestea numai pentru Onisim, ci şi pentru a-mi găti găzduire ca să mă primeşti, căci am să vin la tine. Mai zice acestea şi pentru a-l înspăimînta pe Filimon că, de nu-l va primi pe Onisim, Pavel va merge la dînsul şi îl va mustra.

căci nădăjduiesc că, pentru rugăciunile voastre, voi fi dăruit vouă.

Din aceste cuvinte, înţelegem două lucruri: întîi, că rugăciunile au multă putere, de vreme ce Pavel, cel atît de mare, avea trebuinţă de dînsele; şi, al doilea, că se cuvine a cugeta smerit, de vreme ce Pavel, cel atît de minunat, avea trebuinţă de rugăciunile ucenicilor săi.[1]

23. Te îmbrăţişează Epafrat, împreună-robitul cu mine întru Hristos Iisus,

Acest Epafrat a fost trimis de Coloseni la Roma către Pavel, încît e arătat că Filimon a fost dintre Coloseni (precum am zis la pricina trimiterii către ei, la capitolul 4, stihul 9, şi la stihul 2 al acesteia). Şi Pavel îl numeşte pe Epafrat[2] „împreună-robit" cu sine ca să arate că trimisul lor se afla întru mult necaz şi în rea pătimire, cu aceasta urmînd să-l ruşineze pe Filimon,

[1] Iar că Pavel a mers de la Roma la Ierusalim, şi iarăşi s-a întors la Roma şi i s-a tăiat capul de către Nero, vezi la pricina epistolei către Evrei. Şi, cînd s-a dus la Ierusalim, Pavel urma să fi mers şi în Frigia, în Colose, unde locuia Filimon. (*n. aut.*)

[2] Pentru aceasta zice şi Teodorit: „L-a adăugat aici pe Epafrat pentru că şi acesta era Colosean, căci aşa le scria şi Colosenilor: «Vă îmbrăţişează Epafrat, rob al lui Hristos dintre voi» (*Coloseni* 4:1)." (*n. aut.*)

fiindcă acela pătimea rău împreună cu Pavel, iar Filimon nu ar fi voit să-i dea lui Pavel darul pe care îl cerea pentru Onisim. Şi zice: Este împreună-robit nu pentru vreun lucru omenesc, ci pentru Iisus Hristos, rău pătimind împreună cu mine întru propovăduirea evangheliei.

24. Marcu, Aristarh, Dima, Luca, cei împreună-lucrători cu mine.

Acest Dima a fost la început ales şi iubitor de Dumnezeu, precum se mărturiseşte aici, ca împreună-lucrător cu Pavel. Iar apoi, lenevindu-se, s-a depărtat de Pavel, aşa cum arată Apostolul în epistola a doua către Timotei, care este în urma acesteia de faţă, zicînd: „Căci Dima m-a părăsit, iubind veacul de acum; doar Luca este cu mine" (*1 Timotei* 4:10). Deci Luca, cel ce aici e numărat cel mai de pe urmă, a ajuns cel dintîi fiindcă Dima s-a despărţit de Pavel, iar el (Luca) a rămas nedespărţit. Şi, dintru aceasta, învăţăm că nu se cuvine a se bizui cineva întru sine-şi, ci şi cel ce stă se cade a lua aminte să nu cadă, precum zice Apostolul (*1 Corinteni* 10:12).[1] Aşadar, se cuvine a nu lăsa necercetate nici un cuvînt şi înţelegere a *Scripturii*, ci din toate să căutăm vreo înţelegere duhovnicească şi folositoare, fiindcă toate cuvintele *Scripturii* s-au grăit de către Sfîntul Duh şi negreşit Mîntuitorul, Cel ce le-a grăit, va da celor care cer buna aflare a cererii. De la Care şi noi luminîndu-ne, binevoiască a ne povăţui totdeauna adevărul cuvîntului şi a vieţii celei după Dumnezeu! Şi să nu ne amăgim nici de socotinţele mincinoase, după cuvînt şi după teorie, nici de amăgirea îndulcirii lumii, după faptă şi după petrecere. Şi cîţi sîntem robi – o! – de am vieţui cu nobleţe, prin credinţă şi prin fapta bună, precum s-a înnobilat pe sine-şi şi dumnezeiescul Onisim. Iar cîţi sîntem stăpîni, văzînd că robii se fac sfinţi şi apostoli, precum s-a făcut şi Onisim – o! – de ne-am sîrgui să fim chiar mult mai jos decît aceştia întru împărăţia Stăpînului tuturor, a lui Hristos, Cel ce, pentru noi, S-a arătat ca un rob adevărat, fiind Dumnezeu al nostru. Căruia slava, şi stăpînia şi cinstea împreună cu Tatăl şi cu Sfîntul Duh, acum, şi pururea şi în veacurile veacurilor! Amin!

Aceasta către Filimon s-a scris din Roma şi s-a trimis cu Onisim, robul lui Filimon.

[1] Iar Icumenie zice că acest Dima s-a plecat iarăşi la elinism şi s-a făcut preot al idolilor. Şi, dacă epistola cea de a doua către Timotei este mai înainte de aceasta, se vede că Dima s-a căit şi de aceea e numit aici „împreună-lucrător" cu Pavel. Iar dacă aceea este după cea de faţă, se vede că, trîndăvindu-se în urmă, Dima a iubit veacul de acum, şi s-a plecat la elinism şi a pierit. Iar adevărul este că cea a doua către Timotei e în urma acesteia şi deci Dima nu s-a pocăit, ci a murit. (*n. aut.*)

Cuprins

TÎLCUIREA EPISTOLEI ÎNTÎI CĂTRE TESALONICENI

Pricina epistolei întîi către Tesaloniceni, după Teodorit şi Icumenie numai 6
Capitolul I 9
Capitolul II 18
Capitolul III 34
Capitolul IV 42
Capitolul V 59

TÎLCUIREA CELEI DE A DOUA EPISTOLE CĂTRE TESALONICENI

Pricina celei de a doua epistole către Tesaloniceni, după Hrisostom, Teodorit, Teofilact şi Icumenie 78
Capitolul I 81
Capitolul II 91
Capitolul III 103

TÎLCUIREA EPISTOLEI ÎNTÎI CĂTRE TIMOTEI

Pricina epistolei întîi către Timotei, după Hrisostom, Teodorit, Teofilact şi Icumenie 118
Capitolul I 121
Capitolul II 142
Capitolul III 160
Capitolul IV 181
Capitolul V 195
Capitolul VI 215

TÎLCUIREA CELEI DE A DOUA EPISTOLE CĂTRE TIMOTEI

Pricina acestei trimiteri, după Hrisostom, Teodorit, Teofilact şi Icumenie 236
Capitolul I 239
Capitolul II 252

Capitolul III 273
Capitolul IV 287

TÎLCUIREA EPISTOLEI CĂTRE TIT

Pricina trimiterii acesteia către Tit, după Hrisostom, Teodorit, Teofilact şi Icumenie 306
Capitolul I 309
Capitolul II 326
Capitolul III 336

TÎLCUIREA EPISTOLEI CĂTRE FILIMON

Pricina epistolei, după Hrisostom, Teodorit, Teofilact şi Icumenie 344
Capitolul I 347

DIFUZARE:
S.C. Supergraph S.R.L.
Str. Ion Minulescu nr. 36, sector 3,
031216, Bucureşti
tel. 021-320.61.19, fax 021-319.10.84
e mail: editura@sophia.ro
www.sophia.ro

Vă aşteptăm la
LIBRĂRIA SOPHIA
str. Bibescu Vodă nr. 24,
040152, Bucureşti, sector 4
(lângă Facultatea de Teologie)
tel. 0722.266.618
www.librariasophia.ro

Sacrifică puţină vreme
pentru a răsfoi cărţile noastre:
este cu neputinţă să nu găseşti ceva
pe gustul şi spre folosul tău!

Tiparul executat la ***S.C. LUMINA TIPO s.r.l.***
str. Luigi Galvani nr. 20 bis, sect. 2, Bucureşti
tel./fax 021.211.32.60; tel. 021.212.29.27
E-mail: **office@luminatipo.com**
www.luminatipo.com